MUZEUL NAȚIONAL AL SATULUI „DIMITRIE GUSTI”
BUCUREȘTI

Dr. Paula Popoiu

FUNDU MOLDOVEI
80 DE ANI
DE LA PRIMA CAMPANIE MONOGRAFICĂ
1928 – 2008

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Fundu Moldovei
80 de ani
de la prima campanie monografică
1928 – 2008

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dr. Paula Popoiu

Fundu Moldovei

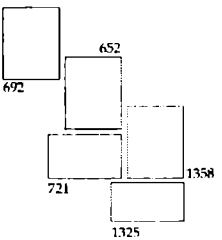
80 de ani
de la prima campanie monografică
1928–2008

In memoriam Paul Stahl

Editura MEGA
Cluj-Napoca, 2008

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Coperta 1: Profesorul Gusti vorbind cu țăranii, Inv. Nr. 762
Coperta 4:

Mențiune: imagini înregistrate de principalul fotograf al campaniei, Iosif Berman

Transcriere manuscris, prelucrare text și imagini, machetare, realizare copertă: IOANA DUICU

Întregul fond de imagini aparține Arhivei Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti"

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POPOIU, PAULA
Fundu Moldovei : 80 de ani de la prima campanie monografică : 1928-2008 / Paula Popoiu. - Cluj-Napoca : Mega, 2008
ISBN 978-973-1868-67-7

908(498 Fundu-Moldovei)

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

RESTITUTIO
In memoriam Paul Stahl

Fundu Moldovei
80 de ani de la prima campanie monografică
1928-2008

În luna iulie a acestui an, s-au împlinit 80 de ani de la organizarea de către profesorul Dimitrie Gusti a uneia din cele mai ample campanii de cercetări monografice, cea din satul Fundu Moldovei, județul Suceava.

În memoria întemeietorului Muzeului Satului şi a colaboratorilor săi iluştri, în cadrul programului de valorificare prin publicare a patrimoniului documentar de care dispune acesta în prezent, am considerat necesar ca documentele de teren realizate de membrii echipelor monografice în timpul acestei campaniei monografice de la Fundu Moldovei, să fie transcrise şi publicate în integralitate. În felul acesta aducem un omagiu binemeritat înaintaşilor care s-au străduit prin munca lor să ne transmită informații valoroase despre lumea satului românesc din perioada interbelică, informații care până astăzi au rămas necunoscute marelui public.

Documentele analizate reprezintă rezultatele parțiale ale cercetărilor deoarece, după declararea sociologiei ca ştiință burgheză interzisă, ele au fost aruncate în podurile caselor de la muzeu şi nu ştim câte dintre acestea au dispărut, câte au rămas poate la autorii lor sau se găsesc în alte arhive. Cele aflate în arhiva Muzeului Satului au fost salvate de prof. Gheorghe Focşa şi de colaboratorii săi cărora li se datorează conservarea lor de-a lungul timpului.

Considerăm că după 80 de ani, a sosit momentul să punem la dispoziția publicului şi a specialiştilor, în integralitatea sa, acest patrimoniu inestimabil din punct de vedere informațional. Sunt docu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

mente care odată citite ne vor ajuta să reconstituim o lume fascinantă alcătuită nu doar din lucruri palpabile cum sunt construcțiile sau obiectele ci şi o lume a oamenilor, a ideilor şi sentimentelor, a bucuriilor şi problemelor lor de fiecare zi.

Menționăm că o parte din texte au fost publicate de Paul H. Stahl şi Paul Petrescu în anul 2004 în lucrarea intitulată *„Oameni şi case de pe valea Moldovei"* fără redarea desenelor originale.

Documentele pe care le publicăm acum sunt grupate în două dosare, dintre care, unul este numerotat de la 1–438 şi al doilea, de la 439–794. Unele file cuprind texte foarte scurte. Transcrierea a fost făcută de Ioana Duicu, sef secție documentare, prilej cu care îi adresez cele mai calde mulțumiri. Aceleaşi mulțumiri doamnei dr. Georgeta Stoica care a citit şi corectat fiecare filă a materialului şi care ne-a îndrumat paşii făcuți pentru scoaterea la lumină a acestor adevărate comori ale şcolii româneşti de etnologie.

În transcrierea documentelor nu s-a intervenit pentru a respecta normele ortografice actuale ale Academiei Române ci s-a păstrat graiul local folosit în cadrul interviurilor. Puținele cuvinte care nu au putut fi descifrate sunt trecute între paranteze. Textele sunt redate integral, chiar dacă în acest fel, apar unele repetiții care nu fac altceva decât să confirme informațiile furnizate anterior. În felul acesta, sperăm ca volumul de față, să provoace prin datele inedite pe care le conține, interesul specialiştilor dar şi al publicului obişnuit; de asemenea sperăm ca aceste date să fie consultate şi eventual valorificate şi de alți autori. Odată cu documentele respective, publicăm şi fotografiile realizate în cadrul aceleiaşi campanii de cercetare de Iosif Berman[1], celebru fotograf al timpului.

Parcurgând textele scrise acum 80 de ani, realizate şi redactate după metoda şi tehnicile monografice vom constata că, deşi în ansamblu sunt unitare din punct de vedere al subiectelor abordate pe parcursul cercetărilor, sunt inegale în ceea ce priveşte complexitatea

---

[1] Marele fotograf s-a născut în nordul Moldovei, la Burdujeni, la 17 ianuarie 1892. Face liceul la Suceava, acolo cunoaşte primii fotografi ambulanți. La 18 ani vine în Bucureşti unde participă la un concurs de fotografie fiind angajat la ziarele Dimineața şi Adevărul. A revoluționat ideea de fotografie de presă. A murit la 17 septembrie 1941. În perioada colaborării sale cu sociologul Dimitrie Gusti, Iosif Berman a făcut parte din echipa care a întreprins, în perioada 11 iunie - 5 august 1928, campania monografică de la Fundu Moldovei, alături de Xenia Costa-Foru, Elvira Georgescu, Elisabeta Constante, Floria Capsali, H. H. Stahl, Ernest Bernea, N. Cornățeanu, Traian Herseni, Francisc Iosif Rainer, Horia Dumitrescu, Constantin Brăiloiu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

conținutului. Diferențele se datorează probabil gradului de experiență sau abilității autorilor. La vremea campaniei de cercetare mulți dintre cei care vor deveni nume prestigioase ale sociologiei sau etnologiei românești erau abia studenți. Dincolo de aceste observații, documentele conțin informații extrem de prețioase care merită să fie cunoscute deoarece, oferă și posibilitatea unei mai bune înțelegeri a modului în care se desfășurau cercetările în cazul echipelor monografice, preocupările și problemele care se ridicau pe măsură ce metoda monografică de cercetare era testată în teren.

Despre satul Fundu Moldovei
De ce a fost ales pentru campania de cercetare din vara anului 1928

Domnitorul Dimitrie Cantemir[2] menționează existența a trei mici „republici moldovenești": Tigheciul despre care nu se știe astăzi aproape nimic, Câmpulungul Moldovenesc și Țara Vrancei. Despre cea din urmă, H. H. Stahl a scris o lucrare monumentală[3] și a publicat împreună cu C. D. Constantinescu Mircești o serie de documente. T. V. Ștefanelli a publicat de asemenea, documente de importanță deosebită privind Ocolul Câmpului Moldovenesc[4].

După cercetările efectuate în Vrancea, prof. Dimitrie Gusti și H. H. Stahl au înțeles cât de importante sunt pentru studiile sociologice și istorice așa numitele *relicte sociale* cu caracter arhaic. Tocmai de aceea, au ales pentru continuarea cercetărilor comparative privind realitățile sociale[5] în campania din iulie 1928, satul Fundu Moldovei care făcea parte din Ocolul Câmpului Moldovenesc.

Din păcate, în comparație cu Vrancea, în care s-a menținut până în secolul al XX-lea confederația de ocol formată din 14 grupuri de sate ce trăiau într-un sistem social complicat de „obștii de obștii", în Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, din formele de organizare „umblătoare" pe 44 de moși și din stăpânirea în devălmășie, nu a

---

[2] Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, București, 1981, p. 80; Filon Lăcău-Dănilă, Dumitru Rusan, *Fundu Moldovei, O așezare din Ocolul Câmpulungului Moldovenesc Bucovinean*, Editura Societatea pentru Cultură „Dimitrie Gusti", Fundu Moldovei, 2000, p. 71–126.

[3] H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I, II, III, Editura Academiei R.P.R., 1958, Passim.

[4] T. V. Stefanelli, *Documente din vechiul Ocol al Câmpulungului*, București, 1915, p. 34–35.

[5] H. H. Stahl, *op. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

rămas aproape nimic ceea ce a constituit o dezamăgire pentru organizatorii cercetărilor din anul 1928.

Satul Fundu Moldovei este însă mai vechi decât consemnarea documentară din secolul al XVIII-lea. Ținând seama că Ocoalele moldovenești s-au înființat între anii 1300–1400 și că așezarea făcea parte din ocolul Câmpulungului Moldovenesc, putem considera aceasta ca un argument în favoarea atribuirii unei vechimi anterioare atestărilor documentare ale așezării.

Denumirea de Fundu Moldovei apare pentru prima dată într-un hrisov al cancelariei domnitorului Grigorie Calimah la 1761, prin care acesta dăruiește Mariei Jitniceroaiei mai mulți munți din ținutul Câmpulungului moldovenesc[6]. Numele așezării apare și pe o hartă redactată de F. G. Bawr în *„Carte de la Moldavie pour servir a l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs"*, publicată la Amsterdam în anul 1783 și redactată înainte de ocuparea Bucovinei. Găsim aici consemnată așezarea sub numele de *Moldavie Fundul.*

După războiul ruso-turc (1768–1774), prin pacea de la Kuciuc - Kainargi, partea de nord a Moldovei, denumită ulterior Bucovina, este anexată Imperiului Habsburgic. Ca urmare, o parte a Ocolului din care făcea parte și satul Fundu Moldovei intră începând din anul 1775 în teritoriul ocupat, datorită modului în care a fost fixată granița. Cealaltă parte a ocolului Câmpulungului, din care făceau parte satele Șaru Dornei, Păltinișul, Crucea, Holda și cătunele Gioseni și Chiril, a rămas în Moldova.

Imediat după ocupație, administrația austriacă a început organizarea teritoriului după modelul occidental, ceea ce a dus la dispariția vechilor forme de administrare teritorială implicând evident și cutumele locale privind stăpânirea pământului.

În 1779, guvernatorul militar declara domenii fiscale munții, pădurile, și toate locurile aparținând obștii, stăpânite prin tradiție în comun, deoarece nu aveau acte de proprietate.

Originea întemeierii satului este oglindită și într-o legendă eponimă, locală conform căreia, ea se datorează mai multor strămoși descălecători. De altfel, însuși marele istoric Nicolae Iorga, a caracterizat satele devălmașe românești drept *„sate genealogice"* crescute dintr-un strămoș comun și folosind spița de neam ca bază a sistemului lor juridic.

---

[6] T. V. Stefanelli, *op. cit.*, Passim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pornind probabil şi de la aceste considerente de vechime, satul Fundu Moldovei este propus spre cercetare complexă de către istoricul Ion Nistor, preşedintele Academiei Române din Cernăuţi, ca fiind reprezentativ pentru Bucovina.

Despre echipa de cercetare

Schema de cercetare adoptată de Şcoala sociologică de la Bucureşti se referea la lucrul cu colective interdisciplinare de 60–100 cercetători. Echipa de cercetare care a abordat satul Fundu Moldovei a fost compusă din 60 de membri dintre care 17 specialişti cu experienţă şi pregătire ştiinţifică, aşa cum afirmă unul dintre mentorii Şcolii de la Bucureşti, H. H. Stahl. Având în vedere complexitatea problemelor ridicate de această cercetare, s-a considerat necesară participarea unor personalităţi ale domeniului deoarece, interdisciplinaritatea *„nu este doar o regulă structurală a unei echipe de muncă, ci intră în pregătirea profesională a oricărui sociolog chiar atunci când lucrează izolat"*[7].

Dintre personalităţile care au participat la cercetările de la Fundu Moldovei, menţionăm pe: prof. Francisc Rainer, Horia Dumitrescu şi Ştefan Milcu antropologi, Niculae Cornăţeanu agronom, Mac Constantinescu sculptor, Floria Capsali coregrafă, prof. George Breazu din partea „Arhivei folclorice", Constantin Brăiloiu reprezentant al „Societăţii compozitorilor români", Traian Herseni, Ernest Bernea, Mihai Pop. H. H. Stahl a avut ca principală preocupare în această campanie rezolvarea problemelor de natură teoretică, metodologică şi acţiune culturală.

Astfel că cercetările de la Fundu Moldovei rămân deosebit de importante nu numai prin aspectul cercetărilor de teren ci şi prin formularea şi clarificarea unor teorii care au întregit metoda de cercetare monografică instituită în 1925 la Goicea, judeţul Dolj. H. H. Stahl menţionează în acest sens, că munca alături de Brăiloiu a contribuit la precizarea tehnicilor de cercetare în domeniul „culturii populare" în forma sa „folclorică", urmărindu-se sistematic şi producţiile spirituale iar Pompiliu Caraioan precizează că pentru prima oară se folosesc fişe volante în locul caietelor de observaţii personale. În perioa-

[7] H. H. Stahl, *Amintiri şi gânduri*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 80; Paul H. Stahl, Paul Petrescu, *Oameni şi case de pe Valea Moldovei* (1928/1953), Editura Paideia, 2004, p. 15–18.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

da cercetărilor de la Fundu Moldovei a fost formulată şi teoria *„obştei pe bază de tradiţii difuze"* potrivit căreia *„anonimatul oricărei creaţii folclorice derivă din faptul că au un caracter colectiv"*[8].

Mircea Vulcănescu în calitate de participat în echipă şi de specialist recunoscut, a adus o contribuţie teoretică domeniului prin formularea ideii că *„societatea este o unitate autonomă de manifestări culturale şi economice, organizate juridic şi politic, condiţionate cosmic, biologic, psihologic şi istoric, având ca natură voinţa socială"*[9]. Ulterior s-a dovedit că această idee nu poate fi susţinută de realitate, iar natura voinţei sociale este imposibil de sesizat. Pe baza experienţei acumulate aici ca şi în campaniile anterioare, Traian Herseni a tipărit în 1930 „macheta" lucrării *„Teoria monografiei sociologice"* contribuind astfel la clarificarea şi sistematizarea metodologică a cercetării de tip monografic.

Preocuparea prof. H. H. Stahl la Fundu Moldovei a vizat şi fixarea metodologie de cercetare urmărind să lămurească două aspecte: *„Cum puteau fi de folos reprezentanţii disciplinelor sociale particulare, atunci când se aflau încadraţi într-o echipă interdisciplinară? Şi în ce măsură „sociologul" însuşi trebuie să fie la curent cu toate disciplinele sociale particulare"*[10]. La aceste întrebări H. H. Stahl a dat răspunsurile cuvenite în studiile sale ulterioare.

Din păcate, trebuie semnalat şi faptul că, pentru prima dată, la Fundu Moldovei au apărut în sânul şcolii monografice puncte de vedere deosebite, opuse şi contradictorii, care se vor contura mai clar în anii următori.

Cercetarea a fost organizată pe „cadre de manifestare" ca şi în celelalte campanii. Idealul din punctul de vedere al prof. H. H. Stahl ar fi fost ca toţi participanţii să ştie să folosească metodele şi tehnicile de anchetă socială de teren şi să aibă o mentalitate deschisă spre „disciplinele de graniţă" cum sunt geografia socială, istoria şi economia socială etc. Trebuie menţionat că parte din componenţii echipei de la Fundu Moldovei erau studenţi, unii dintre ei devenind mai târziu nume importante ale ştiinţelor sociale.

---

[8] H. H. Stahl, *op. cit.*, p. 96.
[9] *Ibidem*, p. 100.
[10] *Ibidem*, p. 103.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Despre documentele conservate în arhiva Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti"

Documentele rezultate din cercetările de monografie sociologică din Fundu Moldovei în vara anului 1928 aflate în arhiva Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti", sunt astăzi grupate în două dosare numerotate în ordinea înregistrării: primul de la 1 la 438, şi al doilea, de la 439 la 794.

Primul dosar cuprinde documente referitoare la gospodăria țărănească cu elementele componente. O descriere analitică a acesteia cuprinde: locul de casă, casa propriu-zisă cu inventarul fiecărei camere, construcțiile economice şi obiectele adăpostite în interior, planul gospodăriei şi al construcțiilor, uneori bugetul amănunțit, venitul brut, cheltuielile gospodăriei pentru familie şi menaj, îmbrăcăminte etc., genealogia familiei şi, în unele cazuri, obiceiuri legate de construcția casei şi de organizarea familiei. O altă parte a fişelor cuprinde aspecte privind administrația comunei, politica locală, modalități de organizare şi de conducere a comunității, portrete şi biografii ale unor personalități şi genealogii de familii. Fiecare text este precedat de informații cu privire la localitate, adresa gospodăriei, numele proprietarului, al informatorului şi al cercetătorului.

Deosebit de interesante sunt informațiile privind modul tradițional de transmitere a gospodăriei fiului cel mic urmând ca acesta să se îngrijească de bătrânii familiei. Alte informații importante se referă la moştenirea pământului.

Din fişele respective rezultă că *„fetele aveau zestre din gospodărie iar băieții luau pământ"*. Din alt text aflăm că *„aşa e obiceiul, să aibă casă băiatul şi fata straie"*. Ştefan Liţu din Benea, proprietarul *„uneia dintre cele mai frumoase gospodării din Fundu Moldovei"* precizează: *„La feciori li se face casă, li se dă vite şi pământ. Fetei i se face o ladă de zestre de cu vreme. Această ladă se dă cu cămăşi, catrințe, tulpane (de cap), brâie, brânețe, pânze, ştergare. Apoi se mai dau lăicere, plocăzi, cergi, covoare, țoluri, câte 2 vaci, 2 boi, cai, 10–15 oi, găini, porci, pământ."*

Imaginea gospodăriei dar şi a bunurilor stăpânite de proprietar reiese cu claritate din fişele monografiştilor păstrând în acelaşi savoarea graiului local.

Vremurile în devenire din perioada interbelică transpar în consemnările monografiştilor despre politică sau despre autoritățile

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

locale fie ei preoții sau primari care se constituiau în adevărate modele pentru sătenii comunei. După transformările impuse de austrieci, au urmat cele ale legislației româneşti, intervenite odată cu reintrarea Bucovinei în granițele României, toate acestea afectând viața tradițională şi cutumele legate de moşteniri sau organizarea familiei. Echipa formată din H. H. Stahl, Negreanu, consemnează opinia lui Ion Cazacu din Botoş: *„De când m-am trezit eu, fetele capătă pământ. Înainte le da mai mult,... Mai înainte se da poate pământ mai prost şi mai departe decât al băieților. Dar de la România a venit o dreptate. Nu mai poți da cui vrei, cât vrei şi unde vrei, fete şi băieți e totuna, trebuie să le dai la toți după lege"* sau o altă afirmație a lui M. Ciupărcovici: *„Când băieții sunt mari şi se însoară, trebuie să le dai pământ că nu are cu ce să se susție. Dacă nu s-a dus din casă afară, nu-i trebuie pământ pe numele lui. Din bunăvoia tatălui se dă locul feciorului..."* Mihai Samson de 83 de ani din Cârligătura, spune cu regret: *„La feciori este toată puterea şi din vite şi din pământ. Femeia „îşi duce zestrea cu carul". Ei nu i se dă pământ decât foarte puțin. Băiatu 200 fălci, frații numai câte 2-3. „Da amu am auzit că şi ea ia parte frățească".*

Sunt consemnate şi obiceiuri legate de construirea casei. Vasile Grugoveanu, 45 de ani, din Centru, spune: *„Am pus la casă în fiecare colț când am urzit-o, câte un ban de argint de 2 ½, cu tăt patru bani de argint, ca să fie de sănătate şi spor şi să ferească de rele. La urzeală când am ridicat-o am pus câte un brad la colț, doi brazi la tot acoperişul şi am căutat şi meşterul care a spus cum eream noi din bătrâni..."*. Nițurcă Sarvari spune şi el că la construcția unei case *„Când se zideşte, se pune în zid bani de argint, agheasmă în tuspatru unghiuri ale casei ca să meargă bine. Alții pun tămâie ca să aibă noroc, lână de oaie, argint ca să aibă bani. Când se face cuptorul, se pune în zid un mâț, un cocoş viu, ca să nu moară cineva din casa aceea".*

Rezultă de asemenea din documentele păstrate în arhiva noastră aspecte legate de peisajul antropic al comunei sau de modul de organizare, după tradiție, a acesteia. În anul 1928, când au început cercetările, comuna Fundu Moldovei păstra caracterul risipit fiind împărțită în cătune care cuprindeau la rândul lor unități mai mici, formate potrivit tradiției, la întemeierea unei noi familii, când cuplul îşi construia gospodărie în *„pădurea verde"* cu lemn tăiat pe loc. În total erau şapte cătune mari cu mai multe subdiviziuni:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1. Secări

2. Handal

3. Centru, cu următoarele cătune - Pârâul Timerului, Arseneasa, Pâraiele - Gliga, Robului, Colacului,Chirilei, Mândrilei, Ciumuca.

4. Botoş cu cătunele: Pârâul Deluței, Orății, Prelucei, Boloşel, Botoş-Branişte, Pârâul-Neagra, Lezei, Delutul

5. Benea

6. Părâul Tătarca

7. Valea Stânei cu cătunele-Dâmbul Colacului şi Pârâul Cârligăturii

Pe parcursul lecturii, vom vedea că a existat o preocupare permanentă a echipei de a acoperi cât mai mult din teritoriu şi de a cerceta atât gospodăriile româneşti cât şi pe cele ale rutenilor sau germanilor.

Din răspunsurile la chestionare, vedem că întemeierea gospodăriei în pădure era un lucru firesc. Informațiile confirmă documentele care menționează obiceiul despăduririi pentru construirea casei. Terenul despădurit intra în proprietatea celui care a făcut lucrarea.

Stăpânirea austriacă nu putea accepta această rânduială străveche impunând regulamentul pădurilor care interzicea tăierile după bunul plac. Cu toate transformările impuse de administrația austriacă, unele practici se păstrau încă în 1928. Astfel, pentru a vinde unui străin o proprietate, o gospodărie, deținătorul era obligat să întrebe mai întâi rudele, apoi vecinii şi în sfârşit sătenii. Un sătean vinde *„după ce întreabă frații şi rudele de nu-l vor"*.

O serie de texte se referă la autoadministrarea satului.

Două texte menționează că, după recoltare, vitele tuturor pot paşte fără să țină seama de hotare, ceea ce ne aminteşte de vechiul obicei al devălmăşiei.

Fişele consemnează şi supraviețuirea judecății de către bătrâni sau prin *„giuruială"*. Oamenii jură să respecte o anumită hotărâre a sfatului bătrânilor, adică recurg la „giuruială", fără intervenția tribunalului. Jurământul avea putere de lege şi nimeni nu încerca să-l conteste. În cazuri extreme, împricinații se adresau tribunalului de la Câmpulung Moldovenesc, uneori din cauză că *„astăzi copiii nu mai ascultă de hotărârea părintelui"* după cum spune un informator.

Primul dosar de documente cuprinde şi informații referitoare la organizarea administrativă a comunei. Între 1907-1916, Consiliul

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

comunal era ales după numărul populației. La Fundu Moldovei erau 21 de consilieri şi votarea se făcea în trei curii, după avere, în funcție de impozitul plătit. Aveau drept de vot bărbații de la 24 de ani, iar aleşii trebuiau să aibă 30 de ani. Până la alegerea primarului, cel mai bătrân îi ținea locul. Înainte de 1907, se practica votul deschis, *„gural"*.

Sistemul alegerilor era pe trei *„glasuri"* (clase), fiecare clasă alegând câte trei *„arzaşi"*. Tănase Țimpău ne spune cum se vota pe la 1875: *„Toți candidații se puneau pe o bancă roată, pentru a alege deputații. Când intra un alegător înăuntru, primarul îl întreba pe care din candidați îl place să-l aleagă „şi alegătorul îşi explica părerea"*. Alegerea ținea de obicei trei zile, deoarece vota în prima zi clasa III-a, iar apoi a II-a şi a I-a. Merită să consemnăm că votau şi minoritățile care aveau dreptul de a fi al alese.

Tot în acest dosar, găsim o listă de primari cu biografiile lor şi fişa obligațiilor pe care le aveau. Câtorva primari importanți care au adus contribuții deosebite comunității prin modul în care au înțeles să-şi îndeplinească îndatoririle, li s-a făcut şi portretul. Între altele, primarii spuneau şi ce politică fac. Aurel Antonovici, secretar de primărie spune că nu face politică, *„că prea spun multe minciuni unii şi alții"* şi *„numai duşmănie aduce"*.

Sunt consemnate şi instituțiile cu caracter administrativ: poliția rurală, jandarmeria, guarzii comunali, poşta, şcoala etc.

Constantinescu Mirceşti prezintă Societatea politică „Vulturul" înființată la împlinirea a 36 de ani de şcoală românească. Societatea a funcționat de la 1898, până la izbucnirea războiului mondial. Preşedinte al societății care avea la înființare 30 de membri, a fost Toader Leuştean. Pe parcurs, numărul membrilor a crescut ajungând în 1905 la 92. Scopul societății a fost deşteptarea conştiinței naționale, dar se ocupa în mod concret de problemele importante ale comunității cum ar fi: învățământul, drepturile de proprietate, relații inter-etnice, religie etc. Erau abordate cu prioritate problemele de interes general şi apoi cele locale şi la toate şedințele se întocmea un proces verbal în care se stipulau opiniile participanților.

O serie de texte se referă la situația cultelor religioase. Populația este în majoritate creştin ortodoxă. După *„războiul cel mare"*, prin intermediul unui localnic convertit la adventism, a început să se răspândească şi aici cultele neoprotestante. Atitudinea localnicilor a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

fost la început rezervată, uneori ostilă sau indiferentă. Centrul Adventiştilor de ziua a 7- a era în cătunul Botoş.

Ilie Pomohaci, din Benea, consideră că *„Rău face satul că nu opreşte legile străine (adventismul) să se înmulţească, legi ce strică legea strămoşească. Sătenii noştri au simţit asta şi de-aia au dărâmat casa de rugăciune din Botoş"*. De fapt informatorul se referă la începerea construcţiei şi la intervenţia în forţă a sătenilor. În realitate, adventiştii nu erau numeroşi. În 1926 erau 18 la care se adăugau 6 baptişti. Sunt interesante explicaţiile date de adventişti şi încercarea lor de a-i lămuri pe consăteni de ce au optat pentru altă credinţă. În general însă nu a existat o respingere totală din partea celorlalte confesiuni.

De altfel atitudinea tolerantă a oamenilor faţă de cultele nou infiltrate în sat rezultă şi din spusele unui localnic din Benea despre consăteanul său Petre Curcinschi de origine ruteană care trecuse timp de trei ani la *„secta adventiştilor"* dar apoi *„a cetit şi s-a luminat la minte"* revenind la *„obişnuita-i religie creştină"*.

Desigur multe lucruri au rămas neschimbate în satul românesc şi cititorul de azi va fi uimit să afle că unele atitudini umane sunt „eterne" după cum reiese dintr-o fişă privitoare la „atitudinea religioasă": *„Parcă eu nu merg la biserică! În biserică trebue tăcere. Aici (în biserica noastră) se uită oamenii ce cioareci ai, ce catrinţă ai şi vorbesc într-una ... Noi duminica mergem dimineaţa la biserică şi după amiază la petrecere şi la nuntă."*

Textele privind jocurile de copii şi modalităţile de distracţie, oferă informaţii inedite care merită să fie studiate mai îndeaproape pentru a completa „o lume dispărută" dar al cărei farmec transpare din fiecare filă a dosarului de documente. Copiii erau lăsaţi să se bucure de copilărie. Ileana Hârlea, din Cârligătură, spune: *„Eu nu pot să împiedic copilul de la joc. Copilul trebuie să aibă libertate, că altfel nu i se dezvoltă creierul. Şi tare aş vrea să-i văd învăţând, să văd cum pot aştepta ceva de la ei"*. Oreste Ţimpău, fruntaş în sat *„are un băiat, pe Ghiţă, care merge anul viitor la şcoală. Tatălui lui îi este drag de el şi vrea să facă un „om mare" dintr-nsul"*.

Câteva texte abordează problema rudeniei. Siminică Mândrilă, din vatra satului Fundu Moldovei, spune că: *„Năşia e considerată ca o rudenie foarte apropiată, în special cea de botez"*. Nu este permisă căsătoria între fini şi naşi, nici între copii acestora sau între cumetri. Spre deosebire de alte regiuni, unde instituţia năşiei este foarte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

importantă, naşii devenind părinţi spirituali ai finilor, în satul Fundu Moldovei, instituţia năşiei este mai puţin conservată. Casandra Neghiş din Cârligătura, afirmă că: *„Nunii nu mai au nici o obligaţie faţă de fini după ce i-a cununat"*. În schimb, dacă finul moare după botez, cheltuielile şi îndatoririle de înmormântare îl privesc pe naş.

Pe parcursul cercetării au fost abordate şi aspecte privind normele sociale şi de comportament. De pildă, fetele nu pot juca la horă decât dacă sunt invitate de băieţi şi niciodată cu bărbaţi căsătoriţi. Suzana Zob, moaşă, spune că: *„Fiecare fată joacă de obicei cu flăcăul care-i e drag. Dacă se întâmplă ca acela să nu intre în horă, atunci fata nu joacă de loc"*. În ceea ce priveşte statutul fetelor, se observă schimbări survenite pe parcursul timpului. Aflăm de la Ileana lui Georghe Frâncu, din Cârligătura: *„Înainte fata trebuia să ducă ea gospodăria părintească şi să-şi facă zestrea. Căuta să-şi facă o zestre cât mai bogată, fiindcă la nuntă, când se juca zestrea, mirele o arăta tuturor şi era mai mare ruşinea, mai ales pentru o fată mai cu stare, să nu aibă zestre frumoasă. Azi n-au altă grijă decât să se gătească, să se ducă la „strânsură" şi să joace cu băieţii"*.

Normele morale erau mai stricte în trecut şi respectate la Fundu Moldovei ca urmare a funcţionării rolului de control al comunităţii asupra individului. Moaşa Maria Zdrob, din Cârligătura, consideră că: *„Înainte vreme fetele când păcătuiau erau nu numai mult mai ruşinoase, dar timp de mai multe luni nu ieşeau afară din casă şi purtau în semn de jale un tulpan cenuşiu strâns pe cap"*. Din grijă pentru copilul rezultat din diverse legături neconvenţionale, comunitatea căuta soluţii. Rusu Ştefan spune: *„Dacă se întâmplă să fi trăit flăcăul cu cineva şi să fi avut copil, poate să vie vădana (fata) şi să-i strice căsătoria în biserică. Lumea-i dă dreptate pentru că el îşi recunoaşte copilul pe care l-a avut şi atunci strică eventualul plan de căsătorie sau îi dă despăgubire bănească după ce se judecă. Dar în ziua asta nu se mai face căsătorie. Se poate împotrivi la noi mireasa sau părinţii mirilor şi chiar aici în biserică. Şi atunci nu se mai face căsătoria"*.

Paladia Onofreiciuc, din Botoş, consideră că *„Fecioria nu e condiţie obligatorie a căsătoriei; singură simpatia dintre fată şi băiat o determină"*. Traian Pomohaci, din Botoş spune: *„La noi se căsătoresc dacă se plac, nu prea se ţine seama de avere"*. Acelaşi lucru aflăm şi de la Varvara Petre Lazăr: *„La însurătoare feciorii nu caută zestre mare, ci numai ca fata să fie frumoasă şi să joace bine. La horă chiar dacă o fată e*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

bogată şi urâtă tot nimeni n-o ia la gioc, dacă e frumoasă şi joacă bine, toţi feciorii o joacă".

Căsătoria era considerată în trecut deosebit de importantă şi unele practici mai recente nu erau privite cu ochi buni. Din afirmaţiile Sevastianei Grigorescu rezultă acest lucru: *„Fetele se mărită oricând, şi mai tinere şi mai bătrâne, şi cu zestre şi fără zestre, cum dă Dumnezeu. Dar tot e mai bine să aibă ceva şi fata şi băiatul. După răzb, nu mai sunt oamenii cumsecade, se însoară lesne şi lesne se lasă. Ca cocoşul, îi trebuie mai multe găini. După război, a văzut el ce face, şi-şi lasă femeia şi pleacă. Şi femeile sunt rele, care sunt, dar mai rar. Bărbaţii se duc mai lesne".*

Dosarul al doilea cuprinde multe date cu privire la comunitate, la nivelul cultural, la nivelul de instrucţie, la preocuparea pentru ridicarea nivelului cultural şi de trai, în general.

În satul Botoş exista un cor bărbătesc foarte apreciat în comună şi nu numai; oamenii citeau cărţi religioase, reviste româneşti şi străine, mergeau la şcoală. Spre deosebire de trecut când mulţi primari nu ştiau carte fiind secondaţi de un secretar care se ocupa cu redactarea actelor, în 1928 situaţia era cu totul alta. Primarii aveau cel puţin studii secundare.

Ilie Pomohaci, personaj important al comunităţii, povesteşte într-un limbaj pitoresc cum a călătorit la Ierusalim. Aflând dintr-un ziar că Mitropolitul Bălan organizează o călătorie la Ierusalim, a plătit 25.000 de lei şi s-a dus. Acolo a văzut *„pirămidele"* şi *„finseul"* cel mare, Marea Moartă şi Mormântul Domnului. La Constantinopol, a văzut *„biserica cea mare"*, Sfânta Sofia. La întoarcere a povestit întregului sat.

Din lista completă a revistelor în limba română sau în limbi străine, ne dăm seama că mulţi din intelectualii locali cunoşteau cel puţin două limbi şi citeau foarte mult. În afară de reviste, în comună existau şi se citeau multe cărţi religioase, menţionate cu titlurile lor. O listă cu intelectualii proveniţi din Fundu Moldovei, ne arată că aceştia păstrau legătura cu locul de naştere şi se mândreau cu originea lor.

Pe parcursul cercetărilor s-a urmărit şi stabilirea gradului de instrucţie a populaţiei din Fundu Moldovei. În acest scop, s-a întocmit o evidenţă a locuitorilor cu studii secundare, a bacalaureaţilor, a studenţilor, a elevilor de liceu şi cei ai şcolilor de meserii. Aflăm că

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

fetele învățau la un liceu particular. Nu lipsesc din această evidență nici elevii din cursul primar. Deosebit de interesantă este lista cu elevii săraci care cereau ajutor bănesc pentru continuarea studiilor.

Am dorit ca prin această scurtă introducere în lumea cercetărilor gustiene de la începutul secolului al XX-lea, așa cum rezultă ele din documentele păstrate la Muzeul Satului, adică în instituția care a luat naștere tocmai ca urmare a eforturilor depuse de acești adevărați cărturari și iubitori ai satului românesc, să stârnim interesul cititorilor pentru o adevărată comoară de informații ce așteaptă să fie utilizate pentru lucrări care, poate, se vor constitui cândva într-o demult visată „enciclopedie a satului românesc". Același lucru a fost urmărit și prin deschiderea anul trecut a seriei RESTITUTIO (publicarea în premieră a documentelor legate de localitatea Nereju). În felul acesta sperăm nu numai să publicăm treptat, în integralitate, arhiva Muzeului nostru dar și să deschidem, cititorilor și publicului larg, ușa către fascinanta comoară adăpostită în colecțiile „nevăzute" ale muzeului. De asemenea dorim să dedicăm acest volum memoriei regretatului antropolog și om de înaltă cultură Paul H. Stahl, fiul lui H. H. Stahl, care ne-a părăsit anul acesta, într-o nemeritată tăcere, căci meritele sale privind cercetarea satului românesc și sintezele sale privind lumea balcanică le-au egalat aproape pe cele ale ilustrului său tată.

În încheiere sperăm ca publicarea acestor documente vechi de 80 de ani, să intereseze cât mai mulți cititori și să constituie un îndemn pentru o cercetare mai aprofundată și o recunoaștere mai clară a meritelor celor care ne-au lăsat una dintre cele mai frumoase instituții - Muzeul Național al Satului din București.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

RESTITUTIO
In memoriam Paul Stahl

Fundu Moldovei
80 years since the first monographic campaign
1928–2008

In June this year we celebrated 80 years since Professor Dimitrie Gusti organized one of the most extensive monographic campaigns in Fundu Moldovei, in the county of Suceava.

In memory of the founder of the Village Museum and of his illustrious collaborators we considered that the terrain research carried out by the members of the monographic teams during this monographic campaign in Fundu Moldovei, materialized in a great number of documents, must be transcribed and published in full, as part of the programme of publishing the archives of the Museum. We thus mean to deservedly honor our forerunners who made considerable efforts to transmit us valuable information about the universe of the Romanian village in the interwar period, information that is still unknown even today to the great public.

The documents we analyzed represent just the partial results of the above mentioned research, because after sociology was officially declared a "bourgeois" science by the communist regime the documents were piled up in the attics of the museum houses and there is no evidence of how many of them were lost or destroyed, of how many are still in the possession of their authors or are deposited in other archives. Professor Gheorghe Focşa and his team saved those documents that can be still found in the Village Museum archives and it is to these people that we owe the conservation of these precious archives along the entire period.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

We think that now that 80 years have passed since the research was carried out the time has come for us to offer the general public as well as the specialists this extremely precious treasure (mainly in terms of the valuable information it contains) in its entirety. These are documents that will help us rebuild (as we read them) a fascinating world consisting not just of palpable entities as are the buildings or the artefacts, but also of the people that created it, of their ideas and feelings, of their everyday problems.

Mention should be made of the fact that Paul H. Stahl and Paul Petrescu first published some of these texts in 2004 in their study entitled *"People and Houses in the Moldova River Valley"*. The original drawings were not published, however, in this edition.

The documents we are now publishing are grouped in two files of which one has been numbered from 1 to 438 and the other from 439 to 794. Some only include very short texts. Ioana Duicu, the head of the research department, made the transcription and I use this opportunity to warmly thank her for the tremendous job she did. The same thanks are due to Dr. Georgeta Stoica who has read and proofread each page of the material and who has directed us along the difficult path of digging out these genuine treasures of the Romanian school of ethnology.

We have not intervened in the documents to adapt them to the spelling rules of standard Romanian as specified by the Romanian Academy, but we rather preserved the flavor of local accents by faithfully transcribing the interviews. In the few cases when we could not decipher certain words we mentioned that between brackets. The texts are rendered fully even if by so doing we could not avoid certain repetitions that confirm in fact the information already presented. We sincerely hope that by the publication of these documents and the new data they contain we will manage to stir the interest of both the specialists and the general public; we also hope that these data will be consulted by other authors and maybe found useful by them in their subsequent research. Along with the documents we also publish the photos that were taken during the

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

same research campaign by Iosif Berman[1], a famous photographer of those times.

Reading these texts that were written 80 years ago, texts that were composed and edited using the monographic method and techniques, we will notice that, although they are, generally speaking, unitary as far as their subject is concerned, they are different in terms of complexity. These differences are probably due to the unequal experience and skills of their authors. At the time when the research campaign was carried out many of these people, who were later to become outstanding scientists in the fields of Romanian sociology or ethnology, were just students. Beyond these remarks, the documents contain extremely precious information that deserves to be known and gives us the possibility of a better understanding of the manner in which research was carried out by monographic teams, of the concerns and problems that these people had as they were testing the monographic method of research on the ground.

On the village of Fundu Moldovei Why it was selected for the research campaign of the summer of 1928

Prince Dimitrie Cantemir[2] mentions the existence of three little „Moldavian republics": Tigheci, about which we know almost nothing today, Câmpulung Moldovenesc and Vrancea Country. On the latter, H. H. Stahl wrote a monumental book[3] and published together with C. D. Constantinescu Mirceşti a series of documents.

---

[1] *The great photographer was born in Northern Moldavia on January 17, 1892. He attended the local high school in Suceava where he met the first travelling photographers. At the age of 18 he came to Bucharest where he took part in a photography contest being subsequently employed by the dailies Dimineaţa (The Morning) and Adevărul (The Truth). He revolutionized the concept of press photography. He died on September 17, 1941. During his cooperation with Dimitrie Gusti, Iosif Berman was a member of the team that carried out the monographic research campaign in Fundu Moldovei, between June 11 and August 5, 1928. The other members of the team were Xenia Costa-Foru, Elvira Georgescu, Elisabeta Constante, Floria Capsali, H. H. Stahl, Ernest Bernea, N. Cornăţeanu, Traian Herseni, Francisc Iosif Rainer, Horia Dumitrescu, Constantin Brăiloiu.*

[2] Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 80; Filon Lăcău-Dănilă, Dumitru Rusan, *Fundu Moldovei, O aşezare din Ocolul Câmpulungului Moldovenesc Bucovinean*, Editura Societatea pentru Cultură "Dimitrie Gusti", Fundu Moldovei, 2000, p. 71-126.

[3] H. H. Stahl, *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti*, vol. I, II, III, Editura Academiei R.P.R., 1958, Passim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

T. V. Ştefanelli also published extremely important documents on Ocolul Câmpulungului Moldovenesc[4].

After the research they carried out in the Vrancea County, Professor Dimitrie Gusti and H. H. Stahl understood how important were to the sociological investigation the so-called *social relics* that had an archaic character. That is precisely why they chose for continuing their comparative research of the July 1928 campaign regarding social relations[5] the village of Fundu Moldovei that was part of the Câmpulung Moldovenesc region.

Unfortunately, unlike in Vrancea, where the regional confederation formed of 14 villages that was based on a complex social association survived until the 20th century, in the Câmpulung Moldovenesc region almost nothing had been kept of the previous different forms of organization on 44 estates and of the communal form of property, which was disappointing for the organizers of the 1928 research.

The village of Fundu Moldovei is however older than its first mention in the 18th century documents. Taking into account the fact that the Moldavian regions were established between 1300 and 1400 and that this place was part of Câmpulung Moldovenesc region, we can consider this an argument for supposing the place to have existed before its first mention in official documents.

The name of Fundu Moldovei first appears in a document issued by the chancellery of Prince Grigorie Calimah in 1761. The prince presents Maria Jitniceroaia (the Provisioner's Wife) with several mountains in the region of Câmpulung Moldovenesc[6]. The name of the place is also mentioned on a map made by F. G. Bawr in "*Carte de la Moldavie pour servir à l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs*", published in Amsterdam in 1783 and made before the occupation of Bucovina by the Austrians. We find here the place mentioned under the name of *Moldavie Fundul*.

After the war between the Russians and the Turks (1768–1774) and the peace of Kuciuk - Kainargi, the northern part of Moldavia, later called Bucovina, is annexed by the Hapsburg Empire. Consequently, a part of the region, which included Fundu Moldovei,

---

[4] T. V. Ştefanelli, *Documente din vechiul Ocol al Câmpulungului*, Bucureşti, 1915, p. 34–35.
[5] H. H. Stahl, *op. cit.*
[6] T. V. Ştefanelli, *op. cit.*, Passim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

becomes part of the occupied territory as of 1775. As the new border cut the region in two, another part of it, including the villages of Şaru Dornei, Păltinişul, Crucea, Holda and the hamlets of Gioseni and Chiril, remained a part of Moldavia.

Immediately after the occupation, the Austrian administration started to reorganize the territory according to the western system, which led to the disappearance of the old forms of territorial administration and evidently affected the local traditional forms of landowning.

In 1779, the military governor declared the mountains, the forests and all the places traditionally belonging to the community, as the people did not have official acts of property, to be fiscal domains from which taxes should be levied.

The founding of the village is presented in an eponymous local legend, according to which it was due to several settlers. In fact, the great historian Nicolae Iorga himself characterized these Romanian villages with communal forms of property as *"genealogical villages"* descended from a common ancestor and using kindred as the foundation of their judicial system.

The comparatively old age of Fundu Moldovei was probably one of the reasons for which the village was selected by historian Ion Nistor, the president of the Romanian Academy of Cernăuți, as a representative one and proposed for a complex research campaign.

On the research team

The research programme adopted by the sociological school of Bucharest involved work with interdisciplinary teams of researchers of 60 to 100 people. The research team that went to Fundu Moldovei was made of 60 people, of which 17 were experienced specialists and highly trained scientists, as one of the mentors of the Bucharest school, H. H. Stahl mentions. Taking into account the complexity of the problems that this research raised, the participation of a number of personalities of this field was considered to be necessary, as interdisiplinarity *"is not just a structural rule of a work team, but is part of the professional training of any sociologist even when he works on his own"*[7].

[7] H. H. Stahl, *Amintiri şi gânduri*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 80; Paul H. Stahl, Paul Petrescu, *Oameni şi case de pe Valea Moldovei* (1928/1953), Editura Paideia, 2004, p. 15–18.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Of the personalities that took part in the Fundu Moldovei research, we mention: Professor Francisc Rainer, Horia Dumitrescu and Ştefan Milcu anthropologists, Niculae Cornățeanu, an agronomer, Mac Constantinescu, a sculptor, Floria Capsali a choreographer, Professor George Breazu representing "The Folklore Archives", Constantin Brăiloiu, a representative of the "Romanian Composers' Society", Traian Herseni, Ernest Bernea, Mihai Pop. H. H. Stahl's main assignment in this campaign was the solving of the theoretical, methodological and cultural problems.

Thus, the research carried out at Fundu Moldovei remains particularly important not only in terms of the field research, but also because it formulated and clarified a number of theories that completed the monographic research method established in 1925 at Goice, the County of Dolj. H. H. Stahl mentions in this respect that work alongside Brăiloiu contributed to the clarification of the research techniques in the field of "popular culture" in its "folklore" form, the spiritual creation being systematically under scrutiny and Pompiliu Caraioan mentions the fact that separate files were used for the first time, replacing the previous notebooks for personal observation. During the Fundu Moldovei research the theory of the "*community based on diffuse traditions*" was first formulated, according to which "*the anonymous character of any folklore creation comes from the fact that they have a collective character*"[8].

Mircea Vulcănescu, in his capacity of member of the research team and as a well-known specialist, made a theoretical contribution in this field by proposing the theory that "*society is an autonomous unit of cultural and economic manifestations, organized politically and juridically and conditioned cosmically, biologically, psychologically and historically, whose nature is social will*"[9]. It was later proved that the nature of social will is impossible to establish. On the basis of the experience he got during this campaign as well as during the previous ones, Traian Herseni published in 1930 the "plan" of his work "*The Theory of Sociologic Monograph*", thus contributing to the clarification and methodological systematization of monographic research.

In Fundu Moldovei, Professor H. H. Stahl was also concerned with establishing the research methodology meant to clarify two

[8] H. H. Stahl, *op. cit.*, p. 96.
[9] *Ibidem*, p. 100.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

aspects: "How could the representatives of particular disciplines be of help when they were part of an interdisciplinary team? And to what extent the 'sociologist' himself must be acquainted with all particular social disciplines"[10]. H. H. Stahl answered these questions in his subsequent publications.

We must mention the fact that, unfortunately, during the campaign of Fundu Moldovei, different, opposed, contradictory points of view emerged, for the first time, among the representatives of the monographic school and they were to be more clearly expressed in the following years.

The research was organized following the "domains of manifestation", just like in the previous campaigns. From Professor H. H. Stahl's point of view all the participants should have ideally used the methods and techniques of social investigation on the ground and possessed an open mentality on the "border disciplines" such as social geography, history and economy etc. We must also mention that a part of the members of the Fundu Moldovei team were students and that some of them were later to become important personalities in the field of social sciences.

On the documents preserved in The archives of the "Dimitrie Gusti" National Village Museum

The documents that resulted from the monographic sociological research in Fundu Moldovei in the summer of 1928 and that are preserved in the archives of the "Dimitrie Gusti" National Village Museum are nowadays kept in two files numbered in the order of their registration: the first one from 1 to 438 and the second one from 439 to 794.

The first file contains documents on the peasant household with its component elements. An analytical description of such a household includes: the site on which the house was built, the house proper with the inventory of each room, the outbuildings and the objects stored there, the plan of the household and of the buildings, sometimes the detailed budget of the family with their net income, the expenses for everyday life and for maintenance, for clothing, etc., the genealogy of the family and, in some cases, customs associated

[10] *Ibidem*, p. 103.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

with the building of the house and the organization of the family. Another part of the documents includes aspects about the administration of the village, local policies, modalities of managing the community and its affairs, portraits and biographies of some personalities and family genealogies. Each text is preceded by information on the village, the address of the household, the name of the owner, of the informant and of the researcher.

Of particular interest is the information regarding the traditional manner in which the youngest son inherited the household, his duty being to take care of the elders of the family. Other important information is related to inheriting the landed properties.

It clearly results from the respective documents that *"the dowry of the girls who were getting married was formed of household objects while the grooms had landed property"*. From another text we learn that *"this is the custom here, namely that the groom has a house and the bride dowry clothes"*. Ştefan Liţu of Benea, the owner *"of one of the most beautiful households in Fundu Moldovei"* specifies: *"A house is built for the groom, he is given cattle and land to own. For the bride to be a dowry case is prepared in advance. This case is filled with shirts, skirts, headgear, belts, cloth, and towels. Then rugs are added, pillions, carpets, counterpanes, a couple of cows, a couple of oxen, horses, 10-15 hens, pigs, landed property."*

The picture of the household as well as of the other possessions of a house owner clearly results from the monographers' descriptions that also preserve the flavor of the local dialect.

Information on the changing times of the interwar period can be found in the monographers' notes on politics or on the local authorities, whether they are priests or mayors, who were genuine models for the villagers. After the changes forcefully introduced during the Austrian rule, new changes were made after Bucovina was reincorporated in the Romanian state, changes in tune with the Romanian legislation, and all these things affected the traditional life and the customs associated with inheritance or family life. The team formed by H. H. Stahl, Negreanu, registers the opinion of Ion Cazacu of Botoş: *"The brides have been given land as dowry since I can remember. Before, they used to get more...in even more remote times they got more land but maybe of a poorer quality and more distant than that of the boys.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Romanian rule has rendered justice to everyone. You can't bequeath as much you want, where you want and to whom you want; whether you talk about brides or grooms they'll get the same amount under this legislation" or another testimony of M. Ciupărcovici: *"When boys are of age and get married you must give them land because they have no other means of subsistence. If they don't leave the house they don't need to possess land in their own right. In this case the place is bequeathed to the son through the goodwill of the father..."* Mihai Samson 83 years old, from Cârligătura, mentions regretfully: *"The sons have the entire economic power, they have cattle and they have land. The woman carries her only wealth, the dowry, in a cart. Little real estae is ever given to her. The boys get about 300 hectares, the rest of the family just 3 to 5. But now I hear that girls get an equal share, too"*.

Customs regarding the building of the house are also recorded. Vasile Grugoveanu, 45 years old, from Centru, says: "I *place in every corner of the house when I built it a silver two pence, all in all 4 silver coins to protect the house from evil and to bring us health and prosperity. When I erected the house I put a fir tree in each corner and two more in the roof and I also tried to find the carpenter that remembered our traditions of old..."* Nițurcă Sarvari says this about building a house: *"When a house is built, silver coins must be placed in the walls and consecrated water in all corners of the house so that the household should prosper. Other people put incense there to bring them luck or sheep wool and silver to make much money. When the oven is built a cat or a rooster is built alive in it so that nobody dies in that house."*

The documents that are kept in our archives also contain information about the anthropic landscape of the village or the way in which it was administered, according to the tradition. In 1928, when the research began, the village of Fundu Moldovei still preserved its "scattered" structure, being subdivided into several hamlets containing in their turn smaller units that had been created, according to the tradition, when a new family was established, when the newly married couple built a household for themselves in the "green forest" where wood was readily available. There were seven such hamlets that included several subdivisions.

1. Secări
2. Handal

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3. Centru, with the following hamlets - Pârâul Timerului, Arseneasa, Pâraiele - Gliga, Robului, Colacului,Chirilei, Mândrilei, Ciumuca.
4. Botoş, with the following hamlets: Pârâul Deluţei, Orăţii, Prelucei, Boloşel, Botoş-Branişte, Pârâul-Neagra, Lezei, Deluţul
5. Benea
6. Părâul Tătarca
7. Valea Stânei, with the following hamlets - Dâmbul Colacului and Pârâul Cârligăturii

As we read the documents we notice that the team was constantly concerned with covering an as extensive as possible territory and with observing the Romanian households as well as the Ruthenian or German ones.

From the answers to the questionnaires we see that establishing a house in the forest was a natural thing. The information confirms what we knew from the documents mentioning the habit of deforestation for building the house. The terrain thus made available became the property of the person who had performed the operation.

The Austrian administration could not accept this ancient custom and enforced legislation that prohibited the discretionary felling of trees. With all the changes imposed under the Austrian rule some of the old practices still survived in 1928. Thus, in order to sell a property to a foreigner, the owner had to make an offer to his relatives first, then to his neighbors and finally to the other villagers. A villager could sell his property only "*after his brothers and relatives showed no interest in buying it*".

A number of texts are about the self-administration of the village.

Two texts mention the fact that after the crop was harvested the cattle belonging to the entire community can graze regardless of the borders between properties, which reminds us of the old custom of communal property.

The descriptions record the survival of the trial by the elders of the community through "oath". The people take a solemn oath that they will respect a certain decision of the elders' council that is they make this commitment by pledging their honor without the

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

intervention of a court of law. The oath had the force of a law and nobody dreamt of challenging it. In extreme situations, legal cases were taken to the tribunal in Câmpulung Moldovenesc, sometimes because *"today children will not obey their parents any more"* as an informant puts it.

The first file contains information on the administrative organization of the village. Between 1907 and 1916, the village council was elected depending on the number of villagers. In Fundu Moldovei there were 21 counselors and the poll was organized in three curia, according to the people's wealth and the taxes they paid. Every man older than 24 had the right to vote and in order to be elected one needed to be at least 30 years old. Until a new mayor was elected, the oldest counselor replaced him. Before 1907, the open, "verbal" or "mouth" vote was used.

Elections were organized on three "voices" (classes), each class electing three representatives. Tănase Țipău tells us how voting was organized around 1875: *"All candidates sat on benches that were placed in a circle for deputies to be elected from them. When an elector came in, the mayor asked him whom he would like to elect and he also had to explain the choice he made"*. The process usually lasted three days, as the third class voted on the first day, then the second class and then the first. It is worth mentioning that the minorities that had the right to be elected also voted.

In the same file we can find a list of mayors with their biographies and with the responsibilities they had. The portraits were also made of some important mayors who made remarkable contributions to the life of their community by the way in which they understood to fulfill their duties. Among other things the mayors mentioned their political affiliation. Aurel Antonovici, a secretary of the mayor's office, says he is not involved in politics, as "politicians all say only lies" and politics is "a source of enmity".

The administrative institutions are also mentioned: rural police, the gendarmerie, the village guards, the post, the school etc.

Constantinescu Mirceşti presents the political society "The Eagle", founded to celebrate 36 years of education in Romanian. The society functioned from 1898 to the beginning of World War I. Toader Leuştean was elected president of the society, which had 30 members when it was created. In time, the number of members

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

increased and in 1905 the society boasted 92 of them. The aim of the society was to wake up the national consciousness, but it was actually involved in solving the important problems of the community such as: education, property rights, ethnic interrelations, religion, etc. Matters of general interest were primarily tackled and only then local issues and after each meeting a minute was written in which all the opinions of the participant were mentioned.

A number of texts make references to the situation of religious denominations. The majority of the population is Orthodox Christians. After "the great war", through the agency of a local villager converted to the Seventh Day Advent Church, the neo-Protestant cults start having adherents in this part of the country, too. The attitude of the locals was first reserved, at times even hostile, some other times indifferent. The main center of the Seventh Day Advent Church was in the hamlet of Botoş.

Ilie Pomohaci, from Benea, considers that "*the authorities are wrong in not stopping foreign beliefs (Seventh Day Advent Church) from spreading, as they harm our traditional faith. Our villagers felt this and that is why they demolished the prayer house of Botoş*". The informant is actually speaking about the beginning of the construction works and the violent reaction of the villagers. In fact the adepts of Seventh Day Advent Church were not numerous. In 1926 there were just 18 of them to which we can add the 6 Baptists. Of particular interest are the explanations given by the Adventists in their attempt to make the villagers understand why they chose to join another church. Generally speaking, there was no total rejection on the part of the other confessions.

In fact, the tolerant attitude of the locals as regards the new cults that had sent missionaries to their village also results from the words of a local from Benea about his fellow villager Petre Curcinschi, of Ruthenian origin, who had initially joined "*the Adventist sect*" for three years, but then, "*after doing some reading he came to his senses and he saw the light*" and "*joined again his traditional Christian church*".

Many things have of course remained unchanged in the Romanian village and the Romanian reader will be surprised to find out that certain human attitudes are "eternal", as it plainly results from a reference to "religious attitude": "*When I go to church I've got*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

the feeling that is a church no more! People should keep quiet in the church. Here (in our church) people look at your footwear, at your cloths and keep chatting...On Sundays we go to church in the morning and to parties and weddings in the afternoon."

The texts on children's games and various pastimes offer new information that is worth studying more closely in order to complete the picture of a "lost world" whose charm, however, radiates from every page of the file. Children were allowed to enjoy childhood. Ileana Hârlea, from Cârligătură, says: *"I can't stop children from playing. Children must be let free, otherwise their brain does not develop. I would very much like to see them learning, to see what I can expect from them."* Oreste Țimpău, a leader of the community *"has a boy, Ghiță, who is to go to school next year. He is very dear to his father who wants to make a 'great man' of him"*.

A few texts approach the subject of kinship. Siminică Mândrilă, living in the heart of the village of Fundu Moldovei, says *"godparenthood is considered close kinship, mainly when we talk about baptism"*[a] Marriage between godchildren and godparents is prohibited as well as marriage between their children. Unlike in other parts of the country, in the village of Fundu Moldovei the institution of godparenthood is less important. Casandra Neghiş of Cârligătura says *"Godparents have no obligations to their godchildren after the wedding."* However, if the godchild dies after baptism, the godfather has to take care of the burial expenses and organization.

During the research, aspects concerning social and behavior norms were also approached. For example, girls could only join the dance if they were invited by boys and never by married men. Suzana Zob, a midwife, says: *"Each girl usually dances with the boy she loves. If it happens that this man does not join the dance, she will not dance at all"*. As far as the status of the girls is concerned, changes can be noticed over a longer period of time. We learn from Ileana, the wife of Georghe Frâncu, from Cârligătura that *"before, the girl had to go to her parents' house and build up her dowry. She had to have a rich dowry as during the wedding reception, when people danced, the groom displayed the dowry in front of all participants and it was a great shame, mainly for a girl coming from an opulent family, not to have a beautiful dowry. Today, their only care is to dress up, go to parties and dance with the boy"*.

---

[a] In the Romanian Orthodox tradition, the people assisting the groom and the bride at a wedding are also called godparents (Rom. *naşi*) – *translator's note.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Moral norms were much stricter in the past and they were strictly followed in Fundu Moldovei as a result of the control of the community over the individual. Maria Zdrob, a midwife, thinks that: "*In the past young girls were not only much more repentant when they sinned, but when this happened they would not walk out of their houses for months and they wore a gray scarf tight on their head as a sign of grief*". The community was concerned about the children that were born outside marriage and tried to find solutions for them. Rusu says: "*If it so happens that a man sleeps with a woman before marriage and a child is born of that union, the mother can come to church and oppose this man marrying another woman. And she has the support of the community in doing so because he has to recognize the child he has by that woman and this will ruin his marriage plans that he has to give up; or he may have to pay the woman damages after they go to court to settle their conflict. In our days, however, only the former variant is adopted and the wedding is no longer celebrated. The bride or the parents of the couple can object to the wedding being celebrated and this can happen even in church. And then the marriage doesn't take place any more*".

Paladia Onofreiciuc, from Botoş, considers that "*Virginity is not obligatory for marriage; the attraction between the man and the woman is the only support of the union and is sufficient for it*". Traian Pomohaci, from Botoş, says: "*In our village people get married if they like each other, wealth is not normally taken into account*". We learn the same from Varvara Petre Lazăr: "*When they get married, young men are not necessarily looking for a big dowry, they only want the girl to be good-looking and a good dancer. On holidays, when people dance, a girl that is ugly, even if she is rich, will not be invited by anybody to dance; if she is beautiful and dances well, all the young men will dance with her*".

In the past, marriage was considered to be extremely important and some of the new habits were not very popular. We know this from the testimony of Sevastiana Grigorescu: "*The girls will get married whether they are pretty or ugly, rich or poor as God meant them to be. However, it is better for both the man and the wife to have some wealth. Since the war, people are no longer decent, they get married and they divorce too easily. A man is like a rooster, he craves after several hens. Nowadays, after the war, a man will find a pretext and leave his wife. Women are bad too, when they really are, but this happens less frequently. It is rather the man that is unfaithful*".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

The second file includes several data about the community, their cultural level, their educational level, as well as about the general concern for raising the cultural and living standards.

In the village of Botoş there was a men choir that was very popular within the village itself as well as beyond its boundaries: the villagers read religious literature, Romanian and foreign magazines, they sent their children to school. Unlike in the past, when many mayors were illiterate and needed the help of a secretary to write documents and issue them, the situation was completely different in 1928. All mayors had received at least secondary school education.

Ilie Pomohaci, an outstanding member of the community, gives a picturesque account of his journey to Jerusalem. Learning from a newspaper that Metropolitan Bălan was organizing a trip to Jerusalem he paid 25,000 lei and went there. There he saw the "*pyramids*", the Dead Sea and the Sepulchre of our Lord. In Constantinople he saw "the big church" of Saint Sofia. When he came back he told about this to the entire village.

Examining the complete list of the Romanian and foreign magazines we realize that many of the local intellectuals knew at least two languages and were avid readers. Beside the magazines, there were many religious books that were read by the villagers and their titles are mentioned in the research files. A list with the intellectuals that came from Fundu Moldovei proves that thy kept in touch with their birthplace and were proud of their origin.

During the research campaign, the members of the team were also interested in establishing the level of education of the people living in Fundu Moldovei. To this purpose a census of the population that had secondary education was carried out, as well as of the high school graduates, of the university students, of the high school students and of the vocational school students. We thus learn that the girls were educated in a private high school. The census also includes the primary school pupils. Of particular interest is the list of poor pupils who applied for material support in order to continue their studies.

We meant this short introduction to the world of Dimitrie Gusti's research at the beginning of the 20th century (as it is revealed to us by the documents preserved in the Village Museum's Archives, that is the archives of the very institution that was born of the efforts

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

of these genuine scholars and lovers of the Romanian village) to be an incentive for our readers, and stir their interest in finding this real treasure of data and information that is waiting to be used in works that will hopefully constitute in a future we dream of, an encyclopedia of the Romanian village. The same purpose was underlying the starting, last year, of the RESTITUTIO series (the publication for the first time of the documents on the village of Nereju). We thus hope not only to gradually publish, in their entirety, the archives of our Museum, but to also open, for the general public, the door of the unseen "treasures" of the Museum. We also want to dedicate this volume to the memory of the late anthropologist and distinguished man of culture Paul H. Stahl, the son of H. H. Stahl, who left us this year, the sad event being unjustly ignored by the general public since the merits of this great man, which are apparent in his research on the Romanian village, in the studies he published on the Balkan world, entitle him to a status almost equal to that of his illustrious father.

To conclude, we hope that the publication of these eighty-year-old documents will be of interest to many readers and will represent an encouragement for them to carry this research even further, recognizing at the same time the great merits of those who bequeathed us one of the most beautiful institutions of this country – the National Village Museum of Bucharest.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dosar I
filele 1 Đ438

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 1. **Gospodăria lui Ştefan Liţu din Benea**
V. Kletchin – D Prejbean

p. 2. **Gospodăria lui Ştefan Liţu din Benea**
(primar în Com. Breaza)

Gospodăria lui Ştefan Liţu este una din cele mai frumoase gospodării din Fundu Moldovei. Ea se remarcă atât prin bogăţia şi curăţenia ei, cât şi prin aspectul simetric şi unitar sub care se prezintă.

Este aşezată în mijlocul cătunului Benea, chiar lângă şosea, totuşi la distanţe destul de mari de vecini, distanţele mari între case fiind caracteristice cătunului.

Ograda este împrejmuită că zăplaze, dând gospodăriei un aspect de cetăţuie care se poate întâlni frecvent în partea locului.

Casa de locuit este situată, cum intri pe poartă, în stânga şi in fundul ogrăzii, cu faţada spre sud-est. Şura din dosul ei se prelungeşte şi într'o parte şi într'alta, susţinută fiind de gard. Mai corect, şura este construită prin modificarea a însuş gardului, al cărui acoperiş dintr'un singur rând de draniţă a fost mărit şi sprijinit în partea din faţă de câţi-va stâlpi.

p. 3. Acest lucru se poate vedea foarte bine din planul casei alăturat.

În partea opusă a ogrăzii se află bordeiul şi cămara, de aceasta fiind alăturată o şură al cărui perete din fund îl formează tot gardul. Mai rămâne grajdul care închide aproape întreaga latură a ogrăzii în partea din spre şosea, şi latrina care este aşezată în dosul gospodăriei, afară din ogradă, pentru ca să se încheie enumerarea clădirilor.

Terenul din ogradă este neted şi crescut cu iarbă deasă şi măruntă. Dela intrarea în casă până la bordei sunt aşezate câteva scânduri pentru a putea păşi pe ele în timp noroios.

În ceeace priveşte casa, aceasta este construită din bârne groase de brad lipite cu lut. Temelia este din piatră, şi aceasta legată tot cu lut. Acoperişul este din draniţă, iar şarpanta, din căpriori şi lănteţi de brad.

Tipul casei este pur românesc. În faţă şi în ambele laturi este ocolită de gang. Intrarea se face prin tindă, în dreapta acesteia fiind o odaie mai frumoasă şi mai încăpătoare, casa mare, iar în stânga, casa mică, o cameră care poate servi iarna şi drept bucătărie. În dosul casei, făcând totuşi parte din aceasta, este şura, în şură aflându-se şi gârliciul pivniţei care este destul de încăpătoare.

p. 4. În privinţa ferestrelor putem observa că deşi nu sunt mari (dimensiunile sunt date în plan) sunt totuşi suficiente fiind numeroase, aşa că nici lumina şi nici aeraţia nu au de suferit. Ca pretutindeni, ele n'au decât un singur rând de geamuri şi sunt prevăzute cu gratii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Uşile n'au nimic deosebit de semnalat, afară de uşa dela tindă, ele n'au decât o singură aripă şi se închid cu clanţă şi cu broască.

Podelele sunt de scânduri de brad, tavanele sunt din lemn lipit şi văruit, pereţii de asemenea. Scara dela intrarea în gang este şi ea din scânduri de brad, la fel ca şi cele două scări care duc una la pod iar cealaltă la pivniţă.

Cât priveşte ornamentaţia, despre aceasta nu se poate vorbi nici referindu-ne la interiorul şi nici la exteriorul casei.

Trecând la descrierea casei în interior, vom avea de observat că odaia cea mai curată este cea din dreapta tindei. În această cameră se află:

1 sobă de zid
2 paturi de lemn simple, aşternute cu fân
1 masă de lemn acoperită cu o faţă de masă
1 credinţă
4 lăzi, dintre care cea mai veche data din 1861
4 scaune
4 ţoluri lungi de-a lungul odăi, aşternute pe jos
1 lăicer mai scurt, aşternut tot pe jos
1 lăicer de jur împrejurul odăii, întrerupt
p. 5. numai în dreptul ferestrelor
1 desăguţ prins sub lăicer, tot de-a lungul tuturor pereţilor
1 scoarţă pe cufăr
1 tablou reprezentând pe regele Ferdinand şi pe regină
1 tablou înfăţişând unirea
1 tablou al regelui Ferdinand
1 icoană reprezentând pe Isus Hristos
1 icoană cu Sta Maria cu Isus
Câte o batistă înflorată cu lână, în culori vii între fiecare tablou.
1 icoană a S^{tului} Ioan
1 tavă de porţelan
2 acte de danie înrămate, a 1000 lei fiecare
1 icoană reprezentând pe S^{tul} Gheorghe
1 carte poştală de oraş înfăţişând un nud
1 icoană cu S^{tii} Împăraţi Constantin şi Elena
2 cărţi poştale cu vederi
1 fotografie înrămată (un grup de soldaţi)
20 fotografii familiare
8 icoane mici, ovale, de sticlă
1 dulap foarte mic (în miniatură) prins în pereţi, având înlăuntru mai multe şervete.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

buchete de busuioc înfipte în lăicer, dejur împrejurul peretelui

În credentă sunt o mulțime de lucruri:

mai multe pahare

p. 6. farfurii de porțelan

borcane de dulceață

2 carafe de sticlă

2 castroane, etc.

Se mai găsesc apoi atârnate de perete

1 oglindă mare înrămată

1 cuier

2 desagi

2 chimire, numite aici curele

1 șal

1 umbrelă

Iar pe sobă se găsesc:

4 sfeșnice frumoase de porțelan

1 ulcică cu flori

Pe paturi se găsesc:

2 cergi

12 perini de puf, dintre care 6 sunt îmbrăcate în alb și brodate cu iglița

În mijlocul odăii e atârnată o lampă de gaz.

Pe sobă e atârnată o diplomă a Ministerului de Agricultură prin care i se conferea lui Ștefan Lițu medalia de argint la o expoziție de vite.

În tindă nu se găsesc decât puține lucruri:

1 bancă pe care e așternut un lăicer

1 lăicer (în perete)

1 desăguț (în perete)

2 castroane mari smălțuite

2 evantaie de hârtie

1 pereche de coarne de cerb

1 damigeană

1 icoană în rama căreia sunt înfipte

p. 7. patru cruci de lemn. Icoana reprezintă înălțarea

1 icoana S^{tului} Modest

1 icoană a S^{ților} Mihail și Gavril

1 perie de păr, pentru scuturat

În odaia cealaltă se află:

1 șperhet

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1 pat
1 băncuşcă
1 ladă mare pentru făină
1 blidar mare (podişor)
1 scaun
1 scăunaş
1 masă cu faţă de masă făcută în casă
1 cofă cu cercuri de aramă
1 scofeţ cu ouă
1 lăicer aşternut pe şperhet
1 scoarţă în perete
3 lăicere în perete
13 icoane diferite atârnate în perete
1 tablou cu Regele Ferdinand şi Regina Maria
11 tăvi (tăvăli) pentru copt pâinea
1 lampă atârnată la mijlocul odăii
1 lampă de gaz pe masă
7 ulcele mari de pământ
7 ulcele mici de faianţă, agăţate de
mai multe cuiere de sârmă
7 perechi de ghete de bărbat în
foarte bună stare
2 perechi de ghete de femeie
2 desăguţi în perete
p. 8. 1 halbă de bere
1 tigaie
1 castron
12 farfurii

O mare cantitate de pânză, în partea de jos a podişorului. Pe pat se găsesc:

4 perne de puf (pe pat)
1 fuldpelţ (cojoacă)
1 plocăz (plocădz)
1 cergă
1 cearşaf

Pe masă se află:

1 biblie
1 cazanie

În gang se găsesc deasemenea câte-va obiecte:

2 lăiţe lungi
2 cuiere de picioare de capră

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3 căni de tinichia smălțuită
1 coș

Terminând inventarul lucrurilor din casă, ne mai rămâne de cercetat cu deamănuntul acaretele. Ne vom opri în primul rând asupra bordeiului. Acesta este construit din bârne groase de brad lipite și pe din lăuntru și pe din afară cu lut și spoite cu var. Temelia bordeiului este din piatră lipită și ea cu lut, iar acoperișul este făcut din șiță. Podelele în casă sunt din scânduri de brad nevăpsite, iar tavanul

p. 9. din scânduri lipite cu lut și văruite.

Bordeiul este împărțit în două încăperi: Un fel de tindă și odaia de bucătărie. Ambele încăperi sunt locuite. Cea dintâi este mică. În partea din fund are un pat mare care ocupă mai mult de jumătate din odaie. În față are apoi un podișor cu vase, un scaun, o găleată, farfurii, 2 cani mari de tinichia smălțuită, 2 cofe, etc., iar pe pat sunt așternute 2 cergi și 3 perne.

Odaia de bucătărie este mult mai mare.

Aci se găsesc:
1 sperhet
1 pat
1 masă
1 măsuță
1 ladă mare pentru făină
1 poliță
5 scaune
1 podișor
2 ceaune
4 străchini
3 ulcele
5 oale de pământ
5 farfurii
6 linguri de lemn
4 pahare
1 ștergar
1 topor

În perete se găsesc atârnate:

p. 10. 2 lăicere
1 desăguț
2 icoane
2 ștergare

În fereastră este o glastră cu flori.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În cea de a treia încăpere a bordeiului, gangul, sunt deasemenea 2 cofe şi o găleată.

Alături de bordei am spus la început că se află o altă clădire, anume cămara. Şi aceasta este construită din bârne groase de brad, netencuite, însă. Temelia este din piatră, acoperişul din şiţă. Înlăuntru podelele sunt din scânduri de brad, la fel ca şi acoperişul.

Această clădire este împărţită în două încăperi închise, şi gang. Cele două încăperi servesc una pentru păstrarea alimentelor, iar cealaltă pentru păstrarea ţesăturilor îndeosebi, şi a diferitelor lucruri casnice.

În cea din tăi am găsit o mulţime de vase de lemn de toate formele, cu brânză, cu lapte şi cu unt, saci cu cartofi, etc.

În cea de a doua sunt puse spre păstrare o mulţime de ţesături de lână dintre care trebuiesc remarcate 6 scoarţe foarte lungi şi frumoase. Mai sunt apoi 4 cergi tot mari, 6 sumane, mai multe bondiţe, vre-o 8 perechi de cioareci, 3 cojoace, bocanci, cisme

p. 11. ghete, etc. Se mai găsesc apoi tot aci cantităţi remarcabile de lână şi o mulţime de vase de lemn, instrumente de muncă, cum sunt spre pildă sape, lopeţi, greble, etc. Apoi o pereche de hamuri, un frâu şi două şei, etc. etc.

Trecând la o cercetare mai amănunţită a grajdului, nu vor fi multe de spus. Construcţia este simplă. Din butuci de brad nelipiţi şi acoperită cu şiţă. Temelia este din piatră. În ceea ce priveşte împărţirea, deosebim grajdul şi şoprul. Grajdul, sau mai bine zis grajdul propriu zis este podit cu scânduri groase de brad şi are iesle şi grătar făcute cu îngrijire.

În şopru, care este şi el podit cu scânduri şi tăvănit, ca şi grajdul, tot cu scânduri, adăposteşte o căruţă şi un instrument foarte interesant pentru fărâmat brânza: Un fel de ciocan mare de lemn care acţionat cu piciorul izbeşte într'o cavitate de lemn în care se pune brânza.

Cât despre cele câte-va şure despre care am vorbit la început, nu sunt lucruri interesante de spus. Sub ele sunt adăpostite doar ceva lemne de foc tăiate şi frumos aşezate pentru iarnă.

p. 12. Latrina, foarte rudimentară, şi coteţul câinelui aşezat aproape de poartă, nu necesită deasemenea nici o lămurire.

Terminând cu cercetarea acaretelor ar mai fi doar de spus câteva cuvinte despre grădină. După cum se vede în plan, în grădină se cultivă varză şi cartofi. Se cultivă de asemenea flori şi anume maci.

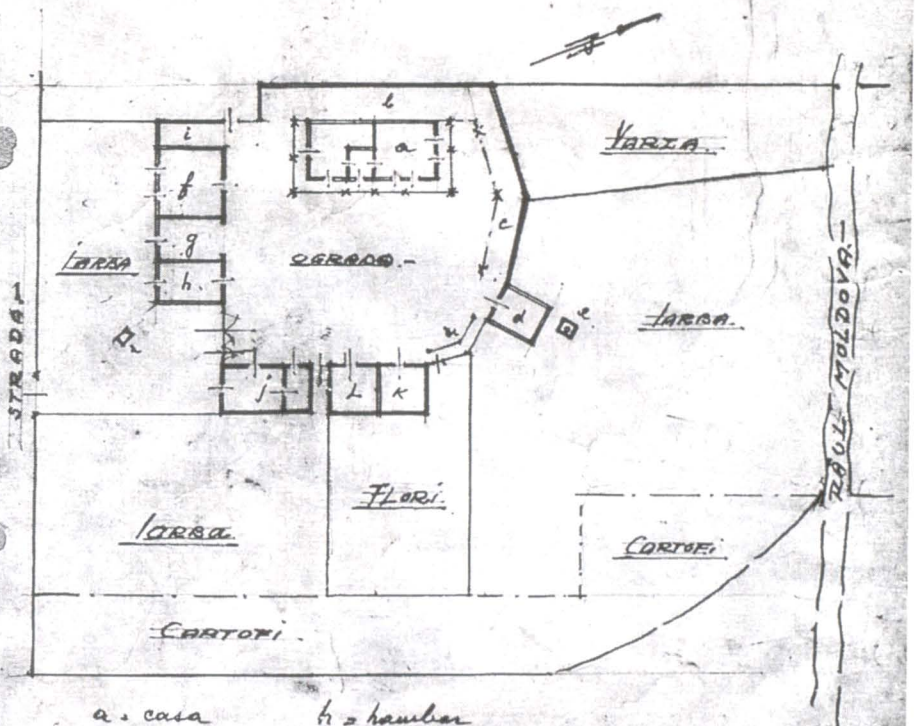
Cu acestea aşi putea considera cercetarea gospodăriei lui Ştefan Liţu terminat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ŞTEFAN ...

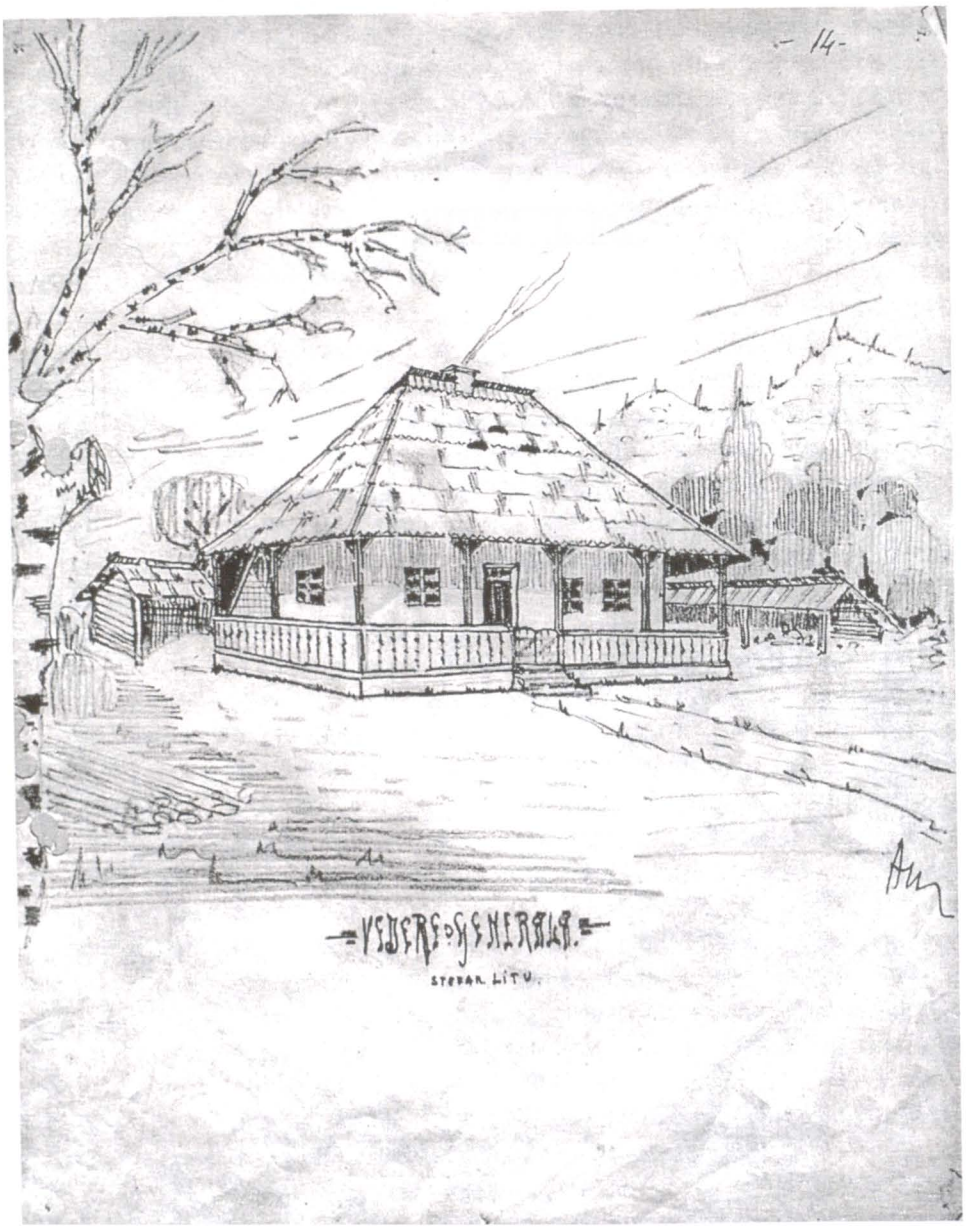
PLAN DE SITUAŢIE

SCARA 1.00 = 0.0025.

a = casa
b = sura
c = pătură
d = spălătorie
e = privată
f = grajd
g = saivan
h = hambar
i = şopru
j = bucătărie de vară
k = magazie fructe
l = magazie alimente
m = şopron
n = coteţ găini

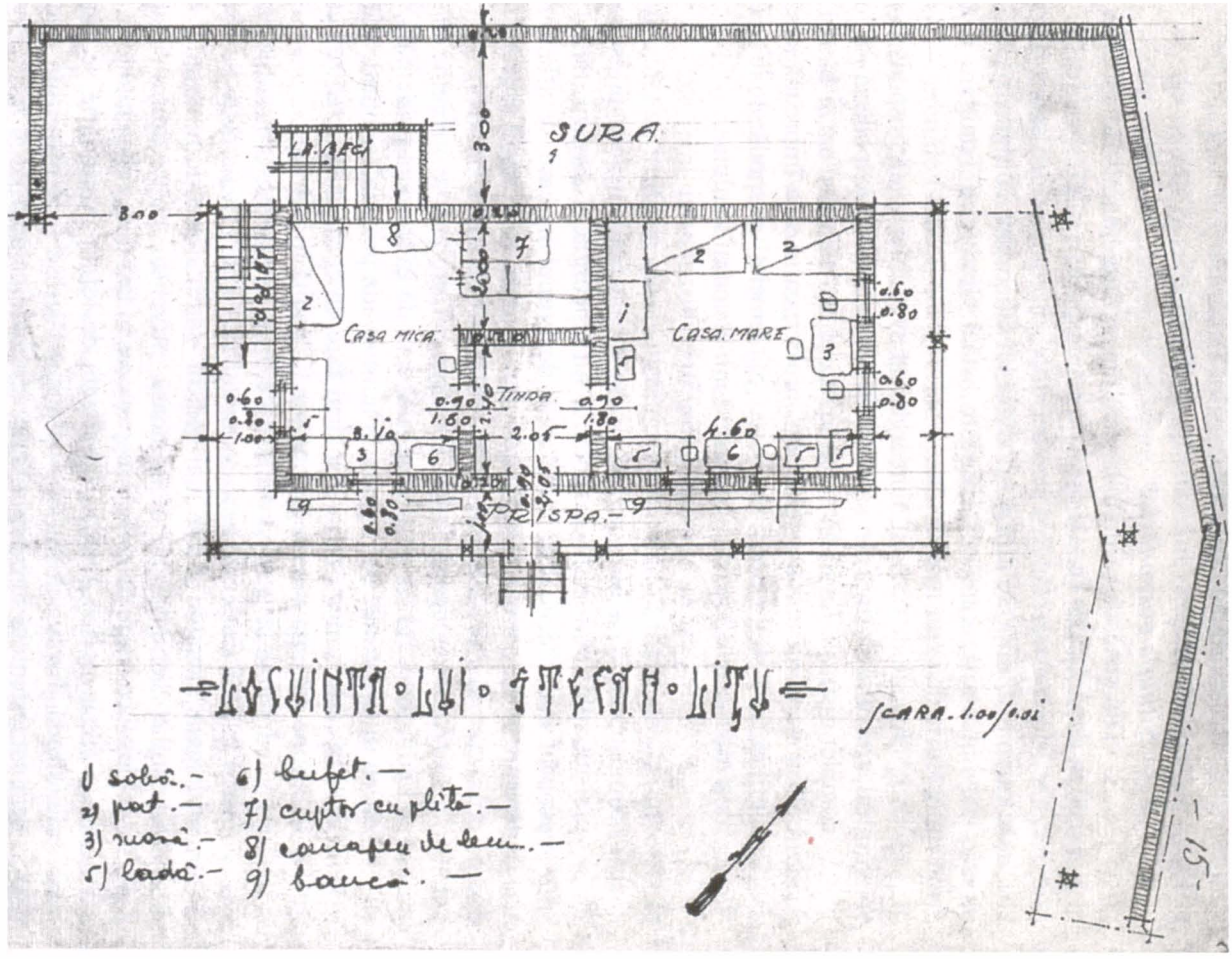
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

VEDERE GENERALĂ.

STEBAR LITV.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 16. **Echipa** { **Focşa** / **Dărmănescu**

Gospodăria / lui / Gheorghe Tonigaru

p. 17. **Gospodăria / lui /Gheorghe Tonigaru**

Situaţia gospodăriei

Din şoseaua principală care duce către cătunul Botoş, cam la 100 m depărtare de şcoala primară, se desparte o uliţă, spre deal.

De partea stângă a acestei uliţe, orientată către şosea dar cu intrarea prin uliţă, se află gospodăria lui Gheorghe Tonigaru.

Casa pe care o stăpâneşte astăzi Gheorghe Tonigaru o are moştenire de la un moş al său...

Înainte de război, Gheorghe îşi avea întemeiată gospodăria pe deal; trebuind să fugă din sat din pricina războiului gospodăria i-a fost complet distrusă. La întoarcerea în sat, moşul său care era şi bătrân şi bolnav i-a dăruit casa şi locul din jurul ei, ca să stea împreună şi să-l îngrijască. Astfel Gheorghe şi-a reîntemeiat gospodăria în casa moştenită, care oferea şi avantajul că era în centru satului.

Astfel, aşezarea gospodăriei în centru satului

p. 18. este datorită numai împrejurărilor, care au făcut pe Gheorghe să moştenească dela moşul său casa, neaducând în această aşezare nici-un aport personal. Gospodăria lui Gheorghe Tonigaru, fără a fi propriu zis izolată, este despărţită de grupul în care se află, prin terenul de aproape o falcie care o înconjoară. La această aşezare n'a putut cu nimic proprietarul, care a moştenit-o astfel.

Astfel gospodăria lui Gheorghe Tonigaru se învecineşte la sud cu terenul lui Simion Mândrilă, care dă în şoseaua principală, la est cu uliţa ce duce către deal; la nord livada proprie se întinde până în uliţa care în mersul său spre deal face un cot la stânga; către vest, la o bună distanţă se află gospodăria lui Ioniţă Mândrilă.

Intrarea în gospodărie se face prin partea de est, din uliţa care merge la deal. Casa este totuşi orientată spre sud, privind către Şoseaua principală. Terenul fiind mai ridicat către strada, din ograda lui Gheorghe Tonigaru ai o frumoasă privelişte peste drum şi apa Moldovei ce curge paralel cu şoseaua, iar în faţa ei se ridică muntele...

Prin aceiaş situaţie favorizată de teren, gospodăria se vede din stradă. Faptul că intrarea în gospodărie se face prin uliţa mică, prin est, este dela sine explicat prin excluderea posi-

p. 19. bilităţii de a se face prin sud, punct către care este orientată casa, din motivul că terenul din faţă nu aparţine lui Gheorghe. În întreaga aşezare Gh. Tonigaru nu are nici-o parte de iniţiativă deoarece a primit o stare de fapt deja existentă, casa fiind clădită de moşul său, dela care a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

moştenit-o. De alt fel această realizare pare a corespunde unui conformism, deoarece se poate remarca faptul că toate casele de pe această uliță au aceiaş orientare. Întâmplător aşezarea corespunde şi unui motiv de higienă, la care desigur proprietarul nu s'a gândit, deoarece casa este tot timpul zilei luminată de soare.

Elementele gospodăriei

Casa lui Gheorghe Tonigaru este înconjurată de terenul în întindere de 80 prăjini. Acesta este locul de casă propriu zis care este împărțit în patru părți: imediat vecină cu terenul lui Simion Mândrilă este ograda, în care se ridică acaretele şi casa. În dosul casei este un teren de fâneață, ce se întinde până în uliţa dinspre deal la est şi nord. Către apus, este un teren de arătură, cultivat cu cartofi şi cânepă. În partea de est, între casa clădită la 11 ½ m. de stradă, cu o lungime de 9 m. se întinde o grădiniță cultivată cu legume şi flori.

p. 20. Tot locul este împrejmuit cu gard. Vom nota acum în treacăt, spre a insista la locul său, că împrejmuirea este de mai multe feluri. Necesitatea îngrădirii fiind absolută, resursele materiale au determinat felul gardului de împrejmuire.

Întreg terenul este în pantă, fiind aşezat pe dealul care se înalță în partea de nord. Înclinarea dealului este către şoseaua principală, tăiată la poalele lui, paralel cu apa Moldovei.

În ogradă este o casă de locuit cu 2 camere mari, 2 camere mici şi o tindă. În fața casei, cu spatele către şosea este coliba, care serveşte drept bucătărie de vară. Către vest, dar tot cu fața în interio-rul ogrăzii se află un grajd. Astfel ograda în cele 3 laturi ale sale are câte o clădire (vezi planul gospodăriei), fiind închisă de clădiri. În dosul casei, în terenul cu fâneață, - aşa numita livadă, căci are şi ceva pomi fructiferi, - se mai găseşte un grajd, unde sunt adăpostite iarna vitele. Gospodarul ne-a explicat, că vitele sunt într'adins ținute departe de casă, atât pentru uşurință căci acolo au şi fânul, cât şi terenul pe care întinde gunoiul, şi tot atât pentru a ține vitele mai departe de casa de locuit. Şi dacă în aşezarea casei Gheorghe Tonigaru a trebuit să primească lucrurile în stadiul lor anterior, ideea aşezării acestui grajd în livadă departe de casă, îi este proprie. El însuşi ne-a explicat că nu-i plăcea să stea cu vitele aşa

p. 21. aproape deoarece se face murdărie şi el nu poate să sufere aşa ceva. Grajdul acesta are şi o pivniță, pentru păstratul cartofilor iarna. Tot gospodarul ne explică clădirea pivniței aci prin faptul că ograda fiind ceva mai jos pe vreme de ploaie mare i se umplea pivnița cu apă. Terenul unde e acum grajdul fiind mult mai sus şi înclinat, acest neajuns este înlăturat. Tot în spatele casei se află şi latrina. Dealtfel aci se remarcă obiceiul mult răspândit de a construi latrinele departe de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

casa de locuit. Gospodăria nu posedă o fântână. În livadă încă este un isvor, a cărui apă este prinsă între un jgheab de lemn și de unde locatarii iau apa de băut. Pentru spălatul rufelor, fiertul bucatelor, le face un serviciu netăgăduit apa Moldovei. Gospodarul a moștenit gospodăria numai cu grajdul din ogradă. El și-a construit coliba, deoarece simțea nevoia să îndepărteze căldura din casă în timpul verei. În acelaș timp coliba mai servește și ca odaie de stat ziua, și în timpul verei ca odaie ca odaie de culcare unei fete de 30 de ani, tâmpită și degenerată. Pe aceasta o îndepărtează din casă căci strigă noaptea, urlă și nu-i lasă să se odihnească. O inovație în înfățișarea exterioară a gospodăriei, a adus actualul stăpân în ograda propriu zisă. Aci înainte fusese "cabinet" (sală de dans) deaceia curtea era poditâ cu scânduri. Gheorghe a scos scândurile și "a lăsat să crească iarba".

p. 22. **B. Descrierea analitică a elementelor gospodăriei**

1. Loc de casă

Locul de casă, în întindere de 80 prăjini, este împrejmuit cu gard făcut din lemn adus din pădurea proprie. Gardul nu se prezintă sub o formă unitară. Către stradă este așa numitul "gard cu ștafeturi". Pentru acest gard lemnul a fost prelucrat mai întâi la fierăstrău și transformat în scânduri, astfel în cât așa gard cu ștafeturi nu este decât o împrejmuire cu uluci. Către uliță este poarta: o poartă pentru căruță și alta mică, poartă obișnuită de intrare. Poarta are de-asupra o streașină cu șindrilă, deaceia gospodarul ne spune că este "drăniță", adică acoperită cu draniță (șindrilă). Ograda este despărțită de restul locului de casă printr-un "gard cu zăplaz" – gard de scânduri orizontale cu streașină de șindrilă. Restul locului de casă este înconjurat de un gard de bârne, sprijinite pe pari, prinse în gânj. Gardul acesta este un simplu mijloc de apărare a terenului cultivat contra vitelor. Gospodarul ne mărturisește că l-a făcut astfel pentru ca să fie mai ieftin, deoarece acest fel de gard cerea mai puțină muncă lemnul fiind întrebuințat, pus așa cum era adus din pădure, fără nici-o altă prelucrare. Gardul variază și ca dimensiuni.
Gardul cu ștafeturi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 23. are o înălțime de 1,80 m; tot așa cel cu zăplaz. Gardul din lemn este însă mai puțin înalt. Instrumentele care au fost întrebuințate la lucratul acestui gard, socotind pentru cel cu stafeturi și zăplaz lemnul prelucrat în scânduri, au fost: toporul, barda și gealăul (rindea). În realizarea acestui gard se remarcă tendința de estetică a gospodarului. Gardul dinspre stradă și cel din jurul ogrăzii au fost făcute astfel pentru că "sunt mai frumoase așa". Nu a putut înconjura tot locul de casă cu astfel de gard căci "ar fi costat prea mult". De altfel cred că această înfăptuire corespunde și unui conformism, determinat de sigur tot din motive de economie, deoarece la majoritatea gospodăriilor din sat se observă aceiași realizare. Forma gardului nu prezintă nici-un element de noutate. Gardul a fost lucrat chiar de gospodarul actual. Pe lângă motivele de economie a mai contribuit și faptul că gospodarul se pricepe la acest lucru.

Întreaga gospodărie fiind așezată pe deal, terenul este înclinat și neregulat. El se ridică de-asupra străzii. Din pricina înclinării, terenul are o scurgere naturală către stradă. Îmbunătățiri speciale nu s-au făcut. Pe locul unde se cultivă barabulele (cartofi) se cară gunoiul dela vite. Pomi fructiferi nu există decât foarte puțini: un măr, vre o 2 peri mici și atâta tot. Din pricina dealului, care începe să se ridice aci terenul este foarte neregulat, în special începând din dosul casei unde e livedea. În fața casei, către șosea, terenul e mult mai neted.

p. 24. Casa propriu zisă

În ogradă, cu fața către șosea este așezată casa. Orientată fiind către sud, casa prezintă o așezare foarte potrivită din punct de vedere higienic.

Ca mai toate construcțiile dela munte, unde există lemn din belșug și mai puțin posibilitatea aducerii cărămizii, mult mai scumpă de altfel, și casa lui Gheorghe Tonigaru este construită din lemn. Peste temelia din piatră s'au ridicat bârne groase așezate unelc lângă altele; apoi după ce scheletul a fost ridicat; casa a fost pământită, adică dată cu pământ până ce golurile dintre lemn s'au umplut, ținând loc de tencuială. Pe de-asupra apoi a fost spoită cu var. Casa a fost clădită de fostul ei proprietar, care era meșter în clădiri, ajutat numai de ai săi. Lemnul necesar fusese adus chiar din pădurea proprie, aducând astfel proprietarului mare ușurință materială. Proprietarul n'a avut nevoie să cheme specialiști la clădirea casei, el însuși fiind meșter, cum ne afirmă azi nepotul său, Gheorghe Tonigaru, și fiind chemat de alți oameni în sat. Casa ocupă o suprafață de 70 m^2. Tipul respectiv al casei nu este prea frequent în sat. Este o casă cu gang numai în față (gangul este o prispă mărginită de scânduri înalte de 0,80 cm.)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 25. cu o tindă care se deschide în cele patru părți ale sale. Una din uși dă în gang; chiar în fața acesteia este alta care se deschide într'o cameră mai mică. La dreapta și la stânga tinzii sunt intrări în cele două camere mari ale casei: am zis noi "dormitorul și salonul". Din camera din dreapta printr-o ușă în fund dai într'o altă cameră mică, ce iese în afară către tindă. Casa este ridicată pe o temelie de cărămidă care se ridică cu 0,70 m. de-asupra nivelului. Zidurile din bârne, sunt mai groase către exterior și mai subțiri înăuntru. Astfel zidurile din afară sunt groase de 0,18 cm, iar cele interioare, despărțind camerele între ele sunt de 0,15 cm. Casa este acoperită cu draniță (șindrilă); are o streașină mare, de 1 m, care adăpostește gangul. În partea stângă a casei acoperișul se pleacă până la gardul dinspre grădina de cartofi, acoperind o distanță de 2,50 m. lățime unde este șura, în care se păstrează căruța. Înălțimea acoperișului este de 2 m, iar înălțimea casei până la acoperiș de 3 m (cu temelie cu tot). Din ogradă urcând pe o scară formată din blocuri mari de piatră, cu 2 trepte, urci pe gang. Gangul este podit cu scânduri, mărginit de un perete de 0,80 cm. tot din scânduri, albe, nevopsite, lustruite cu rindeaua. Lățimea gangului este de 0,70 cm cu o lungime de 10 m. Către est, spre grădiniță, nu

p. 26. mai este gang ci prispă simplă cu pământ pe jos, fără perete. Prispa este mai îngustă decât gangul. Ea are 0,60 cm, cu o lungime de 7,50 m. După ce ai pătruns în gang prin ușa care se deschide în ogradă, din peretele gangului, lată de 1 m., dai de ușa dela intrare a casei, înaltă de 21/4 m și lată de 1 m. Ușa aceasta este făcută din scânduri date la rindea, ca și celelalte uși ale casei de altfel, nevopsite, dar colorate de vreme. Deosebit, am găsit la această uşe o broască de fier bătut cu ciocanul.

Ușile interioare sunt tot din scânduri nevopsite, dar mai mici decât cea dela tindă. Ușile din dreapta și stânga sălii de intrare (tindă) sunt egale în mărime, iar cele cari dau în cele două camere mici, sunt mai mici. Astfel primele sunt înalte de 1,85 m. cu o lățime de 1 m; ușile ca-

p. 27. merelor mici, late tot de 1 m. au o înălțime de 1,65 m. Casa are 5 ferestre: 3 în față, dând în ogradă spre șoseaua principală, 2 în partea de est, către grădinița de flori cu vederea spre ulița ce urcă la deal. Ferestrele sunt toate egale între ele, cu o lățime de 0,70 m pe o înălțime de 0,85 cm. Ferestrele mici, streașina ce se pleacă mult în jos fac ca în casă să nu fie prea multă lumină și să aibă multă răcoare.

Casa toată are tavanul din scânduri de lemn de brad. Numai în camera cea mare din dreapta, tavanul este tencuit. Gheorghe Tonigaru ne explică spune că în actuala lui proprietate a fost înainte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

"cabinet", adică loc de dans, de-aceia casa a fost toată podită cu scânduri, iar camera din dreapta era propriu zis salonul de dans. Numai camerele mici din fund au pământ pe jos. În camera din dreapta pereții ca și tavanul sunt spoiți cu var; în celelalte numai pereții sunt spoiți, iar la tavan, se văd scândurile înnegrite. În cele două camere din dreapta și din stânga tinzii casa are câte o sobă de zid care este în acelaș timp și mașină de gătit iarna, iar în camera mică în care dai din odaia din dreapta este un horn de zid.

Ornamentații deosebite, ca arhitectură sau sculptură, stâlpi încrustați sau altele, nu prezintă nimic deosebit casa.

p. 28. Împărțirea și dimensiunile camerelor se văd pe plan. Camera din dreapta este cu puțin mai mică decât întreg spațiul din care s'a despărțit tinda, camera din stânga și camera mică din fund. Ca adaos par'că la casă, se prezintă camera mică în care dai din odaia din dreapta. Planul dreptunghiular pe care este clădită casa este însă și în această parte completat prin șura care este adăpostită și în dosul casei ca și în stânga ei de acoperișul casei chiar. Camerele prezintă următoarele dimensiuni:

Camera cea mare din dreapta: lățime 5; lungime 5.1/4; înălțime 2 1/4; camera mică, în fund din camera din dreapta: lățime 5 m; lungime 2 m; înălțime 2 m; tinda: lățime 2,10, lungime 3 m; înălțime 2.1/4; camera mică din tindă: lățime 2; lungime 2.1/4; înălțime 2.1/4; camera din stânga: lățime 2,85; lungime 5,25

Ceiace se remarcă deosebit la această casă este numărul mare de încăperi. Este o casă destul de veche, bătrânul Tonigaru având 80 ani și mărturisind că el așa o știe. Numărul mare de camere ca și amenajarea lor cu tavan tencuit și podele de scânduri cari se găsesc încă rar aci, și excepțional la casele mai vechi se explică dela

p. 29. sine prin fosta întrebuințare a casei. "Cabinetul" trebuia să fie un local suficient de încăpător pentru a aduna pe oameni; pe cei tineri la joc, pe cei bătrâni la sfat și la povești. Dealtfel aceiași întrebuințare explică și faptul că este podită cu scânduri, necesare pentru a se putea dansa mai bine. Gheorghe Tonigaru ne spune de altfel că și curtea – ograda de azi – a fost toată podită cu scânduri în același scop. Azi gospodarul a scos însă scândurile, lăsând "să crească iarba, căci e mai frumos așa".

Îmbunătățirile casei, de când a moștenit-o, nu i-a adus actualul proprietar. S'a mărginit numai la faptul de a o întreține bine, încât nu se prezintă ca o casă bătută de vremuri. Ceiace a realizat nou în înfățișarea ei, Gheorghe Tonigaru, a fost gangul. Înainte casa avea și în față tot prispă de pământ. În sat însă începuse obiceiul gangurilor. Gheorghe a observat atunci că era mai bine să facă și el gang, deoarece spune femeia sa "veneau găinile din ogradă și-i făceau murdar". Așa dar, pe de o

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

parte moda, care se întindea în sat, pe de alta necesitatea de a păstra curăţenia, au adus nevoia preschimbării prispei în gang.

În general în sat se observă puţine prispe, existente astăzi în majoritate la casele vechi, de nevoiaşi.

La celelalte avem ganguri, în cele noi, sau cele ce
p. 30. construiesc acum au cerdacuri.

Din gang dai în tindă care nu serveşte decât ca intrare pentru celelalte încăperi. Sistemul caselor este vechiu, obişnuit mult la casele bătrâneşti. Tinda ca şi prispa, dispare însă din uz, încetul cu încetul. În tindă nu este aşezat fix nici-un lucru. Aici pune gospodina o cofă cu apă iarna; ca să n'o vâre în camera de locuit, pune putineiul şi bate lapte, sau un braţ de lemne. Mobilă fixă nu există. Din tindă dai în stânga în adevărata cameră de locuit. Aci locuiesc iarna tatăl, mama, 2 fete dintre care una bolnavă şi tâmpită şi un fecior. În vreme ce celelalte camere rămân goale ei toţi şi înghesuiesc într'o singură odăiţă.

Mobila din cameră este redusă la absolut strictul necesar. Toată este făcută din lemn. Un singur pat pentru dormit există în cameră; 3 laviţe de lemn, un blidar, o masă, sobă de zis constitue toată mobila din cameră. Pe pereţi are întins un lăicer.

În camera mică din fundul tinzii, este un singur pat, în care doarme peste vară, până dă frigul, fata care e tâmpită. Dealtfel odaia fără fereastră, nu primeşte lumina decât prin uşa care dă spre tindă, când e deschisă. Altfel impresia e urâtă, când pătrunzi în chiliuţa aceasta întunecoasă, cu un pat de scândură cu un singur ţol pe deasupra, în care îşi aduce mizeria fizică, nenorocită de fată.

p. 31. Şi în vreme ce în celelalte camere e curat, numai aci e murdar, nemăturat. Este o completă indiferenţă faţă de această nenorocită, care pare a jena cu prezenţa ei, familia. Camera din dreapta este odaia curată unde nu se locuieşte, ci numai se primesc oaspeţi în ocazii rare. Aici sunt două paturi de lemn acoperite cu pălocăzi curate de lână. Pereţii sunt aproape complet tapetaţi cu lăicere lucrate din lână, de gospodina casei. Cele puse în partea inferioară a pereţilor, imediat dela mobile în sus, sunt vârstate: gospodina le-a avut de zestre. Deasupra acestora sunt lăicerele mai noi, lucrate în flori, lăicerele moderne pe care gospodina le socoteşte ca fiind cele mai frumoase, deoarece aşa se poartă acum. Pe pereţi sunt puse poze, fotografii, deasupra cărora sunt înnodate năfrămi. Peretele dinspre răsărit este acoperit tot cu icoane. În colţurile rămase libere sunt de-asemenea înnodate năfrămi. Tot în această cameră sunt patru lăzi; 2 din ele au făcut parte din zestrea gospodinei, care de altfel a avut o zestre destul de frumoasă. Acum au o fată de 16 ani, de a cărei zestre se îngrijesc părinţii. Pe lada de lângă patul din colţul de răsărit,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

un tranc de perete de fulgi, sunt destinate pentru zestrea viitoare a fetei. Tot în această cameră sunt două lavițe de scânduri, acoperite cu țoluri mici de lână. În colțul de apus este soba de zid, care în acelaș timp este și o mașină de gătit, după sistemul

p. 32. obișnuit aici. Către fereastra din est, lângă ladă este așezată o masă. Am remarcat aci fața de masă de târg, foarte desarmonioasă în cadrul acesta de țesături și lucruri de mână.. Tot discordant cu totul, sunt pozele înșirate pe pereți. Pe masă stă totdeauna a cană cu flori. Tot în această cameră sunt de-alungul peretelui nordic și vestic, de o parte și de alta a sobei lavițe de lemn. O masă mică rotundă, pe care se mănâncă de obiceiu. Lângă fereastra din est este un scaun de lemn cu spate. Aceasta este camera cea mai "mîndră" din casă. Podelele sunt de asemenea acoperite cu țoluri de cânepă. În lăzi se păstrează hainele, atât cele care servesc pentru purtare, cât și hainele de păstrare. Într'una din lăzi, gospodina păstrează zestrea pe care a început s'o înfiripeze pentru fată. În camera mică din fund este cuptorul pentru copt pâinea. Tot aici este acum întins războiul de țesut pânză, din care își va face cămeșile de zestre fiica cea mică. Camera are o singură fereastră mică, așa încât nu este destulă lumină, mai ales că aceasta este odaia de lucru. În general casa este curată, îngrijită. Numai camera în care locuiește fiica cea bolnavă este complet părăsită. În general putem spune că aceasta este o gospodărie îngrijită, destul de îndestulată. Este trist însă că trăiesc cu toții într-o cameră mică, când au la dispoziție alta mare, încăpătoare și mult mai comodă pentru locuit.

p. 33. În ogradă, pe lângă casă mai sunt și alte acareturi. În dosul și în latura vestică a casei este șura. Tot aici, în colțul din fund este așezat cotețul pentru păsări. Tot în ogradă, în fața casei și cu spatele către stradă este așezată coliba. Aceasta este construită tot din bârne de lemn, acoperită cu draniță. Coliba servește vara ca bucătărie; în timpul verei, peste zi stă aci fiica cea tâmpită. În colibă se intră printr-o ușe lată de 0,80 cm și înaltă de 1,50. Ea are o singură fereastră mică de 0,45 / 0,45. Ca mobilier în colibă nu este decât vatra care servește pentru gătitul bucatelor vara. De-alungul celor trei pereți sunt puse lavițe. Pe lavița din fund am găsit așezate unele obiecte pentru bucătărie: un ceaun, oale, crătiți. Această cameră servește și pentru păstratul făinei. În partea de vest a ogrăzii este un grajd de lemn, aci acoperit cu draniță. Acesta nu servește pentru adăpostitul vitelor cum s'ar crede, cu mai mult drept cămară. Aci sunt păstrate proviziile: mălaiul, brânza pentru iarnă, laptele. Aci sunt butoae goale, unelte de afumătură – plugul, o grapă și un topor. Toate aceste acareturi au fost găsite construite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 34. la venirea lui Gheorghe Tonigaru. Gardul are şipcă în care se păstrează toate lucrurile vechi ieşite din uz, precum şi unelte de agricultură; aci am văzut că îşi adăposteşte sapele, tărnăcopul; apoi toate oalele sparte şi obiectele ce nu se mai întrebuinţează; copăi, vercuri de butoae, sape rupte. Afară de acareturile din ogradă, din motive de higienă, gospodarul şi-a clădit în livada cu fâneaţă, un alt grajd tot din bârne groase de lemn unde îşi ţine vitele iarna. Sub acest grajd este pivniţă în care păstrează cartofii şi sfecla care constituiesc alimente atât pentru oameni cât şi pentru vite. Grajdul bine pământit face o locuinţă bună pentru vite. Dar, majoritatea fânului făcut clăi rămâne în livadă. Latrină, ca mai toate casele de aci, are şi gospodăria lui Gheorghe Tonigaru. Ea este aşezată în dosul casei, în livada de fâneaţă, lipită de peretele şurei. Este o cameră de scânduri, foarte primitivă. Mărimea latrinei e de 1,50 / 1,50 m, cu o înălţime de 1,80 m. Fântână nu are gospodăria, apa

p. 35. fiind procurată din isvorul din livadă, prinsă într'un sghiab îngust dintr'un lemn subţire. Apa este bună, când e novoe de o cantitate mai mare se aduce ori din apa Moldovei, care e foarte aproape. Rufele se spală la râu, iar vitele sunt adăpate tot la râu.

Casa nu are o grădină propriu zisă. Terenul semănat cu cartofi nu poate fi socotit ca atare. Nu are decât o grădiniţă mică cu flori, lungă de 11 1/2 m cu 9 m lăţime. Aci cresc trandafiri, gălbenele, garofiţe. Tot în această grădiniţă sunt coacăze (cărora cei din sat le spun pomuşoară) şi agrişe zise în limbajul satului coacăze. Grădina nu are propriu zis un rol practic ci mai mult unul de estetică. Corespunde mai mult unei mode decât unei necesităţi sufleteşti. Cu lucratul grădinei se ocupă mai mult femeia. Ograda este pietruită cu pietre mari aduse de la râu. Aci stau păsările, găini şi gâşte. Ograda a fost înainte podită cu scânduri, după ce a trecut în stăpânirea noului proprietar, scândurile au fost ridicate, servind pentru alte necesităţi, iar ograda a fost

p. 36. lăsată liberă, ca să crească iarba. Piatra a fost pusă de actualul proprietar, pentru ca „să nu se facă glod". Ca şi în întreaga gospodărie şi ograda este curată. În dosul colibei, către terenul de cartofi este coteţul unde se ţin porcii. Gospodina ne spune că nu-i ţine liberi în ogradă că-i strică ograda.

În toată gospodăria se vede îngrijirea pe care o pun gospodarii pentru întreţinerea ei. Aci, la bătrânul Tonigaru am găsit în ogradă un foarte vechi aparat pentru făcut sfori groase de cânepă.

Până în momentul redactării, aparatul respectiv am reuşit să-l achiziţionăm pentru muzeul nostru.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Casa lui Gheorghe Spiridon

Dosar I, p. 78

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 38. **Gospodăria lui / Dumitru Grămadă / din Vatra Satului Ion Zamfirescu**

p. 39. **Gospodăria lui Dumitru Grămadă din Vatra Satului F. M.**

Până în 1914 – data isbucnirii războiului mondial – Dumitru Grămadă locuia pe pârâul Arsenesei. În locul unde își are acum casa, locuia un unchi al său – Ioniță Grămadă – bătrân văduv, tatăl unei fiice măritate în cătunul Pârâul – Negru tot din comuna Fundu Moldovei.

La isbucnirea războiului mondial, Ioniță Grămadă neputând să fie sprijinit în boală și bătrânețe de către fiica sa, care la rându-i se află greu bolnavă, a căzut în sarcina nepoatei sale prin alianță – Elisabeta Grămadă – soția nepotului său Dumitru Grămadă, plecat pe front. În schimbul acestui serviciu i-a făcut testament prin care-i lasă casa împreună cu tot locul, în întindere de 13 prăjini. Testamentul a fost făcut în 1925 – Decembrie – iar moșneagul a decedat câteva luni mai târziu, în Iunie 1926. Puțin timp după moartea moșneagului a decedat și fiica sa, așa încât nu s'a produs nici-o acțiune de răsturnare a testamentului.

La întoarcerea din războiu, Dumitru Grămadă s'a instalat în casa moștenită dela unchiul său, pe care a refăcut-o din temelii, adăogându-i și odaia dela drum.

p. 40. Arhitectura locuinței este după planul general al caselor mijlocii din sat. Desigur că la clădirea și mai ales la renovare a predominat elementul de imitație.

Situația față de punctele cardinale a gospodăriei este hotărâtă desigur de motive higienice, în sensul de a îi da posibilitatea pătrunderei luminei și de motive unitative, întrucât planul de așezare după punctele cardinale, este analog cu aproape al majorității locuințelor din sat.

Elementele gospodăriei lui Dumitru Grămadă sunt:

1 corp de casă mare, compusă din 2 odăi mari și o sală la mijloc

gard de uluci de jur împrejurul gospodăriei, inclusiv grădina de zarzavaturi

1 corp de case mici, compuse dintr'o cameră de locuit, o cămară și grajd pentru vite

1 șopron pentru vehicule

1 șopron pentru unelte de lucru

1 latrină

1 ogradă

1 grădină de zarzavat

Locuința lui Dumitru Grămadă, cotează printre cele răsărite din sat. Deși cărăuș, gospodarul figurează oarecum printre gospoda-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

rii de seamă ai satului şi mai ales printre acei cu cea mai multă consideraţie morală.

p. 41. Afară de acestea, Dumitru Grămadă este ştiinţa de carte, atât el cât şi toţi din familia sa, fapt care le creează o trebuinţă de comoditate în cuprinsul gospodăriei, necunoscută de aproape totalitatea analfabeţilor.

Planul de aşezare al elementelor gospodăriei lui Dumitru Grămadă, este acela general pe care-l creează imitaţia şi trebuinţele economice într'un ţinut muntos. Astfel grajdul este aşezat în imediata apropiere a locuinţei propriu zise, pentru a putea supraveghia eventual vitele – de asemeni şopronul sub care se adăpostesc vehiculele. Latrina este aşezată în spatele locuinţei, într'un loc completamente dosnic. Dealmintreli acesta este un sistem la generalitatea caselor, aşa încât aici desigur intervine factorul unitatea.

Deservirea elementelor gospodăriei. Gardul este făcut din uluci uniforme, fără nici-un fel de ornamentaţie – a fost făcut imediat după războiu, într'un timp de criză, după ce fusese distrusă în întregime vechea îngrădire, de către Ruşi. A fost făcut cu scopul strict practic, făcut din economie, fără a îi da nici-un aspect estetic.

Ca aspect general, gardul este de-o egală uniformitate, fără nici-un element caracteristic – toate ulucile au înălţime egală de 1,50 m. Materialul din care este alcătuit a fost procurat dela depozitele locale de cherestea. Ca tehnică, gardul se prezintă în condiţiuni mediocre. Se cunoaşte că este făcut de un meşteşugar improvizat, întrucât se remarcă pe lângă lipsa de soliditate şi lipsa de preciziune şi regularitate a facturei.

p. 42. În gardul gospodăriei lui D-tru Grămadă, nu se poate vorbi despre vreun element estetic. Se poate spune că există oarecari discordanţă între proporţiile şi arhitectura casei pe de-o parte şi gardul ca realizare pe de alta. Explicaţia constă în faptul că a fost refăcut într'un timp de criză, cu scopul desăvârşit practic şi în intenţia gospodarului cu gândul de provizorat. Judecând după factura lui, cred că nu s'ar putea vorbi despre imitaţie sau conformism ci de o adaptare forţată cu minimum-ul de sacrificii materiale, la o trebuinţă economică imediată.

Îngrădirea a fost lucrată de însăşi gospodarul, care se pricepe oarecum la meşteşug, dat fiind calitatea sa de lucrător forestier şi cărăuş.

Terenul pentru ograda propriu zisă şi terenul pentru grădina de zarzavat, au fost determinate în ce priveşte mărimea lor, de către consideraţiuni de economie casnică: primul cu scopul de a fi suficient pentru adăpostirea animalelor şi manevrarea căruţei; iar celălalt a fost

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

sporit prin noi cumpărături, aşa încât să furnizeze minimum-ul de produse vegetale necesare consumului intra-domestic.

Terenul este nivelat în mod natural. Nu are răzoare de flori şi nici pomi fructiferi. În ce priveşte lipsa pomilor fructiferi, se pot da două motive: evitarea umbrei ce ar periclita răzoarele de legume şi improprietatea solului pentru creşterea lor.

p. 43. În ce priveşte lipsa răzoarelor de flori, cred că este o lacună de natură sufletească care se resimte cu atât mai mult la femei, cu cât bărbaţii, dat fiind natura ocupaţiilor de ţinut muntos, sunt forţaţi să lipsească prelungit de acasă. Dealtminteri la foarte puţine case din sat, de gospodari români, am întâlnit flori în grădină.

Casa este construită din lemn (şipcuite şi drişcuite) provenit din pădurile locale. Condiţiile naturale şi economice fac ca în acest ţinut 99% din case să fie construite din lemn. Casa aşa cum se prezintă actualmente a fost refăcută în 1918, adăogându-i-se încă o cameră. Lucrarea a fost făcută de însuşi gospodarul, nefiind ajutat în această operaţie de nimeni. Mijloacele tehnice cu cari se lucrează sunt cele primitive: unelte obişnuite – toporul, barda, securea, ciocanul etc. ...

Casa prezintă regularitate, simetrie, armonie între proporţii – distanţe egale între ferestre. Se poate clasa în tipul de casă ţărănească, cel mai frecvent. Casa mare are trei încăperi: o sală, din care se dă în câte-o odae, la răsărit în odaia cea mare iar la apus într'altă odae, adăugată în 1918 la refacerea casei. Această încăpere are forma unui unghi drept, din cauză că i s'a adăugat o jumătate din sală, care a fost astfel despărţită printr'un zid.

Casa cea mică este formată din 2 încăperi lipite una de alta, fără să corespundă, având uşile respective în ogradă.

p. 44. Sub acelaşi acoperiş se află şi grajdul. Acoperişul este din draniţă. Casa mare are o singură intrare. În faţa ei se află o prispă, lată de 75 cm. Uşa dela intrare este formată din scânduri încheiate în formă de romb, având ornamentaţie formată din florile unor meri mari, aşezate simetric pe toată suprafaţa ei.

Uşile din interiorul casei sunt întregi din lemn, fără nici-un fel de ornamentaţie. Ferestrele au 6 ochiuri – dimensiunile 80 / 60 cm, cu un singur rînd de geamuri.

Odaia dela răsărit are 3 ferestre: două la miază-zi şi una la răsărit. Odaia dela apus are deasemeni 3 ferestre 1 la apus, iar celelalte două la Nord. Odaia de locuit din casa de jos are o singură fereastră care dă în ogradă. Podelele sunt din lemn scânduri nevopsite, în toate camerele. Pereţii sunt văruiţi într'o nuanţă albăstruie. Tavanul este făcut din scânduri şipcuite şi drişcuite.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Sobele sunt din zid, având la mijloc câte-o firidă pentru adăpostit diferite lucruri.

În odaia dinspre vest se află cuptorul, care se află în sală, înainte de a fi făcută casa. În odaia din casa mică, se află cuptorul care serveşte la prepararea alimentelor.

Zugrăveală nu există.

p. 45. Desigur că în arhitectura casei n'a intervenit de frumos într'o formă conştientă ci într-o formă de convenţie socială, de asigurare a prestigiului. În afară de comoditatea ca ornamentică a locuinţei, n'am întâlnit nici-un element de împodobire estetică. S'ar putea spune că este un fel de arhitectură colectivă – socială, lipsită de elementul individualist.

Odaia dela răsărit constituie camera cea mare – obiectul de fală al gospodăriei. Deşi este prevăzută cu paturi, nu doarme într'ânsa decât oaspeţi mari, din când în când. În schimb aici se aşează lăzile cu zestrea fetelor, fotografiile, vesela tablourile, icoanele, într'un cuvânt tot ce este mai reprezentativ în ce priveşte conţinutul sufletesc, din gospodăria Câteanului.

Odaia din vest adăposteşte răsboiul de ţesut şi un pat în care doarme fiica cea mare a gospodarului.

În camera de jos se află scânduri improvizate în formă de pat, în care dorm ceilalţi membrii ai familiei, cuptorul pentru gătit, o masă de lemn şi o bancă tot de lemn care serveşte pentru mâncare.

În sală nu se află nici-o mobilă.

În odaia mare, se află următorul mobilier: 2 paturi cu tăblii de lemn, acoperite, fără nici-un fel de ornamentaţii, peste caru sunt aşternute pături de lână, lucrate în casă.

De-alungul peretelui din miază-zi se află o bancă de lemn aşternută cu scoarţe

p. 46. 2 lăzi în cari se adăposteau obiectele de îmbrăcăminte, de podoabă, zestrea fetelor şi actele.

1 masă mare aşternută cu o pânză,

2 scaune

1 bufet în colţul de s.v. în care se adăposteşte vesela.

De jur împrejurul pereţilor, cam până la jumătatea înălţimii lor, sunt aşternute lăicere iar deasupra lor se află crăci de brad, cari dau o impresie plăcută de voioşie şi de ospitalitate.

Deasupra ramurilor de brad, la intervale egale se află prinse ştergare de pânză brodate cu lână colorată, aranjate în formă de trifoi cu trei foi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pe peretele din răsărit se află icoane cu Maica Domnului, dintre cari primele două sunt copii după tablouri celebre, iar celelalte sunt icoanele ce se cumpără mai ales de țărani dela bâlciurile orășenești.

Pe peretele din m.-zi se află fotografiile ale membrilor familiei, cele mai multe înrămate și înconjurate cu crenguțe de brad.

Camerile sunt întreținute curat și se observă din partea gospodinei o străduință continuă ca aranjamentul interiorului să prezinte maximum-ul de efect estetic.

Din felul cum este aranjat interiorul se cunoaște că gospodarul posedă oarecare stare, și mai mult

p. 47. decât atâta, oarecare cultură.

Acareturile sunt făcute din lemn și acoperite cu draniță.

Fără a prezenta soliditate, ele sunt construite în modul cel mai primitiv, cu scopul vădit de a satisface un imediat scop economic.

Ca și locuința, ele au fost construite de către însuși gospodarul, cu mijloacele tehnice cele mai restrânse.

Șura servește pentru adăpostul căruței și săniei gospodarului – ea este formată dintr'un acoperiș de draniță înclinat, sprijinit în față pe 2 stâlpi de susținere, iar în spate pe gard. Cămara servește pentru adăpostul harnașamentelor, al proviziilor și al diferitelor unelte casnice (piuă, putineiuri etc.). Grajdul deși lipit și așezat sub același acoperiș cu casa mică, nu este șipcuit. El adăpostește 2 vite (cal și vacă). Șura pentru adăpostit uneltele este construită tot atât de primitiv și după același sistem ca și șura pentru vehicule. Latrina este din lemn, întocmai bine încheiat, totuși se află totdeauna ținută într'o bună stare de curățenie. Fântână nu există – alimentarea cu apă se face dela o altă curte.

Grădina de legume în întindere de 8 prăjini, are forma unui dreptunghi – este plantată cu legume ca varză, cartofi

p. 48. morcovi, sfeclă, mărar și cu plante industriale în mai puțină măsură și anume cânepă.

Îngrășăminte nu se face.

Această grădină satisface nevoile de consum în ce privește legumele, pentru întreaga familie, în tot timpul anului. Nu se vinde nimic din produsele ei pe piață.

Ograda are deasemeni forma unui dreptunghi, având o întindere de 1 1/2 prăjină. Pe locurile mai des circulate este bătătorită, iar pe rest crește iarbă.

Curățenia nu lasă nimic de dorit – în fiecare dimineață ograda se mătură cu deosebită atențiune de către gospodină.

Ion Zamfirescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 49. **Gospodăria / lui / Chifor Andronicescu**
Părăul Tonigari /
de / Octav Gheorghiu

p. 50. **Gospodăria lui Chifor Andronicescu**
com. Fundul-Moldovei – centru / Părăul Mândrileui.

I. Situația gospodăriei

1. Situația gospodăriei față de sat

Gospodăria ocupă o poziție centrală în sat fiindcă proprietarul ei se trage din o familie veche, care ocupă încă din primele înjghebări, centrul satului. Pe de altă parte pământul și averea dată de părinți nu numai că a facilitat, dar a determinat poziția pe care ea o ocupă în sat. Mai departe nu aș putea găsi o cauză în alte împrejurări sociale nici de individualizări și nici de socializare, căci gospodarul îmi spune că dacă ar fi avut pământ în altă parte și ar fi fost nevoit să locuiască singur s'ar fi dus la pământ și s'ar fi lipsit de vecini.

2. Situația gospodăriei față de vecini

Gospodăria are doi vecini cu care are relații de bună prietenie.

3. Situația gospodăriei față de stradă.

Rolul drumului nu poate apărea atât de evident, deoarece gospodăria aceasta e situată lângă o cale secundară de comunicație. Totuși influența drumului rămâne căci, deși pe planul al III-lea adică al III-lea rând de casă, poziția casei e determinată de șoseaua principală care tae în două părți satul. Prestigiul social nu are nici o legătură cu așezarea gospodăriei, ci e legat de persoană.

4. Situația gospodăriei față de punctele cardinale.

Situația gospodăriei depinde numai de sat, așezată cu fața spre sud.

II. Elementele gospodăriei

p. 51. A. Prin loc de casă se înțelege locul pe care este zidită casa și ograda dimprejur. El este despărțit de teritoriul înconjurător printr'un gard de scânduri de brad înalt de un metru și jumătate. El e făcut din câte 4 scânduri, bătute cu capetele de stâlpi de brad.

Grădina și livada sunt îngrădite cu garduri făcute din bârne.

Terenul e o coastă de deal pe care se pot cultiva cu ușurință barabule, orz, ovăz, săcară, mazăre și diferiți pomi. El trebuiește îngrășat în fiecare an.

Casa e făcută acum vreo 20 de ani, în locul celei bătrânești pe care au dărâmat-o. Aceasta se deosebește de cea veche prin câteva schimbări, ca de ex. înlocuirea prispei prin așa numitul șopru, pentrucă așa era obiceiul. Casa a rămas cu vechea conformație și poziție numai că e ceva mai mare și mai înaltă decât cea veche care

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

avea vreo 100 de ani. Ea e aşezată între: ogradă, grădină şi livadă şi are două camere şi o tindă, iar acoperişul este din draniţă.

Grădina este formată din mai multe parcele despărţite prin garduri de scânduri şi grilaj. În faţa casei este o grădină cu flori şi zarzavat, iar alta este lângă casă în partea ei de răsărit. În spate este un loc acoperit cu iarbă care serveşte pentru ţinerea închisă a cailor şi vitelor, atunci când sunt acasă, iar după acest loc se întinde până la vechiul drum care servea la scoborârea mineraiului din baia de pe muntele Negru, au loc de fânaţ.

Ograda este înconjurată de toate părţile, de gardurile grădinilor, de casă şi de diferite acareturi. Ea este în parte pietruită, restul este

p. 52. acoperit cu iarbă. În curte se găsesc următoarele acarete:

O şură în spatele casei, o bucătărie de vară, o cotineaţă pentru păsări şi câne, o casă nouă de lemn transformată în cămară de ţinut lucruri. În cositoare se găseşte un grajd sistematic pentru vite şi o şură.

În grădiniţa din faţa casei se găseşte o latrină, numită în limbajul locului umblătoare.

În livadă se găseşte o fântână care a fost părăsită din cauza infiltraţiilor apelor săleii şi cei de ale pârâului Tonigari.

Gospodăria este destul de bogată în acareturi şi mai ales se poate caracteriza prin confortul şi soliditatea fiecăreia din ele – bine înţeles cu mici excepţii. Lucrul acesta se datoreşte faptului că soţia a moştenit pe primul ei soţ Samson dela care i-a rămas gospodăria aproape întreagă şi averei pe care a avut-o actualul bărbat Chifor Andronicescu.

B. Gardul dela stradă este de scânduri de brad. El ţine numai în dreptul curţii şi se continuă apoi cu un gard de drugaşi. Gardul din faţa ogrăzii are un zaplaz de draniţă. Acest zaplaz are o utilitate practică deoarece înlătură apa de ploae care ar face să putrezească scândurile. Poarta este după modelul vechiu românesc are un zaplaz de draniţă, numit şopreţ.

Materialul provine din parcela de pădure care se întinde pe dealul din faţa casei peste râul Moldova; şaromprii şi scândurile sunt de brad. Poarta pe unde intră căruţele e de 3,40 m şi poarta

p. 53. mică are 1,60 m. Ea a fost lucrată de un maistru din sat înainte de războiu odată cu casa cea nouă, în care voiau să se mute bătrânii pentru a face loc – în cealaltă – unui fecior care se însurase. E lucrată solid, dar foarte simplu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Terenul este o coastă de deal. El este moştenire şi a mai fost mărit prin parcele cumpărate dela vecini. Partea destinată pentru păşune şi fânaţ trebuieşte îngrăşată anual pentru a putea produce ceva. În afară de acest lucru nu se mai poate semnala nimic altceva.

Casa este făcută din lemn, este nărăpită şi văruită. Ea a fost construită de un maistru din sat, deoarece incompetenţa şi averea proprietarului îi dădeau posibilitatea de a recurge la un astfel de specialist. Instrumentele tehnice întrebuinţate sunt f. simple: toporul, ferestriul, nivela şi vincălu.

Ea a fost construită acum 31 de ani.

Casa este după modelul tipic românesc şi este împărţită în două camere care dau într'o tindă comună. Temelia este din piatră cimentată cu var amestecat cu nisip de pe drum. Zidurile sunt de bârne de lemn, năsăpite şi văruite. Acoperişul este de draniţă veche. Intrarea este numai din tindă. Casa are trei uşi de scândură, din care, cea dela intrare este mai grea şi mai frumoasă. Uşile sunt înalte de 1,80 m şi late de 0,80 m. Ferestrele au următoarele dimensiuni: lăţimea 0,47 m şi lungimea 0,65 m. Ele sunt făcute din un singur rând de geamuri, (opt odânşi) şi au gratii de fier. Podele sunt de scânduri

p. 54. neoloite. Tavanele ca şi pereţii sunt năsăpiţi şi văruiţi. În fiecare cameră este câte o plită mare cu vulă. Pereţii sunt simpli, fără nici un ornament.

În clădirea propriu zisă grija pentru frumos lipseşte, proprietarul se îngrijeşte numai să-şi satisfacă necesităţile practice.

Camera principală serveşte ca odae de primire şi se numeşte casa mare. Ea e lungă de 5,25 m şi lată de 4,70 m. Înăuntrul ei se găsesc următoarele imobile:

1. O canapea veche pe vremuri a avut teluri (arcuri) de sârmă. Acum e roasă şi acoperită cu covoare;

2. O plită mare, cu vulă cu următoarele dimensiuni: lungimea 1,30 m, lăţimea 0,90 m. Pe această plită se găsesc pahare de apă, farfurii, două găvănoase de sticlă, din care unul plin cu ouă pictate, trei sfeşnice şi două sticle;

3. O ladă de lemn pentru lenjerie. Deasupra ei este un suman, patru perne mari, două bondiţe;

4. Un pat de lemn lung de 1,70 m şi lat de 0,85 m. Pe el se găseşte un fel de mindir de pae, trei păturі de lână (groase) şi o piernă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

5. Trei lăzi de lemn pentru lenjerie, cumpărate cu ocazia celor două căsătorii ale Marinei Andricescu, care cum am spus, a intrat în stăpânirea casei şi averei fostului ei bărbat, la moartea lui;

6. O laiţă lungă de 4,70 m şi lată de 0,60 m acoperită cu un covor.

Această cameră are pereţii curat văruiţi. Geamurile şi podele nu sunt curate. Pe pereţi sunt puse covoare româneşti, şervete brodate cu motive lineare şi geometrice, farfurii cumpărate dela oraş – pe una

p. 55. scrie: „Sovenir Mosch"; o cană de sticlă; fotografii frumos înrămate şi icoane.

Pe peretele din spre nord sunt două icoane, pe cel din spre răsărit şase. O icoană este veche românească, reprezintă pe Sf. Ioan cu o cruce într'o mână şi cu o „botă" şi o ramură înflorită în cealaltă. Pictura este făcută pe lemn, în culori închise şi este bine executată. Această icoană este împrumutată în sat, pentru a fi pusă pe pieptul morţilor. Din celelalte icoane două sunt catolice, copii după tablouri care reprezintă pe Hristos şi pe Fecioara Maria, la celelalte patru se observa influenţa rusească.

Pe peretele dinspre miază zi se mai găseşte o oglindă veche, şi portretul împăratului Franz Iosif. Acest portret are şi o utilitate practică căci într'un colţ are un ceasornic. Franz Iosif este reprezentat bătrân, împrejurul bustului sunt stemele diferitelor popoare care formau fostul imperiu habsburgic şi jos este o foaie albă pe care stă scris: „Vivibus unitis".

La mijlocul camerei este o masă şi un scaun de lemn.

Tinda este foarte simplă. Încă se găseşte o scară rezervată de gura podului, o bancă de lemn şi 4 butoae de brânză. De obiceiu pe bancă stă cofa cu apă cu o căniţă lângă ea.

Ultima cameră se numeşte casa mică şi serveşte de dormitor şi de bucătărie iarna. În ea se găsesc următoarele lucruri:

1. o laiţă lungă de 2,75 şi lată de 0,60 m;
2. o masă de lucru;
3. un pat de lemn f. simplu;

p. 56.

4. un pat obişnuit cu dimensiuni 1,70 x 0,85 m, pe care se găsesc cuverturi de lână numite plocăgi şi trei perne;
5. o plită mare cu cuptor sau cum i se zice de către gospodar „cuptior cu sobă".
6. o bancă de lemn – „scaun" – care e astfel făcută că se poate transforma în laiţă;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

7. un scaun de lemn şi o masă şubredă

Pe pereţi se găsesc covoare vechi româneşti, care din cauza „moitei" au fost izgonite în căsuţă. Trei pereţi sunt acoperiţi cu două covoare de lână, motiv liniar şi geometric, culori: negru, alb, roşu, un fel de galben f. închis, albastru cenuşiu, uşor decolorat de vechime.

Pe acelaş perete se mai găsesc farfurii şi căni de faianţă, puse ca decor şi o fotografie a „Excell Iohann Edler von Kovoak". Pe peretele dinspre răsărit se găsesc: un blidar pentru farfurii şi castroane, un cuier bătut în perete, „Calendarul Ţării Lumina Satelor În Anul 1928", şi două icoane. Una germană (Sf. Georg) şi alta românească înfăţişând Naşterea Mântuitorului. Ea este lucrată de aceaş persoană, cu acelaş talent şi mijloace tehnice ca şi icoana Sf. Ioan.

Curăţenia şi celelalte observaţii făcute la casa mare rămân aceleaş.

Acareturile sunt în curte şi în grădină.

1. În spatele casei este o şură lungă de 23,60 m şi lată

p. 57. de 2,50 m. Ultima porţiune – de 5,90 m – este despărţită de restul şurei printr-un perete de scândură. Această şură este făcută din ţăruşi,

2. O altă şură se găseşte în „cositoarea" din spatele casei. Ea serveşte ca să se ţie la adăpost săniile, şi diferite alte lucruri de lemn (osii etc.). Dimensiuni 5 m, 2,50 m
3. Coteţul găinilor e făcut din scânduri, acop. cu draniţă. El are două etaje, jos locuieşte câinele. El are următoarele dimensiuni: 2,90 m şi 1,75 ,
4. Cuhna sau coliba, serveşte ca bucătărie şi spălătorie de vară. Ea e făcută din bârne, e acoperită cu draniţă, şi are în acoperiş un loc destul de mare ca să iasă fumul cu uşurinţă. Ea are următoarele dimensiuni: 3 m şi 3,55 . În partea dinspre miazăzi are o ferestruică aproape pătrată: 20 – 21 cm. Uşa are lungimea de 1,30, lăţimea de 2,00 m.
5. O casă care n'a mai fost tencuită şi este utilizată ca hambar, sau mai bine zis cămară de lucruri vechi. Ea are dimensiuni: 8 metri lungime, 5 lăţimea. În faţa casei este un şopru lat de 1 m. Casa are două camere egale. De această casă este lipită şura de care aminteam la 4.
6. În locul numit cositoare, se găseşte un grajd lung de 7,45 m şi lat de 5,80 m. Acest grajd este sistematic şi are

p. 58. despărţituri speciale pentru cai şi vaci. Acest grajd are formatul unei case.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În stilul pe care l-a împrumutat se observă influența germană așa cum am arătat când am studiat casa lui Nistor Muluță

7. Latrina este în grădina din fața casei. Ea se numește popular „umblătoare", e formată din scânduri, neîngrijită și puțin utilizată.
8. În livedea din spatele casei se găsește o fântână cu ghizdele de lemn, ce a fost părăsită în urma infiltrării apelor satului ale pârâului Tonigaru.

Casa este înconjurată de mai multe grădini:

1. În fața casei este o grădină de flori în special maci, legume și fructe. Pe lângă maci mai găsim trandafiri de dulceață, ridichi, sfecle, varză etc.; păltinele și purzi
2. Lângă casă, în partea de răsărit este o grădiniță mai mică cu aceleași elemente.
3. În spatele casei pășuni și locuri de agricultură, numite tot grădină;
   a. costirea în care se țin vitele. Iarba de pe ea care mai rămâne nepăscută se coseşte. Ea are vreo 15 prăjini.
   b. 24 prăjini, loc de agricultură – se cultivă barabule și pășune

Proprietatea lui Chifor Andronicescu continuă apoi până aproape de fostul dealului Negru.

Atât pășunea cât și locul p. agricultură trebuiesc îngră-

1. cosirea.

p. 59. șate în fiecare an, pentru a putea produce ceva.

Tot în inra satului și tot cu aceaș direcție ca și aceste locuri, mai are o parcelă de pământ, cu livede și pădure, care se întinde peste râul Moldova, până în vârful dealului Lucida Arsenesei.

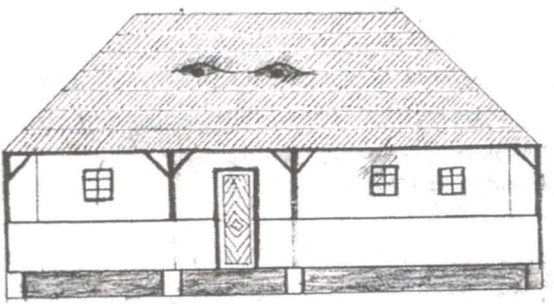
Octav Gheorghiu

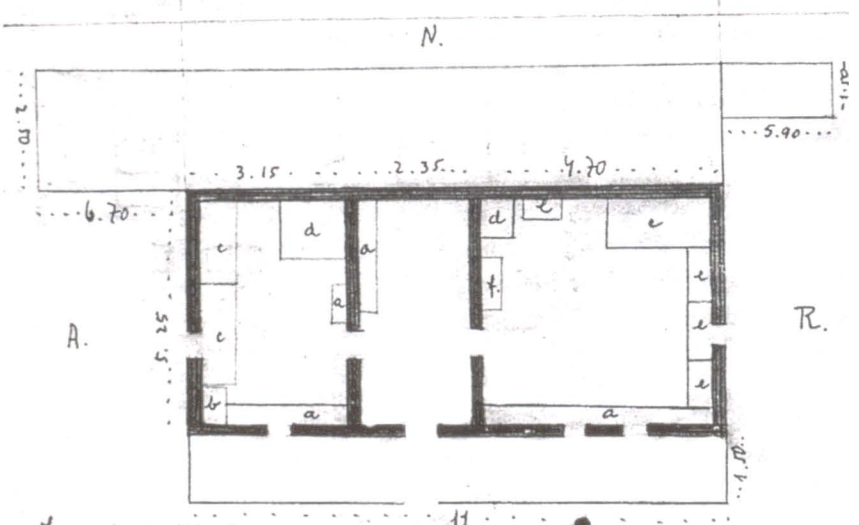
8.VIII.928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Gospodăria lui Chifor Budrovicescu

Figura 1

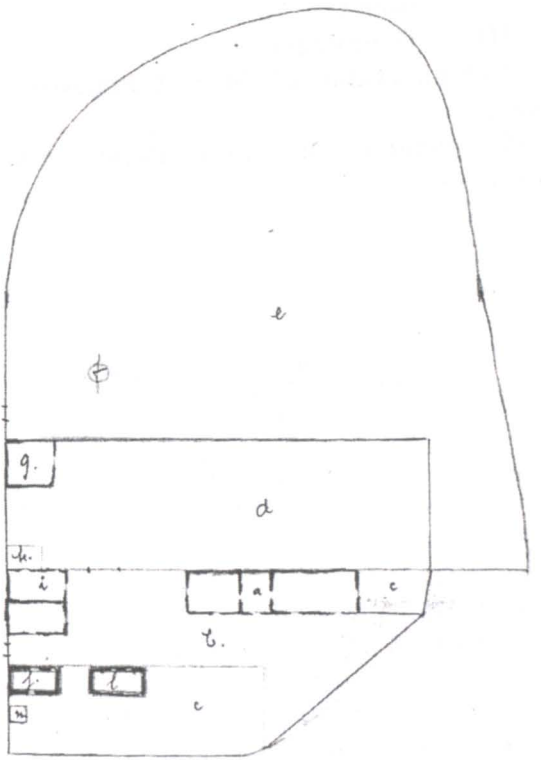
Legenda

a) laiță.
b) masă.
c) pat
d) blidar
e) lăzi
f) cuptor

Scara 1 : 100

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Figura II

Legenda

a). casa de locuit
b) oproane
c) grădini
d) curte
e) pământ arabil
f). fântână
g). grajd
h) șură
i). cameră
j). colibă
k). coteț
m) latrină

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

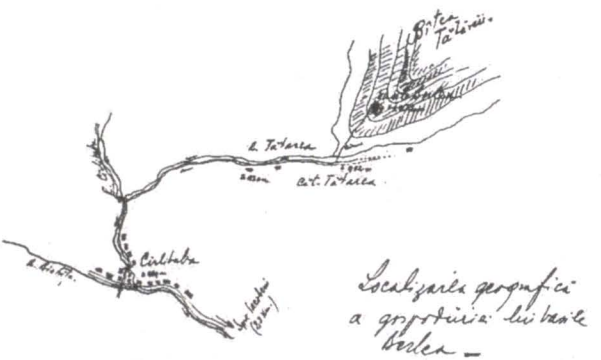
p. 62. **Vasile Berlea**
Căt. Tătarca

Echipa { **Marin Popescu**
Mioara Popescu
Hreniuc Olga
Eust. Gregorian

I. Gospodăria (anexe planul casei şi / planul gospodăriei)
II. Buget
III. Genealogia

p. 63. **Echipa „Tătarca" (M şi M. Popescu, Olga Hreniuc, Eust. Popescu)**

Gospodăria lui Vasile Berlea din Cătunul Tătarca (Rutean)

Gospodăria pe care o cercetăm, este aşezată în Cătunul Tătarca, aşezat la 40 km. depărtare de centrul Comunei Fundul Moldovei, pe râul Tătarca. Rîul Tătarca e afluentul rîului Cîrlibaba care se varsă în Bistrița Aurie, la Comuna Cîrlibaba. Cătunul Tătarca, deşi e numai la cîțiva kilometri de Cîrlibaba, din punct de cedere administrativ, ține de Fundul Moldovei. Aci se plăteşte birul. Altfel, cătunul acesta, cum e şi natural, e supus influenței

p. 64. Cîrlibabei, singurul centru mai apropiat. Aci îşi fac cumpărăturile, aci se duc la şcoală sau la biserică, locuitorii celor 7 – 8 case, cîte formează cătunul Tătarca. Casele, nu sunt grupate toate la un loc, ci risipite în lungul rîului, sau pe pantele muntelui. Casa lui Vasile Berlea, la altitudinea 1.072 m deasupra nivelului mării. Față de celelalte gospodării, constatăm o izolare nevoită insă, deoarece casa e aşezată în locul casei bătrâneşti. Pămîntul pe care e aşezată, nu e proprietatea gospodarului, ci a comunei Dorna Cîndreni. Pământul e luat în arendă, anual, cu 10 lei prăjina de fineață şi 15 lei prăjina de arătură. Contractul trebuie

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

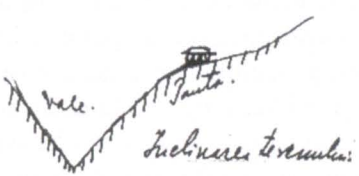
reînnoit în fiecare an, cînd se plăteşte şi arenda. (Suprafaţa totală 120 prăjini). Primul arendaş a fost socrul lui Roman Berlea, tatăl lui Vasile Berlea. Roman Berlea, căsătorindu-se a luat asupra sa şi dreptul de a arenda, drept pe care l-a transmis apoi, fiului său. Deşi mai are încă 2 fălci proprietatea lui, nu şi-a făcut casă acolo, fiind prea sus pe munte şi despărţit de drum. Lucrul acela, e întrebuinţat ca fîneaţă.

După cum am mai spus, gospodăria e izolată de ceilalţi locuitori ai cătunului. E locuinţa permanentă cea mai ridicată după acea vale. La cîteva sute de metri de ea se găseşte o stînă a unui locuitor din Cîndreni, însă locuită numai pe timpul verii

(x Andrei Tironiac)

p. 65. Casa, e orientată cu faţa spre miazări, conform obiceiului de a-şi aşeza casa cu faţa spre m-zi. Acest obicei, corespunde şi nevoilor higienice, deoarece casa e scăldată toată ziua, în razele soarelui.

II. Elementele gospodăriei. Locul de casă sub care nume înţelegem ograda, grădina şi fîneaţa de lîngă casă, aşa cum se vede în plan, are o suprafaţă de 120 prăjini. El este îngrădit de jur împrejur cu gard de „drugari", nişte trunchiuri subţiri (vîrfuri) de brad, prinse orizontal între doi pari înfipţi în pămînt, faţă în faţă. Mai mulţi drugari din aceştia (5 – 6) puşi uni peste alţi, la o mică depărtare (5 – 10 cm) formează înălţimea gardului, care nu trece de 1,20 m. Poartă nu e decît la ogradă, cînd vii dinspre apus. La grădina de cartofi şi fîneaţă, nu găsim poartă, trecerea se face sărind gardul, pe o treaptă (pârleaz). Cele două grădini, f. mici, din interiorul ogrăzii, sunt împrejmuite cu gard de scânduri. Locul de casă n'are o suprafaţă plană, ci înclinată, urmând panta muntelui. Fiind aşezat pe veche terasă de eroziune, înclinarea nu e mare. Locul unde e aşezată casa, cămara şi grajdul, a fost nivelat, ca şi locul unde e aşezată coliba. Aceasta însă se găseşte puţin mai jos, aşa că dela casă la colibă, scobori pe câteva trepte săpate în pământ.

Ograda cu casa şi acareturile se află, în partea de apus a terenului. Ograda e cît se poate de mică, restul pământului, fiind

p. 66. rezervat pentru fân şi cartofi apoi, nici n'au nevoe să fie mai mare, deoarece panta fiind prea repede de aici în jos, nu pot să urce carul sau căruţa pînă sus. Acestea sunt lăsate jos la poalele muntelui sau la alte gospodării.

Pe lângă casă, găsim următoarele acarete: o cămară în dreapta casei, o şură, la spatele casei, sub acelaş acoperiş servind de coteţ pentru

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

porci, un jrajd în stânga casei, pentru vite, o colibă – bucătărie de vară, în fața casei (vezi planul). Latrimă nu există, nici fîntînă. Apă, iau dela un izvor apropiat. Ograda e foarte şi accidentată. Grădini de zarzavat (legume) au 2, mici, în interiorul ogrăzii, în stânga şi în fața colibei. Aci au şi cîteva flori. Cartofi, cultivă, pe partea cealaltă a terenului unde au şi fîn. Suprafața cultivată cu cartofi, e de 20 prăjini. Atît casa şi acaretele, dela prima vedere îți spun că, aci e o gospodărie de oameni săraci. Vezi aceste din felul cum sunt lucrate, aspectul lor, mărimea ca şi aranjarea. Înainte de război, aveau casă mare şi acare bine aranjate însă toate au fost distruse în timpul luptelor dintre Austrieci şi Ruşi care au ținut aproape doi ani, în regiunea aceasta. În timpul acesta, locuitorii au fost refugiați în Austria*. Timpurile grele în care şi-au refăcut gospodăria la care a lucrat femea şi copii, satul fiind încă sub arme, nu le-a îngăduit să facă mai bună.

Descrierea analitică a elementelor gospodării

Îngrădirea: gardul şi poarta. Gardul, după cum am mai spus, e făcut din drugari. Materialul a fost cumpărat, deoarece gospodarul, n'are

p. 67. pădure proprie. Poarta, e una singură, pe unde intri în ogradă. Nu e o poartă mobilă, ci o deschizătură în gard, care se poate închide prin câteva prăjini pusc între doi stâlpi. Gardul acesta n'are nimic interesant, fiind o înşirare de lemne, cît ține locul casei. El poate fi trecut cu uşurință pe oriunde vrei. Toată împrejmuirea a fost făcută de gospodar însuşi, lucrul fiind prea uşor ca să fie dat unui specialist.

Terenul Forma terenului, de care am vorbit mai sus, depinde de relief, fiind aşezat pe panta muntelui iar mărimea lui de averea gospodarului, care nu-i permite să arendeze mai mult pămînt. Îmbunătățiri s'au făcut prea puține: o nivelare a locului unde e aşezată casa cu cămara şi grajdul, alta, unde e aşezată coliba. Între aceste două nivelări e o mică diferență (de vreo 50 cm), aşa că dela casa la colibă scobori pe câteva trepte. Nivelarea a doua, ține numai cît suprafața colibei. Terenul nu e nici pavat, nici pietruit însă, nu se simte nevoia, terenul fiind în pantă, apa se scurge uşor, la vale. Răzoare nu găsim decît în cele două grădini din ogradă. Florile cresc printre ele, sorturi speciale nu sunt, în lipsă de loc. Pomi roditori nu se găsesc nici unul. Sînt vreo cîțiva brazi între poartă şi colibă.

Casa propriu zisă. Casa clădită din lemn de brad necioplit, şi netencuită pe dinafară. Casa e mică lungă de 6m.60 şi lată – 2.40,

* (pag. 66) Evacuați de Austrieci şi transportați în lagărele dela Oberhollabrim din Austria de jos de unde s'au întors în 1918.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

iar cu şura 4m. Înălţimea peretelui exterior de 2 m. Casa e foarte mică, strîmtă şi rudimentar clădită. Ea a fost lucrată de femee şi copii, cînd s'au întors din Austria, în timp ce soţul era încă în război. Specialişti nu se găseau, şi altă casă n'aveau.

p. 68. Casa e clădită pentru nevoile lor de atunci şi dela început observi că nu e opera unui specialist. Încheetura bîrnelor, care se vede, nu e bine făcută şi tăiate inegal. Ferestrele nu sunt la aceiaşi înălţime: una mai sus, alta mai jos, la aceaş cameră. Aici una nu se potriveşte în dimensiuni. Casa e împărţită în două încăperi: tinda şi camera de locuit.

Tinda e mică de 2.45 / 2.10, întunecoasă, luminată numai de o fereastră de 0.40 / 0.40. Înălţimea peretelui interior e de 1.75 m. În tindă se găseşte: un pat de scânduri neacoperite cu nimic, o ladă pentru făină şi o laiţă sub fereastră. Intrarea în tindă se face printr'o uşe (de 0.90 / 1.70) de scînduri cu încuetoare de lemn pe dinăuntru şi lacăt pe din afară. Tavanul dela Tindă, era netencuit, făcut din scînduri iar, pe jos, pămînt bătut.

Casa Casă, numeau camera de locuit. Din tindă, intri în casă printr'o uşe (de 0.90 / 1.70 m) de scînduri ca şi cea de afară. Dimensiunile camerei erau: lung. 3.70, lăţimea 2.10, înălţimea 1.75. Imediat în stînga uşii, era un şperhet (sobă, horn) pentru pregătit mâncarea în timpul iernii. Din şperhet până în peretele opus, era un pat de scînduri, neacoperite. Din pat pînă în peretele dinspre sud, pe sub fereastra dela Răsărit era o leiţă de lemn. În partea din spre sud, era altă laiţă tot de lemn, şi neacoperită ca şi prima. Între laiţă şi pat mai rămânea un mic spaţiu de 50 cm. Atît patul cît şi laiţile erau întrebuinţate pentru dormit. Nu erau acoperite cu nimic. Nu mai vorbim de saltea, care nu

p. 69. s'a văzut niciodată prin această casă. Tavanul era netencuit, iar pe jos pămînt bătut. Pereţii erau tencuiţi şi văruiţi, însă cum văruiala nu s'a mai repetat de multă vreme, căpătaseră culoare gris. Afară de o icoană pe peretele dela R. şi o fotografie a băiatului de cînd era militar, nu se mai găsea absolut nimic. Interiorul casei ca şi exteriorul se caracterizează printr'o murdărie grozavă. Interiorul mai ales e de nedescris. E tot ce-am găsit mai caracteristic în gospodăria aceasta rutenească.

Acaretele au aceiaş vechime ca şi casa. Materialul din care au fost construite aflat lemnul şi sunt acoperite cu draniţă.

Cămara, e bucătăria de vară. Mobilierul ei e foarte simplu: în colţul de apus se găseşte vatra la care se pregătesc bucatele. Ceaunul pentru mămăligă, sau căldarea pentru fiert apă, o atîrnă deasupra focului de „gotcana" (cîrligul) vîrtejului sau de un lanţ de fier. Oalele pentru fiert, erau de pământ. O laiţă de lemn care servea şi ca masă pentru mîncat. Copii stau fie în picioare, fie pe jos; pentru cei bătrîni erau două

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

scăunaşe de lemn. „Vesela" se compunea din cîteva străchini de pămînt. Toţi membrii familiei, mănâncă din aceiaşi strachină, cu linguri de lemn. Furculiţele sunt înlocuite cu mîna.

Grajdul. Acelaş material de construcţie. E aşezat în partea stângă a casei. E destul de strîmt pentru cele 7 vite mari (2 boi şi 3 vaci) pe care le au. Pentru viţei, au o despărţitură, în interiorul grajdului.

Cămara. Serveşte pentru păstratul alimentelor: făină,
p. 70. (de porumb, grîu), lapte, brînză, carne. Tot aci se păstrează şi laptele pe care-l fierb în timpul verii şi-l strîng într'un butoi spre a fi consumat iarna. În timpul acesta, laptele se acreşte. Ei îl numesc huslenca. Îl mănînci cu mămăligă, fiind una din mîncările favorite.

Şura dela spatele casei serveşte drept coteţ pentru porci. Din peretele din fund al şurii, pînă la peretele din faţă al casei, e o mică îngrăditură, poditâ cu scînduri, unde se pune hrana porcilor.

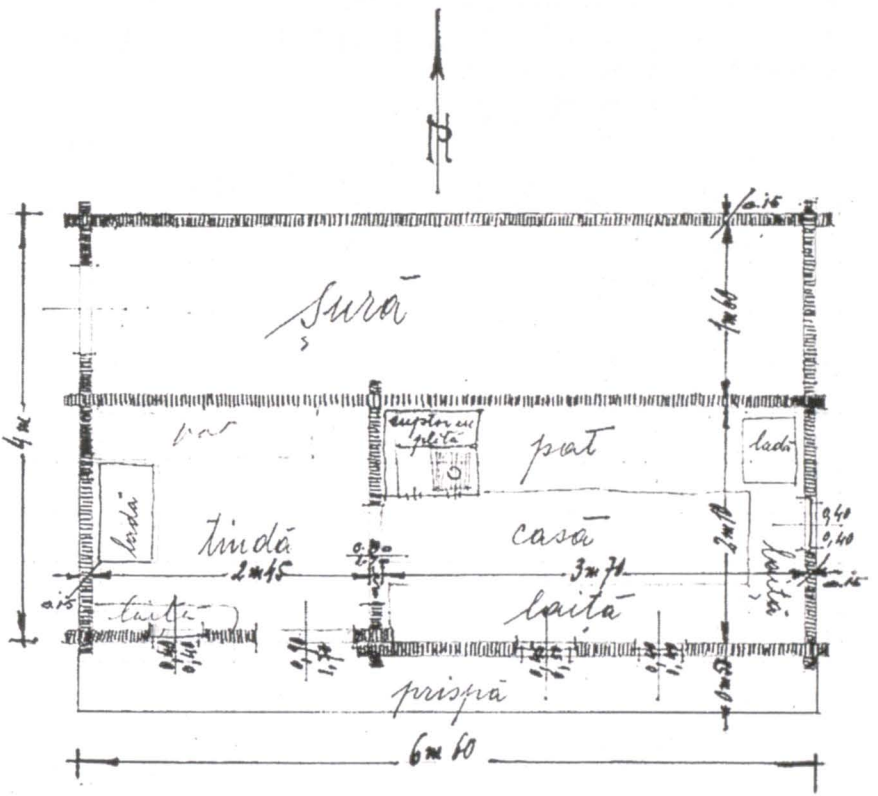
Pentru oi (2) au o altă şură, mai mică, lîngă grajd, făcută din bîrne şi acoperită cu draniţă. (vezi planul gospodăriei). Cît priveşte aspectul şi soliditatea, acaretele se prezintă în condiţiuni mai bune decît casa.

Viaţa pe care o duc oamenii aceştia, e destul de grea. Din cauză că au pămînt puţin, trebuie să-şi procure alte mijloace pentru trai: Astfel cresc vite, însă sunt nevoiţi să arendeze fîneaţă dela alţii, pentru păscutul lor în timpul verii, sau să cumpere fîn. Pe lîngă aceasta, tatăl şi feciorul cel mai mare lucrează la pădure, la tăiatul şi căratul buştenilor. În timpul cositului vreo 6 săptămîni, nu lucrează la pădure ci la strînsul fînului, împreună femeea şi copii. Din laptele ce-l iau dela vaci, şi derivatele lui se hrănesc ei sau îl vînd spre a întreţine familia numeroasă (7 persoane). N'au casa împodobită ca alţii, e mică neîncăpătoare, într'o stare mizerabilă, însă din cele spuse de băiatul cel mai mare
p. 71. (24 ani) reese că nu duc lipsă de hrană. În primul rînd se îngrijesc de hrană şi în al doilea rînd de gospodărie (casă în special).

Viaţa lor, în toate manifestările ei, nu se deosebeşte de a celorlalţi Ruteni din Tătarca şi nici de a Romînilor, de care au fost influenţaţi cu totul în gospodărie, trai şi port. Nu fac deosebire între Romîni şi Ruteni. Merg la aceiaş biserică (cea ortodoxă, românească), învaţă romîneşte, petrec cu Romînii şi chiar se căsătoresc cu ei. Băiatul gospodarului, în curînd se va căsători cu o Romîncă din Dorna Cîndreni. Alt exemplu, e Tironiac rudă cu soţia lui Vasile Berlea, care e căsătorit cu o Romîncă din Fundu Moldovei. Singurul lucru ce-i deosebesc e limba rutenească pe care o vorbesc între ei, însă vorbesc şi romîneşte tot aşa de bine, şi conştiinţa naţională rutenească. Cînd îi întrebi ce sunt, vor răspunde că sunt Ruteni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Releveul gospodăriei lui Vasile Berlea
din cătunul Tătarca

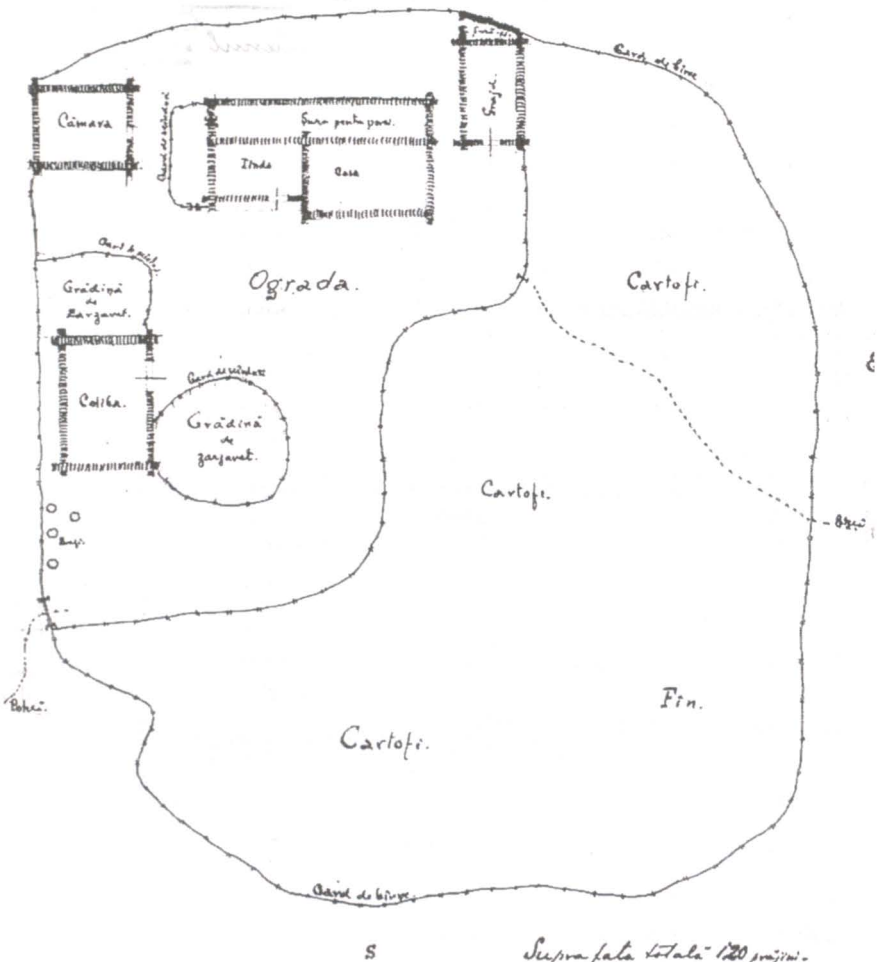

scara: 0.02 p. 1.m

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

N.

Planul Gospodăriĭ lui VASILE BERLEA #73 din Cătunul TĂTARCA

Suprafaţa totală 1'20 prăjini.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 74. **Echipa „Tătarca" (M şi M. Popescu, Olga Hreniuc, Eust. Popescu)**

Bugetul Ruteanului Vasile Berlea / din Cătunul Tătarca Averea

Casa
1 casă (1 cameră şi tindă)
1 colibă
1 grajd
1 cămară
2 şuri

Pămînt
2 fălci fîneaţă
100 prăjini fîneaţă arendate dela Com. Dorna Cîndreni
20 prăjini arătură arendate dela Com. Dorna Cîndreni

Animale
3 vaci
2 viţei
2 boi
2 oi
2 porci

Păsări
2 găini
2 pui

Unelte
2 sape
1 lopată
2 topoare
2 ferestrae

p. 75.

I. **Venit brut**

4 kg. lînă
12 kg brînză de oi
100 kg brînză de vaci
50 de merlii cartofi
2 miei
2 porci
6 pui de găină

II. **Cheltuielile gospodăriei**

chiria plugului	100 lei
una coasă	150 lei
patru greble	100 lei
patru clăi de iarbă	2.500 lei
400 kg tărîţe a 7 lei kg	2.800 lei
50 kg sare a 6 lei kg	300 lei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

	Potcovitul boilor (de 2 ori)	600 lei	
	Bir (pt 2 fălci)	106 lei	
	Arenda: 100 prăjini de fîneață a 10 lei = 1.000 lei, 20 p. de arătură a 15 lei = 300 lei		3.600 lei
			7.956 lei

III. **Cheltuieli pentru familie şi menaj**

1.000 kg porumb a 9 lei kg	9.000 lei
200 kg făină de grîu a 18 lei kg	3.600 lei
30 kg carne a 28 lei kg	840 lei
10 kg zahăr a 45 lei kg	450 lei
52 kg gaz a 10 lei kg	520 lei
Tutun	2.600 lei
	17.010 lei

p. 76.

IV. **Îmbrăcămintea**

4 pachete de bumbac a 350 lei unul	1.400 lei	
2 pălării a 300 lei		600 lei
2 catrințe a 300 lei		600 lei
3 catrințe pentru copile		400 lei
Încălțăminte (opinci, ghete)		5.000 lei
8 tulpane a 40 lei		320 lei
4 sumane a 1.000 lei		4.000 lei
		12.320 lei

V. **Venituri**

6 săptămâni lucrează toți la cositul fînului şi la strîns. (ziua se plăteşte astfel:

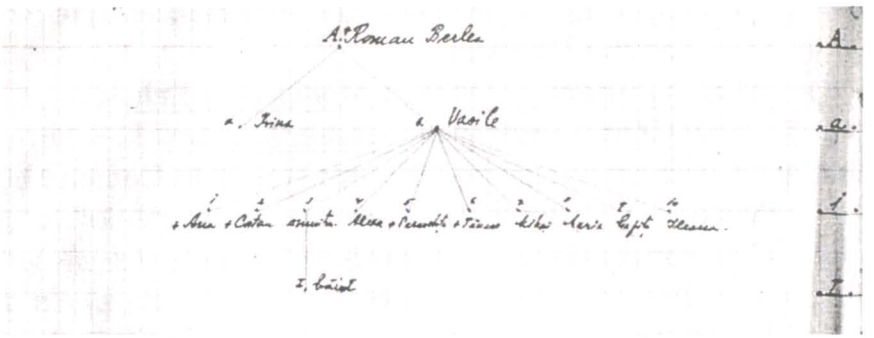
cosaşul	150 lei
femee	40 lei
copil	40 lei

Lucrat la pădure 5 luni pe an cîte 150 lei pe zi	
Cărăuşie 3 luni pe an, cîte 400 lei pe zi	
Vinderea a 2 viței a cîte 1.000 lei	2.000 lei
Una vacă	5.000 lei
2 miei	250 lei
La 4 ani vînd cîte o pereche de boi	14.000 lei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 77. **Echipa „Tătarca" (M şi M. Popescu, Olga Hreniuc, Eust. Popescu)**

Genealogia familiei Berlea, din Cătunul Tătarca

Dintre ascendenții lui Vasile Berlea, nu e cunoscut decît **Roman Berlea**. Roman a venit din Com. Plosca Jud. Rădăuți. A intrat ca argat la Iftimie Ursescu din Fundul Moldovei. Pentru credința cu care a servit, printre altele a primit de pomană un loc de casă de 20 prăjini, unde şi-a clădit casa, pe valea pîrîului Tătarca. Căsătorindu-se, are doi copii, o fată Irina, şi un băiat **Vasile**. Vasile Berlea se căsătoreşte cu fata lui Andrei Tioniac, tot Rutean, şi se mută în casa socrului său, care era mai mare şi mai bine aranjată. Casa era aşezată în locul celei de azi, însă a fost distrusă în timpul războiului. Vasile Berlea are 10 copii dintre care 4 au murit (Ana, Constan, Paraschița şi Tănase). Cei vii sunt: Dumitru, Alexa, Mihai, Maria, Gafița şi Ileana. Dumitru e căsătorit şi are un copil. (Inform. Alexa Vasile Berlea).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 79. **Şerbu Dumitru**

1.) Gospodăria Mariei Maciujac – Erhan

2.) Genealogia şi istoricul familiei Erhan

3.) Bugetul gospodăriei Mariei Maciujac Erhan

p. 80. **Şerbu Dumitru**

Gospodăria Mariei Maciujac – Erhan

Com. Fundu-Moldovei cătun. Botuş

Această gospodărie este situată în Comuna Fundu – Moldovei, Cătunul Botuş. Ca să ajungi până la ea, mergi din Fundu – Moldovei propriu zis, pe şoseaua ce merge spre Breaza şi Sulița, până la ultimul drum ce se desface spre stânga, înaintea bisericei ce se ridică în Botuş. Pe acest drum mergi cam 150 m, până la capătul podului de peste râul Moldova, apoi o iei la dreapta, pe malul stâng al Moldovei, cam vre-o 50m.

După cum se vede, gospodăria nu e aşezată la drum, ci cam dosită. Aşezarea ei aici nu este o simplă întâmplare, ci locul pe care e aşezată, forma o singură proprietate cu locul Tudorei Şuiu.

Gospodăria are următoarele hotare: la răsărit se mărgineşte cu proprietatea Tudorei D^{-tru} Şuiu, la miază-zi tot cu proprietatea acesteia,

p. 81. la apus cu râul Moldova iar la nord cu proprietatea lui Nițucă Ursescu.

Suprafața curții cu grădină cu tot, este de 36 de arii.

De jur împrejur, curtea, grădina şi fâneața e despărțită de vecini cu gard, făcut din bârne rari bătute cu ținte de fier în pari.

Grădina cuprinde o suprafață mică – cam 2 arii – şi e situată spre răsărit, între casă şi proprietatea Tudorei D^{-tru} Şuiu. O bună parte din grădină e cultivată cu cartofi (barabule), iar restul e ocupat de o brazdă de ciapă, două de usturoi, o brazdă de ridichi şi câteva fire de varză.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În jurul acestor brazde sunt flori: ochiul boului, scânteuțe, viorele şi busuioc. În jurul gardurilor sunt vre-o zece tufe de agrişe (coacăze).

În afară de grădină, în jurul casei e numai fâneață (fânaț).

Casa e aşezată cam la 8 m departe de hotarul dela miază-zi. E o casă nouă, făcută după răsboi, în locul celei vechi care a ars în timpul răsboiului din neglijența soldaților Ruşi.

E formată numai dintr'o singură odae şi o tindă. Pereții sunt de bârne, aşezate pe

p. 82. tălpi (nişte bârne mai groase), cari la rândul lor sunt aşezate pe temelie de bolovani (bolohani) de piatră.

În jurul pereților, din față şi dela răsărit este o prispă îngustă, formată dintr'o singură scândură (blană) groasă.

Acoperişul e de scândură (draniță), care este în bună stare.

Pereții sunt văruiți, ceiace dă întregei case un aspect mai vesel şi de curățenie.

La intrare sunt două trepte de scândură, de pe care deschizând uşa, care e făcută din scânduri (blăni) de brad, rău încheiate între ele, dai în tindă.

Tinda, care ocupă partea de vest a casei, având 2 m lățime şi 4 m lungime. E luminată de o singură fereastră aşezată în peretele dinspre apus. Pe jos e cu pământ.

p. 83. Aici tinda nu are numai un rol de antecameră, ci îndeplineşte şi funcția de cămară, magazie, etc, pentru că gospodina nu are unde să țină lucrurile ce nu pot fi păstrate în casă. Deaceia şi găsim aici lucruri foarte diferite: după uşă un fierăstrău, lângă peretele dinspre apus două cofe cu apă, în fund o ladă pentru strae mai vechi, iar deasupra ei, două coveți pentru frământat pâine. Lângă peretele dinspre răsărit găsim o putină (bărbâuță) cu făină de porumb, acoperită cu un sac, pe care se găseşte o sită. În mijloc e o bae (vană pentru bae) de lemn şi un cazan pentru rufe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Din tindă, deschizând la dreapta o uşă la fel cu cea dela tindă, intri în odae (casă).

E o cameră destul de mare pentru singura persoană care o locueşte. Are dimensiunile: 4 m lăţime, 4 m lungime şi 2 m înălţime.

Pe jos e pardosită cu scândură, iar pereţii şi tavanul – lucru care iese imediat în evidenţă – sunt zugrăviţi, de către un meşter zugrav care a zugrăvit şi casa Tudorei Şuiu, mătuşa gospodinei Maria Maciujac – Erhan.

Aproape o şesime din suprafaţa camerei este
p. 84. ocupată de cuptor, sobă şi plită. Cuptorul propriu zis e numai partea de jos, care e şi cea mai întinsă şi numit aici şparhat, e astfel construit, încât să se poată culca o persoană sau două pe el. Deasupra e plita, la care gospodina îşi găteşte mâncarea şi soba propriu zisă, care e partea ce se ridică deasupra cuptorului până la tavan.

Pe cuptor (şparhat) e aşternut un ţol vărgat, iar pe sobă, o maşină de călcat, un lighean de tablă, în care se află făina de porumb şi un căuş. Alături de lighean, rezemat în picioare e făcăleţul (colişerul). Pe plită, un ciaunaş pentru mămăligă şi o oală de tablă smălţuită.

Lângă peretele dinspre nord, vecin cu soba, este patul. E construit din lemn, cu capetele din tăblii, iar salteaua e înlocuită cu fân. Pe pat se găseşte un aşternut (ţol) de lână, ţesut în pătrăţele – alternând negru cu alb.

Pentru învelit e o cergă, ţesută în vărgi. O pernă mare de puf, ţinută curat, completează patul.

Pe lângă peretele dinspre răsărit este o laviţă (laghiţă), care e construită din lemn în formă de canapea.

Lângă peretele dela miază-zi, avem în colţul
p. 85. dinspre răsărit un dulap mare pentru haine. O bună parte din lungimea acestui perete, precum şi din suprafaţa camerei, este ocupat de răsboiul de ţesut, în care gospodina tocmai ţese nişte catrinţe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pe lângă acelaş perete, în colţul dinspre uşe, este o măsuţă pe care se găsesc de ale mâncărei: pâine, mămăligă, brânză, etc. Deasupra acestei măsuţe, atârnă în perete un blidar (podişor), în care sunt: farfurii, linguri, furculiţe şi pahare.

Peretele dinspre apus, între uşe şi cuptor, are atârnat de perete un blidar (cuier), în care sunt atârnate mai multe vase de bucătărie şi câteva căni. Rezemat de perete e o mătură cu coadă lungă.

În mijlocul odăei este o masă mare, acoperită cu o faţă de masă albă. Pe masă e o biblie.

Camera întreagă e luminată de trei ferestre, una spre răsărit, iar două spre miază-zi, având dimensiunile: 0,50 m lungimea şi 0,40 m lăţimea.

Pe pereţi atârnă o mulţime de fotografii, reprezentând pe gospodină cu soţul său,

p. 86. şi câteva rude. În peretele dela răsărit sunt atârnate patru icoane, reprezentând: una pe Sf. Ioan cel Nou, alta pe Maica Domnului cu Pruncul, şi două pe Isus Hristos.

În jurul casei nu se află decât o şură de 2 m lăţime, care înconjură casa pe la miază-noapte şi apus, având acelaş acoperiş cu casa. E construită tot din bârne ca şi casa, însă nu sunt tencuiţi pereţii pe dinafară. Ea serveşte ca magazie pentru lemne şi adăpost pentru păsări. Acum nu se găsea în ea decât un butuc pentru tăiat lemne şi un topor.

Un stog de fân e singurul lucru de care se mai prinde ochiul în toată curtea.

Această gospodărie a Mariei Maciujac – Erhan, văduvă de răsboi, după cum s'a văzut dela început, e alcătuită cu multă greutate în locul vechei gospodării distrusă în timpul răsboiului, prin mijloace foarte reduse, după cum se poate constata din bugetul respectiv.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

N.

Schita gospodăriei.

1 = ladă
2 = bac
3 = putina
4 = cuptorul
5 = patul
6 = lavita
7 = dulapul
8 = razboiul
9 = blidar
10 = "
11 = masa

Stog de fân

R. Mălăiștioara

Fâneață

Sura

Grădina

Tinda

Casa

V.

S

p. 88. **Gospodăria lui / Nițucă Șalvari**
Cătunul Cârligătura
Anghelide Georgescu / <u>Planuri</u> – Dl. Arh. Armășel
<u>Schițe</u> la Dosarul respectiv

p. 89. Gospodăria lui Nițucă (Ion) Constan Șalvari de 50 ani se află în cătunul Cîrligătura alături de fabrica de cherestea "Lucina" – așezată cu fața în spre Sud – Est.

Este una din cele mai vechi și interesante gospodării sau mai curând, case din comună deoarece această casă este aceia care reprezintă, cu un termen literar, leagănul familiei Șalvari.

Gospodăria lui Nițucă Șalvari este așezată spre râul Moldova cu intrarea – o formă poligonală cu 5 laturi îngrădită cu șipci de brad. Poarta împărțită în două: una mică pentru accesul locuitorilor și alta mai mare cu două laturi pentru vehicule. Are deasemenea un acoperiș așa cum se găsesc la mare parte din gospodăriile din comună.

În spre Est imediat ce intră pe poartă se găsește despărțită de rest grădina puțin îngrijită. Se cultivă acolo cartofi, sfeclă, ceapă, fasole, varză, cânepă – trandafiri doi și 14 pruni.

p. 90. **<u>Curtea</u>** este destul de mică în schimb curată, fără nici un alt amănunt – terenul în pantă ridicată coborând spre apa Moldovei.

În spre West și apropierea porții se află grajdul mic pentru patru (4) vite mari, construit din bârne (grinzi de brad cioplit). Construcția recentă și acoperită cu draniță (șindrilă). Temelie de piatră. În fundul curții și tot spre west cu intrarea însă spre Est este coliba tot de dată recentă, construită de tatăl lui Nițucă Constant – din lemn – grinzi încheiate și acoperite cu draniță.

În interior, două lăicere (paturi) de lemn și câteva unelte de muncă. În colț vatra.

La 15 metri de locuință este săpată o groapă îngrădită în mai sumar cu scânduri de lemn ușoare și insuficient acoperită astfel că plouă în interior.

Fără îndoială că cel mai interesant, remarcabil – este casa propriu zisă. Aceasta este moștenire din părinți și are o vechime de peste 200 de ani. Construcția și planul ei a fost ridicat de Dl. Arhitect Armășel – deasemenea casa a fost fotografiată. În plus la Dosarul respectiv se află schițele noastre care vor completa lucrarea. Noi ne vom mulțămi în rândurile acestea să descriem

p. 91. numai și să explicăm.

Casa cum spuneam este o construcție foarte veche ridicată pe asemeni pe moșia familiei și anume în plină pădure care a fost tăiată spre a căpăta loc și material.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

De reținut lucru care se trădează în prim amănunt al construcției este faptul că nu a fost întrebuințat la ridicarea casei deloc ferăstrăul și nici fierul. Afară de o cleanță și gratiile de la ferestre – fără mare importanță. Peste tot se păstrează caracterul ei arhitectural inițial.

E o casă mare, încăpătoare compusă din: odaia cea mare, casa mică tindă mică și prispă pe trei din laturile casei.

Temelia înaltă de 30 – 59 cm. Este de piatră. Pe ea este așezată talpa casei compusă din grinzi foarte groase încheiate reciproc la colțuri. Pereții cari se ridică sunt de trunchiuri de molid, cojită numai, necioplite și îmbucate la colțuri ieșind în afară – în total 11 bușteni puși unul peste altul până la tavan – construit din scânduri groase cioplite cu barda și care susțin împreună 7 grinzi patrulatere cu 40 – 50 cm latura.

p. 92. Marginea acoperișului, streașina este sprijinită în prispă spre West de 3 stâlpi (doi lipsesc) a cărui realizare arhitecturală am arătat-o în schițe; spre sud nu se află niciun stâlp. În schimb spre Est prispa are un număr de 7 stâlpi identici.

Spre nord alipite de casa propriu zisă este șura fără nici o particularitate: stâlpi la colțuri, perete de scânduri, acoperită cu draniță – dimensiuni 9,10 m lungime lățime 3,30 m. Înălțime 3 – 1,50 m.

Casa are 2 intrări una excentrică spre partea de West a casei care dă în tindă. Alta la mijlocul fațadei de Est care dă în casa mică, prima este cea principală.

Tindă, prima încăpere în care intră – pe o ușă veche de scânduri cioplite și comandată de'o încuetoare de lemn (vezi schițele în anexe) este orientată de la est la West (5 / 2.75 m).

Fără nici o podoabă nespoită și având pe peretele de nord o laiță lungă cât el dintr-o singură scândură cioplită răzimată pe doi bușteni rătezați. Tot în tindă, în fund spre dreapta este gura podului unde se adaptează o scară mobilă.

Imediat în dreapta se găsește a doua ușe care conduce în odaia cea mare despre care vom vorbi numai decât.

p. 322. M. Negrescu / X. Costa-Foru / Toader Lehaci (85 ani) își amintește să fi avut la casă ferestre ce în loc de geam aveau **bărdăzan** de vită.

p. 93. Odaia cea mare (5,70 / 4,90 m) după cum indică numele este cea mai încăpătoare dintre toate odăile.

Pereții spoiți cu pământ și văruiți – are două uși una despre care am vorbit și alta care dă în casa cea mică – trei ferestre – două

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

spre apus şi alta spre sud (dimensiuni 50 / 50 cm). Toate ferestrele au gratii (vezi anexele).

Odaia ca şi toată casa, este poditǎ numai că în aceasta podeaua este refăcută acum 5 ani pe când în restul casei este încă de la construirea ei.

În colțul din stânga este soba, refăcută complet tot acum 5 ani – tavanul nu e spoit ci păstrează grinzile cari ies în relief – astfel că e făcut din sânduri late cioplite şi lustruite.

Găsim în această cameră, două lavițe pe pereții exteriori, făcute din două scânduri groase cioplite în plin trunchi de molid – ridicate de la pământ se sprijină fiecare pe doi butuci retezați şi înfipți în podea.

Pe părețele despărțitor de casa mică se află un pat mobil de lemn.

În colțul opus sobei o masă de lemn acoperită cu o față de masă.

Nu se află în casă nici un scaun. În afară de obiectele menționate până acum enumerăm:

Între sobă şi uşe o bancă

p. 94. 2 perne / 2 pături, aşternute la pat / 10 icoane pe pereți

15 ştergare pe pereți

Aşezate dealungul şi deasupra lavițelor pe părești 4 covoare de casă

Ultima odaie este casa mică de dimensiuni reduse cât şi mobilierul. O fereastră spre sud

Un pat la peretele despărțitor de odaia mare

O laiță pe peretele opus

O masă între acestea două – la fereastră

Aşternut o cuvertură şi o pernă la pat.

Important însă în aceasta cameră este soba care ocupă o treime din cameră şi cu o arhitectură complicată – (a se vedea schițele). Adăugăm aci numai că între ea şi perete sunt amenajate două paturi care fac parte tot din ea. Ceea ce se numeşte cuptor (a dormi pe cuptor). Înconjurând coşul sobei şi pe pereți se găsesc două covoare agățate de două grinzi.

În mijlocul podelei este amenajată o deschidere cu scânduri mobile, care duce într'o încăpere adâncă de 1,50 m şi care este groapa pentru barabule – ținând loc de pivniță.

Ne-a mai rămas pentru a încheia să amintim cămara care se găseşte în conti-

p. 95. nuarea tindei (dimensiuni 275 / 275 cm)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În ea se găseşte o laviţă, 4 cofee, 3 putini şi alte câteva unelte casnice fără mare importanţă.

Gospodăria în genere este săracă. Averea mare a familiei, împărţindu-se succesiv în decursul anilor. E însă ţinută destul de curat de către Rachiza Singurul copil al lui Niţucă care n'a plecat aiurea.

De fapt o bucată de vreme aceasta a fost servitoare la Iaşi de unde s'a întors cu un copil – ce acum are 5 ani.

Revenind subliniem la sfârşit caracterul deosebit al casei în ceeace priveşte arhitectura precum şi tehnica despre care am vorbit deja rămânând să mai adăugăm observaţia următoare: acoperişul este foarte înalt, 5,00 m, aşa că întrece cu mult înălţimea casei, obţinând astfel o pantă remarcabilă – acoperişul de şindrilă (dranite).

Cu toată capacitatea lui podul casei nu este întrebuinţat decât ca încăpere unde se depozitează vechiturile inutilizabile.

Singurul obiect casnic întreg era o vârtelniţă.

p. 96. **Obiceiuri** **Mihai Corniv**

În legătură cu casa

"Din bătrâni este obiceiul că o casă nouă cere un cap de om" de-oarece omul trebue s'o sfinţească. Şi pentru aceea cheamă preotul să facă sfeştania că astfel este cruţată viaţa unui om care ar fi trebuit să moară. O casă sfinţită este o "casă în lege", când o casă nesfinţită este o "casă fără de lege", necurată, umblă draciul prin ea.

Când se zideşte o casă nouă ţăranii obişnuiesc să puie în zid bani de argint, achiazmă, în tuspatru unghiuri ale casei, ca să meargă bine. Alţii pun tămâie ca să aibă noroc, lână de oaie, argint ca să aibă bani.

Când se face cuptorul la o casă se pune în zid un mâţ, un cocoş viu, ca să nu moară cineva în casa aceea.

Spiridon Samson
Timă
Fundul Moldovei
9 August 1928

p. 97. **Georgescu E / Cotaru R**

Obiceiuri la clădirile de casei

Inf. Vasile Grugovean de 45 ani (Centrum)

"Am pus la casă în fiecare colţ când am urzit-o câte un ban de argint de 2½, cu tăt patru bani de argint, ca să fie de sănătate şi de spor şi să ferească de rele. La urzeală, când am ridicat-o am pus câte un brad la colţ, doi brazi la tot acoperişul şi am căutat şi meşterul a spus cum am fost noi din bătrâni, cum să fie mai târziu să trăim, cum au trăit bătrânii noştri ca să fin fericiţi şi norocoşi în toate şi oameni faini."

8.VIII.918 (sic!)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 98. **Corniv M. Corina**
Gospodăria lui / Costan Toader – Lehaci
Din / Vatra Satului / Fundul – Moldovei
3 August 1928

p. 99. **Costan Toader Lehaci**
Vatra Satului / Fundul Moldovei

1. Situația Gospodăriei

A. Situația gospodăriei față de sat. Situația gospodăriei lui Toader Costan Lehaci este condiționată de ocupația sa, fiind baci interesul lui era să-şi aibă gospodăria cât mai spre marginea satului în apropiere de pădure.

Înainte de Sf. Constantin şi Elena când pleacă cu turma la vărat şi după tăierea capului Sf. Ioan când se întoarce dela vărat trebuia să-şi aibă locul necesar pentru hrană şi adăpostirea vitelor şi de aceea gospodăria lui se află

p. 100. la marginea satului lângă calea ferată ce trece pe lângă livada gospodăriei.

Atitudinea socială a baciului nu poate fi decât o individualizare precisă, aspect pe care îl prezintă orice cioban în genere.

Familia Costan Toader Lehaci este una din cele mai bine reprezentată în sat.

Gospodăria lui este învecinată de gospodăriile rudelor sale, cu care trăieşte în cele mai strânse legături: Vasile Lehaci, Gheorghe Lehaci, Ioana Lehaci, şi Straton Lehaci.

În partea de miază-noapte se învecineşte cu gospodăria germană Petre Mumuleac cu care trăieşte în raporturi nu tocmai bune.

Între aceste gospodării cu care se mărgineşte, gospodăria lui Toder Costan Lehaci prezintă o notă distinctă care implică o atitudine semeață, o încredere deosebită în sine şi o

p. 101. mândrie personală.

Baciul C. Toader Lehaci este unul din cei mai avuți gospodari şi unul din cei mai mari posesori de stâne. În acest sens casa bătrânească şi acareturile moştenite dela părinții lui le-a transformat în aşa fel încât să corespundă situației sale sociale. Sentimentul mândriei personale se evidențiază din faptul că în locul porții sărăcăcioase şi-a construit o poartă impunătoare aşa cum au gospodăriile cele mai bune.

Gospodăria lui Costan Toader Lehaci este situată cu fața spre apus.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Există un obiceiu ca mai toate gospodăriile să fie clădite cu fața spre drum, lucru ce îndeplinește și gospodăria lui Costan Toader Lehaci, fiind așezată cu fața spre calea ferată.

Gospodăria lui Costan Toader Lehaci are o vechime de 100 ani și are o întindere de 15 prăjini, care cu-

p. 102. prinde: ograda cu o suprafață de 3 prăjini și o livadă de 12 prăjini.

În ogradă sunt așezate: casa și 5 acareturi. Ograda este împrejmuită de un gard format din bârne necioplite.

Casa gospodarului Costan Toader Lehaci este foarte veche, este o casă bătrânească cam de 100 ani. Dovadă ne fac bârnele necioplite din care este clădită care la capete sunt încheiate în "coadă de rândunică". Ea a fost transformată tip nou.

Aspectul exterior al casei: Casa este acoperită cu draniță. Înainte de a intra în casă urci o scară formată din o singură treaptă, apoi dai într'un gang care se întinde dela un capăt la celălalt al casei. Gangul nu este altceva decât cerdacul din regat. Numirea aceasta "gang" este o influență germană. Are trei ferestre de mărime obișnuită. Lipită de peretele din dreapta se află o prispă prin care se înțelege nu ornamentația arhitectonică din regat ci o laiță făcută din pământ și acoperită cu bârne. Ea servește

p. 103. ca să înlăture umezeala dela temelie și tot deodată pentru dormit atât în timpul zilei cât și în timpul nopții.

Aspectul interior. Din gang dai în tinda care are două uși. O ușă dă în casa mare (unde ține curat și primesc mosafirii) și alta în căsuță (unde locuesc de obiceiu). Casa mare se face de obiceiu înspre răsărit. Casa este clădită pe teren "vârtos".

În casa mare se găsesc următoarele lucruri: o sobă (făcută din nisip cu lut în care se udă cărămizile ca să se lipiască unile de altele. Peste cărămizi se tencuiește cu var și nisip amestecat), lavor (lighean), o masă, o oglindă, 2 scaune, 8 tablouri religioase, 2 paturi, 2 laițe, o ladă mare, una mică, un boloboc pentru curechi (varză), 7 năframe, 2 ștergare, 2 lăicere mari, 2 mici, 1 pătuț, 2 perdele de rețea cumpărate din târg, 2 țoluri, iar

În cătuță (cuhnie) se găsesc lucruri mai ales de servit: 2 paturi, o laiță, o sobă cu cuptor, o măsuță care servește pentru mâncat, o icoană, un orar (ceas), un

p. 104. blidar (dulapi pentru vase) în care sunt următoarele vase: 5 farfurii, 4 cești cu farfuriile lor, 2 oale, 3 tigăi, 4 tăvăli (tavale), o turușleac (strecurătoare), 2 site, 8 talgere, 3 blide (castroane), 6 ulcele mici, 8 mari (căni pentru ceai pentru băut laptele sau apă), o

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

solniță, 2 polonice (linguri de supă), 1 fideu (capac), un culișer (făcăleț de mestecat mămăligă), 1 ciur, 2 budâi (vas pentru bătut laptele acru), 1 lighean, 1 sucitor de făcut plăcinte, 1 brai de bătut brânza în bărbanză (putinei). La casă nu se observă nici un element de inovație aferente.

Acaretele din ogradă sunt: un grojde "gduf" de strae, un groj de vite, un coteț de porc și găini și un bordei. Aceste acarete au fost făcute de un om de meserii ajutat de gospodarii casei. Uneltele întrebuințate la facerea lor: barda, gealău pentru netezit (rindea), topor, ferestrău.

Latrina este făcută de lemn și a fost făcută de gospodarul casei. Fântâna este fără cunună. Ograda nu este pavată, ea este presărată din loc în loc cu pietriș.

Pe lângă ogradă în care sunt situate casa

p. 105. și acaretele se află și 2 livezi; una cu pomi, iar alta cu maci a căror semințe se întrebuințează pentru umplut plăcinte. Între aceste 2 livezi se află un drum ce duce spre calea ferată și spre stână. În livada din stânga se află un loc așa zis "între pomi". Se află: un nuc, 6 meri, 20 pruni, 3 peri, 6 păltinele, 2 tei. **Flori**: trandafiri, maci, floarea soarelui, viorele, garoafe, curvuțe, gherghiue, boance (flori bărbătești), ruje, toi, arsenic.

Plante medicinale: bujor pentru roșeață care apare pe față și pentru dureri de măsele, salvie care se fierbe cu lapte dulce și se întrebuințează pentru alinarea durerilor (gâlci), mentă se întrebuințează pentru durerea de stomac, lemnul domnului (se face ceai), romaniță tot pentru harbată (ceai), iarbă mare pentru spălat pe cap la Sfântul Toader (capătă părul lustru și miroase frumos), iarba lui Tatrică pentru durere de stomac (se ia rădăcina se spală

p. 106. bine cu apă caldă se pune la uscat și apoi se presează bine. După aceea se pune în rachiu și astfel servește ca medicament, pelin tot pentru durere de stomac. În livadă: cânipă, maci, curechi, cartofi.

Legume: cartofi, ceapă, usturoi, pătrunjel, morcov, cimbru

Ca îmbunătățiri la ogradă se observă: poarta care a fost transformată de Costan Toader Lehaci, ușa de la grajdul de strae.

Livada a fost îngrășată cu gunoi.

Irigații nu prezintă.

Folosul grădinii: Zarzavatul care se întrebuințează pentru gătit.

Ograda are forma dreptunghiulară. În ogradă se țin diferite **unelte de muncă**: coasă, roată atârnată într'un cui, o căruță.

Unelte de gospodărie: un rășchitor, o vârtelniță, furcă, topor, o vană (albie de spălat rufe).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Tot în ogradă se țin și animalele: 3 găini și un porc.

p. 107. În privința curățeniei, ograda e destul de îngrijită.

Planul gospodării a fost făcut de Dl. Arhitect Armașel

Gospodăria este așezată la poalele muntelui Obcina.

p. 108. **Gospodăria lui Petro Corcinschi (Huțan)**
din Benea
V. Kletchin
D. Prejbeanu

p. 109. **(lacună în textul deținut)**

însuși faptele, condițiunilor care în linii largi ne sunt acuma cunoscute.

Gospodăria lui Corcinschi este situată în mijlocul cătunei Benea. Ca în genere mai toate gospodăriile de aici ea este izolată de vecini și depărtată de șosea. Această situare nu-și găsește însă o explicație mai interesantă, întrucât locul pe care este așezată gospodăria a fost cumpărat relativ curând – de tatăl lui Petre Corcinschi – așa că în legătură cu așezarea gospodăriei nu putem vorbi decât de condițiuni economice în înțelesul cel mai larg al acestora.

Trecând la cercetarea propriu zisă a gospodăriei vom observa în primul rând că cele 10 prăjini așa numite de grădină se află în preajma casei și sunt îngrădite cu drucari. Ceeace reprezintă planul general al gospodăriei pe care îl alăturăm, nu constituie decât ograda în care se află casa și acaretele, ea însăș împrejmuită cu drucari.

Afară de casa de locuit, în fața acesteia și cum intri în ogradă, numaidecât la stânga, se mai află o căsuță care mulțumită unui confort foarte rudimentar poate fi și ea locuită. Printre acarete numărăm două grajduri și cămara. Graj-

p. 110. durile sunt așezate unul în dreptul aripei drepte, celălalt în apoia casei. Cămara, clădire destinată păstrării proviziilor alimentare, uneltelor de muncă, diferitelor obiecte casnice și îmbrăcămintei, se găsește în fața casei, și anume cam în dreptul șurei.

Casa de locuit este o clădire încăpătoare orientată cu fațada spre răsărit. Femeia lui Corcinschi ne-a spus că așa cum este, e bine așezată casa, deoarece odăile sunt expuse în felul acesta soarelui. Aceasta poate fi desigur una din explicațiile care se pot da în legătură cu așezarea casei față de punctele cardinale. Mai există însă alta, care deși nu ne dă o explicație directă în ceea ce privește așezarea casei față de sore, ne indică totuși că această așezare este determinată de panta terenului. Într'adevăr, terenul fiind înclinat în spre răsărit, era firesc ca și casa să fie îndreptată cu fațada în direcția scurgerii apelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În ceeace privește materialul din care este construită casa, acesta este cel obișnuit în partea locului. Zidurile sunt construite din
p. 111. bârne groase de brad, nelipite în exterior, afară de un chenar din jurul ferestrelor. Acoperișul susținut de o șarpantă din lemne de brad cioplite, este făcut din draniță. Temelia este construită din piatră grosolan cioplită și nelegată, după cum se poate vedea din schița alăturată.

Casa se compune din două încăperi centrale, o cameră mare în care locuiesc toți membrii familiei (iernesc cel puțin) și tinda. În partea din față a casei se găsește gangul al cărui acoperiș este sprijinit pe patru stâlpi, iar în partea din dreapta și dinapoi se află șura, învelită prin prelungirea acoperișului casei.

Podelele, atât cele din gang, tindă cât și din camera de locuit, sunt din scânduri groase de brad. Șura se ridică deadreptul pe pământ.

Pereții camerei de locuit sunt lipiți și spoiți pe dinlăuntru cu var, spre deosebire de aceia ai celorlalte încăperi, unde găsim bârnele aparente. Această cameră este în acelaș timp singura care are tavan, chiar și tinda răspunzând în partea ei de sus deadreptul sub acoperiș.

Ferestre găsim deasemenea numai la această
p. 112. odaie, și anume trei. Ferestrele au ca pretutindeni un singur rând de geamuri cu câte 3 ochiuri fiecare aripă. Ele sunt prevăzute cu gratii de fier. Dimensiunile lor sunt aproape potrivite pentru mărimea camerilor. Sunt înalte de 90 cm și late de 60 cm.

Ușile, numai două, una cea dela intrarea în casă, cea de a doua între tindă și camera de locuit, sunt construite din scânduri de brad verticale și sunt înalte de 1,85 m, largi de aproximativ 1 m.

Ornamentații interioare lipsesc complet. Am putea semnala cel mult, în mijlocul odăii celei mari pe tavan, niște ciubucuri în forma a trei cercuri concentrice. Afară doar, la ușa dela intrarea în gang, și anume la partea de sus a stâlpilor cari o susțin, se pot observa câte-va tăeturi în lemn care ar putea fi considerate poate pe mai bună dreptate ca ornamentale.

În ceeace privește acuma mobilierul și obiectele casnice, nu vor fi multe de spus, interiorul gospodăriei fiind destul de puțin confortabil, ba chiar sărăcăcios.

În tindă se găsesc numai câte-va vase de lemn și prea puține unelte agricole:

10 berbănți pentru brânză de vacă
2 poloboace pentru murături
2 greble de lemn

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 113. 1 ceaun de mămăligă
2 cofe pentru apă
1 glastră de flori pe fereastră
1 covată cu frunze de sfeclă
1 polobocel pentru must de mere
1 poliță pentru așezat haine și rufe
1 lăicer cuprinzând aproape 2 pereți
În gang se găsește ă cergă și un scaun.

Șura, destinată oilor și caprelor în timpul iernatului, nu cuprinde decât un poloboc.

Trecând la cercetarea acaretelor, deși par a corespunde nevoilor gospodăriei, ele sunt destul de simple, așa că despre ele va fi și mai puțin de spus ca despre casa de locuit.

Grajdurile cele două sunt construite din bârne de brad, podite cu scânduri și acoperite cu draniță. Unul are o despărțitură, cum intri în dreapta, pentru viței. Celălalt are deasemenea două despărțituri în stânga și o stănoagă în dreapta.

Dimensiunile din planul orizontal ale grajdurilor sunt date în plan. Înălțimea – până la streașină, este de aproximativ 2,50 m.

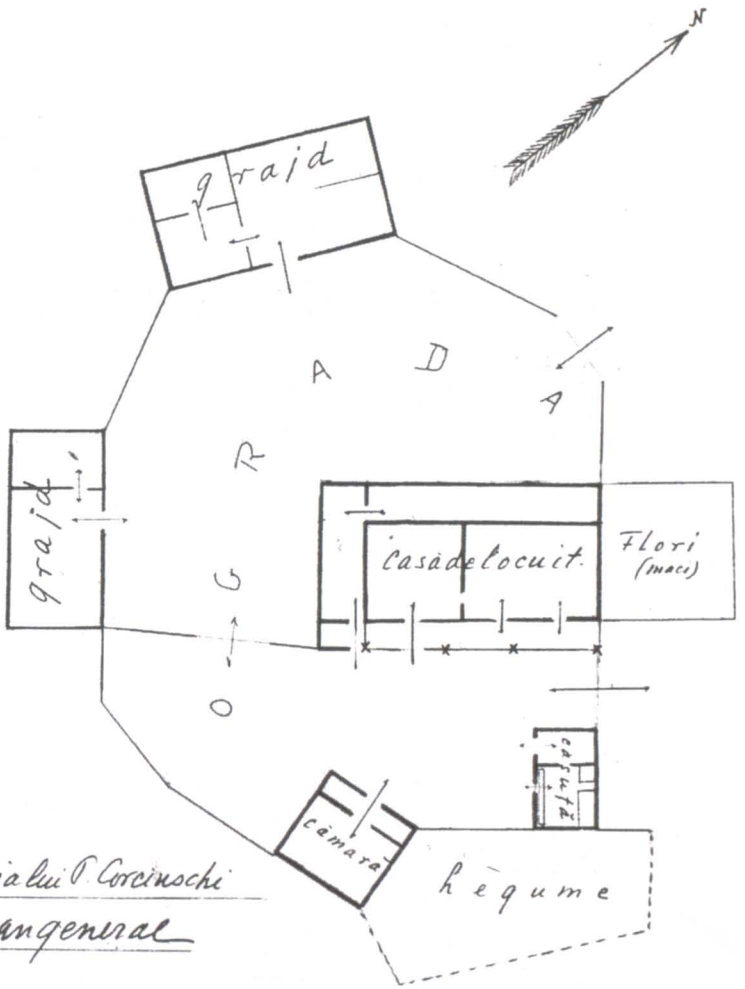
Căsuța din fața casei mari este construită tot
p. 114. din bârne de brad, lipită și văruită numai pe dinlăuntru. Este acoperită cu șiță și podită cu scânduri. Este împărțită în două încăperi: tinda și o odaie de locuit. În tindă nu se găsește nimica. În camera din fund doar, este o sobă, o laiță și un pat. Această odaie are și o fereastră, spre deosebire de toate celelalte acareturi din curte care n'au decât uși.

Camera despre care am vorbit la început, nu face nici ea excepție în ceeace privește materialul din care este construită. Ea are o singură încăpere, în fața acesteia aflându-se un gang, dimensiunile acestuia precum și acelea ale întregei clădiri putându-se vedea din plan.

În interiorul cămării se găsesc:

6 sumane / 1 cergă / 1 desăguț / 2 tulpane / 1 plapumă orășenească / 5 catrințe / 4 perechi de ițari
p. 115. 6 prosoape / 1 bundiță / 1 ladă pentru făină / mai multe suluri de lână / 4 poloboace / 1 putină / 2 bărăbănți / 1 ciubăr / 1 budăi / 1 doniță / 9 burdufuri de brânză / 250 kg cartofi / 2 lopeți / 1 sapă / 2 greble / 1 coasă / 1 mașină de făcut cârnați / 1 răzătoare pentru brânză / 1 fânare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Gospodăria lui I. Corcinschi
Plan general

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

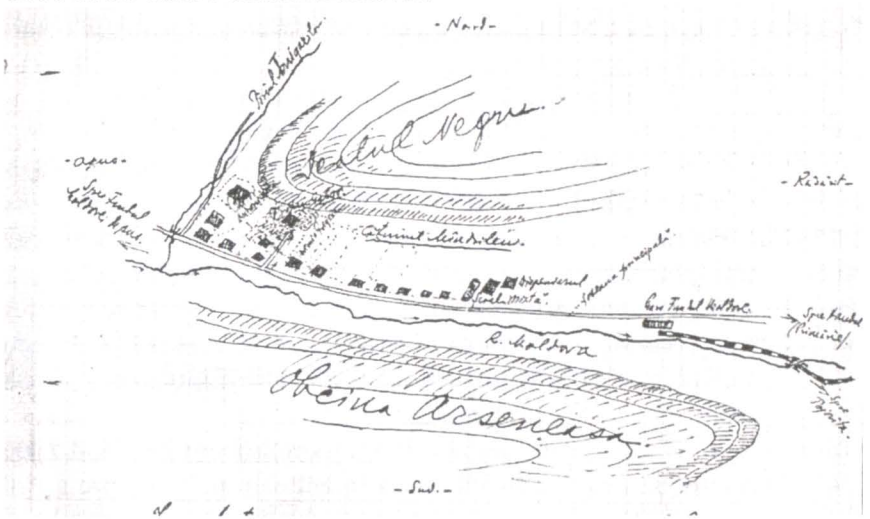
Gospodăria lui Ilie Cornuțelu din Bătrâna
Vedere generală a casei

Secțiune prin locuința casei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 118. **Com. Fundul Moldovei** **Florica Gafencu**
30.VIII.928 **Eust. Gregorian**
Gospodărie
Gospodăria lui Trifan Gabor
Căt. Mîndrileni

Gospodăria pe care ne-am propus s-o cercetăm este aşezată în Cătunul Mîndrilenilor, cam la 400 m. departe de Şcoala Mixtă şi 1000 m de Gara Fundul Moldovei.

În schiţa de mai sus, care are destule lipsuri, am căutat să localizăm geograficeşte gospodăria pe care o cercetăm (Proprietar Trifan Gabor)

Gospodăria o vom cerceta după planul stabilit în Seminar.

p. 119. **I. <u>Situaţia gospodăriei</u>**

Gospodăria lui Trifan Gabor este aşezată în centrul satului (dacă ţinem seamă de şcoală) Cătunul Mîndrileni, între Fundul Moldovei de Sus şi Fundul Moldovei de jos. Gospodăria este aşezată pe pămîntul strămoşesc din partea femei. Soţia lui Trifan, Ileana e din neamul Grigorienilor al căror pămînt se întindea până la Gară. Cu timpul pămîntul acesta a fost vîndut o parte Şcolii, o parte a fost împărţită între urmaşi. Ileana, a moştenit de la tatăl ei, pămîntul pe care e aşezată azi, casa, în suprafaţă de opt prăjini. Afară de aceste opt prăjini, care sunt ale Ilenei, mai sunt încă cinci prăjini care acum fac parte din grădină, în-să e dreptul de moştenire al unui nepot care stă la Dorna. Aşezarea casei a fost prin urmare, condiţionată de avere. Aici a avut pămînt, aici şi-a făcut casa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Gospodăria nu e aşezată chiar la Şoseaua principală care merge dealungul Moldovei (rîu) ci la o mică depărtare (cam 100 m) din care se desface o uliţă care se înfundă în gardul acestei gospodării: la R. Ieremia Gregorian din acelaş neam; la apus, Chifor Andronicescu; la Nord, Dealul Negru, la poalele căruia e aşezată; la sud, Nistor Ţăranu, care e cumnat cu Ileana I. Gabor.

Casa e orientată cu faţa spre miazăzi, determinată fiind în această preferinţă de motive nu atît higi-

p. 120. enice cît mai ales de obiceiul de a imita situaţia bisericii care are intrarea spre miazăzi.

II. <u>Elementele gospodării</u>. Locul casei, cuprinzînd ograda şi grădina, are o suprafaţă de 13 prăjini, înconjurat cu gard, în parte de scînduri, în altă parte de sârmă ghimpată şi bîrne. Configuraţia terenului, e aproape plană, fiind aşezat şa poalele dealului Negru. Casa e aşezată în partea de Răsărit a terenului cam pe la mijloc. Imediat în stânga, lângă poartă, e coliba (bucătăria de vară). La spatele casei e şura şi latrina. Şura e unită cu casa printr'un perete şi prelungirea acoperişului. Grădina cu cartofi e la dreapta casei ca şi cea de zarzavat. La faţa ogrăzii e grădina cu maci iar la spate, un loc pentru fîneaţă unde se găseşte şi coteţul cîinelui (vezi planul gospodării).

Casa e nouă, cam de 3 ani, foarte sănătoasă, fiind aşezată pe o temelie de piatră ridicată dela pământ cam 0,75 m spre a fi ferită de apa care s'ar scurge de pe deal. Pe lângă casă găsim o colibă (bucătărie de vară) o şură pentru păstrat diferite lucruri (în stînga casei) o şură în spatele casei, care serveşte şi de grajd. Fîntînă nu există. Grădina, am localizat-o mai sus.

Numărul acareturilor e redus, din cauză că aici avem a face cu o gospodărie care acum se întemeiază.

p. 121. Ambii soţi sunt tineri şi muncesc cu drag pentru mărirea şi îndestularea gospodăriilor. Soţul munceşte la moară, iar soţia are grija gospodării. Pământul de zestre moştenit de soţie şi ocupaţia extra-casnică a soţului, ca lucrător la moară, constituie venituri ce le-a asigurat ridicarea casei, precum şi completarea gospodării pe zi ce trece cu cele necesare ei.

<u>Descrierea analitică a elementelor gospodării.</u>

Gospodăria lui Trifan Gabor, e împrejmuită de jur împrejur cu gard. Gardul nu e însă peste tot la fel. Gardul care împrejmuieşte ograda şi grădina de zarzavat e făcut din scânduri "din ştahet". Restul e făcut din bîrne şi sîrmă ghimpată. Poarta e mare, fără acoperiş ca la alte gospodării, servind în acelaş timp şi pentru oameni şi pentru vite sau căruţă. Pe poarta aceasta, intri în ogradă. Ograda mai are alte 2

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

porți mai mici, una pentru grădina cu maci, din față și alta pentru locul cu fîn, dela spatele casei. Prima poartă are 2,50 m, a doua 1 m, iar a III-a, 1,50m.

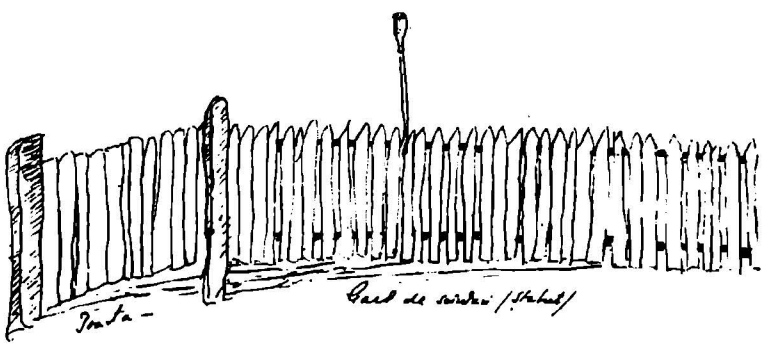
În grădina de zarzavat din dreapta casei, se intră printr'o poartă din gang (ușa "a" din plasă), iar în grădina cu barabule, treci sărind gardul, deoarece poartă nu există.

Gardurile în general, au o construcție f. slabă. Ceva mai solide ar fi gardurile ogrăzii și grădinii de zarzavat (legume) care sunt făcute din scînduri, bătute vertical. Ca înălțime, nu trece în nici o parte peste 1,50 m.

Toată împrejmuirea a fost executată de gospodar însuși,

p. 122. fără ajutorul nimănui din material cumpărat, el neavînd pădure. Gardul a fost făcut cam în acelaș timp cu casa. O parte din scândurile rămase dela construirea casei au fost întrebuințate la împrejmuit.

Scîndurile care formează gardul ogrăzii sunt mai late puțin ca cele dela grădina de zarzavat ("legume") și tăiate în partea de sus, aproape în unghi ascuțit, cu ferăstrăul. Ele sunt prinse cu cuie de fier, de doi lănțeți orizontali prinși ei de mai mulți stîlpi groși.

Terenul pe care e așezată gospodăria noastră, nu are decît 13 p. ca suprafață, dintre care 5 prăjini sunt ale unui nepot. Pământul acesta a fost moștenit de Ileana Gabor, dela părinții săi care au avut mai mulți copii. Fiind așezat pe pantă, care cu toate că e destul de dulce, a fost nevoe să fie puțin nivelat, astfel s'a tăiat cam cu 50 cm, locul unde a fost așezată casa. Alte îmbunătățiri cu pavare sau pietruire nu s'au făcut.

p. 123. **Casa propriu zisă**, nu face excepție dela regula generală. Are aceiaș formă și aceiaș așezare ca majoritatea caselor din Fundul Moldovei. Materialul din care a fost făcută e **lemnul**, fiind cel mai abundent și cel mai ieftin aici. Acoperișul e tot din lemn (din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

draniță). Casa a fost construită de lemnari specialişti, plătiți cu ziua. Casa a costat cu totul cam 30.000 (treizeci mii) lei şi a fost construită în timp de un an, cînd ei au locuit în colibă deoarece casa veche fusese dărîmată spre a construi pe cea nouă. Parte din materialul dela casa veche, a fost întrebuințat aci.

Înfățişarea casei e foarte frumoasă. Construcția e solidă sănătoasă, fiind luminată toată ziua de soare, avînd ferestre mari. (4, spre miazăzi).

Casa se împarte în patru încăperi şi un "gang" în partea din față. Bîrnele sunt aşezate pe o temelie de piatră înaltă de 0,75 m spre a fi ferite de umezeală şi apa care s'ar scurge din spre deal.

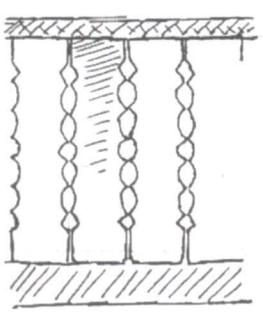
Zidurile sunt înalte de 2,55 m şi groase de 0,20 m tencuite cu pămînt bătut şi spoite cu var şi pe partea dinăuntru şi pe cea din afară (Înălțimea de 2,55 m e fără temelie).

Acoperişul e făcut din "draniță", nişte scînduri subțiri bătute unele peste altele ca solzii unui peşte. În partea din față acoperişul are două deschizături rotunde numite

Coşuri dela sobe, pentru fum nu există. Coşurile se deschid în pod. Fumul ieşind prin acoperiş acopere dranița.

p. 124. cu un strat de creuzet ce-o face să reziste mult timp la umezeală. Iarna, se afumă carnea, care se atîrnă în pod de cuie bătute în grinzile acoperişului.

Podul, în care te sui printr'o uşe făcută în tavanul tinzii e spațios, avînd în vedere suprafața totală a tavanelor şi înălțimea acoperişului. Aci se păstrează diferite lucruri pe care nu le atinge fumul, deoarece el se ridică în sus dintr'un coş înalt cam de 51 cm. Pivniță nu e; butoaiele de varză, murături, se păstrează în cămară.

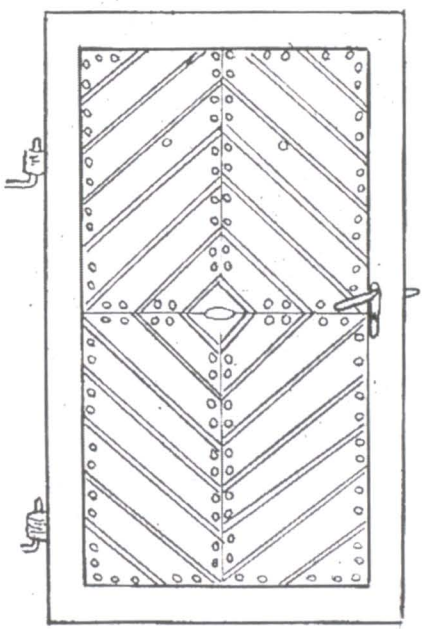
Prispa sau gangul se găseşte numai în fața casei, pe toată lungimea ei. E pardosită cu scînduri şi mărginită într'o parte de zidul casei, de alta de o îngrăditură de scânduri lucrate frumos înaltă de 0,81 m. Gangul e ridicat dela pământ pe nişte picioare de piatră (patru) înalte de 0,75 m. În gang se mai găsesc 5 stîlpi pe care se sprijină streaşina casei. În gang intri printr'o uşe de 0,90 / 0,81 m. la care ajungi urcînd o scară de scînduri cu trei trepte. În capătul de Apus gangul mai are o uşe de 1 / 0,90 m prin care intri grădina de zarzavat. Scîndurile care împrejmuiesc gangul sunt lucrate aşa cum se vede aici.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 125. Uşile dela casă sunt înalte de 1,70 / 0,90 lucrate din scînduri groase de brad şi vopsite cu vopsea albă (trei uşi). Uşa dela tindă e mai groasă ca celelalte iar deasupra are o mică ferestruică (0,20 m). Pe partea din afară, uşa e vopsită cu vopsea galbenă. Toate au încuietori din fier (broaşte de fier).

Ferestrele (6 în total) sunt 0,60 late şi înalte de 1 m. Vopsite în alb pe partea dinăuntru şi în galben de dinafară. Ferestrele laterale din spre R şi A au gratii de fier, pe când celelalte patru din faţă n'au.

Podelele gangului şi celor patru încăperi sunt din scânduri de lemn nevopsite.

Uşa dela tindă.

p. 126. Tavanele camerilor sunt tencuite ca şi pereţii şi spoite cu var. În mijlocul tavanelor din camerile de locuit (2) se găseşte câte un cârlig pentru atîrnatul lămpilor.

Pereţii, peste tot înalţi de 2,55 m dela temelia de piatră pînă la tavan, sunt tencuiţi cu pămînt şi pe dinăuntru şi pe dinafară şi spoiţi cu var. Încheetura bârnelor nu se vede în nici o parte.

Sobe. În casa mare, camera din spre R se găseşte o sobă cu următoarele dimensiuni: 0,70 l, 1,40 Lg şi 1,90 În. În casa mică, camera din spre A se găseşte şperhetul (1,37 / 1,30) o sobă pe care se poate şi găti bucatele şi care are şi cuptor pentru copt. Toate sunt făcute din cărămidă.

Zugrăveli şi ornamente nu găsim la această casă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dimensiunile Casa are o lungime totală de 10,50 m, iar lățime de 7,70 m (din care gangul, 4,40 casa propriu zisă 2,30 șura dela spatele casei). Înălțimea temeliei e de 0,75 m iar pereții de aci în sus pînă la acoperiș are 2,55 m.

Casa face parte din tipul comun de case din acest sat adică tipul cu tindă, cămară și 2 camere. La spate e însă sub același acoperiș. Ceva deosebit e tencuiala pereților de ambele părți, încheetura bîrnelor invizibilă, tencuiala tavanelor și vopsirea ușilor și ferestrelor. Gospodarul fiind tînăr a căutat so-și facă o casă cît mai plăcută ca înfățișare.

Interiorul casei. Casa e împărțită în patru încăperi, o tindă, o cămară și două camere de locuit.

p. 127. **Tinda**. Se numește camera în care treci cînd vii de afară. E o încăpere nu prea mare (2,65 / 2,30 m) de unde poți să intri în cele două camere laterale și în camera din fund. Aci se găsește un pat acoperit cu un țol, în care doarme gospodarul în timpul verii.

Cămara. Din tindă, în fund dai de cămară de care e despărțită printr'un perete de scînduri (1,90 / 2,70 m). Aci se păstrează butoaiele, bărbînțele și alte lucruri.

Casa mare. se numește camera din spre R care e mai mare ca celelalte (4,55 / 4,50 m). E camera cea mai bine ținută și împodobită, Are o ușe și trei ferestre, 2 spre sud, una spre R. Mobilierul e format dintr'un pat în partea de Nord, o laviță între el și sobă. Pe peretele în partea aceea se găsește întins un lăicer vîrstat (cu dungi, vîrste), 2 icoane, 2 blide (farfurii) împodobite cu 2 ștergare. În partea de R se găsește o laiță care se întinde dela pat pînă în peretele dinspre Sud. Pe laiță e așternut un țol. Pe laița aceasta se găsesc 2 lăzi cu rufărie și haine. Pe perete e întins un lăicer, care e în continuarea celui de pe peretele din spre N iar mai jos de fereastră, e alt lăicer (cu flori) care se continuă și pe peretele din spre S, până la prima fereastră din partea aceasta. Pe peretele din spre R. se găsesc încă 3 icoane mari și patru mai mici. Icoanele mici sunt împodobite cu cîte un ștergar. Între lăicere și perete, sub icoane pun ramuri și flori de sînziene și busuioc.

p. 128. În fața laiței se află o masă mare, înaltă, cu două scaune de lemn. Masa e acoperită cu o față de masă, țesută de gospodină.

În partea de sud a camerii se întinde o laiță cît ține peretele acoperită cu un țol. În partea din spre ușe, pe laiță e un "podișor" pentru blide (farfurii). Pe perete se găsesc trei fotografii și o icoană. Fotografiile sunt împodobite cu cîte un ștergar. Afară de acestea se mai găsesc pe perete 2 năfrămițe frumos lucrate și două lăicere. Unul în continuarea celui de pe peretele din spre R, altul între cele două ferestre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În partea de Apus, e uşa, apoi de aci pînă la sobă, o ladă pentru păstrat făina. Pe perete e un cuier pentru haine, un lăicer cu flori şi patru năframe.

Soba e tot la peretele acesta. (vezi planul).

Casa mică Casa mică e camera obişnuită pentru gătit, pentru mîncare şi dormit. Aci se găseşte şperhetul.

Mobilierul se compune dintr'un pat, 1 masă, 2 laiţe, un "podişor" şi un războiu de ţesut (stative). Pe pereţi se găsesc 2 lăicere vîrstate.

Camerele sunt frumos împodobite şi ţinute în perfectă ordine. Camera mică, e întrebuinţată în timpul verii, numai pentru dormit. Pregătirea mesii se face în Colibă, mai ales că de multe ori au oameni la cositul fînului şi trebuie să gătească mai mult ca de obicei. Pentru a feri pereţii de influenţa aburilor, niciodată nu spală rufe aci, ci numai în colibă.

p. 129. **Acareturi** Fiind o gospodărie neîncăpătoare, nu vom găsi multe acareturi.

În partea de R a ogrăzii, imediat lîngă casă se găseşte **coliba** de care e lipită o şură pentru lemne. Coliba e construită de lemn, acoperită cu draniţă. Pereţii sunt netencuiţi nici în interior nici în exterior. Are următoarele dimensiuni: l3,20 Lg 3,60 Înalt 2 m. Uşa are 1,70 / 1,35 m. N'are nici o fereastră. În colibă se pregăteşte mîncare în timpul verii, se mănîncă, se spală rufele.

Mîncarea se pregăteşte la vatră, care se găseşte în partea din fund opusă uşii. Aci se găseşte o masă mică rotundă, o laiţă şi mai multe scaune. În partea de apus la perete se găseşte o policioară pentru vasele de bucătărie.

Şura pentru lemne, e lîngă colibă. E îngrădită numai din două părţi: peretele colibei şi un perete în fund. E lungă de 3,30 m, lată de 3,20 m, înaltă de 2 m, în faţă, iar ăn spate de 1 pentru că acoperişul e înclinat.

Şura dela spatele casei care serveşte şi de grajd pînă cînd vor avea posibilitatea să-şi clădească altul aparte. Şura aceasta are lungimea de 10,51 m, cît ţine casa, lăţimea e de 2,30 m. Înălţimea e de 2,55 m, iar cea mică de 1,20. Pereţii laterali sunt alcătuiţi astfel: peretele din spre Sud e chiar peretele casei, peretele din spre N, e făcut din bîrne şi are numai 1,20 înălţime, iar cel din spre R e făcut

p. 130. din scînduri. Aci e şi uşa. În peretele din spre Apus e o mică fereastră pentru luminatul şurei. Şura n'are nici tava, nici podea. Aci e ieslea pentru vite. În partea de R a şurei acesteia, unde e uşa, se află altă şură, închisă numai de 3 părţi, iar partea de sud e liberă. Aici

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

aceasta nu e podită. În schimb, are tavan, căci deasupra, între acest tavan şi acoperişul care e tot înclinat au făcut coteţul pentru găini. În şura aceasta se păstrează diferite lucruri (vezi planşa).

Şurile, au fost făcute odată cu casa, pe cînd coliba a fost moştenită. Are vreo 16 ani vechime.

La spatele casei, în locul cu fîn, se găseşte latrina construită rudimentar din scînduri. Tot aci, mai sus puţin se ţine şi coteţul cîinelui. Cuvîntul de "coteţ" e prea pretenţios, de fapt nu e decît o tinichea îndoită sub care se adăposteşte un biet cîine.

Grădina Înţelegem sub numirea de grădină tot ce e cultivat, pe lîngă casă. După plantele cultivate o vom împărţi în trei: grădina cu maci, grădina de legume şi grădina de barabule (cartofi). Localizarea lor, am făcut-o mai sus (vezi şi planul gospodării).

În grădina cu maci, pe lîngă aceştia care sunt cei mai mulţi, mai cresc şi alte plante, întrebuinţate pentru mîncare ca: varză, bob, cartofi.

În grădina de zarzavat, cresc: ceapă, sfeclă, fasole, lăptucă, leuştean, lobodă roşie, mărar, urzici

p. 131. pentru borş, tarhon, napţi (napi), ţoi pentru hrana vitelor, pelin pentru omorîtul purecilor, păltinele (coacăze), sineurică, secărică, gher-ghină, busuioc, pansele, răchiţele, romaniţă şi năfurică (rozete) şi gălbe-nele. După cum se vede e o grădină în care cresc şi zarzavaturi şi flori. Florile cresc printre răzoarele de zarzavat (legumele) şi sunt cîteva rînduri. Grădina de barabule, e cultivată numai cu cartofi (barabule). În spatele casei, e un loc de fîneaţă, pe care cresc şi vreo cîţiva meri şi mesteacăni.

Ograda. Ograda după cum se vede şi din plan, n'are suprafaţă prea mare. E nivelată puţin, nivelare care s'a făcut odată cu construirea casei. E nepietruită însă curat întreţinută.

Animalele sunt: 1 vacă, un viţel, un porc, un purcel, 2 porumbei, 5 găini, un cîine.

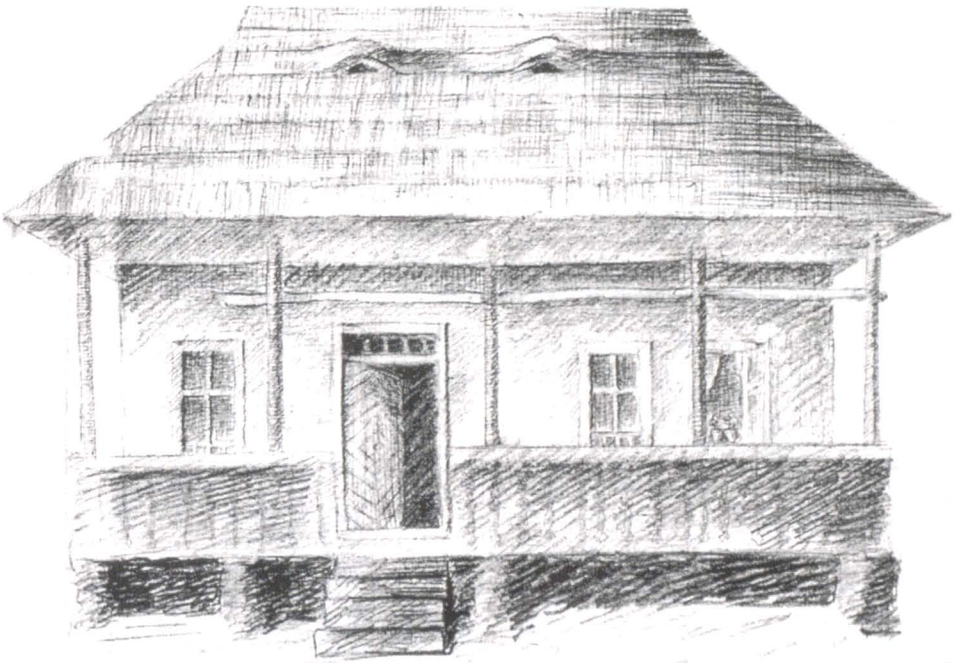
Instrumente. 3 furci de fîn, o lopată, o sapă, 3 greble, 2 lopeţi de fier, o casma, o scară, un răşchitor, 3 bărzi, un ciocan, 1 topor, 1 ferestrău.

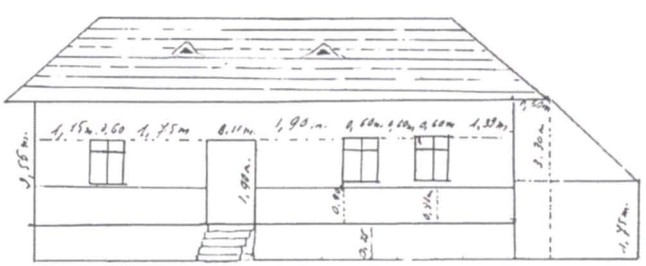
Provizii. Dintre provizii am văzut că au: făină de porumb şi de grîu, două coşuri. Afară de acestea, tot ce le mai trebue îşi procură zilnic. Lapte au dela vaca lor proprie, ouă dela găini.

În ceeace priveşte lucrurile demne de remarcat prin vechimea lor, n'avem nimic, gospodăria fiind întemeiată abia de cîţiva ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

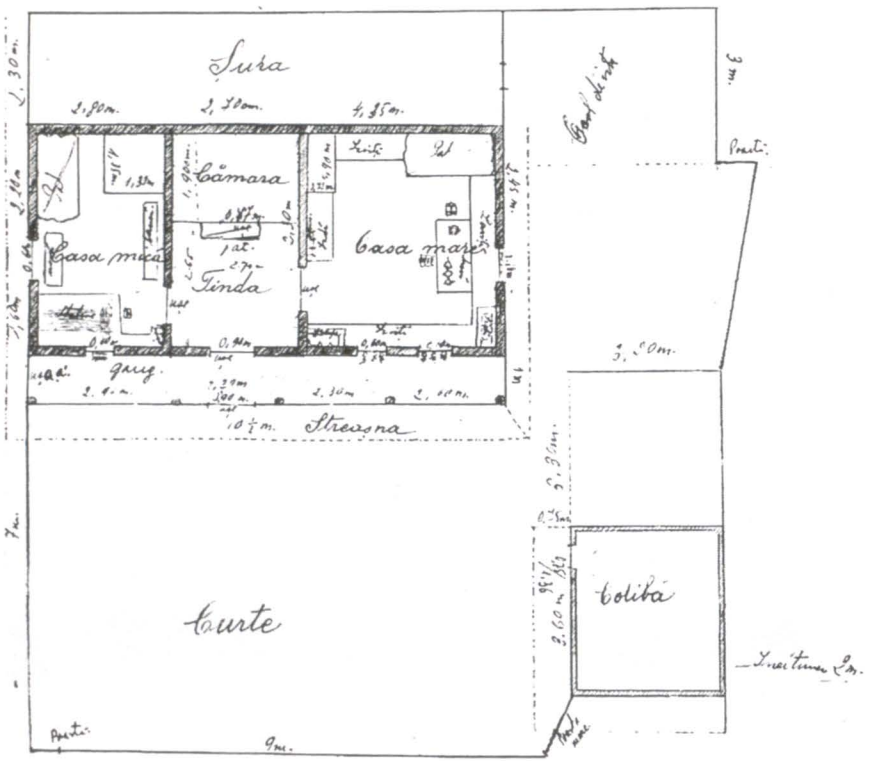
Casa lui Trifan Gabor. -15- 132

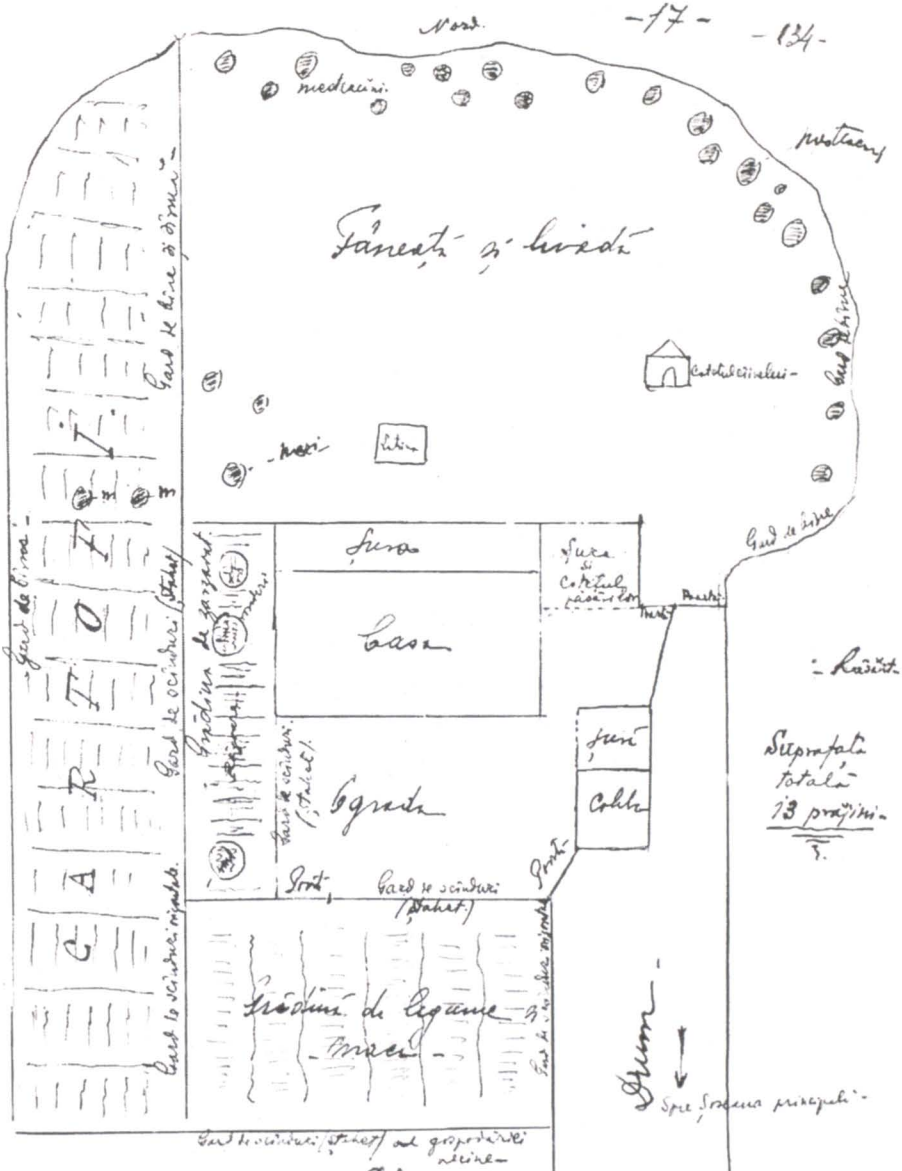
Scara 1 m. o icm

-16- Casa lui Trifan Gabor. B3

Planul agrăjii, cu casa și acareturile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Planul gospodăriei lui Trifan Gabor —

p. 135. **D^ra Focşa / şi / S. Manta-Rişie**

Psihologic

Raportul dintre vârsta soţilor

Ioana lui Chifor Huţă – Arseneasa e mai în vârstă decât bărbatul ei: „Nu-i bine să iei bărbatul mai tânăr"

16.VII.928

p. 136. **Costa – Foru**

Familia

Adopţiunea

Pe Eusebie, fratele meu ce are 11 ani l-a luat unchiu din Botoş de suflet. Unchiul are 60 de ani, a avut două fete ce s'au măritat şi s'au dus pe la bărbaţii lor iar el a rămas singur. E bogat are pământ mult dar nu mai are putere. A venit la noi să ceară mamei pe Eusebie sa-i fie de ajutor şi de-o vrea să ştie să rămână la dânsul şi-o fi harnic şi ascultător l-o înzestra. Mama nu a vrut, dar Eusebiu s'o cerut şi s'o rugat atât până ce l-o lăsat. La două zile a plecat el singur după ce mama l-a sfătuit să fie bun şi ascultător. Acu urmează în şcoală la Botoş.

p. 137. **I. Manta – Roşie**

Gospodăria lui Chirilă Luncan /

Com. Fundul-Moldovei / - Aluniş -

p. 138. **Gospodăria lui Chirilă Luncan**

din / Fundul – Moldovei, Poporul de Sus

Gospodăria este cumpărată de Chirilă Luncan, în anul 1911, dela un evreu în vederea exercitării profesiunii – care e mai degrabă o întreprindere anexă – de băcan. Acesta e şi motivul care explică numai aşezarea la şosea, ci, după cum vedea, şi transformările şi adăugirile succesive, pe care le-a suferit casa.

Întruce priveşte situaţia gospodăriei faţă de vecini ea se explică exclusiv prin interesele economice ale gospodarului, care mai are o casă şi în altă parte a satului, casă – însă – improprie, prin situarea sa, să servească de băcănie.

Casa e, cum am văzut mai sus, la şosea. Nu toată casa însă, ci numai camera, ce serveşte la băcănie şi care a fost adăugată restului casei, vechie de peste 100 de ani, de către evreii cărau vândut-o actualului proprietar.

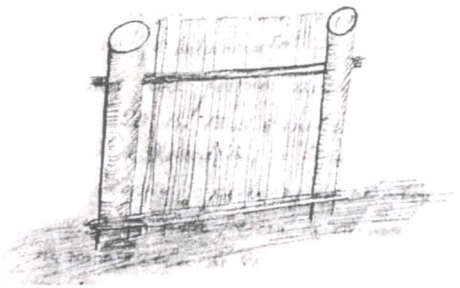
Situaţia gospodăriei faţă de punctele cardinale e strâns legată de poziţia sa faţă de şosea. Vederea casei, deci şi ferestrile, dau spre şosea „ca să se vadă la drum", - după propria expresie a lui Chirilă Luncan.

p. 139. **Elementele gospodăriei**

a. Îngrădirea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Împrejmuind o suprafață de prăjini, îngrădirea e formată din zăplaz de scândură, fără streșină, așa cum sunt gardurile obișnuite în vechiul regat. O porțiune de gard se prezintă astfel:

Nimic deosebit deci.

b. Configurația terenului, pe care este așezată casa și gospodăria, este regulată, șes, fiind în imediata apropiere a pârâului Moldova și deci în valea acestuia.

c. Casa propriu zisă ocupă 1/3 din toată suprafața îngrădită, și despre ea ne vom ocupa în rândurile ce urmează ca și de

d. grădină și

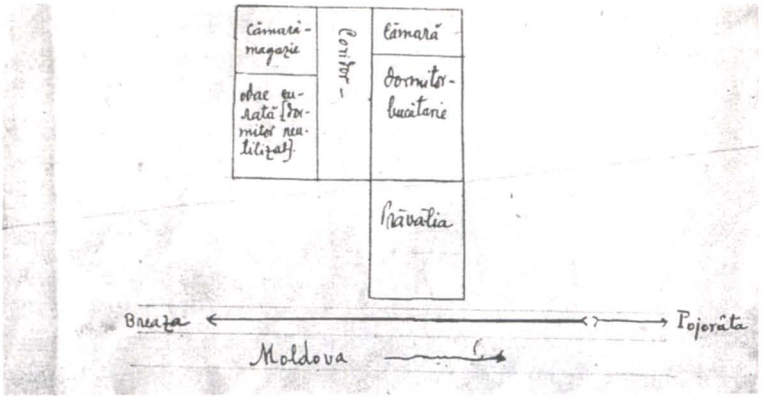
e. ogradă în care se găsesc: un grajd, o șură, latrina și căsuța cîinelui.

Casa de locuit este, desigur, cu mult cea mai importantă dintre clădirile gospodăriei. Formată la început dintr'o singură odae, tipul de casă veche, ea a suferit ulterior transformări cari au mărit-o după nevoile locuitorului - un evreu băcan, dela care Chirilă Luncan a cumpărat-o. Actualul proprietar este gospodar mijlocaș și aceasta se vede în toate amănuntele gospodăriei. Mă miră faptul că un om, care a stat 7 ani în Canada,

p. 140. care e însurat cu o nemțoaică – singurul caz existent în toată comuna, mă miră – zic – faptul că în timpul anului, dar mai ales iarna, vara dormind și prin pod, dorm toți membrii familiei, patru la număr, într'o singură cameră, ce servește în acelaș timp de bucătărie – vara și iarna, când mai au la dispoziție încă două camere locuibile: una cu două paturi și f. bine luminată și care a fost dormitor – în vremea când locuiau aci evrei și alta, tot dormitor – în vremea paștilor – la evrei, transformată acum într'un fel de cămară – magazie, cu toate că în casă se găsește și-o cămară propriu-zisă – în imediata vecinătate a dormitorului – bucătărie.

O explicație a împărțirii casei de locuit este posibilă ținând seama de două lucruri: vechimea diferitelor camere – care nu e aceiași pentru toate și nevoile economice, cari au dus la diferite schimbări. În schemă casa de locuit se prezintă astfel:

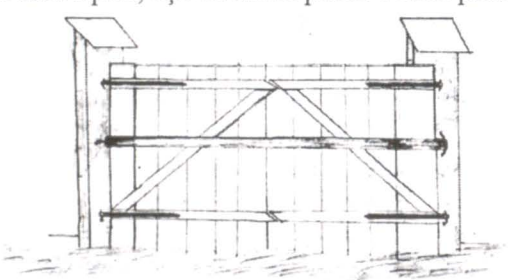
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 141. **Descrierea analitică a elementelor gospodăriei**

a. Îngrădirea: gardul şi poarta

Gardul e, cum am văzut mai sus, de scândură. Tot acolo am arătat aspectul lui. Cât despre poartă, e de observat că locuinţa dând cu una din camere în drum, la intrare nu vom găsi nici o poartă. Este una care duce din şosea în ogradă. E tot din scândură. Scândurile sunt însă lipite, aşa că nu se poate vedea prin ea. Iat-o:

Motivul, pentru care atât gardul cât şi poarta sunt făcute din scândură, mi l-a spus gospodarul Chirilă Luncan: „la drum e urât un gard de drugi" – şi-apoi: „pe un gard de druci sare oricine uşor". E deci o îmbinare a frumosului cu utilul.

Aspectul general al gospodăriei este frumuşel. Dac'ar fi mai îngrijită, desigur c'ar câştiga în frumuseţe. Casa pare destul de solidă. Nu are nimic isbitor afară de formă, care nu e pură şi nici măcar de concepţie unică, ci, cum am văzut e făcută la epoci diferite.

p. 142. Îngrădirea este lucrată de gospodar „ca să scutească bani".

E făcută primăvara, întâi fiindcă atunci nu avea altceva de lucru şi apoi – tocmai cumpărase casa – fiind la drum, nu putea să o lase neîngrădită.

Cât despre forma şi mărimea terenului pe care este situată gospodăria, ele depind de faptul megieşiei. Pe de lături sunt alte gospodării. Şi nu cred să se mai poată mări terenul, deoarece – după chiar spusa proprietarului – „megieşii au puţin".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

b. Terenul nu a avut nevoe de nivelare, afară de livadă, care actualmente are numai iarbă, şi unde a fost nevoie să se tocmească locul, deoarece a fost acolo, înainte de a fi cumpărată de Chirilă Luncan, o fierărie şi erau nişte gropi. Terenul nu e nici pavat, nici pietruit, ci iarba creşte peste tot în voe, formând un covor moale pentru picioarele goale ale copiilor.

Drum este unul singur: cel dela poartă înspre ogradă şi care trece între casă şi livadă. Nu e umblat însă – şi – ca peste tot este acoperit de iarbă. Arbori, pomi, flori nu există, cu excepţia a 2 pui de vişini într'una din grădiniţe, căci are două; legume are puţine şi le vom vedea mai departe.

Întrebat dece nu are flori, mi-a răspuns că nu are unde le pune, locul neajungându-i nici pentru legumele necesare.

c. **Casa propriu zisă**. E lucrată în lemn, tencuită şi văruită pe dinăuntru şi pe dinafară. E în lemn, ca toate casele din co-

p. 143. mună, întâi fiindcă – mai ales pe vremea când a fost constrută – era f. mult lemn aici, aproape, deci costa ieftin şi anume de 3 ori mai puţin decât ar costa dacă ar fi de piatră.

Casa a fost făcută parte primăvara, parte toamna, de către meseriaşi români, cărora le-a plătit jidanul fost proprietar, căci „jidanii nu se pricep şi nu lucră".

Casa nu are temelie, ci numai un rând de pietre peste care s'au aşezat de-a dreptul bârne. Are o pivniţă cu gura în coridorul din casă; e acoperită cu draniţă, are pod, în care te sui tot din coridorul interior în care dă pivniţa. Există trei intrări: una din şosea în băcănie – care comunică cu restul camerilor; alta din grădiniţa din faţă în coridorul interior, în care dă şi a treia intrare, din ogradă. Scări nu există la nici una din intrări. Există un gang – prispă de scândură cu stâlpi până la streşină – obişnuiţi în vechiul regat – atât la camera în care nu locuesc – fostă dormitor la evrei – în faţa despre şosea, cât şi în dosul casei, pe toată lungimea peretelui despre ogradă.

Uşi sunt în total 9; Casa mai are: 8 ferestre. Podele există în toate odăile. Pereţii sunt văruiţi, ca şi tavanele. Există două sobe de cărămidă: una în „odaea curată" – în care nu fac niciodată foc, dar în care evreii făceau – desigur – şi alta în dormitorul bucătărie, având o plită pentru fiert oalele şi un cuptor care se prelungeşte şi în coridorul interior. Pe pereţi nu există ornamente în relief şi nici nu-s

p. 144. zugrăviţi.

Dimensiunile casei sunt:

La şosea băcănia are o lăţ. de 4,80 m. Mai în fund cu 6 m se află Restul casei cu urm. dimensiuni: 12 m lungime, 7 1/4 m lăţime şi 3 m

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

înălțime – până la streșină, camerile având în interior o înălțime numai de 2,55 m. Jidanul a ținut să facă o casă nu atât de frumoasă, precât de utilă și se pare c'a reușit în adevăr. Despre tipul casei am amintit deja că s'a obținut un tip aproape unic, prin adăugirile succesive.

Aspectul interior al casei

1. În camera destinată băcăniei se află: un lădoiu de scândură în care ține porumb, o masă care servește de tejghea, rafturi și marfă.

2. În camera alăturată băcăniei și pe care am numit-o bucătărie – dormitor se află: soba și un dulap închis de scândură, două paturi, o masă cu patru picioare, 2 bănci mici de scândură ce servesc de scaune la masă și un scaun de lemn cu spetează.

3. În cămară o bancă și o poliță – ambele de lemn – cu diferite lucruri.

4. Odaea curată – fostul dormitor la evrei – are: două paturi, o masă patrată de lemn, o sobă de cărămidă, 6 scaune de lemn, cu spetează, un blidar simplu așezat peste un dulap cu săltare (sertare). O ladă veche, acoperită cu tablă stă într'un colț, având diverse lucruri pe ea. Se mai găsesc aci covoare pe pereți, șervete și câteva portrete – fotografii în rame de lemn – precum și două cuere: unul de lemn și altul de fer.

5. Cămara – magazie are putini, lână și diverse lucruri de gospodărie.

p. 145. 6. Coridorul interior are o scară de lemn, mobilă, care duce în pod; gura pivniței cu un oblon de scândură, cuptorul ce e în legătură cu soba din bucătăria – dormitor și diverse lucruri casnice mărunte.

Curățenia interioară lasă de dorit. Mai ales camera în care dorm ei – cuprinsă între băcănie, coridor și cămară, având numai două ferești: una care dă în băcănie, alta mică, ce nu se poate deschide și care dă – degeaba – în grădină – este murdară, miroase rău, e întunecată și respingătoare.

Grădina are forma unui patrulater neregulat având dimensiunile: 20, 15, 13 și 8 metri. Pomi găsim: un măr și un vișin; câteva tufe de coacăze și legume ca: barabule, sfecle, fasole, ceapă, usturoiu, pătrunjel, cimbru, mărar.

Menționez livada, cam de aceiași mărime cu grădina, livadă ce are numai iarbă de cosit; deasemenea grădinița din față, în care nu sunt flori ci tot legume. Ograda are o formă neregulată, care se apropie mai mult de triunghiu scaleu cu laturile: 20, 14 și 10. Nu e pietruită și crește iarbă'ntr'ânsa, căci vitele sunt la câmp. Un singur cîine, care stă tot timpul legat, este reprezentantul animalelor vizibile

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

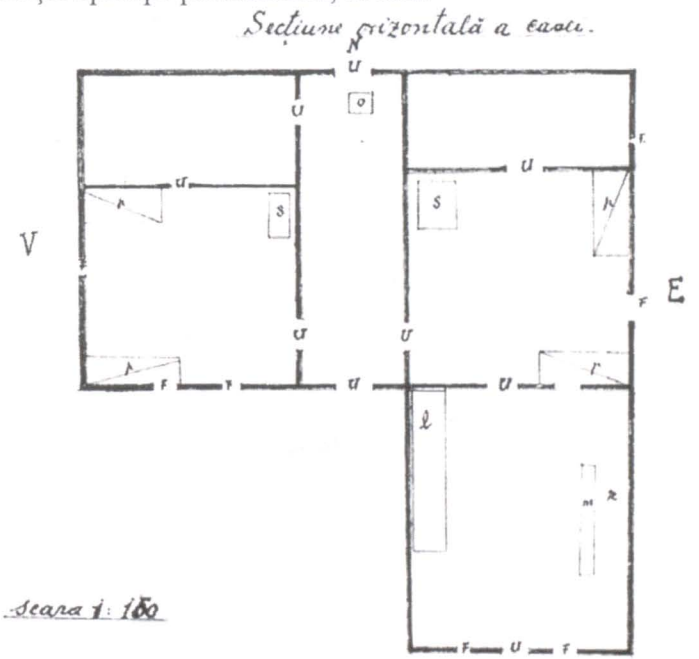
în ogradă. Instrumentele de muncă lipsesc de asemenea, ele sunt cu vite cu tot la târlă, nu prea departe de sat. În şură sunt lemne tăiate.

Acareturile din ogradă sunt: un grajd – cum se numeşte pe aici, dar care-i un fel de magazie – hambar –; o şură: perdea, adăpost pentru instrumentele de lucru şi pentru lemne. Şi grajdul şi şura sunt în întregime din lemn, pentru aceleaşi motive pentru cari este şi casa din acest material. Acaretele fiind cumpărate odată cu întreaga gospodărie, nu se poate pune problema, dacă le-a făcut actualul proprietar. El le-a adus doar mici îmbunătăţiri, mai ales grajdului, care are două încăperi, cu o uşă în afară fiecare şi câte o ferestruică. Latrina – numită bortă şi umblătoare – e făcută din lemn

p. 146. de-o construcţie simplă şi de curăţenie relativă.

Fântână nu există. Apa o aduc din pârâul Moldova şi uneori dela jgheab.

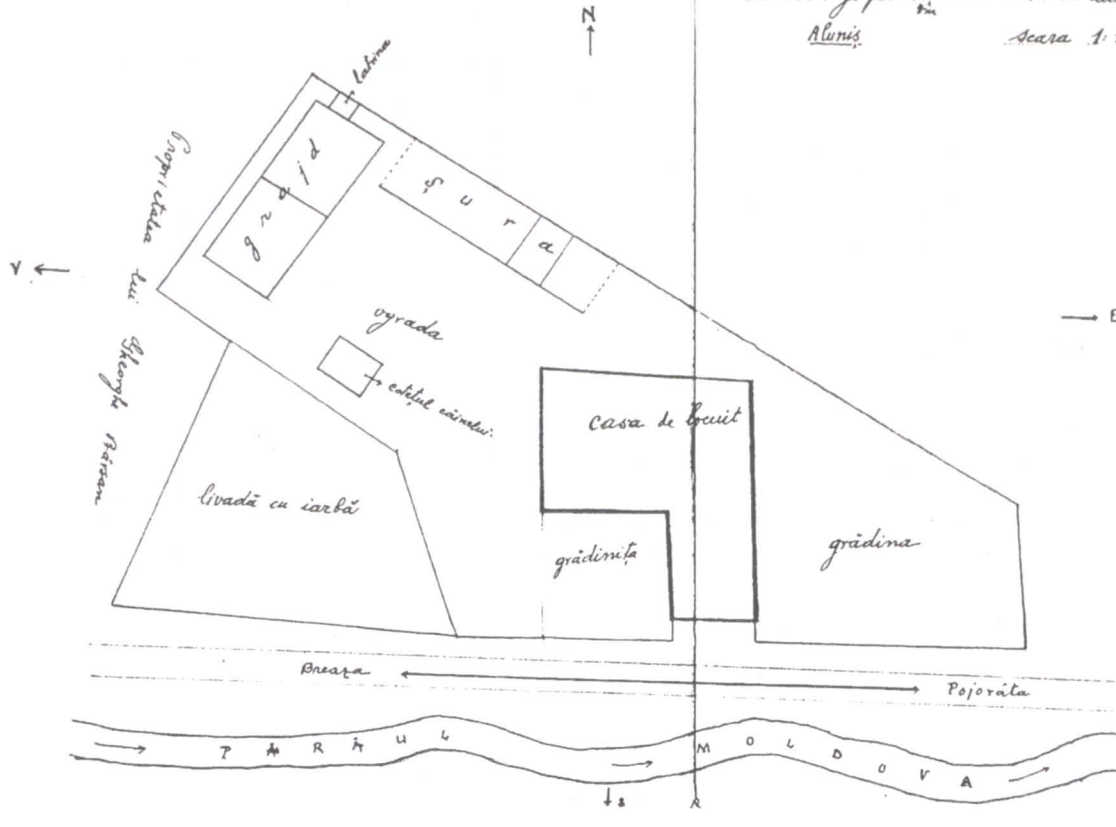
În rezumat: pe dinafară casa se prezintă binişor, văzând-o spui că e a unui gospodar mijlociu, cum şi este proprietarul. Înăuntru deasemeni se prezintă mulţumitor. Nu e folosită însă cum ar trebui: familie trăeşte într'o singură odae, pe când alte două stau nefolosite pentru viaţa de toate zilele. Cred că acesta e un fapt, care se întâlneşte aproape pretutindeni, la sate.

S

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

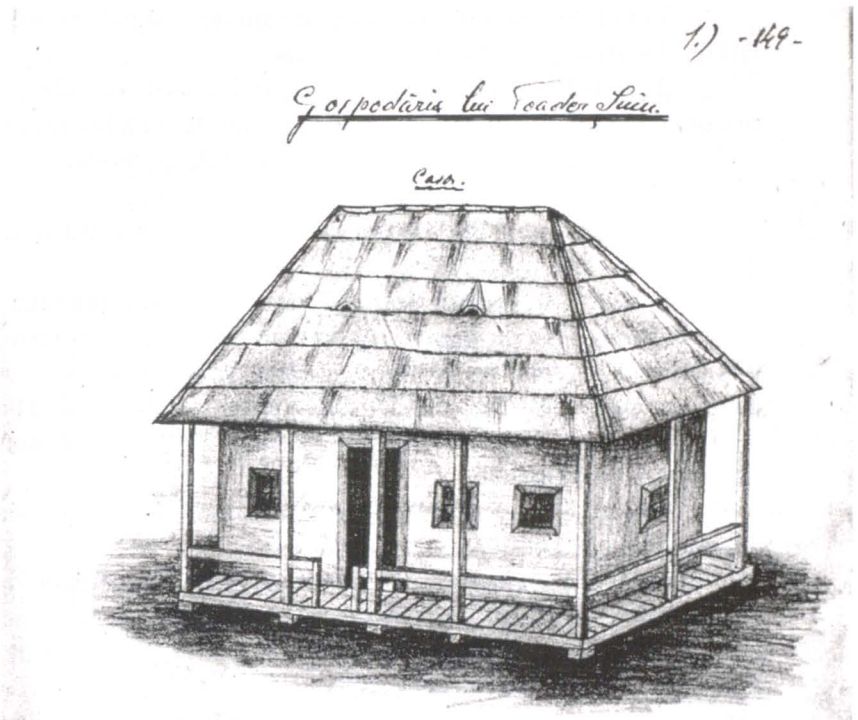
Planul gospodăriei lui Chirilă Luncan din Alunis scara 1:100

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 148. **Gospodăria lui Toader Şuiu**
Ernest Bernea

p. 149.

Situaţia gospodăriei. Gospodăria lui Toader Şuiu e situată la marginea unei păduri, pe un dâmb ce se ridică în partea stângă a pârâului Calacului. Casa e construită din lemn tăiat pe loc; e foarte veche şi de aceea nu se ştie cine a construit'o. Toader Şuiu a cumpărat'o dela un evreu care a fost gonit din sat.

Ceeace l-a determinat să cumpere această casă a fost legătura de rudenie căci prin acele părţi

p. 150. e un întreg neam Şuiu. Aproape ca toate casele şi gospodăriile din sat, gospodăria lui Toader Şuiu e cu faţa spre Miază-Zi; Interiorul e tot cel higienic şi practic: soarele dă sănătate şi lumină. Apoi e crivăţul care bate în spate.

Elementele gospodăriei. Locul de casă e foarte întins şi foarte bine întrebuinţat; **Îngrădirea** e făcută din lemn fiindcă gospodarul are pădure (motiv economic) şi apoi el însuşi îl poate repara (motiv practic).

Aspectul gardului e mai frumos decât la celelalte gospodării învecinate. În afară de o părticică de cam 30 m. tot gardul e făcut din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

scândurele (porțiunea aceea de 30 m cu o plasă de gard). Și aci gospodarul vorbește de necazul ce li-l fac apele primăverii.

Întinderea locului de casă este cam de 120 m lungime și 80 m lățime, forma e dreptunghiulară aproape.

Terenul e foarte înclinat în spatele casei, ograda e aproape orizontală și bine nivelată, iar grădinile sunt de o înclinațiune ușoară

În special în ogradă terenul e nivelat de gospodar.

Deoarece această gospodărie nu e așezată la

p. 151. un drum mai larg, gospodarul a lățit și pietruit o cărare ce duce în spre apus într'o stradelă.

În afară de ogradă (în jurul căreia e situată întreaga avere a gospodarului) Toader Șuiu, cu toate că a avut mult de suferit în urma războiului a lucrat pământul gospodăriei sale atât pentru a-l utiliza cât și pentru a-l înfrumusețea. Dovadă ne sunt grădinile: două cu pomi și flori (într'una sunt și stupi) și alte două cu legume și pomi (vezi planul pag. următoare).

Toader Șuiu este unul din aceia care a învățat carte singur, ba a dat lecții și la alții.

Însăși interiorul casei este frumos și curat; e însă influențat mult de târg. Grădinile sunt făcute și aranjate din propria-i necesitate de frumos. Toader Șuiu mi-a spus singur că el și-a făcut de trei ori gospodăria (în urma dezastrelor războiului) dar cât ar fi de grea munca el tot nu ar renunța la îmbogățirea și înfrumusețarea gospodăriei sale. E de notat că toată gospodăria lui Toader Șuiu a fost cărată de el cu spatele.

Casa și gospodăria fiind situate pe dâmb

p. 152. nu pot permite cărăușie. De aci putem vedea hărnicia acestui gospodar. (fig. 1)

p. 153. **Casa propriu zisă**

După cum știu materialul de construcție al caselor de munte e foarte mult condiționat de producțiile abundente de lemn. Mi s-a spus că gospodăriile și casele sunt construite mai ales din lemn fiindcă e cărămida scumpă și apoi n'are ce face cu lemnul dacă nu face casă și nu l-o întrebuința în gospodărie.

Casa nu se știe de cine e construită fiindcă Toader Șuiu nu a moștenit-o ci a cumpărat'o după cum am mai spus, dela un evreu.

Casele se clădesc în special primăvara începând din postul Paștelui.

Uneltele de lucru sunt puține. Casa fiind construită aproape toată din lemn se vor întrebuința uneltele pentru lucrarea lemnului: bardă, topor, ferestrău, daltă, cumpănă de apă etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

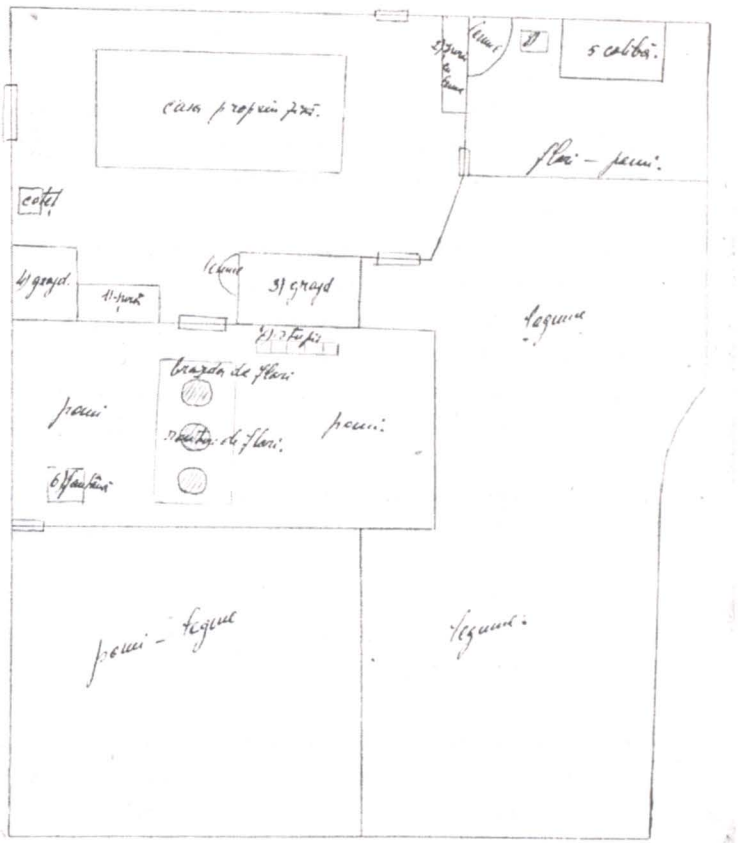

fig. 1.

Toader Şuiu pricepe bine meşteşugul clădirei caselor, de aceea e veşnic neastâmpărat, reînnoind tot ce poate, în casă şi gospodărie.

De obiceiu casele sunt lucrate de meşteri
p. 154. care sunt ajutaţi sau de gospodari sau de muncitori plătiţi.

Această casă nu are **temelie**. Scheletul casei e aşezat pe bârne groase, cari la rândul lor stau la colţurile casei pe blocuri de piatră.

Zidurile sunt din bârne groase, prinse şi bine îmbinate prin forma chietorilor. Peste aceste bârne sunt bătute în cue, vergele de lemn, de care se prinde lutul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Acoperişul are acelaş format comun (ţuguiat) şi e compus din căpriori, prins la capătul de sus de un lemn mai gros numit **durbaţă**. Pe căpriori se aşează de-alungul leţurile, de care se prinde dranița.

Podul serveşte la păstrat legumele (cartofi, fasole, bob, mazăre) şi la afumat carnea de porc.

Prispa înconjoară casa (afară de spate) şi e făcută din drugi de lemn şi scândurele. Propriu zis această casă nu are prispă ci mai mult un fel de ceardac (fără şopron) căci stâlpii ce susţin acoperişul împrejurul zidurilor,

p. 155. sunt uniţi prin nişte leţuri. Acest fel de prispă sătenii din Fundul Moldovei îl numesc **gang**.

Intrarea e simplă: un loc deschis din gang în faţa uşei, o treaptă de piatră ţine loc de scări la intrare.

Uşile sunt mari, din lemn de fag şi bine încheiate. Ce a de afară e din scânduri aşezate în formă de romb şi prinse de cue groase. Casa are trei uşi.

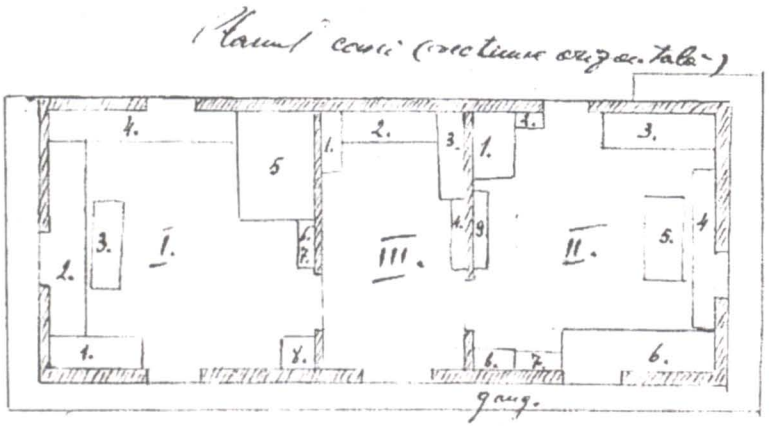
Ferestrele sunt ceva mai mari decât cum se obişnuieşte prin părţile locului; cu câte patru ochiuri şi gratiile în formă paralelă două şi una cruce. . Pe jos, în odăi, sunt duşumele de scânduri, iar pereţii sunt văruiţi albăstrui.

Casa cu toată vechimea ei, nu este chiar un tip bătrânesc; Se apropie mai mult de tipul nou (tipul cu cerdac) şi are ferestrele mai mari.

Aspectul interior. Casa are două odăi şi o sală.

I.) Prima odae serveşte ca bucătărie, sufragerie, dormitor (adică e odaia pe care o locuieşte gospodarul)

p. 156. Dimensiunile acestei odăi sunt egale adică 4 m lungime şi 4 m lăţime. Interiorul acestei camere e foarte încărcat de vase aşa cum nu am văzut în nici una din casele acestui sat. Are trei fereştri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Inventarul camerei I:

1) ladă;
2) laiță;
3) masă;
4) laiță;
5) cuptor; (are și plită)
6) cuer de blide (din lemn și cu saltare)
7) o măsuță (sub cuerul cu blide)
8) blidar

II.) Odaia a doua servește de odae de primire. Aci sunt: hainele curate, covoare, icoane, fotografii și multe obiecte de artă națională. Dimensiunile tot 4 m / 4 m.

p. 157. Inventarul camerei N° II

1) sobă;
2) cofe pe un scaun;
3) pat;
4) scaun lung;
5) masă de brad;
6) pat;
7) cufăr cu haine;
8) podișor cu blide și cărți;
9) cuer cu căni.

Pereții sunt plini de covoare și icoane.

III. Sala slujește mai mult la păstrarea obiectelor de mai puțin uz și la păstrarea obiectelor de lucru (uneltele). Are dimensiunile de 4 m lungime și 2 lățime.

Inventar:

1) scara la pod;
2) laiță cu unelte;
3) sobă;
4) scaun cu cofe, donițe, ciubere;
5) Cuer cu căni, icoane;

Acaretele 1) O șură construită numai din scânduri și care are numai acoperiș și un perete (cel din spate), adăpostește răsboiul de țesut

2) a doua șură cu aceaș construcție, e plină de lemne.

3) Un grajd cu pereții de bârne și acoperișul de draniță

p. 158. cu dimensiunile de 4m pe 3 m adăpostește vitele iarna.

4) Al doilea grajd e construit ca și primul, (dar e puțin mai mic); servește la păstrat unelte de lucru, haine și vase de bucătărie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

5) O colibă cu pereții de bârne și acoperită cu draniță e construită în grădina din spre răsăritul gospodăriei. Această colibă servește ca atelier de tâmplărie gospodarului.

6) În a doua grădină de pomi și flori (aceea din fața casei) e o fântână cam de 3 m adâncime, e pietruită și are acoperiș de scânduri; apa se scoate cu ajutorul unei roți.

7) În aceeaș grădină sunt și cinci stupi.

8) Lângă colibă e latrina care e construită numai din scânduri. E curat întreținută.

9) În ogradă e și un coteț de păsări, făcut în formă de bordeiu (jumătate băgat în pământ)

Grădinile I. Prima grădină (aceea în care este coliba) are în partea de răsărit câțiva pomi: peri și pruni, iar în fața colibei, flori: trandafiri, viorele, ochiul boului etc.

p. 159. II. A doua grădină e foarte frumos lucrată și îngrijită. O brazdă lată de flori e în mijlocul ei. Pe această brazdă sunt făcute trei ronturi pe cari cresc crini albi. Alte flori sunt: trandafiri, viorele, garoafe etc. Are și zece pomi: meri, peri și pruni.

III. A treia grădină e mai puțin îngrijită decât celelalte două. Are precum și legume: fasole, ceapă etc.

IV. A patra grădină e cea mai întinsă. Pământul aci vine ceva mai în vale și de aceea cresc foarte bine legumele: ceapă, fasole, mazăre, bob și în special cartofii.

Ograda Din cauza multelor acarete și cantității mari de lemne ograda e mai mică. E însă foarte îngrijită așa după cum sunt și casa și grădinile.

Acaretele și grădinile sunt lucrate îndeosebi de gospodarul Toader Șuiu.

p. 160. **Seminarul de Sociologie / al /Universității din București**
Echipa monografică / Fundul Moldovei
Iulie – August
Gospodăria lui Dumitru Șalvari
Eugenia Goiescu
24 Iulie 1928

p. 161. **Gospodăria lui Dumitru Șalvari**
din Dâmbu Colacului
(fig. 2)

A. Această gospodărie este așezată în cătunul Dâmbu Colacului, mărginită spre N de grădina lui Gheorghe Rusan de pe malul drept al râului Moldova, spre S se mărginește cu drumul ce pornește din șoseaua principală Pojorâta – Seletin și merge prin

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

cătunul Dâmbu-Colacului, aşa că gospodăria este situată în partea de V. a cătunului.

Spre V. se învecineşte cu gospodăria lui Vasile Ţăran, iar spre E cu acea a lui Toader Şalvari.

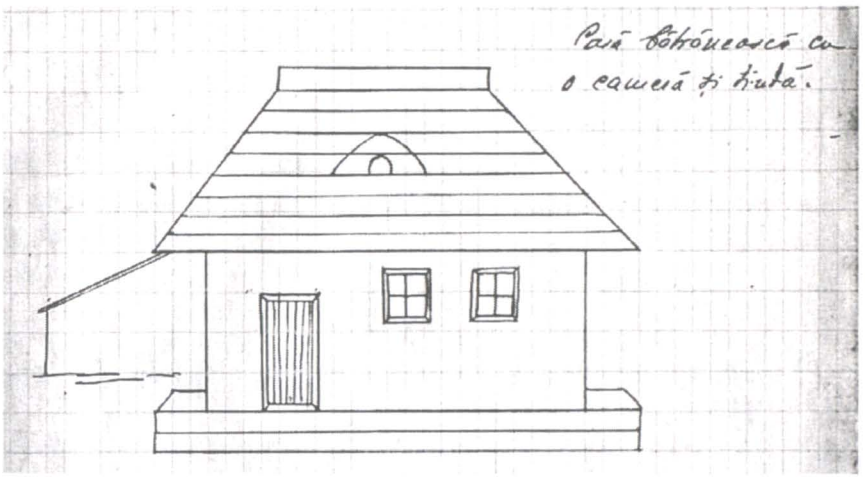

fig. 2.

Gospodăria este condiţionată de conformism, toate gospodăriile din cătun fiind orientate la fel.

p. 162. B. Situaţia gospodării mai este condiţionată şi de motive de rudenie, mărginindu-se după cum am văzut la E. cu Toader Şalvari, vărul proprietarului.

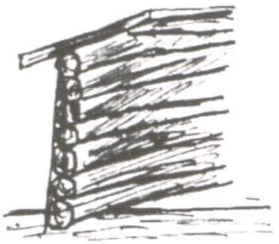
C. Ea a fost aşezată chiar lângă drum, pentru a se putea beneficia mai bine de căile de comunicaţie; dealtfel toate gospodăriile ţin seama de această condiţiune.

D. Întemeietorul acesteia a ţinut seama de punctele cardinale, orientând casa cu faţa spre S – E, ca să aibă soare toată ziua.

II. Gospodăria a fost întemeiată de bunicul actualului proprietar, pe acest loc unde ara pădure. Aceasta a fost tăiată şi cu lemnul ei s'a întemeiat gospodăria care în linii generale s'a păstrat în forma iniţială. Vechimea ei este cam între 130 şi 150 ani. În special casa de locuit a fost numai drăniţită din nou. Şura este făcută de vre-o 5 ani.

1. Locul de casă în întindere de 12 prăjini, are forma unui pentagon neregulat. Latura din spre

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

a. drum cât ține ograda și în spre gospodăria lui Toader Șalvari este împrejmuit cu gard de bârne acoperit cu draniță, celelalte părți sunt îngrădite cu gard de drucări.

b. Terenul merge ridicându-se fantii în

p. 163. spre drum

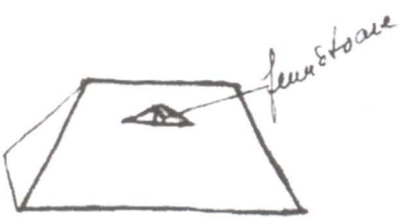
c. Casa de locuit se compune din: o odaie de 4 m lățime și tot atâta lungime numită de săteni casa cea mare, dintr'o tindă lată de 2 m și dintr'o cămară de 2 / 1,50 m. Lipit de pereții din spre V și S se găsește un șopron căruia ei îi zic șură în care ține hainele și diferite produse: lână, diferite instrumente pentru făcut etc.

Înălțimea casei este de 2,10 m. Pereții sunt făcuți din bârne încheiate la colțuri lipite cu pământ și pe dinăuntru și pe dinafară și văruită tot pe ambele părți.

Odaia cea mare are trei ferestre cu dimensiunile 0,35 / 0,35. Două ferestre sunt situate în peretele din spre S.E și una în cel din spre N – V. Fiecare fereastră are gratii de fier în formă de cruce.

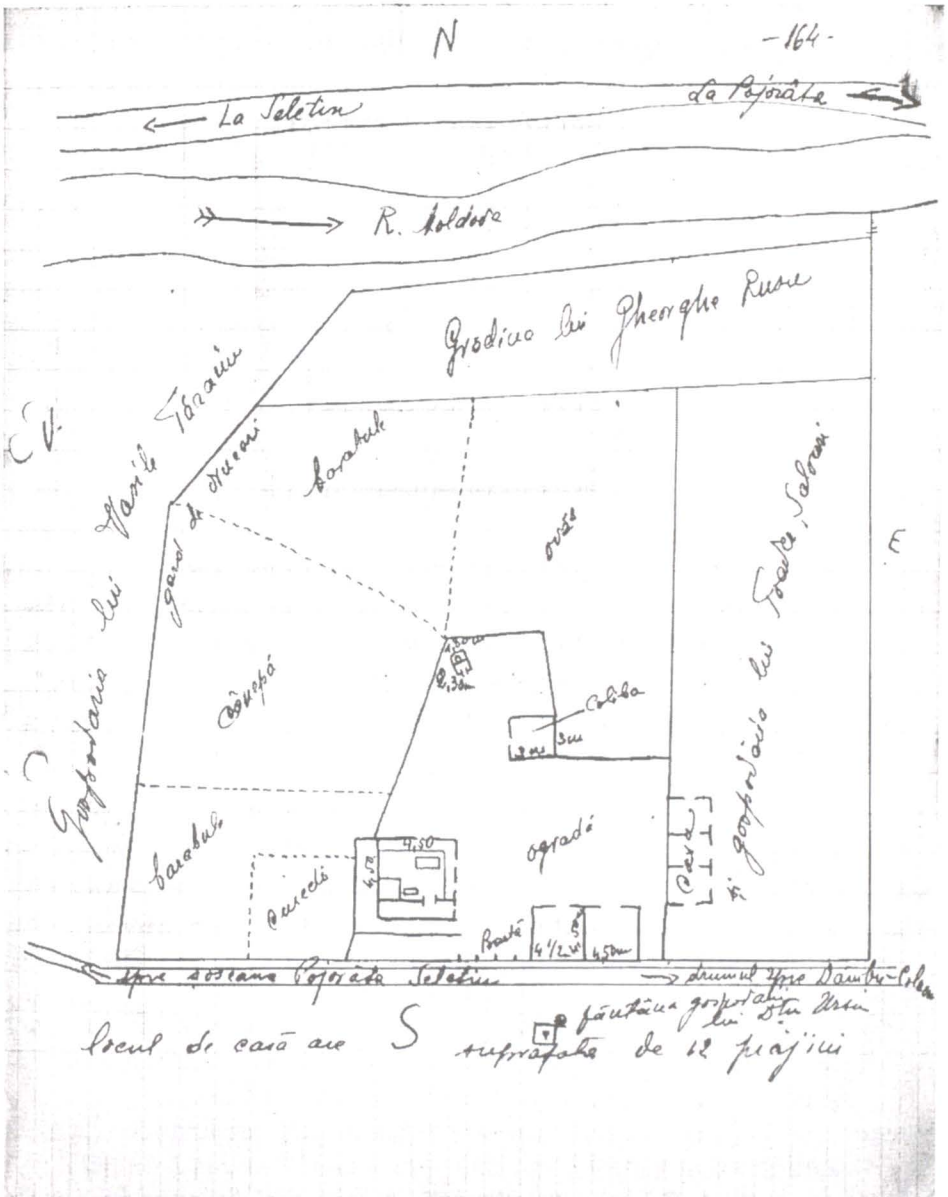
Tinda nu este podită pe jos, pe când odaia cea mare este podită cu scândură nevopsită.

Tavanul este sprijinit pe cinci grinzi peste care sunt așezate scândurile vopsite maron. Tavanul poartă numele de pod și nu este lipit nici deasupra nici didisupt.

Acoperișul este format din patru tăblii drănițite fără nici un ornament. Tăblia din fața casei are o fumătoare. Șura este așezată cu spatele spre drum pe linia gardului având dimensiunile 9 / 4,50 m, fiind despărțită în două: partea din spre casa de locuit (V)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 165. servind de magazie, iar cealaltă fiind grajd.

În ogradă se mai găsesc o colibă cu dimensiunile de 3 / 3 m, situată spre N ogrăzii.

Latrina este aşezată spre fundul curţii cam la 4 m depărtare de colibă.

Fântână nu are gospodăria, apa se aduce dela fântâna curată a lui D^{tru} Ursu.

B. Natura şi provenienţa materialului sunt impuse de împrejurările naturale (abundenţa lemnului) şi ales în vederea rezultatului practic.

În alcătuirea gospodării se observă conformismul neieşind din tipul gospodăriilor de acest fel.

Proprietarul crede că la ridicarea casei au contribuit meşteri lucrând şi gospodarul; nu ne poate spune precis dat fiind vechimea casei.

Mărimea terenului depinde de împărţeala făcută moştenitorilor de diferiţii proprietari care l-au stăpânit.

Forma depinde tot de voinţa acestora.

Terenul are ca îmbunătăţire o mică suprafaţă (circa 7 m^2) în faţa casei pavat în mod rudimentar cu blocuri necioplite de piatră.

C. Natura şi provenienţa materialului din care este clădită casa este determinată tot de împrejurările naturale, după cum am mai arătat.

Relativ la clădirea casei, proprietarul ne spune acelaşi

p. 166. lucru ca de gospodărie în genere.

Tipul casei este casă bătrânească cu o odaie şi tindă. Temelia casei este făcută din piatră, peste care s'au aşezat bârnele pe care s'au ridicat pereţii, clădiţi din bârne cioplite din brazi întregi.

În faţa casei temelia sprijină o prispă de 45 cm, podită cu scânduri. La intrarea pe cerdac este aşezat un butuc cioplit în loc de scară. Uşa dela intrare ca şi cea care dă în casa cea mare este făcută din scânduri aşezate vertical şi încheiate cu două chingi de care sunt prinse balamalele. Ferestre după cum am mai spus au dimensiunile 0,35 / 0,35 au un singur rând de geamuri.

Soba ocupă în colţul de S.V. o suprafaţă aproape pătrată care revine la 1/5 din suprafaţa camerei. Ea constă dintr'un cuptor, un şperhet şi un horn cu etaje. Este tipul sobelor bătrâneşti.

După cum am mai arătat pereţii atât cei interiori cât şi cei exteriori sunt văruiţi.

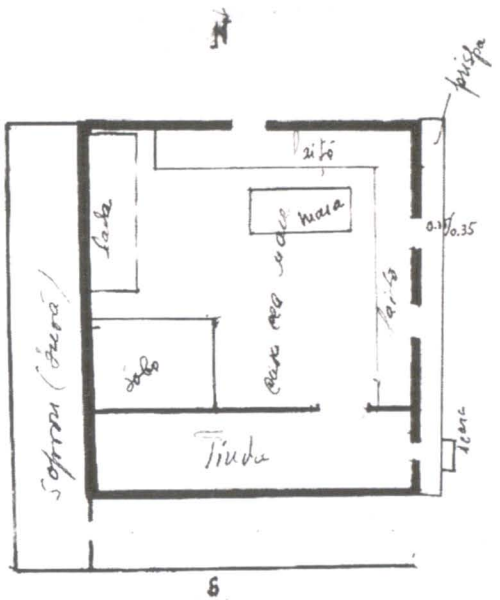
În alcătuirea Casei s'a avut în vedere utilul, frumosul fiind exclus.

Casa cea mare serveşte pentru locuinţă, bucătărie de iarnă şi cameră de primire.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În ea locuiesc bătrânul şi trei fete, dintre care una cu soţul ei şi un fecior.

p. 167.

Mobila din această cameră extrem de sumară şi sărăcăcioasă. Lângă perete din spre vest se găseşte o ladă, care serveşte şi de pat. Ea este acoperită cu un lăicer. Dealungul pereţilor dinspre N şi E sunt aşezate două laiţi acoperite ca şi lada. Se mai găseşte în casă o masă şi o bancă.

Pe pereţi se găsesc aşezate scoarţe vechi comune. La răsărit sunt două icoane, iar pe toţi pereţii sunt puse 10 mânişterguri (prosoape).

În tindă se găseşte o bancă pe care se ţin vasele cu apă.

Toată casa se prezintă curat.

p. 168. Şopronul din spre laturile de V şi S ale casei serveşte după cum am arătat pentru păstrarea hainelor şi obiectelor casnice.

Şura despărţită în două, magazie şi grajd, este făcută pe temelie de piatră pe care se ridică pereţii făcuţi tot din bârne cioplite. Acoperişul ei este drăniţit. Aceasta este construcţie recentă de vreo 2 ani.

Coliba are pereţii făcuţi tot din bârne, acoperită cu o singură tăblie drăniţită. Pereţii nu sunt lipiţi nici pe dinăuntru nici pe dinafară. Ea serveşte ca bucătărie şi spălătorie de vară şi are aceeaşi vechime ca şi casa. Latrina are dimensiunile 1,30 / 2,30 m şi este lucrată din margini. Ea n'are scaun şi curăţenia lasă f. mult de dorit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Grădina ocupă suprafața de 8 prăjini și are forma unui poligon foarte neregulat după cum se vede în plan. Aici se găsesc trei pruni pe linia de despărțire din spre ogradă. Între răzoare sunt frumoase alei cu maci de diferite culori.

Grădina este împărțită în 5 părți:

2 părți, una de 1,1/4 prăj. și alta de 1,3/4 pr. sunt sămănate cu barabule.

2 1/2 pr. sunt sămănate cu ovăz, 2 pr. cu cânepă și 1/2 cu curechi.

p. 169. Toată grădina este bine îngrijită, curățită de buruieni și prășită la timp.

Pământul este îngrășat cu gunoi.

Folosul grădinii este consumul casei.

Răzoarele cu maci dau un frumos aspect întregii grădini.

Ograda tot de forma unui poligon neregulat, ocupă suprafața de 4 pr. fiind pavată după cum am arătat. Pe suprafața nepietruită și printre pietre crește iarbă.

În ogradă se șin: un car și un plug; doi porci, 5 oi, 4 vaci și doi boi. Animalele sunt ținute vara la târlă.

Ograda este bine curățită, gunoiul fiind făcut morman într'un colț al ei (colțul din spre spatele casei).

p. 170. **Eugenia Gorescu**

Anexă la gospodăria

lui Dumitru Șalvari

Inventar

4 sape

4 lopeți

4 perne de puf

6 fețe de masă făcute din bumbac și in

2 plocăzi

2 sănicee (sănii) pentru cărat lemne

1 plug obișnuit

2 oale de lut pentru gătit

1 cofan de tablă, care se întrebuințează vara pentru urdă, iarna pentru spălatul cămășilor

1 oală de beach (tablă) pentru spălat

5 ulcele de lut pentru băut apă

1 copăiță pentru sprijinit apă.

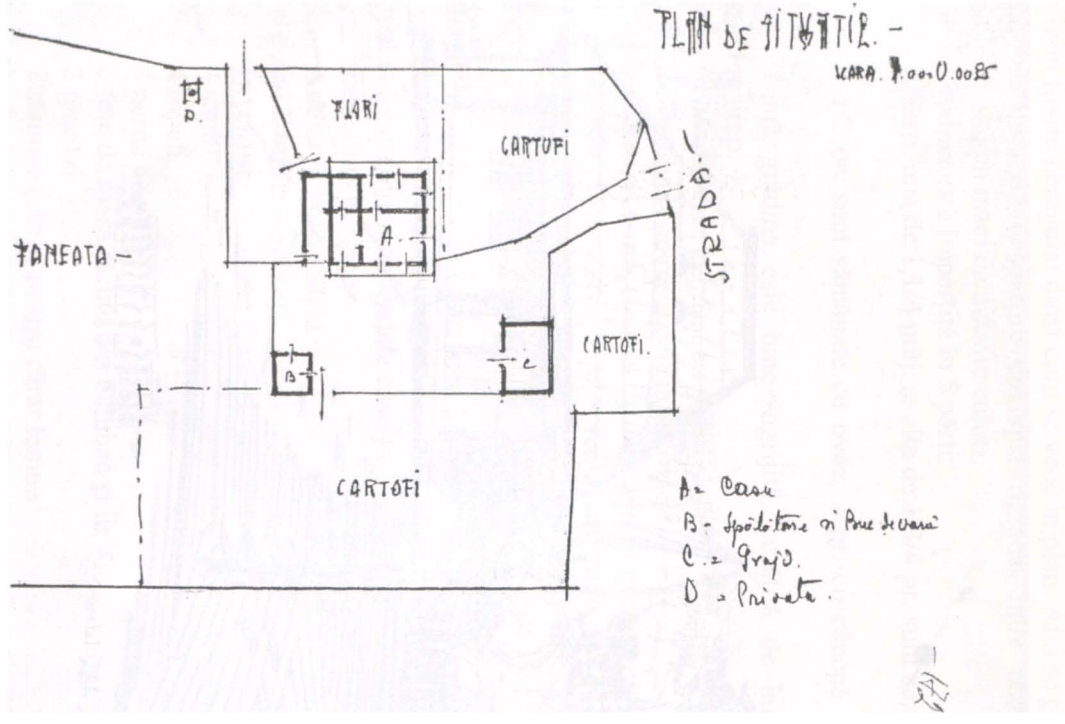
Provizii

Numai 100 kg păpușoi.

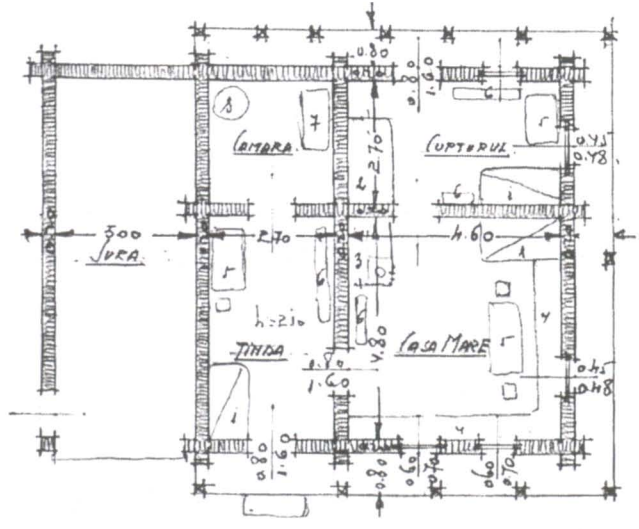
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

CRISTIAN · TALVAR ·

SECTIUNE ORIZONTALA

SCARA 1:00-0.01

1) pat
2) cuptor
3) cuptor cu plită
4) laită
5) masă
6) bancuri
7) lavițe
8) butoi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 174. **Mihai Pop** / Gospodării

Casa lui Ion a lui Iacob Ceciuleac din Benea are 120 ani vechime. La casa veche s'a adăugit o parte nouă acum 30 ani. E o casă foarte interesantă. Cu o „vatră" (pridvor) – foarte largă şi tindă foarte largă. Casa e nevăruită şi pe din afară şi pe dinlăuntru. Uşă de lemn lucrată în topor. Cuptor sistem vechi. Tavan sprijinit pe un sistem de grinzi foarte interesant cu „meşter grindă" – lucru neîntâlnit până acum la casele din Fundul Moldovei. Fumul din cuptor iasă printr'un fel de țeavă în tindă iar de aci să răspândeşte în pod ne având coş. Casa ar fi interesantă pentru fotografiat.

p. 175. **Planul gospodăriei / locuitorului Nicolae Ciumău din F. Moldovei / Căt. Arseneasa / făcut de V Kletchin**

p. 176. **Casa şi gospodăria lui Nicolae Ciumăn / din F. Moldovei**

Toată gospodăria e aşezată cu fața spre sud dealungul râului Moldova. Această aşezare s'a făcut din interes economic. Casa are ferestre spre răsărit şi spre apus pentru igienă.

Gospodăria e compusă din casă, grajd, colibă, şură, cămară şi grădina. Construcțiile din ogradă toate sunt făcute din lemn cumpărat din pădurile locale. Casa e făcută acum 17 ani. La construirea gospodăriei n'ajutat nimeni din streini, ci s'a lucrat de însăşi familia gospodarului, are dimensiune 9 – 5 metri şi este împărțită în două încăperi. O încăpere se numeşte căsuța şi altă încăpere numită casă mare.

Căsuța are mărime 4 – 5 metri şi conține următoarele obiecte:

Un podişor (un fel de dulap) pentru ținerea blidelor şi diferitelor alimente ca: sare, piper, săpun, zahăr etc.

o laiță acoperită cu un desăguț de lână,

un pat de lemn acoperit cu cergă,

un şperhet făcut din cărămidă,

un scaun lat şi lung ce serveşte pentru dormit.

Pereții căsuței sunt de jur împrejur învelite cu lăicere de lână. Pe peretele ce vine din partea şperhetului sunt atârnate 4 tavăli de copt pâine şi 5 oale pentru

p. 177. gătit mâncare. Tot acolo e atârnată şi sită pentru cernut făină.

Căsuța are o fereastră spre sud, alta spre apus şi două uşi: una prin care se comunică cu ograda printr'un gang şi alta ce dă în casa mare.

Casa mare e o cameră de mărimea 5 – 5 metri, care serveşte pentru găzduirea şi primirea oaspeților. Această cameră e păstrată în mai mare curățenie decât căsuța şi aci sunt aşezate mobila şi obiecte mai bune şi mai noi, al gospodarului.

Găsim în această cameră:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2 laițe așternute cu plocădz,
un scaun acoperit cu un țol de lână,
un pat la fel așternut cu un țol de lână, având dedesupt o săltea de lână și o plapumă de vată, cumpărată din oraș,
o masă mare acoperită cu o față de masă țesută în casă,
o tavă, numită aci tăție, cu un șip de apă și 2 crigle, o lampă de masă,
2 dulăpușe, făcute în oraș, ce servesc pentru păstrarea ghemelor de lână,
o ladă mare în care se ține pânza și rufe curate.

Pereții casei mari sunt de jur împrejur acoperite cu **5 scoarțe** de lână cu flori de colori vii pe fondul negru.

Pe pereți deasupra scoarțelor sunt atârnate: **7 iconi și 2 tablouri**

p. 178. Icoanele reprezintă: Coborârea Sf. Duh, Sfânta Familie, Mormântul Sf. al lui Christos, Fecioara Maria cu pruncul Sfânt, Sf. Nicolae, Adam și Eva, Mormântul Sf. Fecioară Maria. Un tablou reprezintă pe împăratul Frantz Iosif și un alt tablou – lupta dela Grivița.

Între icoane și tablouri sunt atârnate 9 menișterguri, țesute în casă. Tot aci pe pereți sunt puse în cuere o mulțime de ulcioare de lut și de sticlă.

Podeaua este așternută cu un țol de lână și trei țoale de cânepă.

În peretele spre răsărit este o fereastră, pe amândouă părți al cărei sunt așezate două oglinzi în rame aurite. În peretele din sud sunt 2 ferestre ce dau în gang. Pereții și tavanul casei mari ca și al căsuței sunt spoite cu var și lipsite de or și ce ornamentație. Gangul ce se găsește în fața casei mergea dealungul ei și este făcut din lemn.

Acoperișul casei este făcut din șindrilă.

Grajdul e format din două încăperi din care una este un fel de cămară pentru păstrarea hainelor de purtat și alta – grajdul pentru vite.

În cămară de mărimea 2 1/2 – 4 metr. se găsesc:
10 bărbanțe de lemn pentru brânză și lapte
2 budaci de lemn pentru făină,
3 perechi de ițe, o doniță de muls vaca

p. 179. **o găleată** de lemn pentru muls oile, / **o sucală** pentru făcut țevi, / **o covată** pentru aluat, **4 coșoarce** din nuele, / **17 sule de cânepă, un brai** de presat brânza, / **un budăi** pentru lapte, / **2 plocadzi, 9 țoale** de lână, **4 țoale** de cânepă, / **2 lăicere** și **2 scoarțe** / **un hîmbar** pentru păstrarea cojoacelor și bondițelor.

Grajdul pentru vite are esle dealungul grajdului care este podit și împărțit în două părți: o parte pentru cai și alta pentru vaci.

Coliba este o clădire mică mărime 3 – 3 metri, și servește ca o bucătărie de vară. Are podea de lemn, însă tavan lipsește. Într'un

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

colț e atârnat pe un lanț un cazan mare pentru încălzit apă, lângă perete e o laiță și jos o covățică pentru spălat legume. Coliba e acoperită cu draniță.

Șură se găsește între coliba și grajdul și are astfel pereți din trei părți numai. Jos are podea de lemn și acoperiș din șindrilă ca și grajdul. Șura servește pentru adăpostirea carului și lemnelor de făcut foc.

Cămară este o mică încăpere situată între casă și zăplaz dinspre drum. Aci se adăpostesc păsări, se țin 2 butoaie pentru murături și 1500 bucăți de draniță. Acoperită camară e cu table de fer. Mărimea cămarei este 2 – 4 metri.

Ograda e înconjurată în spre drum cu zaplaz de scânduri

p. 180. și poarta iar înspre grădina ce vine, în partea de sud și răsărit cu gard din scânduri și construcțiile din ogradă. Ograda are un mic pavaj: din casă spre șură.

Grădina are întindere de 18 prăjini. Aci gospodarul seamănă: barabuli, fasole, bob, mazăre, mac, morcov, pătrunjel, cânepă, in, sfeclă, curechi. Toate aceste legume sunt semănate exclusiv pentr satisfacerea necesităților familiei gospodarului.

În gradină se găsesc 2 copaci cu prune și 2 copaci de tei. Teiul este adunat, uscat și servește ca medicament iarna.

Casa și toate dependințele sunt ținute într'o ordine potrivită, când curate când murdare. Copii cari sunt în număr de trei, sunt spălați pe corp odată pe săptămână excluzând cazul ca vre-un copil a căzut în noroi și s'a murdărit, în astfel de caz i se face baea extraordinar.

Vitele din care gospodarul are: un cal, 2 vaci, boi și un porc au încăperi curate și sunt îngrijite în ceia ce privește hrana lor.

Familia întreagă e formată din 5 persoane din cari muncesc serios numai 2: tata și mama, din copii îi ajută cel mai mare, vârsta de 12 – 13 ani.

Femeia în timpul verii se ocupă cu de-ale gospodăriei: coasă, gătește mâncare, spală rufele, toarce și îngrijește grădina împreună cu băiatul mare.

p. 181. Bărbatul e funcționar, măsurător al nivelului apei, se ocupă cu căratul nisipului în zilele bune vara și cu căratul lemnelor din pădure iarna. Această cărăușie nu e permanentă ci periodică căci gospodarului neajungând leafa dela stat îl forțează nevoile la un astfel de câștig. Produsul grădinei nu dă nici un venit bănesc, pâinea semănată nu are și atunci recurge la cărăușia.

Gospodarul având trei băeți în vârstă de 12, 10, 4 ani și neavând avere îndestulătoare nu poate da copii la școală pentru învățarea vre-unui meșteșug.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Planul gospodariei lui Nicolae Ciumac -182-
din F. Moldovei

Fig I

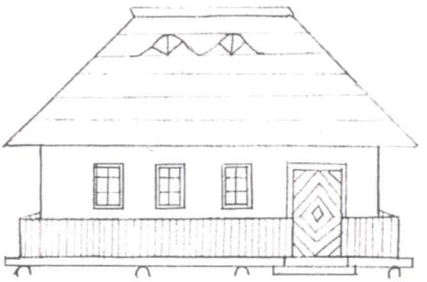

Fig I – casa
Fig II – grajdul
Fig III – coliba
Fig IV – şaplaz
Fig V – gardul
Fig VI – poarta

Fig II

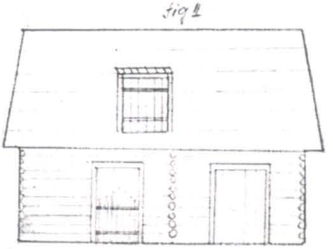

Fig III

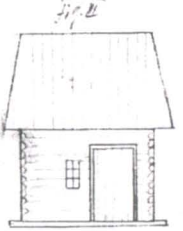

Fig V

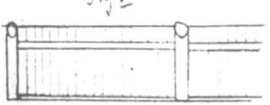

Fig IV

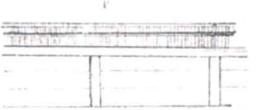

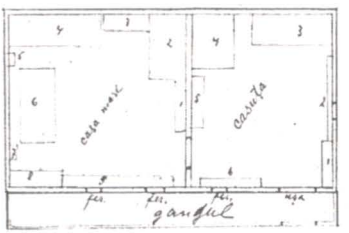
Fig VI

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Casa mare

1 — laița
2 — șpehet
3 — scaun
4 — patul
5 — dulapaș
6 — masa
7 — dulapaș
8 — lada
9 — laița

Casuța

1 — dulapaș
2 — laița
3 — patul
4 — șpehet
5 — scaun
6 — laița

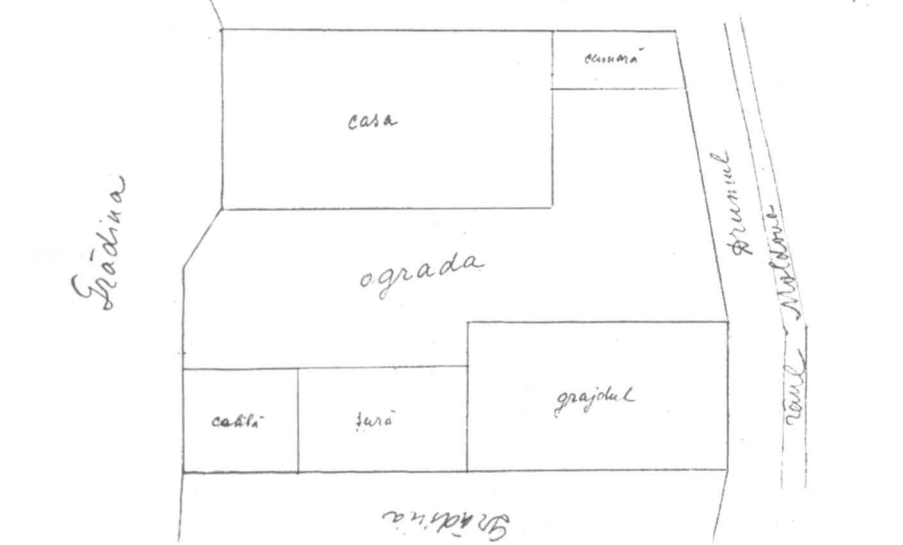
1 — esle

1 — lada sub fân
2 — laița

1 — scaun
2 — laița

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 184. Echipa Herșcnie Traian
Gabrea Gheorghe

Gospodăria
Lui Gheorghe Bârsan, cătunul Aluniș, com. Fundul Moldovei

I. Gospodăria lui Gheorghe Bârsan este situată în fața nordică a podului de peste râul Moldova în dreptul afluentului Pârâul Colacului, pe dreapta șoselei ce duce dela Câmpulung spre Breaza, - Moldova – Sulița etc.

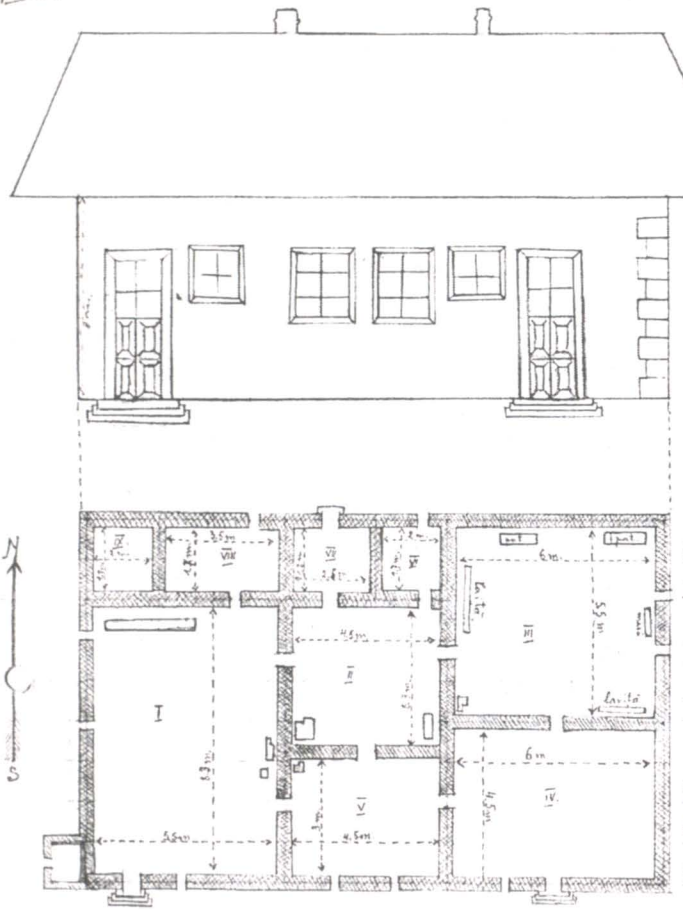
Corpul casei este așezat la drum și are o cameră destinată cârciumei, sau după declarația proprietarului restaurantului, întrucât face vânzare numai de vin și bere și alte băuturi nealcoolice (sifon, craher (limonadă) și alimente reci, iar iarna ceaiu și mâncăruri calde.

Gospodăria a fost proprietatea lui Mendel – Fiul dela care a cumpărat-o actualul proprietar după războiu pentru a se face comerciant. Mai înainte și-a vândut gospodăria părintească din cătunul Arseneasa unde nu era poziție potrivită negoțului.

Din cauza situației sale de comerciant, participă la o intensă viață socială, căci numai astfel poate face afaceri rentabile.

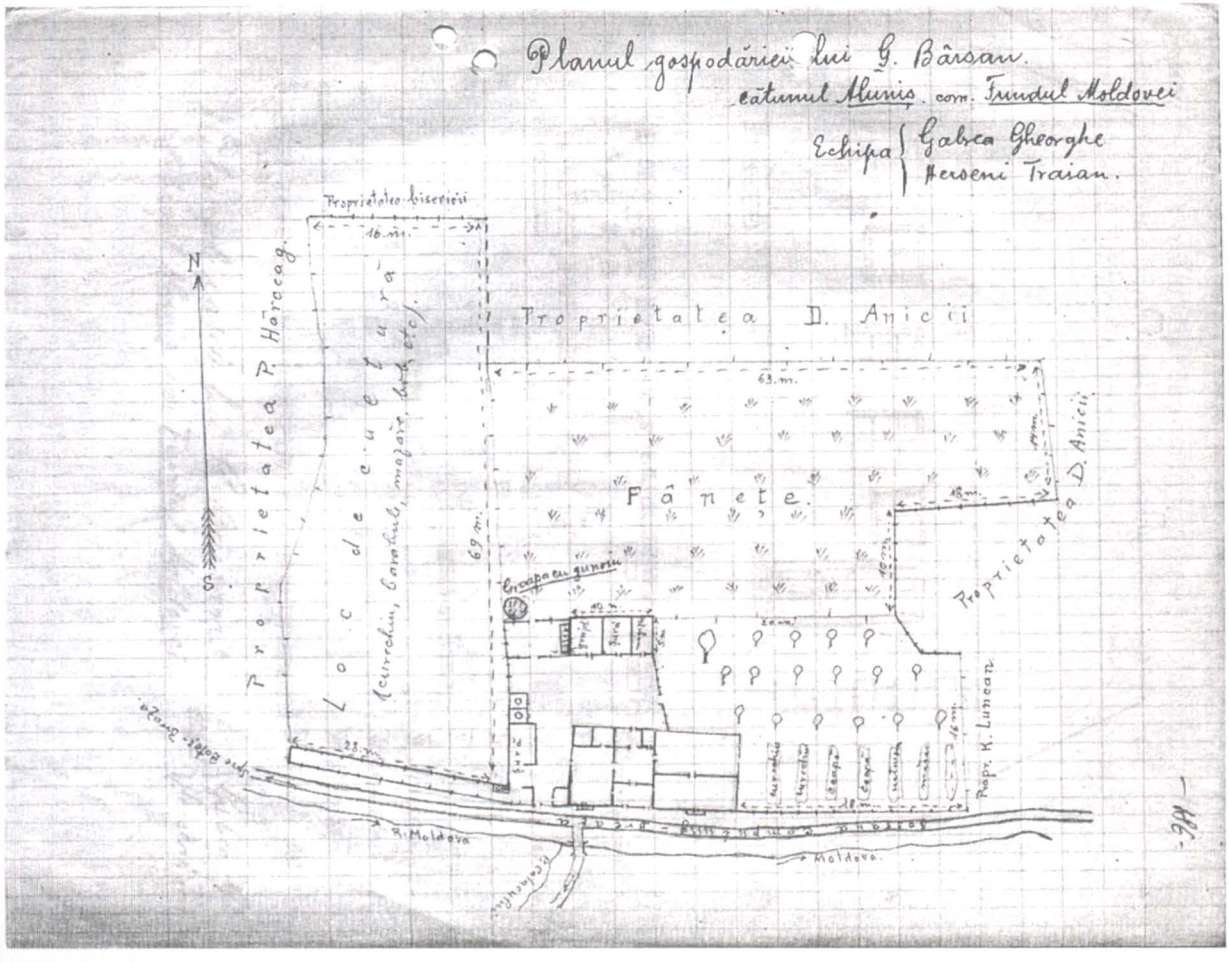
Gospodăria este învecinată la Est de gospodăria lui Chirilă Luncan, spre Vest de a lui Petre Hârciag, la Sud șoseaua și peste râu proprietatea lui Grigore Țăranul (Clubul „Zimbrul"), iar la Nord de biserica din deal și proprietatea lui Dumitru a Anicii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Planul casei lui G. Băesan
Cătunul Alunis. com. Fundul Moldovei.

Echipa { Gabea Gh.
Herșeni Traian

Planul gospodăriei lui G. Bârsan.
cătunul Munis com. Fundul Moldovei
Echipa { Gabca Gheorghe
Berseni Traian.
Proprietatea Bisericii
16 m.
N
Proprietatea P. Horacag.
Loc de semănătură (Cerceluș, Sovarlui, mojar, bard etc.)
Proprietatea D. Anicii
63 m.
Fânețe.
69 m.
Proprietatea D. Anicii
Cocina cu gunoiu
Grajd
Șură
Șură
Șură

p. 187. Situația față de vecini e determinată numai de nevoi economice.

Casa e cu fațada la stradă cu două intrări; una servește cârciumei care funcționează și acum, cealaltă a servit prăvăliei închisă acum din cauză că a deschis în vecinătate Luncan Chirilă o altă prăvălie: totuși intrarea aceasta e utilizată pentru nevoile particulare.

Faptul așezării gospodăriei în chipul arătat își găsește explicația în destinația ei dela început negoțului. Tot aceste nevoi explică situația ei și față de punctele cardinale.

II. Gospodăria e îngrădită jur împrejur cu gard făcut din câte doi drugari așezați orizontali și paraleli puși pe stâlpi și pe cari se bat scândurile. Numai partea dinspre stradă e îngrădită cu zaplaz drănițit. (Zăplazul e lucrat din scânduri așezate orizontal alăturate și prinse direct de stâlpi).

Terenul e plan, fără dealuri sau alte accidentații.

Partea principală a gospodăriei o ține casa așezată precum am văzut la drum, de proporții destul de mari (vezi planul la anexe) anume amenajată nevoilor comerțului. În ogradă, în partea nordică a gospodăriei este un grajd cu trei despărțituri și un apendice. Din acestea numai o despărțitură e grajd propriu zis, destinat vitelor.

p. 188. A doua e o șură pentru vehicule, a treia o cămară pentru trebuințele economice, iar apendicele e un coteț de porci, mai mic și adăogat clădirii principale.

În partea vestică a gospodăriei se află o șură deschisă pentru lemnărie, vehicule și diferite unelte. În aceeași parte, paralel cu șoseaua, e o popicărie pentru distracție în zilele de sărbătoare. În partea nordică a șurei, e closetul cu două cabine. Ograda e așezată între aceste clădiri (casă, grajd, șură, popicărie).

Fântână proprie nu are; apă de băut aduc dela un isvor depe proprietatea Mariei Ștefan Ursescu, situată la vreo trei sute de metri – drum. Apă pentru alte trebuințe se aduce din râul Moldova, ce curge peste drum în fața casei.

Partea centrală a gospodăriei (descrisă) este înconjurată de grădini: la Est o grădină de fânețe (livadă) iar la Nord – Vest de o grădină cu barabule (cartofi) etc.

Întrucât gospodăria a fost cumpărată recent de proprietarul actual și în întocmirea ce se găsește cu greu s'ar putea stabili vreun raport între ea și gospodar decât cele strict economice. G. Bârsan are de gând să refacă complet gospodăria; în special dorește să clădească altă casă după model nou ca a lui Gr. Țăranu, casa aceasta fiind veche.

Dealtfel gospodăria e potrivit aranjată nevoilor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 189. comerciale; e la răspântie de drumuri, mare şi bine întreţinută; în special casa care dă posibilitate prin numărul încăperilor ca să se destineze o cameră mare pentru cârciumă şi totuşi să nu fie stingherit gospodarul în viaţa sa particulară.

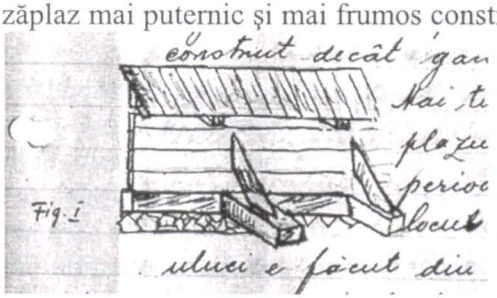
Aranjamentul arătat mai sus, se explică la această gospodărie prin nevoile economice şi comerciale; totul corespunde strict acestor nevoi; nimic în plus sau în minus. Un Grajd de vite, o cămară, o şură, iată clădirile necesare oricărei gospodării. Grădinile sunt potrivite aceloraşi nevoi. Întrucât există pământul în jurul casei, care altă întrebuinţare i putea da decât cea arătată? Singură grădina dinspre Est face excepţie; aci, alături de economie pare a se fi furişat şi un gând de estetică! În această grădină se găsesc pomi sădiţi în rânduri, câteva răzoare cu flori, legume, înconjurate de cordoane de coacăze şi agrişe (păltinele). Meritul acestei înfrumuseţări revine în întregime actualului proprietar, G. Bârsan, şi nu vechilor proprietari comercianţi evrei.

Îngrădirea – ca material – e din lemn de brad, singurul cu uşurinţă la îndemâna gospodarilor din Fundul Moldovei.

Poarta aşezată la Vestul casei, între popicărie

p. 190. şi intrarea în pivniţă, e construită tot din lemn de brad. Dar există o deosebire în ce priveşte calitatea materialului şi lucrul îngrădirilor.

Aşa, toată partea gospodăriei dinspre drum, e îngrădită cu zăplaz mai puternic şi mai frumos construit decât gardurile celorlalte părţi (Fig. 1)

Mai trainic, întrucât scândurile zaplazului sunt de calitate mai superioară (scânduri tăiate din mijlocul lemnului) pe când gardul cu uluci e făcut din lătunoi (scânduri tăiate din marginile lemnului de brad). În afară de aceasta, zăplazul e acoperit cu draniţă, încât e apărat de intemperiile casnice asigurându-i-se astfel durabilitatea şi plus prezintă ochiului o vedere plăcută.

Intrarea în ogradă se face pe poarta aşezată între casă şi popicărie; e construită tot din lemn de brad, de calitate mai superioară, simplu, dar bine lucrată. Alături de poarta mare pe care se face intrarea vehiculelor se găseşte o portiţă tot aşa de bine construită şi din acelaş material; pe aci e intrarea gospodarilor în ogradă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Gardul ce înconjură restul gospodăriei e lucrat din lătunoae de brad aşezate vertical

p. 191. la distanţe inegale, prinse pe câte doi drugari aşezaţi orizontali, cari la rândul lor sunt prinşi în pari groşi aşezaţi la 3 – 4 m unul de altul. Nefiind acoperit, scândurile nu rezistă; se învechesc, putrezesc iar lucrul nefiind făcut cu prea multă atenţiune, aspectul estetic şi durabilitatea sunt mediocre.

Din punct de vedere economic însă, acest fel de îngrădire prezintă un avantaj; se poate construi dintr'un material relativ inferior, atât calitativ cât şi mai mult, permite cu uşurinţă înlocuirea materialului stricat.

Faptul că la drum e zăplaz, iar în celelalte părţi gard obişnuit, nu e ceva caracteristic gospodăriei ce ne preocupă, ci un obiceiu al locului la care gospodarul G. Bârsan s'a conformat întru totul. Îngrădirea e făcută de meşteşugarii Alexa Gregorian şi Anton Ţimpău în întregime cu cheltuiala lui G. Bârsan, întrucât la cumpărarea gospodăriei era complet distrusă.

Bârsan fiind invalid de răsboiu nu lucrează el însuşi. Îngrădirile se fac numai vara sau primăvara şi toamna; niciodată iarna din pricina omătului; atunci numai se pregăteşte materialul necesar.

Gregorian şi Ţimpău, fiind lemnari de meserie

p. 192. au lucrat împrejmuirea cu unelte proprii şi anume de lemnărie.

Terenul fiind cumpărat recent, mărimea şi forma i s'a păstrat, întrucât nu se mai putea orândui altfel.

Un alt aranjament nu i se putea da acestei gospodării fără să se întâmple o abatere dela utilizarea completă a lui. Ograda e bine nivelată, şi pietruită cât se calcă cu piciorul către intrare; restul a fost nivelată şi potrivită cu năsip şi şoton (piatră măruntă) pentru ca să se întărească.

Grădinile sunt aranjate pentru cultura zarzavatului în straturi despărţite de răzoare.

În grădina dinspre Est se găsesc următorii **pomi**:

1. un măr tomnatic mare cu mere dulci şi unul mai tânăr de aceeaşi varietate numită „alton"

2. Zece pruni ... 3. cinci peri tomnatici, a) trei tufe de liliac, 4. vreo 20 de tufe de păltinei (agrişe) şi aproape tot atâtea de coacăze.

Zarzavat: un strat de curechiu (varză), un strat de ceapă de trei feluri: **hagimă** (în tufă cu foi subţiri, rămâne iarna în pământ şi răsare primăvara), **harpagică** (ceapă de vară) şi ceapa de sămânţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Se mai găsesc apoi: salată, usturoiu, ridihi, mărar (pentru murat curechiu), lobodă roşie, bujor, morcovi, pătrunjel, cimbru, tarahon, mac, sfeclă, romăniță etc.

p. 193. **Flori**: o tufă de iarbă albă, mintă (izmă) lemnul Domnului, ruje, leuştean, muscuță, trandafiri, barbanoc.

În grădina din partea nord-vestică a gospodăriei se găsesc: barabule (cartofi), mazăre, curechiu (varză), fasole, bob, sfecle, cânepă şi mac.

Toate sunt cultivate pentru nevoile gospodarului, un om cu o situație economică şi socială de frunte.

De un spirit inovator nu se poate vorbi aci, gospodăria lui G. Bârsan prezentând caracterele izvorâte din tendința de inovație şi necesitatea de conformare socială.

Casa e construită din lemn de brad, lemnul obişnuit şi la îndemâna tuturor în aceste părți. A fost clădită de Constant Gregorian şi Ilie Gregorian acum 46 de ani; ambii meşteri sunt azi morți. Au facut-o meşterii, fiindcă primul proprietar a fost evreul **Getzel Gronich**, care nu se pricepea la lemnărie. Ilie şi Constant Gregorian erau meşteri dulgheri, încât au avut tot ce trebuia pentru construcție. Casele se lucrează în orice anotimp cu excepția iernii, când omătul îngreunează lucrările.

Clădirea (vezi amănunțit planul) are în subsol o pivniță mare, o cameră mare pentru cârciumă cu o cameră micuță pentru marfă, o bucătărie, o cameră de zi, o altă cămăruță, un şopru (antreu) şi două

p. 194. camere de dormit.

Pivnița serveşte la păstratul alimentelor în timpul iernii şi a multor mărfuri în timpul verii (vin, bere, sifon).

Aci se găsesc: un poloboc pentru curechiu, unul pentru pepeni, altul pentru merişoare (din pădure) un ceaun, un ciubăr, scânduri, o vană de spălat cămeşi, găleata de muls oi, doniță de muls vaci, sitişcă de strecurat lapte, budacă pentru caş dulce, căldare pentru balmoş, găleată de cumpănă, poloboace de bere şi 2 poloboace de vin.

Temelia e făcută din piatră mare cu maltăr (var şi nisip = mortar) pereții din bârne de molid. Pereții sunt vergelați cu lețuri cuite ca să țină lutul; peste lețuri se aşează lut frământat cu baligă de vită, peste acesta maltăr iar peste acesta s'a văruit sau s'a uns. Varul se cumpără nestins; se stinge cu apă şi înainte de a vărui cu el se colorează cu albăstreală. Văruitul se face cu peria (bidinea).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Podul care ține casa, e destul de mare și servește să țină lucruri vechi sau scoase din uz.

Acoperișul, format numai din două plăși este de draniță, făcută în parte de gospodarul G. Bârsan, iar în parte cumpărată.

Casa are trei intrări: două uși la stradă cu pod de trepte peste șanțul șoselei. La intrarea din ogradă, are un gang numit mai ales șopru.

p. 195. Ferestrele dinspre curte și grădină au câte doi drugi de fier, numiți cruci. Fiecare fereastră se compune din câte două table, fiecare având trei ochiuri de geam.

Tocul interior al ferestrei se chiamă coș, iar părțile ce ies în afară, blane. Prinderea lor de toc se face prin balamale, iar în interior închiderea se face cu ajutorul a câte două cârlige de fier.

Ușile dinspre stradă precum și încă alte trei, dela cârciumă, bucătărie, dela intrarea din ogradă și dela dormitor („camera extra") sau de oaspeți, din partea nord-vestică a casei sunt cu tăbșii și geamuri deasupra.

Ușile dinspre stradă au obloane care se închid noaptea întrucât sunt uși ale camerei ce servește de cârciumă.

Pe jos camerele sunt pardosite cu scânduri de brad.

Tavanele, numite podul de sus și podul de jos sunt sufite (șipcuite și spoite) ca și zidurile și pereții, afară de tavanul camerei ce servește de cârciumă, care este nespoit.

Patru din camere au sobe; sala de cârciumă și cea de oaspeți din nord-Est au sobe obicinuite, numai de încălzit; bucătăria are sobă mare cu șperhet pentru fiert, rulă pentru copt și un cuptor de pâine. Cealaltă cameră din mijloc, are și ea sobă cu șperhet și rulă, dar fără cuptor din care cauză dimensiunile ei sunt cu mult mai reduse.

De menționat este că intrarea în pivniță nu se face numai pe intrarea din ogradă, dintre casă și popicărie,

p. 196. ci și printr'o deschidere (chepeng) făcută în pardoseala camerei de cârciumă.

Casa în întregime nu este de tipul obișnuit, întrucât a fost făcută dela început în vederea comerțului și numai astfel se explică de s'au construit atâtea camere (8).

Cele opt camere au destinația următoare: o cameră – e cea mai mare, în partea vestică a casei, e sală de cârciumă – restuarant. Aci se găsește o tijghea, un dulap cu rafturi pentru păstrat sticle (șipuri) cu băuturi spirtoase vin, bere, apoi sticle cu limonadă (craher) sifon, pîine, salam, slănină, măsline etc. Se mai găsește un dulap cu polițe pentru păstrarea a diferite obiecte de vânzare, într'un colț un dulap cu un ciubăr pentru spălat paharele, 2 mese lungi, 5

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

scaune tot aşa de lungi şi unul mai mic pentru clienţi; un hambar gol pentru păstrat făină de grâu şi de păpuşoiu, o masă, un boloboc, un instrument pentru joc de noroc numit tiribombă. Pe pereţii camerei, pentru înfrumuseţare sunt use 4 covoare şi trei afişe mari ilustrate cu inscripţiile următoare:

1.) „Uite-o casă frăţioară / „Hai să ne ducem surioară"

2.) Rosen, Lilien Nelken / Alle Blumen welken"

3. „Feţei celei mai frumoase în ţară, Cea mai frumoasă floare". Ilustraţiile şi textele sunt luate din basme. Afară de acestea se mai află şi un tablou dela I.O.V.

Pe fiecare fereastră a camerei, care nu lasă nimic

p. 197. de dorit în ceea ce priveşte curăţenia, se află câte două ghiveciuri cu flori (flori roşii şi mirtă mare) ceeace măreşte încă aspectul plăcut al camerei.

O cameră mică, ajutătoare la cârciumă, unde se poate bea şi mânca în linişte şi o cameră secretă.

Bucătăria; destul de încăpătoare cuprinde: un pat cu strujac din fân, cu un ţol de cânepă şi unul de lână şi cu două perne; o masă de spălat cu lighean; o masă acoperită cu muşama care pe timp frumos e dusă în grădină; un dulap cu vase, o masă de bucătărie, un scaun mare cu spătări în formă de ..., două rame de perete pentru vase, oale de lut smălţuite, căni, un bleah pentru lapte (de tinichea), un sucitor pentru togmagi (tăeţăi), şitişcă pentru strecurat lapte, o ladă pentru lemne, un cârlig şi un cleşte pentru foc, două lighiane, două cofe pentru apă, o lampă de perete, o oglindă, un ceasornic de perete cu sonerie, trei scaune, un lăicer pe perete şi o ilustraţie cu inscripţia „O sută de ani ai dormit, de sărutarea mea te-ai trezit". Alte două ilustraţii cu inscripţiile „Doamne ajută cine-i asta? Căci bătrâna vine din casă" şi „Rosen, Tulpen, Nelken, alle Blumen welken, nur diese nicht Vergissmeinnicht!"

Camera din mijloc, dinspre stradă conţine: o laviţă, o poliţă cu vase, blide, căni. Pe perete un cuier cu căni

p. 198. apoi 4 scaune, 18 oale de copt pâine, o cofă, o căldare, o sită, un ceainic şi alte lucruri de bucătărie.

În camera din partea de sud a casei, în care a fost mai înainte băcănie se găsesc acum următoarele obiecte: un hambar pentru păstrat făină de grâu şi de păpuşoiu, un rezervor de bleah (tinichea) pentru păstrat naft (petrol), un cântar mare (decimal) necesar în operaţii de comerţ şi alte lucruri mărunte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În camera din partea nord-estică a casei (camera extra) destul de spațioasă și bine întreținută se găsește: un pat de lemn, unul de fier așezate lângă peretele dinspre Nord.

3 lavițe așezate pe lângă pereții dinspre Est, Sud și Vest

1 masă de scris și 3 scaune

1 ladă pentru ținut hainele de sărbătoare

o coșarcă pentru ținut strae (cămeși, priștori (fote) etc.

6 icoane

1 tablou al Regelui Ferdinand

1 tablou al Oberst Karl Dvorak

1 oglindă

1 steag pentru arborat în zilele de sărbătoare

2 cuiere frumoase făcute din coarne de cerb

4 piepteni pentru scărmănat lână

3 bărbânțe pentru păstrat lapte sau brânză

p. 199. 1 rubzac (sac de purtat în spate (raniță) de piele de cerb)

Camera este pardosită cu dușumele de lemn de brad și așternută cu țoluri țesute din margini de pânză sau alte rămășițe de țesături (sumane, cioareci etc.).

În paturi sunt saltele făcute de gospodar din fân, câte 2 perne de puf și câte 2 velințe (țoluri) de lână.

Lavițele asemenea sunt acoperite cu țoluri.

Masa de scris este acoperită cu o față de pânză peste care se așează o mușama cumpărată din oraș.

Pe masă se află o tavă de nichel, cu o cană și un pahar pentru băut apă, o biblie, un acaftist al Prea Sfintei născătoare de Dumnezeu și alte rugăciuni, o psaltire, câteva rame pentru fotografii și un coșuleț de sârmă în care se țin ouă roșii frumos încondeiate.

Pereții sunt gătiți jur împrejur cu lăicere de lână frumos alese și colorate, lucrate în gospodărie.

Deasupra lăicerelor, pe pereți sunt așezate icoanele și tablourile toate împodobite cu zăbranice și năfrămi, frumos cusute.

Ferestrele sunt asemenea împodobite cu perdele de pânză lucrată în casă; iar pe tocul ferestrelor sunt așezate câte 9 ghiveciuri cu flori (mușcată, mirtă mare).

În total pe pereți împrejurul icoanelor și tablourilor sunt așezate 25 de zăbranice și 22 de năfrămi.

p. 200. **Îmbrăcămintea**, în cea mai mare parte e confecționată în casă și se compune din următoarele:

8 cămăși de pânză de bumbac și cânepă bărbătești

8 perechi de cioareci de lână

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

10 cămăşi femeieşti
10 priştori (catrinţe) femeieşti
6 bundiţe de lână frumos lucrate
6 sumane de lână (lăi)
2 sumane de lână (negre)
1 căciulă bărbătească
1 pălărie
20 de ştergare
4 tulpane de cap
2 tulpane de cap făcute din mătasă
3 perechi de ghete femeieşti
2 perechi de ghete bărbăteşti
2 perechi de opinci

Tot aci se mai găsesc 5 piei de oae şi una de vulpe, tăbăcite precum şi 5 ţoale pentru aşternut pe jos şi 3 lăicere destinate pentru împodobirea, la nevoe, a camerei dinspre drum, în care actualmente se păstrează hambarul cu făină şi rezervorul cu naft.

În general, casa de locuit are camere destul de spaţioase şi numeroase, bine întreţi-

p. 201. din punct de vedere higienic ceeace aduce un merit gospodarilor cari prin situaţia lor socială, sunt fruntaşi, şi în acelaş timp comercianţi, pot da un exemplu de felul cum se ţine o gospodărie.

Magazia, grajdul şi şura, aşezate în partea de Nord a casei propriu zise (vezi planul) sunt sub acelaş acoperiş. Construcţia este de lemn de brad, care se găseşte în această regiune în abundenţă şi permite astfel o construcţie mai puţin costisitoare. Întreaga clădire este lucrată cu cheltuiala actualului proprietar de meşterii dulgheri Simion Rusu şi Gh. Cârloanţă; în prezent vieţueşte numai primul. Lucrul s'a efectuat cu instrumente proprii, susnumiţii fiind dulgheri de meserie. Clădirea are 3 încăperi (vezi planul).

Sub tălpile de lemn de brad se află o mică temelie de piatră; pereţii sunt alcătuiţi din bârne de brad groase şi bine închegate. Deasupra are pod pentru păstratul fânului. În toate încăperile există pardoseală din lemn de brad. Intrarea în fiecare se face prin uşi duble, pentru a permite intrarea vehiculelor (trăsuri, sănii etc.)

Magazia (vezi planul) conţine:

7 lanţuri, 2 hamuri, 1 şea (tarniţă) pentru călărie

p. 202. 2 coase, un sitz (leagăn pentru căruţă), 5 cioflânce (pene pentru cărat buşteni), 4 târnăcoape, 2 ciocane, un jug, un război de ţesut (stative), un sac de peşte, 2 căldări, un tocător de carne4

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

tuistene (joagăre pentru tăiat lemne), o căldare mare pentru fiert apă, o seceră, un felinar, un chegălău (vas de ținut cheagul necesar la facerea brânzei), sare pentru vite, o batcă (nicovală de bătut coasa), un ciocan, 4 sfredele, un geala, un cioplitor, o rindea, o teslă de făcut jgheaburi (șipote), 3 sape, 2 lopeți, cărămizi pentru sobă și 2 topoare.

Șura (vezi planul) are o ușă dublă și e ceva mai mare decât magazia. Aci se găsesc următoarele obiecte: un urzitor de pânză, un vălătuc de sârmă ghimpată, o sanie cu hube, o trișcă pentru dumicat (tăiat) fân, un proțap de căruță, 2 greble, 4 furci de fier etc.

Grajdul (vezi planul) se compune dintr-o singură încăpere îndestulătoare pentru cinci vite; are trei despărțitori prin stănoage, două iesle joase și două șiregle (grătare pentru fân). Fânul se aruncă din pod direct în șiregle. Pe jos grajdul este pardosit și așternut cu rumeguș de fierăstrău.

Alături de grajd și ca o prelungire a lui (în plan apendice) este cotețul porcilor, asemenea bine întreținut.

p. 203. **Șura propriu zisă** (vezi planul) este construită tot din lemn de brad și e destul de încăpătoare.

Aci se găsește o căruță pentru un cal, o sanie și se depozitează pentru iarnă lemne de foc tăiate.

Fântână proprie, n'are gospodarul G. Bârsan. Apa pentru băut și-o aduce dela un isvor din vecinătate (vezi mai sus), iar cea pentru spălat din râul Moldovei.

Latrina, în partea nordică a șurei propriu zise are două cabine și e bine întreținută.

Grădina propriu zisă (vezi planul) este împărțită în două: o parte pentru cultură de legume și zarzavaturi și alta pentru fânețe. Partea rezervată pentru fânețe se află în imediata apropiere a grajdului; deci rațional s'a făcut această împărțire. Partea rezervată culturii este și ea în apropiere de grajd și de groapa cu gunoi ceeace permite îmbunătățirea prin îngrășăminte cu multă înlesnire (vezi planul).

Grădina de legume are o întindere de aproximativ 10 prăjini. Aci gospodarul G. Bârsan cultivă: barabule (cartofi), mazăre, bob, mac, curechiu, cânepă, fasole etc.

Arborii, pomii, florile, plantele medicinale și puține

p. 204. legume, sunt cultivate în grădinița de întindere mai mică și situată în partea de Est a casei propriu zise (vezi pag. 192).

În fiecare an gospodarul G. Bârsan împrăștie îngrășământul provenit din bălegarul vitelor peste locul de fânețe și grădina destinată culturii de legume și zarzavat. Procedeul acesta face ca grădina sa de legume să-i poată produce curechiu și cartofi în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

cantitate suficientă pentru întreținerea familiei sale în cursul anului și să poată în același timp satisface și cerințele restaurantului său mic, în timpul iernii, când poate servi trecătorilor mâncăruri calde.

Actualmente, gospodarul G. Bârsan are 2 vaci, 2 porci și un cal, iar ca instrumente de muncă o căruță, o trăsură și 3 sănii. Boi nu ține în timpul verii. Când se apropie iarna și afacerile comerciale mai încetează, G. Bârsan cumpără boi și se ocupă cu cărăuși (transportul buștenilor de brad din munte la fabrică) găsindu-și astfel și în timpul iernii o ocupație.

În genera, gospodăria lui G. Bârsan e bine închegată, chivernisită și destul de intimă pentru singurul său moștenitor, Sofronia, în vârstă de 11 ani.

p. 205. **George Burdan**

I. Gospodării

Gospodăria lui Dumitru Dorneanu

Cătunul Mîndrîleni N° casei 264

Situația gospodăriei

A) Situația gospodăriei față de Sat.

Această situație este condiționată de averea gospodarului, de pământul posedat în vatra satului cît și de cel din țarină, care este în apropierea locului de casă. Gospodarul participă la viața colectivă, nu are o atitudine diferită de a grupului, se înțelege bine cu sătenii, iar din punct de vedere politic spune el: „votez cu liberalii".

B) Situația gospodăriei față de vecini

În al doilea rînd gospodăria de care ne ocupăm este condiționată și de rudenia gospodarului, așa la răsărit și est se mărginește cu Gh. Dorneanu, fiul lui Nechifor Dorneanu vărul de frate (primar), al gospodarului D^{tru} Dorneanu.

C) Situația gospodăriei față de stradă

Drumul satului, trece prin partea de nord a gospodăriei, dar nu aceasta a determinat așezarea gospodăriei, ci motivele amintite: averea și

p. 206. rudenia, la care putem adăuga în al treilea rînd și imitarea, conformismul, tendința de a-și realiza o gospodărie la fel cu a vecinilor sau a altui gospodar mai îndepărtat.

D) Situația gospodăriei față de punctele cardinale

Gospodăria mai este condiționată și de obiceiul sătenilor din acest sat de a-și face casele cu fața spre sud.

Elementele gospodăriei

A. **Locul de casă**: în întindere de 40 de prăj. sau fi ari 60 m^2 (loc de casă, împreună cu ograda și grădina); este mărginit la răsărit

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

cu Gh. Dorneanu (ginerele şi nepotul de văr al proprietarului de care ne ocupăm), la miazăzi tot cu Gh. Dorneanu (pădurea lui) şi cu însăşi gospodarul (D[lru] Dorneanu – pădurea lui), iar la apus cu râul Moldova şi iarăşi cu Gh. Dorneanu, la miază-noapte cu drumul satului.

Locul de casă este îngrădit cu zaplazi de lemn (scînduri).

Terenul este puţin deluros.

Clădirile

a) O **casă propriu zisă** alcătuită din 2 odai mari, o tindă (sală), o odae mai mică şi o cămară;

p. 207. dintre care: odaea din partea de răsărit, cu tinda şi cămara sunt vechi de peste 100 de ani; iar odaea din partea de vest şi odăiţă sunt adăugate la cele dintâi, însăşi ele vechi de 50 de ani.

b) **O colibă**, aşezată în faţa casei spre sud, la 7 m depărtare (o singură odae)

c) **O ştodolă** (grajd de cai) se găseşte tot în faţa casei spre sud, la 8 m depărtare

d) **O şură** (aşezată între colibă şi grajdul de cai)

e) **Un grajd de straie** (în care se ţin hainele şi alte obiecte) spre apus de casă şi la o depărtare de 5 m.

f) **O şură** pentru adăpostul vitelor (vaci, oi, boi), între grajdul de straie şi casă.

În şura dela litera d se ţine carul, căruţa şi alte obiecte de gospodărie.

În şura dela litera f se foloseşte în interiorul ei două mici cotețe: unul pentru epuri şi unul pentru viţei mici.

g) **o mică latrină** spre vestul casei, la 9 m depărtare (distanţă dela casă la latrină)

(Prin depărtarea acaretului, am înţeles întotdeauna distanţa dela casă la acaret)

Fântână nu are

Toate aceste acarete stau în raport strîns

p. 208. cu averea şi cultura proprietarului.

Gospodarul este de 68 ani (Dumitru Dorneanu), are soţie pe Axinia de 56 ani;

Dumitru Dorneanu ştie carte (şcoala primară) şi citeşte: Glasul Bucovinei, soţia sa Axinia, nu ştie carte. Au cinci copii în viaţă şi anume:

1) Grigore de 32 de ani, judecător la Cernăuţi (căsătorit), ofiţer în rezervă

2) Raveica de 34 ani, necăsătorită, ştie 6 clase primare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3) Rahila de 30 ani, ştie 6 clase primare, căsătorită cu Gh. Dorneanu

4) Dacina de 24 ani, căsătorită cu Gh. Zdrob, ştie 6 clase primare

5) Traian de 18 ani, elev de liceu (cl. VII).

Gospodarul a făcut armată, da n'a fost în război fiind bătrân.

A mai avut trei copii cari au murit, şi anume:

1) Thoader a murit în război la 20 ani,

2) Vasile, a murit de mic, la 3 ani,

3) Odochia, a murit de mică la 2 1/2 ani

Gospodarului şi gospodinei (care cu toate că nu ştie care) le-au plăcut ştiinţa de carte şi au preferat să sacrifice totul pentru a-şi da copii la şcoală; de aceea pe băieţi i-a dat în liceu, iar pe fete numai

p. 209. la Şcoala primară. Pentru Grigore au muncit toţi de l'au ajutat ca şi surorile lui mari (Raveica şi Rahila); pentru Traian, muncesc iarăşi toţi, dar îl ajută şi fratele Grigore (judecătorul).

Am preferat spun ei – liceul – pentrucă din Şcoala generală, nu pot trece mai departe, iată dar o preferinţă şi o ascensiune spre cea mai superioară cultură în pătura ţărănească.

Împărţirea şi dispoziţia clădirilor în interiorul gospodăriei, sunt strict legate de nevoile economice, de averea gospodarului şi de obiceiul locului.

B. **<u>Descrierea analitică a elementelor gospodăriei:</u>**

Locul de casă, a cărei întindere şi margini le-am arătat mai sus, este împrejmuit cu un gard de lemn; are în partea de nord, la drum, o poartă lungă de 2,50 m şi înaltă de 1,20 m; precum şi o portiţă lungă de 0,80 m şi înaltă de 1,20 m.

Materialul de construcţie lemnul, este strâns legat de ceea ce se găseşte în imediata apropiere a sătenilor – pădurile – şi ales în scop practic.

Gardul este vechi, puţin deteriorat, în formă dreptunghiulară. Înconjoară întregul loc

p. 210. din jurul casei, ograda şi grădina (vezi schiţa dela urmă) şi este împărţit în trei: I) gardul care împrejmuieşte grădina, dreptunghiular, cu dimensiunile de 90 m (lungime) şi 59,66 m (lăţime), II) care împrejmuieşte grădinuţa 30 m (lungime) şi 20 m (lăţime), III) care împrejmuieşte ograda 31 m (lungimea) şi 38,50 m (lăţime).

Gardul este vechi şi trebuie reparat în mod radical prin unele părţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Imitația, conformismul, predomină în această realizare, pe gospodar l'a preocupat prea puțin esteticul și prea mult utilul.

Gardul este vechiu, este făcut pentru prima oră de Irimia Dorneanu, gospodarul actual, fiul acestuia, D[tru] Dorneanu, nu știe precis dacă pentru întîia oră a fost lucrat de meșteri sau de tatăl său; el l'a reparat prin meșterul Gh. Zdrob – ginerele său, pentru că acesta are instrumentele necesare (topor și bărdiță) și știe să lucreze mai bine și mai sveld. Gospodarul n'a ajutat pe meșter.

Mijloacele tehnice cu care s'a lucrat am spus că sunt cele primitive: toporul și bărdița și cuele.

p. 211 În ce privește forma și mărimea terenului, acestea depind de locurile dimprejur și de condiții naturale: apa Moldovei și drumul satului.

Pămîntul este puțin deluros, dat fiind așezarea lui la poalele munților, nu este pietruit. Pe el există următorii pomi: 7 peri, 9 pruni și 5 meri, în total 21 pomi și flori naturale (care cresc pe aici) trandafiri, palatinele și ruje.

Pomii plantați sunt mai mult pentru folosul practic de cît pentru frumos.

Clădirile:

1 Casa propriu zisă este formată din lemn (materialul cel mai utilizat de săteni și care se în abundență, în scop utilitar.

Casa – partea veche este clădită de Irimia Dorneanu, partea nouă de către actualul proprietar D[tru] Dorneanu, prin meșterii satului (fiindcă spune D. Dorneanu aceștia lucrează mai bine și mai tare).

Mijloacele tehnice sunt iarăși cele primitive: toporul și bărdița.

Casa este în felul (tipul) celor vechi, temelia este de pământ, lipsește chiar și dușumeaua.

Intrarea este simplă și veche. Partea dinspre est, sud, vest este înconjurată de o prispă veche și deteriorată.

p. 212. și în dreptul ușii sunt câteva pietre pe care să urce pe prispă și de aci se trece prin ușă în tindă (sală).

Casa se împarte în două părți legate între ele: 1 **o parte veche** compusă din o odae veche, o tindă și o cămară veche; cu următoarele dimensiuni și forme:

a) odaea dreptunghiulară (lungimea 5,50 m lățime 5 m înălț 2,30 m); are o ușă care dă în tinda dreptunghiulară (lăț 0,90 m lung. 1,60 m); 1 fereastră la est și 2 la sud (ambele lăț. 0,45 m înălț 0,50 m dreptunghiulare)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

b) tinda dreptunghiulară (lung. 5 m, lăț. 2,50 m înălț 2,30 m) are o ușă prin care se comunică, cu exteriorul, dreptunghiulară (lat. 0,75m, înalț. 1,60m)

c) cămară dreptunghiulară lung. 2,50 m, lîț. 3 m, înălț. 2,30 m); n'are ferestre, are o ușă care dă în odăița adăugată ulterior (dreptunghiulară, lăț. 0,80, înălț 1,30).

2. o parte mai nouă compusă din 1 odae mare și una mai mică (odăiță); cu următoarele dimensiuni și forme:

a) odaea, dreptunghiulară (lung. 8 m, lăț. 5 m, înălț. 2,30 m) cu două ferestre dreptunghiulare una la vest și una la sud (în peretele dela sud și cel dela vest, de: 0,60 lat. 0,70 lungime și o ușă care dă în tindă dreptunghiulară (lat. 0,80m, lung. 1,65 m);

p. 213. odaea aceasta este adăugată în partea de vest a tinzii vechi.

b) **o odăiță** dreptunghiulară (lăț. 4m lung. 2,50 m, înălț. 2,30 m); are 2 ferestre, una dreptunghiulară în perelede dela nord astupată (lung. 0,50 m, lăț. 0,45 m) și alta tot dreptunghiulară la est (lung. 0,70 m, lat. 0,60 m) și o ușă dreptunghiulară (lung. 1,70 m, lăț. 0,80 m), care dă în odaea veche, fiind adăugată în partea de nord a ei.

Partea veche a fost făcută de Irimia Dorneanu și are peste 100 de ani, iar cea adăugată de D^{tru} Dorneanu și are și ea 50 de ani.

Casa nu are nici un fel de ornament; nu este duşumită, pe jos este pămînt lipit, tavanul este format la partea veche din scînduri, aşezate pe grinzi bătrîneşti (trei grinzi), la partea mai nouă din ştiucători (bîrne cioplite cu 4 muchii şi puse dela un perete până la altul (vest – est); (5 m lungime).

Acoperişul este din scînduri (draniță – șindrilă) și este vechi și deteriorat, are nevoie de o radicală reparare sau înlocuire.

Utilul a preocupat pe gospodar în realizarea casei sale.

Tipul casei, după cum spuneam mai sus

p. 214. este un tip vechi, dar comun.

Interiorul casei Puțină lumină, ferestrele prea mici, casa întreținută prost și nevăruită la timp. Curățenia lasă mult de dorit.

Odaea veche este nelocuită, în ea stau următoarele obiecte:

1) 1 hambar (ladă mare) în care se țin anumite obiecte
2) 1 podișor (dulap în care se țin vase)
3) 1 pat de lemn
4) 2 lăițe (goale)
5) 4 budăi de pus laptele (vase de lemn)
6) 5 berbinți (vase de lemn în care se pune laptele)
7) 1 budaică mare (vas în care se strânge caşul)
8) 1 ciur (pentru ciuruit sarea)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

9) 3 coveți
10) 3 borșere (vase de făcut borș)
11) 1 cofă
12) 1 ceaun
13) 2 dimertii (unități vechi de măsură pt ceriale)
14) 1 ciubăr
15) 3 icoane

Odăița nouă (nelocuită), se găsesc în ea următoarele obiecte:
1) 1 vană (bae de lemn)
2) 2 perechi foșălăi (pt lînă)

p. 215. Aceste odăi se locuiesc de obiceiu, însă familia fiind mică, în ele se țin anumite lucruri sau se păstrează curat, pentru primirea oaspeților etc., însă aici nu-i așa, căci foarte prost întreținute.

În **tindă**, nu se ține mai nimică, pe aci se face trecerea în odăi. Se țin de obiceiu cofele de apă.

Cămara (veche). într'însa se țin lucrurile cele mai necesare, mai ales cele pentru alimentație (făină, fasole, legume etc.)

În momentul de față, în cămară n'am găsit nimica, pentru că locul ei l-au luat celelalte camere nelocuite.

În odaea cea nouă, în care locuiesc bătrînii D^tru^ și Axinia Dorneanu, cu fiica lor Raveica și Traian când vine pe acasă, am găsit următoarele lucruri:

1) 6 icoane
2) 2 stative de țesut (războiu)
3) 3 laiți
4) 1 lăicioară (laiță mică)
5) 2 lăicere (covoare țărănești de lînă)
6) 1 traistă veche
7) 1 pat

p. 216. 8) 1 dulap pentru blide (vase de bucătărie) și mîncare
9) 1 podișor (dulap mic)
10) 1 masă de scînduri,
11) 2 lăzi
12) 1 cofăr (cufăr)
13) 1 ceasornic de perete
14) 5 fotografii (pe perete)
15) 1 tablou (Ștefan cel Mare)

În ogradă pe lîngă casa propriu zisă, mai găsim și următoarele acarete arătate la început: o colibă, ștodală, o șură, un grajd de straie, o altă șură și o mică latrină. Toate făcute din lemn și spre satisfacerea nevoilor gospodarului. De asemenea toate lucrate de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

meşter (lemnar) cu mijloacele tehnice arătate şi în altă parte (topor, bărdiţă, cuie)

a) **Coliba**, aşezată în faţa casei spre sud, la 7 m distanţă este alcătuită dintr'o singură cameră, este poditâ cu scînduri şi podul (tavanul) este tot din scînduri (dreptunghiulară: lung. 4 lîţ. 3, înălţ. 2 m). Aci se face mîncare vara şi cîte-o dată chiar se şi locuieşte. Temelia este de pămînt (duşumit) iar acoperişul de scîndură; n'are ferestre; are o uşă dreptunghiulară (0,70 m lăţ şi 1,30 m lung.).

p. 217. În colibă am găsit următoarele obiecte:

3 poliţe / 1 ceaun / 1 (un) untar (vas de făcut unt) / 1 vană (bae) / 1 ceaun mare / 2 coşuri mari

b) **Ştodola** (grajdul de cai), în faţa casei spre sud la 8 m distanţă, o singură încăpere, fără ferestre (dreptunghiulară – 2 m înălţ, 6 lung. 4 lăţ.), cu o uşă dreptunghiulară (0,90 m lăţ. 1,80 m lung). Temelie de pămînt acoperit cu scânduri, pod (tavan) de lemn, acoperiş de scînduri. În el am găsit urm. obiecte:

1) 1 plug
2) 1 poloboc

În podul ştodolei – fîn pentru cai

c) **Şura**, dintre colibă şi grajdul de cai, este nepodită, temelie de pămînt, are numai acoperiş de lemn, fără pod şi fără pereţi propriu zişi, deoarece acoperişul se sprijină în partea de sud pe gard şi în partea din faţă (nord) pe o bucată (bîrnă) de lemn aşezată pe doi pari groşi de lemn, între colibă şi grajd, o şură mai mult improvizată. Dimensiunile şurii: 6 m lăţ., 4 m lung. şi 2,0 m înălţ

d) **Grajdul de straie**, pe vestul casei şi la o depărtare de 5 m; dreptunghiular (5 m lung., 4 m lăţ., 2,30 m înălţ.) fără ferestre, cu o

p. 218. uşă dreptunghiulară (0,70 m. lîţ., 1,40 m. lung.)

Este o singură încăpere, temelia de pămînt, podit cu scînduri, pod şi acoperiş de scînduri;

În acest grajd am găsit:

4 cămăşi femeieşti / 4 cămăşi bărbăteşti / 3 catrinţe / 3 perechi cioareci / 2 (două) lăzi / 2 bondiţe / 1 coşarcă (cu cărţile lui Traian (elev)) / 6 berbinţi / 1 ladă / 2 poloboace / 2 cojoace / 1 cofă / 1 manta / 2 tablouri / 1 chipiu ofiţeresc / 3 sfredele / 1 fotografie / 4 pepteni de peptănat lînă / 2 ţoluri (scoarţe) / 1 ciocan / 2 furci de fer / 3 sape

p. 219. Dimensiunile grajdului de straie, care este tot dreptunghiular sunt 5,50 m. lung, 4,20 lat, 2,30 înalt.

În podul acestui grajd se găseşte de asemenea fîn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

f) Şura pentru adăpostul vitelor, dreptunghiulară (8 m lăț., 4 m lung şi 2,30 înălț) este în felul celei dintre colibă ştodolă, cu singura deosebire că are locul de jod podit (temelia); este aşezată între grajdul de straie şi peretele dela vest al casei. Se sprijină şi ea pe gardul dela nord şi pe o bucată de lemn (grindă) aşezată pe 2 stâlpi între grajd şi casă.

În interiorul acestei şuri se găsesc două mici cotețe: unul pentru viței mici, făcut din scînduri, dreptunghiular (1 m înălț., 1,50 lung, 1,20 lat) şi unul pentru epuri de casă (1,20 lung., 1 lat, 0,80 înalt).

Toate aceste acarete, cu temelie de pămînt, formate numai din scînduri, sunt în felul celor comune şi obişnuite în sat, fără ornamente şi în scop pur utilitarist.

Latrina, este rudimentară, făcută din cîteva scînduri – dreptunghiulară (1,60 înălț, 1,20 lăț., 1 m lung.). A fost făcută de către fiul gospodarului, Traian Dorneanu, elev cl. VII liceu.

Curățenia ei este mediocră.

p. 220. Fîntînă nu are.

În ce priveşte grădina, ea are formă dreptunghiulară şi este împărțită în două.

a) O grădiniță dreptunghiulară (30 m lung. şi 20 m. lăț.) pe care se află următorii pomi: 6 pruni, 3 meri şi 1 păr

b) grădina propriu zisă – dreptunghiulară (90 m lung. şi 59,66 m lățime), pe care se cultivă anul acesta, orz, ceapă, usturoi, curechi (varză), bob, cînepă, mazăre şi sfeclă. Se mai găsesc 2 meri, 2 peri şi 1 prun.

Tot ce se plantează şi se cultivă aci se întrebuințează pentru trebuințele gospodăriei.

Ograda, dreptunghiulară (38,50 m lat, 31 m lung); nu este pietruită. Se găsesc şi în ea: 4 peri, 2 pruni şi 1 măr. În ogradă şi anume în acaretele din ea stau animalele şi păsările ca şi căruțele şi instrumentele de muncă, după cum am arătat mai sus. Curtea (ograda) este relativ curată.

Observațiuni

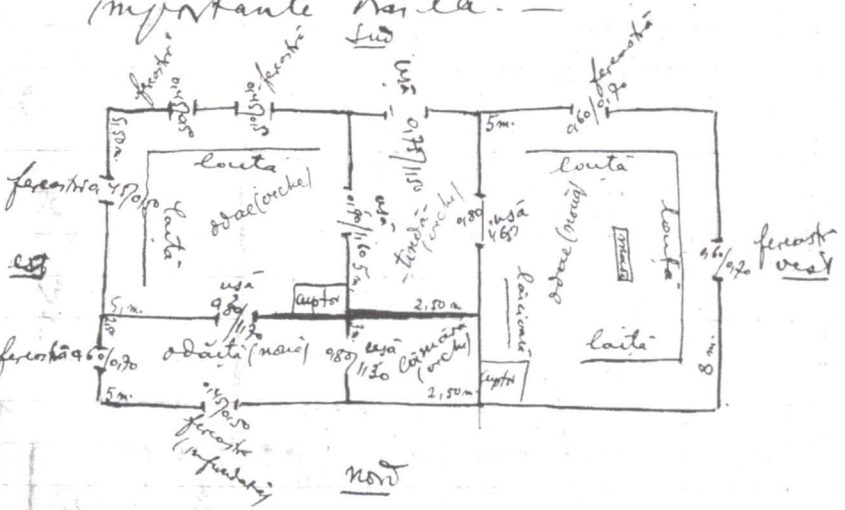
Se alătură planul întregei gospodării.

În ambele odăi ale casei fiind cuptoare – sobe caracteristice pentru tioul vechiu, credem necedar **să se ia desenul lor de către desenator sau să se fotografieze, ca şi casa jumătate veche şi jumătate mai nouă**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

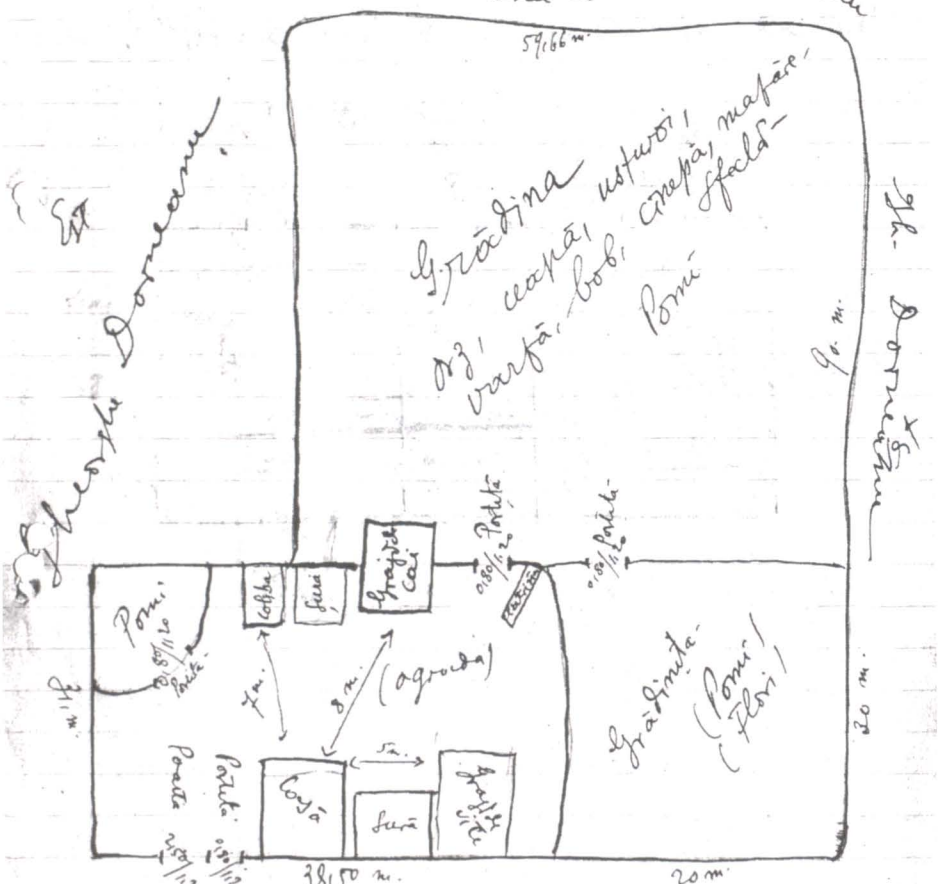
IX Anexa

Schita casei lui Dumitru Dorneanu și a mobilelor mai importante daia.—

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Schita gospodăriei D. Dorneanu

25 Iulie 1928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 223. **Planul Gospodăriei / lui / Costan a lui Tănase Ţâmpău (Cătunul Arseneasa) / Fundul Moldovei**

Zoe Claudian / 1928

p. 224. **Planul / gospodăriei lui Costan a lui Tănase Ţâmpău**

(cătunul Arseneasa)

I.

Situaţia gospodăriei

Unul din gospodarii însemnaţi din cătunul Arseneasa e desigur şi Costan a lui Tănase Ţâmpău. Costan a primit ca zestre dela tatăl său locul de casă, pe care se află şi casa cea veche, de aproape 100 de ani. El a dărâmat-o şi a transporat-o mai la dreapta, pe loc mai nivelat, reparând-o şi modificând-o după modelele mai noi. Situaţia gospodăriei îşi are deci explicaţia în motive de rudenie. Costan a primit loc de casă dela părinţi, averea nefiind încă împărţită între copii. Ei lucrează în comun. (Tatăl şi-a construit altă casă, alături de fiul său Costan). Ceilalţi vecini ai lui Costan Ţâmpău sunt: Petre Cojocariu, Ştefan Ţâmpău, Ion Scurtu şi peste pârâu, mama Valeriei Ţâmpău (soacra lui Costan), Gafina Ţâmpău.

Casa e perpendiculară pe stradă, căci proprietarul a ţinut s'o aşeze cu faţa la miază-zi. Soarele răsare în dreapta şi trece apoi în faţa casei, deci aşezarea e conformă regulilor higienice. Se remarcă dela prima vedere

p. 225. că e gospodăria unui om mai înstărit, şi că e destul de bine întreţinută.

II.

Elementele gospodăriei

Gospodăria lui Costan Ţâmpău se compune din:

Un loc de casă de 15 prăjini, parte mai drept, parte mai „prăvălit"

Îngrădirea, e din lemn, construită cu zăplaz la Nord (partea aceasta e terminată complet) iar la sud, est şi vest e fosrmată din acareturi, cari despart ograda de grădină. Grădina e mărginită de gard, Costan are însă intenţia să facă peste tot gard cu zăplaz, din motive de soliditate.

Casa are patru camere mari şi o prispă (gang sau şopru)

Sunt **două grădini**: una la răsărit (1/2 prăjină) aşezată pe povârniş, alta la sfinţit (10 prăjini)

Ograda se întinde pe două prăjini şi **acaretele** pe alte două.

Acaretele sunt în număr de 6 şi cuprind:

1 colibă pentru spălat rufe

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1 şură de tăiat lemne
1 cuhne de vară
1 şură de căruțe
1 grajd pentru strae, păpuşoi, provizii
1 grajd pentru vite.

O notă rea pentru gospodarul nostru e că nu s'a gândit încă să construiască o **latrină** (Casa e terminată de patru ani!)

p. 226. **Fântână** nu există, apa aducându-se fie din pârâul de lângă casă, fie dela isvorul din deal (la apus).

Având în vedere că în casă locuesc doar **patru persoane** (Costan, soția sa Valeria şi cei doi copii Traian şi Tănase) se poate spune că trăesc în condiții higienice.

Aspectul general al gospodăriei e plăcut, armonios. Totul arată grija pe care gospodarul, om cu carte şi foarte cum se cade, o poartă gospodăriei lui, căutând să imite ceeace e bun şi solid.

Gospodarul mi-a declarat că a chemat „meisteri" buni să-i lucreze casa, el singur neştiind să facă totul cum „îi mai bine". Astfel, locuința e clădită de Gheorghe Mândrilă, unul din specialiştii satului, iar îngrădirea şi acaretele de Nițucă Fâsc. Amândoi aceştia erau cunoscuți de-ai lui Costan Țâmpău şi oameni cu care s'a „lovit" mai bine ca plată. Clădirea casei a durat trei luni (începutul lui mai – sfârşitul lui Iulie). Acestea sunt lunile cînd se clădeşte de obiceiu, timpul fiind favorabil şi oamenii mai liberi (apoi încep să lucreze la cositul fânului). Toamna iarăşi se mai lucrează vreo două luni, înainte de începerea ploilor.

Terenul a fost nivelat la clădirea casei, rămânând în pantă numai cele două grădini. Restul e drept – acoperit cu iarbă şi întreținut curat. Pomi se mai găsesc mai mult în grădina cea mare (la apus). Sunt acolo **3 pruni** şi **3 meri**. În grădina dela răsărit se găseşte un singur prun. Ca

p. 227. şi în cealaltă, predomină legumele. Gospodina spune că a preferat să samene legume, căci folosesc mai mult. Sunt însă şi **flori**. Notez aci felul lor:

lemnul Domnului (face o floare roşie compusă, nemirositoare, semănând puțin cu muşcata)
năfrică (la noi se chiamă „poala Maicii Domnului")
busuioc
romaniță (muşețel)
smeurică (rozetă)
barbanoc (merişor)
garofe
iarbă creață
gălbinele
bujor (moțul curcanului)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Se găsesc şi arbuşti ca **coacăze** (agrişe) şi **păntinele** (coacăze). Menţionez că numai decât după ploaie, Valeria Ţâmpău s'a apucat să plivească grădina, s'o curețe de buruieni, fiind mai lesne de smuls când pământul e umed. Bandele de flori şi legume au astfel un aspect frumos, îngrijit.

Materialul din care e clădită casa e cel întrebuinţat în toată regiunea: în primul rând **lemnul şi piatra**, în al doilea rând **cărămida**.

Temelia casei e de piatră, iar pereţii camerelor de lemn. Cărămidă s'a întrebuinţat numai între uşi, ca să fie bine fixate şi în dreptul sobelor pentru ca dogoarea focului să nu încingă lemnul. **Acoperişul** e ca pretutindeni aici de draniţă (şindrilă). Casa are **pod** în care nu se ţin lucruri multe căci e păstrat pentru carnea care se afumă iarna. De altfel, toate grajdurile au poduri în care se ţine fânul şi diferite unelte. **Pivniţa** nu e încă clădită. I s'a rezervat însă un loc bun, spaţios, lângă grajdul de vite. O grămadă mare de pietre ce se găsesc în curte vor servi la clădirea ei, iar „podul" (podeaua) va fi de ciment.

p. 228. **Tavanul** e făcut din lemn cioplit neted, fără grinzi şi văruit ca întreaga clădire. Tencuiala e un amestec de var şi năsip.

Podeaua e făcută tot din scânduri late şi solide, pe care gospodina le spală câteodată (cam rar!) cu apă. Nu există zugrăveli, nici ornamente. Uşile şi ferestrele nu sunt „fărbuite" (vopsite) totul e nou şi curat. Ferestrele mari dau lumină suficientă.

Tipul casei nu e desigur acela al tuturor de pe aici. O influenţă orăşenească e vizibilă, bine făcătoare mai ales întru cât priveşte uşile şi ferestrele **mari**. Se observă apoi în locul obicinuitei „tinde" un fel de „hall".

Casa se împarte după cum urmează:

1 prispă (gang sau şopru) care e potrivit de lată, cu scânduri pe jos şi cu portiţă, ţinând cât lungimea casei, serveşte ca intrare. Vine apoi o cameră pătrată, goală (pe care am desemnat-o sub numele de „hall") şi care înlocuieşte tinda. În dreapta ei vine o cameră mare (dormitor) care serveşte mai mult ca odae de musafiri, căci nu se doarme în ea. Din fundul tindei o uşă dă în bucătărie, iar de aici treci în odaia de dormit. Vom vedea acum **inventarul** fiecărei camere.

Camera cea mare. Are **trei** ferestre şi două uşi; una care dă în tindă şi una care dă în camera de culcare. În ea se găsesc:

2 paturi
2 lăicere (covoare) mari
2 lăicere mici } cari acopăr pereţii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

4 țoluri groase de lână pentru pat
2 țoluri de cânepă (pe scânduri)
p. 229. 1 masă mare
2 scaune fără spetează
2 fețe de masă (una lucrată în casă, alta de târg)
1 sobă
1 dulap pentru colț
2 laițe (lavițe)
1 scăunel
5 meneşterguri (ştergare)
2 perne mari
1 lampă de petrol pentru agățat în perete
1 corn de pulbere (lucrat din corn de cerb) cu terenuri foarte frumoase
3 coarne de cerb care servesc ca cuier
3 fotografii
2 pălării bărbătești
1 căciulă
2 icoane
1 solniță
2 linguriție
2 căni de apă mari (carafe)
2 pahare de ouă
1 sfeşnic
tacâmuri

Camera de dormit în care locuieşte familie e mai mică. Are două ferestre. Comunică cu camera cea mare şi bucătăria. Ar fi mult mai indicată ca dormitor camera cea mare – dar se pare că estetica trece, în privința asta, înaintea higienei.

Obiectele sunt următoarele:
1 pat (dincolo unde nu doarme nimeni sunt două!)
1 laiță
5 lăicere pe pereți
3 meneşterguri (şergare lungi(
2 năfrămi (ştergare mici, pătrate)
3 icoane mari
2 icoane mici
1 cuier din lemn de brad
p. 230. **Bucătăria** (are două ferestre)
1 sobă cu plită
1 masă mare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1 dulap (se numeşte astfel nu numai dulapul ci şi o etajeră cu rafturi)
1 dulap cu „podişor" (etajeră)
2 lăicere
1 lighean
3 oale
6 tavele (tăvi) de bleah (tinichea) necositorite
1 cuier de vase
1 răzătoare
1 cuţit de tăiat carne (satâr)
1 salariţă (cutie pentru sare)
1 maşină de călcat de alamă
1 piuliţă
1 furcă de scos carnea din oală
talgere (farfurii)
ulcele
1 suptişcă (strecurătoare)
1 sucitor (făcăleţ)
1 mătură
2 perdele
1 faţă de masă
1 gunoiemiţă (lopăţică)
1 babă (formă de făcut prăjituri. Numesc astfel şi prăjitura însăşi fr. babă?!)

În ceea ce priveşte curăţenia, nu se poate spune că e exemplară dar i se dă mai multă atenţie ca în alte gospodării

Grădina Sunt două grădini al căror pământ se îngraşă iarna şi primăvara cu gunoi (bălegar) dela vite. Legumele cari predomină
p. 231. sunt: barabule (cartofi), sfecle, pepeni (castraveţi), curechi (varză), lobodă, radichi, şalate, ceapă, usturoi, hageme (un fel de iarbă cu tulpina goală înăuntru ca ceapa, pe care o pun la supă), pătrunjel, mărar, cimbru, tarahon, fasole.

În grădina cea mare, o bună parte e semănată cu **cânepă**. Gospodina cultivă şi **in** (în alt loc, pe deal) căci lucrează singură strae, ţoluri, lăicere etc.

Acaretele. Am văzut că acaretele sunt în număr de şase; vom vedea acum împărţirea lor. Menţionez însă dinainte că puţine gospodării se bucură de un număr aşa de frumos de acarete, cum şi de o soliditate ca a acestora.

La asfinţit se găseşte un grajd mare, jumătate pentru vite, jumătate rezervat pivniţei. Vine apoi o poartă spre grădina cea mare,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

iar spre miază-zi se înşiră: 1 cuhne de vară, o şură de tăiat lemne, 1 colibă de spălat rufe, o şură de căruţe, o altă poartă (cea de intrare). Apoi la răsărit se găseşte un grajd pentru strae, având dedesubt un fel de pivniţă pentru ţinut bălegarul. Toate sunt curate, solide, bine acoperite cu draniţă, având poduri mari şi temelii de piatră.

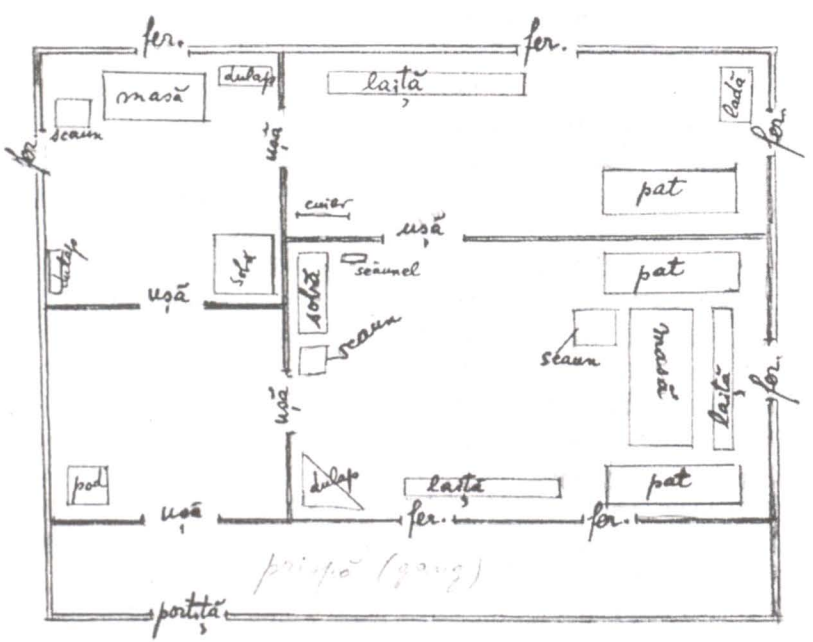
Ograda e mare, de formă dreptunghiulară, curată şi acoperită cu iarbă. N'a suferit îmbunătăţiri, afară de nivelarea care s'a făcut la construcţia casei. E mărginită de acarete şi e mai totdeauna goală. Vitele nu stau în ogradă decât seara când sosesc dela deal şi aceasta foarte puţin timp. Doar găinile se văd ciugulind prin ogradă; preferă însă şi ele să stea în grajdul vitelor, unde

p. 232. găsesc mai multă mâncare. Atârnate însă pe sub şură se văd fel de fel de lanţuri, fiare, juguri şi diverse unelte de muncă.

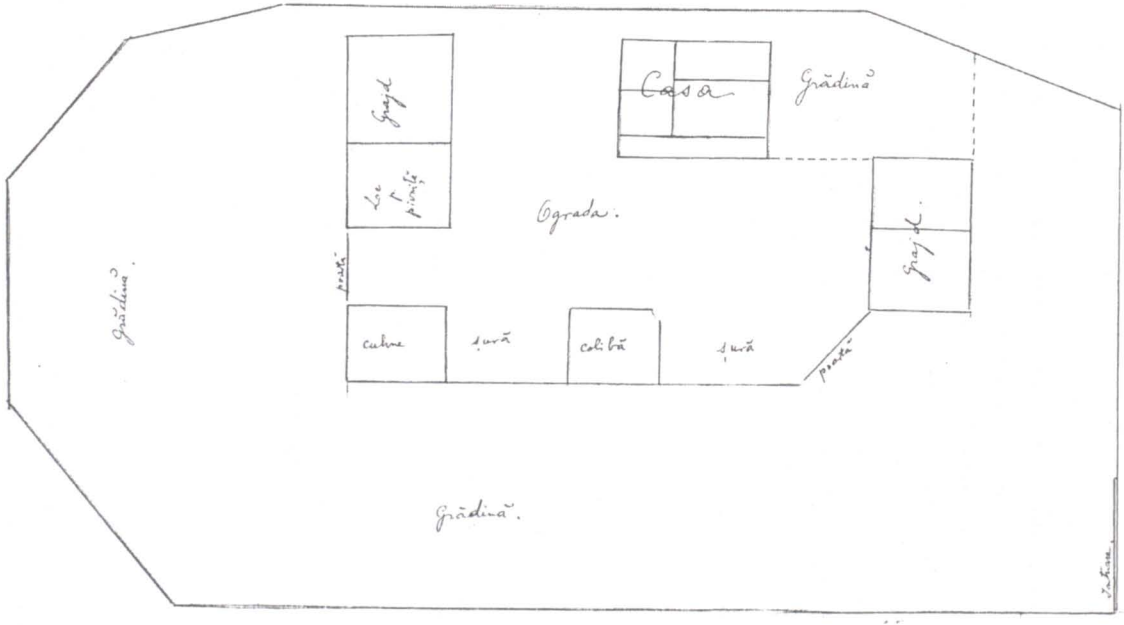
Aruncând o privire generală asupra gospodăriei lui Costan Ţâmpău se constată, cum am văzut şi din amănunte, că e una din cele mai însemnate din „poporul de jos" şi mai cu seamă din cătunul „Arseneasa", locuit în genere de oameni foarte sărmani.

Planul casei.

secţiune orizontală.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Planul
gospodăriei lui
Costan Țampău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 234. Gospodărie germană Echipa: Hreniuc – Gheorghiu

Casa şi gospodăria lui Franz Loi, Tâmplar
cătunul Handol Nº. 74

Gospodăria este situată în mijlocul cătunului Handol, poziția ei nu e determinată decât de puterea tradiției, conform căreia toate casele sunt aşezate la şosea. Locul pe care este aşezată, precum şi planul şi poziția ei, repetă întocmai casa veche, bătrânească, fără nici un element inovator. Terenul este o coastă de deal şi este în suprafață totală de 10 prăjini, ca la toate gospodăriile germane din colonia Handol în urma conflictului cu fondul regional la 1908. Poziția casei depinde numai de conformism, pentru că tradiția constrânge pe cei care clădesc, să respecte vechile aşezări. Se pare că la baza acestui obiceiu ar exista şi un element utilitarist, deoarece acest mod de aşezare aduce o economisire a terenului destinat ogrăzii şi grădinilor. Regularitatea aşezarei caselor pe ambele laturi ale şoselei se pare că ar satisface o cerință estetică sau mai curând simțul de ordine caracteristic germanilor.

Cum am spus situația casei a fost determinată de parcela atribuită fiecărui colonist în 1908, aşa că ceilalți factori determinanți pot a fi excluşi. La familiile mai numeroase totuşi, parcela a fost divizată copiilor care şi-au construit case lângă cea bătrânească.

În aşezarea caselor nu găsim o ierarhie socială – căci după propria mărturisire a proprietarului – prestigiul gospodarului nu depinde nici de

p. 235. cum de poziția locuinței sale, față de centrul satului ci de două elemente cu totul streine: 1) exactitatea plății dărilor, față de comunitate; 2) şi de moralitatea şi onestitatea proprietarului.

cu toată supunerea necondiționată la exigențele sociale, totuşi individualismul îşi are partea sa câr de mică. Dorința de a avea mai multă libertate în mişcările interioare ale vieții casnice, nevoia de a avea un spațiu mai larg, mai mare care să poată da mijloace de subzistență mai îmbelşugată, coexistă obiceiului înrădăcinat, ca vecinii să se ajute reciproc, prin adevărate clăci la lucrul pământului, adunatul fânului, construirea casei etc. cu rezerva reciprocității.

Casa este aşezată cu fața către răsărit, nu atât din motive higienice, - ci dintr'un simplu obiceiu, care are şi mo valoare practică. Îngustimea terenului – generală tuturor locuitorilor – au constrâns pe locuitori să-şi economisească locul. De aceea au construit la stradă şi de aceea au căutat să aşeze casa astfel ca să le rămâe cât mai mult loc pentru agricultură. Astăzi nici nu mai poate fi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

vorba de o altă aşezare decât de acea tradiţională, căci orice schimbare ar duce la incomodarea vecinilor.

Locul de casă format din ogradă şi grădina e în mărime de 10 prăjini. El are cinci despărţituri, dacă ţinem seamă şi de mica grădiniţă din faţa casei. Grădina în două părţi: una în care cresc legume şi alta în care se cultivă cartofi pe jumătate din teren, restul rămânând pentru fânețe.

p. 236. Gardul din faţa casei este de scânduri, iar celelalte garduri sunt făcute din drugari. Terenul este o coastă de deal, bun pentru agricultură. Casa este aşezată la şosea, compusă din 4 camere şi un antreu aşezate după împărţirea germană. E de notat că această împărţire imită în totul planul casei bătrâneşti.

În ogradă sunt următoarele acarete: o bucătărie de vară, o şură, un coteţ de păsări şi unul de porci, un grajd sistematic pentru vite, o a doua şură mai mare (pentru căruţe), un hambar, o latrină şi în mijlocul ogrăzii o fântână cu cumpănă, gura fântânii fiind prevăzută cu un capac.

Pentru descrierea analitică a elementelor gospodăriei se va vedea schiţa făcută de Dl arhitect Armăşel.

Casa şi împărţirea reprezintă în linii largi conformismul, preocupările estetice şi individuale reese din o deosebită grijă arătată amănuntelor din executarea casei sau mobilierului; de altfel, faptul se explică cu uşurinţă dacă ţinem seamă de profesiunea proprietarului. Casa, acaretele şi îngrădirea au fost lucrate de proprietarul însuşi.

Ograda este nivelată şi în parte pietruită. În grădina din faţa casei erau ronduri de flori (3 trandafiri, garoafe şi toporaşi). În grădina de legume erau straturi de legume şi pomi fructiferi: vişini, peri şi pruni. În a doua despărţitură a grădinii se găseau barabule şi maci, iar jumătate din teren era fâneaţă.

Casa este clădită din bârne de lemn de molift

p. 237. luate din pădurile comunale şi cu temelie de piatră. Casa aşa cum reese din planul Dlui arh Armăşelu reprezintă casa tipică a germanilor din Handal. Mărimea şi execuţia ei sunt rezultatul averii şi ocupaţiei proprietarului. În interior prezintă simplitate şi curăţenie. Pereţii şi tavanul sunt lipsiţi de orice ornamentaţie. Sobele sunt de cărămidă şi au formă dreptunghiulară (vezi desenul din anexă). Toate camerele sau într'o sală (tindă). Prima cameră din dreapta serveşte de dormitor, în el se află 2 paturi, 2 noptiere, 1 masă, 1 ladă, 1 lavoir, 2 scaune pe pereţi, 2 covoare de lână, cari ca tehnică şi material erau româneşti, ca model erau adaptări la concepţia artistică

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

germană. Desenul era pe unul o casă cu arbori, pe celălalt păsări şi flori. A doua cameră şi cea mai mare serveşte serbărilor familiare, aci se primesc vizitele, aci se ţine zestrea fetelor şi se numeşte "casa mare". În ea se află 2 mese aşezate una lângă alta, 6 scaune, o sobă, un pat, un bufet nou şi un dulap de haine, un dulap de vase, un scrin şi alte 2 dulapuri. Alăturea este o cameră mică care serveşte de cămară de obiceiu, transformată din cauza ocopaţiunei proprietarului în atelier de lemnărie. În ea se află o ladă şi diferite unelte de tâmplărie. În fine bucătăria, în care se află: 3 paturi, o masă, 2 bănci cu pupitru precum copii şi un cuptor cu plită

p. 238. Bucătăria serveşte de dormitor copiilor. Apoi sala în care dau toate încăperile, se află o canapea de lemn şi maşina de cusut.

În general în toate încăperile domneşte o curăţenie exemplară, pe duşumele care sunt curate, sunt aşternute ţoale de cârpe făcute de gospodină. Ferestrele erau deschise în toată casa pentru a se putea bine aerisi şi ghivece de flori înflorite împodobiau fiecare fereastă.

Fântâna avea ghizdele de scânduri, era acoperită cu un capac din leaţuri de lemn. Înlăuntru erau foarte multe plante (ferigi, burueni) crescute prin crăpăturile scândurilor. Apa se scoate cu ajutorul unei cumpene. Grajdul şi cotețele sunt făcute din bârne acoperite în 2 table cu dranițe. Şura şi cotețul de paseri sunt făcute din scânduri acoperite în 2 table cu dranițe. Latrina era de scânduri şi aşezată deasupra unei groape adânci.

Bucătăria de vară este o singură încăpere care foloseşte de bucătărie vara, spălătorie şi bucătărie pentru încălzit apa pentru opăritul plevei la vite, iarna. Ea este făcută din bârne de lemn de molift acoperită cu 2 table de draniță. Este unsă cu moloz şi spoită cu var. În lăuntru se află 1 masă, 2 bănci, câteva scaune, cuptorul cu plita şi diferite vase de bucătărie. Ograda este perfect închisă şi bătătorită. Nu se vede

p. 239b. în două pante.

Grădina se prezintă în straturi cu legume şi rânduri de flori.

- Mobilierul casei este cel orăşenesc şi foarte abundent, depăşind strictul necesar, explicaţia fiind meseria gospodarului.

Casa este întreţinută bine şi curat. Împrejmuirea din stradă făcută din scânduri oarbe de 1,60 m înălţime.

- Expunerea solară nu este cea mai fericită. Camera de dormit primind lumină directă dela soare numai dimineaţa până la 10° – ½ - 11°. Mai avantajată este bucătăria care primeşte lumina solară tot

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

timpul zilei. Lucru de care nu este nevoe sau ca la orientarea casei nu s'a ținut seamă de expunerea solară, ci de situațiunea locului.

p. 239 c. Completare

Construcție sănătoasă, bine luminată și aerisită. Ridicată dela pământ de 0,50 m pe fundație și soclu de piatră. Pereții exteriori și interiori de 0,21 din bârne de lemn de brad, tencuiți cu mortar de var gros și spoiți cu lapte de var. Tâmplărie din lemn de brad – se observă golurile mai mari, ferestre de 0,80 /1,20. Odăile sunt pardosite cu scânduri și au plafoanele tencuite.

Casa este acoperită cu draniță în două pante asigurând un pod comod luminat cu două ferestre la mabele frontoane. Comunicația în pod se face pe o scară de lemn fixă cu panta repede ce se găsește în cămară.

Înălțimea camerelor este de 2,60.

Bucătăria de vară în aceleași condițiuni de construcție.

Grajdul este amenajat pentru două vite mari, iar în partea opusă loc pentru grăunțe, păioase și scară la pod unde se găsește fânul. Este pardosit cu scânduri groase de lemn de brad cu un șanț de scurgere a urinii.

Remiza, grajdul și hambarul formează o singură construcție de bârne acoperite

p. 241. iarbă ca la casele românești. În ogradă se află proci, gînște și găini. Ca și în casă se observă în întreaga gospodărie spirit de economie și ordine. Așa cum se prezintă casa lui Franț Loy, se prezintă aproape toate casele din Handol. Ea poate fi considerată ca o casă tipică din colonia germană a Fundului Moldovei.

Notă:

Bugetul acestei gospodării l-a făcut Dl. prof. Cornățeanu, iar genealogia familiei, Dl. Stahl.

21.VII.928

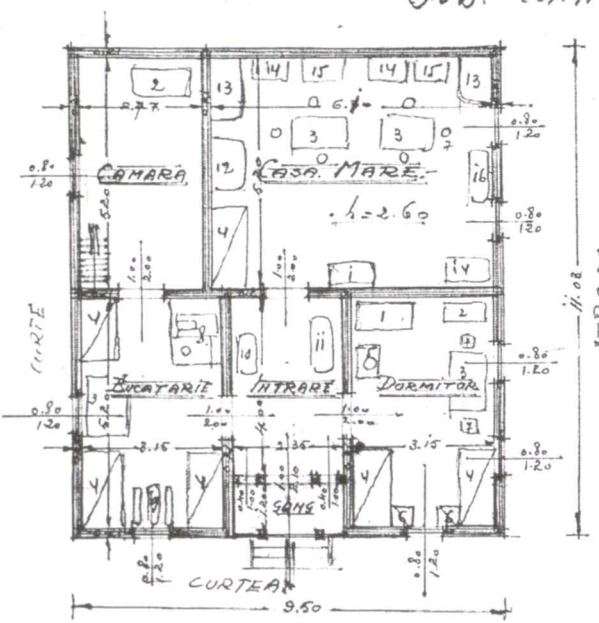
Anexa:

1) Planul gospodăriei întocmit de Dl. arhitect Armășel
2) Fotografia casei
3) Model de sobă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1/

— GOSPODĂRIA GERMANĂ —
FRANȚ LOY. —
COM. FUNDUL MOLDOVEI
JUD. CÂMPULUNG. —

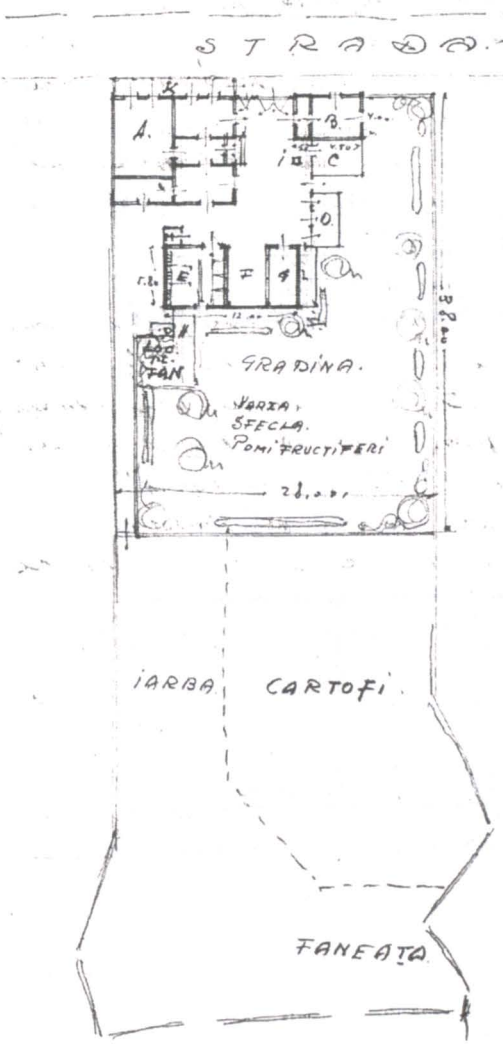
SCARA 1:100 = 0.01 — SECȚIUNE ORIZONTALĂ.

MOBILIER.

1) Soba
2) Ladă
3) masă
4) pat
5) lavoar
6) scaftiera
7) scaune
8) cuptor cu plită
9) banca copiilor
10) masina de cusut
11) canapea de lemn
12) bufet
13) dulap pentru haine
14) dulap pentru vase
15) scrin
16) bancă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

SCARA 1.00 = 0.0025

LEGENDA.

A. = CASA
B = BUC. DE VARA —
C) = ȘURA. —
D) = CUTEȚ (păsări în pereți)
E) = GRAID. —
F) = ȘURA. (REMIZA) —
G) = HAMBAR. (MAGAZIE)
H) = PRIVATA. —
I) = FANTANA. —
K) = GRADINA CU FLORI
L) = ȘURA.
M = GRAID. VITEL

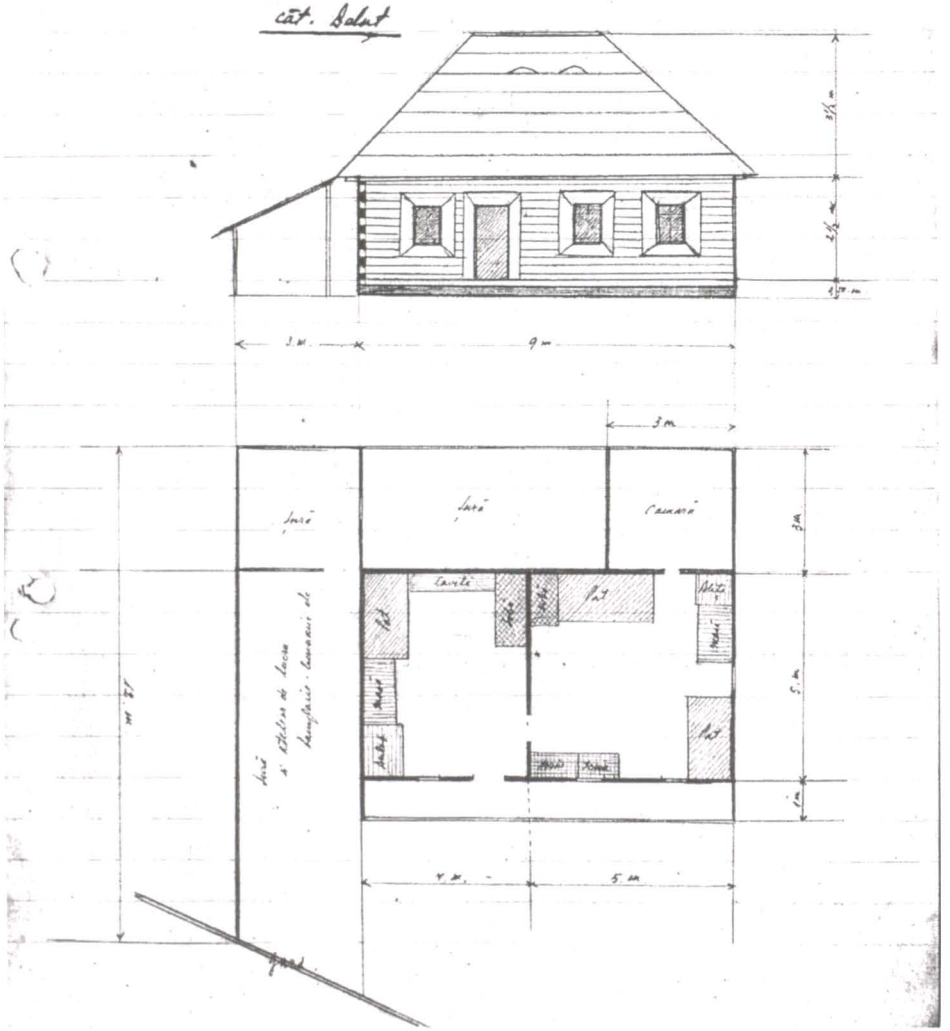
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Birlogic

Anghelide Gheorghe

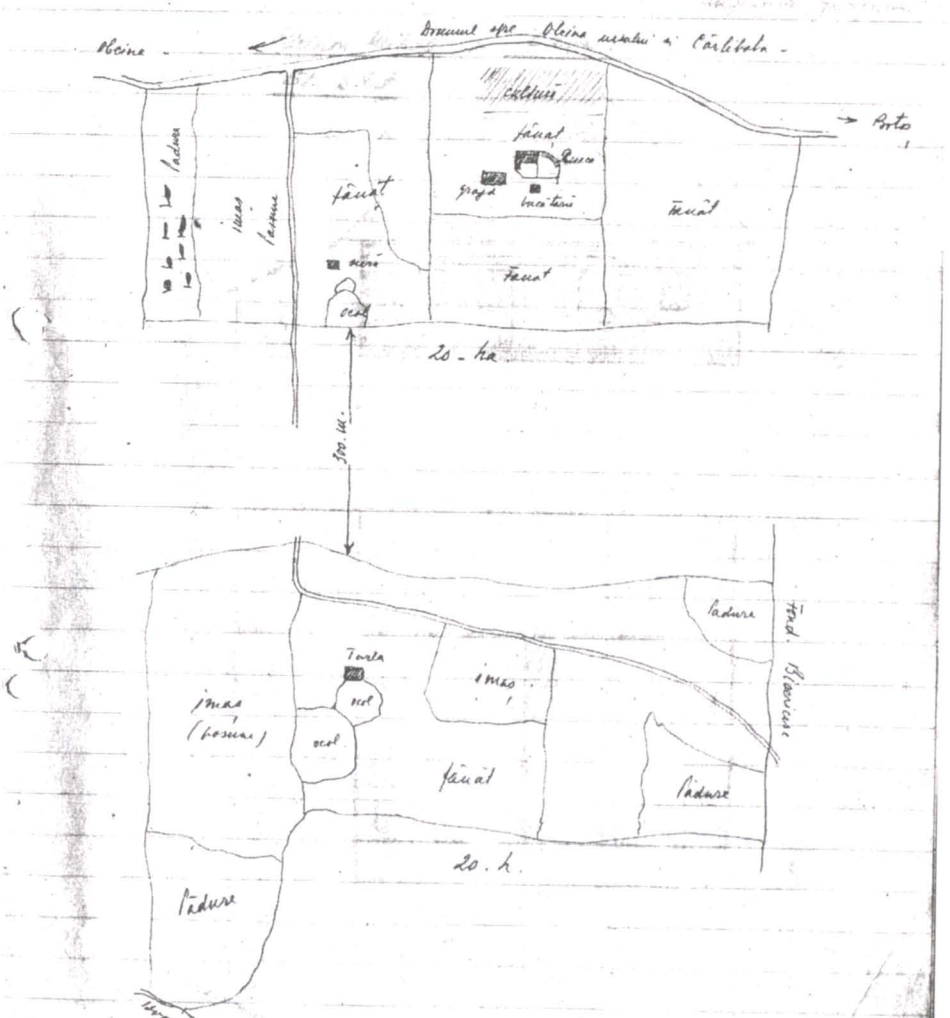
Spiridon Mihale
cât. Bolat

Casa

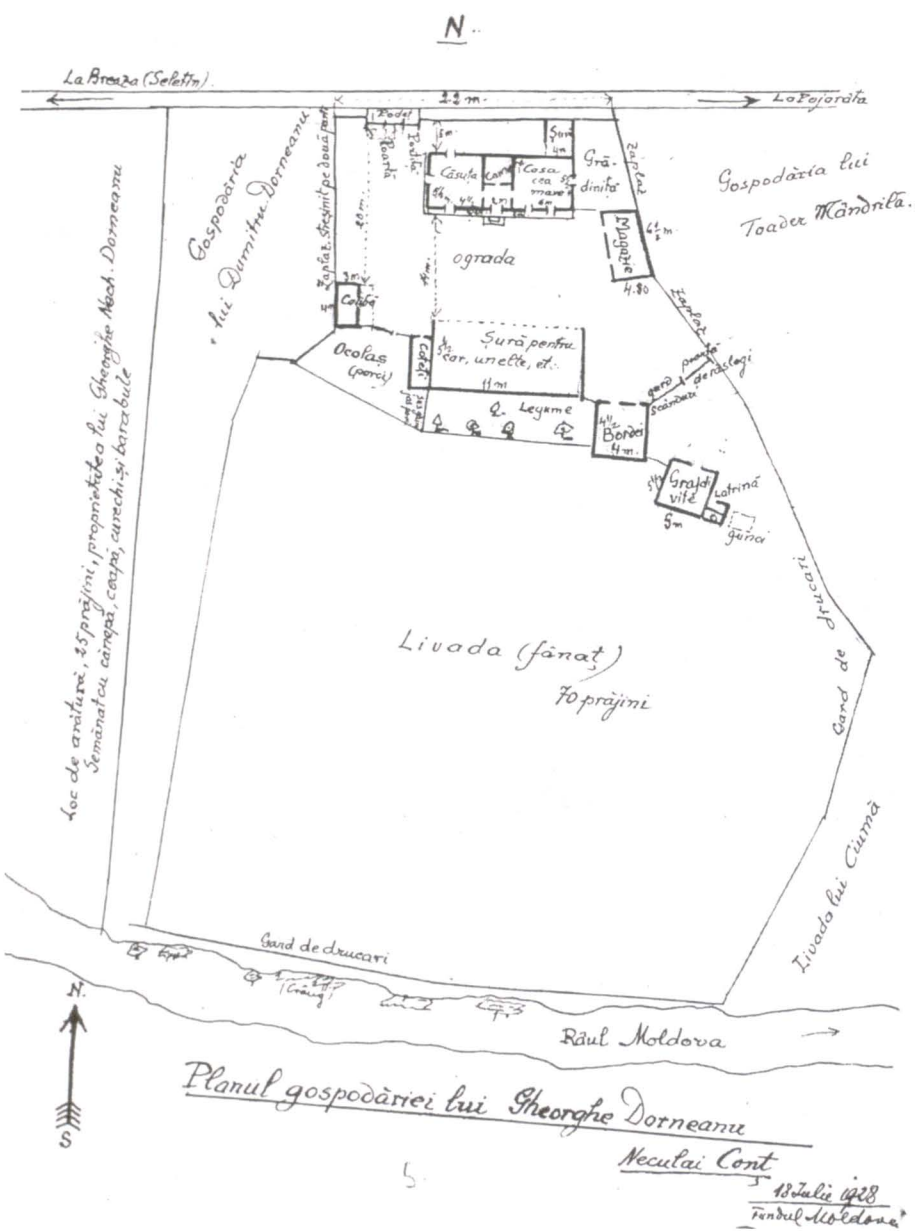

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

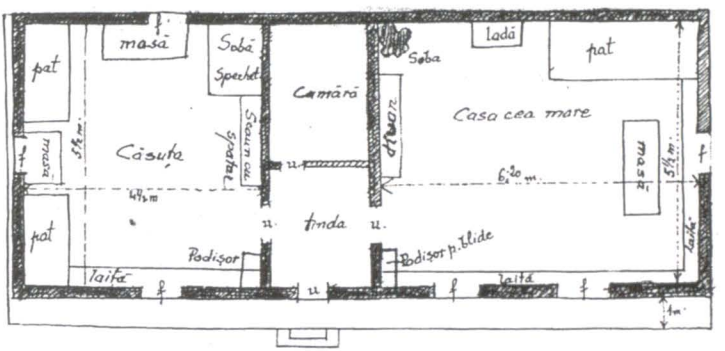
Moșia Ștefan Mihale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Casa lui Gheorghe Nechifor
Dorneanu.

18 Iulie 1928.
Neculai Cost

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 242. Seminarul de Sociologie / al / Universităţii din Bucureşti
Echipa monografică / Fundul Moldovei Iulie August – 1928
Gospodăria lui Gheorghe / Nichifor Dorneanu
lucrată de, Neculai Conţ / Licenţiat în filosofie şi litere
18 19 Iulie 1928

p. 247. **Gospodăria lui Gheorghe Nichifor Dorneanu**
din Cătuna Mândrileni – Fundul Moldovei / N° casei 263

Această gospodărie este aşezată în mijlocul Cătunei Mândrileni – Fundul Moldovei, mărginată spre Nord de drumul principal ce trece prin comună dela Pojorâta la Seletin, spre miazăzi merge până în apa Moldovei, gospodăria fiind astfel aşezată pe malul stâng. Spre răsărit se învecineşte cu Toader Mândrilă, spre apus se mărgineşte cu Dumitru Dorneanu, socru şi văr a lui Gheorghe Dorneanu.

Aşezarea aceasta a gospodăriei este condiţionată de conformismul social manifestat prin tendinţa de a fi situat cu gospodăria la stradă şi cât mai în centru, marcând deci o tendinţă de a se distinge cât mai mult în comună. Faptul acesta s'a dovedit chiar zilele acestea, de când suntem noi aici. Gh. Dorneanu a vândut un loc destul de bun, aşezat peste râul Moldova, deci mai departe de drumul principal, cu 40.000 lei, pentru ca să cumpere alt loc, aşezat chiar lângă şcoală şi dispensar, cu 60.000 lei. Motivul principal este, după însăş mărturisirea dânsului, ca să-l dea feciorului, ca să-şi facă casă chiar în centrul satului şi mai aproape de gară, căci condiţionarea aşezărei, depinde cu toate că nu e direct mărturisit şi de motivele economice, apropierea de o bună arteră de comunicaţii şi cât mai aproape de gară, căci prevede Gh. Dorneanu, Fundul Moldovei, va deveni

p. 248. o localitate căutată pentru aerul şi poziţia sa.

Gospodăria în care locueşte, moştenită dela tatăl său Nichifor Dorneanu pare a fi fost aşezată din aceleaşi motive: **social**, distingerea prin aşezarea la stradă şi cât mai în centru; şi din motivul **economic**, aşezarea lângă o arteră principală de comunicaţie. Faţă de punctele cardinale, aşezarea gospodăriei a fost influenţată de acestea, căci faţa casei nu este aşezată spre drum, cum ar trebui să fie situată, dacă s'ar ţine seamă de motive sociale şi estetice, ci este aşezată spre Miază-Zi, adică spre drum (M. noapte) vine tocmai spatele casei, neavând spre acest punct cardinal decât o fereastră, care să facă oarecum legătura cu strada.

p. 249. II. **Elementele gospodăriei**

Gospodăria, aşezată pe acest loc, în întindere de 100 prăjini, îţi are următorul istoric. Sunt mai bine de 120 ani, pe când în acest loc era pădure. Din acea pădure, în acelaş loc pe care se află actuala

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

casă, **Vasile** fiul lui **Iacob**, venit din Dorna şi fost vornic, a făcut pe loc cu lemn tăiat din pădure casă, care a fost lăsată apoi lui **Nichifor Dorneanu** şi acesta a lăsat-o actualului proprietar **Gheorghe Dorneanu**, care a prefăcut-o din nou vechea casă, care avea mai bine de 100 ani vechime.

Locul de casă şi al întregei gospodării este şes, cu o mică ridicătură spre drum, unde este aşezată casa cu atenansele.

Spre drum gospodăria este îngrădită cu zaplaz (gard făcut din bârne cioplite, acoperit cu streşină de draniţă formată din o singură parte (vezi desenul) apoi poarta, în două părţi, făcută din scânduri în picioare şi o portiţă. Spre Vest, despărţind de gospodăria lui D^{tru} Dorneanu, există zaplaz (gard cu streşină pe două părţi – vezi desenul). Spre E, despărţind de gospodăria lui Toader Mândrilă, este tot zaplaz cu streşină pe o singură parte. Livada (fânaţul) este împrejmuit cu un gard de **drucari** şi **leţuri** (**drucari** sunt lemnele rotunde, de obicei de brad, potrivit de groase. drucarii ciopliţi se numesc leţuri).

Ograda se desparte de **ocolaş** şi de livadă (între bordei şi gospodăria lui Toader Mândrilă) prin gard de scânduri, la ocolaş scânduri în picioare, dincolo gard de scânduri în lung.

p. 250. **Clădirile** gospodăriei fiind ale unui sătean fruntaş, sunt numeroase, pentru a răspunde trebuinţelor economice, înlocuind atenansele vechi care nu mai corespundeau dezvoltării de astăzi a gospodăriei.

Descrierea analitică a elementelor gospodăriei

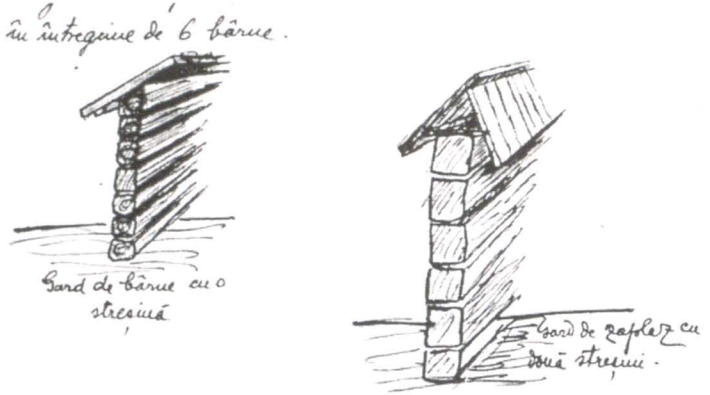
1. **Locul de casă** este puţin mai înălţat decât nivelul locului dinprejur, este uscat şi în bune condiţiuni de higienă.

Îngrădirea: gardul şi poarta

Ograda propriu zisă este împrejmuită cu **zaplaz**, adică cu gard făcut din bârne groase cioplite din lemn întreg şi acoperit cu şţreşină de draniţă, spre Nord şi est pe o parte streşină, iar spre V, streşina acoperă gardul din două părţi.

Natura materialului este impusă de împrejurarea naturală abundenţa lemnului, punându-se în gard adevărate grinzi de casă. Vechimea gardului este de 10 ani, când s'a refăcut întreaga gospodărie. Bârnele din gard au lungimea de 10 – 12 m, şi grosimea 0,20 – 0,30 m, de ex: gardul dinspre E, lung de 12 m, şi înalt de 1,40 m este făcut în întregime de 6 bârne.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 251. Gardul a fost lucrat, acum zece ani, de acelaş tâmplar care a lucrat şi casa **Grigore Dorneanu**, cu oameni de ajutor plătiți.

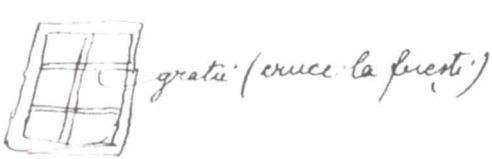
A fost făcut primăvara. Uneltele care s'au întrebuințat au fost ferăstrău, topoare, bardă, țapină, lanțuri, pentru drănițitul streşinii s'a întrebuințat barda anume pentru drănițit.

Terenul fiind ales de bune condițiuni: tare, cu scurgere şi uscat, nu a fost nevoe de nici o lucrare pregătitoare şi nici nu e pietruită, aşa că peste toată întinderea ogrăzii creşte iarbă, nu există bătătură.

Casa propriu zisă. Materialul Natura materialului, bârne de brad, întrebuințate la ridicarea casei a depins de împrejurările naturale, pădurea abundentă şi în imediata apropiere. Casa veche a fost ridicată cu lemnul din pădurea ce era pe acest loc. Casa, aşa cum se găseşte astăzi, a fost prefăcută acum 10 ani, din vechea casă, cu materialul bun rămas din acea casă, completând cu material provenit din pădurea proprie. Casa a fost făcută de un specialist, tâmplarul Gavril Dorneanu (astăzi mort) cu oamenii de ajutor necesari, care au fost şi ei plătiți ca şi tâmplarul.

Casa a fost ridicată primăvara şi cu mijloace obişnuite. Pentru aducerea lemnului, s'a întrebuințat sania, iarna, țapina cu care se mânueşte mai uşor butucii. Parte din butuci

p. 252. au fost ciopliți în pădure, parte aici pe loc, cu instrumentele obişnuite: ferăstrău, bestie, topor şi bardă, daltă etc.

Tipul casei este de om cuprins cu două odăi, tindă şi cameră (vezi planul). Odaea dinspre răsărit, numită "**casa cea mare**" sau odaea curată, are dimensiunile 6,20 / 5,50 m şi e înaltă de 2,40 m. În

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

peretele dinspre M. Z. are două ferestre, 0,85 / 0,45 m, iar în peretele dinspre răsărit o fereastră de aceiaş dimensiune. Ferestrele au gratii de fer, de următoarea formă.

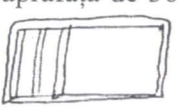
Odaea dinspre apus se numeşte "**căsuţă**", în care locueşte familia şi în care se găseşte mâncarea. Serveşte şi de dormitor. În această odae sunt câte o fereastră, în pereţii dinspre M. Z., apus şi răsărit, de aceleaşi dimensiuni şi cu gratii la fel. Această căsuţă (odae) are dimensiunile 4,50 / 5,50 m. La mijloc este tindă şi în fundul tinzei este cămara.

Temelia casei este făcută din piatră; prispa este sprijinită pe patru stâlpi groşi din piatră; pe aceşti stâlpi s'a pus o grindă şi s'a podit cu scânduri; de-asupra podelei prispei, pe aceşti stâlpi se ridică 4 stâlpi de lemn, fără nici o ornamentaţie, care sprijină haizaşul sau acoperişul căruia i se mai zice **dah**.

p. 253. Pereţii casei sunt făcuţi din bârne groase, încheiate la colţuri, fără să fie astfel nevoe de stâlpi.

Pereţii dinspre nord, răsărit şi apus, care nu au nici o uşă, sunt făcuţi în lungime de câte o singură bârnă, lungă de 13 metri.

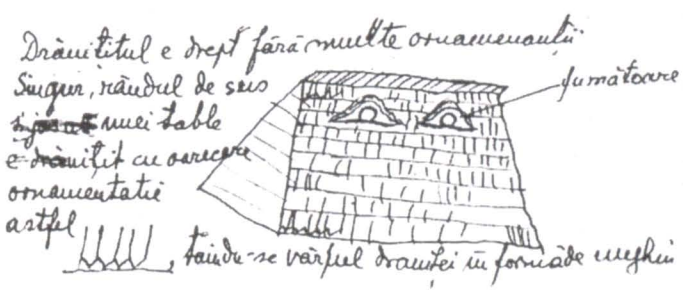
Peretele dinspre nord, care are numai o ffereastră este făcut întreg numai din 11 bârne, o suprafaţă de 36 m^2, adică fiecare bârnă ocupă în perete 3,72 m^2.

De-alatul pereţilor se găsesc puse 10 grinzi, pe care s'a aşezat podul de-asupra şi podul de desupt, care răspunde în camere şi care e tencuit şi văruit.

Pereţii camerilor sunt tencuiţi şi văruiţi numai pe dinăuntru; pe din afară s'a tencuit şi văruit numai câte un brâu lat de 20 cm în jurul ferestrelor şi uşei. Odăile, tinda şi cămară sunt podite şi pe jos.

Cele 10 grinzi aşezate de-asupra pereţilor, la capete sunt unite prin alte două grinzi

transversale, formând **cununa**, pe care se aşează 8 perechi de căpriori în lungul casei şi 4 perechi în latul casei, pe care se sprijină cele 4 părţi, numite **table**, a haizaşului, care se unesc în vârful casei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

(coama casei). Tabla dinspre fața casei care dă în ogradă are două afumătoare prin care iesă fumul din pod, căci e de notat că sobele nu au coşuri sau hogeacuri pentru fum care să iasă afară peste acoperiş, ci fumul se răspândeşte în pod prin **cahlă**, din două motive, ca

p. 254. să poată afuma carnea şi pentru că afumând dranița ține mai mult. În pod se găsesc două **cahle**, dela cele două sobe.

Cahla e de fapt coşul, înălțat de la suprafața podului cu 0,40 m, astupat de-asupra şi lăsat o deschidere laterală prin care iasă fumul.

Suitul în pod se face prin cămară cu o scară portativă, printr'o deschizătură astupată cu o "**uşă dela pod**".

Pivniță, numită **groapă**, se află în cămară, adâncă de 2 m, de formă pătrată cu latura de 2,30 m. Pereții groapei sunt ziditi cu piatră. În groapă se țin barabulele.

Ca să intri în casă, sui 2 scări, făcute din scânduri, treci pe prispă apoi pragul şi dai în casă. **Uşa** e făcută din două scânduri, prinse în şuruburi de două chingi de lemn, pe care sunt prinse balamalele de fer. Încuetoarea, ca şi la celelalte uşi sunt broaşte de târg cu cheie. La fel sunt şi uşile care dau în cele două odăi. Ferestrele, deja descrise, sunt un singur rând, format din două părți, care se deschid în afară, fiecare parte având trei ochiuri.

În "**casa mare**" este o sobă de cărămidă cu doi stâlpi.

În "**căsuță**" este o sobă cu cuptor desupt şi şperhet, ocupând o suprafață cu dimensiunile de 1,40 / 1,60 m. Pe dinăuntru casa este văruită cu var alb, fără nici un brâu sau ornamentație.

În "**casa mare**" în jurul cârligului din mijlocul podului, de care se atârnă o lampă sunt patru cercuri de tencuială cu un al cincilea cerc crestat.

p. 255. Casa de locuit se aseamănă tipului de casă obişnuit pentru familiile cu situație materială bună, fără a avea pretenția de a se deosebi de celelalte case ale gospodarilor din aceiaş stare.

Aspectul interior al casei

După cum am arătat "**casa mare**" este odaea curată pentru sărbători, prăsnuiri şi primirea musafirilor, în care dorm şi membrii de ai căşii când sunt prea numeroşi.

În această odae avem un pat de lemn, înfundat, de lemn de brad, obişnuit, nevopsit şi fără vre-o lucrare artistică, aşezat de-alungul peretelui dinspre nord. Patul are saltea de paie acoperit cu **plocadă de lână**. Lângă peretele dinspre răsărit şi lângă cel dela M. Z. se găsesc **laiți**, acoperite cu țaoel de lână (un fel de cergi înguste). În colțul de SE,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

pe laiță se găsește o ladă de zestre, acoperită cu un lăicer de lână. Sub laița de lângă peretele dinspre Vest se găsește o altă ladă. Ambele lăzi sunt de târg, vopsite cu flori, în felul lăzilor brașovenești. Între ușa și peretele de miazăzi, pe laiță se găsește un podișor cu cinci rafturi în care se țin farfuriile și celelalte tacâmuri. Între ușă și sobă, de-alungul peretelui de vest se găsește un **divan** cu salte de pae acoperit cu plocăzi de lână. În mijlocul casei se găsește o masă de 1,00 / 1,80 și trei scaune de lemn cu spătar, fără ornamentații deosebite și nevopsite. În mijlocul casei, atârnând de cuiul din mijlocul podului este o lampă suspendată de bronz cu **abatjour** alb, n°. 12.

Pe pereți de jur împrejur, pornind de la pat, laițe și divan sunt
p. 256. puse **lăicere alese** lucrate în casă de gospodină (patru bucăți). De-asupra lăicerul sunt așezate, alternând un tablou cu o **năframă** sau un **mânești**, toate lucrate cu flori în culori viu colorate cu benzi înguste tricolore.

Sunt **mânești** șapte și zece năfrămi.

Tablouri sunt: patru icoane mari, încadrate în rame, așezate pe peretele dinspre răsărit.

Sunt 2 tablouri mici cu Regele Fersinand și Regina Maria, apoi patru tablouri mari, reprezentând o sfințire de biserică și diferite grupuri. Mai sunt 10 tablouri mici cu fotografii familiare, toate cu rame și 4 diferite vederi (cărți poștale ilustrate).

Pe jos sunt așternute patru țoluri, bătute cu lână și urzite cu tort, unele din ele chiar alese sau în vrâste.

Podelele nu sunt vopsite, sunt curate și spălate regulat cu apă. În toată odaea domnește multă ordine și curățenie.

În "**căsuță**", odaea de locuit, servește ca dormitor, ca bucătărie și sală de mâncare, se găsesc două paturi asemănătoare cu cel din "casa mare", o laiță, un scaun cu spătar, două mese, un podișor pentru blide și două cuiere pentru vasele de bucătărie

Pe pereți se găsește, de-asupra lăicerelor, un singur calendar, nici o fotografie sau tablou. Se găsește o icoană și o candelă. De pod (tavan) atârnă o lampă veche de bronz suspendată.

p. 257. Paturile au saltele de paie (strujac), acoperite cu plocade mai vechi și mai decolorate. Și aici domnește ordine și curățenie.

În tindă se găsește un scaun pe care se așează o cofă și o găleată cu apă. În cămară se ține polobocul cu curechi iarna, brânză, merișoare, borșerul cu pepeni (castraveți) etc.

Grădina. Sunt trei grădini. O grădiniță situată între peretele de est al casei și gard, un dreptunghi 10 / 5 m, în care sunt tufe de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

liliac, două tufe de trandafir alb, un cocazar, cinci tufe de **pantinele** (pomişoară sau coacăză), căpşune, clopoţei, barbanoc.

O altă grădină pentru legume, aşezată în dosul şurii 14 / 6 m. Aci se găsesc 3 meri, 6 pruni, ceapă trei straturi, usturoi două straturi, pintrijei, morcovi, marari, mintă etc.

O a treia grădină mai mare situată lângă livada pe malul Moldovei, de 25 prăjini, cuprinde 18 prăjini barabule, 2 prăj<ini> cânepă, 1 pr<ăjină> in, 3 prăj<ăjini> - curechi, ceapă, usturoi, pe o prăjină bob şi mazăre.

Grădinile sunt bine îngrijite, plivite la timp, când se secetă sunt udate cu apă adusă din Moldova, adusă cu găleţile şi stropitoarea. Primăvara grădinile sunt gunoiate. Folosul acestor grădini este că în gospodărie nu se cumpără niciodată legume, dincontră câteodată se vând cartofi. Din merele recoltate din cei 3 meri se face must, iar din prune povidlă.

p. 258. **Ograda** are forma unui poligon foarte neregulat (vezi planul), nu este pietruită şi nici n'a fost nevoe de lucrări pentru amenajare pentrucă terenul este puţin aplecat şi dur.

În ogradă nu se ţine nimic, pentrucă vitele şi oile se ţin vara la stână, iar iarna la târlă. Porcii se ţin în ocolaş. Prin ogradă umblă numai găinile, raţele şi câinele. Din această cauză în toată ograda creşte iarbă care însă din cauză că e călcată. ci o pasc găinile, gâştele nu creşte mare. Dela poartă la uşa casei, de aici la colibă, la grajd şi la şură se desemnează mici cărări, cu iarba aproape pierdută.

Ograda este ţinută în curăţenie.

Acareturi. **Magazia** sau **grajdul**, dimensiuni 6 ½ / 4,80 m, clădit din bârne, acoperit cu draniţă, cu două uşi şi două despărţituri, fără nici o fereastră serveşte pentru a pune poloboace cu păpuşoi, slănină, făină etc. În cealaltă despărţire se ţin haine şi diferite lucruri de îmbrăcăminte ţi pentru zestre. În faţa casei avem **şura** pentru car, sănii, unelte etc, care are numai trei pereţi, acoperiş format din o singură tablă aplecată, cu o streşină dinainte.

În această şură se găseşte un car, două sănii, diferite roţi, plug de fer, grapă, sape (cinci), harlete (trei), coase (2), ciocan, batcă, lanţuri, ţapine, topoare, ferestrae etc.

Colibă, 3 / 4 m, serveşte ca bucătărie de vară ţi pentru spălatul rufelor. Se găseşte o vatră, trei laiţi. E făcută tot din bârne, acoperit cu draniţă, două plase,

p. 259. care, în faţă, este foarte eşită în afară. Coliba are o uşă şi nici o fereastră.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dincolo de şura de unelte, se găseşte un **bordei** 4 / 4 ½ m, în care a locuit o mătuşă bătrână. Bordeiul are o uşă şi 3 ferestri mici, e făcut din bârne, acoperit cu haizas în două părți. Pe dinăuntru e văruit. Are o sobă de bucătărie, două laiți şi un podişor. Acum în el se țin vase ca să nu se usuce. Se ține vana, poloboace, buți, ciubere etc, care nu se usucă fiind umezeală, deşi nu e săpat în pământ. Nu are însă temelie ridicată dela suprafața pământului şi nici nu e podit. Dincolo de bordei şi mai înapoi, se găseşte **grajdul** pentru vite, 5,50/4,00 m, în care iarna se ține calul, o vacă şi viţelul ei. Celelalte vite se țin la târlă în timpul ernei şi vara la stână. În dosul casei mai este o şură, pentru ținut şi tăiat lemnele. Lângă grajd este **latrina** care se numeşte **budă**, n'are groapa adâncă, pentru că iesă apă şi nici nu e complet închisă, e însă acoperită. Lângă latrină se depozitează gunoiul scos din grajd. Toate acaretele sunt vechi, făcute din bârne (pereții), acoperite cu draniță mare.

Fântână nu este în prezent. Apa pentru gătit şi spălat se aduce din râul Moldova, pentru băut se aduce dela isvorul (jgheabul) de peste râul Moldova, la depărtare de 150 m. Fântâna a fost mai înainte, formată din un budăi de răchită, adâncă de 1 m, dar a fost astupată.

p. 260. Ce am descris până aici este gospodăria din sat.

Gheorghe Dorneanu mai are o altă gospodărie la pârâul **Neagra**, comuna Breaza, formată din o casă cu două odăi şi tindă, un grajd cu două despărțituri pentru vite, o şură pentru oi, o şură pentru lemne şi o colibă.

Şi aici o grădină cu legume, în suprafață de 2 prăjini, 40 prăjini cu orz, cartofi şi in.

Mai are la **Mănăilă** (muntele) **stână** şi o **colibă de iarnă** şi un grajd pentru vite.

p. 261. Gospodărie Anghelide Georgescu

Spiridon Mihale Deluț

N°. 1 Aparat pentru scos mierea din faguri (centrifug)

N°. 2 Rama pe care se aşează fagurile

N°. 3 văzut în plan orizontal

N°. 4 văzut în plan vertical

Aparatul după un model văzut aiurea a fost construit chiar de Spiridon Mihale din lemn.

Funcționare

Rama aşezată în aparat împreună cu fagurele (descăpăcit) – se imprimă o mişcare repede de rotație întregului sistem (N°. 5) în mână şi proptit în pământ. Mierea isbită de pereți se adună în fund apoi prin gaura fundului este vărsată într'un recipient oarecare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 262. Gheorghiu Octav
Inform. Nistor Nuluță
com. F<undu> Moldovei centru

Casa țărănească / Descrierea unei case în construcție

Casa pe care am cercetat-o abia s'a ridicat deasupra temeliilor în modul acesta am putut studia complet diferitele elemente din care se compune, precum și mijloacele tehnice care ajută la realizarea ei. Casa avea temelia din piatră. Bucăți de piatră adunate din râul Moldova și legate prin un ciment de var cu pulbere de pe șosea – formează baza pe care se va ridica ulterior clădirea.

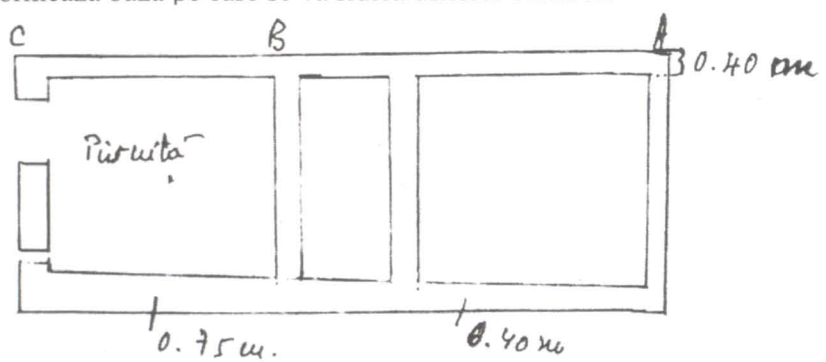

Fig. I

Din cauză că terenul e în pantă, temelia are diferite înălțimi. Plecând dela 60 cm, în punctul A, ea atinge 1,60 – 2 m în punctele B și C. Între punctele B – C înălțimea permite existența unei pivnițe care are – după cum se vede din plan – o fereastră și o ușe. În acelaș timp grosimea temeliei variază. Pentru că între punctele A și B locul gol se umple cu pământ este suficientă o temelie groasă de 0,40 m; între B și C – unde e pivnița – temelia are o grosime de 75 cm.

Din cauza înălțimei ei casa va avea un coridor sau șopru care va înlocui prispa bătrânească. Se pare însă că primul factor

p. 263. care determină abolirea formelor vechi, este necesitatea de a se supune formelor noi care își fac aci loc, în viața colectivității.

Este, se pare, o necesitate colectivă care caută o necontenită transformare și modificare a obiceiurilor existente. Dar să nu anticipăm.

Deasupra temeliei de piatră se pun tălpile casei. Tălpile sunt niște bârne de molift, având în secțiune transversală, dimensiunile de 20 și 15 cm. Ele sunt de două feluri, acea care se pune ca să susție peretele din lungul casei se numește talpa lungă și talpa lată. E de notat că ele, ca de altfel întreaga arhitectonică aproape – nu sunt prinse cu cue, ci se îmbină una cu alta atât de strâns, că asigură numai prin această îmbinare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

soliditatea şi rezistenţa clădirei. De altfel metodul acesta se continuă până la completa ridicare a pereţilor, bârnele nu se sprijină pe nimic ci formează cele patru colţuri ale casei numai prin simpla îmbinare a lor. Acest procedeu este specific românesc şi deosebeşte complet construcţiile române de celelalte, germane de exemplu, care au la fiecare colţ câte un par de care sunt prinse bârnele ce formează pereţii. Avantajul practic pe care il oferă metoda e că nu mai pune casa în directă dependenţă de viaţa bârnelor dela colţuri care fiind băgate în pământ pot putrezi foarte repede şi strica prin aceasta casa. Greutatea casei şi perfecta stare de echilibru care se obţine prin construirea unei temelii complet orizontale, înlătură şi o posibilitate de răsturnare sa înclinare. Şoprul este susţinut de stâlpi de lemn sau de piatră.

În construirea casei stâlpii verticali marchează locurile unde
p. 264. pereţii vor prezenta locurile goale necesare uşilor şi ferestrelor. Aceşti stâlpi nu sunt uşorii uşilor şi fereştrilor, ci sunt numai punctele de sprijin ale capetelor bârnelor.

Afară de golurile lăsate pentru uşi şi ferestre, peretele mai prezintă o spărtură – în locul unde se va aşeza cuptorul. Acest loc se umple cu piatră sau cărămidă spre a se evita incendiul.

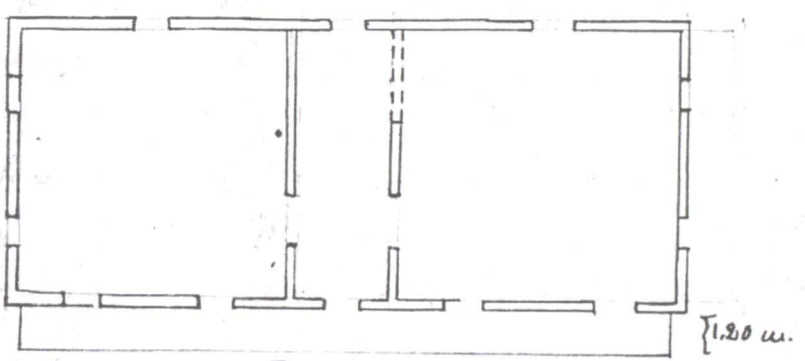

Fig. 2.

Casa este formată din 2 camere şi o sală sau tindă. Ea are o înălţime de 2,80 m. Constructorii ei au o deosebită grijă ca înălţimea să fie proporţională cu celelalte dimensiuni.

Odăile au dimensiunile de 4,60 pe 3,60 şi tinda 1,50 pe 3,60 m.

Ferestrele sunt înalte de 1,20 m şi late de 65 cm. Uşa e lată de 0,95 m şi înaltă de 2 m. De obiceiu uşa se face atât de înaltă încât deasupra ei să se mai poată aşeza încă vreo trei bârne. Şopru e lung cât casa şi lat de 1,20 m. Pivniţa are mai reduse, din cauza grosimii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

temeliei – dimensiunei camerei de deasupra. Ea serveşte la păstratul legumelor: barabule, curici etc, şi la murături.

După terminarea pereților se podesc odăile. Cele cu temelia
p. 265. astupată cu pământ se podesc cu scânduri sprijinite pe două bârne; camera de deaspra temeliei se podeşte cu bârne şi după aceea cu scânduri.

Părețiii făcuți din bârne "se vergelează" cu bucăți de scânduri sau draniță, după aceea se tencuesc cu malter şi se răsuesc.

Podul se face în două feluri: Sau se întrebuințează bârne şi atunci se lucrează ca orice perete; Sau se podeşte cu scânduri de 5 cm grosime, frumos geluite şi care nu se văruiesc. Podul propriu zis, sau bine zis acoperişul se face într'un mod curios. Constructorul nu-i determină o anumită înălțime ci, după terminarea pereşilor, ia doi stâlpi, îi pune cap la cap şi formează un vincăl, un unghi, de a cărui mărime depinde şi înălțimea acoperişului. Înălțimea definitivă a casei e formată astfel ținând seamă de proporția tuturor elementelor ei. Podul e făcut din căpriori pe care se bat leți de care se fixează dranița. Dranița se aşează în două rânduri astfel ca rândul de deasupra să înlăture deschizăturile din cel inferior pentru a nu putea pătrunde ploaia. Asupra acoperişului vom reveni atunci când vom discuta problema stilului casei, deocamdată să vedem destinația sau rolul încăperilor. O cameră – acea a cărei perete stâng e întrerupt (fig. 2) va servi de bucătărie. În ea se va construi o sobă – cuptor; cealaltă va servi de dormitor, în ea se va construi o sobă. Ferestrele şi uşile sunt gabricate de stoler, sunt poate singurile elemente care abuzează de produsul civilizației, cuele,
p. 266. căci repet încă o dată – nici o parte a casei – apoi de acoperiş, nu este fixată cu ajutorul cuelor. Înainte vreme, acum vreo 60 de ani, şi dranița de pe casă era fixată cu nişte cue de lemn, aşa numitele cue de tisă. E un obiceiu pe care țăranii de azi îl privesc cu dispreț spunând că numai nişte oameni proşti l-ar mai putea utiliza. Uşorul sau coşul casei se fixează de cei doi stâlpi care îi marchează locul, deasupra ei se bate o blană sau bârnă. Toate acestea de obiceiu nu se obesc.

Construcția unei astfel de case ar costa vreo 30000 (trei zeci mii) lei. Ea este construită de proprietar însoțit de trei lucrători din sat, plătiți cu ziua – 120 lei / zi. Vecinii nu dau nici un ajutor, din contră se pare că se vede la ei o oarecare răutate pentru ceace văd că face vecinul lor. Dacă el ar fi invalid, bătrân, poate că lucrurile s'ar schimba, acum însă nu fac decât să-şi arate răutatea.

Banii îi are din economii şi de la feciori care slujesc, dealtfel tot pentru ei o face, căci nu se ştie dacă nu va locui iarăş în căsuța veche, cu prispă bătrânească după căsătoria lor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Casa este aşezată în mijlocul satului, lucru care îşi are importanţa lui, care se vădeşte în valoarea economică pe care o are o casă în centru spre deosebire de una dela margine.

Pentru acel care locueşte ea prezintă avantajul economiei de timp şi apoi – după propriile lui cuvinte – îi dă o altă vază. Aşezarea faţă de sat mai are şi alte avantaje subiective. În primul rând casa – mai ales când este nouă – e văzută de oameni

p. 267. cealaltă nu şi apoi îl ajută prin aşezarea ei în meseria sa. În privinţa aceasta aşezarea lângă şosea este un mare avantaj şi faptul se vădeşte cu atât mai mult cu cât cine are loc de mai de mult sau bani mulţi mai poate face casă la şosea.

Casa este îndreptată cu faţa spre răsărit. Poziţia a fost determinată exclusiv de natura terenului. Dacă ar fi fost alt teren casa ar fi fost construită ca toate celelalte cu faţa spre miază-zi. Nu s'ar fi putut construi cu faţa la şosea pentru că ar fi fost îndreptată spre miază-noapte cea ce este rău. Moda veche era să se construiască casele cu faţa spre răsărit acum se construesc toate spre miază-zi pentru că au mai mult soare. Stilul casei se observă după construcţia acoperişului. Prin acoperişul ei casa aceasta se va apropia de stilul nemţesc, deoarece proprietarul ei şi-l va face numai din două table de draniţă, pe când vechile case româneşti au acoperişul din patru. Pentru a motiva această schimbare, proprietarul care joacă şi rolul de arhitect cu puteri discuţionare – susţine că ar întrebuinţa mai puţină draniţă, cea ce nu este exact după cum mărturisesc şi lucrătorii. În realitate motivul care îl determină să facă această schimbare este necesitatea de a arăta că şi-a făcut o casă nouă. Pentru aceasta se supune modei care a început a răspândi modele germane, mai la toate casele care se construesc din nou.

În această ordine de idei e de observat şi studiat

p. 268. calea pe care a urmat-o înrâurirea stilului german. Mijloacele de socializare au fost exclusiv legate civilizaţiei.

În timpurile vechi, românii nu au avut grajduri. Vitele le ţineau pe munţi, la târle. Un cal ce îl aduceau acasă îl ţineau sau în curte sau în şură. Cu timpul necesitatea de a avea vitele împrejurul casei, i-a determinat să-şi construiască grajduri. De model au servit casele şi grajdurile germane al căror stil nu-l puteau adopta la case din cauza tradiţiei. În modul acesta avem încă de acum 50 de ani grajduri în care stilul german se îmbină cu cel românesc. Astăzi tot în baza acelorași legi ale imitaţiei stilul german caută să înăbuşe legile tradiţiei şi stilul pitoresc al vechilor aşezăminte româneşti.

19.VII.928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

FUNDUL MOLDOVEI

1.	Biografii	5	fişe
2.	Administrativ-Politic	30	fişe
3.	Societate Politică	16	fişe
4.	Portrete	4	fişe
5.	Cuvântări	3	fişe
6.	Atitudine religioasă	30	fişe
7.	Jocuri de copii	13	fişe
8.	Estetic	6	fişe
9.	Secte religioase	8	fişe
10.	Mistic	5	fişe
11.	Discuţii cu Adventiştii	34	fişe
12.	Atitudine religioasă	9	fişe
13.	Stare culturală	16	fişe
14.	Lista ziarelor şi revistelor ce se citesc în Fundul Moldovei	5	fişe
15.	Biblioteci personale	7	fişe
16.	Tabloul Intelectualilor din F. Moldovei	4	fişe
17.	Tabloul elvilor de curs primar şi secundar cari solicită ajutor	3	fişe
18.	Tabloul cheltuelilor efectuate pentru întreţinerea copiilor în şcoli	3	fişe
19.	Scoala Română	43	fişe
20.	Scoala Germană	10	fişe
21.	Consideraţiuni asupra stării culturale	28	fişe
22.	Biserica	10	fişe

Seful Arhivei

-5.X.1939

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 269b. Biografii

p. 270. Anexa Nr. Alfred C. Ionescu

Aurel Antonovici – secretar Primărie

biografie – portret

S'a născut în anul 1879 din părinți români: tatăl învățător, iar mama fată de învățător. E de origină putnean. Școala primară o face în orășelul natal Valea Putnei. Își continuă învățătura făcând 4 clase la gimnasiul din Suceava. Ne mai putând urma studiile în direcția începută face "praxa" P.TT.-ului până la "asântare" – recrutare. Făcându-și serviciul militar la poșta din Bosnia și Hertzegovina se întoarce în orașul său părăsind pentru totdeauna cariera P.T.T.-ului care îi răpea prea mult timp. Câtva timp în urmă se duce la Vama unde ocupă serviciul de secretar al Primăriei. Mai târziu e mutat cu acest grad – cu care îl găsim și astăzi – la Fundu Moldovei. După războiu – în vârstă de 41 ani – se căsătorește cu o germană Matilda, care în urmă s'a "naționalizat". După situația de învățătoare în F<undu> Moldovei. Au patru copii: cel mai mic de 4 ani, iar cel mai mare de 8 ani.

Bun gospodar și om chibzuit reușește ca din leafă și alte mici venituri să ducă o viață comodă și să aibă și excedent (Vezi bugetul la (...)) De statură potrivită, bine legat, sprinten, nepăsător parcă de ani, tuns scurt, cu fața brăzdată și bine îngrijită păstrează o accentuată notă de tristețe în poziția celor 49 de ani pe care îi are. La serviciu vine îmbrăcat în costumul münchenez de sport: cămașă cu guler resfrânt, pantaloni din piele până deasupra genunchilor, încălțat cu sandale fără ciorapi și cu o jachetă subțire. Veșnic în acest costum când e consilier se îmbracă "nemțește" orășenește. Nu umblă în portul țăranilor bucovineni niciodată.

p. 271. Se vede bine influența mediului natural asupra lor. Astfel se ocupă cu vânatul care îl distrează practicându-l ca și sport și cu apicultura căci îl interesează viața albinelor. Timpul rămas liber pe lângă aceste ocupații îl folosește îndeletnicindu-se cu puțină tâmplărie peste necesitățile gospodăriei. Aceste preocupări constituiesc acum singurele isvoare de satisfacție sufletească. Mai de mult a făcut vre-o câteva articolașe la Gazeta Vânătorilor. Vânatul și dorul munților e tot ce i-a mai rămas din visurile de tinerețe: să ajungă inginer silvic. "Pe atunci studiile se făceau la Viena și trebuiau bani foarte mulți ca să le isprăvești". Neavându-i a fost silit să le întrerupă.

Politică nu face fiindcă îi este foarte urâtă: "că prea spun minciuni multe unii și alții" și "numai dușmănie aduce".

Copiii nu vrea să-i rămână aici, căci "nu-i viitor în F. Moldovei".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Cinstit şi conştiincios, ordonat şi punctual, ca funcţionar e mulţumit în viaţa pe care o duce. O singură grijă îi apasă: examenul de secretar ce trebuie să-l depună "la Români". Fire modestă şi muncitor tăcut, duce o viaţă fără deziluzii, căci aspiraţiile ce l-au însufleţit odată s'au stins. Nu le regretă: le-a uitat. Se întrevăd rutina şi automatismul vieţii de funcţionar: fără viaţă lăuntrică, fără preocupări intelectuale, actuala situaţiune necerându-i decât angrenare cu nesfârşita mon<o>-tonie a slujbei: totul calculat, mereu acelaş, cu rare variaţii. Trăeşte fără eforturi intelectuale – au gândit alţii – şi tot ce activează par'că e rezultat al unei inerţii căpătate automat.

Trăsătura esenţială e o timiditate care a luat forma unei rezerve politicoase şi incolore – ace<e>aşi faţă de toţi, care face dintr'ânsul om potolit şi blând

p. 272. şi dă impresia unui om înstrăinat care totuşi s'a angrenat ritmului monotonic al vieţii de aici. În el se împletesc rămăşiţe din orăşeanul de altădată cu blândeţea omului dela ţară cu dorul de munţi, cu o dezabuzare lentă şi continuă automatizare a sufletului, totul brodat pe o timiditate sub forma unei rezerve politicoase şi echilibrate artificial şi inconştient.

Alfred C. Ionescu

p. 273. **Anexa I**

Biografia primarului Toader Leuştean

[După informaţiile dela fiii acestuia şi de protoiereul Popovici]

S'a născut în Fundu Moldovei unde a urmat şcoala primară. A învăţat limba greacă în Nandel, cu un profesor german.

La vârsta de 24 ani a fost luat în armată şi trimis în Bosnia, pentru care era în războiu Austria. Aici a căpătat o rană la piciorul drept care nu s'a vindecat toată. Medicii consultanţi hotărâseră să-i taie piciorul, el însă ar fi preferat să moară decât să rămână schilod, de aceea s'a întors acasă unde a început să se trateze băbeşte ungându-şi piciorul cu anumite unsori preparate cu ceară, miere etc. şi numite "iruri". După prima căsătorie s'a stabilit în Breaza unde şi-a trăit o bună parte din viaţă. Murind prima soţie, s'a căsătorit curând cu a doua, care murind după doi ani de cancer, el se căsători pentru a treia oară. În cele trei căsătorii a avut 27 de copii, dintre care trăiesc numai nouă.

Ca primar a cumpărat 100 făl-

p 274. cii de loc, dintre care 90 fălcii pădure, dela Prodanciuc, primarul din Câmpu-Lung.

A început şcoala primară din Botoş, dar n'a fost terminată de el din cauza războiului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

A cumpărat de la Toader Ursescu o casă de piatră cu loc şi lângă aceasta a clădit localul prin demersuri. A cumpărat la licitație casa parohială din care a făcut clădirea ce ținea loc de birt. A cumpărat dela statul austriac o clădire veche cu loc, cu condiții să clădească alta nouă. Aceasta e actuala primărie care datează din 1910. Clădirea fiind terminată a fost închiriată şi cu banii luați s'a plătit statului.

În ultimul timp a luat parte la predarea Bucovinei, patriei mame, de către Iancu Flondor.

Leuştean a murit la 71 de ani, din cauza boalei.

p. 275b. Administrativ Politic

p. 275.

Redactor responsabil	Echipa
Ovidiu A. Sachelarie	Ionescu / Sachelarie

Administrativ şi politic

Comuna Fundul Moldovei face parte din plasa Pojorâta. Se întinde pe o suprafață de 22.000 Ha, având o populație de circa 4360 locuitori. Având o mare întindere se împarte în mai multe cătune, acestea fiind şi ele la rândul lor subîmpărțite în unități mai mici.

1. Secări
2. Handal
3. Centru
    a. Pârâul Timenului
    b. Arseneasa
    c. Pârâul Gliga
    d. Pârâul Robului
    e. Pârâul Colacului
    f. Pârâul Chirilei
    g. Pârâul Mândrilei
    h. Pârâul Ciumuca
    i. Dâmbul Colacului
    j. Pârâul Cârligăturei
4. Botoş
    a. Pârâul Delniței
    b. Pârâul Orății
        c. Pârâul Prelucei
        d. Pârâul Botoşel
        e. Botoş – Branişte
        f. Pârâul Neagra
        g. Pârâul Lezei
        h. Delutul

p. 276

5. Benea / 6. Pârâul Tătarca / 7. Valea Stânei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Faptul destul de curios că cătunul Benea ține o parte de Breaza, iar altă parte de Fundul Moldovei se explică astfel:

Înainte de 1781 comuna Breaza era încă încadrată la com. Fundul Moldovei. În partea de astăzi a com. Breaza, numită Gropi, înmulțindu-se locuitorii și cerând o administrație separată s'a constituit comuna Breaza, rupând legăturile de dependență existente până atunci, față de Fundul Moldovei. Benea ne fiind locuită pe vremea aceea, Brezenii au renunțat la malul drept al Moldovei, alegând această apă ca delimitare a terenului lor. Atunci când s'a format Benea pe ambele maluri ale Moldovei, casele de pe malul drept al acestui fluviu au trecut de plin drept la F<undu> M<oldovei>, iar celelalte la Brezeni, deși aceștia le revendică pe toate. Faptul că aceşti locuitori sunt trecuți și în listele dela Breaza și în cele dela F<undu> M<oldovei> își are explicația în teama autorităților dela Breaza, că vor rămâne locuitori care nu vor fi trecuți în listele dela F<undu> M<oldovei>; și într'adevăr, la Breaza sunt toți introduși, pe când aici, nu.

p. 277. Faptul că un întreg cătun – Handal – e locuit de Germani se explică prin colonizarea ce s'a făcut acum 150 ani. Ei au fost aduși din Zips, în Ungaria, - de aceia li-se spune și "țipți", ca lucrători la minele ce funcționau aici. Românii se fereau pe atunci de ocupațiunea aceasta, dar în urmă au fost mulți lucrători foarte buni la aceste băi. Sătenii atribuie deschiderea acestor băi și aducerea coloniș-tilor germani, lui Manz, care învățase în aceiași școală cu împăratul[1] și acesta în semn de prietenie și recunoștință pentru că îl învățase românește, după ce a ieșit din școală i-a spus, după cum afirmă Petre Andronicescu (de 80 de ani): "Măi, dă oi ieși împărat am să-ți dau și ție ceva, pentru ce m'ai învățat". "Și împăratul a adus pe nemți aici și a dat băile lui Manz".

În altă ordine de idei este de notat particularitatea că nu toate locurile pe care le au sătenii sunt ale lor. Sunt locuri comunale, care nu depășesc suprafața de 10 prăjini și pe care comuna le dă celor săraci, aceștia plătind folosința.

Ei trebue să facă cereri din zece în zece ani, spre a li-se înnoi contractul de arendă.

p. 278. A. **Administrativ**

I. **Organizarea administrativă a comunei**

a) α). În faza precedentă războiului deosebim două perioade, prima până la 1907, asupra căreia avem numai datele pe care ni-le au dat bătrânii satului, fără a putea avea siguranța completei lor veraci-

[1](p. 277) Împăratul Iosif

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

tăți; iar cea de a doua dela 1907, de când datează legea austriacă de organizare administrativă și până la războiu.

Perioada dela 1907 – 1916 Consiliul comunal se alegea după numărul populației. Fundul Moldovei avea 21 consilieri.

Votarea se făcea împărțind populația în trei curii, după avere, care la rândul ei se socotea după impozitul ce se plătea. Cel care plătea impozitul cel mai mare era în fruntea unei liste, în care se trecea în ordinea mărimei impozitului toți cei impuși. După numărarea celor ce plăteau impozit, se împărțeau în trei părți, nu însă egale, fiecare parte alegând câte 7 consilieri. Votau numai cei ce aveau 24 ani, iar candidații trebuiau să aibă cel puțin 30 ani. Până la alegerea primarului, cel mai bătrân îi ținea locul. Era și un secretar la primărie.

p. 279. Această lege, care în timpul războiului a suferit în aplicarea ei, a fost în vigoare după alipirea Bucovinei la România, până în anul 1925 decând s'a aplicat legea română de unificare.

Înainte de 1907*

Era votul deschis, "gural". Votarea se făcea însă tot numai de cei ce plăteau cens, cei "de rând" ne având dreptul de a alege pe membrii consiliului comunal.

Toader Lehaci (85 ani) își aminteşte că pe la 1835 primarul avea pe lângă el gospodari, care se ocupau de nevoile comunei. Aceştia erau dintre bărbații cei mai de treabă. Pe la 1835 vornicul (primarul) avea pe lângă el trei oameni: Constant Popovici, Ioniță Herlea și Toader Ursescu. "Venea un domn din Câmpu-Lung care-i răfuia (controla)". Vinele mai mici pe vremea aceea le judeca primarul, iar pentru cele mai grave se mergea la Câmpu-Lung.

Vasile Lehaci (90 ani) își aminteşte că Petre Burduhos avea pe lângă el doi "juraţi": Ioniță Tonegaru și Ioniță Leuștean; aceasta pe la 1850. Mai târziu aceştia s'au numit "Ruşuşi". Inspectorul ce venea dela Câmpu-Lung odată sau de două ori pe an se numea "Aghiont" (adjunct, cancelarul dela prefectură).

p. 280. Mai târziu numărul juraților s'a ridicat la patru. Primarul era ales de bimici, la început gural, iar mai târziu cu scrisori (țidule).

Petre Andronicescu (80 ani) spune că pe la 1840 pe lângă primar erau trei "vechilici", un jurat și un vătăman. Vornicul era ales de bimici, gural, pe trei ani. Primarul își alegea tot pe trei ani juratul, vechilicii și vătămanul. El judeca împreună cu vechilicii și juratul, iar vătămanul era un fel de străjer al primăriei. Juratul ținea locul vornicului, în caz de lipsă a acestuia, și în ce privește conducerea comunei și în ce pri-

*(p. 279) Dela legea democratică a lui Onciu, din 1905, se alegeau 24 consilieri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

veşte judecăţile. Aşa s'au petrecut lucrurile până pe la anul 1868[1]. După aceasta vornicul a luat numele de "Bilgermeister" şi avea pe lângă el 18 consilieri, numiţi atunci deputaţi.

Alegerile comunale: Străjerul umbla pe la fiecare gospodar şi-i aduna la primărie. Pentru fiecare clasă era o zi anumită de vot. Erau trei "glasuri" (clase). Glasul întâi alegea trei membri în consiliu, al II-lea trei şi al III-lea tot trei. La început se alegeau numai nouă membri pentru că era populaţie puţină. Ma-

p. 281. ximul membrilor din consiliu putea fi de 18, adică şase fiecare glas. Acest fel de alegeri se făcea în urma unui ordin venit dela împărat. Fiecare glas trebuia să aleagă şi câte trei "arzaşi" (ersatz). "Arzaţul" era omul care după moartea unui "deputat" lua locul deputatului din clasa din care murea.

Funcţia de deputat, ca şi cea de vechil sau jurat era onorifică. Numai primarul şi vătămanul primeau leafă. Se alegeau deputaţi şi "jidani" şi "nemţi", "ca să nu hie cu bănat, că la comună nu li-fac dreptate". Sub Ioniţă Merkeş, de pildă, făceau parte din consiliul comunal **Strul Grönich** şi **Gatzel Pistiner**. Deputaţii, ca şi primarul, se alegeau pe trei ani.

S'a păstrat sistemul venirii unui control din Câmpu-Lung, care "să răfuiască" pe primar, până la alipirea Bucovinei de România.

În ceea ce priveşte judecata; oamenii se duceau mai întâi la un bătrân al satului şi dacă acesta nu-i împăca, se adresau primarului, iar în cazul când nici acesta nu-i putea

p. 282. mulţumi prin împăcare, se adresau judecătorului dela Câmpu-Lung. Pe vremea vechilicilor Austriacii nu se amestecau deloc în judecăţi, dar nici primarul nu judeca nici odată singur.

Cu privire la cele trei clase de birnici[1] (fruntaşii, mijlocarii şi sărăcimea) este de adăugat, că se putea trece din una în alta superioară, dacă cumpărai pământ. Este chiar cazul lui Petre Andronicescu, care a fost ales pentru prima dată deputat al sărăcimei, iar apoi cumpărând pământ a trecut în clasa I. Alegerile erau prezidate de fostul primar, de obicei.

Deputaţii se îngrijeau de lemne de şcoală, la primărie, îngrijau ca averea comunei să crească şi ajutau pe primar. Arzaţii nu făceau **decât** să ia cunoştinţă de ceia ce făceau deputaţii.

---

[1](p. 280) D[1]. Iosif Merkes ne spune că primarul până în preajma anului 1870 judeca. În susţinerea acestei aserţiuni vine faptul că pe vremea aceea i-se spunea "**Richter**".

[1] (p. 282) Birul se plătea numai de cei ce aveau pământ şi se socotea pe "**iocuri**". Erau două iocuri la falcie. Se plăteau 8 "**puişori**" de fiecare ioc, un puişor fiind egal cu 10 bani. Alte dări nu se mai plăteau.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Acum vre o sută de ani, poate chiar mai mult, era la Câmpu Lung un "foşter", care strângea birul şi judeca. Tot el era şi prefect. Pentru luarea birului el trimitea un dragon dela Câmpu-Lung. Când era vorba de schimbarea primarului, el trimitea după trei oameni din sat şi-l punea

p. 283. - 13 -

primar pe acela care i-se părea mai bine înzestrat pentru a exercita această funcţiune. Şi atunci primarul putea judeca numai dacă părţile se învoiau. În loc de poliţei erau vătămani.

vezi 13 B.

p. 284. - 13. B. -

Tănase Ţimpău spune că pela **1875**, de când îşi aminteşte, se făcea o listă de birnici. Aceştia erau împărţiţi în trei părţi neegale, după avere, şi fiecare clasă plătea câte 1/3 din bir.

El spune că a apucat timpul când erau 28 şi 32 deputaţi. Numărul lor varia, căci "şi legile nu stau una".

Arzeţii erau şi ei aleşi tot de mulţime.

Cum se vota? "Toţi candidaţii se puneau pe o bancă roată, pentru a se alege deputaţii". Când intra un alegător înăuntru primarul îl întreba care din candidaţi îi place ca să-l aleagă "şi alegătorul îşi explica părerea". Votarea se făcea introducându-se rând pe rând câte un alegător în camera candidaţilor. Ţinea de obicei trei zile, votând în prima zi cl. III, iar apoi a II-a şi I-a. Acesta era cotul gen<er>al. Urmează apoi votul cu ţidulă. Dintre deputaţi, care la început erau numai 24 (mai înainte fuseseră 18) se alegeau primarul şi 3 – 4 "bageonţi" (juraţi).

Vornicul mai avea şi un vătăman, gospodarul care căpăta ordin dela primar să se ducă la "desernic", gospodarul care anunţa apoi la rândul lui pe oameni de vre o ştire dela primar.

p. 285. - 13. C. -

Desernicul avea la poartă o "ciulnă" (prăjină lungă acoperită cu frunze, iar la capăt un smoc de frunze ca o mătură).

Desernicii erau în fiecare noapte unul la zece gospodari şi fiecare era obligat să ducă ştirea primită prin, vătăman dela vornic, la cei zece gospodari de sub desernicia lui.

Cum se primeau ordinele guvernatorului: Landes-president trimitea ordinul prefectului de district, acesta vornicului, care chema pe bagheonţi şi pe deputaţi şi le spunea de poruncă şi apoi se dedeau vătămanilor veştile să le ducă desernicilor, spre a le afla gospodarii.

Dacă deputaţii lipseau dela şedinţele consiliului comunal de două ori sau nu se întrunea tot consiliul, la a treia şedinţă se completa numărul cu arzaţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Urmează pag. 13, literă B.

p. 283. - 13 -

B. Petre Andronicescu este singurul care ne-a putut spune în ordine cronologică un număr mai mare de primari:

Iacob Andronicescu
Ioniță Șandru
Eftimie Poenaru
Ioniță Leuștean
Petre Burduhoș
Ioniță Merkeș
Toader Leuștean
Toader Ursescul
Nistor Andronicescu
Gavril Frâncu

La Primărie nu se găsesc date asupra lor, dar asupra unora din ei, bătrânii din sat ne au dat oarecari informațiuni.

În timpurile mai vechi primarii în general nu știau carte, de aceea era necesar să funcționeze pe lângă primărie un secretar, care să aibă știință de carte. Acesta era plătit, după învoiala pe care o făcea cu primarul.

Petre Burduhoș, după spusele celor ce-și a-

p. 286. mintesc de el, nu era cu știință de carte, fiind în acelaș timp un om blând și drept.

Era întrecut însă, ne spun bătrânii, în învățătură și bunătate de către Ioniță Merkeș, cel mai mare primar al Fundului Moldovei.

Fiu de preot din Sadova, Merkeș a venit în Fundul Moldovei lipsit de avere, dar aici prin iscusința și munca cinstită ce a depus-o a reușit să ajungă unul din cei mai bogați oameni, întemeind în același timp o familie numeroasă, din care au ieșit mulți intelectuali ai comunei.

A fost timp de 39 ani primar și se spune că a renunțat în acel an la această demnitate pentru a nu i-se face vre o pensie[1].

Cultul pentru Merkeș este foarte puternic până acum și abundă poveștile despre patriotismul și cinstea cu care era privit chiar de marii demnitari austriaci. Se spune că atunci când se ducea la Cernăuți, guvernatorul Bucovinei se scula de pe scaun și-i da locul.

În timpul primariatului lui Mekeș fondul regional (al statului) crescuse mult, în detrimentul sătenilor români. Merkeș pentru a

[1](pag. 286) Cred că este eronată această versiune

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

schimba această stare de lucruri atât de dezastr<u>oasă pentru economia națională, ieșea cu țăranii în fiecare noap-

p. 287. te și muta hotarul, mărind astfel averea sătenilor.

Așa au mers lucrurile o bucată de vreme până ce nemții au prins doi din acești răzvrătiți și i-a legat cot la cot. Furia restului de colonişti răzvrătiți, care beneficiau de fondul regional a fost așa de mare, încât Merkeș, cu cei doi tovarăși, au fost nevoiți să se ascundă într'o casă, de unde împușcau pe nemți. Aceștia au ridicat casa pe bârne, văzând că altfel nu-l pot ucide, dar atunci a început a bate toaca românească și vre o mie de oameni au alergat în ajutorul vornicului lor salvându-i viața. A fost dus cu jandarmii la Câmpu Lung spre a-l scăpa de furia celor ce se considerau nedreptățiți.

Colonistii germani din Handal nu uită nici astăzi această nedreptate care pretind ei că li s'a făcut, prin răpirea pământurilor care li-se cuveneau din strămoși, așa ca acuma să fie considerați venetici, ei care erau vechii stăpânitori ai acestor ținuturi. Ei spun că Merkeș spre sfârșitul vieții și-a dat seama de gravitatea păcatului ce și-l-a atras asupra lui și pe patul de moarte a spus că vrea să repună pe nemții depose-

p. 288. dați în toate drepturile lor legitime. Dar ... spre nefericirea nemților – așa spun ei – sătenii români cred că spre nefericirea lor, Merkeș a murit atunci și nu a mai putut schimba, cum probabil că nici nu avea intenția, marea operă ce a făcut-o.

Mitul german de construcție cu totul falsă, ne face însă să ne întărim în convingerea că cele ce le spun sătenii români despre mărețile fapte ale acestui erou al lor sunt adevărate.

O altă faptă mare, care i se atribu<i>e tot acestui mare primar, este aceea de a micșorasimțito birurile. Pentru aceasta el a mers într-o comisie de 12 români bucovineni, dintre care trei erau din jud. Câmpulung, timp de doi ani la Viena spre a stărni la micșorarea birurilor asupra terenurilor dela munte mai ales, care sunt neproductive ca cele dela șes. El a fost numit prim prețuitor pe toată Bucovina și a scăzut birul dela 150 la 15 lei.*

În ceea ce privește industria, tot Merkeș este acela care a dat exemplul. El a întemeiat prima moară și a pus în funcțiune primul ferăstrău în Fundul Moldovei.

A ieșit înainte de pensie pentru a nu lua bani dela stat.

Toadel Leuștean a știut

*(p. 288) Micșorarea birului de către Merkeș se spune că s'ar fi făcut acum vreo 48 ani.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 289. şi el carte.

Toader Leuştean a fost primar timp de 18 ani – până la venirea Ruşilor când a părăsit funcţiunea şi a lăsat-o pe mâna lui Gliga, care după spusele tuturor oamenilor din comună s'a purtat ca un adevărat satrap. Unii laudă această retragere a lui Leuştean spunând că ea se datoreşte faptului că fiind prea naţionalist nu putea să împlinească ordinele pe care i-le dădeau Ruşii contra cetăţenilor săi, ordine pe care dacă ar fi rămas în funcţiune ar fi fost silit să le execute.

Alţii – şi ne este peste putinţă a le cita numele, pentru că numărul lor e tot aşa de mare ca şi al primilor – îi fac cap de acuzaţie din această retragere. pe motivul că tocmai în momentele mai critice s'a retras şi a lăsat populaţiunea pe mâna lui Gliga şi a Ruşilor, care au exercitat astfel în rol un adevărat vandalism asupra sătenilor.

Leuştean a fost şi decorat de Austriaci, înainte de războiu şi a condus în general bine comuna*, clădind mai multe case pentru comună, refăcând clădirea primăriei (care e din 1910), construind o casă pentru jandarmerie; mărind edificiul

p. 290. şcolar şi în fine, mărind averea comunei prin cumpărarea a vre o 200 fălcii de loc.

În anul 1920 a gerat afacerile comunei Ilie Şalvari şi Toader Ursescul, acesta din urmă furând însă banii rezultaţi din vinderea unei păduri ale comunei a fost scos din funcţiune.

Bâtrânul Petre Andronicescu îşi explică fapta lui Ursescul, faptă pe care n'a mai făcut'o nici un alt primar, prin aceea că el a fost ales de comună. "El a fost ca un comisar. O fost pus de popi". Primarii aleşi de săteni erau dintre oamenii cei mai cinstiţi şi mai iscusiţi ai comunei.

Înainte de Ursescul şi după el este primar Nistor Andronicescu, actualmente senator liberal.

În general sătenii nu sunt mulţumiţi de el prin faptul că a înţeles să sacrifice interesele lor, politicei.

În 1926 îi succedează Gavril Frâncu, care e primar şi astăzi şi de a cărui conducere nu spune nimeni altceva decât bine.

După conducerea părtinitoare pentru partizanii săi, pe care a făcut-o Nistor Andronicescu, sătenii apreciază mai mult dreapta cârmuire a lui Gavril Frâncu.

---

* (p. 289) Vom reveni asupra acestui primar la: Politic, când vom trata despre partidele politice în Fundul Moldovei, înainte de războiu şi la anexa X

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 291. b. **Organizația actuală**

A. **Consiliul comunal:**

1) Consiliul comunal se constituie prin alegeri făcute de locuitorii comunei.

2) Se compune din 9 membrii[1]:

1. **Gavril Frâncu**, primar
2. Constant Burduhoș
3. Grigore Ciumău
4. Ion Țimpău
5. Frantz Teiss
6. Cristian Reiss
7. Spiridon Merkeș
8. Ioan Popovici
9. Dumitru Ropceanu

Dintre aceștia Grigore Ciumău, picher; Spiridon Merkeș, directorul Școalei primare și Ioan Popovici, protoiereu, sunt consilieri de drept în consiliul comunal.

3) Toți membrii, cu excepția lui Spiridon Merkeș, directorul școalei, care e absolventul Școalei Normale și a protoiereului Ion Popovici, care e licențiat al Facultății de Teologie, sunt absolvenți ai Școalei primare (6 cl.).

4) În ceea ce privește moralitatea membrilor din consiliu, referințele sunt bune. Oare cari svonuri care circulă asupra protoiereului nu pot fi verificate spre a le da ca sigure. Este sigură însă setea lui după bani pe care și-o arată prin

p. 292. sumele exagerate pe care le cere la săvârșirea ceremoniilor.

În ceea ce privește pe primar, faptul că deși însurat, trăește în concubinaj cu o femee din cătunul Cârligătura, este cunoscut de toată lumea, cu toate acestea este privit cu bunăvoință; toți îi iartă această dată fiind purtarea frumoasă pe care o are față de oameni.

5) Cu excepția celor trei membri de drept ale căror profesiuni le-am numit mai sus și a celor doi minoritari: Teiss, care e potcovar și Reiss, care e tâmplar, toți ceilalți membri sunt gospodari de vază, averea primarului ridicându-se chiar ,a o sumă destul de importantă.

6) Primarul este respectat și de membrii consiliului comunal, cum e respectat de majoritatea oamenilor din comună și chiar de adversarii săi politici; el nu abuzează însă de această autoritate pe care o are.

Rolul lui la ședințele consiliului comunal este de altfel mult diminuat de acela al pretorului, care deși are numai vot consultativ, conduce de obicei desbaterile, arătând cum trebue rezolvate chestiunile pe care le pune în discuție primarul.

---

[1] (p. 291) numărul legal ar fi de 12 membrii, dar după alegeri au survenit noi dispoziții, prin care se hotăra ca rudele apropiate să nu poată face parte din același consiliu. De aceea 3 membri s-au. Trebue să se facă cooptări.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 293. 7) Delegația permanentă – ține locul primarului, atunci când acesta lipsește. Ea funcționează pentru a nu se convoca tot consiliul comunal pentru lucrurile de mică importanță; se supun însă aprobările (hotărârile) ei consiliului comunal, atunci când acesta ține ședință.

Consiliul comunal se întrunește cel puțin odată pe lună. Dela 1 Ianuarie până acum s'au ținut 10 ședințe. Procesele verbale, care se redactează în ședință sunt trecute într-un registru.

Din timpul austriacilor nu mai există de cât un singur registru, care cuprinde protocoalele (procesele verbale) pe anii 1904 – 1908, registru care fusese și el luat de Ruși și care s'a găsit la un Evreu din localitate – are însă file rupte în bucăți.

Primul proces verbal din registrul din timpul stăpânirii române e cel din 8 Noembrie 1918, în care este vorba despre Unire (A se vedea anexa II).

După propunerea lui Leonte Andronicescu s'a ales de popor un comitet național local, pe care prefectura l-a recunoscut drept comisie interimară. Sub această formă a durat până la 4 Decembrie 1919, când Averescanii îl transfromară în consiliu comunal, cum funcționează și

p. 294. astăzi.

Toate hotărârile consiliului comunal trebue să fie supravegheate și aprobate de consiliul județean spre a avea putere.

Actualul consiliu comunal este ales din Aprilie 1926 pe 8 ani, cu excepția consilierilor de drept, care sunt totdeauna.

Din 1918 până astăzi s'au încheiat următoarele procese verbale de ședință:

Anul 1918: 5 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1919: 12 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1920: 8 procese verb. – Geranți: Ilie Șalvari și Toader Ursescu
Anul 1921: 10 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1922: 7 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1923: 9 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1924: 6 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1925: 5 procese verb. – Primar Nistor Andronicescu
Anul 1926: 11 procese verb. – Primar Frâncu Gavril
Anul 1927: 16 procese verb. – Primar Frâncu Gavril
Anul 1928: 10 procese verb. (până acum) – Primar Frâncu Gavril

8) În actualul consiliu comunal sunt doi minoritari, ambii germani: Cristian Reiss și Frantz Teiss. De la alipirea Bucovinei la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

România în nici un consiliu comunal n'au figurat alți minoritari decât germani.

p. 295. Numărul lor este totdeauna de doi; au fost consilii în care s'au ales mai mulți, altele în care a fost numai unul. La alegeri minoritarii figurează pe una din listele de candidați și se aleg după cum se aleg și aceștia.

Se ține seamă de părerea lor în consiliu, ca și cum ar fi consilieri români, dar în general nu se prea amestecă în discuții. Nu fac politică.[1]

9) Alegerile comunale se fac acum conform legii de organizare administrativă din 1925.

B. **Primarul**

1. În afară de activitatea pe care o are ca președinte al consiliului comunal, primarul o mai are și pe aceea de gospodar al comunei.

Din vechea atribuțiune de judecător i-a mai rămas numai o slabă rămășiță: aceea de a căuta să împace pe oamenii care vin în fața sa în acest scop.

Primarul mai poate să închidă pe un individ pe 24 ore, atunci când se găsește în stare de ebrietate.

Tot el trebue să pună în vedere celor ce tră-

p. 296. esc în concubinaj să se căsătorească sau să renunțe la uniunea lor nelegitimă.

Cu privire la acest rol al primarului, părintele Pavel – care deși îl lăuda pe primarul Frâncu în ceea ce privește modul cum conduce trebile comunei – spunea, că el nu poate avea ascendentul moral ca să desfacă concubinajele și să facă cuvenită admonestare, atunci când el însuș trăește în concubinaj, deși e însurat și acest fapt îl cunoaște tot satul. Exemplul pe care îl dă e negativ pentru moralizarea sătenilor.

2. Vezi anexa (Portret lucrat de D[l]. Claudian)

3. Exceptând impedimentul relevat de părintele Pavel, și pe care sătenii de altfel nu pun prea mult temei, primarul e respectat și sfaturile lui sunt ținute. Sătenii îl apreciază pentru faptul că deși el face politică național-țărănistă, însă pentru că e perfect imparțial, îl consideră ca omul lor, iar nu ca acela al politicienilor, gata să jertfească interesele lor pe altarul politicei partidului, cum au procedat cei ce l-au precedat, dela rasboi.

---

[1] (p. 295) Evreii n'au curaj să-și propună și un candidat al lor. Rutenii de asemenea n'au avut reprezentant dela răsboi până acum, în nici un consiliu comunal.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

E respectat pentru modul cinstit cum şi-a făcut averea şi pentru spiritul său întreprinzător şi luminat. Chiar acum după îndem-
p. 297. nul lui s'au pus bazele unei mari brânzării; şi sunt câţiva ani de când a fondat în partea de sus a statului un club cu scop cultural şi de a stabili relaţiuni amicale între săteni. Din nenorocire această frumoasă iniţiativă a fondării clubului Zimbru n'a dat roadele aşteptate, căci în partea de sus fiind numai ţărani şi lipsind intelectualii cu totul, clubul culturalo-amical şi-a schimbat destinaţia în cârciumă.

4. Primarul face parte din comitetul şcolar.

În ceea ce priveşte celelalte legături de ordin material, pe care le are cu şcoala şi biserica, acestea vor fi studiate la edilitate.

C. **Secretarul primăriei**

1. Secretarul primăriei: Aurel Antonovici e absolvent a 4 cl<ase> la liceul din Suceava, căci pe vremea aceea nu era liceu la Câmpu-Lung. A dat examen de secretar comunal, cum se cerea pe vremea Austriecilor. E în funcţiune din 1907 şi a funcţionat neîntrerupt afară de anii războiului când a fost în Italia.

2. Vezi anexa (Portretul de Alf. Ionescu)

D. **Ajutorii de secretar**

Sunt Temistocle Seraciuc şi Gh. Ţimpău, absolvenţi a 4 cl. liceale

p. 298. **Pretorul Plăşii**

Reşedinţa pretorului este la Pojorâta. Pe lângă comuna Fundul Moldovei, plasa Moldova mai cuprinde 5 comune.

Pretor al plăşii Moldova este Nicolae Cârlan, licenţiat în drept. Ia parte, cu vot consultativ, la şedinţele consiliului comunal unde conduce desbaterile. El este privit de săteni ca un om bun şi cu pricepere. Tot el explică consilierilor legile nouă, inspectează casa comunei.

II. **Edilitatea**

1. Afară de cele patru biserici ortodoxe care se găsesc în localitate, mai sunt două: una de rit evanghelie şi cealaltă catolic, precum şi o sinagogă.

Comuna este obligată să le susţină pe toate, însă de la războiu până acum n'a dat bani decât pentru cele ortodoxe.

Evanghelini se susţin singuri, plătindu-şi şi preotul, iar cel catolic e un salariu.

2. Comitetul şcolar gospodăreşte la şcoală,
p. 299. dar primăria suportă cheltuielile necesare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pe lângă întreținerea școlilor din comună mai contribue și pentru Școala din Breaza, pentru că mulți copii din Benea[1] se duc acolo să învețe.

Pentru cele două școli care sunt acum în construcție (una la poporul de jos, aproape de Nandal și cealaltă la pârâul Colacului), primăria a întrebuințat suma de 1.359.841 lei, din bugetul ei; și spre a putea duce mai departe aceste lucrări, a vândut de anul acesta bucata de pădure de 4000 m^2, pe care are dreptul s'o vândă în fiecare an și care trebuia vândută la anu (s'a vândut cu 350 lei m^2)[2].

Ministerul Instrucțiunii a promis să ajute cu o frumoasă sumă ridicarea acestor locașe de cultură, fără a-și ține însă făgăduiala.

Lucrările sunt sub supravegherea inginerului Gherschel, șeful serv. tehnic C. L., fiecare fiind dată în antrepriză unui particular.

S'a făcut anul trecut clacă pentru aducerea lemnelor, dar anul acesta prima încercare, pentru transportarea cărămizii, n'a reușit.

3. Comuna are în grija ei întreținerea drumurilor comunale și a podurilor dependente de
p. 300. aceste drumuri[1].

4. Pentru întreținerea drumurilor negustorii plătesc prestații, 4 lei pentru m^3 lemn, 4 lei p. mia kg piatră de var, 100 lei p. vagonul de coaje de lemn.

La Austriaci nu erau prestații, ci se plătea bir comunal, tot adițional, care însă era încasat de comună de a dreptul, fără a fi fix ca acuma. La facerea bugetului se socotea după leul de bir.

Celelalte instituțiuni cu caracter administrativ, din comună

A. Poliția rurală

1. Jandarmeria

Istoric

În timpul Austriacilor comandantul postului de jandarmi (Posten-Komandant) din Fundul-Moldovei era un plutonier major (Wach meister).

Acesta avea sub ordinele sale un sergent (Pos-
p. 301. ten führer) care-l suplinea; și un caporal (Korporal).

"Profenjandarm" nu are nici unul Fundul-Moldovei, dar chiar la posturile unde se găseau, spre deosebire de procedeul nostru, nu se

---

[1] (p. 299) Vre o 30 copii.

[2] (p. 299) La suma spusă s'a mai adăugat în felul acesta încă 1.400.000 lei.

[1] (p. 300) Înainte vreme gospodarii plăteau întreținerea drumurilor dela Secări până la Breaza și până la Gura Negrii și dela pârâul Nondron până la podul Afinatului, pe apa Bistriței; și drumul pe Tătarca dela Cârlibaba până la Ocioarca. Drumurile le luceau sătenii.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

recrutau dintre soldaţi, ci numai din cei care au servit trei ani de armată şi care veneau să se reangajeze.

Ei primeau "gaja" (solda) gradului şi în plus o coroană pe zi.

Actualmente se găsesc în Fundul – Moldovei, în acelaş<i> local şi secţia şi postul de jandarmi.

a). α). Sfera de activitate a şefului de secţie se întinde peste mai multe comune, el veghind la menţinerea ordinei într'o regiune întreagă.

Şeful Secţiei este plotonierul major Birnionski Martin

β). Vezi anexa (Portret de Dl. Manta-Roşie)

τ). Funcţiunea de şef de post este girată de sergentul major Bălan Gheorghe, a cărui autoritate e restrânsă numai la comuna aceasta.

c). Şeful de secţie are ca ajutoare doi jandarmi în termen: Mardarie Gheorghe şi Florenţa Marcu, iar şeful postului alţi doi: Robancenko Gheorghe şi Coliskisacon Gheorghe.

Organizarea postului şi secţiei după legea română s'a făcut în 1918.

p. 302. 2. **Guarzii comunali**

α.β. După organizarea austriacă erau patru guarzi comunali, ţinuţi de primărie; doi făceau serviciul noaptea şi doi ziua. Ei erau sub ordinile directe ale primarului.

Astăzi sunt tot patru guarzi, însă spre deosebire de timpurile acelea, ei fac serviciu numai ziua, noaptea ne mai păzind nimeni.

Rolul lor este paza în comună, înmânarea citaţiilor etc.

Numărul lor e insuficient, mai ales că unul din ei stă în cătunul depărtat Benea, aşa că partea centrală a Fundului Moldovei nu se poate folosi de el.

În timpurile mai depărtate, după informaţiile lui Tănase Ţimpău, coroborate cu ale lui Vasile Lehaci şi ale lui Petre Andronicescu, nu era un corp organizat al plăeşilor (guarzilor comunali). Atunci fiecare gospodar făcea **straje**. Erau două străji, una pentru şcoală şi una pentru comună.

La straja de zi, care ţinea o săptămână, fiecărui gospodar îi venea rândul cam odată pe an. La cea de noapte, care dura numai o noapte, îi venea rândul de 6 – 7 ori pe an. Cei ce făceau straja de noapte se numeau "**botaşi**". Ei duceau şi ordinele primarului, noaptea, pe la gospodari. Erau câte doi botaşi

p. 303. pe noapte. Aveau o suliţă – numită "botaş" (de unde şi numele lor), lungă de 1,50 m. Această suliţă era de fer.

Tănase Ţimpău spune că a auzit pe părinţii săi că mai înainte se mai făcea o straje pe "hranilă" (graniţă) la Rarău, la "bicheturi" (picheturi).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pe lângă "finanț-ul", care sta pe graniță pentru perceperea vamei, comuna mai trimitea câte un gospodar, care nu-şi aminteşte însă la cât timp era schimbat.

Petre Andronicescu povesteşte că înainte de a fi luată Bucovina de Austriaci paza satului era făcută de o straje şi o cătană. Sătenii țineau strajă la şcoală, adică plăteau un om care să păzească acolo, tot ei ocupându-se şi cu întreținerea şcoalei.

γ. Vezi anexe (Portret de Ovidiu A. Sachelarie).

B. **Poşta**

Este diriginte Vasile Pescariu, care manipulează toate ramurile de serviciu P.T.T. şi este în plus şeful sub-depozitului local R. M. S.

p. 304. Este absolvent al şcoalei speciale P.T.T. din Cernăuți.

În afară de Pescariu mai fac serviciu la acest oficiu poştal, doi funcționari inferiori, însărcinați cu împărțirea scrisorilor. Ambii sunt absolvenți a 6 cl. primare. Toader Mihai e factor în partea de sus, iar Laura Wenzel în partea de jos.

C. **Gara**

Şeful stației e Vasile Glăvan, absolvent al Şcoalei de Mişcare.

Stația Fundul Moldovei e înființată în anul 1906 de Austriaci şi redeschisă în 1922 de Români.

Funcționar superior nu e decât Vasile Glăvan, care îndeplineşte toate oficiile necesare pentru mersul unei stații. Deşi s'a opinat în multe rânduri de către inspectorii ce au venit aici, să i-se mai dea un ajutor, nu s'a luat în seamă. Pentru a-şi putea face serviciul el întrebuințează munca gratuită a copiilor săi.

Ca funcționar inferior are numai un acar: Ion Ursu, lipsind pasnicul necesar, care mai înainte era trecut în buget. Găseşte contabilitatea austriacă mult superioară celei române, fiind mai simplă.

p. 305b. **SOCIETATE POLITICĂ**

p. 305. **Politic** C. D. Constantinescu – Mirceşti

Societatea politică "Vulturul"

Dela anul 1898 şi până la izbucnirea războiului cel mare locuitorii din comuna Fundu Moldovei s'au bucurat de privilegiul de a constitui în cea mai puternică societate cu scopuri politice şi naționale, din tot cuprinsul satelor Bucovinei.

Cum ia ființă. La 1898 se împlinesc 36 ani dela înființarea Şcoalei româneşti din Fundu Moldovei. Era tocmai timpul când prima serie de suflete formate în şcoala românească locală ajunsese la vârsta care presupunea o conştiință națională trecută prin filiera vieții.

În acelaş an se sărbătoreşte jubileul de 50 de ani de domnie a împăratului Frantz Iosef. Toate naționalitățile din Austria îşi pun proble-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ma existenței și a rostului lor în imperiul Austriac. Un vânt de retrezire a conștiinții românești suflă prin toate satele din Bucovina. Învățătorii dela școala locală încep primele demonstrații cu caracter național.

p. 307. Ei fac excursii cu școala în împrejurimile satului pe "Dealul Negru" și acolo cântă cântece patriotice (cronica școlară) (1)

p. 306. (1) Pe de altă parte curentul naționalist inaugurat de Gheorghe Popovici și sprijinit de prostimea dela sate este în plină creștere. Această propagandă de deșteptare a maselor pentru câștigare de drepturi politice simția nevoia să acționeze prin societăți. Ea determină atunci înființarea cabinetelor de lectură, însoțirile de păstrare și credit etc.

p. 307. Toate aceste evenimente unite cu interesele locale ale comunei i-au determinat pe câțiva locuitori înțelepți din Fundul Moldovii în frunte cu studentul teolog Ion Tonigariu, să înființeze societatea care avea să joace un rol așa de important în istoria politică a regiunii.

Data înființării și comitetele cunoscute până la desființarea societății

Societatea se înființează în anul 1898 având ca prezident pe Toader Leuștian și numără printre cei aproape 30 de membri pe următorii locuitori:

1) Blidar Mihai
2) Burduhoș Pintilie
3) Bărgăoan Miron
4) Ciupercovici Miron
5) Cazac Ștefan
6) Cocârță Toader
7) Dorofteiu George
8) Dorofteiu Ioniță
9) Frâncu Mihai
10) Fibel Iordachi
11) Leuștian Toader
12) Mândrilă George M.

p. 308. 26) Ursescu Chifor
27) Ursu Ion G.
28) Ursescu Ștefan

13) Macovei Alexa
14) Prelici Ilarion
15) Pomulaci Petru
16) Poenariu Ioan
17) Poenariu Mihai
18) Suidilariu Samuil
19) Șandru Nichifor
20) Tonigariu Ioan
21) Tonigariu Pintilie
22) Țâmpău Tănase
23) Tonigariu Vasile
24) Țâmpeu Simeon I.

Comitetul Societății compus din 7 membrii se întrunia când în localul societății culturale "Lumina", când la gospodarii din sat Ioan Ilerleu, Toader Leuștian, Ioan Poenariu etc.

Numărul membrilor crește mereu și în 1905 găsim în societate 92 de locuitori din comună. În această perioadă dela 1898 până la 1912 găsim că se succed la conducerea societății următorii președinți:

Toader Leuștian 1898 – 99

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pr. Ilarion Prelici	1900 – 1903
Pr. Vichentie Vasilovici	1903 – 1904
Nestor Andronicescu	1906 – 1909
Nestor Andronicescu	1909 – 1911
Ion Poenaru	1911 – 1914

Revitalitatea societăţii şi scopul care îl urmărea

Societatea tocmai din cauza scopurilor politico-naţionale nu-şi putea preciza într'un statut programul pe care îl urmărea. Avea de scop deşteptarea conştiinţei de drept şi datoria, apăra interesele naţionale economice locale şi interesele generale. Critica adm. locală. Şi a reacţiona de câte ori credea că este nevoie de intervenţia ei în chestiunile cari privesc interesele de ordin local sau general ale României.

Iată de ex. o cerere a membrilor societăţii "Vulturul" către preşedintele ei, din care putem

p. 309. vedea foarte bine motivele pentru care era convocată adunarea:

Domnule Preşedinte,

Subsemnaţii vă rugăm să binevoiţi a anunţa şi convoca pe Duminică în 7 (şapte) Decemvrie a.c.u. o adunare la societatea "Vulturul" având a se discuta afaceri foarte importante şi urgente despre gimnaziu românesc în Câmpulung, despre semănatul pădurilor etc, precum şi afaceri comunale.

Fundul Moldovei în 30 Noe. 1902

Urmează 16 iscăliturі

Societatea dădea deci prioritate chestiunilor de ordin general şi numai la urmă le discuta pe cele care prezenta interes local. Ea era constituită într'o puternică unitate politică locală menită să trimată dieta ţării şi în parlamente Românii capabili să apere şi să susţină interesele populaţii Române din Bucovina.

Chiar dela început societatea făcea adunări şi fixa numele deputatului pe care trebuia să-l trimeată în dieta ţării şi tot societatea îi schiţează o parte din programul pe car deputatul trebuia să-l realizeze în cursul activităţii sale parlamentare. Acest procedeu care denotă o disciplină civilizată şi o conştiinţă naţională demnă

p. 310. de locuitori Bucovineni se păstrează cu sfinţenie în tot timpul existenţei societăţii.

În anul 1907 găsim de exemplu într'un "circular" adresat membrilor din comitetul societăţii următoarea ordine de zi:

I. Organizarea politică a sătenilor şi reorganizarea societăţii;
II. Starea membrilor
III. Schimbarea statutelor
IV. **Stabilirea programului de activitate pentru deputatul viitor**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

V. Hotărârea unei adunări generale extraordinare cu aceiaşi ordine de zi.

Cuvântul destul de greu pe care îl avea societatea politică "Vulturul" în alegerea deputaţilor se poate vedea din anumite formalităţi pe care Consiliul dela Câmpulung le făcea înainte de a fi fişeat definitiv candidaturile deputaţilor.

Preşedintele societăţii era chemat înainte de alegeri la Câmpulung şi după ce cădea de acord cu ceilalţi membri din comitetul de direcţie, convoca adunarea generală a societăţii "Vulturul" care la rândul ei ratifica hotărârea luată de preşedinte.

Se întâmplau câteodată cazuri când preşedintele nu se mai întorcea la Fundu – Moldovei

p. 311. ci aştepta la Câmpulung, hotărârea adunării generale a societăţii.[1]

Chestiunea dismembrării parohiei din satul Fundul Moldovii

Comuna Fundu – Moldovii cu lungimea ei neobişnuită aproape 50 de km (?) dela un capăt la altul al satului – simţia încă de mult nevoia de a avea două parohii una care să aparţină poporului de jos şi alta poporului de sus. Deşi societatea "Vulturul" a cerut în nenumărate rânduri desmembrarea acestei parohii şi înfiinţarea uneia nouă pentru poporul de jos, totuşi probabil, dintr'un spirit de şicană pe care autorităţile erau obişnuite să-l facă locuitorilor greco-ortodocşi, chestiunea aceasta s'a întârziat şi a fost nevoie ca atât membrii societăţii Vulturul cât şi deputatul Aurel Onciu să lupte aproape trei ani (1904 – 1907) până la rezolvarea ei definitivă.

În acest timp revoltaţi de felul cum era tratată (...) noastră de autorităţi precum şi faptul că fondul religionar era manevrat fără nici

p. 312. o putere de control din partea celor cari aveam dreptul, societatea "Vulturul" cere energic aprobarea congresului bisericesc[1]. Membrii societăţii voiau ca în congres să pună şi chestiunea alegerii preoţilor cari erau trimeşi până acuma după bunul plac al celor de sus chiar atunci când poporul nu-l agrea.

Preşedintele societăţii Vulturul scria mereu deputatului Onciu să intervină la forurile competente pentru aprobarea atât a dismembrării bisericii cât şi a ţinerii congresului bisericesc. Se

---

[1] (p. 311) În actele societăţii găsim o telegramă trimeasă de soc. dela Câmpulung, cu următorul cuprins: "Judeţul şi împrejurimile Dornei asemenea Câmpulung hotărât pentru Onciul ca candidat rog imediat după adunare răspuns. Leuştian"

[1] (p. 312) Congresul bisericesc fusese desfiinţat de guvern.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

angajează cu felul acesta o întreagă corespondență între societatea Vulturul și deputatul bucovinean Onciu. Acesta din urmă scria la anul 1906 societății: "Conform domnilei D-voastre vom stărui mereu atât în afacerea despărțirii parohiei cât și în cea a congresului bisericesc. În chestia din urmă însă întâmpin mari greutăți chiar la oamenii noștri".

În 1907 mica societate din Fundul Moldoveii adresează un memoriu usturător "Venerabilului consistor arhiepiscopesc gr. ort. din Cernăuți căruia îi reproșează atitudinea pasivă în chestia despărțirii parohiei și a activării epitropilor bisericești și pe care îl redăm în întregime pentru frumusețea și tonul hotărâtor:

p. 314. Către Venerabilul Consistor arhiepiscopesc gr.-ort. în Cernăuți.

La adunarea poporală a societății politice "Vulturul" din Fundul-Moldovii, ținută la 15 Febr. 1907 s'a hotărât trimiterea propunerii de mai jos primită cu unanimitate de voturi, către Ven. Consistor arhiepiscopesc gr. ort.

"Cu părere de rău este adunarea de astăzi constrânsă a regreta că nu se împlinesc din partea forurilor competente bisericești dorințele juste și întemeiate ale poporenilor de aici în ce privește despărțirea parohiei și întărirea precum și activitatea epitropilor bisericești alese din nou în Sept. anul trecut. Tot noi gospodarii să ne interesăm și de aceste afaceri? La ori ce moment dat am sărit să apărăm biserica și pe slujitorii ei de dușmanii ce s'au ivit

grei, câștigați în sudoarea feței noastre pentru case parohiale etc. și sprijinim toate ce stau în legătură cu biserica, în schimb însă cerem ca și păstorii sufletești precum și forurile bisericești să se intereseze mai întâi nu dă necazurile noastre formulând și expedând adrese de aderență ci a-și împlini datoria față de instituțiunile cărora sunt chemate a le sluji.

p. 315. Iar ca să devie biserica noastră puternică, atunci să ni se împlinească în special, nouă Fundul-Moldovenilor cererile de mai sus, că atunci nici că va putea observa "Viitorul" că se răcește contractul între poporeni și biserica sau că poate deveni fapt trecerea noastră la catolicism"

Pentru comitetul societății Vulturul

Mercheș – Sept. 1906

După doi ani de zile chestiunea nu este încă terminată și deputatul Onciu răspunde societății:

"Mai întâi de toate Vă mulțumesc din inimă pentru salutarea frățească ce mi-a trimis-o adunarea Vulturului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În privința parohiei a doua m'am interesat deja la scrisoarea d-lui Nistor Andronicescu din 20 / I 1908 către referentul Gramatovici.

Abia azi am răspunsul alăturat, după care s'a rezolvat chestia patronatului la biserica nouă. Actul de dismembrare este încă la Cernăuți. Scriu chiar azi prezidentului rugându-l să-l rezoalve cât mai curând.

Despre cuprinsul scrisorii acesteia vă rog să înștiințați dacă nu deschide chiar el răvaşul şi pe D-nul Nistor Andronicescu, drept răspuns la epistola

p. 316. lui amintită mai sus.

Cu rezolvarea chestiei numirii stațiunilor sunteți mulțumiți sau ba?

Al D-voastre credincios

Vă salut frățeşte Onciul

În sfârşit după aproape 6 ani de intervenții obositoare pentru paşnicul popor din Fundul Moldovii, chestiunea dismembrării bisericii ce rezolvă favorabil şi la 14 Octombrie 1910 se despărțeşte parohia în Fundul Moldovii de Jos şi în Fundul Moldovii de Sus. Se dă "în sus" la parohul Ioan Popovici iară "în jos" la administratorul Ioan Macovei.

Chestiunea numirei gării

În anul 1902 se înființează gara din Fundul Moldovii şi spre mirarea şi revolta locuitorilor i se dă numele de Luisenthal. Membrii societății Vulturul acționează imediat. Trimet întâmpinări la prefectură la minister, iar prin deputatul Onciu fac o interpelare în cameră. Interesul şi stăruința care şi-o punea membrii societății se poate vedea şi din scrisorile adresate de de deputatul Onciu Societății, în 1906:

"În privința gării am adresat precum veți fi înțeles din "Gazeta Bucovinei", o interpelare ministrului căilor ferate. El mi-a spus că va face tot posibilul, nu mi-a putut da însă

p. 317. un răspuns definitiv, neavând încă actele.

O propunere de urgență n'am putut face pentru că acu, în toiul reformei electorale s'ar fi considerat de act de obstrucția din care cauză urigența s'ar fi refusat şi causa s'ar fi compromis."

Văzând că chestiunea se întârzie "Vulturul" soluționează altfel chestiunea. Într'o noapte pleacă câțiva membri în frunte cu secretarul societății Eusebie Mercheş şi distruge firma care poartă nume străin.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

(De menționat că și gării Câmpulung i s'a dat numire germană și intelectualii de acolo n'au protestat.)

În cele din urmă ministerul de comunicații schimbă numele gării din Luisenthal în Fundul Moldovii.

În 1904 se naşte un conflict între societatea Vulturul şi preotul Vaslovschi pentru următorul motiv: Fostul paroh Turean donase bisericii un loc din folosința căruia să se poată repara și întreține biserica. Preotul Voslovschi parohul de atunci al comunei Fundul-Moldovii cultivă locul și nu dă nici un venit bisericii. Într'o dimineață de primăvară 36 de membri ai societății

p. 318. în frunte cu învățătorul Eusebiu Mercheş merg cu 36 de pluguri și ară pentru biserică locul care avea o întindere de câteva fălcii.

De atunci societatea care lucra pentru îndepărtarea și purificarea elementelor conducătoare începe luptă energică pentru îndepărtarea preotului Vasilovschi. Și nu încetează ofensiva decât în 1905 când preotul este mutat.

Amintim iarăși de rolul important pe care societatea l'a jucat în chestiunea înființării liceului românesc dela Câmpulung.

Societatea ajunses în timpul din urmă să servească drept pildă de organizare și activitate și societăților politice dela Cernăuți. Toate satele din împrejurimi când aveau de ridicat o chestiune o ridicau tot prin Vulturul.

Societatea are un mare merit prin aceea de a fi făcut educația politică și națională (...), atât pentru apărarea intereselor locale cât și generale. Chestiunile se discutau cu mult curaj în public. Deputații veneau și vorbeau la adunările societății Vulturul care îi asculta pe toți fără să se înglobeze într'un partid.

Aici la aceste adunări s'a revizuit de multe ori conștiința națională a celor cari participau

p. 319. la dezbateri. Aici s'au format mulți oratori ca Nestor Andronicescu, Neculai Țăranu, Ion Poenaru, Gligori Ursu, Mihai Ursu, Tonigariu și Solomon Ilie.

Aici s'a format spiritul patriotic al acelui bun român care a fost Mihail Ciupercovici și care timp de 10 ani a fost sufletul societății Vulturul. El a fost condamnat de Austrieci la 15 ani pentru naționalismul său și dus într'o închisoare lângă Viena de unde nu s'a mai întors.

Câteva deciziuni ale societății "Vulturul" luate într'o adunare generală din 1908

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Reproducem câteva hotărâri luate în adunarea ordinară a anului 1908 pentru a se putea vedea preocupările societății şi felul cum acționa:

Societatea politică "Vulturul" a luat în adunarea generală ord. ținută la 22 / III următoarele deciziuni;

Trimiterea unei scrisori de mulțămită D-lui înv. din Câmpulung G. Rotaru care şi-a arătat interesul său față de soc. prin aceia că a donat la membrii ei 10 exemplare din "Calendarul
p. 320. românesc". Cu această ocaziune ia adunare cu deosebită satisfacție la cunoştința, ținuta S-sale de român vrednic în luptele recente ce le-am purtat muntenii pentru câştigarea gimnaziului.

2) Adeverindu-se acum pe deplin că argumentele cu cari îl combat pe D^{r}. Onciul dușmănia norodului românesc iar mai cu seamă partidul din jurul apărării naționale, recte partidul jâdano-popesc sânt neîntemeiate şi ca alinanța ce am presupus-o despre acest partid că ar avea-o cu străinii este fapt dovada procesul Grobovici – Drach şi Rudich Allg zut de aceia se primeşte cu mare însuflețire propunerea de a-l felicita telegrafic pe harnicul deputat Onciul la izbânda sa şi a-i exprima totodată pentru sinceritatea față de popor şi pentru (...) sa (...) încrederea nețărmurită a adunării.

3) Clubul parlamentar român să fie urgent ca să se întrepuie cu energie pentru conchiemarea congresului bisericesc, din cauza neexistenței căruia de mult pătimeşte biserica națională şi cu ea poporul român.

4) De oarece cu numirea stațiunii din loc nu s'a putut ajunge încă la un rezultat destul de satisfăcător, societatea să întreprindă
p. 321. din nou cu ajutorul primăriei comunale şi'a deputaților paşii necesari la forurile competente pentru finalizarea acestei afaceri după cum o pretinde sentimentul dreptății.

5) Procese şi animozități între pastor şi păstoriți slăbirea sentimentului de religiozitate la aceşti din urmă etc. sunt simptomele relei pertractări a acestei enorii din partea consistoriului. De aceia poate că pentru ultima dată hotărăşte adunarea să se adaoge la acest for cu rugămintea să întărească alegerea de epitrop să intervie la guvern pentru despărțirea parohiei, să recunoască locul de ceartă că-i a comunității bisericeşti şi nu a Sf. Neculai, şi să înfrângă pasiunea parohului de a se războ cu parohienii.

p. 312b. Nr. 8 / 08 Societatea pub. Vulturul din F. M. a luat în adunarea sa gen ord. ținută la 22 / III a.c. următoarele deciziuni:

1). Trimiterea unei scrisori d-lui prefect districtual de următoriul cuprins: ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2). Trimiterea unei scrisori de mulțămită dlui înv. din Camp. G. Rotar care şi-a arătat interesul său față de soc. prin aceea că a donat la membrii ei 10 exemplare din "Calendarul românesc". Cu această ocasiune ia adunarea cu deosebită satisfacție la cunoştință ținuta D-Sale de român vrednic în luptele recente ce le-am purtat muntenii pentru câştigarea gimnasiului.

3). Adeverindu-se acum pe deplin, că argumentele cu cari îl combat pe Dr. Onciu duşmanii norodului românesc iar mai seama partidul din jurul Agr. nat. recte partidul jidovo-popesc sunt neîntemeiate şi că alianță ce am presupus-o despre acest partid că ar avea-o cu străinii este fact dovadă procesul Gribovici – Droch şi Rudich-Allg.gtg deoarece se primeşte cu mare însuflețire propunerea de a-l felicita telegrafic pe harnicul deputat Onciul la isbânda sa şi a-i exprima totodată pentru sinceritatea față de popor şi pentru ținuta sa nobilă încrederea nețărmurită a adunării.

4). Se ia în vedere conchiemarea unei adunări poporale, la care să fie invitat inspectorul băncii centrale Iancu, care ca expert ar avea să deie informațiunile necesare pentru înființarea de societăți agricole.

5). Clubul parlamentar român să fie rugat ca să se întrepue cu energie pentru conchiemarea congresului bisericesc din cauza coexistenței căruia atât de mult pătimeşte biserica națională şi cu ea poporul român.

6). Deoare-ce cu numirea stațiunii din loc s'a putut ajunge încă la un rezultat destul de satisfăcător, societatea să întreprindă din nou cu ajutoriul primăriei comunale şi a deputaților paşii necesari la forurile competente pentru finalizarea acestei afaceri după cum o pretinde sentimentul dreptății.

p. 313. 7). Procese şi animozități între pastor li păstoriți, slăbirea sentimentului de reliogitate la aceşti din urmă etc. sunt simptomele relei pertractări a acestei enorii din partea Consistoriului. De aceea poate că pentru ultima dată hotăreşte ordinarea să se adreseze la acest for cu rugămintea ca să întărească alegerea de epitropi, să intervie la guvern pentru despărțirea parohiei, să recunoască locul de ceastă că-i a comunității bisericeşti şi nu a Sf. Niculai, şi să înfrâneze pasiunea parohului de a se răsboi cu parochienii.

8). S'a ales comitetul prv 1908, care s'a constituit în modul urm.: prez: N. D. Andronicescu, viceprez: M. Ciupercovici, secretar: E. Mercheş, cassoir: I. Herlea, controlor: I. D. Poinar, econom Ch. Andronicescu, membru f. funcție: C. J. Andronicescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 323b. Portrete

p. 323. **Portretul Lui Gliga**
(guard comunal în Com. Fundul – Moldovei)
vezi fotografie

Mic de statură, cu ochii mici şi şireţi, îşi face o plăcere povestind faptele sale de poliţist şi evidenţiind mijloacele, într'adevăr ingenioase, cu care a descoperit mobilul celor mai atroce şi nebănuite crime.

Trecându-şi mâna prin pletele bogate, caracteristica munteanului bucovinean, îşi aminteşte de toată viaţa lui de poliţist, care e destul de lungă. Şi-a început cariera acum 52 de ani, când fiind în vârstă de 14 ani, ca absolvent al Şcoalei primare, a fost numit prin examen, în administraţie. În timpul războiului a fost locţiitor de primar şi se spune că atunci energia sa a fost cam satrapică îndreptată contra sătenilor din comuna ce conducea. Voluntaritatea sa îmi pare imprimată ca una din trăsăturile principale ale caracterului.

Din toate manifestările sale se desprinde a-

p. 324. ceastă însuşire predominantă.

Spirit isteţ şi curios de a se informa de cât mai mult, Gliga e cel care poate sa cele mai bune relaţii în toate ramurile, în ceea ce priveşte comuna Fundul-Moldovei.

Lucruri pe care bătrânii satului le-au uitat de mult, Gliga le ştie, pentru că de mic copil le aflase dela bătrânii de atunci.

Pătruns de importanţa culturii şi-a dat copiii la liceu şi aceasta a fost un frumos exemplu pentru ceilalţi gospodari, imitându-l mulţi.

Iată câteva date asupra primilor ani de funcţionare a lui Gliga.

A fost numit la vârsta de 14 ani ajutor de cancelarie, pentru scrisul registrelor şi împărţirea citaţiilor.Î această calitate a funcţionat timp de 12 ani: La vârsta de 26 de ani a fost numit poliţist definitiv, cu uniformă. Am spus că în timpul răsboiului a fost primar. După aceea a căzut în disgraţie şi cu mare greutate a putut intra funcţionar la Postă – după câtăva vreme – până ce şi-a reluat apoi – timpul aducând uitarea celor întâmplate – funcţia sa de guard comunal, pe care şi-o împlineşte cu mult zel.

Ovidiu M. Sachelari

p. 325b. Cuvântare.

p. 325. Spiritual (Cultural) Alfred C. Ionescu

Cuvântarea rostită de / Niculai Ţăranu / din / Fundul Moldovii – Cătunul Timen – Jud. C. Lung / Bucovina

Fraţilor,

"Eu pătimesc de o boală la care medicii cari m'au constatat m'au sfătuit ca să nu vorbesc în asemenea adunări.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

"Eu însă pătimesc şi de o bolă sufletească pe care medicii n'o cunosc şi boala aceasta mă face să mă încumet să vă vorbesc D[v].

"Mie îmi vine foarte potrivit astăzi să asemăn Cătuna Botoş şi cu locuitorii ei cu pilda cea frumoasă din Sta Evanghelie a "Fiului cel rătăcit". Fiul cel rătăcit şi-a luat zestrea dela tatăl său şi a stropşit-o prin lume prin îmbuibări fără folos. Asemenea fiului sunt unii cari au risipit sufleteşte şi au fărâmiţat credinţa noastră strămoşească pe care trebuie să o lăsăm şi noi moştenire mai departe, aşa că era temere că Botoşii vor fi faţă de biserica noastră pierduţi. Cei cari intraseră între noi nu erau cum vorbesc oamenii predicatori, pocăiţi. Acest cuvânt ei şi l-au zis. Ci erau aceştia trei negu-

p. 326. ţători de credinţă, cari cu ca Sfinţii Apostoli să umble desculţi şi să propovăduiască credinţa lui Dumnezeu, ci stricând credinţa dintre noi, să facă parale, după cum s'a dovedit. Vedeţi dar că Dumnezeu cel Atotputernic şi-a făcut milă de popor şi nu l-a lăsat să se înece în valul necredinţei. Şi câţi s'au putut stăpâni aşa? Mulţumită bunăvoinţii şi milei lui Dumnezeu s'au întors mulţi din rătăcire şi iată astăzi vedem în loc de risipă ei se adună mai strâns la un loc şi au simţit nevoia unui lăcaş dumnezeesc.

De aceia voisem să zic mai înainte că acei cari umblau să ne strice credinţa umblă cu bârfeli şi minciuni şi schimonosesc biblia, evanghelia după părerea lor.

Eu nu cred că s'ar afla azi pe pământ, fie creştin fie necreştin care să zică că legea noastră nu e bună.

Noi cu tăţii poate că greşim înaintea lui Dumnezeu, dar cu tăte că greşim tăria care o simţim şi dragostea către această credinţă nu ne lasă să ne desbinăm de credinţă.

Dacă ar avea suflet şi ar pricepe bine, - că nu pricep acei cari tâlcuiesc după cum vor ei -, ar simţi altfel şi nu ar înşela sufletele.

Astăzi, am venit în acest colţişor al satului nostru unde creştinii, mai cu seamă cari sunt în vecinătatea acestui loc, s'au pus cu trup cu suflet să-şi zidească în mijlocul lor lăcaş al lui Dumnezeu.

p. 327. Am simţit ceva în timpul din urmă: că ceva ambiţie ar clătina şi aci.

Şi în numele Domnului nostru Isus Christos i-aş ruga pe tăţi – şi cei cari aud şi cei cari nu aud, să părăsească ambiţia aceasta, deoarece acest sfânt lăcaş se va clădi lui Dumnezeu. Nu va fi aceluia sau aceluia, ci lăcaşul tuturor cari vor intra într'ânsul să se roage.

De aceia desbinarea şi ambiţia ar trebui părăsite şi cu unire şi încredere în Dumnezeu să se lucreze înainte."

Cuvinte rostite în Botoş 15 Iulie 1928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

de Niculai Țăranu cu ocazia punerii pietrei fundamentale a bisericii Sta Treime din Botoş.

p. 328. Pandian

Portretul primarului Gavril Frâncu / din comuna "Fundul-Moldovei" [anexă la Administrativ şi Politic]

Intrăm de obicei în sate cu idei preconcepute. Țăranii, - îi vedem prin prisma poveştirilor romantice. În Bucovina, mai ales, ne aşteptăm numai figuri de plăeşi de odinioară, bătrâni pletoşi[1], imagini care ne-au rămas în minte din cutare tablou istoric reprodus în cărți de şcoală. Ne surprinde apariția unui țăran tânăr care fără plete şi încercând (uneori chiar **reuşind**) să vorbească o limbă cât mai literară, cât mai "bucureşteană", ne salută în gară în numele comunei în care am coborât, prin câteva fraze bine construite, în care cuvintele sunt toate la locul lor. Descinzând dintr'o veche familia locală, cu nume scos par'că din vechi cronici moldoveneşti, om înstărit şi umblat, primarul Gavril Frâncu îți câştigă uşor simpatia. Sfătos şi plin de un original umor, conştient că prin situația lui în comună şi prin relativa lui instrucție nu e prea departe de noi ("când veți pleca Dvs., **eu iar rămân singur!**), primarul s'a integrat din prima zi echipei noastre, conducând chiar, în calitate de membru al grupei **cosmologice** ("eu sunt cosmolog!"), o întreagă expediție la una din stânele din apropiere. Cuvântul **sociologie** nu făcea parte, probabil, din vocabularul lui Gavril Frâncu. Dar ce are a face?... Destul de receptiv ca să-l prindă şi să-l pronunțe corect, cuvântul n'a rămas în gura lui un simplu "flatus vocis", ci a acoperit o noțiune, dacă nu foarte precisă, în orice caz mai precisă decât a multor oameni cu pretenții ... "**Fără sociologie nu se poate face nimic. Sociologia te'nvață să cercetezi obiceiurile, să faci politică adevărată, să faci bugete**", etc. etc. (De altfel, bugetul lui l-a făcut singur colaborând şi pe acest teren cu noi, în calitate de ... economist). Ascultându-i

p. 329. vorba potolită şi plină de miez, privindu-i figura în care se oglindeşte o minte ascuțită şi un suflet mândru şi simțitor, te gândeşti fără să vrei la o vreme – depărtată sau apropiată? – când astfel de țărani **nu vor fi excepție**, **ci regula**. Din inițiativa primarului Frâncu va lua ființă peste câteva zile în Fundul-Moldovei o lăptărie sistematică (cooperativă) prin care derivatele laptelui vor procura o însemnată sursă de venituri locuitorilor acestei comune de munte, nu prea mult favorizată de soartă din punctul de vedere economic. O oarecare slăbiciune de voință, o anume frivolitate pe care deseori o găseşte la "aristocrații" satelor, **anti-puritanismul** lui pe care, desigur,

[1](p. 328) indescifrabil

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

"politicanii" din tabăra adversă se vor grăbi să-l exploateze, ar fi – zice-se – defectele primarului. Nu ne putem pronunța cu ușurință. Avem însă inprecis că aceste defecte sunt cu prisosință răscumpărate de calități pozitive, de pe urma cărora comuna va folosi.

p. 329b. Atitudine religioasă

p. 330. M. Dărmănescu / E. Bernea

Spiritual. Secte

În Botoș am aflat că această lege (**adventismul**) a fost adusă din războiu de un sătean **Lahaci**, cacre a predicat și și-a căpătat ușor mulți adepți; aceasta fiindcă multe rele trecuseră peste capul sătenilor și cari gândeau că au greșit în fața lui D[zeu].

Toți adventiștii se cred apostolii credinței adevărate; ei sunt atât de fascinați, atât de autosugestionați de legea lor,

p. 331. încât sunt siguri că judecata de apoi a început și că numai ei au să intre în rai.

Ei duc **44 de zile post negru**, din diferite părți din an (adică **nu mănâncă deloc**) de aceea sunt foarte slabi și f. adesea bolnavi.

Iată aci o convorbire cu adventista **Anghelina Gavrilei** femeea lui **Gavril Gavrilei**, adventist și el dar om f. deștept și cu știință de carte:

- Dece v'ați schimbat legea?

- Fiindcă ortodocși au călcat scriptura!

p. 332. - Dece serbați sâmbăta ca jidanii?

- Domnul spune: șase zile să lucrezi iar a șaptea s'o serbezi; ori atunci când era Domnul Hristos se serba sâmbăta. Sinodul de la **Miceea** a fost acela care a schimbat ziua de sărbătoare Duminica.

- Da icoane aveți?

- Icoana e însuși Domnul nostru Isus Christos. El a spus: să nu-ți faci chip de lut sau lemn la care să te închini!

p. 333. - Biserică dece nu aveți?

- Hristos a predicat în pustiu!

- Vin dece nu beți? – Carne de porc dece nu mâncați?

Isus Christos nu a lăsat acestea. El a lăsat postul fără să mănânci de loc așa precum a făcut și El. Isus Christos nu mânca decât pește și miel; El nu mânca vită nerumegătoare cu unghia despicată (porcul)

- În Sfinți credeți?

p. 334. - Nu! căci ei au murit pentru mântuirea lor, nu Isus pentru mântuirea oamenilor!

- Dacă a-ți schimbat legea vă merge mai bine?

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

- Da! D[zeu] ne arată drumul bun şi ne pregăteşte pentru judecata de apoi care a început şi în care va fi vai de păcătoşi

Semnele unei autorgostii şi vedem se arată în privirea şi gândurile adventiştilor.

16 / VII / 1928.

p. 335. Spiritual – Secte Dărmănescu / Bernea

Voind a face statistica la **Gavril Gavrilei**, am găsit acasă pe femeia sa Anghelina, împreună cu 3 copii. Sunt cu toţii adventişti convinşi. Femeia şi copii par cu toţii **tuberculoşi**, sunt bolnavi şi slabi. Are doi copii nebotezaţi căci "sunt prea mici şi nu au încă cunoştinţă de ce e binele şi răul."

Spune că nu sunt **adventişti** ci numai "păzesc cuvintele lui D[zeu] cele adevărate, care s'au schimbat **la 321** prin conciliul dela Michea" (Miceea) "Că vorba lui D[zeu] s'a schimbat la 321" de aceia şi-au schimbat ei acum legea, păzind-o pe cea adevărată.

A doua zi trecând pe stradă, soţul care venise de la stână ne-a chemat în curte. Cunoaşte la perfecţie vechiul şi noul testament, şi la fiecare întrebare, scapă prin tangenţă aducând un pasaj în Biblie. De altfel pare om inteligent convins în credinţa lui. Spune că-şi va aduce copii la doctor, căci, ei nu ştiu încă nimic şi nu pot fi mântuiţi prin credinţă. Gavril a fost desmoştenit de tatăl său, om bogat spune, dar el nu renunţă la credinţa sa "pentru binele pământesc".

p. 336. **Religie** M Posescu

Inf. Niculae Mândrilă, român din cât Timen ştiutor de carte, 75 ani şi Marina Mândrilă, analfabetă, 58 ani.

Amândoi se arată a fi foarte porniţi în **contra adventiştilor**. Ei nu pot înţelege cum se poate creştini să părăsească biserica şi sfânta cruce, pentru a se ruga lui Dumnezeu ca păgâni. Spun deasemenea că viaţa curată a

p. 337. adventiştilor este numai laudă neadevărată. Adventiştii spun că nu se (...); asta nu se poate, spune Marina, pentru un om pământean. Apoi, adaugă că, aceştia sunt mult mai răi şi mai stricaţi decât noi. Acelaş lucru mi-au mărturisit despre adventişti foarte mulţi săteni de aici.

28.7.28.

p. 338. Secte. Cercuri sociale

Socialul E. Bernea

Solidaritate

Ilie Pomohaci fruntaş al acestui sat, mi-a declarat într'o convorbire: "Rău face statul că nu opreşte legile străine (adventismul) să se înmulţească, legi ce strică legea strămoşească.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Sătenii noştri au simţit asta şi de-aia au dărâmat casa de rugăciune a pocăiţilor din Botoş.

23 / VII / 1928

p. 339. Psihologie Atitudine religioasă Dărmănescu

Marinca D^tru N. Ursu

E de 77 ani; are o fiică şi ginere pocăiţi. Mărturiseşte că ea însăşi s'ar pocăi, dar e prea bătrână ca să-şi schimbe legea şi nu ştie nici carte. Pe lângă aceasta se pare că nu prea s'ar îndura să renunţe pe viaţă la ceva de băutură. Ea ne spune următoarele: "Amu oamenii sunt răi. Preotul spune oamenilor să se pocăiască. El însuşi a fost la adunările pocăiţilor

Par'că eu nu merg la biserică! În biserică trebue tăcere. Aici (în biserica noastră) se uită oamenii ce cioareci ai, ce catrinţă ai şi vorbesc într'una. Pocăiţii fain se roagă pentru Dzeu şi pentru Maica Sfântă şi Christos.

Ei sâmbăta stă în genunchi toată ziua. Noi duminica mergem dimineaţa la biserică şi după amiaza la petrecere şi la nuntă. Ei ţin 44 posturi negre; nu ca la noi că faci borş şi mănânci până te doare stomacul!

Ei citesc într'una Evanghelia şi Testamentul. Stă şi nu se sfădesc şi nu merg la cârciumă şi nu spun minciuni."

Ne spune apoi că are un fiu învăţător a cărui soţie e pocăită, dar el nu s'a pocăit, că "ce să facă? De s'ar pocăi ar lua ţapina şi toporul şi ar merge în pădure la lemne!"

16.VII.928

p. 340. Informaţii Religios M. Dărmănescu / E. Bernea

La Botoş

Capela din clădirea şcoalei a fost făcută din motivul că sătenii erau prea depărtaţi de vatra satului F. M. Acestea numai pentru 2 ani până ce biserica nouă va fi gata.

Adventiştii au voit să-şi clădească o casă de rugăciune, dar sătenii din acest cătun au dărâmat începutul lucrărilor.

15 / VII / 1928

p. 341. **Secte** Solidaritate religioasă

Spiritual Alfred C. Ionescu

Pe aici au venit şi acventiştii, sabatiştii. Ei nu mai cred în legea lui Cristos. Au vrut să facă o casă de rugăciune. Dar vecinii n'au suferit aceasta şi atunci s'au strâns oamenii şi au năruit-o. A mei de trei ani au băgat un om în proces şi trebuie să plătească trezeci de nii. Noi n'am dat afară cine a spart casa. Acum punem mână dela

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

mână ca să-l scăpăm". A rămas ca omul să plătească cinic mii. Am dat cu toţii ca să nu mai mănânce avocaţii."

Informator: Tănase Ţimpău
Bătoş C. Lung. Bucovina
15 Iulie 1928

p. 342. Informaţie – religioasă V. Kletchin
Benea 29/VII 928

Petre Curcinschi de origină ruteană a fost în timp de trei ani trecut în secta adventiştilor. Dela Crăciun însă încoace s'a reîntors la obişnuita-i religie creştină. Explică această reîntoarcere prin faptul că: a cetit şi s'a luminat la minte. O altă explicaţie o dă în felul că adventiştii prea mult interzic chiar un pahar de bere băut este luat drept păcat. Această informaţie este culeasă chiar dela însăşi P. Curcinschi.

p. 343. Religie

Despre adventişti E. Benea

Vasile Şuiu, analfabet în vârstă de 70 de ani vorbeşte astfel despre adventişti: "Adventiştii nu au dreptate, că ei s'au sculat acum târziu; ei nu sunt dela începutul legii creştineşti cum au fost apostolii, ei l-au văzut pe Domnul Hristos şi l-au auzit grăind.

Ei calcă legea; ei hulesc pe D^{zeu} şi casa lui (biserica). Pocăiţi suntem

p. 344. şi noi când urmăm fapta bună, rugăciunea şi ascultarea lui D^{zeu}.

Asta e legea bună, nu a pocăiţilor cari văd cartea sfântă aşa cum cred ei. Pocăiţii ştiu ceti bine în cărţi sfinte dar nu pricep bine. ... Ei zic că în biserică ne mândrim cu rugăciunea şi că suntem deşerţi

p. 345. în rugăciunea noastră.

Da ei nu se duc în cămară şi se roagă pentru ca să-i vadă lumea?

Ei nu spun că ei sunt cei drepţi cari vor merge la cer?

Toţi suntem păcătoşi în faţa lui D^{zeu}! Nu sunt ei deşerţi în rugăciunea lor dacă spun aşa?

Cămara noastră de rugăciune, tre-

p. 346. bue să n'o ştie nimeni.

Când ne facem rugăciunea nu trebue să ne vadă nimeni.

Atunci primeşte D^{zeu} rugăciunea noastră.

Apoi fac pocăiţii aşa?

22 / VII / 1928

p. 347. **Religie** I. Manta – Roşie

Socialul – psihologic

Religioase

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Moş Vasile Şuiu de 72 ani, din Dâmbul Colacului: "Retras în cămara ta, roagă-te să nu te ştie nimeni" – "Apoi eu cred că asta însemnează nu cămara în care stăm, ci trupul nostru, gândul nostru; altfel la ce ar mai folosi biserica, că doară e casa Domnului, unde trebue să ne închinăm în văzul oamenilor."

17.VII.928.

p. 348. Religios – secte (istoric) dr. Gurgescu / Cotaru

Informator: Nistor Andronicescu / Senator

Adventismul a început înainte de război. A fost unu Andrei Herlea care s'a luat întâi cu părintele. După aceia a venit Ion Poenaru care e şi azi adventist îndărătnic (el a fost ultimul preşedinte al Societăţii Vulturul).

După aceia au venit predicatori cari le cereau zecinială, cu care se înfruptau şi ei. Dar pomeala aceasta dinainte s'a dat pe faţă numai după război.

p. 349. Misticism

Spiritual **Eust. Gregorian**

Mărinca Istrati (căt. Ciumuca)

Provoacă femeilor din satul acesta, îşi petrece timpul în rugăciuni şi citind psaltirea.

Spune că vorbeşte cu D[zeu] care a adormit'o 7 ani, după care deşteptînd'o, i-a poruncit să nu aibă relaţii cu nici un bărbat şi să se roage lui. Din cauza aceasta nu s'a măritat şi ceva mai mult nici nu vrea să vorbească sau să primească în casa ei, bărbaţi.

Din când în când, D[zeu] o mai adoarme spre a vorbi cu ea.

Când e bolnavă, nu se duce la doctori, pentru că pe ea o vindecă un înger.

Stă singură într'o căsuţă pe malul rîului, rugîndu-se tot timpul.

13.VII.928.

p. 350. Misticism

Spiritual **Eust Gregorian**

Magdalena a Nicolae Poenar

(Pîrîul Ciumanca)

E foarte religioasă, petrecîndu-şi timpul în rugăciune şi citind. Stă foarte retrasă şi de femei şi de bărbaţi. (Informaţii Casandra A. Poenar) Pîrîul Ciumanca

13.VII.928.

p. 351. **Spiritual** Despre Misticul Spiridon Gliga

J. Lăncrănjan

E un om de vre'o 60 de ani. N'a făcut şcoală. A învăţat, însă, să citească la un călugăr dela Sucevita cu numele Danil Bindescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Acesta venise dela Roma şi fiindcă era la asfinţitul vieţii sale îl iniţiază în tălmăcirea psaltirei pe Dl. Gliga, "pentru a nu se uita acest lucru sfânt" – zice omul nostru.

Practică de optsprezece ani citirea ei, de când trecuse prin câteva necazuri, după propriile sale mărturisiri. Între altele fusese vândut la Unguri cu 30 de arginţi de către fraţii

p. 352. şi a fost închis la Bişeul de Sus. Aci un bătrân îi dăduse psaltirea şi după ce o citise de trei ori, spune dânsul că l-a eliberat.

Considerând acest fapt drept o minune. Şi autosugestionându-se că l-ar fi învretnicit D-zeu cu darul înţelepciunii şi a tălmăcirii, purcese la **citirea** şi tălmăcirea ei şi pentru alţii.

În ce constă această operaţie? Mai întâiu din expresiunea feţei că el este câştigat şi convingerea că are darul. Concentrându-se adânc asupra textelor şi-a câştigat o mimică impunătoare, aproape hipnotizatoare. Îşi găseşte perfect echilibru în faţa existenţii, considerându-se ales a<l> lui D-zeu. Orice

p. 353. întrebare pe care i-o pui îţi răspunde inteligent, prin lumina biblică. Aşa de pildă la întrebare: Ce zici dacă D-zeu e atotbun, a putut el să **blesteme**, pe Adam şi pe Eva? R<ăspuns>: "Nu D-zeu i-a blestemat, ci ei singuri prin neascultare şi-au pierdut harul. Dar nici acesta nu de tot, pentru că Tatăl a trimis pe Mesia să ne scoată din robia păcatului."

Orice altă întrebare îţi răspunde cu o rafinărie rară, pe care probabil şi-a câştigat-o în timpul umblării sale prin lume!

E interesant procedeul său în tâlcuirea ei. Începe mai întâiu să-şi spună minunile sale, prin care a ajutat la atâţia cari au fost în necazuri. Spre exemplu: unuia care nu i-a putut făta vaca, altuia i-a luat dela vite, alt caz când nu se putea mărita fata etc.

p. 354. cărora citindu-le li s-a realizat dorinţele. Avem încă o practică aproape magică. Apelând în chipul acesta la credinţa ta, îţi cere să faci semnul crucii şi apoi să deschizi la întâmplare psaltirea. La psalmul care s'a deschis îl citeşti. Dând peste cuvinte de apă îţi spune că ai fost să te îneci. Şi interesant că după fiecare afirmaţie şi tălmăcire, te întreabă **este**? Tălmăcirea nu se face nici conform exegezei bisericeşti, ci pur şi simplu după bunul său plac. Se întâmplă ca să ţi se deschidă la un psalm bun şi de cele mai multe ori să eşă bine ... pentru ca să-l răsplăteşti.

Nu uită nici odată, spre a nu te face atent asupra plăţii sale, care se ridică la 20 lei pentru deschiderea de 3 ori în psaltire şi 500 lei pentru citirea ei, spre aţi izbândi dorinţele.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 355. L-am întrebat că de ce şi-adună comori pe pământ, că trebue să-şi adune în cer! Îmi răspunsese; că îngerul arătându-i-se în vis, i-a zis: "Să citeşti psaltirea, dar să nu spui din gură vre'o minciună, şi după aceasta vei şi trăi.". De aceia – spune el – se întâmplă ca la atâția oameni în necazuri se duc la **preot** să le citească şi nu se îndreaptă, se duc la călugăr tot aşa, şi apoi venind la mine se face bine. Iată, deci, că nu e străin nici de reclamă. Nu scapă din vedere de a nu defăima pe ţigance care ghicesc din **bobi** sau pe alţii cari citesc în psaltire. Tot aşa despre **Catrina** lui Ursu (mistica misionară) în care vede o îndrăcită. Asistăm, deci, la o adevărată luptă pentru existenţă.

p. 356. Spiritual I. Lăncrănjan
Mistica Matrona Vas. Cazac.

Această femee ca şi Spiridon Gliga obicinueşte să ghicească din psaltire. Voi releva numai câteva trăsături particulare ale sale întrucât unele sunt asemănătoare cu ale lui Gliga. Când m-am dus la locuinţa sa, aflătoare într-o fundătură de pârâu, văzându-mă s'a ascuns, temându-se ca nu cumva să fie din partea autorităţii cineva – după cum mi-a justificat. La rugarea mea ca să-mi citească din psaltire, mi-a răspuns că e dusă în sat şi deci nu poate. Întrebând-o apoi de alte lucruri şi compătimindu-i mizeria şi situaţia sa am rugat-o din nou să citească

p. 357. pentru că – îi zisei – eu ştiu că o ai. Acum adusese **psaltirea**, despre care spunea că o are cumpărată dela un călugăr dela Mănăstirea Neamţ.

Am întrebat-o că de când are darul acesta şi-mi răspunsese că de 7 ani. Avea şi înainte aptitudini religioase, spunând că de fiică mică dorea să se călugărească, dar mama-sa n'a lăsat-o. Acum fiind căsătorită şi cu 7 copii cari de cari mai mici, plus că mai fiind şi bolnavă astfel e explicabilă meseria ei.

Nu mănâncă decât odată pe zi, iar vinerea numai o bucăţică de **naforă**, adusă dela Jerusalim prin călugări dela Mănăstirea Neamţ. Tot dela Ierusalim îmi spusese că are o pânză albă cu desenuri de sfinţi pe ea şi o cruciuliţă de "aviron" cu care se înarmează când citeşte.

p. 358. Şi mai ales când se retrage la rugăciune pentru a implora ajutorul lui D-zeu. E interesant că ploaia din zilele acestea şi-o revindecă ca o răsplată a rugii sale.

Din trăsăturile feţei, din răspunsurile ei trădează o mare rafinărie. Ba mai mult are chiar o artă de hipnotizatoare. În timpul rugăciunii la orele 12 din zi şi din noapte spune că i se arată necuratul uneori, în formă de căpău, alte ori în formă de băiat frumos. Înainte cu patru (4) ani – spune ea – că-i scuipa în faţă,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

"acum nu mai are putere". De Catrina lui Ursu spune că are Canon de a predica, de paşte de a avea dar.

Întrebând-o că în ce-i constă puterea de vindecare,

p. 359. îmi răspunsese că în **credinţă**. "Ckiar şi doctori (medici) nu toţi pot să vindece boalele, ci numai cari au darul prin credinţă". Din scrutările, întrebările şi impresiile mele pot spune următoarele lucruri: a) Că nu este o fiinţă sbuciumată cu preocupări sufleteşti, ci mai de grabă motive de ordin material o face să exploateze naivitatea oamenilor (ca şi la Dl. Gliga)

b) Mai umblă şi cu minciuni, cazul cu mine că nu are psaltirea acasă.

c) Că interpretarea pe care o dă textelor din psalmi e deadreptul antibisericesc.

d) Că ghicirea se mărgineşte la lucruri bagatele, ca de pildă "că ai mulţi duşmani" şi pentru a te feri de ei să dai **jertfă** la biserică sau să citească psaltirea pentru suma de 500 lei.

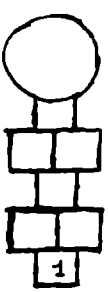
p. 361b. Social / Distracţii / Jocuri de copii

p. 360. **Socialul** Informator: Anania Scurtu

Distracţii 10 ani (cl. IV.)

- Jocuri de copii -

"Joc în ţară"

Se desenează pe pământ figura alăturată, compusă dintr-un cerc şi 7 pătrate, de mărime variabilă. Tot cuprinsul dintre limitele desenului, poartă numele de "ţară". În faţa primului pătrat (1), drept în marginea "ţării", stă unul din cei doi jucători. (jocul e numai în doi) şi asvârlă o bucată de sticlă în interiorul primului pătrat şi apoi în toate celelalte, până la ultimul pătrat în care asvârlă bucata de sticlă în interiorul cercului, o ia şi apoi din primul pătrat, porneşte sărind într'un picior (o săritură de fiecare pătrat), - prin pătratele din dreapta (sau din stânga), până se ajunge la

p. 361. cerc şi apoi se întoarce tot într'un picior sărind, prin pătratele din stânga (sau din dreapta), până la pătratul prim (dela care a pornit). Ajuns aici, pune bucata de sticlă pe vârful degetului mănii, şi merge (cu amândouă picioarele; un pas de fiecare pătrat) – prin toate pătratele, în modul de ducere şi întoarcere descris mai sus.

Întors iar în primul pătrat, pune sticla, acum pe vârful piciorului şi iar se duce şi se întoarce în acelaş mod. Apoi, din primul pătrat, - **cu ochii închişi** păşeşte (un pas de fiecare pătrat) dus şi întors, - prin toate pătratele. După aceasta vine şi se aşează cu spatele în faţa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

primului pătrat. De aici asvârlă (de 3 ori; până ce reuşeşte) peste spate, bucata de sticlă, devine "ţara" aruncătorului şi e însemnat cu o cruce încercuită". Jocul "ţară" ("astă "ţară" i-a mea"). Acesta, dacă nu greşeşte nici una din regulele jocului, poate să însemne toate pătratele, devenind stăpânul tuturor "ţărilor".

Reguli:

Bucata de sticlă trebuie să cadă în interiorul pătratelor sau cercului; când cade pe linia însemnată pe pământ sau în afara "ţărilor", - jocul e continuat de celălalt jucător. Aceiaşi regulă trebuie respectată

p. 362. şi atunci când jucătorii păşesc sau sar dintr'un pătrat într'altul. Nu trebuie călcată linia hotarelor. Prin pătratul însemnat de către stăpânul "ţării", n'are drept să asvârle sticla, să păşiască, să sară – celălalt jucător, subt pedeapsa de-a fi scos din joc, luându-i locul celălalt jucător. Stăpânul "ţării" are însă dreptul să calce regulile acestea, cu privire la pătratul care-i aparţine. De-asemeni, în cuprinsul "ţării" sale, poate să scape sticla de pe deget sau picior.

Când asvârle peste spate bucata de sticlă, dacă aceasta cade de trei ori, într'un pătrat care aparţinea de mai înainte aruncătorului, acesta e scos din joc, luându-i locul celălalt. În pătratul însemnat de unul din jucători, celălalt poate însă să asvârle bucata de sticlă peste spate, chiar mai mult de trei ori, până ce nimereşte în alt pătrat.

Bine înţeles, câştigul e de partea celuia care reuşeşte să-şi întindă stăpânirea peste mai multe "ţări".

p. 363. **Socialul** Informator: Gheorghe Ţăranu
Distracţii 15 ani (7 clase)

- Jocuri de copii - "De-a vânătorii" – Joc cu mingea

Se aşează în colţurile unui pătrat 4 băieţi. Înăuntrul pătratului, alţi 4, aşezaţi la întâmplare. Cei din colţurile pătratului, îşi asvârlă mingea, unul altuia. Ultimul, când o prinde, loveşte cu ea în cei din mijloc. Cel lovit, părăseşte jocul.

Dacă toţi din mijloc, sunt loviţi rând pe rând, trec tot ei, din nou la centru şi jocul continuă.

Dacă cel ce poartă mingea, nu izbuteşte să loviască pe nimeni din mijloc, iesă din joc.

Dacă nici unul din cei ce stau la colţuri, nu isbuteşte să loviască pe mijlocaşi, - atunci rolurile sunt schimbate. Mijlocaşii ocupă colţurile pătratului, ceilalţi trecând în centru ca ţintă a loviturilor şi jocul continuă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 364. **Socialul** Informator: Minodora Bârsan
Distracţii 13 ani (5 clase)
- Jocuri de copii -
"Ţanc – ţanc, Cucu!"

Se formează un cerc de fete. În mijloc o fată; în afara cercului, - alta. Fiecărei fete i se dă numele unei flori. Cea din mijloc e Dumnezeu; cea din afara cercului: dracul. Vine dracul şi întreabă pe D-zeu: "Ţanc – ţanc. Cucu?" şi Dumnezeu răspunde: "Ce vrei?"

Dracul zice: "Fete" = flori

D-zeu: "Ce fel de fete?"

Dracul: ((Spune un nume de floare)

Dacă nu ghiceşte (floarea invocată de el, nu fusese aleasă de nimeni ca nume), - fetele rămân la Dumnezeu, adică în cerc.

Dacă ghiceşte, trece la dracul, fata căreia i s'a invocat numele de floare. Şi aşa, până se duc toate fetele la ... dracu.

p. 365. **Distracţii** **Gheorghiu**
Jocuri de copii Informator: Const. Lehaci

Foarfeca – cunoscut în regat sub numele de şotron – e jucat de băeţi până la 10 ani.

Căpăţâna e jucată de fete până la 10 ani (chiar şi de 12 ani). 3 – 4 fete stau pe scaune şi una vine sărind într'un picior şi le spune că a trimis-o Ileliţa (îi spune numele) ca să-i dea o căpăţână de curechi. I-o dă, o ferbe cu alta şi după aceea spune:

Auzi bunit	şi buniţa răspunde:	Hai copilă
Cânii bat		Să facem plăcinte noi
Peţitorii intră'n sat		Să vie şi pe la noi.

Notă: Se pare că informatorul n'a cunoscut complet jocul.

Flăcăii şi fetele

Flăcăul se amuzează numai la horă şi la cârciumă. Numai când nu este horă atunci merg grupuri prin sat ca să se dis-

p. 366. treze. În toate aceste cazuri fetele şi flăcăii se distrează împreună, deobiceiu atunci când între ei există o înclinare sentimentală. Fata care a terminat şcoala şi a ieşit la horă este numaidecât curtată. Ea îşi <ia> un "drăguţ" (termen local) cu care joacă, cu care vorbeşte, se plimbă şi cinsteşte la cârciumă. După câteva luni relaţiile devin mai intime cu sau fără ştirea părinţilor. Fata şi flăcăul continuă acest fel de viaţă până la căsătorie. Se întâmplă, uneori, ca fata să se mărite cu primul băiat de care s'a îndrăgostit.

Crăciunul. În ziua de Crăciun toată lumea merge la biserică, după amiaza se duc cumătrii, la rude. Regula ca cei tineri să viziteze pe cei bătrâni a dispărut. În această zi este tuşă la „cabinet". Aci

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

dansează flăcăii şi fetele şi chiar oamenii însuraţi de 30 – 40 de ani. Ei nu sunt obligaţi să danseze numai cu nevestele lor, ci cu oricine. Hora are loc ziua

p. 367. dela 12 – 6 p.m. şi seara dela 8 la 12 sau chiar a doua zi la 6 dimineaţa. Se pare că aceste distracţii sunt completate cu altele de natură sexuală. A doua zi se deschide cârciuma şi flăcăii se adună acolo. A treia zi – Sf. Ştefan – se fac clăci că nu este o sărbătoare aşa de mare. De Anul Nou se petrece tot ca la Crăciun, la cabinet sau la cârciumă. De Bobotează lumea se adună ca să privească sfinţirea apelor. Solemnitatea are loc la crucea din curtea dispensarului. După sfinţire petrecerea are loc între cabinet şi cârciumă.

Paşti. În seara din Sâmbăta Paştelor, toată lumea se adună în curtea bisericii. Preotul vine la ora 12 şi bate cu crucea în uşa bisericii, pe urmă deschide şi strigă: Hr<istos> a înviat! Urmează slujba, la ora 5 dim<ineaţa>. Se pun cozonacii pe două rânduri şi sunt sfinţiţi de preot. Preotului i se dă 20 lei sau un cozonac sau ouă. În aceaş dimineaţă se face

p. 368. masă mare. În ziua aceasta nu e voe de culcat. La ora 12 este altă masă, după acea se duc iar la biserică unde se misuesc oameni. Obiceiul era ca oamenii să vie la biserică şi să stea de vorbă. Se comentează în special trecutul.

În Duminica Tomei încep abia horele obiceiu. Acum se întâmplă uneori să înceapă mai înainte.

Rusalii ţin două zile şi sunt la fel ca Paştele.

Sf. Petru este o sărbătoare la care s'a luat obiceiul să se ducă lumea la Mănăstirea Neamţ. Înainte de unire se duceau mai puţini, acum mai mulţi.

Sf. Ilie era obiceiul să se coboare mocanii dela munte p<entru> o zi cu coşul în traistă şi să împartă la prieteni, azi nu mai este frecvent. **Sf. Ioan** este sărbătoarea scoborâtului dela Munte, atunci se răscolesc vitele şi se împart la proprietari.

p. 369. Pentru că e zi de post nu se joacă, nu este horă. În schimb, beau şi petrec toată noaptea.

Nunta este o solemnitate la care prima distracţie este . Vin apoi băutură şi jocurile. La început se închină paharul şi se dă bani. La îmbroboditul miresei „Mamoină" – un flăcău deghizat – joacă rolul ibovnicei părăsite care cere să-i plătească pentru copii ce i-a făcut. Prin atitudinea şi cuvintele care le spune caută să înveselească pe toată lumea şi pe mirii care se pregătesc să păşească către viaţa cea nouă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Priveghiu este unul din principalele locuri de distracție. Cu această ocazie se spun povești, cimilituri, se râd unii pe alții și în special sunt jocuri. **Grădiman:** Personagiile importante: grădinarul și grădinărița. Ceilalți își iau nume de flori. Grădinarul întreabă pe grădinăriță unde a fost și aceasta îi răspunde că a fost la busuioc de ex<emplu>. Dacă acel ce are acest nume nu-i atent să spue

p. 370. că minte, atunci e obligat să dea un zălog. Este un joc de atenție care se termină dacă toți jucătorii au dat zălog. Acei care au dat zălog primesc un canon. De ex<emplu> trebue să sărute mortul sau să sărute mâna celor de față etc. Cine nu se supune perde zălogul. Se mai obișnuește cu această ocazie să se deghizeze unii flăcăi spre a provoca râsul celorlalți. De ex<emplu> se fac ca o babă și un moșneag care se ceartă și se bat. Lucrul acesta durează 2 – 3 seri, până la înmormântare. La priveghi nu se dă nici mâncare nici băutură.

26.VII.928

p. 370b. **Estetic**

p. 371. Fișa N°. 1 Frusina Pop 70 ani

Crâmpița la urzit

Se întâmplă de multe ori la urzit, fiind prea dese jurubițele din cauză că urzim prea mulți coți, să sărim o jurubiță. Jurubița aceasta se numește crâmpiță. Când observăm că s'o făcut crâmpița, trebuește să luăm fâșia de urzeală după urzitor, pe degetul mare și cel mic de la mâna dreaptă până ajungem la locul cu greșeala, pe urmă o înfirăm la loc.

A. Ifrim.

p. 372. Fișa N°. 1 Elena Sângeorzan / 45 ani

Senturatul seminței / de in și cânepă

După ce am cules cânepa, o legăm mănuși, îi tăem rădăcinile și o lăsăm să se usuce. Când este uscată îi scuturăm semințele. Se așterne pe jos un lepedeu și se așează pe el un buturug. Luăm fiecare mănune fie în parte, îl așezăm pe capătul pe buturug și cu maiu de rufe îl batem până cade toată sămânța. După ce au terminat, dacă este puțin vânt vânturăm sămânța până rămâne curată. Așa curățită o punem într'o lădiță și o păstrăm la un loc uscat.

A. Ifrim

p. 373. Fișa N°. 1 Maria Oprescu / știe carte, 33 ani

Mânjala pentru fire

Când punem o urzeală de in sau cânepă, nu putem să o țesem până nu ungem firele cu mânjală, că se scămoșează până se rup.

Mânjala se face astfel: se pune să fiarbă; tărâțe de mălai, sămânță de in, unsoare de porc și puțin săpun, se fierb toate acestea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

la un loc până se capătă o unsoare groasă. După ce s'o răcit, cu o perie se dă pe fire în spatele ițelor până la sul.

Amelia Ifrim

p. 374. Fişa N°. 1 Varvara Guşă
45 ani, ştie carte

Fierul de făcut humgii la sucie

Are forma unui cui cu patru muchii. Are o lungime de 13 cm şi lățimea în partea de sus de 2 cm.

E făcut de făurarul din sat şi serveşte la făcutul humgilor.

p. 375. Fişa N°. 2 Varvara Guşă

Cleştele pentru sucie

Este făcut din fier, are forma unui cleşte cu gura mai lată şi turtit.

Este făcut tot de făurar şi serveşte la turtitul humgilor.

p. 376. Fişa N°. 2 Marius Oprescu
33 ani, ştie carte

Urzeală mestecată

Când prin urzeala mestecată de ex<emplu> in cu bumbac sau cânepă cu bumbac, nu merge prea bine, că bumbacul este mai elastic, iar inul şi cânepa nu au atâta elasticitate. De aceia când tragi de firele de bumbac îşi revin pe când cele de in şi cânepă nu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Pentru aceasta, când se pune urzeala mestecată, la țesut se pune în dosul ițelor, peste fire, de-a latul, o botă, iar de mijlocul ei legi o mănuşe cu un bolovan mare în ia, ca să aibă greutate.

A. Ifrim

p. 377. **Estetică** Petre Constantinescu

Observații și caracterizări

Afirmația inițială, grăniţând stăvili or observațiile asupra artei populare din Fundul Moldovei e aceea că războiul i-a şters urmele aproape cu desăvârşire iar majoritatea scoarțelor şi obiectelor încrustate e postbelică. Iar caracterizările vor trebui să țină seama de influențele slave pe care din ce cunoaştem le bănuim puternice prin contactul cu Huțenii. Din cele câteva scoarțe pe care le-am văzut, mai vechi – puține şi noui mai multe, trebue să notăm pentru acestea din urmă absența geometrismului din deseniu şi chiar absența stilizării florale. Motivele scoarțelor acestora e stereotip floral. Florile sunt foarte naturalist

p. 378. realizate (nici de cum aşa cum se prezintă o scoarță oltenească unde stilizarea se apropie de geometrism) şi e de remarcat, cu o mare abundență de linii curbe, caracter care nu apare în nici o scoarță românească veritabilă. Aceasta ne face să credem că avem a face cu influențe străine (rutene) şi în sprijinul afirmații noastre aducem şi amănuntul că găsind la Botoş scoarțe şi cămăşi înflorate şi întrebând de model ni s'a arătat un desenu pe **hârtie milimetrică**, făcut de Veronica Ursescul soția învățătorului din Benea (centru Huțan). În puținele obiecte încrustate pe care le-am văzut am remarcat un geometrism pur şi în general credem profund eronată afirmația lui Kolbenheger după care în Bucovina arta populară ruteană ar fi mai mult geometrică iar aceea românească mai mult naturalistă.

Cercetările Directorului Muzeului de Artă Națională dela Şcoala de Meserii

p. 379. din Câmpulung, D-l Veslowski sunt de natură să sprijine afirmațiile noastre.

D-sa găseşte că predominant e motivul geometric, abia în al doilea rând cel floral utilizat iar cel naturalist naiv (oameni, animale) de rar (pentru arta românească).

Icoanele pe sticlă aflate la Fundul Moldovei oferă un argument în plus.

Spre deosebire de arta iconară românească figurile din aceste icoane sunt aproape toate încadrate într'un cerc de flori foarte naiv şi mediocru stilizate cu absența oricărui geometrism mai ales în ce priveşte zugrăvirea fețelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Profesorul Haberlandt în „Osterreichische Volkskunst" le denunță deadreptul ca slave.

Credem că asupra lor nici nu poate să fie discuție.

Icoanele vechi românești sunt stilizate linear, artistic, în figuri lipsite de carne fără linii curbe

p. 380. La icoanele acestea liniile se desfac larg cuprinzătoare de spațiu, fețele capătă o înfățișare buhăită, trupurile se scurtează și se îngroașă, iar coloritul în loc de a fi șters, sombru și spre uniform, tinde spre multiplicitate, spre violență și în deosebi spre abundență de roșu cărămiziu, culoare predilectă în arta huțanilor.

Încercarea de deosebire care s'ar putea face între motivele românești și cele huțane ar trebui să cuprindă și observația că pe când la primele motivele sunt mai spațiale cu o mai profundă respirație interlineară, motivele huțene amestecă în legături strânse liniile iar violența culorilor (roșu cărămiziu, galben, violet) strânge și mai mult desenul într'un ritm mai neliniștit, mai sbuciumat.

E de remarcat încă, pentru ouăle încondeiate că se păstrează cât mai mult linia dreaptă și

p. 381. linearul (cruce, unghiu) în genere socotind că atunci când întâlnim și flori trebue să avem în vedere influențe străine.

Conexând aceste considerații care nu cuprind decât foarte puține elemente asupra cărora s'ar putea discuta și care sunt foarte elementare trebue să remarcăm și un fel de tendență de inovare în arhitectonica satului.

Am remarcat în Handal câte-va case care vădind influența celor românești tind însă către un confort care înalță ferestrele, înalță tavanul și micșorează acoperișul dar păcătuește în pitoresc și le apropie de construcțiile de mobila orășenească.

Aceeaș tendință spre confort se observă în câteva clădiri noui din sat, în construcții și din care orice aspect românesc a dispărut, evident cu avantagii pentru viața cotidiană a locuitorilor (și ar fi de cercetat care e punctul de vedere

p. 382. care ar trebui să prevaleze, confortul sau pitorescul.

În general dacă am încerca o concluzie, aceasta s'ar prezenta într-o triplă înfățișare:

a) absența obiectelor care să vădească specificul artei populare vechi românești;
b) influența huțană puternică pentru manifestările de artă populară postbelică
c) influența uniformizantă a orașului, distrugând orice urmă de simț artistic specific și naiv românesc (naiv adică nu corupt).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

28 Iulie 1928

p. 383. I. Lăncrănjan

Secta Adventişti de Ziua 7-a

din Fundul – M<oldovei>

Istoricul ei:

Centrul acestei secte e Cât. Botoş. Ea a luat naştere după răsboiu. Primul care o propovedueşte e Gheorghe Lehaci, din 922. El îşi face adepţi în primul rând din sânul familiei şi rudenii.

Terenul pentru lăţire e propriu întrucât nimeni nu se ocupă de dânşii. Numărul lor crescuse la un moment dat până la 83 de persoane. Nu toate, însă, erau trecute formal. În anul 1925 se întâmplă un eveniment în sânul lor cu dublu caracter şi anume: ci vor să-şi construiască o casă de rugăciune. Cu acest prilej veni I. Dumitrescu, secretar general al lor din Bucureşti. Acesta strânse zeciuială la suma de 120.000 lei[1] şi profitând de timpul în care erau cu ochii închişi şi-i însuşise, spunându-le, însă, că paralele s'au dus la Dumnezeu. Acesta plecă noaptea şi în Câmpul-Lung trăsese un „Chef toată noaptea"[2]. Ca urmare a acestei întâmplările unii din ei ieşise dela Adventiştii şi-şi formară o altă sectă numită Baptiştii.

Tot cu acest prilej „Construirii locaşul de

p. 384. Rugăciune, credincioşii rămaşi la credinţa strămoşească le dărâmă începutul construcţiei. Drept urmare Adventiştii îi dete în judecată a cărui proces îi costase pe ambele părţi 90.000 lei şi se sfârşise în zilele acestea (14 / VII 928).

În anul 1926 sunt deja trecuţi în chip formal prin prefectură următorii[1]:

Adventiştii: 1) Trifania fiica Anei V. Maciunjac (căs. Câmpul)
2) Asporsia fiica lui Ştefan Gavra Cazac
3) Dumitru Ştef. Cazac
4) Anastasia văd. Ştef. Cazac
5) Ana fiica lui Ştef. Cazac.
6) Filaret fiul lui Ştefan Cazac
7) Petre a<l> lui Vasile Gabor (reîntors)
8) Agripina soţia lui Vasile Gabor
9) Aspasia fiica lui Ioan Dum. Poenariu[2]
10) Ioan Dumitru Poenariu
11) Maria fiica Grepinei Mihalcea[3] (reîntoarsă)

---

[1] (pag. 383) Declară nevasta lui Toader Ursescu din cât. Botoş.
[2] (pag. 383) Declară Măgurea Nistor, care se află în Câmpul-Lung.
[1] (pag. 384) Scoase din arhiva pr<eotului> Popovici
[2] (pag. 384) Plătit cu 2.500 lei lunar declară pr<eotul> Popovici

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

12) Ichim Mih. Hârceorg
13) Ecaterina Mih. Hârceorg
14) Eliseiu a lui Cost. Poenariu
15) Marina fiica lui Ioachim Hîrceag
16) Rachila soț<ia> Ioan Dum. Poenariu
17) Minodora fiica Ioan Dum. Poenariu
18) Pavel Dum. Poenariu

p. 385. Baptiștii:

1) Gavril fiul lui Pentic Cazac
2) Zenovie fiica Anei Marciujac
3) Ana fiica Vas. Marciujac
4) Paraschiva Vas Maciujac
5) Toader Dum. Poenariu
6) Ileana Dum. Poenariu

Stadiul actual al Baptiștilor e în număr de 10, fără viață intensă și fără mult interes.

De remarcat totuș pt. aceștia faptul că ei se adună Dumineca și cântă diferite cântări la pian și cu vocea. Nu sunt bine organizați. Nici n'au făcut legătură cu doctrina și cu reprezentanții acestei secte. Toți sunt din acei cari au cercetat mai întâiu pe Adventiștii și i-ai părăsit din **Cauza zeciuelii** (Baptiștii nu dau) în împrejurările acestea, autoritățile bisericești fiind sesizate de lățirea acestei secte și de pericolele ei, a trimis pe pr<eotul> **Batariuc** cu mandat expres de a-i readuce și a-i reda bisericei strămoșești. După o activitate de doi ani, manifestată îi reușise să convertească **8 copii de familii** de o parte, iar pe de altă parte a circumscris lățirea ei prin faptul că a inițiat formarea unei capele în corpul școalei din Botoș, pe care a înzestrat-o cu odoare sfinte cumpărate toate

p. 386. din paralele și obolul credincioșilor, în valoare de 150.000. Tot ca urmare a acestei răscoliri sufletești începuse construirea unui locaș de închinăciune la a cărui sfințire am luat și noi parte.[1]

Stadiul **Eventual al Adventiștilor** de ziua 7-a[2]

Actualmente cu o Casă de Rugăciuni în care se strâng în fiecare Sâmbătă. Numărul lor este de 38, dintre care 18 bărbați, restul femei plus unii dintre copii lor cari nu se consideră încă Adventiști neîntrunind vârsta de 14 ani. Pentru o mai clară înțelegere a învățăturii lor o voi împărți după **disciplină**, **cult**, **doctrină**.

---

[3] (pag. 384) <necompletat>

[1] (pag. 386) În ziua de 15 Iulie 1928, vezi descrierea bisericii din Botoș.

[2] (pag 386) Culeasă în ziua de 21 / VII din mijlocul și sediul lor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

I. **În ce priveşte disciplina** se observă în timpul rugăciunii o familiaritate (de altfel e explicabil prin rudenie de sânge). Şeful lor numit **presbiter** e Ioachim Hârceag.

Pe lângă dânsul mai sunt 5 (cinci) **bătrâni** instructori şi anume: 1) Pavel Poenariu, 2) Ioan Poenariu, 3) Niculae Maciujac, 4) Dumitru Dorofteiu, 5) Elisei Poenariu. Aceştia 5 instructori au câte 7 (şapte) persoane pe care-i iniţiază în învăţătura lor luată tot din Biblie şi tălmăcită conform instrucţiilor primite din Bucureşti în "program pe luna Iulie 1928". Prin urmare în fiecare lună li se trimite o broşură cu programul respectiv de care să se ţină.

p. 387. II. În ce priveşte **cultul** lor e de remarcat următoarele: El se săvârşeşte în fiecare Sâmbătă ora 9 – 12 a.m. şi 3 – 6 p.m.

a) Începe cu o cântare dintr'o carte intitulată "O scumpă Şcoală de Sabath"[1]. Cântarea e colectivă.

b) Cetire dintr'o broşură intitulată "Ştiri misionare", după care se face un călduros apel de a da fiecare parale pentru a se trimite la centrul lor spre a sprijini pe misionarii Adventişti cari s'au dedicat pentru răspândirea şi propoveduirea Evangheliei. După acest apel îngenunchiază cu toţii, închid ochii şi se roagă.

c) Rugăciunea e improvizată de unul (după cum îl tae capul), iar ceilalţi pronunţă din când în când câte un amin"

4) Se citeşte raportul din şedinţa precedentă de unul din membri în care evidenţiază câţi au fost prezenţi şi cât a fost colecta (Din raportul citit în 21/VIII reieşea c'au fost prezenţi 23 şi s'a colectat 92 lei). Banii se pun într-o carte şi pe urmă fără să se înregistreze de cineva îi trimit la centru.

5) **Se citeşte un pasagiu din Biblie** de câte unul din instructori şi anume:

p. 388. din Vechiul Testament, scoţând şi subliniind partea mesianică, adică arătând relele şi căutând să le dea actualitate. Şi această tălmăcire o face tot dintr'o broşură cu titlul: "Învăţătura din Cartea lui Isaia" Trimestrul III / 928[1]. Toată cartea constă din întrebări şi răspunsuri simple şi elementare, de ex: Pe cine uibeşte D<umne>zeu? R: Pe oamenii buni! – Iarăşi cântări în comun.

6) Se face şcoală cu ceilalţi, împărţindu-se în cinci grupe, în aceiaş casă şopotind cu toţii încât îţi face impresia că eşti în Sinagogă. După sfârşirea lecţiei, fiecare scot parale care se strâng

[1] (pag. 387) Ed. Societ. "Cuvântului Evanghelic", Bucureşti
[1] (pag. 388) tipărită tot la Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

într'o carte sfântă – cum îi zic ei – şi din cari îşi fac trebuinţele la Adventişti.

7) Iarăşi cântare pe note şi una fără note. Toate cântările acestea sunt preamăresc pe Dumnezeu, şi-l imploră să-i ajute. Din ele reesă că ei se consideră sfinţi. De pildă – spun ei într'un verset "Eu sunt slab, tu fă-mă sfânt şi la a II-a Venire tu ia-mă sus."

8) **Tatăl nostru**, iarăşi improvizat, toţi stau în genunchi şi cu ochii închişi. Între care spun că în curând vor fi la Isus, dacă vor păstra legea!

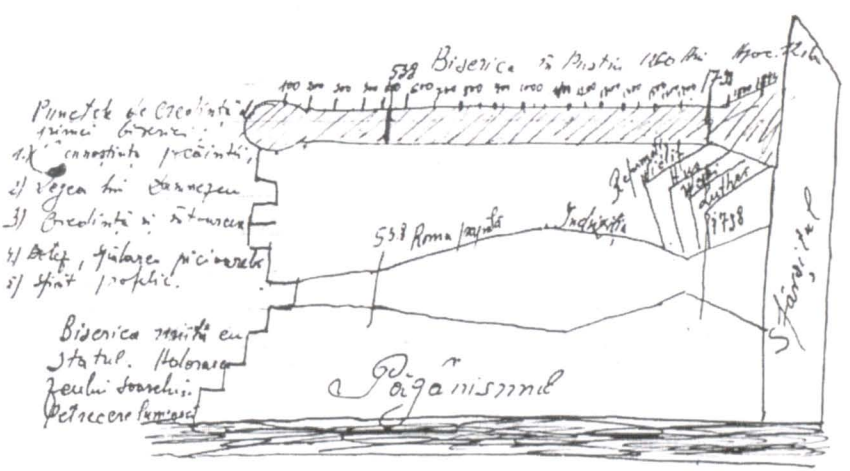
9) Presbiterul ţine o predică, cetind mai întâiu

p. 389. din "Proverbele lui Solomon" şi explicând tale-quale textul, convergându-l spre decalog şi în deosebi spre punctul central al lor, care este ţinerea Sabathului.

Prin urmare e un cult fundamental deosebit de cel creştin adevărat, al cărui centru formează Sf. Taine şi în special **Sf. Euharistie**, nexul cauzal a întregii liturghii.

III. Privitor la doctrina lor, avem de remarcat următoarele puncte:

1) Un punct mesianic, că adică în curând va veni Christos, deci să fie pregătiţi sufleteşte pentru a-l primi. Timpul venirii va fi acela pe care ei Adventiştii îl vor indica. În Casa lor de Rugăciuni au chiar următoarea schemă, prin care reprezintă lăţirea creştinismului şi sfârşitul lumii.

p. 390. 2)Ţin ziua Sâmbetei în loc de Dumineca, conform punctului patru din Decalog (legea morală cum îi spun ei). Sâmbăta era comemorarea eşirii din Egipt a Evreilor (Dekt. 5 / 15). Dumineca

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

este în amintirea **Învierea Domnului**, liberă fiind biserica a-şi alege ziua ei de Serbare săptămânală (Rom 14 / 6).

3) Nu vor să recunoască **Sf. Tradiţie**, prin urmare sunt numai pentru Sf. Scriptură şi în deosebi pentru Vechiul Testament.

4) Socotesc Domnia lui Antichrist de 1260 ani (538 – 1798) prin domnia papilor din Roma[1].

5) Că la a doua venire se întemeiază împărăţie de 1000 ani, fals.

6) Sunt contra alcoolismului, iarăşi fals[2].

7) Botezul copiilor nu-l admit

8) Sf. Taine, în genere, nu le admit – recunosc Sf. Euharistie ca simbol al Cinei Domnului.

Prin urmare din toate punctele acestea reesă clar că sunt **departe de a se considera sfinţi**, şi că nu urmează preceptele Sf. Scripturi integral, dimpotrivă, ei se mărginesc a lua numai fragmentar Sf. Scriptură, pleacă prin urmare dela premisă falsă şi atunci evident că şi concluzia lor nu poate fi decât falsă.

p. 391. **Mistic** **Ovidiu A Sachelarie**

Vasile Ţimpău, de 88 de ani, fost haiduc în tinereţe, este acum un mistic convins.

Mi-a fost imposibil să am o convorbire completă cu el, din cauză că la toate întrebările mele voia să-mi documenteze răspunsurile lui, citindu-mi pasagii întregi din cărţile sfinte dc care este înconjurat.

Are concepţia că sufletul e despărţit de corp, primul fiind nemuritor pe când cel de al doilea se descompune în pământ.

În afară de aceasta sufletul mai poate ieşi din corpul omului şi călători prin iad şi rai, chiar atunci când omul e încă în viaţă.

Iată povestirea călătoriei făcute de sufletul său timp de trei zile, atunci când toţi credeau că e mort văzând corpul său zăcând în nesimţire:

"Am fost mort trei zile şi trei nopţi amu 7 ani. M'am îmbolnăvit şi am spus fiicei (mele) că să cheme pe preot şi să facă Sf, Maslu. Părintele Popovici a făcut Sf. Maslu ş'apoi eu am spus: am fost slăbit tare; iar către preoţi: Rămâneţi sănătoşi părinţi şi mă iertaţi, că mă duc unde n'am fost.

p. 394. Părintele Popovici mi-o luat mâna, o desfăcut o carte sfântă, dar nu din ale mele, o pus mâna mea acolo unde o deschis s'apoi o zis: "Nu tc duce. Tu ai să cânţi în Biserică". Eu l-am întrebat: "Cum?

---

[1] (pag. 390) vezi schema din pag. anterioară

[2] (pag. 390) Luca I / 15, 5 / 39.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Şi mort se cântă în Biserică?", iar părintele o spus: "Mortul nu cântă, dar tu ai să trăieşti."

Şi el s'o dus.

Trupul meu era pe pat, dar sufletul o mers departe. Am văzut pe stăpânul Iadului. Era la doi metri departe şi nu mă ajunge pi mine capul cum era. Pe mine m'o dus îngerul ca să văd cum era acolo. În iad era minunea de hâd.

Când am ieşit de acolo într'un câmp am auzit dinspre partea unde iese soarele, un huet (hu...u...u...u...). Când m'am uitat spre partea de unde auzeam sgomotul am văzut, dar raci.

De acolo am văzut coborând nişte păsări albe; ca nişte gâşte sau raţe să "hi" fost, dar aveau şase aripe. Erau milioane de păsări albe şi au mers straşnic încolo, spre apus.

Gândesc că erau îngeri, cum o spus şi arhimandritul dela Suceava când l-am întrebat.

Băteau straşnic din aripi, dar sburau aproape
p. 392. di pământ.

Mergeau în grabă, ca spre un rege mare. La Dumnezeu se duceau. Au venit apoi nişte băeţi, până la şapte ani. Erau îmbrăcaţi straşnic de frumos şi frumoşi la faţă şi ţineau în mâna dreaptă un copăcel mititel, ca de un metru. Catena era mai straşnică ca aurul. Au trecut ca fulgerul pe lângă mine, că mergeau la Dumnezeu. Erau sufletele oamenilor care nu sunt păcătoşi. Cei păcătoşi, dacă pot să treacă cele 24 vămi ale văzduhului, se duc într'un loc unde aşteaptă judecata. Aşa spun cărţile. Astfel merg la râu. Judecata numai Dumnezeu ştie când o fi, dar gândesc că nu e departe, pentru că acum oamenii nu mai au nici frică, nici ruşine, nici credinţă."

Altă dată, Vasile Ţimpău pe când era la Biserica veche din Breaza a văzut – spune el – sufletul unui om:

"Am văzut odată pe sufletul omului. Eram în Breaza, la biserica veche şi era un mort în biserică, cu preotul, cu toţi. Eu am ieşit înainte afară; D-zeu ştie cine m'o scos afară!

p. 393. O ieşit atunci din biserică o pasăre grozav de mică şi de albă. M'am uitat unde merge şi am văzut că se duce la groapa portului, unde s'a lăsat jos. Eu nu ştiu ce a făcut acolo. N'am ştiut că era aceea: sufletul sau îngerul omului. Maica Domnului mi-o trimes o carte de unde am văzut că era sufletul. Eram băetan şi şedeam la Breaza când o femee a intrat în curte cu o carte şi mi-o spus. "Na cartea aiasta că ţi-o trimes-o Maica Domnului ţie, s'o dovedeşti la creştini care cred în Christos."

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Nu mai am acum acea carte, pentru că am dat-o şi eu la alţii după ce am citit-o, aşa cum mi-a spus femeea aceea, pe care o trimis'o Maica Domnului. Am dat cartea di frică să nu fiu afurisit, dacă numai eu o citesc."

Vasile Ţimpău crede că "e poruncă de sus ca unii să vadă şi alţii nu", de aceea el a avut aceste vedenii şi i-a fost trimisă femeea aceea de către Maica Domnului, iar altora nu li-se întâmplă acest lucru. Aceştia din urmă se explică pentru ce nu pot crede ca adevărate spusele lui. Nu ştie de ce unii sunt aleşi iar alţii nu.

Inf. Vasile Ţimpău — **Ovidiu M. Sachelarie**
88 ani — 28.VII.928
Dâmbul Colacului
A învăţat la C. L., apoi mai mult singur

p. 395. **Religios** — **Ovidiu A. Sachelarie**

Vasile Ţimpău luptă pentru mântuirea lui, făcând fapte bune, însă nu poate totdeauna sa-şi îndeplinească această datorie din cauza oamenilor, care nu au văzut cum este în cealaltă lume şi care-l împiedică şi pe el să fie pe placul lui Dumnezeu.

El se conduce după perceptele Mântuitorului. Dar în afară de aceasta mai sunt alte păcate contra cărora nu poate lupta destul de bine. Sunt, cum spune la carte, păcatele nefăcute: dacă ai văzut pe fratele tău făcând un păcat şi el nu ştia că e păcat; şi tu nu l-ai dojenit cu blândeţe, ai păcătuit tu.

Acestea – spune Ţimpău – sunt păcatele cele mai greu de înlăturat. "Dacă i-oi spune eu, el o să-mi dea câteva palme, pentru că e mai învăţat. Ce să fac? Dacă nu-i zici, iar e rău!" De această responsabilitate pentru păcatele comise de alţii se teme în special Ţimpău. "Dacă ai zice ceva, ce folos e? Îţi face o scîrbă, cât nu face lumea!" E teama de întrebarea celui căruia îi atrage

p. 395b. atenţia, care-l face pe Vasile Ţimpău să nu-i poată spune şi astfel să se abată cu ştiinţă dela unul din comandamentele divine.

"Nici popa nu li spune nimic. Lumea face cum vrea."

Înainte era un protopop la Dorna, care venea la Breaza şi spunea: "Dacă s'o întâmpla că un om ar trăi fără cununie, să nu se primească în biserică, să nu-l spovedească sau să-l îngroape preotul sau să-i tragă clopotele. La un beţiv la fel să-i facă. ["Din beţie, care e dela Zavişnicul vin toate astea, cum şi bătaia şi vărsarea de sânge"].

"Pe păcătos, spunea protopopul, îl îngroapă într'un pământ urât, cela care o trăit la fel cu el."

Dacă preotul merge, să se încue biserica."

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

"Dar popii n'o făcut aşa şi toţi fac amu cum li iaşte voia.

Cum o să zic eu la oameni di asta, când nici primarul nu iaste înţelept pentru aiaste."

"Aistea sunt păcate nefăcute, cum spune la carte."

Inf. Vasile Ţimpău **Ovidiu A. Sachelarie**

88 ani / Dâmbul Colacului / Ştie carte

p. 396. Din discuţiile contradictorii avute cu Adventiştii de la Fundul Moldovei

Dela începutul cercetărilor noastre, având de a face monografia în cătunul Botuş, centrul sectei Adventiste m'a impresionat reaua credinţă cu care ne-au întâmpinat aderenţii acestei secte spre deosebire de credincioşii rămaşi la vechea şi strămoşeasca lor credinţă. Dar nu numai atât, am observat straşnică indiferenţă faţă de opera culturală pe care am încercat s'o dezvoltăm. Afirmaţiile acestea le voi verifica mai jos!

Ne aflăm în faţa a două entităţi sociale, a două ideologii, care se luptă între ele şi din a căror a rezultat în detrimentul Comunei procesul extraordinar care i-a costat din ambele părţi suma de 90.000 lei.

Înainte de a veni în acest sat al Bucovinei, ştiam că el adăposteşte un focar din aceşti eretici ai credinţei. Ştiam în acelaşi timp că ei au o doctrină isoterică şi pe care e foarte greu s'o descoperi în întregime. Ştiam că sectarii în genere sunt mândrii şi orgolioşi, crezându-se pe sine a tot înţelepţi, iar pe restul muritorilor departe de "înţelepciunea dumnezeească", cum spun ei. Ei au o viaţă interioară peste care nu se poate trece fără o minuţioasă cercetare. Sunt foarte afabili

p. 397. atât timp cât nu te atingi de învăţătura lor. chiar ai putea fi momit că aceştia sunt oameni de o stofă superioară. Indată însă ce te atingi de învăţătura lor şi le dovedeşti erorile lor, te-ai făcut duşmanul de moarte.

Ca să pot evita acestea prejudecăţi şi pentru a putea străbate în miezul concepţiilor lor, dela început mi-am ales două arme. Întâiu am căutat din cât mi-a fost cu putinţă să aflu de trecutul fiecărui, situaţia materială, comportarea lor socială din trecut, în acelaşi timp am căutat să aflu greşelile lor mai recente. În al doilea rând, ca să le satisfac orgoliul lor, le-am lăudat atitudinile lor dela rugăciune, faptele lor bune, preocupările lor în Domnul şi silinţa lor de-a pătrunde Scriptura. În felul acesta i-am câştigat puţin câte puţin pentru discuţia I care am avut-o în 21 Iulie a.c.

Această discuţie am avut-o în casa lor de rugăciune. Aici ne-a primit cu multă complezenţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

La sfârşitul rugăciunilor lor (pe care le-am prezentat în alt loc). Ştiind că nu poţi discuta chestiuni de doctrină decât pe temeiul de Scriptură şi numai de Scriptură, am purces în consecinţă.

Mai întâiu, cum spuneam, i-am ridicat nitel în slavă, zicându-le: "Eu văd în Dumneavoastră frumoase dorinţe de cunoaştere, frumoase năzuinţi spre

p. 398. desăvârşire, de aceia mi-ar plăcea să stăm puţin de vorbă cu toţii. Vreaţi? Răspund cu oarecare ezitare că da! (Toată discuţia era în funcţie de oportunitate). Discuţia începe între mine şi ei la nr. de **28**, aveam încă pe Dl. coleg Serbu care mai întreţinea pe câte unii în discuţii. Învăţătorii lor în nr. de 6 (şase) m'au înconjurat, iar restul ascultau cu multă atenţie primele mele argumentări. Prima întrebare pe care le-am pus-o a fost; dacă mi-ar putea careva spune cum înţeleg ei că la început a făcut Dumnezeu pe om după chipul şi asemănarea sa şi ce înţeleg prin chip şi asemănare. Răspunde unul din ei că D-zeu a luat lut şi a suflat viaţă peste el, dar nici unul nu-mi putu răspunde ce înţeleg prin chip şi asemănare. Le esplic eu, că chipul însemnează sufletul omului în acelea trei funcţiuni ale sale, iar asemănarea însemnează posibilitatea omului de a fi desăvârşit prin virtuţi, prin libertate, pentru că primul om a avut perfecţiunea numai potenţială, iar pentru a deveni habituală trebuia să şi-o câştige prin el. În sensul acesta duseseră chestiunea la al doilea punct logic şi în lumina biblică prin care vroiau să-i duc. Astfel, în chip firesc leg firul discuţiei de al doilea moment al omului de greşala lui în rai, punându-le întrebarea cum se întâmplă că omul a greşit. Ei răspund că prin faptul că au mâncat din

p. 399. pomul Cunoaşterii binelui şi a răului. Şi acest răspuns ca şi primul era prea literal şi prea puţin pătruns de înţelesul lui adevărat. Atunci le lămuresc şi acest punct, spunându-le că altul e sensul acestui pasagiu şi anume, este reaua întrebuinţare a voinţei de către primul om, pomul acela e numai simbolic, era piatra de încercare prin care omul putea să facă bine şi deci să devină desăvârşit, n'au făcut-o şi-au căzut. Prin urmare – zisei – nu faptul că au mâncat din măr, ci că nu au ascultat de dorinţa celui care i-a creat au păcătuit, după cuvintele unuia dintre apostoli că: "nu ce bagi în gură e păcat, ci ce scoţi din ea".

Dar – continuai eu – credeţi D-voastră că prin acest păcat omul şi-a pierdut complet putinţa de a se perfecţiona, de a se mântui. Nu – răspund ei – ci D-zeu numai i-a scos din belşugul Edenului, lăsându-i să-şi agonisească prin sudoare hrana lor. Încă un lucru a făcut D-zeu atunci şi pe care în deosebi vreau să-l urmărim le zisei, şi anume: le dă nădejdea unui Mângâetor, este cuprins în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

potoevanghelul (Gen. 315). Aici este prima preînchipuire a Acelui care se jertfeşte pentru omenire adică a fiului lui D-zeu.

De aici caut să le arăt toate mesianicele din profeţii începând cu Moise până la Ioan Botezătorul dovedindu-le preremtoriu că acesta este miezul

p. 400. Vech. Testament prin care se leagă de legea Nouă dată de Mântuitorul; iar toate celelalte lucruri sunt secundare din punct de vedere al iconomiei Dumnezeieşti. Cel mult sunt de mare importanţă istorică politică a poporului Ebreu.

În chipul acesta am pătruns cu dânşii în miezul Bibliei şi într-o măsură oarecare le-am câştigat atenţiunea; de unde puteam apoi să parez primele lovituri contra doctrinei lor, a erorilor lor în cari persevereză. Nici de data aceasta, nu prin documente raţionale, am căutat a le dovedi drumul greşit în cari se mişcă, ci le puneam faţă în faţă texte biblice grăitoare de a dreptul împotriva ideologiei lor. Aşa de pildă eu nerecunoscând **Sf. Tradiţie**, decât numai Biblia, am căutat să le arăt abaterea lor. Mai întâi le-am arătat că însuşi Sf. Scriptură este scrisă în mare parte din Tradiţie şi că tocmai Sf. Tradiţie a consacrat cari cărţi să fie Canonice şi cari necanonice. Astfel, Moise care scrie primele cinci cărţi din Biblie, le scrie abia la anul 1500 a. Cr. iar el duce expunerea evenimentelor până la Creaţiune. Aceasta o face bazându-se pe lângă inspiraţie pe documente. El însuşi spune că unele lucruri le-am cunoscut din "Colecţia de Cântări".

Mântuitorul însuşi n'a scris nici-o iotă, ci toată învăţătura Sa şi-a răspândit-o prin graiu,

p. 401. viu. La fel fac apostolii, mai întâiu propoveduesc prin graiu, numai mai târziu le şi scriu învăţăturile Domnului. Că este aşa – le dovedii prin texte biblice ca: "Sunt încă şi alte multe câte a făcut Iisus Christos, care de s'ar fi scris câte una, nici în lumea aceasta ni se pare că n'ar încăpea cărţile ce s'ar fi scris" (Ioan II / 25) sau: "Multe având a vă scrie vouă nu am voit pe hârtie şi cu cerneală; ci nădăjduesc că voi veni la voi şi gură către gură voi grăi" (II Ioan I / 12). În acelaşi chip glăsueşte şi dumnezeescul Apostol Pavel în ep. (II Tes. 2) zicând: "Drept aceia, fraţilor staţi şi ţineţi predaniile, cari v'aţi învăţat ori prin cuvânt ori prin epistola noastră".

Care a fost urmarea acestor dovezi, pentru că din punctul nostru sociologic mi se pare de mult interes.

Urmare a fost (de aşteptat) că în loc să descopere în faţa adevăruiui şi să se închine, dimpotrivă se încăpăţânează şi nu vor să ştie de acest lucru. Ba mai mult, de acum spre uimirea mea şi-a colegului Şebu, nu mai vor să stea la discuţie serioasă, ci se aruncau,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ca muşcaţi de viperă câte trei, patru, în vorbă, fiecare arătându-ţi câte un text din Biblie care nu avea nici o legătură cu obiectul discuţiei. Îţi făcea impresia că te găseşti într'o sinagogă (dacă nu într'un azil de alienaţi).

p. 402. Acum era primul moment critic pentru ei şi de aceia nu puteau să mai suporte discuţii academice. Totuş liniştea se restabili chiar de către ei, Unii cari nu erau cointeresaţi, adică toţi aceia cari nu sunt conducători (despre care se bănueşte a fi subvenţionaţi) au cerut să se facă linişte "ca să vorbească Dl. învăţător, că bine vorbeşte" cum spuneau ei. (Mă făceau învăţător fără ca să le fi spus în ce calitate mă prezint – dela care m'au trecut prin gradele de profesor, director, inspector şi director general pe măsură ce le vorbiam).

Ei bine, D-lor – continuai, dacă Sf. Tradiţie nu vreaţi s'o recunoaşteţi ca izvor a învăţăturilor sfinte, după toate argumentele pe cari vi le-am dat; atunci cel puţin aş fi foarte bucuros dacă aţi lua Sf. Scriptură integral, şi nu curăţită cum văd că o folosiţi. Iată cum eu vă dau un exemplu, dacă unui om îi lipseşte ceva din organele sale, mai este el deplin folositor? Nu – răspund unii din ei! La fel se întâmplă şi cu Biblia, dacă n'o luaţi în toată lumina ei. Plecând dela premise false şi raţiunea omenească ne spune că nu se poate ajunge la concluzii adevărate. Dar ce văd eu la D-voastră e ceva foarte curios, puneţi preţ mai mult pe Vechiul Testament care a fost umbra legii, iar din Noul Testament apoi citiţi numai pasajiile subliniate de cei dela Bucureşti. Prin aceasta Încă o dată păcătuiţi nu numai faţă de D<umne>zeu, dar şi faţă de aceia cari ne-au lăsat moştenire această Carte Sfântă şi încă odată vă afirm că

p. 403. "a trecut umbra legii şi darul a venit". La aceasta îmi răspund unii din ei, bine dar I. Cristos a spus că "n'am venit să stric legea ci s'o împlinesc". Tocmai aici e miezul fraţilor, că Mântuitorul a desăvârşit legea veche, iar D-voastră o neglijaţi partea cea desăvârşită. Legea veche era dată poporului Ebreu, iar cea nouă pentru toate popoarele. Cea dintâiu era naţionalistă, a doua universală. La prima era principiul "ochiu pentru ochiu", la a doua iubirea dusă chiar şi pentru duşmanul tău. Iubirea era, prin urmare, miezul învăţăturii creştine. Din aceasta şi-au făcut şi Apostolii principiul călăuzitor. "Bine D-le profesor – îmi zice unul din ei – legea veche este rea. Iar dacă o urmăm nu ne putem mântui, că doar tot D<umne>zeu a dat-o, şi cum putea da D<umne>zeu ceva rău?" Legea veche – le răspunsei – nu e rea; însă nu este deplină. Ea era dată într'un timp când nici chiar poporul Ebreu nu era pregătit pentru o lege mai înaltă. Probe că este aşa aveţi destule în Biblie, când Ebreii mereu se abăteau dela lege. Iar în ce priveşte putinţa de a Vă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

mântui urmând legea veche, vă dau exemplu pe care l-a folosit însuşi Cristos, când se prezentase la dânsul tânărul bogat, întrebându-l că ce să facă pentru a mântui împărăția de veci. Mântuitorul îi răspunse, să păzeşti poruncile. "Toate acestea le-am făcut – spuse tânărul . "Atunci vindeți averile şi-mi urmează mie" zise I. Cristos.

p. 404. Vedeți dar fraților că Mântuitorul nu-i spune că urmând Legea Veche se mântue, ci dimpotrivă îi zice să-l urmeze. De aici putem vedea clar că Legea Veche nu e satisfăcătoare, ci trebue să-l urmăm pe Cristos, legea lui; pentru că spune în nenumărate rânduri "poruncă nouă vă dau vouă" pe care s'o țineți sau "frământătură nouă să fiți!" ş.a.m.d.

Dar însuşi faptul că Mântuitorul a venit pe pământ este o dovadă evidentă că legea n'a fost deplină. Mai aveți şi alte dovezi, şi pe care D-voastră cu ştiință sau cu neştiință nu le luați în seamă, şi cari toate sunt foarte grăitoare în sensul în care vă vorbii. E vorba – le zisei – de locurile mesianice ale profeților. Aşa, de pildă, Moise la care țineți atât de mult, spune clar: "Alt parve va scula Domnul din Iadu, pe acela să-l ascultați". Tot la fel ceilalți proroci până la Ioan Botezătorul care spunea că "nu e vrednic să-i descheie cureaua încălțămintelor sale"[1].

Ajungând la acest punct, observasem că aderenții fără titlu sunt foarte impresionați , afară de conducători cari nu se puteau linişti, zicând ba să eşim din Casa de rugăciuni, ba că-i târziu.

Eu şi de data aceasta le răspund cu calmul recerut şi le zisei: "bine fraților tocmai d-voastră care râvniți adevărul, acum fugiți de el.

p. 405. Ajutorul îmi veni tot din partea lor, a acelora cari erau impresionați, cari nu s'au ferit a spune: "Vorbiți d-le inspector, că suntem gata a vă asculta oricât, la care adaugă unul "de ce nu ne vorbi aşa şi cel Dumitrescu". De acum se cam uitau unul la altul, buimăciți."[1]

V'am auzit pe unul dintre d-voastră, zicând că Dumitrescu nu v'a vorbit aşa. Iată care e cauza; acela n'a învățat explicarea Bibliei dela cei cari s'au ocupat numai de acest lucru, ci el a fost un ofițer, de unde a fost dat afară pentru purtările sale. Atunci şi-a căutat alt izvor de câştig şi l-a găsit în exploatarea d-voastră şi a altora, dânsu-le zeciuială din truda d-voastră.

---

[1] (pag. 404) Aici nu mai dau multele locuri mesianice prin cari le făcusem dovada.

[1] (pag. 405) Poate e locul acum să spun că dintre aceştia cari ascultau cu luare aminte nu erau trecuți încă faptic la adventişti şi mi-au spus că nici nu mai trec.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Aici am atins punctul cel mai vulnerabil lor. Urmarea imediată a fost că mai mulți de odată mi-au replicat: "că cel ce servește Evangheliei, dela Evanghelia trăiască".

Foarte bine – le răspunsei – dar atunci de ce sunteți contra acelora cari servesc la Altar și cari anume s'au pregătit pentru ca să binevestească? De ce nu vreați să recunoașteți erarhia bisericească pe care a stabilit-o Mântuitorul însuși? De ce vă revoltați față de această așezare și în schimb să spuneți uneia atât de fără temeiu Biblie? De ce?

p. 406. Pentru că d-voastră spuneți că urmați biblia. Ce înseamnă porunca dată Apostolilor "Mergând învățați toate neamurile ... și faceți aceasta întru pomenirea mea ... că eu cu voi voi fi până la sfârșitul veacurilor?" Înțelegeți d-voastră aceste porunci d-zeești? Desbrăcați-vă vă rog de îngrădirea sufletelor voastre și uitați-vă în oglinda inimei d-voastre și vedeți dacă urmați Calea Domnului! Dar dacă nu sunteți pentru noul așezământ, sunteți cel puțin cu vechiul? Mi se pare că nici atât. De ce? Pentru că acolo găsiți (...) bine stabilită în persoana Archereului, a preotului și a ajutorilor săi. Vedeți, dragii mei, că nici pe temeiul Vechiului Testament nu sunteți.

"Dar acei cari spun că sunt ortodocși și fac rele, se îmbată, fac omoruri etc. sunt pe temeiu bun? – îmi replică unul.

Una este legea și învățătura ortodoxă, și alta este faptele cuiva – îi răspunsei. Nu legea îi spune să facă rău, ci dimpotrivă îndeamnă la fapte bune și nu prin aceștia răi făcători este reprezentat creștinismul adevărat, ci prin personalități desăvârșite, caractere neîntrecute

p. 407. Iată, deci însă o greșeală dublă. Căci, pe deoparte, nu vreați să știți de adevărați creștini și de altă parte judecați întreagă și așezământul, organizația bisericească, prin acei cari se abat.

În felul acesta aveți și d-voastră în sânul comunității pe unul care a trăit cu fiica vitrigă (știți cine e nu?) Firește că nu. La acest argument au rămas unii din ei foarte stupefiați.

Încă o greșeală aveți în legătură cu autoritățile bisericești, și anume este o greșeală de bunăcuviință. Ar trebui ca d-voastră care vă pretindeți oameni aleși să dați măcar atâta cinste acelora cari v'au păstrat Biblia timp de atâtea mii și sute de ani.

Acum să trecem mai departe fraților, ați văzut cât e de greșit că nu țineți Sf. Tradiție, care este strâns legată de autoritățile alese pentru lucruri sfinte, după cum rezultă destul de limpede din cuvintele Mântuitorului: "Datz-mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ. Drept aceea mergând, învățați toate neamurile, botezându-i

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

pe ei ... învățându-i pe dânşii să păzească toate câte am poruncit vouă" (Mat. 28 / 8).

p. 408. V'am dat acest citat pentru că dacă vi l-ați însuşi sunt sigur că v'ați întoarce la calea adevărului. Noi credem că tocmai aceia cale o urmăm, pentru că din ai noştri nu fumează, nu bea, nu mai face rele. Aici încă o dată trebue să vă subliniez, fraților – le zisei – că nu legea ortodoxă învață să beai, să fumezi etc., ci acelea sunt abateri, ca atare şi d-voastră nu părăsind legea trebuia să vă îndreptați ci păstrând-o cu sfințenie şi în cadrul ei să fi dat probe de fapte alese. Aşa este şi firesc, aşa este şi conform perceptelor lui Cristos. El n'a stricat nimic din legile existente, ci le-a dat numai suflet nou, reînviorări, viața nouă. El nici nu s'a retras de restul muritorilor, dimpotrivă, a afirmat faptele bune în mijlocul relelor şi-a răutăților; pentru că e ştiut că virtutea **se oțelește şi se sfințește în mijlocul vitii lor** şi nu susträgându-te de ele. Vedeți dar că nu urmați nici pilda vieții Mântuitorului (sau a Apostolilor) care ne-a dat sfatul înțelept, zicând: "pildă vă dau vouă să vă iubiți unul cu altul". Iar Apostolul Pavel chiar spune , că între voi să nu fie desbinări – atunci când scrie Corintenilor, pentru că: "Vă îndemn fraților, pentru Numele Domnului nostru Isus Cristos, să aveți

p. 409. toți acelaşi fel de vorbire, **să n'aveți desbinări între voi**, ci să fiți uniți în chip desăvârşit într'un gând şi o simțire." căci "Nici Pavel, nici Chifu, nici Apolo nu s'a răstignit pentru voi, ci unul Isus Cristos" (I. Corint I 10 – 12). Dar nu numai atât, aş vrea să-mi arătați, careva din d-voastră unde este scris în Biblie că să nu fumezi sau să nu bei vin, fiindcă vă pretindeți că urmați din Scriptură. Dar unde scrie să fumezi – îmi replică unul - ? De fumat nu se vorbeşte în Biblie, deci rămâne la latitudinea fiecăruia. Însă despre beutul vinului avem nenumărate dovezi. Aşa de pildă în Vechiul Testament, Melchisedec, marele preot, se prezintă lui Avraam cu pâine şi cu vin. Mântuitorul luase parte la Nunta din Cana – Galileea, unde deşertându-se tot vinul, mai preface şi din apă vin. Apoi cuvintele Isus Cristos: "că a venit Ioan, nici mâncând nici bând şi ei zic că are drac. A venit Fiul omului mâncând şi bând şi zic: Iată om mâncător şi băutor de vin, prietin vameşilor şi farseilor" (Luca, I / 5) şi alte citate cari se dovedesc acest lucru. Atunci, după cum vedem, d-voastră ne îndemnați la băut, asta-i semnul satanei – îmi ziseră unii din ei.

Nu m'ați înțeles s'au nu vreați să mă înțelegeți, dragii mei, după cum nu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 410. vreați să înțelegeți nici lucrurile clare ca lumina Soarelui din Biblie pe care toți ziceți c'o urmați. Eu am vrut numai să vă arăt că d-voastră introduceți lucruri cari nu se cuprind în Sf. Scriptură, cari sunt de'a dreptul opuse, că sunteți departe de a înțelege sensul adevăratei învățături. Dar să vă întreb un lucru, Cine a făcut vița de vie?

"D<umne>zeu – îmi răspunse! Ei bine D<umne>zeu poate să facă ceva rău? Nu! Atunci vedeți că sunteți împotriva chiar a lui D<umne>zeu. Dar ca să fiu mai lămurit și acest lucru vreau să-l țineți minte; D<umne>zeu a lăsat și vița spre folosul omuluui, adică să o folosiți **numai în măsura în care îți face bine, iar nici de cum să te stăpânească pe tine, ci să fii tu stăpân**. Este prin urmare și vinul una din pietrile de încercare a omului. Nu te lași să fii stăpânit de el (pătimaș) înseamnă că-ți oțelești virtutea. Ori acest lucru îl învață și biserica dela care d-voastră v'ați depărtat.

Ce este acea biserică, mă întreabă unul? Este casa unde se aduce laudă și mulțumire celui prea Înalt – le răspunsei.

Bine, dar noi credem – replică unul – că biserica este sufletul nostru, după cum spune Ap. Pavel.

p. 411. că "nu știți oare că sufletul vostru este locaș al Domnului!"

Am să vă lămuresc și acest lucru, și anume: una este sufletul ca locaș al Domnului și alta este biserica ca edificiu în care se preamărește El. Sufletul înseamnă că în el primim pe Cristos, este locul în care ne schimbă firea noastră, este scânteia divină, acolo ne retragem în timpul când ne rugăm ș.a.m.d. Iar biserica este adunarea care se face de credincioși în numele lui Cristos, pentru că, acolo unde sunteți doi sau trei în numele meu acolo sunt și eu în mijlocul vostru" sau "luați mâncați acesta este trupul meu care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor – luați și beați acesta este sângele meu a legii celei noi ... și faceți-o aceasta întru pomenirea mea.

Vedeți cât este de clar ce înseamnă biserică și care este rolul ei, pentru că aici avem pururi între noi pe Cristos după însuși cuvintele sale. El ia parte activă în timpul liturghiei, ba transformă pâinea și vinul în însuși trupul și sângele Domnului. Aceasta deoparte; iar de altă parte temeiul bisericei se face pe mărturisirea de credință că I. Cristos este cu adevărat fiul lui D<umne>zeu și D<umne>zeu adevărat". Iar dacă este așa atunci avea chezășie că "nici porțile iadului nu o va birui."

p. 412. Așa fiind – vedeți că d-voastră simțiți niște revoltați nu numai față de legea strămoșească păstrată cu atâta sfințenie în biserică, și care ne-a legănat în nădejdile mântuirii, fie ca neam, fie ca individ;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ci d-voastră vă revoltați chiar față de orânduelile dumnezeești, și a lui D<umne>zeu însuși.

Prin urmare, este clar, ori urmați învățătura lui Cristos și atunci nu puteți fi contra bisericii, a legii sale, ori dacă sunteți contra ei, înseamnă că sunteți contra chiar a Bibliei pe care vă întemeiați.

Ah! Altceva este a fi contra relelor ce bântue în sânul bisericei, și aici sunt și eu pe partea d-voastră. Eu, de asemenea, sunt nemulțumit de răceala, de puțina chemare a unor preoți, de unele rele încuibate în această instituție divină. Ei, dar atunci să dăm mâna și să luptăm contra **relelor** și nu contra legii.

"Bine zice d-l director general" (acum deja mă făcu director general) zice unul dintre ascultătorii mei. Prin urmare nu legea e rea, ci abaterile dela ea. Este clar, nu?

"Bine, dar în lege mai scrie să ținem ziua Sâmbetei și de ce nu se ține?" mă întreabă unul.

p. 413. Pentru că – le răspunsei – ziua Sâmbetei era dată poporului Ebreu ca s'o țină, și ea era în amintirea Eșirii acestui popor din robia Egiptului; iar prima zi a Săptămânii, adică Dumineca este ziua Învierii Domnului, ziua Înălțării și-a coborârii Duhului Sfânt, ia se face în amintirea scăpării neamurilor din robia păcatului prin jertfa unicului Mântuitor. "Dar unde scrie în Biblie acest lucru, adică să ținem Dumineca?" Este adevărat că nu scrie: țineți Duminica, dar aceasta au practicat-o Apostolii, avem dovezile că ei prin evanghelizare o fac Dumineca, deci primii creștini botezați. Despre acest lucru avem atâtea dovezi în Tradiție pe care d-voastră n'o cercetați. Dar chiar și'n Scriptură, apostolul Pavel spune că "dacă n'a înviat Cristos, zădarnică este prădania noastră"; iar în alt loc spune precis "să nu vă tulbure cineva prin faptul că nu țineți Sâmbătă" sau "Nimeni dar să nu vă judece cu privire la mâncare sau băutură, sau cu privire la o lună nouă, sau cu privire la o zi de Sabat. Acestea erau umbra lucrurilor viitoare, dar lucrurile cari aruncau umbra aceasta, sunt în Cristos" (Colos. 2 / 16). Vedeți deci că toate sărbătorile și Sabatul au fost numai umbră către Cristos.

p. 414. Acum d-voastră cum vreți să umblați în umbră sau în lumina lui Cristos.

"În lumină!" – răspunse unul. Bine, dar atunci dece întoarceți lucrurile pe de 'ndoasele? "Pentru că acolo în legea morală (e vorba de decalog) scrie să ținem ziua Sâmbetei și noi o ținem!"

Bine fraților, dar acum vă arătai și vă explicai care a fost rostul lor și pentru cine au fost date să se țină și până când. De ce vă învârtoșiți inimile voastre și nu vreați să înțelegeți.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

La aceste cuvinte îmi pusese o întrebare Ion Poenariu (dascăl de a lor) de cine trebue să ascultăm de oameni ori de D<umne>zeu.

"De D<umne>zeu" le zisei. Apoi noi aceasta o facem, pentru că noi ştim din istorie că ziua Duminecii este o inovaţie mai târzie, întemeiată de Constantin cel Mare. (Aci suntem la un punct când putem vedea supterfugia lor la istorie când n'au dovezi din Biblie şi în acelaşi timp vedem consecvenţa lor.)

D-le Poenariu – mă adresai eu – dacă d-ta îmi vei arăta vre'o istorie în care să spună că sărbătoarea Duminică e numai dela Constantin cel Mare eu trec la legea d-tale, iar în caz contrar eu te invit să treci, nu la legea mea, ci la legea adevărului!

p. 415. Întâmplarea făcu ca tocmai unul dintre aderenţii lor să vină cu o istorie şi răsfoind-o îi citesc pasajul în care spune că primii Creştini sărbătoreau prima zi a Săptămânii în amintirea Învierii, care este pererea legii noi.

Ar fi urmat, după înţelesul avut să descopere în faţa adevărului, dar nici acum nu primi. Iată deci **consecvenţe, cunoaşteri istorice** (adică mai bine zis necunoaşteri) şi **încăpăţânări**, caracteristice psihologiei sectarului.

La aceasta pentru a nu se lăsa bătuţi, întreabă altul, atunci Cristos şi Apostolii dece mergeau în Sinagogă şi serbau Sâmbăta?

Pentru că Cristos a venit mai întâi la oile din Israil care erau pregătite mai mult sau mai puţin pentru al primi, chiar zice o fii a lui Israil "am venit să vă adun cum îşi adună cloşca puii săi, dar n'aţi vrut!" Şi atunci îi trimite pe Apostoli să înveţe pe toate popoarele. El a purces o cale înţeleaptă şi pedagogică. Mai întâiu a învăţat în mijlocul neamului său, dovedindu-le că El e Mesia cel aşteptat; iar prin faptele şi minunile sale vorbeşte prin apostoli neamurilor.

Dar aceasta abia după Înviere. Chiar şi apostolii nu se îndreaptă numai către păgâni, ci fac conversiuni chiar

p. 416. între Ebrei. Ba primii creştini dintre ei sunt recrutaţi. Atunci e firesc că şi apostoli, până ce i-a convertit să-i cerceteze în sinagile lor. E clasic în privinţa aceasta pasagiul lui Pavel, când spunea: "M'am făcut tuturor de toate ca pe toţi să-i dobândesc." Elinului – elen, Ebreului – Ebreu, păgânului – păgân, bogatului – bogat, săracului – sărac.

Iată deci d-lor care este înţelesul cercetării apostolilor în sinagogile jidoveşti, era ca aceştia să-i dobândească la legea lui Cristos; dar odată dobândiţi, numai serbau Sâmbăta, ci Dumineca. Că este aşa avem dovezi chiar dela duşmanii lor. Aşa de pildă Pliniu cel Tânăr, proconsulul Asiei, scria între altele, împăratului Traian, că

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

aceşti Creştini se adună Dumineca şi se închină la I. Cristos preamărindu-L ... şi alte multe dovezi avem în această privinţă. Dar ce să vă fac, dacă d-voastră în loc să vă lăsaţi spiritul liber să cerceteze aceste lucruri şi să vă convingeţi, dimpotrivă vă împotriviţi şi vi-l legaţi spiritul de anumite texte. Nu ştiţi oare că "litera omoară; iar spiritul face viu orice învăţătură".

E o ciudată psihologie aci, deoparte se degajează de orice ingredient tradiţional bisericesc

p. 417. făcându-ţi impresie că sunt oameni cari doresc libertatea spiritului, emanciparea lor; iar de altă parte şi-l ancorează de anumite texte care îi orbesc şi nu vor să ştie nimic în afară de ale lor. Atunci când vii să le dai dovezi raţionale, îţi răspund că eşti filosof în sensul lui Pavel, că adică înţelepciunea oamenilor este înaintea lui D<umne>zeu, şi deci te încadrează între nebuni. Pentru a nu mai stărui prea mult asupra punctelor de doctrină pe cari le-am discutat, pot să mai adaug pe scurt numai că în ce priveşte dogma soteriologică, adică a Mântuirii în care intră şi Sf. Taină (harismatica) sunt fundamental deosebiţi de creştinii adevăraţi. Mântuirea o consideră numai pentru ei puţini aleşi. Dintre taine nu admit decât botezul şi Sf. Euharistie, dar şi acestea altfel înţelese. Aşa de pildă nu admit botezul copiilor, decât botezul prin credinţă pe care-l face omul matur, când îşi dă seama de mărturisirea sa. Le-am arătat falsitatea şi acestui lucru, arătându-le din Scriptură că în prima zi a Creştinismului, când adică se botează locuitorii din Ierusalim, într'o singură zi se botează 5000 dintre cari erau şi copii, pentru care mărturisirea o făceau naşii.

p. 418. Apoi, Apostolul Pavel spune textual au botezat casa lui Ştefana cu toţi ai ei şi alte locuri similare. Prin urmare şi aici sunt tot în inovaţii ascripturistice.

Argumentul însă care mi s'a părut că a fost mai strident a fost când i-am întrebat, credeţi d-v că D<umne>zeu e atotputernic? Da, îmi răspunsese! Ei atunci în atotputernicia sa D<umne>zeu poate foarte bine să-şi reverse puterea sa asupra copilului când se botează şi deci botezul să fie eficace. Dar nu numai atât, că se poate ca copilul să moară nebotezat, atunci ce te faci, pentru că prin botez se şterge păcatul strămoşesc. Vedeţi că sunteţi şi haini cu copii d-v.

"Copii sunt fără de păcate" îmi răspunde unul. Da, sunt fără de păcate personale, moşteneşte însă păcatul strămoşesc. Aceasta ne-o spune Biblia, şi mă mir că d-v cu Biblia în mână şi nu vreaţi să înţelegeţi acest lucru. Dar Mântuitorul în primul rând pentru acest păcat strămoşesc a venit. "Dar C<h>ristos l-a şters pentru totdeauna prin jertfa sa" zice unul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 419. Aceasta nu scrie nicăieri, ce-mi spuneți, dimpotrivă avem nenumărate locuri unde spune că de păcatul strămoșesc ne spălăm prin baia botezului, iar de păcatele celelalte prin celelalte Sf. Taine; pe cari d-v le-ați părăsit. Asta este și explicarea și rațiunea instituirii Sf. Taine. Dar asupra Sf. Euharistii care este una din momentele cele mai înalte și în jurul ei este brodată întreaga Sf. Liturghie, și în momentul săvârșirii ei avem chezășia că D<omnul> I<isus> C<h>ristos se coboară în mijlocul bisericei, atunci când se spune "Luați mâncați ... și faceți-o aceasta întru pomenirea mea, că eu cu voi voi fi până la sfârșitul veacurilor." Iată una din greșelile d-v fundamentale că în loc să faceți din acest moment solemn, după porunca Domnului, centrul rugăciunilor voastre, din contră vă legați de Sabat, de lucruri iscodite de d-v și uitați porunca cea mare a Domnului. Eu vă înțeleg pe d-v că poate nu v'ați dat seama de povârnișul în care alunecați, pentru că toate momentele din liturghie și din serviciul divin sunt strâns legate unele de altele și dacă nu admiți un punct, în chip firesc cad toate. "Și acum dacă n'aș fi venit, păcat n'ați avea, dar acum fiindcă am venit și

p. 420. v'am arătat adevărul și tot nu-l urmați, vă veți da seama la înfricoșatul județ." Mijloacele Adventiștilor de menținere a aderenților săi este teroarea și anume prin problema eshatologică, adică a mântuirii în viața viitoare. Pe aceasta ei o preconizează a fi la anul **2060**[1]. În această a II-a venire, spun fără nici o reticență că numai ei sunt cei aleși, și ca atare singuri vor fi mântuiți. Aci le-am dovedit tot scripturistic că nici îngerilor nu li dat să știe sfârșitul vieții. Știind că ei se pretind sfinți, am căutat să le demasc unele din slăbiciunile lor. Astfel, pe lângă cazul că Petre Gabor, aderent de ai lor a trăit în concubinaj cu fiica sa vitregă, și culmea că acest lucru îl făcuse chiar în casa de rugăciuni a lor, a cărei consecință a fost că mama și-a alungat fata. Este un adevăr pe care-l recunoscu și ei Adventiștii. Alt caz, Grigore Lehaci, conducătorul sectei, cumpărase dela Ileana Mercheș o falce de fân și la cosit nu cosise numai cât a plătit, ci mai cosise 8 prăjini în plus, lucru întâmplat. Astfel a trebuit să plătească 400 lei amendă[2]. Tot despre Grigore Lehaci, îmi declarase nevasta lui Gheorghe Flocea, că acesta are

p. 421. cal, căruță și-a zidit casa pe banii strânși dela ei cu zeciuală.

Pentru zeciuala aceasta au fost sesizați unii din ei și s'au desbinat, formându-se și secta Baptistă.

---

[1] (pag. 420) Despre această dată, însă ei țin mai mult secret. Eu am aflat-o într'un desen al lor.

[2] (pag. 420) Aceste date le dețin dela Toader Ursescul din Botuș.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Alt caz spus de Măgurea Nistor, şi anume: referindu-se la Ştefan Dumitrescu, secretarul sectei dela Bucureşti, că acesta cu ocazia unei vizitări a fraţilor săi a ridicat suma de 120.000 culeşi din zeciuală şi spunându-le că s'au dus jertfă la D<umne>zeu, plecă. În drumul călătoriei sale se opri în gara Burdujeni şi trăsese un chef toată noaptea.

Tot aşa Pavel Căileanu, alt aderent de ai lor vânzând un cal la altul, acesta după obiceiul pământului oferise vin ca aldămaş (cinste) Pavel însă nu vru să-l bea că-l opreşte legea, zicea el, dar în schimb îl mâncă cu pâine până se îmbătă.

Din partea D-l Petre Ursu din Botuş, am o altă declaraţie preţioasă şi anume că din câţi au murit până acum dintre adeventişti, nici unul n'a avut moarte bună – zice el – ci unul murise subit, altul prin spital. Mi-a adus cazul nevestei lui Leonte Cârmău care se află în azilul de nebuni.

p. 422. De aceste fapte s'au sesizat drept-credincioşi şi de aici am făcut stâlp de despărţitură între unii şi alţii. Nu mai trec la Adventişti decât în foarte rare cazuri şi atunci e câte un naiv. În schimb aven un contra proces, adică trecând dela Adventism la legea strămoşească.

Toate acestea fapte pe cari le-am adus ca dovezi că ei nu sunt atât de sfinţi cum se pretind, ei mi-le confirmase şi ei în chip stringent. Ba mai mult ne mărturisise că în trecutul lor cei mai mulţi au fost oameni răi. Aşa Leonte Ciupercovici a fost "Crâmânal". Alţii au fost destrăbălaţi ş.a.m.d.

Dar culmea culmilor şi de data aceasta ei îşi găsiră scuze. Deoparte, spusese tot cu citate din Biblie, că: "I<isus> C<h>ristos n'a venit să mântuiască pe cei buni, ci pre cei păcătoşi". Iar de altă parte invoacă în sprijinul lor faptul că nefumând, nebăund beuturi spirtoase şi îndreptându-se în faptele legii aşa încât – spun ei – toţi cei cari făceau numai rele, acum sunt oameni blânzi, vor fi mântuiţi. Acest lucru îl consideră dânşii adevărată minune.

p. 423. Asistăm, după cum am văzut la o mentalitate aproape bolnavă, este o ideologie foarte ciudată, care dacă din punct de vedere doctrinar sdruncină Tradiţia noastră bisericească, ăşi mai găseşte şi explicarea. Şi explicarea iată care este:

1) Biserica noastră se complace într'un fel de laxitate şi'ntr'un rit uneori lipsit de viaţă.

2) Ea a renunţat de a mai face Conversiuni.

3) Ea s'a făcut într'o bună parte instrumentul politicei, prin ceeace neglijează chemarea ei de cultivare a sufletelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

4) Ea nu arareori se îngrădeşte în forme şi uită chemarea ei: "că litera omoară, iar spiritul face viu"

5) Biserica mai mult ori mai puţin a renunţat la postulatul său esenţial, la cel didactic, adică la predicarea Evangheliei în sensul Sf. Părinţi.

Evident că pentru acestea se recere **elan**, spirit de jertfă şi mia presus de toate, vocaţie. Aşa fiind cum vei face să înfrunţi toate acestea! Din două una sau serveşti altarului sub forma cerută idealistă. şi atunci nu mai ai ce căuta în politică (şi în deosebi în politică deşartă care otrăveşte sufletele) sau servind

p. 424. aceasta din urmă în chip firesc neglijează chemarea.

Toate acestea reflexii sunt perfect adecvate cauzelor de trecere dela religia strămoşească la sectarism şi în Fundul-Moldovei[1]. Prin urmare cauza cauzelor şi'n această privinţă este **politica deşartă**.

Însă în faţa acestui sectarism care este periculos nu numai din punct de vedere doctrinar, dar este mai ales din punct de vedere românesc şi naţional.

Pentru că iată ce-mi declarase unul din ei. Când le spuneam că noi Românii avem o chemare pe acest pământ, şi dacă până acum vitregia vremurilor ne-a ţinut despărţiţi între atâtea părţi, acum când suntem într'o ţară frumoasă, binecuvântată dela D<umne>zeu, acum-zisei să ne împărţim sufletele!

Răspunsul îl dete Gh. Hârceag (presbiterul lor) că ei nu cunosc în Biblie să stea scris despre poporul român, ci numai de "poporul ales".

Şi care este acel popor, îi replicai eu?

Este acela care urmează poruncile Domnului – îmi răspunse.

p. 425. Iată, prin urmare, din câteva cuvinte se poate vedea ce anume se ascunde în inimile lor despre neamul care i-a crescut şi îi ţine. Este acest fapt de un mare interes a-l şti pentru ca din timp să se poată lua măsuri pentru a nu se mai lăţi această pecingine asupra sufletelor poporului nostru. Pentru care o singură soluţie există deocamdată, cât mai multă lumină, cât mai multă viaţă dat serviciilor fie divine, fie laice.

Poporul nostru având un substrat de misticism, acesta trebue mereu alimentat, pentru că altfel iată ca-şi găseşte expresiune în căi

[1] (pag. 424) Afirmaţia aceasta se poate dovedi uşor. Dealtfel toţi monografiştii s'au convins de acest lucru)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

rătăcite şi cari pot, apoi, să se reflecte în detrimentul propăşirii noastre.

Se cere, deci, o primenire şi în domeniul religios. Şi aceasta este una din imperativele vremii. Ştiut fiind că religia este un factor de cultură, ea nu poate să renunţe la acest postulat al ei. Pentru că dacă în trecutul nostru credinţa strămoşească a fost <cea> care ne-a ţinut strâns legaţi într'olaltă pe fii aceluiaş neam. De acum ea trebue, alături de şcoală să adâncească rosturile ei.

p. 426. Pentru că am vorbit despre cultură (tangenţial bine înţeles) iată că sectarii aceştia Adventişti sunt şi contra culturii, dându-i două lovituri de odată, şi anume: În primul rând ei nu vor să mai ştie de artă (icoane) spunând că acestea sunt chipuri cioplite. În zadar le aduci argumente evidente din Vechiul şi Noul Testament, ei nu vor să audă. Aşa de pildă din Vechiul Testament le-am dat cazul cu Cortul Sfânt al lui Moise, care-l văzuse în vis şi'n care pusese serafimi şi alte podoabe. Tot aşa Solomon în templul său. Iar I<isus> C<h>ristos de atâtea ori făcuse apel la acestea podoabe prin care se preamăreşte D<umne>zeu etc.

Şi în al doilea rând, orice altă descriere o consideră ca provenită dela diavol. În această privinţă aduc singură mărturie. Ea este isvorâtă tot ca o urmare a discuţiilor avute cu aceşti sectari. Iată care este

p. 427. Vorbindu-le despre luptătorii care s'au jertfit pentru întregirea neamului, îmi răspunde I. Poenariu că nu există decât o singură jertfă, aceea a lui I<isus> C<h>ristos.

Din această afirmaţie se poate vedea subotintul lor privitor la vestea noastră.

Iar apoi aducându-le în discuţie despre luptătorii condeiului ca Eminescu, Coşbuc etc ale căror scrieri au fost un balsam pentru viaţa noastră românească, îmi raspunde o femee (Melania) că aceste scrieri sunt dela diavol. Va să zică se poate deduce şi antipatia lor culturală.

În concluzie, putem fi îndrituiţi ai caracteriza pe aceşti sectari şi care caracterizare, însă, isvoreşte din însăşi faptele pe care le-am descris în chip destul de sumar; dar în schimb faptele sunt destul de substanţiale.

1) Mai întâiu e de remarcat că au o viaţă intens interioară, dar este rău canalizată.

2) Că au uneori fapte şi viaţă morală, punându-le în serviciul mântuirii pe care o văd exclusiv numai pentru ei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3) Că sunt de o încăpățânare rară. La probele şi argumentele cele mai evidente nu se îndoesc.

p. 428. Dimpotrivă, îți răspund cu un dispreț înverşunat "că ei rămân la legea lor, cum voi la a voastră".

4) Cei mai mulți sunt recrutați din drojdia societății. Unii din ei foşti criminali (Leonte Ciupercovici)

5) Nu recunosc decât Sfânta Scriptură. Dar şi din aceasta îi dau preponderență Vechiului Testament. Din Noul Testament iau numai citatele subliniate de şefii lor.

6) Au o mândrie, crezându-se că ei au aflat adevărul.

7) Sunt un suflet neastâmpărat, dornici de libertate, de emancipare de sub "tutela bisericei" – cum spuneau dânşii. Dar în schimb un lucru foarte ciudat, îşi subjugă libertatea unor forme şi texte fără mult temeiu.

8) a) Predică smerenia şi au trufia lui Lucifer.

b) predică sinceritatea şi au false mărturii de credință

c) predică eroismul mucenicesc şi sunt mai laşi ca Pilat.

(Nu arareori aduc câte un motiv pe care dacă-l strângi cu uşa se degajează de el)

d) predică legalitatea paulină şi dedisupt maşină temelia statului

e) predică buna credință şi exploatează naivitatea maselor (prin zeciuială)

f) predică pauperismul şi nu ştiu ce e lipsa.

Ba mai mult de atât mai au unii dintre

p. 429. ei recompensă materială.

Iată prin urmare convingerile formate în urma scrutărilor făcute asupra noii psihoze sociale, care prezintă un punct de îngrijorare pentru viitorul neamului. Nu este mai puțin adevărat că această plagă socială se vântură uşor, printr'o muncă asiduă şi dezinteresată- Pentru că poporul românesc în înțelepciunea sa ştiuse şi ştie să alunge orice corp eterogen din sânul său. Trebue, însă, luminat în acest sens. Şi acum în încheere am plăcuta satisfacție că în urma preocupărilor mele timp de o lună cu aceştia i-am paralizat, încât nu numai că pe acei cari erau pe cale de a trece, au renunțat, dar chiar pe cei mai habotnici dintre ei i-am adus în situația de a-mi spune că: "ei ar trece înapoi dacă aş veni între ei".

p. 430. Psihologic

Informator:	Echipa:
Văzut de noi în cătunul Săcări	Prejbeanu – Gorescu **<u>Atitudine religioasă</u>** (?)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Moş Constantin Raţu în etate de 73 ani, are pe masă aşezate icoane şi lumânări pe care le aprinde când se roagă

14 Iulie 1928

p. 431. Psihologic

Ceremonie relig<ioasă>

Informator: Eugenia Gorescu

Văzut de mine Atitudinea parte la serviciul divin

Am văzut pe Pr. Pavel în biserica improvizată din Botuş, simulând sărutul icoanelor prin atingerea lor cu nasul

15 Iulie 1928

p. 432. **Spiritual**

Serviciul divin săvârşit în ziua de 15 VII '928 în Cătunul Botuş cu prilejul sfinţirii temeliei noului locaş dumnezeesc, la care participase şi Seminarul nostru de Sociologie.

În primul rând e de observat că slujba se săvârşise în **Capela** care se află în corpul Şcoalei. Ea a fost făcută din necesităţi locale ca răspuns afirmativ celor cari se depărtase dela legea strămoşească. Toate odoarele sfinte sunt făcute din obolul dat de credincioşi, a căror valoare se ridicase la 105,671 lei.

În această Capelă, prin urmare, se făcu serviciul de către pr. vicar protopopesc Ioan Popovici, pr. Pavel şi pr. Batariuc.

În ce priveşte serviciul divin am observat că se ţinuse o strictețe în săvârşirea lui după ritualul bisericei ortodoxe. Totuş, cum pr. I. Popovici, care făcea pe adevăratul săvârşitor al slujbei fiind bătrân, 67 ani) şi lipsit de elan, întregului serviciu ăi imprimase un caracter rigid şi mechanic. La citirea Evangheliei de către pr. Pavel, slujba primise un aspect de mai multă sfinţenie, precum şi unele răspunsuri cântate de pr. Batariuc aveau efectul unei animări.

p. 433. Însă partea cea mai impresionantă era răspunsul dat de Corul elevilor de Şcoală din Botuş, condus de elevul Anton D. Cazacu.

La sfârşitul slujbei, pr. Popovici ţine o mică cuvântare în care invoacă câteva figuri din trecutul nostru care apărase legea strămoşească, ca de pildă a lui Ştefan C<el> Mare, aduce apoi exemplul de creştere aleasă ce i se dă regelui nostru Mihai prin preocupările Sale religioase creştine. Face apoi apel la Credincioşi să ţină la legea lor. Din partea studenţilor, cuvântase colegul nostru Conţ. Partea cea mai constructivă a fost vorbirile ţinute, când credincioşi vădeau un deosebit interes. Nu era la fel în timpul serviciului liturgic, când unii din ei, mai ales dintre ţărani,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

conversau, în loc să fie cu luare aminte momentelor mai principale din iconomia serviciului divin. Acest fapt denotă că nu li s'a făcut o educație a sfințeniei, o explicare a acestor momente din viața Mântuitorului cari se reîmprospătează mereu în Sf. Liturghie.

Prin urmare nu se poate aştepta nici la o preocupare interioară religioasă (afară de prea puțini bătrâni)

p. 434. După terminarea întregii liturghii, lumea se arangease in corpore în Curtea Şcoalei, urmând apoi procesiunea în tot fastul ei, cu prapore, cruci, până la Noul locaş care se construeşte.

Aci, pr. Popovici, citeşte gramata din partea Metropolitului Nectarie, prin care îl autorizase cu sfințirea temeliei bisericei noi din Botuş. Serviciul este făcut corect după orânduiala şi tipicul bisericei nostre ortodoxe. Preocupat de forma tipicului, negligea fondul, pr. Popovici, aşa încât slujbei îi lipsea ceiace e esențial: **viață** Răspunsul se dăduse de către Corul sătenilor din Fundul-Moldovei de Jos, admirabil organizat şi care prin execuția frumoasă imprimase un caracter mai adânc religios. După sfințirea apei, purceseră la semnături acelor prezenți, şi'n deosebi acelora cari au contribuit cu suma de peste 500 lei pentru edificarea locaşului. Aceştia se consideră **ctitori** bisericei. Odată apa sfințită, se stropi cu ea în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh, locul care se numeşte "**piatra din Capul unghiului**".

Urmase, apoi sfințirea cu unt de lemn tot în numele Trinității.

p. 435. Semnăturile se puseseră într'o tinielică şi se pusese împreună cu actul de sfințire a temeliei în locul zis "piatra din Capul Unghiului" care se află în zidul din spre răsărit a altarului. Aci s'a pus apoi, tenuiala cu piatra, în timp ce pr. Popovici citea cu prea puțină facilitate din Cartea de tipic pentru atari sfințiri.

La încheierea sfințirei, pr. Pavel ține o cuvântare aducând laudă acelora cari ți-au dat obolul lor pentru sprijinirea şi întărirea credinței strămoşeşti. Face apel la sentimentele lor pentru legea creştinească, zicând "lepădați patimile voastre nu legea voastră". Prin acestea cuvinte ține înfierare pe cei cari au eşit din sânul bisericei străbune.

Mai vorbi apoi, Jenică Popovici, ziarist în Cernăuți, relevând opera credincioşilor, constructivă şi creatoare. Iar din partea Seminarului nostru vorbise Dl. Popescu şi Dl. Corniv.

O admirabilă cuvântare, mai ținuse fruntaşul sătean Țăranu, a cărui vorbire este redată după stenograf. / I. Lăncrănjean

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 436. **Spiritual**

Slujba divină ținută în ziua de 20 VII '928 la biserica "Sf. Dumitru" din Fund<u> Moldovei. / I. Lăncrănjan

Aici servește părintele Pavel, a cărui expresiuni de atitudini sunt blajine, blânde și cucernice. Calități de prim ordin pe care un preot trebue să le aibă. Datorită acestui fapt, părintele Pavel pătrunde în inimile credincioșilor, făcându-se stăpân pe inimile lor și deci părintele lor sufletesc. Credincioșii chiar îl și consideră ca atare. Dar numai cu atât nu se încheie datoria sa, ci odată pus stăpânire pe inimi trebue să intre la partea practică, adică la îndrumarea lor. Aceasta se face prin predicarea Evangheliei din care să scoată învățături adecvate împrejurărilor locale. Ori tocmai acest lucru Preacucernicia Sa îl neglijează. Dacă ar face părinte și acest lucru, am putea asista la o comuniune de sentimente, idei și atitudine între preot și popor. Ar putea da o trăsătură din caracterul său poporului. Mai mult de atât, înserând anumite slăbiciuni locale

p. 437. ar putea să le canalizeze spre o cale mai alesă, mai bună, mai ideală. Datorită faptului că este un părinte blând, cu mișcări așijderea, credincioșii, în timpul slujbei divine, au o atitudine evlavioasă. Nu se observă discuții în biserică. Dimpotrivă, urmăresc cu atenție toate momentele mai de seamă a Sf. Liturghii. Aci iarăși am de remarcat un lucru pentru mine mi se părea că nu era destul de viu redat, și anume: e vorba de momentul cel mai solemn din întreaga liturghie, este Sf. Euharistie, când pâinea și vinul se transformă în preacurat trup și sânge a D-lui Isus Cristos. Acest moment e esența creștinismului și'n jurul său s'a brodat întreaga liturghie. Ei bine, această clipă ni s'a părut prea puțin trăită și prea mechanic săvârșită. În schimb, lucrului mai secundar, din punct de vedere liturgic, i s-a dat mai mare amploare. E vorba de pomenirea viilor și morților. Pentru această parte a slujbei se plătește și probabil de aceia e mai accentuată!

p. 438. Un lucru care merită, însă, a fi remarcat este răspunsurile date liturghiei prin **carul** (în patru osii) format de săteni și condus de învățătorul Vladimir.

Prin acest car, întreaga slujbă primește o mai vie și caldă expresiune.

Aceste sunt câteva trăsături generale a unei slujbe la biserica susnumită, neintrând evident în amănunte, cari sunt de ordin profesional și care pe noi din punctul de vedere sociologic nu ne interesează.

I. Lăncrănjean

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dosar II
filele 439 Đ794

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 439. **Cultural** D-ra Georgescu
Dl. R. Cotaru

Mihail Ratchi ştie şase limbi: română, polonă, chehă, rusă, ukrainiană, sârbă şi a fost trei luni la D-l Romulus Voinescu la Siguranţă.

18 VII '918.

p. 440. Cultural Ion Zamfirescu
Corul

Am ascultat şi observat cu atenţie corul de ţărani care a cântat la Botoş, la punerea pietrei fundamentale a bisericei. Corul este format numai din bărbaţi şi execută partitura pe patru voci egale. Am observat la unii cunoştinţe tehnice muzicale; mulţi din ei aveau partitura în mână, orientându-se după ea.

Simţul armoniei este desvoltat la toţi membrii corului. Se remarcă totuşi completa lipsă de nuanţare şi de coloratură. Armonia însă reieşia de deplin.

15. VII. '928

p. 441. **Psihologic** A. Posescu
Cultural

Lecturi. Mulţi dintre locuitorii de aici citesc cărţi în deosebi religioase. Dintre toţi însă, sectanţii, cari au nevoe necontenit să susţină credinţele lor şi cari trec pe cât se pare o viaţă religioasă mai intensă decât restul drept-credincioşilor, se ocupă mai mult cu lectura cărţilor sfinte şi a cărţilor de teologie. Victoria Andronicescu şi încă alte femei citesc cărţi religioase din vechime.

21.7.28

p. 442. **Psihologic** Mafta Popovici M. Focşa
(Pârâul Colacului)

Printre copii de şcoală se vădeşte o tendinţă de a depăşi viaţa de sat. Le place cartea, vor să înveţe mai departe, ca să scape în acelaşi timp de greutăţile vieţei de ţară.

19.VII.'928.

p. 443. **Cultural**

P. Convorbiri: Andronic Herlea, om cu patru clase gimnaziale, cunoaşte latina, greaca, germana, polona şi româna, toată literatura română clasică şi oarecum şi cea modernă. Om foarte spiritual, vesel, beţiv*, cu idei bine stabilite despre toate lucrurile. Se

* (pag. 443) Se laudă că e beţiv şi-şi bate joc cu morală. În realitate am aflat că nu bea decât rar şi e om foarte cum se cade.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

supranumeşte însuşi Rasputin şi are o concepţie de morală cu totul naturală. Merită să fie cercetat.

D. Păun

15/VII/'928.

p. 444. **Cultural** Ion Zamfirescu

Nivelul intelectual al săt<enilor>

În timp ce-i luam interogatoriul statistic, **Paraschiva Herlea**, de ani 28, din căt<unul> Cârligătura, soţia lui Andone Herlea, gospodar de scamă şi absolvent a 4 clase gimnaziale, m'a întrebat în felul următor, asupra rostului seminarului nostru:

"Dar Dumneavoastră ce aveţi oare să aflaţi? Sufletul, natura, oamenii, au dacă vreţi să cunoaşteţi obiceiurile noastre?"

Din vorbă în vorbă, mi-a pomenit că a mai făcut ca noi d-nul Rainer în Munţii Vrancei şi că a stabilit

p. 445. acolo, prin "antropometrie", "tipul european" şi "tipul asiatic". "Am citit aceasta într'o foae pe care o păstrez."

Foaia era un număr vechiu al "Cuvântului" care mi-a fost remis dintr'o ascunzătoare şi în care număr se află comunicarea d-nului Rainer la Academia Română, asupra cercetărilor dela Nerej.

17.VII.928

p. 446. **Sociologic** **Imitaţie socială** Echipa XI

(imitaţie) **Cultural**

Informator: Ion Gliga

Dl. Gliga ne-a afirmat că nu erea obiceiul ca gospodarii să-şi dea copiii la liceu.

Primul care a făcut-o a fost el şi de atunci au mai început şi ceilalţi să-l imiteze.

Credem că observaţia e justă pentru că din cât am observat noi ceilalţi liceeni sunt mult mai mici ca vârstă şi clasă decât copiii lui Gliga.

p. 447. Se pare că e singurul care are un băeat profesor şi altul bacalaureat.

Petre Constantinescu

Timen Ovidiu Sachelarie

p. 448. **Cultural** **Mihai Corniv**

Kifor Uţă Iliuţă este absolvent al şcoalei de meserii din Câmpulung.

Iliuţă a lui Kifor Uţă

Fundul Moldovei

Arsăneasa

17 Iulie 1928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 449. **Armată** Echipa XI
(Cultural) Informatori:
Primarul Benea
și alți 5 țărani

În timpul dominației austriece nu făceau toți bărbații Serviciul militar.

Așa se explică cum o mare parte din cei mai în vârstă n'au făcut armata. Erau puțini cei care făceau armata trei ani – aceștia erau cei mai robuști. La o nouă revizie erau luați și cei mai puțin robuști, care făceau serviciul însă, numai 2 – 3 luni.

p. 450. Mai mult de jumătate din cei chemați erau liberați.

Primarul din Benea socotește superior regimul actual, în care este obligat fiecare cetățean să facă serviciul militar.

Educația militară va fi astfel mai bine înțeleasă și mai răspândită; și în același timp nu se va mai comite o nedreptate așa de flagrantă, ca unii să fie obligați să facă acest serviciu, iar alții nu.

Ceilalți 5 țărani, care erau de față la această convorbire, găseau supe-

p. 451. rior sistemul austriac, pentru că atunci plecând mai puțini în armată putea fi cultivat mai bine pământul, rămânând mai multe brațe să fie întrebuințate la aceasta.

15.VII.1928
Ovidiu M. Sachelarie
Petre Constantinescu

p. 452. Dra Georgescu
Dl. Cotaru

Cultural

Dl. **Ilie Pomuhaci** despre călătoria sa la Ierusalim

A fost la Ierusalim cu excursia cea mare a Mitropolitului Bălan acum doi ani. A văzut "pirămidele" și "finseul" cel mare și Marea Moartă.

A văzut "mupăul lui Tutănkomen" dela Egipt. A văzut mùmii. Știe ca sunt îmbălsămați fărăonii.

În piramide n'a îndrăsnit să intre, că-i ducea niște negrii și să temea să rămână pe acolo.

La Constantinopol a văzut biserica cea mare, patriahia (Sf. Sofia). Vorbește de partea frumoasă a Constantinopolului de Cornul de Aur și de plimbările în mahalalele Constantinopolului.

De peste tot a scris nevestii la Fundul Moldovei, primea scrisoarea în opt zile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

A văzut minele Sodomii şi Gomorii, uitate de Dumnezeu pentru răutăţile lor. A ajuns la Iordan, unde s'o botezat Mântuitorul, în pustiul , unde a stat Isus vre-o 40 de zile, lui Iosafat.

S'a plimbat în grădina măslinilor Ghetsimani şi vorbeşte de frumuseţea măslinilor din grădina unde s'a rugat Isus singur (spune el).

p. 453. Dra Georgescu

Dl. Cotaru

Cultural

Urmare la I (?)

Eghipetul produce grâu; toate producţiile sunt cât trece Nilul, cât e canalizat şi trece după, altfel nu produce nimic, că e pustiu.

Întrebat cum i-a venit ideea excursiei, a spus că a cetit în gazeta ce o primeşte "Lumina Satelor" despre excursie şi a plătit taxele mai înainte 25.000 de lei. Au plecat din Bucovina 10 inşi.

A cumpărat de pe acolo lucruri mici, că le-a spus căpitanul dela vapor ce-i aşteaptă şi n'a putut să aducă multe lucruri. Ia aşa de amintire pentru nepoţi.

L-a uimit grădina zoologică dela **Cairo** unde a văzut animale de prin toată lumea.

A vizitat catacombele lui Alexandru Machedon din Alexandria.

A văzut mari, dar i-a plăcut mai mult calul zebrat. Ipopotamii nu i-a plăcut în bălţi, ci i-a arătat cineva pe mare cică nişte ipopotami*; aştia i-a plăcut.

A cunoscut studenţi macedoneni, care i-a primit tare bine la mare şi a simţit cât e de aproape de ei.

p. 454. **Cultural**

Listă de ziarele şi revistele româneşti şi **străine citite** de locuitorii com. **Fundul Moldovei** în iulie 1928.

A. Româneşti

I. **Universul**

1. Simion Pavel – preot
2. Vasile Glăvan – Şef de Gară
3. Spiridon Mihalc – Pădurar
4. Marin Binouschi – Şef de secţie jand.
5. Clubul Dragoş Vodă

II. **Dreptatea** (Cernăuţi)

1. Vasile Guşeţ - gospodar

* (pag. 453) Nu ştiu cât e de justificabil **ipopotam**, animalul din mare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2. Ion Popovici – preot
3. Vasile Merceş – învăţător
4. Sipidon Mihalcea – brig. silvic
5. Gherasim Şuiu – gospodar
6. Chirilă Ursescu – gospodar
7. Toader Ursescu – gospodar
8. Andreiu Popovici – negustor
9. Gavril Frâncu – primar
10. Gavril Ivanciuc – gospodar
11. Ilie Pomohaciu – gospodar
12 Gh. Nisioiu – gospodar
13. Vasile Nerghiş – gospodar
14. Dumitru Roncean – gospodar
15. Simion Pavel – preot
16. Modest Hudac – morar
17. Clubul "Zimbrul"
18. Clubul "Dragoş Vodă"

III. **Cuvântul**

1. Clubul "Dragoş Vodă"
2. Gavril Frâncu – primar
3. Aurel Antonovici – secretar

IV. **Curentul**

1. Eufrosina Lipeţchi – înv.

V. **Adevărul**

1. Ion Popovici – preot

VI. **Îndreptarea** (Cernăuţi)

1. Dumitru Ropcean - gospodar
2. Vasile Nergiş – gospodar
3. Vasile Mercheş – gospodar
4. Ion Popovici – preot
5. Spiridon Mihalcea – Brig. silvic
6. Andreiu Popoviciu – negustor
7. Ilie Pomohaciu – gospodar
8. Dumitru Ropcean – gospodar

p. 455.

VII. **Ţărănismul**

1. Leon Ursescu – morar
2. Mihai Lehaciu – gospodar

VIII. **Glasul Bucovinei**

1. Nistor Andronicescu - senator
2. Leonte Andronicescu – agronom
3. Georg Phepher – învăţător

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

4. Simion Rusu – gospodar
5. D. Dorneanu – gospodar
6. Ilie Ivanciuc – gospodar
7. Dumitru Şuiu – gospodar
8. Oreste Ţimpău – gospodar
9. Andrei Popovici – negustor
10. Dumitru Raia – gospodar
11. Ion Ursescu – gospodar
12. Chirilă Ursescu – gospodar
13. Ilie Ponohaciu – gospodar
14. Nichita Şandru – gospodar
15. Ion Burduhosu – gospodar
16. Gh. Ungureanu – gospodar
17. Leonte Mândrilă – gospodar
18. Toader G. Ursescu – gospodar
19. Spiridon Mihalcea – gospodar
20. Clubul "Zimbru"
21. Alexe Horceag – gospodar

IX. **Politica**

1. Ion Popovici - preot

X. **Dreptatea**

1. Clubul "Zimbrul"
2. Clubul "Dragoş Vodă"
3. Cooperativa "Floarea"

XI. **Libertatea** (Orăştie, An XXVII)

1. Ion Popovici - preot
2. Kark Katargiu – gospodar
3. Petre Flocea

XII. **Lumina satelor** (Sibiu, An VII)

1. Bimion Pavel - preot
2. Filip Ţăran – gospodar
3. Nistor Chifor – Dornean – gospodar
4. Leon Ursescu – morar
5. Popovici Ion – preot
6. Leon Ciuporcovici – gospodar
7. Ioachim Horceag – gospodar
8. Vasile Guşiţă – gospodar
9. Vasile Cazacu – gospodar
10. Leonte Lezenciuc – gospodar
11. Vasile Andronicescu – gospodar
12. D-tru G. Şuiu – gospodar

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

13. Toader Ciumău – gospodar
14. Alexe Dosfteiu – gospodar
p. 456. 15. Societatea muzicală
16. Ilie Ivanciuc – gospodar
17. Toader Ursescu – gospodar
18. Şuiu C. Vasile – gospodar
19. Oreste Ţimpău – gospodar
20. Ilie Pomohaciu – gospodar
21. Nichita Şandru – gospodar
22. Vasile Andronicescu – gospodar
23. Rozalia N Andronicescu – gospodar
24. Toader Raia – gospodar
25. D-tru Gherasim Şuiu – gospodar
26. 20 exemplare (se împărţesc la biserică de P. Popovici)
27. 50 exemplare (Se distribuie la biserică de Pr. Pavel)

XIII. **Apărarea Naţională**

1. Ion Miheiu Lehaciu - gospodar
2. Leon Ursescu – gospodar
3. Ilie Pomohaciu – gospodar
4. Ion Horceag – gospodar
5. Petre Ursescu – gospodar
6. Nistor Şandru – gospodar
7. Chirilă Ursescu – gospodar
8. Ion Căsvanaru – gospodar
9. Petre Savaciuc – gospodar
10 Avram Lupescu – cântareţ

XIV. **Voinţa Poporului** (Arad)

1. Ilie Pomohaci - gospodar
2. Petre Savaciuc – negustor
3. P. Ursescu – negustor
4. Ion Horceag – negustor
5. Nistor Şandru – gospodar

XV. **Poşta ţăranului**

1. Costan Uţa - lucrător
2. Visarion Mureşeanu – lucrător
3. Teotul Marian – lucrător
4. Costan Şuştac – lucrător
5. Leonte Mişu – lucrător

XVI. **Cuvântul ţărănimii**

1. Chifor Uţa - gospodar
2. Nistor Andronicescu – senator

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3. Leonte Andronicescu – agronom
4. Petre Savaciuc – gospodar
5. Nistor Şandru – gospodar
6. Petre Ursescu – gospodar
7. Gavril Ivanciuc – gospodar
8. Clubul "Zimbru"

XVII. **Europa** (Bucureşti)

1. Cooperativa de consum "Floarea"
2. Cooperativa de consum "Giumălăul"
3. Clubul "Zimbrul"
4. Banca populară

p. 457. XVIII. **Administraţia Română** (revistă)

1. Primăria

XIX. **Progresul** (Revistă)

1. Gavril Frâncu - primar

XX. **Solia Moldovei** (Revistă)

1. Gavril Frâncu - primar

XXI. **Credinţa** (Revistă)

1. 3 exemplare Pr. Popovici

XXII. **Poşta informativă** (Revistă)

1. Venzel Laura - poştaş
2. Minaiu Toader

XXIII. **P.T.T.** (revistă)

1. Vasile Pescaru – dirig<inte> poştă

XXIV. **Socialismul**

1. Calhanek

XXV. **Curierul cooperaţiei**

1. Banca populară

XXVI. **Parlamentul**

1. N. V. Andronicescu - senator

*

B. Străine

I. **Morgenblatt** (Cernăuţi)

1. Aron Schechter – negustor
2. Adolf Ronnes – negustor
3. Regina Marian – negustor
4. Leopold Weiss – funcţionar
5. Leib Stapler – negustor

II. **Allgemeine Zeitung**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1. Aba Rosenbach - negustor
2. Abam Stein – negustor
3. Heim Scharf – negustor
4. Iacob Hart – negustor
5. Marcus Costmann – funcționat

III. **Czernowitzer deutsches Tagespost**

1. Franz Veuzel - pădurar
2. Aurchia Galinski – menajeră
3. Rudolf Stoss – învățător g<erman>
4. Georg Phepher - învățător g<erman>
5. Club Christtiche deutsche Artzthupe
6. Franz Gaschler – preot

IV. **Ostyüdische Zeitung**

1. Ann Schechter - negustor
2. Fabrica de cherestea "Breaza"
3. Samuel Rosenbach – negustor

V. **Heimat** (Cernăuți)

1. Teodor Sidor – negustor
2. Karl Ekar – funcționar
3. Fr<anz> Hudac – lucrător
4. Albert Savila – negustor
5. Ludwig Latcolik – lucrător
6. Modest Hudac – morar
7. Michel Veuzel – funcționar

p. 458.

8. Iacob Haman – lucrător
9. Iacob Messaros – lucrător
10. Franz Gaschler – preot
11. Rudolf Stoss – învățător
12. Iohan Veuzel – lucrător
13. Franz Veuzel – lucrător
14. Amalia Stark – gospodină
15. Iacob Hudac – funcționar mină
16. Radu Hudac – lucrător
17. Ludwig Hudac – funcționar
18. Sofia Vesseli – gospodină
19. Ştefan Savila – lucrător
20. Ludwig Savila – fierar
21. Eugen Linz – măcelar

VI. **Vorwärtz** (Cernăuți)

1. Ludwig Cristofori - gospodar
2. Franz Alznauer – lucrător

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

VII. **Grünepost** (Berlin)
1. Georg Phepher - învățător
2. Gaspar Panek – gospodar

VIII. **Sonntagsblatt**
1. Roza Celenscki - lucrătoare
2. Ludwig Hudac – ag<ent> de urmărire

IX. **Kirchliche Blatter**
1. Löbl Er. Presbyterium A. B.

X. **Arader Zeitung**
1. Filip Savila – lucrător

XI. **Deutsche Buch Gemeineschaft**
1. Josepha Moritsch

Rezumat
Românești – 26
Germane – 11

Dumineca poporului (București)
1. Pr. S. Pavel
2. Pr. I. Popovici
3. Gavril Frâncu
4. Leonte Andronicescu
5. Victor Ursescu
6. Andrei Popovici
7. Petre Popovici
8. Ștefan Rusu
9. Pintilie Șandru
10. Chirilă Ursescu

p. 459. **Cultural** Echipa: Georgescu / Cotaru

Cărțile ce se cetesc sau nu se cetesc în Fundul Moldovei

(puțini știu a ceti cu slovă veche cărțile religioase, dintre cei mai bătrâni)

Informatorii

1) Dela **Vasile Mândrilă** care o citește și nu o dă pentrucă ține să-și facă lectura Psalmilor

1) **Psaltirea proorocului și împărat David în blagoslovenia și cu toată cheltuiala Preasfințitului Mitropolit al Moldovei Kirin Kir Iacov** În buna Preasfinției Sale Tipografii în Iași. În zilele luminatului nostru Alexandru Neculae Suciu Voevod întru întâia domnie a măriei sale

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

în anu dela adum = 7310
Iară dela X = 1802

2) Dela **Dumitru Teodor Leuştean**

2) **Carte de cetire** sau legendariu românesc **pentru a patra clasă a şcoalelor poporene compus de Samuil Andrievici**, Viena, 1862
3) **Epistolariu sau carte de învăţătură pentru deprinderea în corespondenţă şi sensori-**

p. 460.

atăţii private câtu şi politice Întremitu de **Savu B. Popoviciu**, Sibiu, 1863

Dela Samovu Leuştean, carte (cu cirilice) cetită în special de mamăsa

4) **Carte de rugăciuni** care cuprinde înşine multe fealuri de rugăciuni trebuincioase, katehismul pre scurt şi datoriile ceale de căoetenie ale statuluiu militaresc spre întrebuinţarea Militarilor Româneşti, ce se află în împărăţia Austriei întremită în **Blaj, 1840**

Dela Toder Leuştean

5) **Aritmetică**
din compunerea germană a lui Francisc Moşnic **tradusă de Samoil Andrievici, Viena, 1850**
6) **Bucvarnă** pentru învăţătura pruncilor (**Sibiu**) ce cuprinde în sine rânduiala vecerniei, utreniei şi a Sfintei Liturghii cu preacenele de peste Săptămână şi

p. 461.

Dela Leuştean Toder: (copii lui o'păstrează el fiind mort)

la preaznice împărăteşte ceale Zeace Porunci ale lui Dumnezeu şi alte Învăţături bisericeşti (**fără dată**)
7. **Orânduieli bisericeşti sec. XVIII sau înc<eputul> sec. XIX nedatată şi fără prefaţă**

Dela Toader Leuştean, fost primar

8) **Rânduială judecătorească de obşte pentru Bohemia** Moravia ... Austriei de Jos de Euţ şi de sus, de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

	Euț dinpreună cu hotarele ei împreunată și pentru ... și Tirol, În **Viena 1787**
	9) **Memorial compus și publicat** din însărcinarea conferenței generale a reprezentanților alegătorilor Români **Sibiu 1882**
p. 462.	
	10. **în Petiționile Naționei Române** Viena 1850 (litere latine)
Dela Maria Ungureanu	11. **Orânduieli biserici în litere cirilice fără prefață** și fără dată (**nu ceteşte** la ei nimeni, donată seminarului de sociologie)
Dela Patrilia Sălăgean cu litere cirilice o ceteşte şi ea şa sindrofii	12. O **carte de planete** cu un scurt istoric al **domnilor români**
Dela Maria Pomadă, 65 ani	13. **De ale dragostei** culegere de cântece fără prefață și autor
	14. Colecție de cântece pentru Școalile poporale
Dela Dl. I. Gligd	Isidor Vorobchieviciu, Viena, 1904
	Noul Testament **1867, Sibiu** (cu litere cirilice)
p. 463.	
Dela Ion Gliga	**Un ohtoih fără prefață**, dată și locul tipăririi pare din sec. XIX
Dela Toader Burduhoş de 40 ani (o ceteşte cartea regulat, zice el)	**Rugăciunile dimineții**, fără dată, pare din sec. XIX
Dela repausatul Toader Leuştean, prin fiul său Samson Leuştean	**Bucrariul** pentru pruncii cei **românești** cărui se află în Craimea ungurească și în părțile ei împreunate, **La Buda, 1842**
	Micul Komenius după isvodul celui mare în limba Moldoromână și nemțească, **Cernovitz, 1849**
	Der Kleine Komenius nach Urt des größesen Moldoromanisch und deutsch
	tipărit pe două **coloane una**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

românească în litere cirilice, alta germană cu litere germane

p. 464. Întru Mărirea Sfintei de o ființă și nedespărțitei Troițe a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh: cartea aceasta **Ceaslov**
întru care se cuprinde rânduiala cum se cuvine a se cânta ceasurile cu truparele, și cu alte după obiceiu sfârșituri și C. R. s-au dat la tipariu cu îngăduința celor mai mari, în Buda, **1841**

Dela Leuștean Samson **Katavasieriu din 1778** acum întâiu tipărit întru întâia domnie a pre luminatului domn Constantin Dimitrie **Muruzi voevod** cu blagoslovenia și cheltuiala pre asfințitului mitropolit al Moldovei **Kiriu kir Gavril** întru a sa tipografic în Sfânta Mitropolie în Iași în anii dela **XS 1778**

p. 465.

Cetită regulat de Viață Sfântului **Vasile cel Nou și înfricoșatele vămi ale văzduhului în Sfânta Episcopie a Romanului**

p. 466. **Cultural** Gabrea Gheorghe

Informator: Emanoil Mândrilă. căt<unul> Timen

Printre locuitorii Fundului Moldovei, oameni inteligenți din fire și de mult bun simț, se găsesc și câțiva poeți populari. Așa putem nota pe Costan Rațiu, Emanoil Mândrilă, informatorul nostru, Miron Samson, Ioana lui Miron Samson și Satiricul Valcrian Andronicescu.

Emanoil Mândrilă este fiul lui Toader Mândrilă în vârstă de 60 ani. Dânsul a mai avut un fecior, pe Spiridon care a murit în vârstă de 29 ani, în anul 1920.

Acest Spiridon a urmat cursurile liceului din Câmpulung, a fost recrutat și bacalaureatul l-a trecut în **Viena**.

În cursul războiului luptând pe frontul Albaniei cu gradul de SubLocotenent, s'a îmbolnăvit de malarie care i-a provocat moartea. Dela acesta a moștenit Emanoil un început de bibliotecă, pe care apoi a îmbogățit-o mult. Dăm mai la vale catalogul cărților lui:

1) **Nestor Ureche**: Zânele din Valea Cerbului

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) **Odobescu Al**: Doamna Chiajna
3) Pagini alese din Scriitori români
4) **Ion Adam**: Povestiri din publicația "Pagini alese"
5) **P. Gârboviceanu**: Carte de exerciții gramaticale cl. III primară
6) **Kiritescu și Bâznoșanu**: Zoologie cl. I sec<undară>
7) **T. Pamfile**: Povestea neamului românesc
8) **Guy de Maupassant**: Nuvele din războiu
9) Alexandria sau Istoria lui Alexandru cel Mare
10) **W. Schakespeare**: Regele Lear
11) **B. P. Haşdeu**: Răzvan şi Vidra
12) **Al. Dumas – fiu**: Un pachet de scrisori
13) **Guy de Maupassant**: Farmece de lună

p. 468.

14) **P. G. Bedreag**: Doi bătrâni
15) **I. Hitlea**: Zâna Mărilor
16) O mie şi una de nopți
17) **N. Bălceascu**: Cântarea României
18) **Henry Miriam**: Nuvele arabe
19) **Päiväristo P.**: Nuvele finlandeze
20) **Xavier de Maistre**: Liberiana
21) **Slavici I.**: Educația fizică
22) **Gogol**: Taras Bulba
23) **D. Fabrici**: Datoria onoarei
24) **Zobel**: Ecaterina II
25) **Turghenieff I.**: Razele primăverii
26) **Pavelescu I.**: În lumea vegetalelor
27) **Gorovei A.**: Datinile noastre la naştere
28) **Bernardin de S. Pierre**: Coliba indiană
29) **Georgescu C**: Dorul inimii. Cântece
30) **Al. Dumas – Tatăl**: Pascal Bruno
31) **Macri P.**: Ghiță Cătănuță
32) **Popescu N. D.**: Radu Anghel
33) **Lungeanu M.**: În sărbători
34) **Delavrancea B**: Apus de soare
35) **Lazăr**: Banditul Florea
36) **Lazăr**: Mihnea
37) Carte de vise
38) **Neumerfer M. L.**: Graiul ochilor
39) Carte de felicitări
40) Epistolar

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

41) Codul manierelor elegante
42) Ce-a făcut partidul național liberal
43) Culegeri de istorioare morale, Sibiu, 1876
44) **T. O. Stefanelli**: Loango, Suceava, 1886
45) **T. O. Stefanelli**: Balla, Sibiu, 1879
46) **D. I. Urban Jarnic**: Pavel Cătană

p. 467. **Editura Ciurcu**

47) **Pann A.**: Arghir şi Aradam, 1894
48) Ileana Cosânzeana, 1895
49) Suferinţele lui Isus Cristos, 1896
50) **De Foë**: Robinson Crusoe, 1909
51) **Fabiu Sânjoan**: Anecdote populare, 1911
52) **T. Câlbazi**: Doine şi strigături, 1915
53) **I. Creangă**, Arap Alb
54) Poveşti indiene
55) Răsbunarea pumnului crunt
56) Sceptrul piticilor
57) **Tanegaro**: Şeful negrilor
58) Istoria biblică
59) Povestiri, ghicitori, proverbe
60) Istoria răsboiului dela 1877
61) Napoleon
62) Fata dela Cozia
63) Amicul soldatului
64) Roman de fascicole: Amor şi nebunie

p. 469. **Cultural** Octav Gheorghiu

Biblioteca lui V. Ţâmpău

1) **Cuvinte folositoare şi de suflet şi de suflet mântuitoare**. Smeritul monah Isavea, 1923
2) **Credinţa în D-zeu**; Preot C. Morariu
3) **Cuvinte pentru suflet folositoare** retipărită de cuviosul Monah Paisie Popescu, P<iatra>-Neamţ
4) **Noul Testament**, Cernăuţi, 1885
5) **Tara şi dinastia**, 1927
6) **Psaltire** – f<oarte> veche scrisă cu chirilice
7) **Cetire şi tâlcuiri din Biblie**, Vol. I, II şi III de preot Iosif Trifo, 1925

Dată de Gh. Ciupercovici cu inscripţia: "Ostaşi în oastea Domnului, poftim oamenilor de credinţă"

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 470.

8) **Carte de comput.** Şcoalele popolare (şters) Ediţiune în trei părţi. Partea III. Triopta superioară. Costă legată 50 de bani. Viena în editura 1.2. a cărţilor scolastic

9) **25 povestiri şi istorioare morale** strânse şi prelucrate de I. Trifo, '927

10) **Almanahul ziarelor Adevărul şi Dimineaţa**, 1928

11) **Evangheliile Duminicilor de peste an şi tălmăcirea lor**, de I. Trifo

12) O carte despre virtuţile şi interdicţiile creştine, f. veche, scrisă cu chirilice şi căreia îi lipseşte primele pag. aşa că nu i se ştie titlul.

9.VIII.'928

p. 471. **Spiritual** (starea culturală) Al. Claudian

Informator: Mihai Ciupercovici[1], 60 ani, căt<unul> Tonigăreşti

"Pălimar" (paraclisier) la biserică[2]. Are câteva cărţi vechi dela **bunicul lui ("moşul") care a fost şi el pălimar în F<undu> M<oldovei>.** Un frate al "**moşului**" **a fost preot în comună**. Familie cu tradiţii eclesiastice şi par'că şi cu oricare hereditate intelectuală. Ne primeşte cu multă bucurie în casă şi ţine mult să ne trateze cu zahăr şi cu apă. Se laudă cu faptul că deşi n'a isprăvit şcoala primară ştie să scrie bine şi **are o iscălitură frumoasă**. "Mie mi-a plăcut cartea". Deşi nu mai era tânăr, a fost la răsboi, în Galiţia. Ne arată o fotografie făcută înainte de a pleca în răsboi, în care se vede – zice el – că e "**tare scârbit**". Are în casă icoane vechi şi obiecte de lemn lucrate frumos. Fotografii, ceasornice, cărţi. Casă spaţioasă, primitoare, masă cu trataţii – impresia generală de interior orăşenesc. Oameni înstăriţi şi civilizaţii.

23 Iulie 1928.

p. 472. **Spiritualul** (Starea culturală: ascensiunea în şcoli superioare)

Informator: Ilie Herlea, 19 ani, căt<unul> Dâmbul – Colacului

Informatorul – figură deşteaptă – face parte dintr'o familie care a iubit cartea. El are 6 clase primare. **Fraţii lui au trecut toţi prin şcoli mai înalte: Antilofie Herlea învaţă tehnica în Padova, în Italia, "Adrian Herlea" are 6 clase de liceu** şi e funcţionar la

[1] (pag. 471) Numele vechiu: **Ciuperçă** slavizat de administraţie

[2] (pag. 471) Are şi fâneaţă şi stupă. În genere gospodăria bogată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Banca Națională din C<âmpu> Lung, **Simion Herlea** are **3 clase de liceu, Ileana Herlea "trece în clasa V-a la liceul din C<âmpu> Lung**".

23 Iulie 1928

p. 473. **Cultural** **Gabrea I. Gheorghe**

Tablou

De intelectualii proveniți din com. Fundul Moldovei

Nr. crt.	Numele și pronumele	Observațiuni asupra studiilor făcute și a funcțiunii ce ocupă
1.	Popovici Ion al lui Const.	Administrator pe Domeniile Coroanei
2.	Ciupercovici Miron	Absolvent al școalei de agronomi din Cernăuți. Propagandist pe teren cultural. Unul din membrii fondatori ai soc. culturale "Lumina", banca sătească și societatea politică "Vulturul". A contribuit în cea mai largă măsură la ridicarea stării culturale a sătenilor. Fiind bănuit că are legături cu Bucureștii și face spionaj în acest sens a fost internat de guvernul austriac în lagărul Mölersdorf, unde a murit.
3.	Gliga Gavriil al lui D-tru	Absolvent al liceului și al școalei militare. Fost maior în armata austriacă. În prezent e funcționar în **Liov**.
4.	Tonigar Ion a lui Const.	Preot în com. Arbore. Democrat și fondator al societății antialcoolice "Trea-via" din Com. Arbore
5.	Tonigar Grigore	Cantor bisericesc – pensionar
6.	Țimpău Mihaiu a lui G.	Consilier de Tribunal – pensionar
7.	Mercheș Constantin	Preot în com. Capu-Codrului. Membru fondator al mai multor societăți culturale la sate, democrat și luptător con-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

		tra alcoolismului.
8.	Mercheş Eusebie	Învățător – director în com. Breaza. A înființat aci cor de plugari, şcoală românească şi alte societăți de cultură, reuşind să românizeze pe foarte mulți din locuitorii comunei care sunt de origine **ruteni**. Luptător pentru ridicarea nivelului cultural al sătenilor.
9.	Mercheş Spiridon	Director şcolar în com. Fundul Moldovei. A înființat cor, biblioteci pe lângă şcoală şi a luat inițiativa ridicării unui monument eroilor căzuți în războiu.

p. 474.

10.	Mercheş Haralambie	Funcționar la Serviciul Technic, Secția Apelor în **Rădăuți**: A frequentat şcoalele de arte şi meserii din **Viena, Bozen** şi **Iaşi**. E sculptor şi pictor.
11.	Ursu Ion a lui D-tru	Director şcolar în com. **Vama**; revizor şcolar
12.	Mihali Vasile	Director şcolar în Iacobeni
13.	Gliga Emanuel a lui Ion	Maestru de desemn şi pictor în Paşcani
14.	Popovici Gavril	Cantor bisericesc în com. Arbore
15.	Mercheş Eufrosina	Măritată după Lipețchi; învățătoare în Cernăuți şi propagandistă pentru emanciparea femeii române. Fondatoare a **cercului de gospodine** în Fundul Moldovei, Câmpulung, Cuciurul Mare, Cernăuți. Organizatoarea societății "Tinerimea" din Fundul Moldovei.
16.	Ciumău Grigore a lui	Picher, în serviciul apelor în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

	Gavril	Fundul Moldovei.
17.	Moroşanu George	Agent sanitar în Vişniţa
18.	Macovei Nicolae	Agent sanitar în Fundul Moldovei
19.	Dorneanu Grigore D-tru	Judecător în Cernăuţi
20.	Erhan Nicolae	Avocat în Cernăuţi
21.	Mercheş Ştefania	Măritată Mălinaş, medic. Preşedinta Soc<ietăţii> "Ocrotirea orfanilor". Membră activă a mai multor societăţi femeieşti. A cules motive vechi în jud. Câmpulung, aplicându-le (răspândindu-le) din nou prin cusături
22.	Mercheş Virginia	Măritată, Dan, pretor în Cosmin. A lucrat pe teren cultural naţional în judeţul Coţmani.
23.	Mercheş Minodora	Măritată Prelipcean, înv<ăţătoare> în Câmpulung
24.	Mercheş Ileana	Măritată Sabie, judecător Bistriţa
25.	Gliga Traian a lui Ion	Notar în Vatra Moldoviţei
26.	Ursescu Ştefan a lui Toader	Avocat în Câmpulung
27.	Poenar Petru	Absolvent al academiei de pictură din Viena. Mort în Monte Carlo.

p. 475.

28.	Mercheş Veronica	Directoarea dispensarului şi conducătoarea cercului de gospodine din Câmpulung
29.	Lehaciu Ilie a lui Ioniţă	Căpitan în armata română
30.	Crişan Pintilie	Şef de siguranţă în Cernăuţi
31.	Ursu D-tru a lui Mihaiu	Căpitan în armata română
32.	Poenar Gheorghe	Absolvent al şcoalei de meserii din Câmpulung. Maestru tâmplar.
33.	Poenar Constantin	Agent fiscal
34.	Mândrilă Gh. a lui Vasile	Absolvent al şc<oalei> de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

		notari din Lugoş; notar
35.	Leuştean D-tru	Perceptor în Prelipcea
36.	Poenar Parasca	Măritată Grămadă; învăţătoare în Cernăuţi
37.	Sevaciuc Modest a lui Petru	Absolvent al liceului; înv<ăţător> în Coşna
38.	Tonigar Eusebie	Absolvent al şc<oalei> de cântăreţi; mecanic
39.	Ursescu Dionisie	Învăţător în Breaza
40.	Herlia Adrian	Funcţionar de bancă în Câmpulung

Gospodari cu studii secundare

1.	Herlea Andron	5 cl. secundare
2.	Mândrilă Vasile	3 cl. secundare
3.	Ţâmpău Orest	6 cl. secundare
4.	Zdrob Tănasă	2 cl secundare
5.	Şuiu Gheorghe	2 cl secundare

Bacalaureaţi în 1928

1.	Gliga Aurel a lui ion	
2.	Gliga Vladimir a lui Ion	
3.	Tonigar Const. a lui D-tru	

Studenţi în 1928

1.	Amfilopoe Herlea	Student în Politehnică la Padova
2.	Ilie Ciupercovici	Student Acad. Comercială – Bucureşti

p. 476. **Elevi în liceul „Dragoş Vodă" din Câmpulung în 1928**

1.	Mihaiu Glăvan	absolv. a 8 clase liceale
2.	Ionel Glăvan	absolv. a 8 clase liceale
3.	Dorneanu Traian	VIII
4.	Aurel Ciumău	VIII
5.	Modest Sevaciuc	VII
6.	Ciumău Eugen	III

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

7.	Burduhoş Victor	III
8.	Leuştean Samson	VI
9.	Leuştean Spiridon	IV
10.	Gavrilei Ion	IV
11.	Domeanu Nichifor	VII
12.	Pomohaci Petre	VII
13.	Andronicescu Dionisie	IV
14.	Ursescu Ion	III
15.	Ursescu Spiridon	II
16.	Dorofteiu Ştefan	IV
17.	Lehaciu Toader	II
18.	Ţăran Iacob	II
19.	Ciupercovici Leonte	V

Eleve la lic<eu> part<icular> Câmpulung

1.	Mândrilă Ştefania	III
2.	Gavrileiu Ştefania	IV
3.	Herlea Ileana	IV
4.	Şandru Iuliana	IV

Eleve la şc<oala> normală

1.	Ciumău Rozalia	III – Cernăuţi
2.	Cailean Victoria	III – Iaşi

Elevi ai sc de meserii Borgo – Prund

1.	Flocea Modest	III
2.	Aurel Flocea	II
3.	Hojbotă ...	II
4.	Hojbotă ...	II
5.	Ţăran George a lui Neculai	II
6.	Lehaciu Pintea	IV

Elevi ai şcolii de meserii din Câmpulung

1.	Uţă Ion a Chifor	absolvent
2.	Ţâmpău Toder	I
3.	Ţimpău Nicanor	II
4.	Ciupercovici Patapie	III
5.	Poenar Eusebie	II
6.	Căilean Ion	III

p. 477. **Cultural** **Gabrea Gheorghe**

Tablou

De elevii în curs primar şi secundar cari solicită ajutor pentru a-şi continua studiile

Nr. crt.	Numele elevului	Starea sănătăţii	Situaţia şi felul cum doreşte să fie ajutat

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1.	Rusanu Garafina, cl. IV pr.		Tatăl fiind lipsit de mijloace iar copila învățând bine, **ar dori ca cineva care n'are copii s'o ia şi s'o întreţină în şcoală la Buc<ureşti>. Are aplicaţie pentru lucrul de mână.**
2.	Lehaciu Filaret, 20 ani, II cl. pr.	Bolnav	E fiu de mamă văduvă. E în vârstă de 20 de ani şi **doreşte să înveţe o şcoală de meserii de orice fel ar fi.** Declară că e bolnav de epilepsie cu accese la 2 săptămâni.
3.	... Silvestru, 11 ani, cl. IV pr.		A promovat în cl. V cu media **8,75** fiind clasificat al II-lea. Mai are 3 fraţi mai mici şi o soră de 18 ani. Tatăl său are peste **90 fălci** pământ. **Copilul doreşte să înveţe liceul la Buc<ureşti>**.
4.	Andronicescu Androne		A terminat 7 clase primare fiind clasificat I. **Copilul doreşte să înveţe mai departe dar tatăl său vitreg, Nitică Mândrilă, se împotriveşte**.
5.	Gagea Petru – Botoş		A terminat 7 clase primare cu media 8,81. Tatăl său, G. Gagea, în vârstă de 44 ani, fierar e de fel din Pojorâta. S'a stabilit în Botoş de vreo 2 ani de zile. Şi-a făcut atelier pe **un loc dăruit** de Ion Ursescu, în întindere **de 3 prăjini**. În Pojorâta nu au decât 10 prăjini de pământ şi o casă. **Tânărul doreşte să urmeze cursurile unui liceu din**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

6.	Ţimpău Toader		**Buc<ureşti>**. La sfârşitul anului şcolar 1927 / 928, elevul a promovat în clasa II cu media 7 la şcoala de arte şi meserii din Câmpulung. Tatăl său, Ştefan de 61 ani, e lucrător, câştigă 90 lei pe zi. Elevul mai are un frate şi 3 surori căsătoriţi şi 2 fraţi necăsătoriţi: Oreste de 24 ani şi Victor de 19 ani. Ambii câştigă la 90 lei pe zi. Tatăl are **16 fălci** de pământ: fânețe, pădure, păscătoare. Elevul stă în gazdă pe timpul cât urmează la şcoală. Plăteşte **200 lei pe lună pentru foc, pat, lumină**. Mâncarea i se aduce de acasă o dată pe săptămână de obiceiu Lunea i se aduce făină, brânză, lapte, urdă. Cărţile i-au fost date de direcţia şcoalei; la finele anului şcolar le-a înapoiat. În şcoală a lucrat la strung, la sucitoare; din lemn a făcut piuliţe şi pahare. Lucrurile făcute se vând şi i se dă 50% din preţul vânzării. A primit din vânzarea acestor lucruri 260 lei. Pe trim. II şi III nu şi-a mai primit cota.

p. 478.

			În timp de un an elevul a purtat următoarele lucruri de îmbrăcăminte: 1 suman, 1 bondiţă, 3 p. iţari, 3 p. opinci, 2 perechi colţuni, 5 cămăşi de zi, 3 cămăşi de noapte, 1 pălărie, 1 cuşmă, un brâu, 1

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

			batistă, 2 ştergare. Taxă de înscriere la şcoală 100 lei. La început tânărul doria să treacă la liceu, în urmă a revenit şi vrea să-şi continue studiile la şcoala de meserii. **Doreşte să fie ajutat**.
7.	Ciupercovici Potapie	Reacț<ia> sâng<elui> ++++	Tânărul **este fiu din flori** al Agripinei Cupercovici de 36 ani, actualmente căsătorită cu Nichita Istrate de 23 ani. Tânărul este în cl. II a şc. de meserii din Câmpulung. A promovat cu media 7,60. Stă în internatul şcoalei. A plătit pentru aceasta (locuinţă, hrană, lumină, încălzit) 400 lei pe lună. Dela Aprilie înainte n'a mai plătit; fiind silitor i s'a dat ajutor. Taxa de înscriere plătiră este de **100** lei. **Îmbrăcămintea** întrebuinţată: 6 cămăşi, 6 perechi ismene, 2 perechi de ghete, 1 suman, 1 bondiţă, 1 cuşmă, 1 pălărie, 1 curea (chimir). Părinţii au ca avere 70 prăjini de pământ, o acasă şi o colibă. Elevul urmează în şcoală **secţia de sculptură. Doreşte să fie sprijinit, să-şi capete bursă** sau **să i se dea un ajutor bănesc.**
8.	Dorofteiu Ştefan	Reacţia sângelui Pozitiv ++.	Promovat în cl. a II cu media **7,94**, fiind calificat al III la liceul „Dragoş Vodă" din Câmpulung. Tatăl său fiind

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

		Medicii însă îl admit de bun pentru urmat la şcoală	bolnav de tuberculoză şi fiind lipsit şi de mijloace, **doreşte ca fiului său să i se** dea o bursă la liceul din Câmpulung sau să fie internat la un liceu în Bucureşti în aceleaşi condiţiuni. Mai are 2 fraţi mai mari din care unul suferă de reumatism contractat în timpul refugiului în răsboiu, iar altul căruia îi lipsesc trei degete dela mâna dreaptă. Tatăl băiatului nu posedă decât **60 prăjini** pământ, fânețe de calitate inferioară şi 7 prăjini pământ arătură în jurul casei. Îşi câştigă existența cu munca la cojitul brazilor; câştigă la 60 – 70 lei pe zi.
9.	Lehaciu Toader		Bursier la liceul „Dragoş Vodă" din Câmpulung. Promovat în cl. IV cu media 7,86, fiind clasificat I. Tatăl său Gheorghe Lehaciu, a acasă din pricina boalei căpătată în răsboiu. Elevul mai are 2 surori măritate şi pe Straton **de 18 ani**, lucrător la pădure care câştigă la 120 lei pe zi. Mama are 5 ha de fânețe mijlocie. Elevul doreşte să continue studiile liceale la Bucureşti fiind tot bursier.
10.	Ursescu Ion		Elevul a promovat în cl. IV la liceul „Dragoş" cu media 7,51, clasificat III. Tatăl său, Toader de 63 ani e negustor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

			(băcănie, cârciumă). **Are 60 fălci** fânețe și pădure.

p. 479.

			Tânărul mai are următorii frați și surori: 1) Chiril, căsătorit; 2) Costan, necăsătorit, 32 ani, negustor de porumb. 3) Leon, căsătorit, morar (moară de apă). Macină porumb cumpărat de fratele său Costan și apoi îl vând în tovărășie. 4) Ștefan, necăsătorit. Licențiat în drept. Actualmente secretar la avocatul N. Carabioscki din Câmpulung. 5) Dumitru, 25 ani, muncitor. 6) Spiridon 18 ani, necăsătorit, muncitor. Acesta are 4 clase secundare. A întrerupt studiile însă, astăzi vrea însă să învețe mai departe. 7) Ileana, 17 ani, necăsătorită. 8) Saveta 35 ani, nec<ăsătorită>, mută. Elevul Ursescu Ion, în timpul școalei a stat în internat; a plătit **800** lei pe lună pentru: locuință, lumină, încălzit, pat, mâncare. Lucrurile pentru pat le-a avut de acasă. Cărțile l-au costat 300 lei. Taxă de înscriere 100 lei. Taxă de construcție **500** lei. Taxă școlară **200** lei pe trimestru (anual 600) **Haine**: 1 suman (1000), 1 bondiță (700 lei), pălărie (200), 3 p. ițari (900), 5 cămăși de zi (700 lei), 1 cămașă de noapte (250), 1

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

			per. ghete (600), 2 p. colţuni (80 lei), brâu (80 lei). **Doreşte să continue studiile liceale la Bucureşti**
11.	Leuştean Samson		Tânărul este de 18 ani. A terminat 4 clase la liceul „Dragoş Vodă" din Câmpulung cu media 6,46. Din cauză că mama sa este săracă, iar tatăl Toader Leuştean, fost primar, e mort, tânărul a întrerupt şcoala. **Acum doreşte să continue liceul dând examene particulare**, dar ca să se poată întreţine ar voi **să fie sprijinit**, să poată intra într'o **şcoală de impiegaţi de mişcare**, la Bucureşti, Cernăuţi sau Cluj.
12.	Bucşa Traian	sănătos	Elevul a terminat 7 clase primare cu media **8,50** fiind clasificat al IV-lea. Tatăl său D-tru de 50 ani e lucrător la vărăria locală. Câştigă 100 lei pe zi. Tot pământul lui e de **30** prăjini. Mai are, afară de Traian, 4 copii şi anume: Ion, 13 ani, cl. III pr.; Veronica, 8 ani, în cl. II pr.; Nistor de 4 ani. Elevul doreşte să înveţe liceul la Bucureşti.

p. 480. **Cultural** Echipa XI
(învăţământ) Informator: Aurel Gliga / bacalaureat
Liceele din Câmpul Lung nu au decât secţiunea clasică.
15 Iulie 1928 / Timen / Petre Constantinescu / Ovidiu M. Sachelarie

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 481. **Informaţie** **Mihai Corvin**

Învăţământul clasic e foarte cultivat în Bucovina. Liceie clasice sunt f<oarte> numeroase şi sunt răspândite aproape în toate capitalele de judeţe. La Câmpulungu-Moldovei e numai liceu clasic de stat. La Vatra-Dornii e liceu modern, la Cernăuţi se găseşte şi liceu real.

Desvoltarea învăţământului clasic s'a făcut sub impulsul concepţiei pedagogice germane a stăpânirei Austriece.

Aurel Gliga – Bacalaureat

22 ani

Fundul – Moldovei – Kimeu

p. 482. **Cultural**

Istoricul şcoalei **C. D. Constantinescu-Mircesti**

Retribuţia învăţătorilor Cronica până la 1906 tradusă

Cursurile de adulţi din nemţeşte de D-ra **Ibrerima**

Învăţătorii din F. Moldovei dela 1862 / până la 1919.

Şcoala în timpul războiului mondial

Şcoala din F. Moldovii dela anul 1862 până la 1919

Şcoala din Fundu-Moldovii a fost înfiinţată la 30 August 1861 prin ordinul conz. şcolar al ţării şi s'a deschis la 13 Octombrie 1862 de primul învăţător Toader Bulbuc. Ea <a> fost clădită cu fondurile şi cu terenurile date de diferiţi săteni iubitori de lumină. Astfel, primăria comunei Fundu-Moldovii a cumpărat un "iah" din mijloace proprii iar o altă bucată de 40 de prăjini a primit-o cadou dela protopresbiterul Dumitru Ţurcan.

Din consiliul şcolar local făcea parte ca preşedinte Dumitru Ţurcan, iar ca membrii, gospodarii Ioan Mercheş, Sp. Andronicescu, Const. Tonigariu şi Chirilă Ursescu.

În anul 1877 – 78 s'a luat hotărârea în consiliul comunal şi consiliul şcolar să se clădească o şcoală nouă pe locul dăruit tot de parohul D. Ţurcan. Această decizie s'a pud în aplicare în vara anului 1878.

Cum se ţineau cursurile. Cursurile se ţineau cu elevii numai o jumătate de zi din cauza salei neîncăpătoare. Învăţământul nu era obligatoriu aşa că până la

p. 483. anul 1869 când se introduce obligativitatea cursurilor găsim că numărul elevilor înscrişi nu era mai mare de 70. În anul 1885 se introduce curs după masă.

Limba de predare era limba Română, dar ca obiect de studiu se face şi limba Germană de două ori pe săptămână.

Retribuţia învăţătorilor. Învăţătorii primeau la început următorul salariu: 347 florini anual pe care îi primia regulat prin

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

administrația financiară din Câmpulung. Mai primiau 12 m^3 de lemn, iar servitorul era plătit de primărie la fiecare săptămână. Când s'au înființat la școala locală și alte posturi și când a apărut învățător sau învățătoare de lucru manual găsim că aceștia erau remunerați cu 23 florini pe lună.

Cursurile de adulți. În anul 1884 școala locală probabil după instrucțiunile date de organele superioare școlare lansează un apel către tinerii fără știință de carte care au vârsta între 18 – 23 ani. Fără nici o constrângere din partea autorităților se prezintă atunci un număr de 80 de tineri pentru a urma cursurile de adulți la școala locală. Ei primesc lecții în fiecare Duminică și sărbătoare timp de trei sau patru ore. Lecțiile constau în citire și scriere, calcule

p. 484. precum și cunoștințe agronomice.

Examenele de fine de an. În fiecare sfârșit de an se dădeau cu mult fast examenele școlare. Ascultau părinții, autoritățile locale și întreg corpul didactic din localitate. Comisia examinatoare era compusă din profesori și dintr'un delegat al consiliului școlar care era de cele mai multe ori preotul din localitate (Dumitru Țurcan) sau primarul.

Învățătorii școlii Fundu-Moldovei dela anul 1861 până la 1919

Primul învățător al școlii din Fundu-Moldovii a fost **Teodor Bulbuc** care funcționează în această calitate dela anul 1862 până la anul 1868 adică până la moartea lui. După cum însăși cronica școlii scria, acest învățător a fost mult iubit și stimat de poporeni din cauza vocii sale frumoase, a cântărilor religioase, precum și a felului său blând de a trata copii. A reușit în scurt timp să-și capete dragostea locuitorilor. „A murit ca învățător deplâns de toți și zace în mormântat în cimitirul bisericii Sf. Dumitru. Mormântul lui a fost înfrumusețat de către prietenii lui cu gardul de lemn." (Cronica școalei)

După Toader Bulbuc postul fu încredințat unui oaricari **V. Alexie Ticaleac** care n'a stat decât câteva luni. A plecat

p. 485. în Noiembrie pentru a fi înlocuit în același an 1868 cu **Vasile Turcan** care ocupă postul ca învățător definitiv și rămâne până la anul 1873 când este mutat de la această școală la Câmpulung.

Nu știu pentru care motive cronica școalei este întreruptă dela 1873 – 1875 așa că doi ani nu știu nimic despre activitatea școlii. Se pare însă că din cauza lipsei de învățători și a funcționat în acest timp.

În anul 1875 a fost numit învățător la școala locală **V. Marcu** care rămâne până la 1876 când este mutat după dorința sa la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Ciocăneşti. Şcoala rămase fără direcţiune şi fără să predea învăţământul dela 1 Iulie şi până la 1 Noiembrie 1876.

La 1 Noembrie 1876 prin postul de înv<ăţător> provizoriu candidatul **Dumitru Schumlanschi** care avea să joace un rol aşa de important în istoria culturală a satului şi care avea să conducă şcoala cu o deosebită pricepere şi bunăvoinţă până la anul 1891.

Sub conducerea acestui învăţător şcoala se măreşte şi mobilierul este renovat. El contribue mult cu stăruinţa sa la accelerarea construcţiei noului local al şcolii şi în anul 1879 cu toate că încă nu era terminată clădirea el trece „cu consimţământul preşedintelui şc<olar> judeţean prefectul.

p. 486. Koleanovoschi, în baza promisiunii Consiliului sc. local care a promis ca dependinţele şcolii să fie gata până în primăvara anului 1880, în şcoala cea nouă." (Cronica şcolară)

Odată cu mutarea în şcoala cea nouă se înfiinţează şi un post pentru predarea religiei la şcoala locală. Acest post este ocupat de **Andrulovici**.

Subt dirigintele Schumlanschi apar prima dată amenzile şcolare. Astfel, la anul 1880 găsim amendaţi 2 elevi, **la anul 1882 din 77 elevi care trebuiau să fragmenteze cursurile 55 sunt amendaţi**.

La anul 1883 se iveşte în sat variola fiind contaminaţi 38 de elevi. Se închide şcoala dela 24 Februarie până la 3 Maiu 1883. Găsim că în acest an din cauza epidemiei şi din cauza celor 3 luni lipsite dela şcoală rezultatul examenelor de fine de an a fost foarte slab. Nu sunt promovaţi cu rezultat bun decât 13 elevi.

Mutarea şcolii în localul cel nou ar fi făcut posibile ţinerea lecţiunilor şi după amiaza şi dimineaţa, totuşi din cauza depărtării copiilor de şcoală, cursurile continuă să se ţină numai dimineaţa dela 8 – 1.

În anul 1884 se înfiinţează cursurile de adulţi cari primesc lecţiuni Duminica şi Sărbătorile. Urmează la aceste cursuri 80 de elevi

p. 487. În anul 1885 numărul elevilor creşte brusc şi dela 80 câţi erau anul trecut vedem că sunt obligaţi la frequenţă 247 elevi. Nu ştiu pentru e motive din toţi aceştia **sunt scutiţi din ordinul consiliului şcolar judeţean 117 elevi**.

Tot în acest an se introduce învăţământul şcolar după amiază.

Ceteiu iarăşi în Cronică că examenul public a durat la sfârşitul anului 9 ore şi au fost declaraţi absolvenţi 9 elevi. Dintre aceştia doi şi anume Gliga Gavril şi Tonigariu Ioan au plecat la liceul din Suceava.

În anul acesta dirigintele şcolii a fost chemat să frequenteze cursurile agronomice care se ţineau la şcoala de agronomie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În anul următor 1886 găsim numai 128 de elevi din 253 şi aceasta din cauza lipsei de locuri în şcoală.

Anul 1888 este iarăşi un an slab pentru şcoală. Din cauza florilor torenţiale au avut loc inundaţii mari şi periculoase. Podurile au fost toate rupte, şcoala s'a început la 12 septembrie dar copii neavând pe unde să treacă apa din cauză că podurile au fost târziu reparate şi au venit aproape două luni la şcoală.

În acest an vine ca profesor de religie la

p. 488. şcoala din Fundu Moldovii **Avram Modest** (stagiar). În anul 1889 vedem că se înfiinţează al doilea post în care este numită **Virginia Cavaler de Befan**.

Şcoala începe să ţină cursuri iarăşi numai dimineaţa. Lucrul de mână se face de două ori pe săptămână în ultimele ore. Când feţele lucrează băeţii fac gimnastică.

La 1890 găsim iarăşi ca din 316 copii au fost scutiţi de a merge la şcoală 52 băeţi şi 92 de fete. La cei mai mulţi dintre aceştia motivul scutirii era depărtarea de şcoală.

În anul 1891 „muri după o boală lungă" dirigintele şcolar Dumitru Schumlanski care dela 1876 până la 1891 conduse şcoala cu o deosebită sârguinţă." (Cronica şcolii).

În anul următor, 1892, a fost numit diriginte al şcolii locale **Samuil Magior**. El a intrat în serviciu cu salariu de 400 florini pe an.

În acelaş an pleacă dela şcoala din Fundul Moldovii, Virginia Befan fiind menţionată pentru silinţa excepţională şi pentru marea activitate.

În anul 1892 vine în locul Virginiei Befan învăţătorul **Blându** numit în postul doi.

Cronica şcolară menţionează faptul destul de

p. 489. frumos pentru corpul didactic, că în acest an s'a făcut plantaţie de pomi.

În 1894 s'a înfiinţat la şcoala de aici **învăţământul complimentelor**. La 10 Noembrie a început acest curs de 48 de elevi împărţiţi în două grupe. Secţiunile erau ţinute de învăţătorul Blându. Din 48 de elevi cari au urmat cursul complimentelor vedem că 14 au fost clasificaţi cu note rele.

Numărul clevilor mărindu-se mereu, în anul 1895 se aprobă înfiinţarea postului trei la şcoala locală. Este numit în acest post studentul în drept **Feibisch Rachmuth**. Tot în acest an este numit catichat (profesor de religie) **S. Şindilaru**.

Învăţătorii sunt repartizaţi după divizii. În anul 1895 găsim că la cele trei divizii funcţionau următorii învăţători:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Prima divizie	Blându
A doua divizie	Rachmuth
A treia divizie	Magior
Religia	Şindilaru
Lucru de mână pentru fete	D-na Magior
Lucru manual	Blându

În acest an şcoala este onorată cu vizita guvernatorului Bucovinei (Landespresident) Graf Göes care rămâne foarte mulţumit de cunoştinţele elevilor şi de situaţia şcolii

p. 490. El adresează dirigintelui următoarele cuvinte: „Herr Schulleiter ihre schule hat auf mich einen guten Eindruck gemacht"

În anul 1897 pleacă de aici studentul Feibisch Rachmuth şi locul lui îl ia tânărul teolog care făcuse cursurile primare în Fundu Moldovii, **Ioan Tonigariu**. Ştim despre acesta că a fost un spirit energic şi plin de iniţiativă şi că el a înfiinţat cu alţi oameni din Fundul Moldovii societatea **Vulturul** la anul 1898.

Din Cronica şcolii putem constata la această vreme o încercare de retrezire a sentimentului material. Învăţătorii fac excursii prin împrejurimi cu elevii şi acolo pe Dealul Negru sau aiurea cântă cântece patriotice româneşti.

La 18 Iulie 1898 Friderie Baron de Bourgigon, guvernatorul Bucovinei în compania lui Ulmon vizitează şcoala şi se interesează de situaţia elevilor şi a învăţărilor.

În acelaş an adică în 1898 Magior pleacă dela şcoala locală şi în locul lui e numit diriginte Şindilaru, profesorul de religie. În locul lui Magior este mutat dela Doroteia la şcoala locală **Nichita Junca**. Peste numărul obişnuit vedem că mai apar două învăţătoare: Sabina

p. 491. **Holzstein** şi Maria **Cazmani**. Nichita Janca este numit diriginte în locul lui Şindilaru.

În anul următor 1899 citim în Cronică că primarul comunei, Toder Lustraie vizitează şcoala şi văzând numărul prea mare de elevi cari stăteau înghesuiţi în bănci, promite că va mări şcoala.

Dintre motive cari nu se pot cunoaşte, şcoala este închisă de diriginte fără a ţine examen public, însă autorităţile hotărăsc ţinerea examenului.

Comisia la examenul de fine de an a fost prezidată de Miron Ciupercovici, ţăran fruntaş din Fundul Moldovii.

În acest an pleacă Maria Cazmani şi în locul ei vine **Eufrosina Luţia** şi învăţătorul Andrei Prodan. De asemenea, **Maria Buhatere** este numită învăţătoare auxiliară.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

La 1900 găsim deci următorii învățători la școala din Fundu Moldovii:

Cl. I. Andrei Prodan
Cl. II. Maria Buhatere
Cl. III. Nichita Jonca
Cl. IV. Eufrosina Luți

În anul următor vine la această școală și actualul director al școlii dela Breaza, Eusebie Mercheș, în locul Eufrosinei Luția. La 17 Ianuarie se înființează în comună

p. 492. Fundu Moldovii a cincia clasă și în acest post este numit învățător Gheorghe Cantemir.

În 1906 sunt numiți doi învățători noi: **D. Mitrie** și **Ioan Macovei**. În luna Noembrie acelaș an se introduce „cursul de repețiе" cu 56 frequentanți dintre cari au fost 28 băeți și 28 fete. Învățătorul **Vasile Mihali** este mutat dela Pojorâta la Fundu Moldovii.

În anul următor 1907 candidatul de învățător Ioan Ursu a fost denumit la școala aceasta ca învățător inferior.

În acest an clasele funcționează cu următorii învățătorii:

Cl. I. înv. def. Andrei Prodan
Cl. II. sup. def. Mitrică Brufa
Cl. III. def. Eusebie Mercheș
Cl. IV. inf. prov. Ioan Ursu
Cl. V. inf. prov. Vasile Mihali

Tot acum învățătorul Vasile Mihali a fost strămutat în urma dorinței sale proprii la școala de 2 clase din Botuș, iar în locul său fu adusă Maria Rons, învățătoarea auxiliară Mihalce.

În anul 1908 învățătorul Eusebie Mercheș capătă un concediu pe o lună pentru a vizita instituțiunile, bisericile și expozițiile de lucruri

p. 493. vechi din Iași. După ce vine din excursie Eusebie Mercheș este mutat lui „motive de servit" la școala cu două clase din Botoș. În locul lui este numit învățătorul auxiliar **George Cramarina**.

În acest an avem primul caz de strămutare pentru pedeapsă în corpul didactic local. Învățătorul definitiv Andrei Prodan a fost strămutat „din motive de pedeapsă în aceeași calitate la coala din Valea Sacă, districtul Gura Humorului." În locul lui a fost adus **Ioan Țiron** din districtul Storojnietului.

În anul următor, 1909, pleacă Ioan Țiron și <în> locul lui este numită **Eugenia Genuan**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În anul 1911 pleacă profesorul de religie Ion Macovei şi înlocuit cu parohul Cristofor Şlenţ din Arbore. Tot în acest an i învăţătoarea Maria Rens care era dela 1907 în serviciul acestei coli este mutată de la Şcoala din Fundu Moldovii.

În acelaş an găsim următorii învăţători la şcoala din Fundul Moldovii.

D. Mitoce Bruga, dirigintele şcolii şi al clasei I-a A (Băieţi)

Ioan Ursu, învăţ<ător> definitiv, dirigintele clasei V-a (2 de părţi)

Spiridon Mercheş, învăţ<ător>, dirigintele cl. a III băieţi şi fete

Ioan Pârvan, învăţ<ător> aux<iliar>, dir<iginte> clasa II (băieţi şi fete)

Fevrania Ilamia (auxiliară) dir<iginte> clasa I-a B fetiţe (băieţi şi fete)

p. 494. Ioan Popovici paroh F<undu> M<oldovei> de Sus, învăţ<ător> de religie cl. I AB şi a II

Cristofor Şliuţ, paroh F<undu> M<oldovei> de Jos, învăţ<ător> de religie cl. III, IV, V.

În acest <an> vedem că numărul elevilor e aşa de mare la clasa I că la cererea dirigintelui şcolii se aprobă să funcţioneze o clasă paralelă cu 55 de copii. În anul următor această clasă paralelă a fost întărită.

În 1912, învăţ<ătorul> Ioan Pârvan este transferat dela această şcoală la Vama, iar în locul lui vine Grest Tusenschi, învăţător prov<izor>.

În acest an găsim în Cronica colară că la 9 / 10 se sărbătoreşte la şcoala aceasta „aniversarea a 100 a zilei nomastice a baronului E. Hurmuzachi (1812 – 1874) din Cermania, carele a fost al 2-lea căpitan al acestei ţeri şi bărbat foarte neobosit penıru doctrinele Bucovinei" (Cronica).

Învăţătorul provizor GrestTusenschi a fost transferat în aceiaş calitate la şcoala centrală din Boian, iar **Micu Germa** conducătorul şcoalei din Botuş este reîntors la catedră.

În anul 1913 învăţătorul definitiv din Caropeni, Dmitrie Cute, este adus la şcoala aceasta.

Războiul mondial şi şcoala din Fundul Moldovii

În 28 / 7 a fost mobilizarea parţială, iar la 4 / 8 914 a fost mobilizarea gene-

p. 495. rală în imperiul Austriac. Nu ştim multe amănunte asupra situaţiei şcolii din această comună în timpul războiului, dar cu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ajutorul cronicei şcolare şi din informaţiile date de D-nul director al şcolii, Spiridon Mercheş, putem reconstitui următoarele date:

Dintre membrii Corpului didactic au fost mobilizaţi următorii învăţători ai şcolei locale Mica Jeuma, Spiridon Mercheş, Ioan Ursu, Cozma Maraşeiu, Mitric Bruja. Învăţătorii Jeuma, Ursu şi Maraşeiu au fost pe câmpul de operaţie din Carpaţi, Ungaria şi Italia. Moroşeiu s'a întors invalid.

În Bucovina prima invazie rusească a fost în Bucovina din Septembrie şi până în Octombrie 1914. În această invazie Ruşii n'au ajuns până la Fundul Moldovii.

În a doua invazie a Ruşilor care a fost în Ianuarie 1915, oastea rusească ocupând Bucovina până la trecătoarea Mestecăniş, între Valea Putnei şi Iacobeu a ocupat şi comuna Fundul Moldovei. Şcoala centrală de aici a fost transformată în cazarmă.

După 6 săptămâni, Ruşii s'au retras, dar şcoala a avut de suferit după urma năvălitorilor.

Învăţătorul diriginte Mitoce Bruja fuge din sat cu familia să petrece tot

p. 496. timpul cât a ţinut ocupaţia într'un oraş din Germania. La Paşti 1915 se întoarce înapoi şi găseşte aproape toate lucrurile şcolii şi ale lui la vecinii căror le dăduse în păstrare.

N'a stat mult timp în comună căci un ordin venit de sus înrolează toţi gospodarii cari mai rămăseseră în sat şi printre ei şi pe învăţătorul Mitoce Bruja[1] care fu dus împreună cu ceilalţi locuitori să formeze posturi de supraveghere la poduri.

În timpul ernii învăţătorul Mitoce Bruja fu pus în libertate împreună cu ceilalţi militari. El începe în iarna anului 1915 Cursurile cu elevii. Şcoala avea numai lucrători militari. Corpul didactic local era compus pe lângă învăţătorul Bruja şi din învăţătorul Căitineanu şi lui Eufrosina Mercheş. Învăţământul s'a ţinut regulat până în Iulie 1916.

În a treia invazie Rusească a fost distrus complet mobilierul şcolii şi averea învăţătorilor. Căci după cum spune învăţătorul Bruja „pe deoparte moscoviţii şi cazacii au distrus şi nimicit, au luat

p. 497. şi furat toate lucrurile de preţ, pe de altă parte blestemaţii de Unguri şi Croaţi au pus capăt la toate: prădând, arzând, furând şi nimicind totul, totul ... !" Subsemnatul a rămas tare despuiat de tot avutul său, mai pe scurt sărac şi lipsit de toate necesităţile de primă condiţie de trai.

---

[1] (pag. 496) Pentru cei 82 de săteni care au fost înrolaţi atunci se aflau: Nistor şi Chifor Andronicescu, Ioan Burduhoş, Isben Ungurean, Toader Ursescu, Niga, Mihai Bledor, Karl Hudak.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

După cum vedem, şcoala a fost aproape complet distrusă în timpul războiului. Din această cauză, învăţământul a avut mult de suferit, el fiind reluat de abia în 1919, în sala de aşteptare dela gara din Fundul Moldovii. Nefiind loc în această sală comitetul comunal a mai dat o sală în corpul casei comunale lângă cazarma jandarmeriei locale.

Numărul şi frequenţa elevilor dela 1876 până la 1919.

În 1876 găsim în Cronica şcolii 64 de elevi obligaţi la învăţământ. În anul următor din cauza unei febre tifoide care a bântuit satul, numărul elevilor descreşte. Numărul obligaţilor se menţine cam la aceeaşi limită până la anul 1882, când se ridica la 77. Din aceşti 77 obligaţi la frequenţă, 72 frequentează cursurile regulat. În 1885 vedem că numărul obligaţilor se urca dela 87 câţi erau în anul precedent la 247.

Este foarte curios însă că dintre aceştia sunt

p. 498. scutiţi 130 de elevi. Singurul motiv fiind depărtarea de şcoală. În 1887 din 284 de elevi obligaţi la învăţământ, 144 sunt scutiţi de consiliul şcolar judeţean, iar 140 frequentează cursurile. În acest an motivul scutirilor este lipsa de locuri în şcoală.

Între această perioadă de ani dela 1876 până la 1919, maximul de scutiri îl atinge anul 1890, care dă un număr de 146 de scutiri. Numărul elevilor scutiţi se menţine în jurul aceleiaşi cifre până la anul 1892, când dela 107 câte scutiri erau în anii precedenţi, scade deodată brusc la 69. După 8 ani, adică în 1900, găsim numai 15 elevi scutiţi şi după această dată numărul scutirilor dispare aproape cu totul.

În 1908, găsim 296 elevi obligaţi la învăţământ, dintr'aceştia 238 frequentează regulat cursurile.

Procentul prea mare de elevi scutiţi pe care îl scoate la iveală fiecare an şcolar, dela 1876 până pe la 1898, presupune o anumită tactică şi o politică culturală Austriacă care tindea la analfabetizarea Românilor.

Societăţile culturale şi ajutoarele pe care aceste societăţi le dădeau şcoalei.

Întâlnim nu odată înainte de războiu societăţi culturale şi filantropice constituite din

p. 498b. grupări locale, ajutorul şcolar sau împărţind ajutoare şi cărţi la elevii săraci.

Încă dela 1896, Scietatea Doamnelor Române, filiala Fundu Moldovei împarte cărţi la elevi prin D-ra Bejan şi D-na Magior.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În 1898, Societatea Lumina donează şcoalei 14 florini din care se cumpără opinci şi rechizite şcolare pentru a fi împărţite la elevii săraci.

La 1900 găsim comitetul Doamnelor Române compus din următoarele persoane: Eugenia Şindilaru, Natalia Prelici, Botezatu Ioana etc. Societatea Doamnelor Române cât şi Lumina şi-a continuat până la războiu opera de binefacere şi de contribuţie la luminarea satului.

p. 499.

Anul Şcolar	Numărul obligaţilor	Numărul frecventanţilor	Numărul scutiţilor	Numărul clasificaţilor	Numărul promovaţilor	Numărul nepromovaţilor	Neapăruţi
1876/7	64	-	1				
1877/8	60						
1878/9							
1879/80	62		5				
1880/1	64		5				
1881/2	64	59	5				
1882/3	77	72	-				
1883/4	83	79	4				
1884/5	84		12				
1885/6	247	117	130				
1886/7	253	128	125				
1887/8	284	140	144				
1888/9	299	143	156				
1889/90		155					
1890/1	316	170	146				
1891/2	290	183	107				
1892/3	252	183	69				
1893/4	272	204	68				
1894/5	302	240	62				
1895/6	316	250	66				
1896/7	322	262	60	247	180	62	
1897/8	258	258	-	254	221	33	
1898/9	259	243	-	226	196	47	16
1899/900	283	245	38	245	218	25	
1900/1	280	265	15	264	222	42	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1901/2	278			264	222	42	14
1902/3	305	286		286	243	43	19
1903/4	260	245		245	207	38	15
1904/5	265	249	?	248	200	48	16
1905/6	316	272	?	?	?	?	44
1906/7	279	264		262	207	55	15
1907/8	278	255	?	244	201	43	23
1908/9	296	238	21	238	198	40	37

p. 500. **Cultural** Gabrea I. Gheorghe

Dare de seamă

Asupra activității școlare din com. Fundul Moldovei între anii 1910 – 1928

Istoric. Școala din com. Fundul Moldovei a fost înființată ca școală mixtă cu un singur post în anul 1861 prin unicul Nr. 5656 din 30 August. Prin ordinul Nr. ... din 17 August 1891 „a fost lărgită într'o școală cu 2 clase, cu 3 clase cu ord. N. 2312 din 24 Dec. 1893, cu patru clase la 13 Sept. 1900 și cu cinci clase la 7 Maiu 1903"

Limba de predare e cea românească; până la unirea Bucovinei cu patria-mumă, limba de propunere era cea românească, pe când ca limbă de obiecteră germana. Învățătorul nu s'a început în actualul local așezat lângă șoseaua Pojorâta – Breaza și la mijlocul com. Fundul Moldovei, ci într'o casă năimită (închiriată) lângă fostul primar Ioniță Mercheș la 13 Oct. 1862. Primul învățător a fost **Toader Bulbuc**. „El zace mort în cimitirul bisericii „Sf. Dumitru" din Fundul Moldovei de jos. Actualmente localul școalei se compune din două corpuri de clădiri; unul cu 3 săli de învățământ, cancelarie și locuință pentru director clădit pela anul 1879*

p. 501. și al doilea corp de clădiri compus din 2 odăi de clasă și o cameră a învățătorilor, zidit în anul 1902.

În anul 1892 s'a făcut primului corp de clădiri o reparație radicală. A doua reparație a întregului local s'a făcut în 1910 pentru suma de 3400 coroane.

Atunci s'a făcut și un colector de ape din pivnița școalei care se împreună cu cel dela dispensarul dela Est de școală, pe atunci Cabinetul de lectură „Lumina". Primar în com. era atunci **Toader Leuștean**. Astăzi școala din Fundul Moldovei are 6 posturi ocupate de:

1. Spiridon Mercheș. Director. învățător gr. I
2. Vladimir Maicovschi. învățător definitiv
3. Antonovici Matilda, învățătoare gr. II

* (pag. 500) Cronica școalei pe 1910, pag. 2

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

4. Ciumău Maria, învățătoare definitivă.
5. Cortușan Ștefania, înv. suplinitoare cu 4 clase sec.
6. Ștefmiac Rodica, înv. suplinitoare cu 8 clase sec.

Localul de școală cuprinde 5 săli mari de învățământ, cancelarie și locuința pentru director. În curtea școalei și anume în partea nordică se mai află un grajd și o șură sub același acoperiș și o pivniță care erau date în folosința directorului de școală. Actualul director Spiridon Mercheș, fiind om cu stare, locuește în casă proprie în casă proprie în Fundul Moldovei de jos lăsând ca în camerile destinate directorului

p. 502. să locuiască învățătorul definitiv Vladimir Maicovschi.

Actualele încăperi ale școalei, după declarația D-lui director Spiridon Mercheș, sunt suficiente pentru copiii în vârstă de școală. Din cauza prea marei depărtări a unora însă, de școală, și spre a nu stânjeni dorul de învățătură de carte care e destul de pronunțat la locuitorii din Fundul Moldovei s'au început încă din 1927 lucrările pentru construirea a două noui localuri de școală; unul în centrul părții de jos a satului (Handal) și altul aproape de biserica din partea de sus a satului. Ambele clădiri se fac după cerințele noui; cu 7 săli de clasă, sală de gimnastică, sală de lectură, camere pentru învățători, sală de muzeu, camere pentru servitori etc.

Cheltuielile necesitate de aceste clădiri sunt evaluate la suma de **6 milioane** de lei sumă pe care o suportă în întregime comuna. Între cei ce muncesc cu tragere de inimă pentru ridicarea acestor locașuri de cultură, pe lângă mulți gospodari din sat, sunt demni de menționat primarul Gavril Frâncu și Spiridon Mercheș, directorul școalei.

Mobilierul școalei nu se prezintă în condițiuni destul de muncitoare mai ales dacă se ține în seamă faptul că școala aparține unei comune pe al cărei teritoriu industria lemnului e destul de pronunțată.

p. 503. **Materialul didactic** este incomplet. Școala a posedat înainte de războiu multe tablouri intuitive (istorice și de științe fizico-naturale); în mare parte însă ele au fost distruse în timpul celor 3 ocupații ruseşti. Același lucru s'a întâmplat cu hărțile greografice și aparatele fizico-chimice.

Muzeu școlar a existat înainte de războiu; acum se găsește la începutul refacerii sale. D-l Director Mercheș lucrează cu stăruință și nădăjduește ca la începutul anului școlar 1928 / 929 să-l poată reface în întregime.

Biblioteci. Pe lângă școala din Fundul Moldovei funcționează trei biblioteci și anume:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

I. **Biblioteca** învățătorilor școalei de 223 volume cărți literare, științifice și de specialitate a fost înființată în anul 1923 prin stăruința actualului director, Spiridon Mercheș. Fondurile necesare înființării acestei biblioteci precum și ale bibliotecii elevilor, de 218 volume, au rezultat din veniturile serbărilor date mai înainte sub conducerea D-lui Spiridon Mercheș.

Pe lângă școală, mai funcționează și o **bibliotecă** sătească cu **180 volume**, dăruită în anul 1925 comunei Fundul Moldovei de Casa Școalelor.

Cărțile acestei biblioteci se împrumută sătenilor acasă pentru a fi cetite; conducerea o are directorul școalei.

p. 504. **Muzeu** școlar nu există până în rezent. D-l Director al școalei, cunoscând însemnătatea iui pentru un sat românesc înconjurat de elemente etnice eterogene (Germani, Șvabi, Ruteni, Evrei) a început a lucra pentru înfăptuirea lui și speră ca în toamna anului 1928 să-l aibă complet.

Șezători și serbări școlare. Șezătorile școlare se țin de două ori pe lună în localul școalei. Participă învățătorii, elevii cei mai buni ai școalei, preoții și toți gospodarii satului dornici de lumină. Programul șezătorilor se compune din cântece naționale, dansuri, recitări, teatru și coruri pe mai multe voci.

În anul 1922 s'au ținut numai două șezători.

În intervalul 1923 – 1928 inclusiv, afară de 1927 când, după cum se vede din situația respectivă a activității școlare, nu s'au ținut șezătorile au fost frequentate în modul următor.

În 1923 / 924 au fost înscrișI 92 băeți și 80 fete și au participat 92 b., 80 f

În 1924 / 925 au fost înscrișI 94 băeți și 87 fete și au participat 94 b., 87 f.

În 1925 / 926 au fost înscrișI 125 băeți și 116 fete și au participat 90 b., 87 f

În 1923 / 924 au fost înscrișI 48 băeți și 47 fete și au participat 43 b., 45 f

Cor școlar există încă din 1900 când direcțiunea școalei o avea Dimirtrie M. Bruja. Acest cor a cântat la serbările școlare și la biserică până în 1924 / 925 când prin lăudabila inițiativă a D-lui S. Mercheș au mai luat ființă încă două coruri pe câte 4 voci compuse din

p. 505. feciorii gospodarilor care împreună cu corul școlar dau răspunsurile la cele 2 biserici în fiecare duminică și la sărbătorile naționale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Societăţi culturale. În afară de bibliotecile ce funcţionează pe lângă şcoală şi care au fost menţionate mai sus, în com. Fundul Moldovei a mai funcţionat societate culturală intelectuală „**Lumina**". Îşi avea secţiune în localul care astăzi este ocupat de dispensarul comunei; activitatea acestei societăţi în prezent e complet desfiinţată. Intelectualii satului însă s'au grupat în alte două societăţi intitulate „Clubul Dragoş" şi „Clubul Zimbrului". Cel dintâiu, cu organizaţie statutară îşi are sediul în localul primăriei, iar al doilea, fără statute până în prezent, îşi are sediul în localul gospodarilor Grigore Ţăranu. (A se vedea în anexă, statutul Clubului „Dragoş").

Scopul înfiinţării clubului „Dragoş" este – după cum reiese din statute – cultivarea muzicei, dansului şi literaturei naţionale prin coruri, serbări şi reprezentaţii teatrale. Are o cameră unde zilnic se pot citi gazete, reviste şi cărţi. În fruntea societăţii stă un comitet de conducere compus în felul următor:

1. Spiridon Mercheş, învăţător – preşedinte
2. Grigore Ciumău, gospodar, vice-preşedinte;
3. Vasile Pascal, dirigintele of. poştal, secretar;
4. Nistor Andronicescu, senator, bibliotecar.

p. 506.

5. R. Stoss, directorul şcoalei germane, econom
6. D. Cortuşan, perceptor, casier;
7. Un membru fără funcţiune

Se plătesc cotizaţii lunare de 20 lei. Pot fi membrii numai funcţionarii satului şi gospodarii de frunte cu o purtare frumoasă. Admiterea în club se face prin cerere în scris către comitetul de conducere.

Clubul are şi un cor mixt compus din membrii săi; pentru exerciţiu se întrunesc de 2 ori pe săptămână.

Din clubul „Dragoş" fac parte toţi intelectualii satului fiindcă toţi locuesc în partea satului în care se găseşte localul primăriei; sediul clubului.

Şcoala de adulţi, a funcţionat între anii 1924 – 1927 inclusiv. Dăm mai jos situaţia numerică a acestor cursuri:

Anul	Înscrişi		Freq. reg.		Prezenţi la examen		Reuşiţi	
	B	f	B	f	B	f	B	f
1923/924	36	32	36	32	-	-	18	16
1924/925	89	96	45	76	45	76	41	70
1925/926	42	55	24	30	24	30	24	30
1926/927	36	17	15	18	15	18	15	18

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Începând cu anul 1927 / 928 nu s'au mai ținut cursuri de adulți din lipsă de elevi.

Cursuri complementare au ființat 1921 / 92 și 1922 / 923. Dăm mai jos situația numerică a acestor cursuri:

Anul	Înscriși		Freq. reg.		Prezenți la examen		Reușiți	
	B	f	B	f	B	f	B	f
1921/922	16	17	14	17	14	17	14	17
1922/923	13	21	13	21	13	21	13	21

p. 507. În 1924 și 1925 n'au mai existat cursuri complementare propriu zise, întrucât în conformitate cu legea învățământului primar, acesta se constituia din 7 ani de învățământ.

În anul școlar 1925 / 926 se întregește acest curs complet de 7 ani școalei primare și cursul complementar nu mai este obligatoriu.

Atelier practic. În conformitate cu dispozițiile regulamentului de aplicare – al legii învățământului primar, în ciclul superior al învățământului primar (cl. V – VII) pe lângă învățământul teoretic de completare, elevii vor fi inițiați în deprinderea unor ocupații practice corespunzătoare nevoilor regionale.

Pentru îndeplinirea acestei dispoziținni pe lângă școala românească din Fundu Moldovei (centru) a luat ființă un atelier practic de tâmplărie; funcționează în sala dinspre Nord a localului școalei.

Conducerea atelierului o are Dl. R. Stoss, directorul școalei germane din Handal. Dânsul conduce lucrările împărțind timpul astfel:

Lunia și Joia câte 5 ore zilnic, lucrează cu elevii români, iar Miercurea cu cei germani și evrei. În schimbul orelor pe care D-sa le face la atelierul practic, învățătorul definitiv dela școala românească Vladimir Maicovscki, face ore de limba română, istoria

p. 508. și geografia României la școala germană.

Între membrii corpului didactic de român deoparte și cel german de altă parte se stabilesc astfel legături de cooperare și colegialitate cât se poate de intime și folositoare interesului public.

Ca unelte de lucru, atelierul de tâmplărie posedă: 7 tejghele și toate uneltele ajutătoare precum: rindele, fierastrae, dălți, cioplitoare, prese pentru dălți etc.

Uneltele sunt procurate de comitetul școlar, al cărui președinte actual este primarul Gavril Frâncu. Acesta împreună cu secretarul comitetului, Dl. Spiridon Mercheș și-au dat seama de importanța acestui atelier școlar, într'o regiune ca aceasta din Fundul Moldovei unde industria lemnului e destul de înaintată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În atelier se lucrează: mese, scaune, cuere, umeraşe de haine, ştergătoare de picioare, urzitoare, războae (stative) de ţesut, colţuri (ornamente în casă) rame de tablouri şi diferite jucării. Obiectele se vând, iar venitul trece în seama comitetului şcolar.

Pentru toamna anului 1928, se pregăteşte înfiinţarea unui atelier de ţesătorie.

Obligativitatea se execută în bune condiţiuni întrucât cea mai mare parte din săteni îşi dau seama de importanţa ştiinţei de carte. Gospodarii aşezaţi la distanţe mari de şcoală şi numărul acestora

p. 509. e destul de mare, dată fiind configuraţia terenului pe care e aşezată comuna Fundul Moldovei, îşi ţin copiii la gazdă în sat, în timpul iernii. Aşa Nistor Sauciuc depe **Pârâul Moroşanului** şi toţi ceilalţi gospodari aşezaţi la depărtări de 4 – 5 km fac aceste sacrificii pentru a-şi da copiii la învăţătură.

Câmp de experienţă, n'are şcoala; în 1925 a fost împroprietărită cu 4 Ha de pământ pe lângă 1 Ha pe care îl posedă de mai înainte.

Între preoţii şi învăţătorii satului domneşte o perfectă armonie, condiţie necesară bunului mers al treburilor publice. Şcoala şi biserica se ajută reciproc în acţiunile lor culturale. Din cronica şcoalei se vede că întotdeauna aceste instituţii au colaborat sincer pentru păstrarea credinţei şi a datinelor strămoşeşti şi au căutat să oprească comoara bunurilor naţionale româneşti, prin predici, conferinţe, şezători culturale şi tot felul de manifestări intelectuale şi morale. Sătenii, în marea lor majoritate au înţeles rolul important pe care l-au avut şi-l au aceste două instituţii în desvoltarea şi progresul unui sat şi dau tot sprijinul şi ascultarea lor binevoitoare. Numai astfel se poate

p. 510. explică cum în comuna Fundul Moldovei găsim atâţia ştiutori de carte, oameni cu un pronunţat simţ al datoriei către neam şi atâtea instituţii de cultură, precum: coruri şcolare şi bisericeşti, societatea pentru apărarea credinţei ortodoxe, arcăşia etc. O pildă vie de înţelegerea rostului înalt al culturii, au dat gospodăriei din Fundu Moldovei, cu prilejul înfiinţării bisericii populare „Fundul Moldovei" dăruită comunei de Seminarul de Sociologie din Bucureşti în ziua de 5 August 1928.

Pentru mărirea fondului cultural al acestei instituţii de cultură, au contribuit gospodarii, numai în câteva ore, cu frumoasa sumă de 18.000 lei. Obolul lor dovedeşte că aci pulsează puternic simţământul de vitalitate al unui popor ce voeşte să trăiască

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Moralitatea însă pare că nu se menține la un nivel atât de ridicat ca cel intelectual și aceasta poate să constitue unul din multele pericole ce pândesc pe gospodarii satului Fundu Moldovei.

O îndreptare în sens favorabil nu se poate sesiza în momentul de față.

p. 511. În Fundul Moldovei se citesc actualmente 46 ziare și reviste românești și 11 străine. (A se vedea tabloul anexă). Minoritarii Fundului Moldovei, Germani, Șvabi și Evrei se pare că au renunțat la gândul lor separațiat și cooperează sincer la prepararea statului român. Elevi, germani și evrei, frequentează școala românească deși au școală proprie în Handal, iar învățătorul german R. Stoss conduce atelierul de lucrări practice dela școala românească grequentat și de elevii minoritari în schimbul orelor de l. română, geografie și istoria României, predate la școala germană de un învățător român.

Că gospodarii din Fundul Moldovei au simțit în trecut și prețuesc astăzi cultura românească stă mărturie numărul intelectualilor proveniți din această comună (45), precum și al studenților și elevilor din școlile secundare și de meserii în 1928 (40). (A se vedea la anexe, tablourile respective).

Din cercetarea tabloului tinerilor din școlile secundare se vede că simțul pentru ocupațiile practice nu e destul de desvoltat căci un singur student urmează polotehnica în Italia, iar la școlile de meserii sunt prea puțini tineri în raport cu cei dela școlile teoretice. Această repartiție nu e deloc îmbucurătoare mai ales când se ține seamă că Fundul Moldovei are posibilități frumoase de a se desvolta pe teren economic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei la finele anului 1910/911.

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	60	44	24	23	29	26	18	22	25	21	9	5	-	-	165	141	306
An freq. reg.	47	28	22	19	29	25	14	22	17	19	4	5	-	-	133	118	251
Promovaţi	32	19	16	14	17	19	9	17	9	14	4	4	-	-	87	87	174
Repetenţi	15	7	5	4	12	6	3	3	8	5	-	1			43	26	69

p. 512.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei, la finele anului 1911 / 912

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	46	55	42	32	25	15	30	25	17	20	5	8	-	-	166	155	321
An freq. reg.	37	38	24	14	35	30	22	18	9	16	4	6	-	-	131	121	252
Promovaţi	24	27	12	10	20	20	11	15	3	10	4	6	-	-	74	88	162
Repetenţi	13	11	12	4	15	10	11	3	6	5	-	-	-	-	57	33	90

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 513. 1) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei la finele anului 1912 / 913.

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
Specificare a	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	52	48	38	37	28	25	19	12	11	15	2	6	-	-	150	143	293
An freq. reg.	34	37	33	33	25	15	13	10	10	11	2	2	-	-	117	108	225
Promovaţi	27	27	28	24	18	15	8	8	9	11	2	2	-	-	87	87	174
Repetenţi	7	10	10	7	7	-	5	2	1	-	-	-	-	-	30	19	49

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situația elevilor din școala Fundul Moldovei, la finele anului 1913 / 914

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscriși	45	46	40	42	35	29	25	16	8	9	8	8	-	-	164	147	311
An fieq. reg.	25	33	30	30	30	17	15	10	7	7	3	6	-	-	110	103	213
Promovați	21	27	20	17	21	16	11	8	6	5	3	5	-	-	79	81	160
Repetenți	4	6	10	13	9	1	4	2	2	1	-	1	-	-	29	24	53

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 514. Între anii 1914 – 1919 nu s'au ţinut cursuri. Şcoala suspendată din pricina războiului şi a deselor ocupaţi ruseşti.

3) Situaţia elevilor la finele anului 1919 / 920

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	40	31	27	11	12	10	N'au funcţionat								89	54	143
An freq. reg.	28	26	22	11	11	9									61	46	107
Promovaţi	25	25	25	11	10	7									60	43	103
Repetenţi	3	1	1	-	1	2									5	3	8

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 515. 1) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei la finele anului şcolar 1920 / 921

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	70		54		35		25		2								186
An freq. reg.	41		51		32		25		1								150
Promovaţi	31		38		27		20		1								117
Repetenţi	7		13		5		3		-								28

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Situația elevilor din școala Fundul Moldovei în 1921 / 922

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
Specificarea	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscriși	44	35	34	35	15	18	15	8	-	1	-	-	-	-	108	97	205
An urmat regulat	19	19	32	20	14	18	14	9	-	2	-	-	-	-	79	68	147
Promovați	18	13	22	17	10	17	12	8	-	1	-	-	-	-	62	56	118
Repetenți	25	21	19	6	9	4	3	2	-	1	-	-	-	-	41	21	62

p. 516.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 517. 1) Situația elevilor din școala Fundul Moldovei (centru) în 1922 / 923.

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
Specificarea	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscriși	68	71	28	17	21	16	10	15	6	3	-	-	-	-	65	51	116
An urmat regulat	44	42	25	18	24	15	9	15	8	3	-	-	-	-	110	87	197
Promovați	30	32	21	11	18	12	6	14	7	2	-	-	-	-	82	71	153
Repetenți	14	10	4	7	6	3	3	1	1	1	-	-	-	-	28	22	50

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei centru în 1923 / 924

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	31	37	36	39	23	10	18	11	3	9	-	-	-	-	111	116	227
An freq. reg.	19	16	33	31	22	11	15	11	3	11	-	-	-	-	92	80	172
Promovaţi	19	17	23	22	22	40	15	11	3	11	-	-	-	-	82	71	153
Repetenţi	12	20	16	16	3	1	5	-	-	1	-	-	-	-	36	38	74

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 518. 1) Situația elevilor din școala Fundul Moldovei (centru) în 1924 / 925

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Totul gen.
Specificare a	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscriși	25	25	22	26	20	20	22	9	12	11	2	8	-	-	103	99	202
An urmat regulat	20	16	19	23	20	20	21	9	13	11	1	8	-	-	94	87	181
Promovați	15	13	18	19	15	17	17	8	13	11	1	8	-	-	79	76	155
Repetenți	10	12	4	7	5	3	6	1	-	-	1	1	-	-	26	24	50

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situaţia elevilor din şcoala Fundul Moldovei (centru) în 1925 / 926.

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscrişi	33	32	20	18	26	23	20	18	16	8	8	10	1	6	124	115	239
An freq. reg.	21	23	18	16	22	18	19	16	15	8	8	9	1	7	-	-	201
Promovaţi	22	22	13	15	22	18	19	16	16	7	8	10	1	7	101	95	196
Repetenţi	11	9	8	3	4	5	1	2	-	-	-	-	-	-	24	19	43

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

1) Elevi înscriși la școala Fundul Moldovei în 1926 – 1927

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Români	15	25	19	10	12	17	18	20	18	16	11	8	6	9	99	105	204
Germani	1	1	3	1	5	-	-	1	1	-	-	-	-	-	10	3	13
Evrei	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4
Total	16	26	24	13	17	17	18	21	19	16	11	8	6	9	111	110	221

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situația pe clase la finele anului

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
Specificarea	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Înscriși	13	23	18	11	14	5	17	21	12	14	11	6	6	7	99	97	196
An urmat regulat	10	17	19	11	15	13	15	15	12	14	11	8	5	7	87	85	172
Promovați	6	7	5	2	2	4	3	6	7	2	-	-	1	2	24	23	47
Repetenți	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
	16	26	24	13	17	17	18	21	19	16	11	8	6	9	111	110	221

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3) **Preparaţii în familie** / N'au fost

4) **Şezători** / Nu s'au ţinut.

p. 520. 1) Elevii înscrişi la şcoala Fundul Moldovei (centru) în 1927 – 1928.

Specificarea	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Tot gen.
	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Români	26	27	13	17	14	19	13	18	16	15	11	13	11	9	104	108	212
Germani	1	-	1	1	5	-	1	-	1	1	-	-	-	-	9	2	11
Evrei	-	2	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2	4	6
Total	27	29	14	18	20	11	12	18	17	16	11	13	11	9	115	114	229

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2) Situația pe clase la finele anului

	I		II		III		IV		V		VI		VII		Total		Total gen.
Specificarea	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	B	f	
Freq. reg.	21	24	11	18	18	11	13	15	15	10	10	12	8	6	96	96	192
Promovați	16	23	11	17	17	11	12	14	13	10	10	12	8	8	87	95	182
Repetenți	11	6	3	1	3	-	1	2	4	5	1	1	3	-	26	15	41
Alte sit.							2	2	-	1	-	-	-	1	2	4	6
Total	27	29	14	18	20	11	15	18	17	16	11	13	11	9	115	114	129

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

3) Preparații în familie și prezentați la examen. de stab.

Prezenți la examen	cl. VII	2 fete
Promovați	cl. VII	2 fete
Repetenți	cl. VII	1 băiat
	Total **1 băiat, 2 fete**	

4) La șezătorile școlare

Înscriși			Au asistat	
B	f		B	f
48	47		43	45

p. 521. (mine de aur, argint, cupru și fier; apoi industria forestieră), care actualmente se găsesc aproape în întregime în mâinile elementelor etnice eterogene.

p. 522. **Cultural** Petre Constantinescu

Raport asupra școalei germane din Handal

Informator: Director Rudolf Stoss

În lipsa datelor oficiale, arhiva fiind complet distrusă cu ocazia războiului, informațiile au fost culese numai din convorbirea avută cu Dl. Director Stoss.

Școala germană din Handal se înființează în anul **1805** ca școală particulară de către proprietarul de mine **Matz** și funcționează ca atare până la intervenția legei din **1865** care o transformă în școală publică.

Primul învățător la această școală a fost **Georg Prelici** ai cărui nepoți sunt azi, unul administrator la minele din Iacobeni, altul preot la Breaza (trecând la ortodoxism).

Au urmat: Geier, Tintz, Ludwig Astman, Emil Simacher, Emil Schweizer, iar la

p. 523. 1922 Dl. Rudolf Stoss care a venit din Cernăuți.

La început școala avea o singură clasă și erea zidită într'alt loc, către crucea din Handal și abia în 1907 s'a ridicat clădirea actuală, din fondul religionar (...)

Motivul e că întreg Luisenthalul aparținea acestui fond și treptat s'au cedat germanilor parcele pe care să-și clădească urmând ca proprietatea să o dobândească după achitarea sumelor fixate ca plată fondului religionar.

În același mod s'a clădit și școala germană.

Între anii **1902 – 1906** școala a avut **doi învățători**; în anul **1909 trei**, apoi patru și cinci, numărul învățătorilor sporind prin raport la acela aș elevilor și anume se socotea sub regimul austriac câte 40 de elevi pentru un învățător.

Înainte de războiu erau 5 învățători. Azi sunt patru.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 524. Socotindu-se că şcoala din sat este prea depărtată, în anul **1925** s'a făcut pentru românii din **Secări** o clasă adăpostită în şcoala germană fără însă a avea vreo altă legătură cu aceasta decât localul.

Profesori au fost la această şcoală: Bălan, Maicowski şi Vera Loy. În prezent, după spusele Revizorului Şcolar se pare că românii din Secări vor fi amestecaţi cu elevii germani.

Anul acesta au frequentat şcoala germană un **număr de 162** de elevi dintre cari:

131 germani / 29 români / 2 evrei

Limba de predare a fost întotdeauna germana.

Dl. Stoss afirmă însă că din convorbirile D-sale cu Senatorul Andronicescu ar fi aflat că la început, **până a nu se înfiinţa şcoala românească din sat**, cursurile erau şi în româneşte (Andronicescu ar fi urmat la şcoală pe această

p. 525. vreme şi ar putea da relaţii complete) încât abia în urmă toate materiile s-au predat în limba germană (în urmă adică după înfiinţarea şcoalei primare româneşti).

Atunci când **în 1922** Dl. Stoss a venit aici, deşi circulara Ministerului Instrucţiunii fusese mai de mult dată cursurile în limba română se făceau foarte puţin.

D-sa ţinând seamă de ordinul Ministerului a introdus 5 ore de limba română pe săptămână.

În **1922 – 23** s'au introdus **12 ore** (**limba românească**, istorie, geografie), iar la 1924 – s'a introdus pentru toţi elevii din şcoală numai limba românească, limbă obligatorie pentru predarea **tuturor** cursurilor.

Profesorul are libertatea să facă şi câteva ore de germană, fără plată şi în afară de program dar Dl. Stoss găseşte că aceasta ar fi un exces de naţionalism pe care nimeni nu îl poate cere pentru că „e bine să-ţi iubeşti aproapele ca pe tine însuţi, dar nu mai mult decât

p. 526. pe tine."

Din cele comunicate de D-sa reiese că efectul acestei circulare a fost foarte nefavorabil.

În acelaşi sens ne-a vorbit de altfel şi părintele Panel, socotind un abuz menit să înstreineze simpatiile, un ordin care îndepărtează cu totul limba germană dintr'o şcoală germană în care 4/5 elevi sunt minoritari.

Între anii 1916 – 1920 şcoala germană nu a funcţionat, localul fiind devastat în timpul invaziilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Cursurile s'au reluat în 1920 când s'a făcut şi reparaţia clădirii. În ultimii ani, **după declaraţia D-lui Stoss numai doi elevi ai acestei şcoli au trecut mai departe la învăţământul superior**.

Cauza ar fi după D-sa lipsa aptitudinilor pentru studii mai înalte. Asemenea, ne-a declarat că deşi îşi sfătueşte elevii să treacă la Şcoala de Meserii din Câmpulung, aceştia

p. 527. fiind foarte săraci preferă să sfârşească cât mai iute şcoala pentru a-şi câştiga existenţa.

Corpul didactic actual e format din:

Rudolf Stoss – director – învăţător gradul I

Maria Stoss – învăţătoare gradul I

Vera Loy – învăţătoare provizorie

Georg Pfeifer – învăţător gradul I

Lipsa oricărui material didactic, ne declară Dl. Stoss, e un serios impediment în expunerea materiilor.

D-sa ne-a mai spus că ar fi dispus să lucreze singur aparatele de experienţă dacă ar avea cât de puţin material la dispoziţie.

Cărţile de ştiinţa popularizată editate la Leipzig pe care le-am aflat la dânsul ne îndeamnă să credem că această binevoitoare afirmaţie erea foarte serioasă.

Pentru această şi faptul că Dl. Director Stoss e maestru de lucru

p. 528. manual dela şcoala românească.

Atelierul de tâmplărie dela această şcoală a fost înfiinţat în anul şcolar 1927 – 1928 şi se lucrează cu material pus la dispoziţie de primărie.

Dl. Stoss predă la acest atelier 10 ore pe săptămână pentru elevii cursului superior dela şcoala românească împărţiţi în două secţiuni, una lunea, alta joia, iar miercuri face un curs de 5 ore pentru elevii dela şcoala germană; în timpul acesta locul D-sale e ţinut la şcoala germană de un învăţător român (Maicomski).

D-sa proectează să dezvolte mai mult activitatea acestui atelier şi dela anul ar vrea să facă şi sculptură în lemn şi dacă s'ar putea şi un atelier de tinichigerie.

Revenind la o chestiune discutată mai sus cu privire la lipsa materialului didactic sunt de notat observaţiile D-lui Stoss **cu privire la felul minunat cum erau înzestrate şcolile sub regimul Austriac**.

p. 529. Pe lângă suma considerabilă pe care anual o destina guvernul pentru şcoală, la fiecare cinci ani, consiliile şcolare judeţene procurau important material pentru muzeu şi laborator fiecărei şcoale.

E probabil că şi şcoala din Handal a fost tot aşa de bine înzestrată, dar azi nu mai posedă nimic, totul fiind distrus de războiu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

La întrebările noastre asupra situații locuitorilor din Handal și a raporturilor Germanilor cu românii, Dl. Stoss ne-a spus următoarele:

Legăturile între Români și Germani sunt bune pentru că aproape nu există. Separatismul e complet, neexistând nici un fel de influență.

Iar viața germanilor din Handal e aceea a unor oameni foarte săraci care abia își câștigă existența

p. 530. Au venit în aceste locuri ca lucrători de mine la proprietarul Mantz, care le dădea în schimb hrană și casă.

Se pare că nici drag pentru a stăpâni pământ nu au avut.

De altfel, părerea D-lui Stoss e că nici o colonie de germani nu a reușit să dobândească pământ și să-l lucreze cu plăcere în afară de Svabi.

D-sa ne-a mai comunicat că Germanii din Handal sunt veniți din Comitatul Zipz și nu sunt de sânge curat german, ci amestecați cu Slovacii și cu Ungurii (de exemplu familiile Samilla – slovacă sau Ergăzef unguresacă)

Țipțerii (nemții din Handal) sunt deci un popor amestecat.

Viața lor spirituală e destul de redusă. Pentru școală nu au nici un fel de interes, mai cu deosebire de când limba de predare e doar românească.

Există o Societate Creștino-Germană cu scopuri culturale (șezători, bibliotecă)

p. 531. dar până în prezent toată activitatea constă în întreținerea unui birt.

Populația germană s'a mulțumit doar cu șezătorile pe care de câteva ori le-a dat Dl. Stoss la școală. Pentru biserică interesul germanilor e ceva mai mare.

Notă. Dl. Stoss a învățat românește abia după războiu și ne-a declarat că i-o ajutat mult cele câteva noțiuni de limbă franceză din liceu.

28 Iulie

p. 532. **Cultural** Petre Constantinescu

Informator: Preotul Pavel

Observații asupra școalei și stării culturale în general.

Confirmând observațiile pe care cercetarea statistică și frequentarea noastră regulată le-a născut, Părintele Pavel vorbește în termeni foarte mulțumitori de aspectul intelectual al satului.

Cifra știutorilor de carte pe care ne-o dă, aproximativ e de 80% și stărue asupra faptului că numai în fiecare casă vom întâlni cărți religioase. La aceasta iarș trebue să adăugăm din experiență

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

proprie că am aflat în foarte multe case biblia, de multe ori îngrijit legată şi pusă în loc de cinste.

Legătura cu biserica şi parohul e foarte strânsă (e drept în funcţie şi de acesta din urmă, , pentru că de exemplu Protopopul Popovici e în prezent, fie din cauza vârstei, fie din cauza temperamentului, izolat de viaţa religioasă a satului); până într'atât încât chiar de e bolnav cineva tot la preot merge mai întâi şi Părintele Pavel ne-a spus că profită de această încredere pentru a-i trimite la medic.

p. 533. Părintele Pavel, pentru acelaş scop de luminare intelectuală împarte Dumineca reviste (Credinţa, Lumina Satelor) şi ziare.

Socotim foarte judicioase observaţiile Sf. Sale asupra regimului şcolar impus minorităţilor.

Educat în şcoală de „Adormire sufletească" pe care a alcătuit-o Austria pentru românii din Bucovina găseşte **cu totul eronată** ca metodă de unificare spirituală măsura prin care la şcoala germană din Handal cursurile se fac numai în româneşte.

În Transilvania o politică similară a reuşit să păstreze nealterat românismul.

În Bucovina „eream adormiţi, spune Părintele Pavel, de marea libertate pe care o aveam şi nu ar fi lipsit mult dacă nu aveam şi nu ar fi lipsit mult dacă nu veneaţi, ca să ne pierdeţi definitiv."

Ca dovadă că se fac diferenţieri de tratament între români şi minoritari, Sf. Sa observă că pe când sub regimul Austriac fiecare îşi spunea cinstit naţionalitatea de origine, azi fie germani, fie ruteni caută să declare o naţionalitate de origine pe care n'o au din teama de a nu fi rău trataţi.

Revenind la consideraţiile făcute asupra

p. 534. şcoalei ne-a comunicat că în timpul dominaţiei Austriace limba de predare în şcoală erea aceea a naţiunii care alcătuia majoritatea regiunii, cu obligaţia de a învăţa şi puţină germană.

Astfel, în liceu, în primele patru clase majoritatea obiectelor se preda în româneşte, iar în cursul superior majoritatea erea în limba germană (afară de religie, care tot timpul se făcea numai în româneşte).

La Facultatea de Teologie din Cernăuţi o parte din obiecte erau predate în româneşte şi profesorii erau toţi români.

Declaraţia Părintelui Pavel că un plebiscit, în 1918, ar fi făcut să pierdem Bucovina întăreşte şi mai mult rostul afirmaţiei că o politică de adormire prin libertate faţă de minorităţi e mult preferabilă aceleia de brutalizare culturală cum suntem siliţi să calificăm românizarea şcoalei germane din Handal.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 535. **Observații asupra confesiunilor și sectelor.**

Părintele Pavel confirmă cele aflate până acum cu privire la absența raporturilor între germani și români, dând și exemplul opoziției pe care a întâmpinat-o din partea românilor ideea de a face ca școala de jos care e în construcție să adăpostească copii de ambele naționalități.

Cu atât mai mult lipsesc raporturile în domeniul confesional.

Nu se fac căsătorii între germani și români și aceștia din urmă nu suferă ca unul dintre ei să meargă chiar întâmplător la biserica catolică.

Astfel, un țăran care a cununat la biserica lor pe doi catolici, cu învoirea Părintelui Pavel, a fost aspru mustrat de consăteni.

Mai frequente sunt însă, după declarațiile Sf. Sale, raporturile de căsătorie între protestanți și catolici, cu toate că preotul catolic luptă împotriva lor.

Propagandă însă, afirmă Părintele nu există nici de o parte, nici de alta, cum erea și sub Austrieci, iar raporturile sunt normale și liniștite prin izolare.

p. 536. Cât privește sectele, e de remarcat optimismul Părintelui Pavel care, de altfel, nu are în Parohia Sf. Sale decât 2 familii de adventiști.

Nu e îngrijat însă din de partea de sus unde, fie „din cauză că oamenii sunt mai sălbateci și trăesc mai izolați fie din cauza luptelor politice (Botoș), adventismul a prins rădăcini mai adânci"

Cauzele răspândirii adventismului sunt după Sf. Sa pe de-oparte nevrozarea produsă de răsboiu (un Lehaci întors din răsboi a adus adventismul) pe de alta faptul că în Botoș nu sunt români curați ci mulți ruteni românizați la care răspândirea sectelor e mai facilă.

Afirmă că, pentru Botoș, pericolul apropierei de Breaza Huțană, pentru că ar fi foarte răspândit alcoolismul, imoralitatea și populația e degenerată.

O acțiune însă de apropiere sufletească între preot și credincioși așa cum a făcut Sf. Sa și cum se pare că încearcă de mult în acesta Botoș, Părintele Batariuc e menită să pună definitiv stavilă adventismului.

Întărind cele afirmate, Părintele Pavel ne spune că atunci când, acum trei ani, a venit în părțile astea adventismul

p. 537. avea puternice tendințe de prozelitizare și acum nu numai că această tendință a dispărut (fapt afirmat și de săteni), dar se observă chiar o revenire la ortodoxism.

E interesantă observația părintelui Pavel că la început adventismul s'a desvoltat din cauza lipsei de pregătire a preoților

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ortodocşi, dezorientaţi în faţa propagandei sectante şi în imposibilitatea momentană să opună o contrapropagandă pentru că sub Austrieci nu mai existase secte şi un individ care ar fi avut altă credinţă decât cele recunoscute erea arestat şi trimis peste graniţă.

Şi iar trebuie să stăruim asupra declaraţiei, cu multă străduinţă smulsă, că la Botoş adventismul de datoreşte mai ales **politicianismului** care a speculat sectarismul în luptele dintre partide.

p. 538. **Politică şi administraţie**

Nemulţumirile Poporului Bucovinean faţă de administraţia românească se oglindesc integral în tragica afirmaţie pe care ne-a făcut-o părintele Pavel că azi un plebiscit ne-ar face să pierdem Bucovina.

Din Tactică sau din obiceiu, politica administrativă austriacă a fost excelentă. Comparând-o cu ea, aceea urmată de Statul Român după alipire ajunge la efecte dezastroase.

Simpatiile pentru români ereau relative chiar înainte de unire.

Părintele Pavel mărturiseşte că în 1914 un gospodar bucovinean, care erea bolnav i-a spus: „mai bine mă loveşte moartea acum decât să ajungem sub români".

Dat tot Sf. Sa afirmă că în 1918 cu o buna administraţie s'ar fi putut uşor câştiga simpatiile populaţiei.

În loc de aceasta însă s'au petrecut de atunci şi până azi cele mai mari nereguli şi abuzuri.

Ţăranii erau foarte bine trataţi sub regimul Austriac.

Birurile nu sufereau schimbări în fiecare an şi ţăranul nu erea obligat

p. 539. să plătească dela începutul anului atunci când nici nu şi-o lucrat pământul ci după ce câştiga un ban din recoltă (fapt de care ni s'au plâns şi ţăranii)

Spiritul de independenţă pe care îl au ţăranii bucovineni încă a avut să se lovească de brutalitatea administraţiei. Reacţiunile nu au lipsit însă şi Părintele Pavel relatează cazul când un ofiţer (venit aici pentru a rechiziţiona cai) a pălmuit un ţăran şi numai sosirea prefectului a putut să-l scape din mâna sătenilor. Părintele Pavel stăruie încă asupra felului cum sunt trataţi Tinerii care fac armată, sursă mai fie de mari nemulţumiri, fie elemente dezordonate şi corupte. În sprijinul afirmaţiei că se fac multe abuzuri cu strângerea birurilor, Părintele Pavel ne dă două exemple:

a) Sesia Parohială erea în 1918 de 24 ha. S'au cedat 12 ţăranilor care au şi fost împroprietăriţi pe ele.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

De atunci, însă, Parohia a continuat să plătească biruri pentru toate 24 ha,

p. 540. cu toate desele proteste făcute.

b) Un Țăran care și-a dat pământul spre folosință la copii plătea bir pentru tot pământul, în timp ce fiecare copil plătea pentru partea sa de folosință.

Toate aceste abuzuri însă sunt menite să dispară în urma noului recensământ dela finele anului 1927. În legătură cu „Fondul Religionar", Părintele Pavel își exprimă teama ca nu cumva și ceea ce a mai rămas pentru întreținerea Bisericii să fie expropriat pentru că atunci situația ar fi tot așa de rea ca în Regat. Și foarte drept observă ce tragică ar fi fost situația Bisericii și Școalei din Bucovina dacă Austriecii ar fi procedat (și puteau să o facă foarte ușor) la o expropriere parțială (cum s'a întâmplat) sau totală a acestui fond.

p. 541. **Moralitate**

Raporturile între soți, spune Părintele Pavel, sunt cu rare excepții normal bune și femeea se bucură de oarecare respect.

Soția lui Andronicescu (senatorul) e președintă la „Cercul gospodinelor" și la Dispensar.

Din partea bătrânilor însă persistă vechile prejudecăți. Părintele Pavel ne povestește cum a primit aspru observații dela Simion Frâncu, tatăl primarului, pentru că, lipsind primarul a îngăduit femeei acestuia să tragă clopotele. Între cei tineri însă, poate datorită și faptului că în majoritate cu oarecare cultură și citesc puțin raporturile nu prezintă pentru femei o situație de inferioritate sau în orice caz de mare inferioritate.

p. 542. **Biologie**

Părintele Pavel crede că sifilisul se înmulțește mai ales prin contagiune și prin neîngrijire.

Dar nu e vina țăranilor că au mai multă încredere în babe și descântece decât în medici, ci a acestora. Țăranii sunt tratați de ei ca niște vite, explotați (pentru o vizită se cere între 500 și 1000 lei) și dacă s'au dus o dară la medic, a doua oară tot la descântece are să alerge. Esențial e să le dobândești încredere și să vadă că nu sunt exploatați. Părintele Pavel dă exemplu comuna în care a fost înainte de a veni la Fundul Moldovii unde un doctor german care fusese conștiincios reușise să capteze simpatiile tuturor țăranilor și situația medicală erea din această cauză bună.

Nu aversiunea instinctivă și incultura îi îndepărtează pe țărani de medici și de o îngrijire științifică pe care o doresc în realitate ci doar barbaria cu care sunt tratați.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 543. **Social**

Întrebându-l asupra cauzelor mişcării împotriva Evreilor din Fundul Moldovii, Părintele Pavel ne-a răspuns că după războiu în Bucovina întreagă au fost mişcări similare şi cauzele ar fi de căutat mai ales în spiritul de contagiune al devastărilor bolşevice.

Cred că numai venirea armatelor româneşti a pus capăt unor mişcări care cu siguranţă ar fi degenerat în bolşevism.

26 Iulie 1928.

p. 544. **Cultural** G. Burdun

Consideraţiuni asupra stării culturalo-instructive din Satul Botuş.

Lipsind arhiva şcolară de înaintea războiului, care a ars odată cu arderea şcolii, am luat informaţiuni dela locuitorul Th. Heghea, pe al cărui loc este clădit actualul local de şcoală cât şi dela învăţătorul director Preotul Gh. Batariuc.

Satul, are Şcoală proprie din 1902, până la această dată copii din Botuş frequentau Şcoala din Fundul-Moldovei.

Primul învăţător al satului Botuş a fost Nimigean, care a condus şcoala vre-o 2 ani (1902 – 1904), apoi Iosebi Mercheş (actualul învăţător la Breaza), care a dăscălit împreună cu învăţătorii Strungariu şi Dorneanu, până la declaraţia războiului (1904 – 1914). În timpul războiului 1914 1918, Şcoala a fost închisă. În timpul învăţătoratului lui Mercheş, Şcoala a ars (1910) şi a fost reclădită cu două etaje, dar a fost distrusă din nou de către Ruşi în timpul războiului, arzând din nou.

După războiu, între 1919 – 1924, Şcoala a avut ca învăţători pe Ion Ursu şi Domnica Ivasciuc, iar între 1924 – 1926, pe Leonora Sava, învăţătoare titulară şi pe Ion Cosman – suplinitor; dela 1926

p. 545. şi până în prezent (1928), Şcoala este condusă de soţii: Marta Gh. Batariuc şi Preotul Gh. Batariuc, ambii învăţători gradul II, detaşaţi dela Şcoala Dragimireşti din Deal, Ilfov.

Localul şcolii este construit în 1923 pe teren propriu, cumpărat de la locuitorul Th. Heghea, în întindere de 71 ari 70 m^2 (40 prăj.) este împrejmuit cu gard de scânduri şi are în curtea sa: pivniţă, bucătărie de vară, latrină, grajd şi fântână, toate în bunăstare, aşa că din acest punct de vedere, şcoala este înzestrată cu tot ce-i este necesar. Şcoala are două săli de curs (fiind cu două posturi), în una este instalată o capelă, făcută prin stăruinţa preotului – învăţător Bataniuc,, până la terminarea bisericei satului, a cărei temelie s'a sfinţit Duminică, 15 Iulie 1928, în faţa Seminarului nostru de Sociologie, necesitată mai ales de înmulţirea sectanţilor (adventişti şi baptişti) pe care învăţătorul preot propagandist

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

se străduieşte să-i readucă la ortodoxism, lucru pentru care a şi fost detaşat dela Dragomireşti din Deal la Botuş şi dintre cari – spune dânsul – a readus aproape 60 de familii, rămânând acum numai vreo 9 – 10 familii sectante.

Şcoala mai are o cancelarie (cameră pentru cancelarie) şi trei camere pentru

p. 546. locuinţa directorului.

Mobilier: Şcoala este înzestrată cu mobilierul necesar pentru funcţionare (bănci, catedră, dulapuri etc.)

Material didactic: Şcoala are tablouri intuitive şi corpuri geometrice, lipseşte însă ori ce aparat pentru experienţe fizico-chimice şi tot ce-i necesar pentru acest lucru. Pentru studiul păsărilor şi animalelor, învăţătorul se serveşte de păsărelele şi animalele împăiate de dânsul, care este absolvent al cursurilor speciale de lucru manual.

Muzeu şcolar: Există un mic început şi învăţătorul Director speră să-l completeze încetul cu încetul.

Bibliotecă şcolară: Există tot un început, vre-o 40 volume (cărţi cu cuprins moral, religios, naţional etc.). Cărţile sunt împrumutate de săteni şi elevi. Pentru cărţile cetite, elevii sunt obligaţi să facă mici dări de seamă în scris, pe care le prezintă învăţătorului şi acesta inspectorilor şcolari la venirea lor în inspecţie.

Cîmp de experienţă. Şcoala are teren de experienţă în întindere de 2 Ha 50 ari, dar fiind fînaţ nu se poate întrebuinţa de cît vre-o 30 ari. Anul acesta elevii au lucrat la cultura legumelor şi a florilor.

Şcoala de adulţi. Şcoala de adulţi nu s-a făcut nici o dată în acest sat. În

p. 547. schimb se face cursul primar superior (Cl V – VII), dîndu-se absolvenţi atît anul acesta cît şi anul trecut, ceea ce nu s'a făcut încă la toate şcolile din ţară.

Şezători şi serbări

Învăţătorul a organizat la şcoală, serbări şi şezători şcolare, ţinînd predici sătenilor şi aducînd din cînd în cînd cinematograf cu filme pentru ei, prin ajutorul şi al revizorului şcolar Gh. Popescu. Cu această ocazie pe lîngă predici, se făceau coruri cu şcolarii şi adulţii cari cîntau colectiv şi individual (voce, instrumente fluer în deosebi). Fetele torceau, brodau şi coseau. Se spuneau poveşti, ghicitori, glume etc. S'au dat şi mici reprezentări teatrale. În special corurile formau sufletul acestor şezători şi serbări.

Coruri:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

S'a înființat un cor cu elevii școlii și cu absolvenții ei – bărbătesc pe trei voci și mixt pe patru voci, acest cor cîntă liturghia la biserică sub conducerea unui elev al Școlii primare (azi Avram Cazacu cl. VI).

Societăți

Există în satul Botuș o societate: „**Pentru apărarea credinței ortodoxe**" sub președenția învățătorului preot Gh. Batariuc și a

p. 548. cărei menire este combaterea sectelor și readucerea lor la ortodoxism.

Tot așa există o „**Casă de economie pentru școlari**" (înființată la 30 Maiu 1928), adunînd până în prezent suma de 600 lei, numai dela elevii albolvenți de 7 clase.

Relațiile dintre învățător și săteni

Învățătorii stau în relații bune cu sătenii. Sătenii privesc școala cu bunăvoință și-și trimit regulat copii la Școală, afară de acei cari sunt prea depărtați de școală, a cărei circumscripție școlară se întinde pe o lungime de aproape 16 km, ceea ce face imposibilă venirea la școală a copiilor din depărtare, acest lucru s'ar putea remedia dacă s'ar face mai multe școli, chiar dacă n'au numărul de elevi cerut de lege, căci altfel mulți copii sunt amenințați să rămînă analfabeți; o altă soluție ar fi crearea unei cantine și a unui mic internat în curtea școlii sau în imediata ei apropiere pentru acei copii cari stau departe de școală.

Instrucțiunea:

Din cauza lipsei de arhivă, care a aars în timpul războiului și a învățămîntului de tranziție romîno-austriac de după războiu, n'am

p. 549. găsit acte decît pentru anii 1920/921 – 1927/928, după care am alcătuit alăturatele opt tablouri rezumative, din care se poate vedea mersul instrucțiunei, care în ce privește numărul promovaților și absolvenților (ultimă clasă), se constată în progres, cu o mică excepție în 1923/924.

Corpul didactic actual

I. Director și învățător în postul I este dl. Gh. Batariuc, preot propagandist, detașat dela Școala din Dragimirești din Deal – Ilfov., avînd ca misiune pe lîngă activitatea școlară și propaganda religioasă contra sectanților, în calitate de preot. El a mai fost trimis în Sighetul – Marmației (Maramureș), în Com. Vereș-Mort, Sarasău și altele, în propagandă contra catolicismului, readucînd mai mulți catolici la ortodoxism după actele ce posedă și după spusele lui, vre-o 10.000 de greco-catolici au trecut la ortodoxism. Pentru activitatea sa școlară și extra școlară, învățătorul preot Gh. Batariuc are mai multe adrese de mulțumire, așa: Ministerul Instrucțiunei prin Ord. Nr. 30713 și 52447 / 921, i-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

aduce mulțumiri în acest 921, sesns și pentru organizarea de serbări școlare, în amintirea eroilor căzuți pe Câmpul
p. 550. de luptă; iar prin Ord. Nr. 74764 / 925, pentru obiectele depuse la expoziția de lucru manual din Iunie 1925; tot așa cu ord. Nr. 33236 / 928, pentru activitatea culturală. De asemenea Casa Școalelor cu ord. Nr. 816 / 924, pentru înființarea căminelor culturale cu adulții, trupe teatrale, cu adulții precum și atelier de lucru manual, lucrînd cu elevii școlii tot mobilierul școlar.

Preotul Batariuc este absolvent al Școlii Normale din Cernăuți și al Cursurilor făcute la Constanța pentru învățătorii ce doriau să devină preoți pentru Dobrogea.

II. În postul II, funcționează D-na Marta Gh. Batariuc, absolventă a Școlii Normale din Cernăuți. Pentru activitatea sa școlară și extra școlară a primit și ea mulțumiri dela Ministerul Instrucțiunei (ord. Nr. 74764 / 925, pentru obiecte de lucru de mînă, cusături, țesături și cultivarea viermilor de mătase, lucrate cu elevele școlii primare și expuse la expoziția de lucru manual din Iunie 1925 și prin ord. Nr. 33236 / 928 pentru activitatea culturală.

Considerații generale

În satul Botuș, majoritatea locuitorilor sunt Romîni și Ruteni romanizați și cari știu să scrie și să citească.
p. 551. De remarcat că Rutenii sunt mult mai înapoiați cu Romînii și ei dau procentul cel mai mare de analfabeți. Casele Rutenilor sunt mult mai proaste și neîngrijite atît în interior cît și în exterior, față de ale Romînilor.

Mai la toate familiile vizitate am găsit Biblie și alte cărți religioase, ceea ce dovedește că sentimentul de credință este încă viu în sufletele lor. La mulți am constata că citesc diferite gazete care apar în Bucovina mai ales și chiar din altă parte; ceea ce ne arată că din punct de vedere cultural sătenii din Botuș nu sunt atît de înapoiați.

George Burdun
19 Iulie 1928.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția culturală

Situația școlii Botuș în anul 1920/1921

552

1920-21

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Total general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (Sautul)
Elevi înscriși	20	20	40	10	8	18	5	9	14	4	-	4										39	37	76
Elevi cari au urmat regulat	10	9	19	7	6	13	4	6	10	2	-	2										23	21	44
Urmează neregulat	10	11	21	3	2	5	1	1	2	-	-	-										14	14	28
Promovați	8	8	16	6	8	14	5	6	11	2	-	2										21	22	43
Repetenți	9	12	21	3	-	3	-	-	-	-	-	-										12	12	24
Promovați la altă școală primară	3	—	3	1	-	1	-	3	3	2	-	2										6	3	9
Morți	—	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-												

După catalogage și matricula găsită la școală

18. VII. 928.

Gheorghe Burdun

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția culturală

Situația școlii Botuș în anul școlar 1921/1922

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Totul general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total Băieți fete
Elevi înscriși	10	20	30	8	6	14	7	5	12	4	4	8										29	35	64
Elevi care au urmat regulat	8	13	21	5	6	11	7	5	12	4	4	8										24	28	52
Idem neregulat	2	7	9	3	-	3	-	-	-	-	-	-										5	7	12
Promovați	7	11	18	4	5	9	7	5	12	4	4	8										22	25	47
Repetenți	1	2	3	3	-	3	-	-	-	-	-	-										4	2	6
Permutați la alte școli primare	2	7	9	1	1	2	-	-	-	-	-	-										3	8	11
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-										-	-	-

După catalogele și matricula școlii

28. VII. 928

Gr. Ș. Burdun

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Situație cuștanală

Școlile Batiș pe anul școlar 1922/1923

Situație

Specificare	cl I			cl II			cl III			cl IV			cl V			cl VI			cl VII			Total general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (băieți + fete)
Elevi înscriși	8	12	20	7	8	15	3	7	10	8	5	13	2	2	4							28	34	62
Elevi cari au urmat regulat	7	12	19	7	8	15	3	7	10	7	4	11	2	2	4							26	33	59
Urmează neregulat	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-							2	1	3
Promovați	7	10	17	7	7	14	3	7	10	6	2	8	2	2	4							25	28	53
Recetenți	1	2	3	-	1	1	-	-	-	2	3	5	-	-	-							3	6	9
Amânați la matura ori la corigență	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							-	-	-
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							-	-	-

După catalogage și matricola școlii

18. VII. 928

Groza Ilidiu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția culturală

Situația

Școlii Borțuș pe anul școlar 1923/1924

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Totul general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (Băieți și fete)
Elevi înscriși	18	6	24	11	12	23	9	6	15	4	7	11	5	3	8							47	34	81
Elevi cari au urmat regulat	14	2	16	10	12	22	7	6	13	3	4	7	4	2	6							38	26	64
Elevi neregulat	4	4	8	1	-	1	2	-	2	1	3	4	1	1	2							9	8	17
Promovați	5	1	6	6	8	14	7	5	12	4	7	11	5	3	8							27	24	51
Repetenți	13	5	18	5	3	8	1	1	2	-	-	-	-	-	-							19	9	28
Permutați la alte școli primare	-	-	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-							1	1	2
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									

După condicile și mocirvola școlii,

18/7-928

George Burdeiu

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția culturală

Situația

Școlii Botuș pe anul școlar 1924/1925

-336-

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Totalul general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (Băieți + fete)
Elevi înscriși	9	5	14	8	5	13	7	11	18	11	10	21	2	2	4	7	5	12				44	38	82
Elevi cari au urmat regulat	9	5	14	6	3	9	7	10	17	11	10	21	2	2	4	7	5	12				42	35	77
Idem neregulat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	-	-
Promovați	6	5	11	4	3	7	7	9	16	8	5	13	2	2	4	7	5	12				34	29	63
Repetenți	3	-	3	2	1	3	-	1	1	3	5	8	-	-	-	-	-	-				8	7	15
Permutați la alte școli primare	-	-	-	2	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				2	1	3
Morți	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-				-	1	1

După condicele și matricola școlii

Ioan Burdun

18/VII. 928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția autonomă

Școala Bobuș pe anul școlar 1925/1926 — Sfinocha

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Total general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (Băieți + Fete)
Elevi înscriși	7	4	11	9	7	16	4	2	6	9	9	18	6	9	15	-	2	2	5	5	10	40	38	78
Din cari cu urmat regulat	5	4	9	9	7	16	4	2	6	9	9	18	6	9	15	-	2	2	5	5	10	38	38	76
Înscriși neregulat	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
Promovați	4	3	7	8	7	15	4	2	6	8	9	17	6	9	15	2	2	5	5	5	10	35	37	72
Repetenți	3	1	4	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1	6
Permutați în alte școli primare	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

18. VII. 928

După catalogul și matricule scrise
George Burdun

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Fișa culturală

Statistica

Școli Burtuș pe anul școlar 1926/927 (1926/1927)

Specificarea	cl I			cl II			cl III			cl IV			cl V			cl VI			cl VII			Total general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (băieți + fete)
Elevi înscriși	8	13	21	5	3	8	8	6	14	5	3	8	8	9	17	7	6	13	-	3	3	41	43	84
Elevi cari au urmat regulat	6	10	16	5	3	8	8	6	14	5	3	8	8	9	17	7	6	13	-	3	3	39	40	79
Dem neregulat	2	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	5
Promovați	6	8	14	5	3	8	8	6	14	5	3	8	8	9	17	7	6	13	-	3	3	39	38	77
Revezenți	2	5	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	7
Permutați la alte școli primare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

18 Iulie 1928

După catalogele și matricula școlii

George Burdun

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Secția culturală

Situația
Școlii Botuș, pe anul școlar 1927/1928

Specificarea	cl. I			cl. II			cl. III			cl. IV			cl. V			cl. VI			cl. VII			Total general		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total (toți elevii)
Elevi înscriși	14	11	25	9	6	15	4	4	8	6	7	13	5	3	8	8	9	17	7	7	14	53	47	100
Elevi cari au urmat regulat	7	6	13	8	6	14	4	4	8	5	5	10	5	3	8	7	9	16	6	7	13	42	40	82
Deu neregulat	7	5	12	1	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	-	1	-	1	1	-	1	11	6	17
Promovați	6	6	12	8	6	14	4	4	8	5	5	10	5	3	8	7	9	16	6	7	13	41	40	81
Revetenți	8	5	13	1	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	-	1	-	1	1	-	-	12	6	18
Permutați la alte școli primare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Morți	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Total gf. 41 B + [illegible] f. = 81

După catalogage și mișcarea școlii

George Burdun

18 Iulie 1928

https://bibliteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 560. **Cultural**

Istoricul Biseircei „Sf. Nicolae" F. Mol.

p. 561. **Cultural** I. Lăncrănjan

Istoricul bisericei „Sfântul Nicolae" din Fundul – Moldovei de Sus

Ea este edificată la anul 1800 cu cheltuiala lui **Ioniță Șuiu** și **Gheorghe Șalvari**.

Biserica este pe un teren pe care fusese o altă biserică veche și dela care s'a păstrat câteva obiecte și cărți de valoare.

Teritoriul aparținător bisericei e de 12 hectare, pe care-l folosește preotul în formă de sesie (eclejie).

De această biserică se ține cătunele următoare: Botuș, Botul – Branițte, Botușel, Ciumaca, Dâmbu-Colacului, Mastici, Pârâul-Murășanului și Tonigărești[1].

Biserica întreagă e construită din lemn. Nu e tencuită, chiar și acoperișul e tot din lemn, adică din șindrilă (completare) în bolți.

Stilul bisericei e Moldovenesc sub forma unei Cruci. Aceasta ca formă exterioară, iar ca formă interioară e de remarcat următoarele: la intrare se află un **nartex** (sic) din care se intră în **pronaos** apoi în **naos** și **altar**.

p. 562. În ce privește **pronaosul** e de menționat că în spre partea naosului e despărțit printr-un **iconostas**, iconostasul vechei bisericei. Pictura de pe aceste icoane este interesantă pentru vechimea ei[1].

Pronaosul este locul unde stau femeile în timpul serviciului liturgic. Tot aici se mai găsesc câteva prapore și cruci a căror vechime e greu de specificat.

Naosul este locul în care se roagă bărbații. Aci aflăm cele două strane, tronul împărătesc și arhieresc. În mijlocul naosului atârnă un admirabil candelabru, cumpărat în anul 1921. Aproape de ușile împărătești se află **omalogionul** (o măsuță) pe care stă icoana hramului, adică în cazul nostru e icoana Sf. Nicolae. E de remarcat încă și **tetrapodul** (o masă înaltă cu pateu picioare care se desface și se strânge după voe). Pe acesta se citește Apostolul în timpul liturghii. Tot în naos se mai păstrează **Cofeele** niște vase de lemn în care se sfințește apa.

Altarul are trei uși: ușa împărătească și două laterale. Pe cea împărătească este zugrăvită icoana **Bunei Vestiri**. Pe cele laterale

---

[1] (pag. 561) Cum reesă din anuarul Metropoliei de pe a.c.

[1] (pag. 562) Cele mai importante dintre obiecte și icoanele vechei biserici le-a desenat I. Constantinescu (sculptor)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

sunt zugrăvite icoanele Sfinților **Mihail și Gavriil** și icoana **Jertfei lui Avram**.

În spre partea naosului este iconostasul propriu-zis. Acesta este împodobit cu patru rânduri de icoane potrivit erminiei zugravilor.

p. 563. În rândul prim jos, spre Miază-zi, se află zugrăvită icoana Mântuitorului ca archereu, alături este icoana hramului. Spre partea de miază noapte este icoana Maicii Domnului cu pruncul divin în brațe.

În rândul al II-lea deasupra Mântuitorului este icoana Cinei de Taină – apoi icoanele celor 12 sărbători.

În rândul III-lea sunt zugrăvite figurile celor 12 apostoli, în mijlocul cărora stă I. Cristos ca învățător, având de partea dreaptă pe Fecioara în stare de rugăciune, iar de a stânga pe evanghelistul Ioan.

În sfârșit, în rândul al IV – găsim pe profeții Vech. Testament, în mijlocul lor pe Sf. Fecioară cu pruncul în brațe.

Iar în vârful iconostasului stă icoana Răstignirii lui I. Cristos, ca semn al biruinții.

Acest iconostas, care după cum am văzut este făcut conform orânduielii bisericești și este zugrăvit la anul 1836 (completare) (după mărturia pr. Popovici).

În interiorul altarului e așezată sfânta masă pe care se găsește în miniatură biserica (vezi post), Crucea, evanghelia, (completare) chivotul.

Se mai află în sf. altar un aer vechi, care reprezintă punerea lui I. Cristos în Mormânt. Apoi un talger (farfurie) dela 1763. Iar în proscomidie e un molitvelnic vechiu (completare – epilenă) scris în limba românească și rusească.

p. 564. Cărți vechi care se păstrează:

1) ***Sfânta și Dumnezeească Evanghelie***, tipărită în timpul lui Scarlat Gr. Ghica Voevod, cu cheltuiala prea sfințitului Chir Grigore, metropolitul Ț-Românești în tipografia metropoliei la anul

2) ***Antologhion*** ce se zice înflorirea cuvintelor a 4-a ediție, tipărită în timpul domniei a II-a a lui Scarlat Gr. Ghica Voevod, cu blagoslovenia lui Partenie, episcopul din Sf. Episcopie a Râmnicului, anul

3) ***Penticostarion***, tip. întru întâia domnie a lui Alex. I. Ipsilante al Țării – rom., cu cheltuiala Mitropolitului Ungro-Vlachiei – Grigorie în București la anul

4) ***Antologhion***, tipărit după grecește în timpul lui Io Mihail Racoviță Voevod (II domnie) în Țara – rom. cu cheltuiala sfinției

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

sale metropolitul chirr Neofit. Poartă însemnarea: această carte este cumpărată de preotul Em. Matei.

5) ***Apostolul***, tipărit în timpul lui Fr. Josef, în timpul Metropolitului **Andrei Şaguna**, la Sibiu 1851.

Cumpărat la 1887 de Ioniţa şi Teodor Leuştean dăruindu-l bisericei.

p. 565. 6) ***Ciaslov***, tipărit în timpul prinţului Conachi Vogoridi, cu cheltuiala lui chir Sofronie Miclescu, cavaler al mai multor ordine, metropolit. Tipărit la Neamţ „Secul" sub Kir Gherontia, anul

7) ***Molitvelnic***, tipărit sub Francisc Josef I cu binecuvântarea excelenţei sale prea sfinţitului Domn Procopiu, Mitropolitul Românilor greco-răsăriteni în Sibiu, 1874.

8) ***Octoich***, a II-a oară tipărit în zilele prea blagocestivei Singurei Stăpânitoarei Mariei Doamnei noastre împărătriţei Ecaterina Alexievici a toată Rusia şi a moşteanului ei, blagocestivului Domnului Cesarevici şi marelui cneaz.

Pavel Petrovici cu blagoslovenia şi toată cheltuiala prea sfinţitului Metropolit al Ungro-Vlachiei, Kir Grigorie prin osârdia şi sârguinţa preacuvioşiei sale Kir Filaret, archimandrit Sf. Metropolie în Bucureşti la anii dela Adam

9) ***Triodion*** tip. în I domnie a lui Gr. Alex Ghica Voevod, cu toată cheltuiala Mitropolitului Ungro-Vlachiei Kir Grigore. Anul

p. 566. 10) ***Liturghier*** Veniamin Metropolitul Moldovei în timpul lui Scarlat Calimach Voevod întru al 7-lea an al domniei (1819).

Note: Aceasta Sf. Carte care se cheamă liturghier este cumpărată de mine Gheorghe (...) cu preţ de 14 fior (...) bani şi afierosită la sf. biserică din parohia Satului Răuşeni, unde este de se prăznueşte hramul Sf. Ioan Botezătorul spre vecinica lor pomenire şi a tot neamul lor Amin. În vremea iscălitului Niculai Galin paroh mai 29 1827.

Preoţii cari s'au perindat dela anul 1800 până în prezent la biserica Fundul-Moldovei de Sus, scoase după „Cronica bisericească". Ei sunt următorii:

Gavril Ciupercovici	dela 1800 – 1815
Ioan Ciupercovici	dela 1815 – 1829
Grigore Ciupercovici	dela 1829 – 1830
Vasile Ciupercovici	dela 1830 – 1834
Grigore Ciupercovici	dela 1834 – 1840
Vasile Ciupercovici	dela 1840 – 1850
Dumitru Ţurcan	dela 1850 – 1900 (1901 / IV)
Vichente Vasilescu	dela 1900 – 1903

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Ioan Voloşin adm. 1905
Ioan Popovici 1906 – azi
I. Lăncrănjan

p. 567. **Cultural** Olga Hreniuc

Informator părintele paroh Ion Popovici

Biserica din „poporul de sus"

Biserica actuală „din poporul de sus" a fost ridicată la 1800 cu cheltuiala lui Ioniță Șuiu și Gheorghe Șalvari, ambii gospodari în Fundul Moldovei, poporul de sus. La ridicarea acestei biserici au ajutat și alți gospodari la căratul lemnului (făcând clacă). Însă cheltuielile cu dulgherii și înzestrarea bisericii au fost suportate de susnumiții Ioniță Șuiu și Gheorghe Șalvari. Dela biserica veche sunt icoanele de jos din pronaos. Câns a primit parohia părintele Popovici se mai afla gardul care împrejmuia biserica veche. Acest gard era făcut din bârne.

Satul Fundul Moldovei a avut 2 parohii ort. or: una pentru „poporul de sus", alta pentru „poporul de jos" cari parohii purtau condici, fiecare separat. În totul s'au perândat 2 familii de preoți: Ciupercovici și Țurcan. La înființarea bisericii era familia Ciupercovici. Pentru satul de sus era preorul Vasile Ciupercovici; pentru cel de jos Grigore Ciupercovici, ambii frați. După ei a venit parohul Dimitrie Țurcan, înrudit prin soție cu familia Ciupercovici. Acest preot avea trecere pela guvern și datorită acestui fapt i-a reușit să unească aceste 2 parohii deosebite în una singură. Acest preot a avut o activitate rodnică de peste 50 ani pe teren național-cultural. A fost președintele consiliului școlar timp de câteva decenii. El a donat terenul pentru școală. Sub povățuirea lui binefăcătoare s'a ridicat școala și a fost înzestrată cu mobilierul necesar.

După moartea acestui preot luminat a venit părintele Vichentie Vasilovschi, care a plecat însă după scurta durată de 3 ani.

p. 568. În locul acestuia a venit părintele administrator parohial Ion Valoșciuc, iar în 1906 a venit părintele paroh Ion Popovici. La 1910, mărindu-se numărul credincioșilor s'a simțit nevoia scindării parohiei. Părintele paroh Ion Popovici a remas pentru poporul de sus, iar pentru parohia poporului de jos a fost numit părintele paroh Ilarion Pavel. În starea aceasta se află parohiile și de prezent. Cântăreți sau cantori sunt Ciupercovici și Lupescu.

Predicile din'nainte de războiu erau cu conținut moral; se tâlcuiau evangheliile. După războiu când influența adventiștilor din Ardeal prinse a se lăți, predicele aveau conținuturi de combaterea acestor sectari. Se mai țineau și predici contra desfâului, pe care l-a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

adus cu sine demoralizarea războiului. Unde înainte de război procentul naş-terilor ilegitime era foarte mic acum după război e foarte mare. La aceste naşteri ilegitime contribue şi concubinajul. Mulţi soţi sunt rătăci-ţi, fără să li se ştie de urmă. Soţiile rămase nu se pot căsători decât în urma declaraţiei morţii soţului lor din partea judecătoriei. Până să se dea aceste declaraţii, femeile trăiesc în concubinaj. Predici cu conţinut antialcoolic nu s'au prea ţinut deoarece nu s'a simţit nevoia. Societatea „Tresvia" pentru combaterea alcoolismului n'a aflat aci teren de activi-tate. În schimb a avut o activitate vie înainte de războiu, societatea „Lu-mina". Caracterul activităţii era mai mult naţional, decât cultural. Această societate comanda ziare româneşti pe cari membrii le citeau cu mult interes. Întrebările şi conversaţiile erau foarte dese, iar schimbul de păreri foarte

p. 569. animat. Era chestiunea naţională care preocupa spiritele.

Acum după războiu, odată cu înfăptuirea planurilor visate, chestiunea s'a schimbat. Ziarele, care erau legătura de unire dintre membriee „luminei" şi le procură fiecare pe cont propriu. Iar „Lumina" încă nu şi-a creat alt zel şi atunci fatalmente activitatea ei este foarte redusă. Ce priveşte societatea „Sfântul Gheorghe" întemeiată acum 2 ani de părintele Gheorghe Batariuc în Botoş, pentru convertirea adventiştilor, n'a dat încă roade remarcabile. Nu s'a ajuns decât la aceea că unii din adventişti frecventează biserica. Trecerea oficială dela adventism la ortodoxism n'a făcut nici unul. Cu mai mult efect au fost predicile căci prin ele s'a stăvilit înmulţirea sectei. Dela apariţia foii „Lumina satelor" întemeiată acum 6 ani la Sibiu de părintele Trifa, Fundul-Moldovei a fost neîncetat abonat. Exemplarele vin la parohii, iar preoţii le împart sătenilor după liturghie contra costului care e de exemplar lei 3,50. Astfel se împart în biserica „poporului de sus" peste 25 exemplare, iar în aceea a „poporului de jos" peste 30 exemplare. Afară de acestea mai sunt şi abonaţi individuali.

Acum 2 ani a apărut altă foaie „Credinţa". Dela apariţia acestei foi, vin regulat în această comună câteva exemplare care se împart ca şi „Lumina satelor", în biserică. Costul acestei foi este lei 3. Apare de 2 ori pe lună.

Pentru combaterea adventismului s'au împărţit de

p. 570. preoţi, broşuri cari apăreau la Bucureşti şi Iaşi. Astfel au fost comandate broşurile profesorului Nazarie (preot) a misionarului Chiricuţă şi astfel se înarmau oamenii contra influenţei celor rătăciţi.

31 / VII.928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 571. **Juridic** Maria Negreanu

Informator: Costan Țimpău, Arseneasa

Tatăl lui Costan, Tănase Țămpău, din Arseneasa, are toată averea în mâna lui. Copii „folosesc de la el" dar nu folosesc numiți prin lege.

Tănase plătește tot birul. Fiecare din frate folosește după înțelegerea între ei. Copiii au moșii și după mamă și după tată.

Sunt drepturi după care fiecare își are bucata lui, fie uni de la mamă, fie alții de la tată, după cum se hotărăște în familie.

Ex: Tatăl are 200 fălci. Fiecare copil a luat câte 5 fălci din partea tatălui. Fata măritată sau ia partea de pământ sau dacă renunță la ea, încasează suma de bani la care a fost evaluată partea ei. Banii aceștia i se dau la măritiș. Fetelor li se dau „vite și pământ" ca și la băieți, ca să-și facă folos.

p. 572. M. Negreanu

Informator: Costan Țimpău, Arseneasa

Costan Țimpău spune că după cum știe socoteală din bătrâni, el este făcea parte din a 10-a generație de Țimpei, stabiliți în Fundul Moldovei.

p. 573. **Juridic** Maria Negreanu

Informator: Costan Țimpău, Arseneasa

Dacă trăesc părinții și împărțesc ei pământul dau la fete mai puțin, la băeți mai mult. Altminteri, legea dă în părți egale.

Costan Țimpău nu a auzit până acum că înainte vreme, nu se dădea fetelor pământ.

p. 574. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

Vornicul era primarul satului,

Vornicul avea ajutoare, așa zisele **ajutoare de vornic**, **giurați** sau **badionți**.

Erau între 2 – 4 giurați, variind după numărul populației din fiecare sat.

În Fundul Moldovei, pe vremea când Tănase Țimpău a fost giurat, erau patru giurați.

p. 575. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

Alegerea vornicului și giuraților

Era vorba să se facă alegere. Se făcea o listă de toți gospodarii din sat. Tot teritoriul unui sat dă bir.

Birul varia la fiecare după averea sa. Se strângea o sumă de la tot satul. Suma se împarte în 3 categorii sau clase, după mărimea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

birului pe care-l dădeau sătenii. Aceste categorii sau clase de birnici alegeau din sînul gospodarilor (fiecare în clasa lui), un număr de reprezentanți gospodari, cari erau în total, în număr de **32**. Dacă era populație multă se alegeau mai mulți, după nevoi.

Cei 32 se împărțeau astfel în 3 clase.

Acești 32, alegeau din sînul lor un **vornic**, primarul și pe **giurați**.

p. 576. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

Vornicul cu giurații, judecau pricinile mici din sat. Vornicul putea judeca și singur. Cel care avea vre un neajuns, mergea de se plîngea la vornic și vornicul cu giurații îi dau ascultare, cercetînd pricina gîlcevii, sau altă pricenă mică.

p. 577. **Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

„**Grămada Satului**" însemna cuprinsul de oameni din sat, adicăte, bărbați în toată firea, tineri, bătrâni, femei și copii.

Se ridica grămada satului pentru a face protest când era mulțumită cu faptele vornicului sau giuratelor, când li se părea oamenilor că regulile luate de ei nu sînt bune și că nu să țin de treabă pentru bunul mers obștesc.

p. 578. **Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

Andrei Țimpău, tatăl lui Iftimie, a avut patru munți șo o dat cîte un munte la fiște cari ficior. La fete nu a dat nimic. Era obicei, ca la fete să se dea zăstre, din vite și strae pentru gospodărie. Pămînt le dădea de loc sau le da, le da foarte puțin.

Iftimie a luat plaiul Mustiei

Mihai a luiat Sămida Arsenesii

Toader a luat Breaza

Ilie a luat Tîmpa.

p. 579. **Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Țimpău, Arseneasa

Costan Țimpău nu știe nimic de ținutul Cîmpulungului. El spune că azi, cîmpulungean înseamnă numai și numai, locuitorul ce *aparține orașului Cîmpulung*.

Se obișnuește în vorbire expresia „**me muntean**" de prin părțile acestea (F. Moldovii) spre deosebire de „**metaran**" de prin părțile de la Humor în jos.

p. 580. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Ion Cazacu, Botuș

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Vornicul, primarul, strîngea birul ajutat de (...) Mercheş a fost vornic în tinerețea lui. Vornicul se purta cum vra el. Erau cîțiva, puşi pe lîngă el, ia acolo de-l ajutau.

Atunci nu erau oameni aşa minţoşi ca acum.

p. 581. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Tănase Ţimpău, Arseneasa

Legenda descălecării Ţimpeilor

Ţimpeii au descălecat întâi în Fundul Moldovii, de demult. A venit Aeseni Dubău, dela Bosanci, din jos de Suceava. A venit în modul ista:

Arsenii Dubău au păcătuit cu soră-sa la Bosanci şi s'a temut de pedeapsă.

A fugit pe apa Moldovii în sus, pe când aici în Fundul Moldovii, erau păduri, nu era sat, iar de la nu să mai îmbla încoace. A fugist în pădure de teamă, s'au aşezat în pădure pe locurile istea de teamă.

A venit tot atunci un Ardelean cu o ardeleancă, pe drumul Tătarilor, pe munţi, pe culmi şi o văzut de pe culmi foc aici, în Fundul Moldovii. Şi a tras unde o văzut foc în pădure, la Arsenie Dubău. A stat acolo Ardeleanu câteva zile.

Când a voit ardeleanu să se ducă – poate că şi el fugea furînd pe ardeleancă – şi când a voit ardeleanu ca să plece cu fata sau soţiia – Dzeu ştie, Arsenie Dubău a zis că-i dă drum să plece numai el singur iar ardeleanca să rămâie cu el. Ardeleanu s'a dus şi o rămas Arsănii cu ardeleanca de-a făcut fete şi feciori aici nebotezaţi, pîn ce s'a mai descoperit lumea. Aşa a fost descălecarea Ţimpeilor pe pârâul Arsenesii. Amu, copii mei sînt a noua spiţă din neam, de la Arsenie.

p. 582. **Familie – Juridic** Elvira Georgescu

Viorica lui Toader Ţimpău a trecut într'a cincia primăvară. Tatăl său s'a prăpădit tânăr cu nouă copii, ea e a treia. Cele două fete mai mari muncesc cu mama sa la (...), la alţii, iar ea rămâne să vadă de ceilalţi în casă, să taie lemne mici, să spele vase, să dea de mâncare la porci, la găini, să mături. Ea ascultă foarte pe mamă-sa.

p. 583. **Juridic** I. Manta-Roşie

Procedură

Informator: Chirilă Luncan

Sub dominaţia austriacă pâra – die Klage – o făcea reclamantul în atâtea exemplare câţi pârâţi erau. Înainte vreme pâra trebuia să fie scrisă în nemţeşte. După intervenţia lui **Aurel Onciu** – prin 1910 – care a jucat un însemnat rol politic, în nemţeşte era

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

numai formula, antetul, plângerei: **In Name Seiner Majestät des Kaiser und Königlihe**, continuând în româneşte; eu subsemnatul cutare ... etc.

4 Aug. 1928.

p. 584. **Juridic** I. Manta-Roşie

Procedură

Informator: Chirilă Luncan

Tot în urma stăruinţelor lui Aurel Onciu, romînii puteau fi judecaţi de patru arbitri, cari trebuiau să împace părţile litigante. Procesul se introducea la judecătorie. Judecătorul îi trimetea la arbitri şi după ce judecata acestora lua sfârşit, părţile declarau la judecătorie că s'au împăcat şi procedura era închisă prin închiderea procesului.

În procesul Magdaleneia Ion Stoleriu cu Ilie a Costan Şalvari, arbitri au fost: Toader Şalvari, Nistor Andronicescu, Chifor Andronicescu şi un altul. Părţile trebuiau să casă de acord asupra arbitrilor, cari erau aleşi – de ficare dată – dintre gospodari.

4 Aug. 928.

p. 585. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Grigore Tonigar, 68 anim Centru

Alegerea vornicului

Comitetul de 12 inşi, se adunar la primărie. Aci fiecare îşi dădea votul pe care-l scria „un scriitor" pe o listă. Cel care avea mai multe voturi rămânea vornic.

Vornicul stătea 3 ani la vornicie. Atât vornicul cât şi cei 12 trebuiau să aibă de la 24 ani în sus.

Vornicul avea reşedinţa la primărie. Localul primăriei era mai pe deal, apoi s'a mutat unde e azi. Vechiul local a servit drept şcoală, care azi se află lângă dispensar.

p. 586. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Grigori Tonigar, 68 anim Centru

Giuraţi = **badionţi** = ajutori de vornici, înlocuiau pe vornic când acesta lipsea.

De obicei erau 2 – 4 giuraţi, după importanţa comunei şi a numărul locuitorilor ei.

p. 586 bis. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Grigori Tonigar, 68 anim Centru

Comitetul (deputaţi comunali ?) delibera împreună cu vornicul, când acesta avea de luat hotărîri în urma poruncilor venite de la prefectul de Câmpulung sau cînd erau interese mari şi imediate ale comunei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 587. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Grigore Tonigar, 68 anim Centru

Alegerea vornicului, comitetului şi giuraţilor

După bir erau trei clase de locuitori birnici. După aceste trei clase birnice, se alcătuiau trei liste de locuitori gospodari. Fiecare clasă se sfătuia şi scria pe un catalog pe cine voia să aleagă ca reprezentanţi dintre gospodarii cari alcătuiau acea clasă. Fiecare clasă îşi alegea astfel un număr de gospodari, număr ce varia după numărul populaţiei şi după nevoile satului. Se forma astfel un **comitet** din 12 persoane mai înainte, azi 24 persoane, comitet împărţit în 3 clase. Grigori Tonigar a fost în comitet pe vremea când socrul lui, Ioniţă Mercheş, era vornic.

p. 588. **Istoric – Juridic** Maria Negreanu

Informator: Grigore Tonigar, 68 anim Centru

Vornicul însamnă primar. Vornicul strîngea birul, îngrija de drumuri, judeca pricini marunte între locuitori. Pricinile mari de judecată mergeau de se judecau la Câmpulung.

p. 589. **Social** Maria Negreanu

Informator: Grigori Tonigar, Centru, 68 ani

„La crucea de lângă şcoală se adună tot poporul de jos şi de sus, din satul Fundul Moldovii, pentru a sărbători Boboteaza, Duminica Mare (Ruzaliile) şi Înălţarea Domnului (Ziua Eroilor).

p. 590. **Religios – Istoric** H. Stahl / Maria Negreanu

Informator, după actele bisericeşti pe care le posedă, părintele Pavel de la parohia Sf. Dumitru.

„La 1856, prin ordinul guvernial din 28 Oct. No 13383, s'au concentrat parohiile (2) din Fundul Moldovii de Sus şi din Fundul Moldovii de Jos, într'una singură cu un singur paroh şi preot de ajutor; Sf. Dumitru rămânând parohie. S'au despărţit din nou în două parohii prin ordinul munisterului cultelor din 31 oct. 1908, No 42871.

p. 591. **Cultural – Istoric** Maria Negreanu / H. Stahl la părintele Pavel, parohia Sf. Dumitru

Există: „Un catalog asupra cercetării a *învăţiaceiilor şi învăţiacelilor* den cl. I şi II şi III[a] clasă ai Scoalei *triviale* române den comunitatea Fundul Moldovii, pe cursul de iarnă a anului şcolar 1865" fiind învăţător Toader Bulbuc.

1865

Total: 38 copii — Cl. I – 19 (3 repetenţi)
Cl. II – 6
Cl. III – 13

p. 592. **Cultural – Istoric** Maria Negreanu / H. Stahl la părintele Pavel, parohia Sf. Dumitru

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

„După un izvod asupra copiilor din Fundul Moldovii, care umblă la şcoală, avem:

anul 51 băeţi
1863 **Total**: 82 copii 31 fete

p. 593. **Cultural – Istoric** Maria Negreanu / H. Stahl

După actele aflate la părintele Pavel, parohia Sf. Dumitru

„La 1862 se deschide prima şcoală în Fundul Moldovii, fiind învăţător *Teodor Bulbuc* de origine moldovean, iar paroh fiind **Dimitrie Turcan**.

La 1868, în urma morţii lui T. Bulbuc, urmează ca învăţător **Alexandru Cicalak**.

p. 594. **Juridic** Maria Negreanu / H. Stahl
Informator: Gavril Şandru ani, Pârâul Colacului

„Câtă avere am avut, am împărţit-o **frăţeşte** la feciori şi pe ei i-am obligat să-mi dea folos până oi trăi."

p. 595. **Juridic- Istoric** Maria Negreanu / H. Stahl
Informator: Gavril Şandru ani, Pârâul Colacului

Pământul tot cît îl are l-a cumpărat. L-o luat jidanii de la neamul lui, iar el l-a cumpărat de la jidani cum a putut. S-o sculat jidanii cu proces contra lor dar n'o făcut nimic. Pământul cumpărat iar de la ei a rămas al lui de l-a dat copiilor.

p. 596. Maria Negreanu
Informator: Gavril Şandru, ani, pârâul Colacului
Juridic – Istoric

„Înainte vreme (şi amu), se împărţea pământ copiilor, care cum îl însura, cum am făcut eu, prin tribunal. Ca cum albinele roeşte o bagi acolo, îi trebue mîncare. Dacă are de unde strînge, strînge, dacă n'are de unde, nu are. Aşa-i şi cu pământul. De-l ai de tînăr, ai parte. Părintele dă feciorului pământ să-şi facă casă. Pe pământ îi face mai totdeauna şi casă, gospodărie în plin.

La mine, fetele au luat pământ, cît şi băeţii.

p. 597. **Juridic- Istoric** Maria Negreanu
Informator: Gavril Şandru ani, Pârâul Colacului

„Părinţii lasă casa la cine vrea, să poarte pe părinţi după plăcere, să le poarte de grijă la bătrîneţă.

Mai adeseori, cel mai mic rămâne cu casa părintească, fiind rămas cu tatu-su de a-i purta de grijă. Cei mari se însoară şi se gospodăresc mai întâi. Cel mic rămîne mai de pe urmă cu părinţii.

p. 598. **Juridic- Istoric** Maria Negreanu
Informator: Gavril Şandru ani, Pârâul Colacului

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

„Gavril Şandru a fost **giurat**. Văzând că nu merge treaba bine la vornicie, s'a tras înapoi de la giurat."

p. 599. **Istoricul familiei Erhan**

Toader Erhan este primul de care se ştie în această familie. A trăit în Câmpu – Lung. Murind, soţia s'a recăsătorit în Com. Fundu-Moldovei unde şi-a adus şi copii din prima căsătorie.

Gheorghe Erhan este primul copil al lui Toader Erhan. A rămas în Fundu-Moldovei. Dela el a rămas opt copii, dintre care trei au murit de mici. În viaţă sunt: Paraschiva, care e căsătorită în Fundu-Moldovei, Maria căsătorită în Fundu-Moldovei cât. Botuş, acum văduvă de războiu, Toader căsătorit în Saru Dornei, Nicolae care e avocat în Cernăuţi şi Minodora căsătorită în F. Moldovei.

Grigore Erhan s'a reîntors la Cîmpu-Lung unde s'a stabilit. Are cinci copii: Ion care e stabilit tot în C. Lung şi are la rândul lui un copil, Simion, stabilit tot în C. Lung, are trei copii, Ileana, căsătorită în C. Lung şi care are şi ea doi copii, Aglaia căsătorită în America şi Grigore.

p. 601. pagină goală

p. 602. I. Lăncrănjan

Istoricul familiei Vasile Andronicescu (Botuş)

Informatori: L, IX B, d / L II A a / L IX B, d

După informaţiile date de Vasile Andronicescu, în deosebi, se constată că Vartolomeu (strămoşul său) avusese 10 fiii, dintre cari 9 trăisc. La moarte averea li se împărţise, ajungând la fiecare câte o falce. Cu timpul L IX răscumpărase toată moşia pentru sine. L IX avusese 5 copii, dintre care L VI şi IX A au fost cantori bisericesc.

L I şi L III au luat parte la războaiele dintre Austrieci şi Italieni anul 1859.

L II avusese pe II A un bun gospodar, tatăl naratorului II A, a

L V A iarăş a luat parte la războiul dintre Austrieci şi Italieni (1859).

L IX B, d a luat parte ca soldat în războiul mondial, din care a rămas invalid.

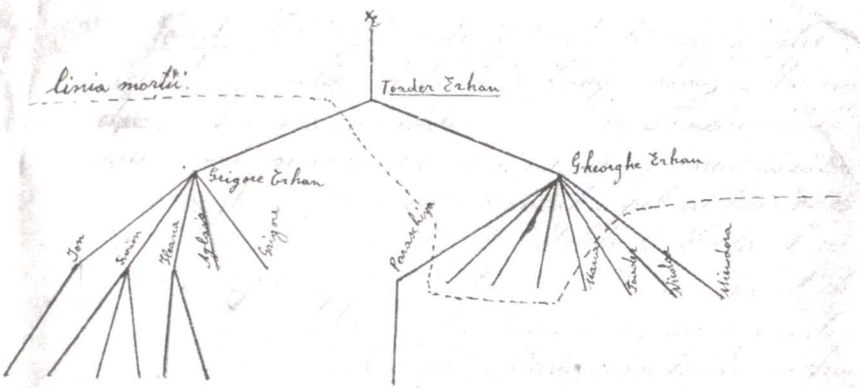
L IX B g a fost plutonier-major, c. consilier judeţean.

Acestea sunt câteva figuri mai reprezentative din această falnică viţă plină de vitalitate.

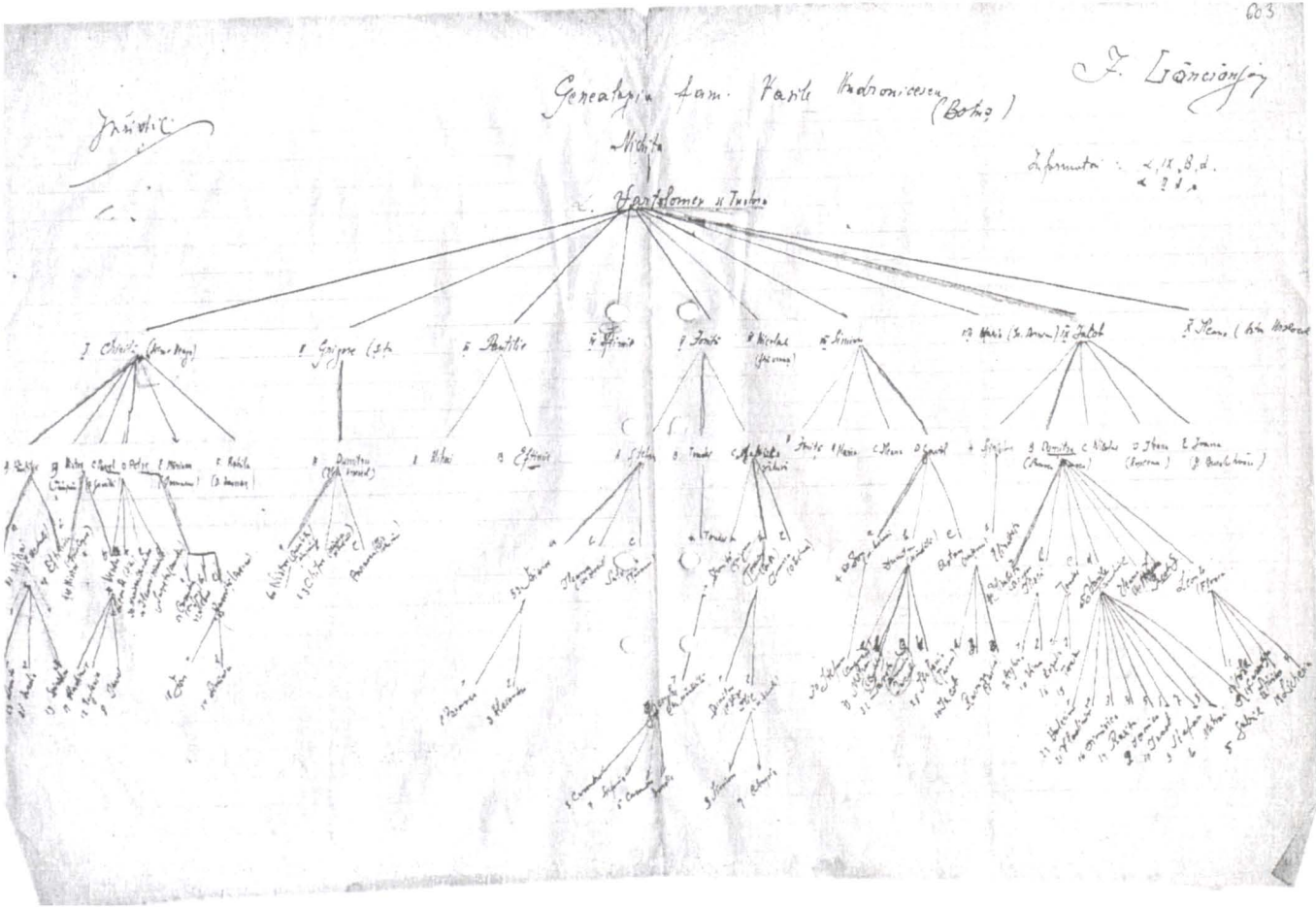
În ce priveşte succesiunea în stăpânirea căşilor este bine redat în planul genealogic făcut de echipa dr. Georgescu şi Cotaru.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Genealogia familiei Erhan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Echipa dr. Grigoreu
d. cotarii –

1 Social - Juridic

Genealogia familiei Grigoreau (Centrum)

Informatori: Casandra Grigoreau
: Safta Stefanu
: Rafira Valah
: Vasile Grigoreau
: Neacsa Tistan Grigoreau

Ion Grigoreau

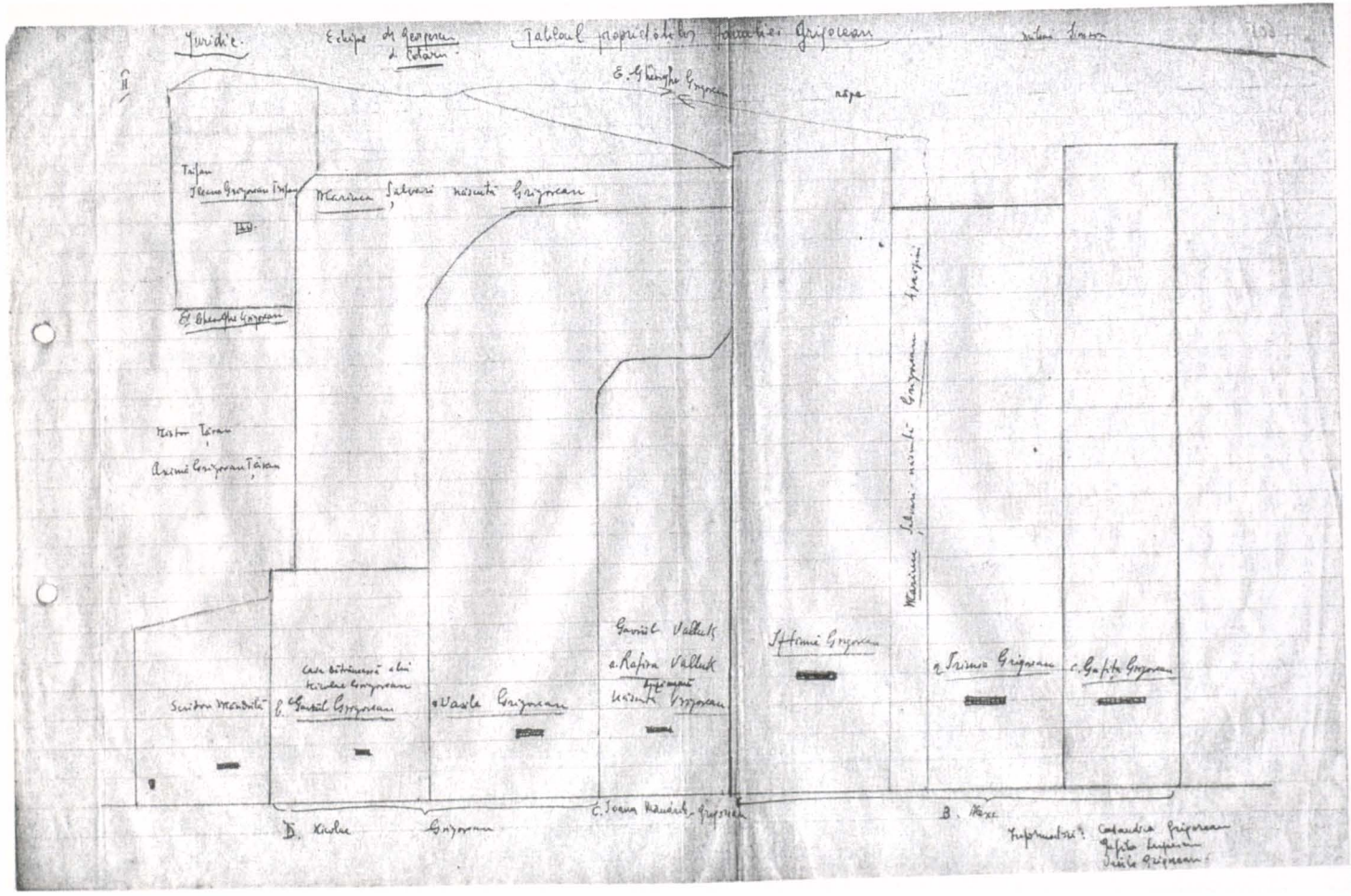
I Vasil (Marioara Zamfir) II Chifor (fara urmasi)

A. Ionita (fara urmasi) B. Alexe (Ioana Stefan) C. Ioana (Gheorghe Nedelcu) D. Nicolae (Ioana Rosoiu) E. Gheorghe (Safta Stefan)

a. 63. Ilie (Casandra Ilie) b. Ilie (Marioara ...) c. Safta sg. (Petre Ioan ...) d. Marioara sf. (Ilie Stefan) e. Safta (Ilie Valah) f. Safta (Ilie Valah) g. Safta (Ilie Valah) a. Vasile (Elena Nicolae) b. Vasil (Ecaterina) c. Teodor (Ruta) a. Ilie (Ioan Ruta Ioana) b. Ioan (Ioan Casandra) c. Ioana (Ioan Ioana) d. Maria (Ilie Ioan) e. Vasil (Ioan Ioana Catalina)

16 Iulie 1978.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 607. Echipa: Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Social ĐJuridic

După informațiile culese* familia are o vechime de 250 ani, cu toții fiind băștinași din neam în neam de pe aci. Păstrează obiceiul de a-și vinde între ei pământul, pentruca să nu vie cineva străin între ei. Simion Mândrilă care figurează în plan este înrudit prin alianță cu familia Grigorean. Astăzi stăpânește pământul următoarele grupe:

I B. b – Alexa Grigorean și-a înzestrat pe toți copii, indiferent de sex:

I B.a. cu 15 prăjini
I B.b. cu 15 prăjini
I B.c. cu 15 prăjini
I B.d. cu 10 prăjini

Oprește pentru sine și pentru femeea sa 20 de prăjini și trăiesc în casa bătrânească, pe lângă I B.a.

Ioana I B, lasă prin „testiment" la Câmpulung, făcut cu patru martori cele 20 de prăjini lui I B.a.

După moartea ei, toți copii vor împărțirea egală a celor 20 de prăjini, de unde azi sunt în proces.

I B.b Iftimie Grigorean a cumpărat partea Tudorei Grigorean măritată Huluță lu Breaza (I B.c.)

I C – a rămas în casa bătrânească. Bărbatul ei s'a măritat la ea. Și-a împărțit partea ei între toți copiii.

p. 608. I C.a. și-a păstrat partea și casa bătrânească. Bărbatul său s'a măritat la dânsa.

I D.c. singurul caz în familia Grigorean, cel mai mic băet ca mai mic, rămâne în casa părintească

I E.c.
I E.d. păstrează părțile bătrânești din moștenirea părintească

p. 609. dr. Georgescu / Cotaru

Juridic

Informator: Simion Ciocan

- Simion Ciocan (din Ciocănești) „s'a măritat" la nevasta, Sevasta Lupescu / *Informator*: Roza Lerch
- Roza Lerch (Centru) a dat copiilor locul și o casă și a păstrat uzufructul / *Informator*: Gafița Lupescu
- Simion Ciocan stă cu părinții nevestei la un loc și se vor despărți când se va întoarce ultimul fecior din armată. / *Informator*: Varv. Sălăgean (Centru)

---

* (p. 607) Tabloul I

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

A rămas în casa şi locul părinţilor. Fratele ei s'a măritat aiurea şi: fiindcă nu au făcut împărţeala şi „nimeni nu s'a aşezat pe locul vechi", a rămas ea stăpână – de peste 30 de ani – pe întreaga „masă" lăsată de părinţi. / *Informator*: Irimia şi Casandra

Irimia şi Casandra Grigoreanu deşi au îngrijit de părinţi, totuşi la moartea lor nu au căpă-

p. 610. tat singuri locul şi casa ei a fost lăsat la toţi copii care a luat fiecare cât a vrut „fără rânduială". Casandra se simte nedespărţită prin aceasta. / *Informatori*: Levorto Ciocan / Casandra Grigorean / Iacob Vendiny

nu se fac acte de căsătorie la Primărie, în Bucovina. Face preotul act pe care îl trimite la Prefectură. / *Inf.* Casandra Grigorean

Părţile de moştenire ale fiecărui copil se numesc „jreabiţe".

p. 612. textul a fost tăiat

Prea cucernicilor Protoerei şi Cucernicilor Preoţi Parohii din această: al Bucovinei văzut de Dumnezeu Eparhie

Poroncitoare aduce aminte

Măcar că încă dela începutul orânduialelor Klirosului după planul regulii dela prea înaltele locuri acest consistorium prin a sa îndatorită priveghere nici odată au suferit vre o nebăgare de seamă a preoţilor întru ţinerea protoeratelor de Mitrice pentru cununaţii, nascuţii ţi morţii la fieşte care parohie, dar totuşi la unele şi alte locuri cu înspăimântătoare păreare de rău s-au aflat oare care neorânduială în scrisoarea lor; pentru aceasta de mare trebuinţă s-au cunoscut a fi facere acestor mitriceşti protocoale cu titlurile şi liniile tipărite în trei tonuri osăbit legate pentru fieşte case bisericească de parohie.

De acum înainte nici cea mai mică greşală, necurăţire sau feştelire sau neorânduiale în scrisoare ce ar face aceste

p. 613. Istoricul familiei *Informator*: a. F. I.

Doi moşnegi l'au chemat pe Petrea la Fundu M. şi l-au înfiat. El s'a căsătorit aice şi a ajuns primar dupe Merkeş şi înainte Toader Leuştean. A.I. s'a dus în Valea Putnei şi a înfiat pe d.F.I cu act la Câmpu Lung.

Lui B I i-a cumpărat casă I.

După moartea lui E.I s'a împărţit averea copiilor oprindu-se ceva pentru nevasta sa. Partea acesteia va veni copilului care o va îngriji.

C.I. a murit copii lui s-au îndatorat până ce jidanii au vândut casa părintească, b.C.I s'a dus la moşie în Neagra şi şi-a făcut casă nouă unde trăeşte cu copii.

B.I. i-a cumpărat casa lui b.B.I.

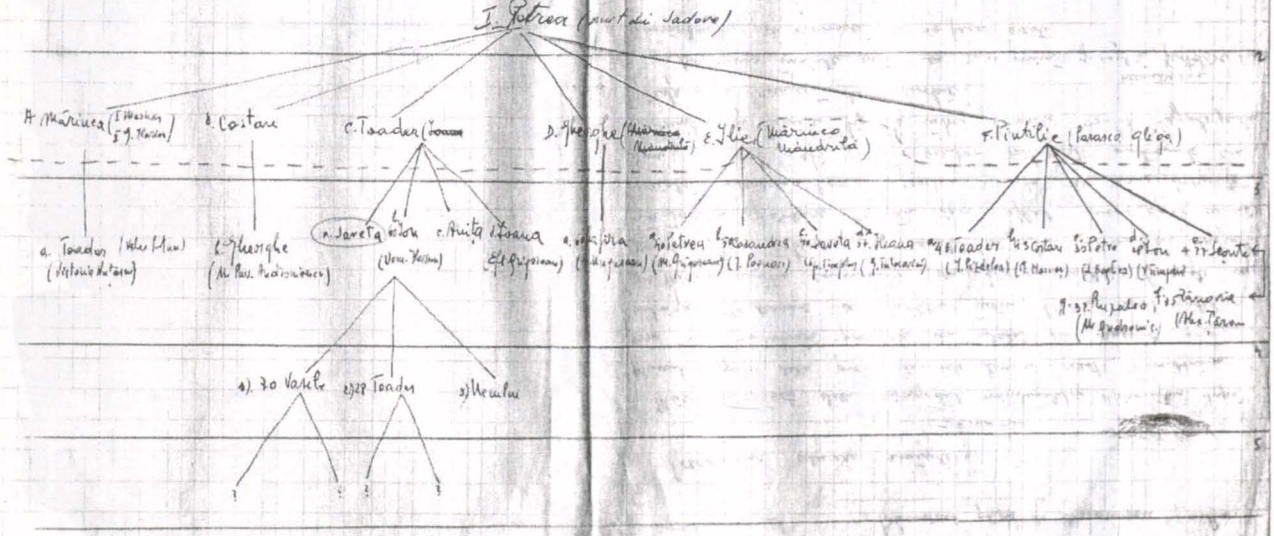
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Juridic.

Genealogia familiei Barbatenilor.

Schița de genealogie
Istoria
Informator: Teodor Burduhos.

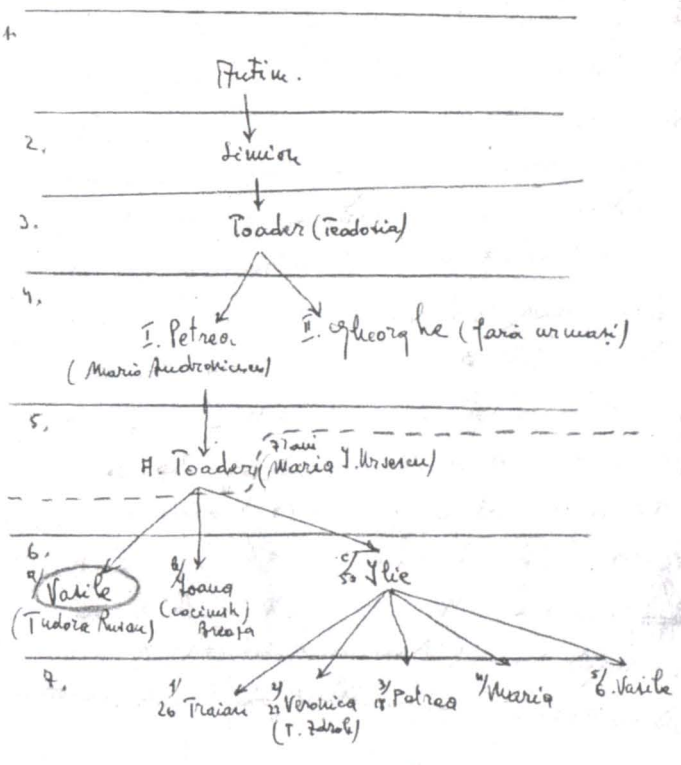
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

d. Gorgan 614
Cotaru

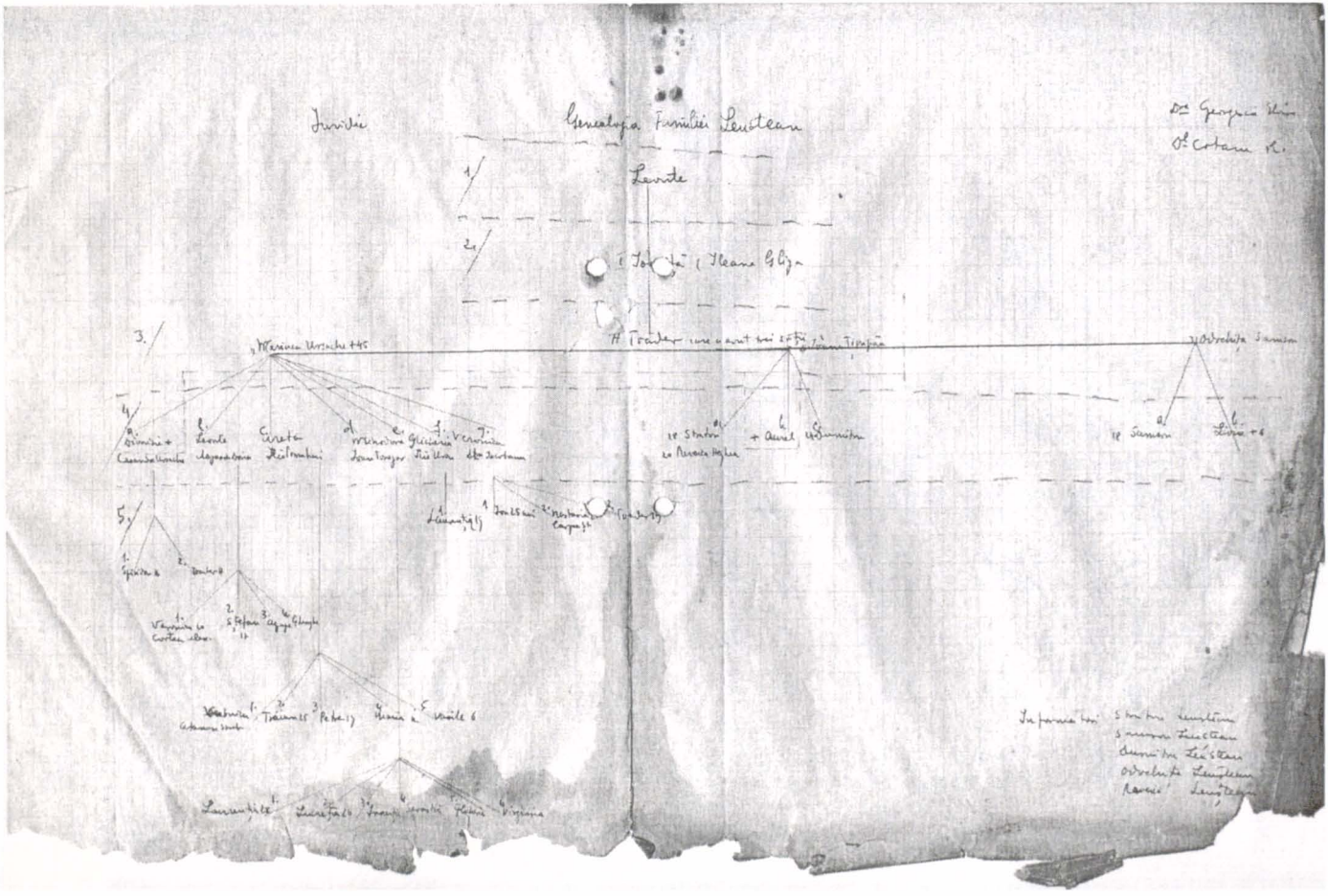
Juridic.

Genealogia familiei Bonchiaci

Întocmitor: C. A. I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 615. Istoricul familiei *Informator*: c.A.I

Cel dintâi Pomuhaci e venit din Banat puțin înainte de trecerea Bucovinei la Austrieci; feciorul lui Simion a luat o seamă de plăeşi şi când s'a făcut trecerea care a adus biruri – fiindcă era o seamă de oameni sărmani care nu-l puteau plăti – a închis cu ei o întindere mare de pământ, a tras o linie largă şi a zis: aista-i pământul meu şi eu plătesc bir pentru el.

a.A.I fusese înfiat de I şi avea dela el 200 ha.

Când a murit, în 1917 (la Verdun), s'a dat 25 ha nevestei lui A.I. şi 5 lui b.A.I. şi 50 lui c.A.I. iar 100 ha soției lui a.A.I.

A.I. a trecut lui c.A.I. partea sa cu act în 1912, 4 ani după căsătoria acestuia păstrându-se „inzofructul".

p. 617. **Istoricul familiei Leuştean** Dra Elvira Georgescu
Dl. Cotarul R.

Inf.: Stratan Leuştean / Samson Leuştean / Dumitru Leuştean/ Odrealuța Leuştean / Reveca Leuştean

„Bătrânul Leonte Leuştean, de aci este din partea locului, nu ştiu să fi venit de unde vă n'am pomenit, că el din sat a fost şi a rămas unde vine.

Aşa ştim toți.

Ştim de el că a avut dugheniță, unde are azi Lermen, că nu se pomenea pe la noi cârciumi ca azi, ia aşa o dugheniță că pe aci erau tot păduri şi venea oamenii cu care şi cu cai la dugheniță şi el di tăte ştia.

Ioniță a fost bogat şi Toader şi mai bogat; a fost şi cantor la biserică, a avut o mare bibliotecă bisericească şi copiii o răsipit cărțile. A fost primar.

Acum copchii lui se ceartă pentru avere.

El o fost însurat cu cinste de trei ori şi o murit femeile lui două dintâi de cancer, cea de a treia, Odochița Leuştean, a trăit 15 ani cu primarul, Toader Leuştean.

p. 618. Inf. aceiaşi Echipa aceiaşi

Averea lui Toader Leuştean

Toader Leuştean s'a însurat de trei ori, astfel:

I. Măriuca Ursache şi a avut cu dânsa şase copii care trăesc.

Cu cea de a două soție, Ioana Țimpău a avut doi copii, care trăiesc şi cu cea de a treia Odochița Samson, care trăeşte şi ea, un copil în viață, minor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Toader Leuştean a înzestrat pe prima serie de copii, atât pe fete cât şi pe băeţi, cu câte 20 de fălci de pământ, din averea sa şi fără act;

Odochiţa menţionează cheltuielile în plus pentru Minodora, care se măritâ cu un popă şi-i trebuia mobilă pe lângă pământ şi lucrurile casei (straie).

Dintre ginerii săi, după moartea lui Toader Leuştean, **Ilie Pomuhaci** a cumpărat câte 20 fălci dela cumnatele sale **Minodora** şi **Glichesia**, deci are 60 de fălci cu ale sale de zestre, plus încă cinci fălci cumpărate dela **Minodora**.

Celelalte două serii de copii n'au fost înzestraţi. Straton s'a însurat după moartea bătrânului şi stau cu toţii în casa bătrânească.

Azi sunt în proces cele trei serii de copii, căci cei înzestraţi vor să participe la împărţirea în mod egal între toţi a celor 72 de fălci care au rămas după moartea bătrânului. Procesul (...)

p. 620. Istoricul familiei Andronicescu

Echipa dr. Georgescu / Cotaru

Informatori: a.A.II (senator) / D.I. / C'.I. / b.B.VII / a.B.V / e.C.I.

Primul reprezentant al acestei familii se va fi chemat Andronic, şi pare a fi descălecat pe întreaga vale a Timănului acum 250 – 300 de ani[1]. Ei au avut şi stăpânesc şi azi moşii la Valea Stânei, Lefei şi Ardeloaia trecute la urmaşi prin moştenire şi cumpărate.

„I" a lăsat casa părintească lui A.I care era feciorul cel mai mare, fiindcă aşa a vrut „I". „A.I." a lăsat casa lui a.A.I unic băiat (şi cel mai mic)[2].

„B.I" a fost jandarm austriac, a lăsat casa nevestii şi copilului său – fiul cel mai

p. 621. mic, care stă cu fratele b.B.I în „masă"

C.I. s'a măritat la nevasta lui

D.I. şi-a vândut partea, fratelui său Nistor şi a cumpărat loc în Centru de la un jidan. El şi-a împărţit averea egal la a, b şi c „şi-a giuruit-o" fără act, numai cu martori, iar lui c.D.I „îi lasă mai mult cu casa ca să-l îngrijească şi pe el".

Pe locul străbunului Lupu a fost casa bătrânească care a trecut la II, A.II şi a.A.II. copilul cel mai mic. a.A.II. a cumpărat şi partea de moştenire a lui b.A.II şi c.A.II, cam 50 ha şi a mai

[1] (pag. 620) a.A.II.

[2] (pag. 620) D.I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

cumpărat moşia Florea (gura Timînului) şi i-a venit apoi şi zestrea nevestii[1].

a.B.V are dela B.V casa bătrânului V ca unic băiat şi copil cel mai mic[2].

B.VII a lăsat casa lui a.B.VII care însă şi-a clădit casă nouă la nevastă.

În casa lui C.IX, cel mai mic fecior a lui IX a lăsat casa nevestei sale care stă împreună cu a.C.IX.

Lui a.B.I i-a juruit casa nevasta lui B.I.

p. 622. care are avere personală, giuruirea s'a făcut cu martor. Lui b.B.I i s'a dat casa nevestei lui B.I. Actul nu s'a făcut din cauza taxelor mari[1].

p. 624. **Istoric**

Dumitru, talpa neamului Bârsan, a venit cu turmele din Transilvania şi s'a oprit în Fundul Moldovei.

Informatorul Toader Bârsan, în vârstă de 80 ai, susţine că Dumitru ar fi venit din Bulgaria; interogat detaliat ne-a convins că n'are noţiunea clară a Bulgariei. Primul informator ne spune cu certitudine că a venit din Transilvania. Faptul rămânc de stabilit.

α) a fugit dela armată şi s'a stabilit în com. Hortoaia (Moldova) lângă vechea graniţă a Bucovinei. În chipul acesta, deşi mai mare, contrar obiceiului, casa a rămas lui Irimia.

β_I şi β_{III} au fost luaţi la armată pe 12 ani; pe drum au dezertat şi au trecut în vechiul regat. Primul s'a stabilit în com. Rusca (Moldova); al doilea în Panachi, aproape de Dorna. β_{III} are descendenţi în numita comună, despre cari informatorii nu ne pot spune nimic precis. β_{IV} s'a întors şchiop din armată şi-a murit necăsătorit. Din cele spuse se explică cum β_{II} a moştenit casa părintească, deşi după obiceiu s'ar fi cuvenit lui β_{III}. β_{IIA} locueşte în Săcări, cătun al com. Fundul Moldovei. IIB locueşte în cătunul Aeseneasa; are 80 ani. II C a fost măritată cu Pintilie Moroşanu, aici în Fundul Moldovei, lăsând o fată în viaţă. II D, a fost măritată după Petrea Pruneanu; moartă. A ăsat 3 copii*. Be, e măritată, în vârstă de 43 ani. Are casă propric în Arseneasa.

Ba, văduvă cu doi copii, a fost măritată cu V. Dobronski, Bg, nemăritată. Are 2 copii nelegitimi.

---

[1] (pag. 621) a.A.II.

[2] (pag. 621) a.b.V

[1] (pag. 622) a.B.I

* (pag. 624) Marcu fiind nelegitim, deci purtând numele de Bârsan, l-am trecut în genealogie. Tot aşa copii nelegitimi ai Bg.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Genealogia familiei Antonescu.

Juridus.

Michaiu Antonescu

Vartolomeu

Ghiță

Informații: a. 1. E.

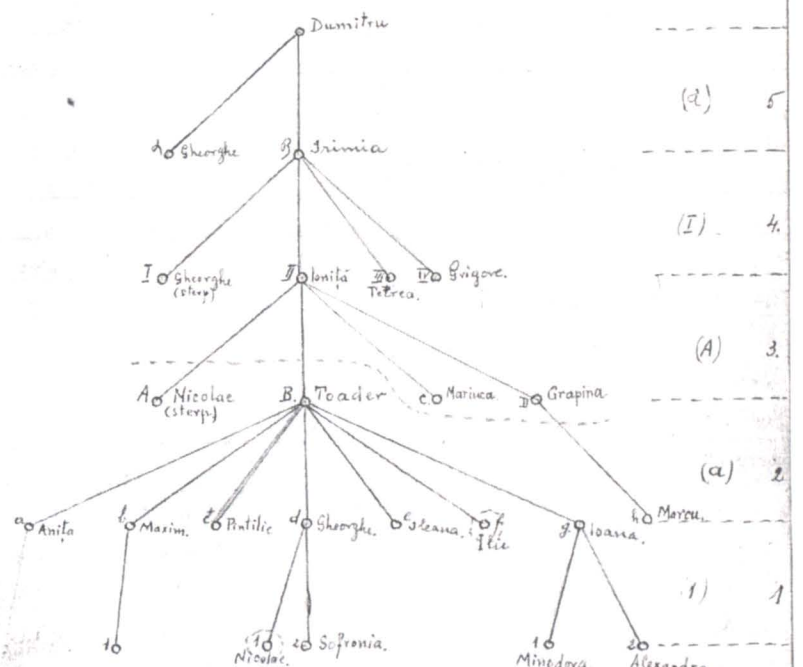
- b. E.
- c. b. E.
- d. b. E.
- e. b. E.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

623

Informatori | G. Bârsan
Toader Bârsan

Echipa | Ghibea G.
Herseni T.

Genealogia familiei G. Bârsan
catunul Alunis
com. Frundul Moldovei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 625. **Juridic – Proprietate**

Statistică a contractelor de arendă dintre comună şi locuitori încheiate în Ianuarie 1927

No	Numele locuitorului	Supraf. păm.	Calitatea păm.	Preţul anual	Observaţii
1					
2	Gr. Dorneanu	3 prăj	II	105	ocol = loc unde dorm vitele „Ei s'au băgat pe loc. Comuna plătea bir şi ei nu plăteau nimic la comună. Eu am făcut ordine ca pe aceste locuri să plătească ceva, locuri date pe timp nelimitat astăzi"
3	Gh. Nicolai Şuiu	2 prăj	Cl. I	100 lei	
4	Maria Coşvanar	½ prăj	Cl. III	10	
5	Axenia Anton Pauliuc	6 prăj 1 prăj	Cl. II Clădită	245	
6	Nistor Gh. Holuţă	9 prăj	Cl. II	450 lei	
7	Toader Nestor Holuţă	4 prăj	Cl. I	200 lei	
8	Maria Petre Istrati	8 prăj 1 prăj 2 prăj	arătură clădire Cl. III	335 lei	
9	Dr. Dorneanu	2 prăj	Cl. II	70 lei	
10	Parasca Nist. Nerghieş	3 prăj	Cl. II	105 lei	
11	Nerghiş Ioan	1 prăj	Cl. II	35 lei	
12					

p. 626.

No	Numele locuitorului	Supraf. păm.	Calitatea păm.	Preţul anual	Observaţii
13	Andrei Nerghie	9 prăj 1½ prăj	Cl. I livada loc casă	420 lei	
13	Ilie Andronicescu	5 prăj	fiind Cl. II	175	Cl.I=50 lei Cl.II=35 lei Cl.III=20 lei Petre Ciumucă n'a făcut încă contract de arenda locului.

p. 627. Procesul Verbal No 8 din 8 / V 928, la punctul 9 se fixează taxe de păşunat pentru izlazuri de deal şi pădure pentru un cal pe întreaga vară. 600 lei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Un cal de muncă care paşte în Sărbători	250 lei
O vită cornută mare	350 lei
O vită tânără	250 lei
Un viţel	120 lei
O oaie	60 lei
Un miel	30 lei

p. 628. Toate terenurile de islaz prin licitaţie conform legii **contabilităţii publice**

p. 629. **Social** 17 Iulie **Zoe Claudian**

[**Familia**] şi Politică

Informatori: **Petre al lui Toader Flocea, 38 ani, căt. Arseneasa, Raveca, soţia lui, 38 ani**

Gospodăria foarte îngrijită. Soţul e un om umblat – fost prizonier în Rusia, în Turkestan – şi cu carte (cetitor de ziare). Are atitudinea şi expresiile unui mahalagiu pretenţios. A fost poliţai în comună, dar a fost îndepărtat prin intrigi politice şi printr'o „**ură personală**". Vorbind cu el, greu ai putea bănui ce mizerie morală se ascunde sub aparenţa lui gravă. Tot timpul convorbirii cu el, soţia păstrează o rezervă ciudată. Vorbind apoi numai cu ea, se destăinuieşte înfăţişându-l ca pe un **alcoolic, care o maltratează. „Îi pare politicar", da bea mult şi mă bate în fiecare zi. De aceea am mereu dureri de cap. N'aduce nici un ban în casă. Casa o ţin numai cu munca mea şi a fetii**[1] (17 ani)". Informaţii din altă sursă – **Victoria Andronicescu 40 ani, căt. Pârâul Robului** – o acuză pe ea, că e rea şi şi-ameninţă soţul cu toporul.

p. 630. Psihologic, Falmilia, Diviziunea muncii

Echipa: / Prejbeanu – Gorescu

Informator: Văzut de noi în cătunul Săcari

Curiozitate

Ioniţă Andronicescu în etate de 80 ani ţese pânză, deşi soţia sa trăieşte.

14 Iulie 1928

p. 631. **Psihologic, Atitudine familiară** Maxime

M. Focşa, N. Argintescu Racheira Şalvar (60 ani)

fiul ei a luat noră de departe ca să nu fie „cu năravv", că dacă-i departe, o poate bate, că până s'ajungă la măsa, îi trece.

13 / VII

p. 632. **Religios, Atitudini sociale**

---

[1] (pag. 629) de această muncă el n'a vorbit nimic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Informator: Femeia lui Toader Leuştean (văduvă) ani, Timen

Atitudinea socială faţă de un act religios

Femeia amintită se'ntreabă cu privire la cuvântarea femeii **Catrina lui Todică** la Biserică, Duminică, 22 Iulie 1928 – se'ntreabă dacă o femeie măritată poate vedea pe Maica Domnului cu adevărat aşa cum spune. Este însă impresionată de spusele acesteia şi mă cearcă oare-cum ce cred eu despre asta.

27.VII.28

p. 633. **Credinţe religioase** Al. Posescu

Inf. Mariana Mândrilă, de 58 ani, analfabetă di căt. Timen

Întrebată ce se întâmplă cu sufletul omului după moarte, răspunde că nu ştie dacă se duce la bine sau la rău, fiindcă nu a fost nimeni acolo. Ea adaugă însă că dacă omul a făcut bine în viaţa lui, dacă

p. 634. a păzit legea Domnului, dacă s'a dus la biserică şi nu a luat zilele vre unui om, atunci îl iau îngerii în cer, iar dacă face rău, dacă fură sau nu păzeşte legea creştinească, atunci satana are parte de el.

28.7.28

p. 635. **Spiritual religios, Psihologic cultural** Mihai Pop

Informator: Ion Ursachi tânărul Benea, 37 ani

Scriptura – Biblia lui Şaguna pe care o posedă azi Ion Ursachi era proprietatea tatălui său care nu ştia să citească. În timpul războiului mama sa murind – şi tatăl său căsătorinde-se din nou şi mama vitregă a donat Biblia lui Ion Burduhosu din Neagra. Acesta întâlnind în timpul războiului pe Ion Ursachi în Galiţia i-a comunicat acest lucru şi s'a oferit să îi restituie Scriptura care fiind un lucru bun strămoşesc vitrega sa nu avea nici un drept să o doneze. Restituirea s'o şi întâmplat după terminarea războiului. Vitrega a fost supărată poate pe acest lucru şi a făcut proces lui Ion Ursachi, procesul urmând cursul său obişnuit a ajuns din apel în apel – la Curtea de Casaţie pentru recurs, iar Ion Ursache e în aşteptarea sentinţei.

p. 636. **Secte** Sachelarie / Constantinescu

Psihologie Echipa XI

(Observaţii)

Se pare că răspândirea sectelor e foarte redusă la F. M.

În sprijinul acestei afirmaţii avem de făcut următoarele observaţii: Adventiştii se prezintă ca grup restrâns şi izolat, cum e cazul familii **Ţăranu** aflată pe Pârâul Colacului. Mai mult, pentru această familie chiar e interesant de remarcat că

p. 637. doi dintre copii (Dionisie şi Nicolae) sunt ortodocşi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În acelaş sens e de notat că **Gheorghe Cocârţă** gospodar pe Pârâul Colacului care e pocăit (adventist) ar vrea acum să se întoarcă la ortodoxism (informaţia dela Nistor Şandru).

Şi în general, când întrebăm de religie ni se răspunde cu multă grabă şi într'un fel care dovedeşte grija de a ne convinge că nu au nici o legătură cu adventiştii şi că

p. 638. nu s'au gândit niciodată să se abată dela credinţa lor.

14 Iulie 1928 / Petre Constantinescu

p. 639. **Religioase** I. Manta-Roşie

Icoana Maicii Domnului din biserica din jos are o dublă salbă de bani de argint: coroane austriece şi alţi bani mai vechi.

21.VII.928

p. 640. **Spiritual** Octav Gheorghiu – singur

Viaţa religioasă

Aspecte dela ceremonia religioasă dela Botuş

În biserică o formează femeile. Aşezarea credincioşilor se făcea după anumite norme şi prezenta un caracter ierarhic. Bărbaţii ocupau partea din dreapta, femeile stânga - cu mici excepţii din partea femeilor. Femeile ocupă complet ultimele rânduri, bărbaţii şi în special bătrânii satului, pe cele dintâi. Pioşitate specifică, nimic idealist, nimic înălţător; în timpul slujbei credincioşii fac impresia unei turme lovite de trăsnet. Slujba frumoasă, răspunsurile date de un cor de copii relativ bun, în biserică însă, copii puşini sau deloc. Din copii, fete şi alţii stau în tindă şi vorbesc.

La sfinţirea temeliilor bisericei, credincioşii au arătat o completă neatenţie la oficierea slujbei. Împrejurul altarului, vreo 30 de bătrâni şi vreo 12 – 13 femei aveau o atitudine corespunzătoare circumstanţelor. În ultimele rânduri am observat totuşi şi aci

p. 641. femei care vorbeau continuu şi care contrastau cu atenţia, cuviosia bărbaţilor. Răspunsurile erau date de un cor bărbătesc, foarte bun.

Fără a trece la concluzii trebue remarcat faptul că bărbaţii nu numai că ocupă primul loc la ceremoniile religioase, dar au şi o atitudine care ne face să bănuim existenţa unui sentiment religios mult mai clar şi mai raţional conturat decât femeile.

15.VII.928.

p. 642. **Religios** Mihai Corvin

Pomelnic: Pentru Sănătatea: Ştefan, Elena, Pavel, Tudora, Maria, Silvestru, pentru sănătatea vitelor.

Interesant de relevat atenţia deosebită care se dă vitelor. Acest fenomen explică felul de viaţă şi ocupaţiunea locuitorilor de prin aceste părţi şi mai ales arată spiritul lor practic religios.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Biserica Sf. Vasile / Com. Fundul Moldovei / 13 Iulie 1928

p. 643. **Religios - Secte** Mihai Corvin

„Toată familia lui Ioniță Mihalcea din Botuș, de peDeluț e pocăită, afară de el. Nevastă-sa este di pe sânge polon și di aceaia s'o pocăit. Ion Gliga polițaiul satului / 68 ani / Fundul Moldovei / Kimăn / 17 Iulie 1928

p. 644. **Religie** Al. Posescu

Inf. V. Grigorian, poporul de sus F.M.

Catrinei a lui Toade Ursu, spune el despre maniaca din sat, îi dau oamenii din alte sate, că a fost foarte muncitoare. Nu învață de rău. Ce capătă dă la săraci. Face și ea comerț.Despre autorizația din partea preotului spune: dacă-i bate cazul, îi dă preotul țidulă.

20.7.28

p. 645. **Spiritualitate. Secte.** Eust. Gregorian

Adventiști

Costan Țăran – soț Căt. Pârîul

Rafira Țăran – soție Ciumuca

au opt copii. Șase nu sunt adventiști; ultimii doi, cei mai mici, sunt nebotezați.

(Informatoare Casandra N. Poenaru Pârâul Ciumuca)

Ileana T. Cocîrț – adventistă (mama Rafirei C. Țăran)

(aceiaș informat.)

Anastasia Șt. Cazac (Căt. Aluniș)

Dumitru Șt. Cazac (Căt. Aluniș)

Anița Șt. Cazac (Căt. Aluniș)

Filaret Șt. Cazac (Căt. Aluniș)

18.VII.928

p. 646. **Spiritual – religioasă** V. Kletchin

F. Moldovei 24/VII 928

Copilul deochiat a fost complet vindecat mulțumind rugăciunilor făcute de un strein moșneag în felul următor: a afumat cu tămâe de trei ori la miezul nopții, a citit niște rugăciuni și apoi a pus o foaie scrisă tot cu rugăciuni sub perna la capul copilului bolnav. Copilul imediat a adormit și s'a trezit a doua zi complet sănătos. Informatoarea a fost nevasta lui Nicolae Ciumău

p. 647. **Fișă de cultural (secte)** Pop – Herseni

La **Dumitru Rebenciuc în Benea** am găsit o casă de rugăciune pentru adventiști cari sunt cam 4 familii în sat. Sâmbăta fac slujbă și rugăciuni.

p. 648. **Religios** Mircea Vulcănescu

Informatoare: Catrina lui Todică

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Predică

Duminică, 22 Iulie, femeia Catrina lui Todică a propovăduit poporului la eşirea de la slujbă vreme de 4 ore în tinda Bisericii de'a josul satului, asupra vedeniilor sale religioase.

Deşi fără carte, a expus, pornind de la expunerea primei întâmplări, vedeniile sale şi leşinurile în timpul cărora vorbea – în vis cu sfinţii – şi vedea raiul, iadul etc. ... trăgând sfaturi pentru popor, mustrându-l pentru greşale şi dându-i îndrumări. A sfârşit cu rugăciuni personale.

Conţinutul acestor sfaturi şi vedenii, ca şi al rugăciunilor, ar trebui stenografiat, de oarece cuprinde un material imens, de aprecieri şi atitudini sistematice privind toate manifestările vieţii din sat

p. 649. cârciumă, dobândă, lux, jocuri, gospodărie, acareturi etc. ...

Femeia e una dintre cele mai puternice personalităţi din sat.

Poporul în frunte cu preotul a ascultat-o cu atenţie, cei ce nu aveau răbdare să stea până la urmă erau aspru dojeniţi şi aduşi înapoi. În genere, atât conţinutul experienţei religioase al acestei femei – care după reputaţie duce o viaţă de pios şi rugăciune – ca şi atitudinea satului faţă de ea sunt foarte interesante pentru sociologia hagiografică atât pentru precizarea conţinutului viu al ideei ortodoxe de sfinţenie, ca şi pentru a surprinde geneza unui proces de „veneraţie", ca faţă de sfânt. În curând, această femeie plecă din sat pentru o misiune religioasă, în regat.

27.VII.28.

p. 650. **Social** Tipuri caracteristice Petre Constantinescu
Religie Informator: Părintele Pavel

Întrebându-l ce motiv l-a făcut să asculte 5 ore pe vizionara care a vorbit duminică mi-a răspuns:

„Dacă aş fi plecat eu nu mai rămânea nimeni să o asculte şi am interes să fie cât mai mulţi auditori la predicile ei pentru că vorbeşte împotriva alcoolismului şi ţăranii o cred mai mult pe ea decât pe mine **pentru că mă banuesc că sunt plătit** şi primesc.

p. 651. **Religie** Alex. Posescu

Niculae Ciumău, român din Fundul Moldovei de Jos, de 34 ani, ştiutor de carte, întrebat dacă cred în sfânta din sat (Catrina a lui Toader Ursu), spune că aceasta este o mincinoasă, care „care nu voieşte să-şi pună ciolanul la muncă" şi spune oamenilor că a văzut pe Dumnezeu, ca să se capete cu tot felul de lucruri. Dumnezeu, însă, spune el, nu vorbeşte cu un păcătos. Apoi adaugă: fiecare popor are nebuni de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 652. aceştia cari noaptea cine ştie ce, iar ziua vin şi spun oamenilor că au vorbit cu Dumnezeu sau cu îngeri şi dau învăţături din capul lor. Ciumău spune că din comuna aceasta numai femeile mai cred în sfânta de aici, fiindcă sunt mai proaste şi apoi „fiindcă este mereu de-ale lor".

28.7.28

p. 653. **Spiritual** Ion Manta-Roşie

Credinţe religioase şi oameni – Vasile Şuiu

Catrina T. Ursu – care acum predică facerea de bine şi trăirea religioasă – a avut în tinereţe relaţii sexuale – s'a ţinut –c cu toţi, fără alegere de neam – român, neamţ, ungur etc. – nici de rudenie: cumnat, văr etc. Cum ar putea ea vorbi cu Domnul – precum pretinde – dacă a fost aşa de păcătoasă?

Petre Căinean crede că femeea – Catrina Ursu – face astfel – propovăduieşte – crezând că se mântue. „Ea însă ia plată pentru cele ce spune oamenilor".

17.VII.928

p. 654. **Psihologie** Gabrea I. Gheorghe

Psiho-patologie religioasă

Bătrâna **Catrina Timofte Ursu, cătunul Cârligătura** spune că adoarme (leşină), are vedenii de natură religioasă şi primeşte porunci dela Dumnezeu.

Prima vedenie a avut-o **în 1914, Luni** şi **Joi** cu o săptămână înainte de începerea războiului. Oricând se uită pe cer, fie zi, fie noapte, vede pe Maica Domnului şi pe Isus Cristos.

A adormit pentru prima oară în 1925, Miercuri înainte de Înălţarea Domnului. Somnul a ţinut 12 ½ ore. **A adormit până în prezent de 5 ori**. Petrece în rugăciune de **19 ani**.

Din cauza mătăniilor are la încheieturile degetelor perinițe de carne. A primit poruncă să nu aibă altă avere **decât 2 cămăşi**; trăeşte în casa fiicei sale, **Anghelina**. Casa ei, mică şi curată, o întrebuinţează numai pentru rugăciuni. Pe duşumea se vede în mod confuz semnul **Sf. Cruci**. Spune că acest semn l-a văzut în urma unei convorbiri cu Maica Domnului.

p. 655. Un asemenea semn spune că a fost şi pe duşumeaua prispei. A ţinut 2 ani de zile, azi s'a şters din cauza ploii. Nu ştie carte; ştie însă multe rugăciuni din care unele i-au fost comunicate de îngeri. Predică de foarte multe ori poporului. Are un dosar întreg de adeverinţe că duce o viaţă religioasă şi e o vie propagandistă. Posedă o adeverinţă şi dela Pr. Popovici din localitate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

În curând va pleca în țară pentru propagandă. / **16 Iulie 1928** / Fundul Moldovei

p. 656. **Psihologic**

Vasile Șuiu, un bătrân de 70 ani, stă de vorbă cu plăcere și ne dă indicațiile cerute fără nici-o obiecțiune.

E sfătos, ironic și deștept.

Întrebându-l dacă nu s'a pocăit ne răspunde:

„Da, păi, eu ca mâini mă pocăesc nu! Dacă nu le-a plăcut legea lui Christos da păi cum sunt pocăiți? Atunci sunt eu pocăit când oi face fapte bune. De ce să părăsesc Sf. Biserică, să nu fac cruce? În vremea veche se ținea sâmbăta; dar de când a înviat Christos dumineca, se ține dumineca."

16.VII.925

p. 657. **Informații:**

Dtru Raia:

Sătenii din această comună se duc în pelerinaj la Mănăstirea Neamțului, pentru rugă; aceasta pentru a petrece câtva timp fără grija celor lumești. Aduc cu ei obiecte sfinte, purtătoare de noroc.

14 / VII / 1928

p. 658. **Spiritual** Mihai Pop

(secte)

Informator: Dumitru Rebenciuk – Benea 52 ani

La casa de rugăciuni a adventiștilor din Benea se găsesc următoarele cărți*:

1) (...) Berlin, 1920, Soc. brit.

2) Biblyi lekciy, Illinois, 1928 – Revistă trimestrială pentru explicarea Scripturii

3) Biblia sau Sfânta Scriptură, București, 1926, Ed. Soc. Bis.

4) (...) Cântece Sionului. Carte de cântări. Canada

5) (...) Hamburg, 1924

6) (...) Hamburg, 1924

7) Noul Testament Mic, București, 1924

8) (...) Illinois, 1911

p. 659. **Spiritual** Mihai Pop

Secte

În casa lui Dumitru Rebenciuk – casa de rugăciune a adventiștilor din Benea – nu se găsește nici o icoană decât Răstignirea și o tablă neagră cu inscripția: „Adu-ți aminte de ziua Sâmbetei ca s'o sfințești pre ea." / I Moise 20 – 8

* (pag. 658, n.a.) La poz. 1, 4, 5, 6 și 8 copiere greșită a titlurilor din limba rusă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 660. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu

Informator: Ion Ursachi – Benea

„Din vechime, casa batrânească rămâne la feciorul cel mic. Acesta își alege de la tată ce vrea și unde vrea."

15 Iulie 928.

p. 661. **Juridic**

Înzestrare D. Cazacu

Casa păr. se lasă feciorului celui mic. Cei mai mari își fac singuri casă ajutați de părinți. Cel mic rămâne cu părinții, el nu poate (...) să se puie într'o gospodărie.

Când cel mic nu e de treabă (ceia ce rar se întâmplă) părintele nu-i dă parte. Când ereau numai fete, casa o lua fata cea mai mică (cazul fetelor lui Pintilie Tonegar). Cazacu nu poate să-și aducă aminte de un caz în care să nu se fi dat casa celui mai mic. Asemeni nici Bătrâna Cazacu, nu-și poate aminti un astfel de caz. I se pare firească regula pentru că părintele la bătrânețe fiind slab, nu mai poate face gospodărie nouă celui din urmă fecior.

p. 662. **Juridic** Neg. Șt.

Proprietate Ion Cazacu

I. Cazacu, atât de lipsit de amintiri istorice, știe doar un singur lucru: acela că înainte vreme veneau oameni străini, de se așezau în aceste locuri porții, luau o femeie, și **curățau din pădure** loc de casă și deveneau statornici proprietari.

p. 663. **Juridic** Negreanu

Înzestrare Inf. Ion Cazacu

Dreptul la pământ al fetelor Botoș

De când m'am trezit eu, fetele capătă pământ. Inainte le da mai mult, acum mai puțin, că e lume mai multă și pământ tot atât. Mai înainte se da poate fetelor pământ mai prost și mai depărtat decât al băcților. Dar de la România a venit o dreptate. Nu mai poți da cum vreai, cât vreai și unde vreai, fete și băeți, e tot una, trebue să le dai la toți, după lege. (amintiri neprecise, laudă a sistemului juridic oficial actual)

p. 664. **Juridic** Negreanu

Înzestrare Inform. Ion Cazacu / 68 ani (Botoș)

Casa bătrânească se lasă celui mai ic dintre copii. **La noi așa'i făcut: să rămâie cel mai mic. Ceilalți frați nu se supără, că'i învorate pe toți. Cei mai mari pe măsură ce se căsătoresc, se gospodăresc și pleacă din casa bătrânească. Le împarte părintele averea. (Ca să indice cum se face această operație de împărțire, Cazacu are următoarea comparație).** Ca cum sunt degetele dintr'o

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

mână, se fac părți ficcăruia, fâșii. Și își ține și părintele o bucată pentru el. Părticica mea **și a soției mele**, i-o dau lui ca să aibă să mă poată ține. Dar dacă nu'mi place de cel mic mă învoiesc cu altul dintre ficiori. Vârsta înzestrării e de la 25 – 30, „care cum poate, se gospodărește".

p. 665. **Zestrea** Herseni Traian

Se dă **numai** la fete – la ficiori li se face casă, li se dă vite și pământ. Fiecărei fete i se face o **ladă** de zestre, de cu vreme (am văzut cele ale fetelor primarului Lițu Ștefan). Această ladă se dă cu cămeși, catrințe, tulpane (de cap), brîie, bienățe, pânze, ștergare. Apoi se mai dă: lăicere, blocăzi, cergi, covoare, țoluri, câte 2 vaci, 2 boi, cai, 10 – 15 oi, găini, porci – pământ. (Așa a dat informatorul).

„Doi gospodari și pe al treilea îl fac gospodar; doi calici îl fac și pe al treilea mai calic" (Ștefan Lițu)

Informatori soții Ștefan Lițu

p. 666. **Juridic** Echipa: Negreanu / Costa-Foru

Informator: Toader Lehaci, de 85 ani

„Miftode, cînd o venit în Fundul Moldovii, s'o suit pe pămînt și pămîntul o rămas a lui.

Mai târziu, când a venit ingineru l-a găsit așăzat și a tras hotarele pe unde i-o arătat Miftode, căci pământul era al lui Miftode".

18 Iulie 1928

p. 667. **Juridic** Echipa: Costa-Foru / Negreanu

Informator: Toader Tonigar, 85 ani

„Cînd ni-am trezit noi, nu erau casăle așa cum sînt amu, ci cu chiotori. Ferestrele erau cu **bărdăzan**, se ardea **naft**, nu erau **tâbricuri**. Pe munte era o colibă cu scânduri și coșări pentru oi, făcute cu **tîrș**. Erau în vremi vechi pământuri multe, vite tarc multe și oameni puțini, nu ca amu, și era și bogăția mai mare și nevoile omului mai repide împlinite. Miftode a avut peste 50 fălci, pădure.

Când a venit întâi pe locurile acestea a găsit pădure și-a șuat din pădure cît a voit, a tăiat-o de și-a făcut loc de casă și de tot ce are treabă gospodaru". / 18 Iulie 928

p. 668. **Juridic**

Informator: I. Ursachi, Benca

Frați de moșie

„Sînt doi frați cari țin din tovărășie o moșie laolaltă, având pământ, din neamuri străine.

Fără să fie răzăși, sînt laolată, țin averea unui singur om."

Vorba aceasta se aude foarte rar azi.

15 Iulie 928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 669. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu

Informator: I. Ursachi, Benea

„Înainte fetele aveau zăstre din gospodărie. Numai băeții luau pământ. La început fetele aveau drept a lua și bani.

Pe urmă s'a decis să aibă și fetele parte frățească la pământ.

I. Ursachi de 74 ani, spune că a apucat vremile mai vechi"

15 Iulie 928

p. 670. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici: pălimar

„De mult, vitele păşteau primăvara şi toamna libere pe locurile oricui, dela unul la altul împblau.

Azi nu mai e chiar aşa. Azi ai voe să treci şi pe jos şi cu carul spre locul tău, prin locul vecinului, când nu ai nici un alt drum. Dar din astă pricină mai sînt şi certuri."

18 Iulie 928

p. 671. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici: pălimar

„Oamenii s'o băgat pe locu fondului şi care cum şi-a pus un hotar pe acolo o rămas.

Inginerii l-o găsit acolo punând un gard tăind lemne. El a arătat inginerilor hotul locului său.

Erau oameni puțini. Locurile trebuiau grijite, sămănate.

Dosul de munte pînă în apă a fost tot **fond**. Cine-a fost că căşi pe acolo, din bătrâni, şi-a luat **jirebdie lungă**.

Fiecare a luat jirebdie cum a putut."

18 Iulie 928

p. 672. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici: pălimar

„Dacă fecioru-i mai mic rămâne cu părinții. Cel mai mare se însoară, tăți cei mari se răsfiră ca un roiu.

Cel mai mic rămîne în ştiubei, tot cu matca. Cel mai mare se tăt duce. Cel mic trebue să rămînă pîn la bătrânețele părinților să-i ajute, sa-i cate de toate rălele şi necazurile şi de aceea casa părintească e a lui."

18 Iulie 928

p. 673. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici: pălimar

„Dacă vre-un copil are loc părinţesc poată să-l vîndă şi cu banii luați să-şi cumpere altul, după ce întreabă pe frați de nu-l vor sau rudele."

18 Iulie 928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 674. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici, pălimar

„Când băeții sînt mari şi se'nsoară, trebue să-i dai pămînt că n'are cu ce să să susție. Dacă nu s'a dus din casă afară, nu-i trebue pămînt pe numele lui.

Din bună voia lui, tatăl dă locul ficiorului. Inginerii îl măsoară şi apoi tatăl îl pune la tabulă pe numele lui.

Frații se ceartă uneori între ei, se trăg în cheltuieli, fac proces la judecată. Da tot nu se prea întîmplă aşa ceva, doar acolo unde-i moarte gravă şi nu s'a apucat a se împărți pămîntul de către tată copiilor."

18 Iulie 928

p. 675. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici, pălimar

„Fetelor li se dă zestre din pămînt.

În vreme veche, fetele luau pămînt mai puțin.

În casa vecină a fost Const. Tonigar al lui Ştefan Tonigar, singurul lui fecior. Constan a luat o fată de-a lui V. Mîndrilă, om bogat.

V. Mîndrilă a avut vreo 20 fălci de pămînt şi fetii i-a dat o falcie numai.

Dă acum să dă egală parte la băeți şi la fete.

Înainte vreme, Ioniță a dat Mărinchii (...), 1 falce. Ceilalți feciori o rămas:

Andrei cu 5 fălci

Dumitru cu 6 fălci şi casa părintească

Gheorghe cu 4 fălci

Nichită cu 2 fălci

Costan cu 3 fălci

Fetelor li se face zestre din strae şi ale gospodăriei casii.

18 Iulie 928

p. 676. **Juridic** Echipa: Stahl / Negreanu / Costa-Foru

Informator: Mih. Ciupărcovici, pălimar

„Părintele îşi păstrează şi el pămînt după cît are. O parte mai bună şi mai mare îşi opreşte el.

Dacă ajunge bătrîn şi n'o poate munci, are un copil care rămîne să-l îngroape, iară copilul rămâne la urmă cu partea tatălui.

Dacă ceilalți copii dau iscălitură cînd fac contract, pe parcelele primite, la moartea tatălui se bagă în masă.

Văduva tatălui are şi ea parte la pămînt. Căci pămîntul nu-i totdeauna tot pe numele bărbatului ci e uneori cumpărat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Dacă ea n'are pământ, ea ia după cod ¼ parte.

Dacă bărbatul lasă testament, cheamă trei oameni străini din sat, nu neamuri cu soții amîndoi, fac cîteva cuvinte în scris şi acest testament îi dă văduvei drept la parte. Dacă nu lasă testament, nu are drept la pământul soțului."

18 Iulie 928

p. 677. **Social** Octav Gheorghiu

Juridic Inf. Toma Ionel, Pârâul Cailor

Toma Ionel a vândut întreaga lui avere, în părți egale, copiilor şi nevestii sale. A făcut acte prin Tribunal pentrucă azi copii nu mai ascultă de hotărârea părintelui. Nevestei i-a dat pentru că îl slujeşte de 17 ani. Până la moartea lui însă, şi-a păstrat uzufructul pământului copiilor le-a dat numai bani şi animale.

13.VII.928

p. 678. **Juridic** Ion Zamfirescu

Moşteniri

Gherasim Zdrob, gospodar din cătunul Cârligătura are 2 copii căsătoriți: o fată şi un băiat. Dânsul locueşte împreună cu fiul său Tănase Zdrob, căruia i-a cedat proprietatea efectiv, fără însă a o fi loat prin acte. Totuşi casa şi pământul pe care actualmente le munceşte fiul său, îi rămân acestuia, (...) este obligat să-l întrețină până la moarte.

Fetei i-a constituit toată averea pe care trebuia să i-o dea, aşa că după moarte nu-i mai revine nimic din patrimoniul părintesc.

16.VII.928

p. 679. **Juridic**

Informator: Vasile Țimpău, Cârligătura

„Casa bătrînească rămînea la fecioru cel mic.

Ion, frati-meu mai mare, a avut două gospodării, una a avut de la Chirilă, alta dela tătuca şi amîndouă le-a prăpădit c'a fost bețiv.

Eu, Vasile, a avut altă gospodărie în Breaza, de aceea nu am rămas cu casa bătrânească."

17 Iulie 928

p. 680. **Juridic**

Înzestrare

Informator: Mihai Samson, 86 ani, F.M.

„La feciori este toată puterea, şi din vite şi din pământ.

Femeia însă **îşi duce zestrea cu carul**. Ei nu i se dă pământ decât foarte puțin. Băiatului 200 folcii, fetii numai 2 – 3. Dar amu am auzit că şi ea ia parte frățească."

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

I se pare că nu e drept pentru că femeia ia straie mult mai multe decât ficiorul.

Ficiorului celui mic totdeauna i-a rămas gospodăria părintească, pentru că el sprijină pe bătrâni . Şi amu cred că este tot aceiaşi lege ca cel mai mic să ia mai mult.

Cum împarte părintele zestrea ficiorilor aşa rămâne. Dacă ea el câţiva martori, apoi nu mai poate ajuta nici judecătorul la nimic.

18.VII

p. 681. **Juridic** Mihai Samson

Jirebie (cu accentul pe penultima silabă) este o bucată de pământ îngustă şi lungă

Delniţă nu ştie ce este

8.VII

p. 682. A fost obiceiul ca de la Ziua Crucii înainte de Sf. Dumitru cu 6 săptămâni să umble vitele slobode, unele pe locurile altora. Dar de vreo 20 de ani a pierit obiceiul.

Ca să treci singure prin locurile vecinului la locurile tale, ai voie dacă n'ai drum.

Peste iarnă nu e nicăieri „poprit" drumul. Dar de îndată ce s'a desgheţat şi până nu s'a cosit iarba, este poprită trecerea.

18.VII

p. 683. Pe malul stâng ereau locurile de baştină, dar după ce s'a câştigat procesul cu Cămara, pământurile Fondului din dreapta râului ia împărţit. A luat fiecare care cum a putut; **s'a aruncat** pământul pe gospodării. Care a fost lucru de moşie a luat munţi întregi, fără să gândească la banii impozitului. A mers pe ploi până unde a putut străbate. Nu există legătură între mărimea contribuţiei la bir şi aruncătoare.

18.VII

p. 684. **Juridic** Negrean

Informator: Vasile Ţimpău, Cârligătura

„Grigore Ţimpău a dat zestre fii sale Arsenia, maica me, căsătorită cu Costan Ţâmpău, tătuţu meu, 100 fălci zestre pe pârâul Timăn. Mama a dat la o fată a ei, Ileana, soră-mea, zăstrea ei dă pământ. Ileana a murit şi cumnatu meu beţiv, a vândut locu pe petreacere."

17 Iulie 1928

p. 685. **Juridic**

Informator: Vasile Ţimpău, 90 ani, Cârligătura

„Pământul Ţimpăilor a fost pe vremuri aşăzat la un loc (laolaltă) în Fundul Moldovii, peste tot satul, pe Dealul Negru.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

14 Iulie 928

p. 686. **Juridic**

Informator: Vasile Ţimpău, Cîrligătura

„Fraţii cei mari se gospodăresc, fac copii, casă. Cel mic cată de mai aproape de mamă, de tată. Cel mare cată de a lui. Pe cel mare îl ajută părinţii şi fraţii, da de cel mic nu cată cei mari şi de aceea i se cade ce rămînea cu partea lui şi cu casa părintească".

p. 687. **Juridic** Echipa XI

(Succesiune testamentară)

Informator: Nistor Şandru

Este obiceiul ca părintele să facă o egală împărţeală a fondurilor şi bunurilor sale tuturor copiilor, băeţi sau fete.

De aceea tatăl său, Gavrl Şandru, n'a făcut deosebirea după sex, în ceea ce priveşte fondul de împărţit; **a părtinit însă pe băeţi dându-le părţile mai apropiate de casa părintească**, iar fetelor cele mai depărtate. La căsătorie a înzestrat pe fiecare dintre copii, nu însă cu părţi egale,

p. 688. dar după războiu, când cel mai mic devenise şi el „**de minte**", copiii s'au înţeles cu gavril asupra împărţirii egale, şi acesta a înfăptuit în faţa notarului un testament, poprindu-şi el o parte, pe care s'o dea aceluia dintre copii, care-l va ajuta mai mult.

Această parte a sufletului a dat-o lui Nistor Şandru, pentru că acesta l-a ajutat mai mult, refăcând casa bătrânilor.

Nistor se consideră proprietar al acelei părţi, pentru că el plăteşte toate dările, tatăl său având numai folosinţa

p. 689. unui simplu uzufructuar.

14.VII.928

Pârâul Colacului Ovidiu M. Sachelarie
Petre Constantinescu

p. 690. **Juridic** Alfred C Ionescu

„Oamenii pe aici nu prea merg la proces. (...) procesele se judecă la Câmpu-Lung.

Înainte vreme, la bătrâni, dacă se luau la ceartă, ei singuri se judecau.

Dacă erau gospodari mai temeinici şi mai bătrâni, mai statornici, dacă aveau ceva între ei „singuri se puneau la învoială", se împăcau singuri.

Era mai bine, căci nu se făceau cheltuieli mari."

Informator: Tănase Ţimpău / Botoş / 15 Iulie 1928

p. 691. **Juridic** M. Dărmănescu / E. Bernea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Mihai Herceag stăpânește împreună cu fii săi căsătoriți averea laolaltă, nefiind încă împărțită.

14.VII.928

p. 692. M. Dărmănescu / Bernea

În privința înzestrărilor, Vasile Șuiu ne spune:

„Un părinte bun înzestrează și pe băiat și pe fată la fel."

Fata trebue să aibă în plus lucrurie de casă, lăicere, plocăzi, țoluri, miniștergurí, năfrămi.

p. 693. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Vasile Grigorean (Centrum, ani 45)

Mie mi-a dat întâi loc tata și am făcut casă pe el, cu lemn cumpărat din pădure și pe o țâr de loc am clădit casa ista a mea. Ți ni-o dat tata la tăți înainte de a ne însura câte o țâr de loc. Că așa e obiceiul să aibă casă băietul și fata straie. Și moșneagul când s'a simțit slab a mers la Câmpulung și ne-o făcut la tăți părți egale la el și o oprit la toate părțile uzufruct și după moarte om luat fiecare ce o mai rămas după cum le-o împărțit bătrânul, da el la tăți ne-o dat la fel."

* Vezi istoricul familiei Grigoreanu (echipa Georgescu, Cotaru)

p. 694. **Juridic – Înzestrări** Georgescu / Cotaru

Aneta Pomuhaci, ani 45, Fundul Moldovei de Sus

„Tata ne-o dat la toate când ne-am măritat da nu la nuntă, ne-om luat (...) care ne-o dat și loc și ghite și di tăte. Fără act ne-o dat că nu era obiceiu să să facă act și ne-o giuruit la tăte la fel. Da' so-mii care o luat pe popa i-o dat mai mult, că așa se cuvine la domni; i-o dat mai mult pământ și lucruri de casă, mobile și i-o dat fără act.

* Vezi Procesul familici Leuștean (Echipa Georgescu, Cotaru)

p. 695. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Nistor Andronicescu stă în casa dată lui când s'a însurat, pe care i-o giuruit-o. „O spus că ni-o dă nouă cu vre-o 10 martori, la logodnă. O avut avere și tatăl și mama și tatăl o murit. Iar mama și-o păstrat averea ei și o cuhnie în curtea băiatului. El nu are obligație s'o întreție, pentru că are avere personală.

p. 696. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Ion Poenaru a dat la toți copchii la fel, pe cel mic l-o oprit lângă casă să-l ajute. Și i-o dat mai mult casa, să vadă de el.

p. 697. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

„Stratan Leuștean are un copil din flori pe Razulea Blidar, pe care a înzestrat-o acum deși are 6 ani, cu o falce de pământ să aibă când o fi mare. Sus numitul s'a căsătorit cu altă persoană și a luat zestre 10 fălci de pământ. Socrul său a dat în mod egal la ambele fete

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

(nu are decât două). Şi şi-a oprit pentru el casa şi loc pe care-l va da celei ce se va lipi de el când nu va mai putea să muncească. Înzestrate sunt prin giuruială, fără act. Pentru ca să vadă de el lucru greu (spune fata lui) poate fi şi străin

p. 698. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Odochiţa Leuştean „La nuntă nu e vorba de zestre, soţul meu n'o vrut să iee nimic de zestre, a spus că nu-i trebuie nimic. Dar după moartea mamei ne-o venit prin act, din averea ei câte 6 fălci (mie şi soră-mii) Dela tata nu suntem împărţiţi stăpâneşte el singur şi după moartea lui ne-om împărţi; acum stăpâneşte el tot şi o să le lase tot egal."

p. 699. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Petre Andronicescu, de ani 80

„Am dat la tăţi copchii la fel le-o dat cu giuruială şi Zenovici Toader Poenariu pe lângă partea ei de zestre îi mai dă şi casa unde cată el ca să vadă de el. Ea e şi fata cea mai mică şi cu care se împacă mai bine moşneagul, care nu pare să mai aibă multe zile. Împărţirea averii le-a făcut-o la fiecare când s'au însurat şi casa a lăsat-o mai târziu Zenoviei care s'a întors dela bărbatul ei la bătrân. Astfel ea are două „căşi" după moartea bătrânului. El zice că i-a dat casa Zenoviei cu act.

p. 700. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Nistor Andronicescu a înzestrat pe Domnica, măritată cu Leonte Hasnaş, prin „giuruială" adecă hotărându-i 50 de fălci pământ. Fiind o singură fată, ea va moşteni normal toată averea şi nu are nevoie de act special (dicător).

p. 701. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Maria Mândrilă de ani 60 ţine în casa bătrânească pe fecior, are două fete măritate pe care le-a înzestrat cu pământ de casă, casa şi-o păstrează lor. Zestrea e dată prin „giuruială", nu le-o făcut act la nici unul. Dacă o duc bine cu băietul i-o lăsa casa, altfel cum o vrea Dumnezeu ar face. Băiatul e cel mare, mai are două surori măritate însă la „casele" lor.

p. 702. **Juridic – Înzestrări** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Mihai Blidar are două fete; l-am întrebat cum o să le înzestreze, mi-a răspuns: Egal la amândouă şi să nu fie ceartă, şi cât trăiesc eu la Câmpulung. Dar casa cui o dai? La cea mică pentru că e mică, şi cum o s'o las în altă parte?"

Şi să le dău cât trăiesc eu, ca să nu se certe, da le dau în folos, nu cu totul după moartea me or stăpâni tot. Cu act şi în folos, nu cu stăpânire deplină.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 703. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Trifina a Catrinei Uța: de 11 ani lucrează, de când era mătătică, spală cămeși, aduce lemne, ține (...), și când mamă'sa se duce cu ziua la palogul lui Chifor Andronicescu, ea stă la casa acestuia și i-o păzește.

Are un frate Chirilă de patru ani, care nu face nimic, pe când ea și pe când era de seama lui Chirilă fie că mișca un lemn la casă.

Alt frate Stratan, de 14 ani e slugă la Gheorghe Horcearg; de când avea 10 ani a intrat la stăpân, la Mițucă Borduhos, îi dădea un rând de straie (și bundița intră tot aci) și mâncare, drept leafă. Păzea vacile, dar când Burduhos

p. 704. le-a dus la stână în sus, n'o mai avut nevoie de el și a intrat acum două luni, după Paște, la Hârceag unde păzește iarăși vacile.

Și dă și acesta un rând de straie și mâncare, precum și opinci drept leafă.

Băiatul a învățat carte, dar puțin pentru că a fost bolnav și l-o scos din școală.

Trifina a trecut în cl. III și are de gând să urmeze tot cursul primar. Când face posne capătă bătae, dar rar și ascultă.

p. 705. Tatăl e mort, mamuța văduvă și nu s'o mai măritat. Tatăl a murit acum 6 ani și n'au nimic.

Sărăcia îi îndeamnă pe tăți la muncă. Și mama sa pentru ca să-i întreție, muncește aiurea cu ziua.

p. 706. Oreste Țimpeu fruntaș din sat, nu are decât un băiat pe Ghiță, care merge la anul la școală.

Tatălui săi îi e tare drag și vrea să facă un om mare dintr'ânsul. Are de gând să-l dee unui frate al lui, din Câmpulung – judecător acolo, pentru ca să se ocupe de el.

Ghiță nu prea capătă bătaie, căci ascultă de cuvânt. Și nici treabă nu face, căci nu e nevoie de el. Se joacă cu cămărașii lui peste toate plaiurile Fundului, cum zice el

p. 707. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Palachia lui Nicolae Ciumău are 5 copii. Doi gemeni, Ștefan și Vasile de trei ani, au crescut bine și sunt ascultători. Trebuiesc încă îngrijiți, de unde conflictul cu ceilalți frați în special cu Ștefani de 7 ani, care nu-i bună, se poartă rău, nu vede de copii, de frații ei.

Și bate și se joacă pe drum, nu stă cu ei și nu vrea să facă nimic, aduce oțâr de apă, de lemne, dar mai mult de frică.

Mănâncă bătaie dela mamă și dela tată cu verguța și mai mult dela mamă, dacă n'ascultă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 708. O copilă Margareta, de nouă ani e slujnică la Botoş, la Ulemi vara şi iarna merge la şcoală, în clasa III. E slujnică la un copilaş, îl leagănă şi vede de el şi câştigă 150 lei pe lună şi mâncare.

O poartă la şcoală la Botoş, aşa că rămâne şi pe iarnă slujnică pentrucă e ascultătoare.

E ca mai bună în casă, ascultătoare, harnică şi foarte dragă părinţilor.

p. 709. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Irina Străjeri are o fată Titina, orfană de tată, mort în răsboi, mama nu s'a mai măritat.

Titiana a trecut în clasa III, învaţă mai bine, ţine cărţile în rânduială, e bună cu copii ceilalţi. Nu se prea joacă, nici cu băieţii, nici cu fetele, căci o pică, o pălesc. Mai mult de-a mălaiul: iei o ţandăr şi-o păzeşti, cine o găseşte, o păzeşte el, şi zice că o mâncat-o mălaiul, când nu găseşte ţandera.

p. 710. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Pinter Şandru are un băiat, Octavian, tare cuminte. Scrie bine, e curat, învaţă bine, ţine cărţile în rânduială şi nu se bate cu nimeni şi nu suduie, şi nici vorbe rele nu zice.

El are o soră Glikeria, în cl. VII, cu ea cântă şi învaţă cântece noi şi taine.

O luat-o de suflet unchesu său, Andrei Popovici şi o dă la şcoală mai departe, că-i tare cuminte.

p. 711. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Irodica Hasnaş, are încă trei fraţi dar părinţii ei nu stă în Fundul Moldovei, ea locuieşte cu moşica. Mama ei a fost singura fată la părinţi, s'a măritat aiure şi moşicăi îi e urât singură; ea o ţine lângă sine pe Irodica.

Fetiţa învaţă la şcoală. Spune de profesară că nu e tocmai bună, e slabă şi doctorul i-a găsit viermi. Deşi e nepoţica senatorului Andronicescu şi nu sunt neamuri sărace, umblă cu picioarele goale prin ploaie şi tremură de frig.

p. 712. **Familia – Copii legitimi** Elvira Georgescu

Copiii Ilenei Mândrilă. Are două serii. Dela primul bărbat pe Andronie Andronicescu. Acesta a sfârşit clasele primare. Mama sa nu vrea să-l dea mai departe că n'are cine-i ajuta la muncă. Şi apoi copilul are avere dela tatăl său, o casă, loc şi bătrânii săi adecă bunicii dinspre tată poate o să-i mai dea ceva.

El s'ar îndemna, dar face cum vrea mama lui.

Pe cei trei fraţi ai săi vitregi îi ţine de scurt şi ei îl ştiu bine de frică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 713. **Familii – copii nelegitimi** Elvira Georgescu

Toader Drăgan are o fată Ileana, orfană de mamă, creşte cu mamă vitregă, trece în clasa III; e obraznică şi fură. În şcoală a furat mănuşile unei copchile şi o găsit-o în mâneca sumanului profesoara. A mai furat la şcoală plomb, gumă, fură dela toate fetele şi învaţă pe băeţi vorbe de ruşine, să-i suduie de cruci şi evanghelii, chiar pe un băiat de cinci ani. Copchila e tare mârşavă după expresia colegei ei **Tritina Uţa**.

p. 714. **Informaţii** I. Manta-Roşie

Socialul

Margareta lui Florea şi Traian Pomăhaci – Botoş

Când se întâmplă – şi se întâmplă f. des – ca o fată să aibă un copil din flori, două lucruri se pot întâmpla:

1) tatăl copilului se căsătoreşte cu fata „greşită" şi atunci toată lumea e mulţumită; sau

2) tatăl copilului **nu vrea** să se căsătorească cu amanta sa: atunci sau de bună voie sau în urma judecăţii, dă fetei 20.000 lei sau mai mult, după cum e de bogat flăcăul, şi astfel înzestrată o ia un altul.

În asemenea ocazii, la judecată, proba administrată este jurământul fetei. Foarte interesant e faptul că niciodată un flăcău vinovat **nu jură** contrariul.

Se mai întâmplă ca un copil din flori să rămână bunicilor dinspre mamă – am văzut eu însumi la Miron Mândrilă.

15.VII.928.

p. 715. **Familia** L. Constante

Siminică Mândrilă

Vatra Satului

Năşia e considerată ca rudenie foarte apropiată – în special – cea de botez.

Nu se permit căsătoriile între fini şi naşi, între copiii acestora şi nici între cumetri. Se zice aci că cel mai fericit lucru pentru naş e să-i moară finul îndată după botez, ca astfel „să fie în cer un suflet curat să se roage pentru el." Toate cheltuielile şi îndatoririle la înmormântare îl privesc pe naş.

De pildă M. Ciumău a îngrijit de înmormântarea celor doi fini gemeni morţi îndată ce s-au întors dela botez.

A cheltuit pentru masă, pomeni şi rugăciuni

I / VIII / 928

p. 716. **Familia** M. Focşa / D. Păun

Casandra Meghiş (Cârligătura)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Nuni – nu mai au nici o obligație morală sau materială față de fini, după ce i-a cununat. De asemenea, singura îndatorire a finilor e de a duce colacii după un timp anumit, fără ca moralmente să fie întrucâtva de miri. / 30 Iulie 1928

p. 717. **Familia** M. Dărmănescu / L. Constante

Chifor Andronicescu

Privind atitudinea mirilor în biserică și în special a miresei ne spune: „Înainte vreme mireasa plângea adevărat, acum se bucură și ridică capul sus ca un soldat". / 22 / VII / 928

p. 718. **Social** M. Dărmănescu / M. Focșa

primar Gavrilă Grâncu

Problema feminismului

La propunerea unor „gospodine" în Comitetul pentru bibliotecă, dl. primar ne răspunde: „Destul că ne turbură acasă, să ne mai turbure și aici?" / 23.VII.928.

p. 719. **Socialul (concepții morale)** Al. Claudian

Informatoare: **Rahira Scurtu, 58 ani, căt. Arseneasa și observații generale**

Văzând că o femee încearcă să ascundă la statistică un copil „din flori" (ca mulți alții, un copil al războiului), Rahira Scurtu insistă să fie trecut și el **că el n'are nici o vină**. Un preot din Câmpulung ar fi spus că copiii aceștia **n'au drept la școala de orfani**. Atunci ea –a întrebat: **Da așă să fie voia lui Dumnedzău? Da cu aștia ce să facem? Să-i țipăm de pe punte în apă? Că noi nici n'am crezut că or să mai vie înapoi bărbații acasă.**

18 Iulie 1928

p. 720. **Familia – Căsătoria (opoziții la căsătorie)**

Inf. **Rusu Ștefan**

Dacă se întâmplă să fi trăit feciorul cu cineva și să fi avut copil, poate să vie văduva / fata cu care a avut copilul fără să fie căsătorit și să-i strice căsătoria chiar în biserică și lumea-i dă dreptate pentru că el își recunoaște copilul pe care l-a avut și atunci sau se strică eventualul plan de căsătorie, sau îi dă o despăgubire bănească, după ce se judecă. Dar în ziua ista nu se mai face căsătorie. Se poate împotrivi la noi mireasa sau părinții mirilor și chiar aici în biserică. Și atunci nu se mai face căsătoria.

p. 721. **Educație** X. Costaforu – L. Constante

Familia

Veronica Poenari, 6 ani, știe să numere, a început să cunoască literele cu ajutorul tatălui ei, căci la toamnă intra în clasa I

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

prim. Ştie să facă găurele şi să coasă – cât poate un copil de 6 ani, - ajută în casă, îngrijind de frăţiorul mai mic şi ducându-se la băcănie.

Rugăciuni nu ştie. Cunoaşte doar semnul crucii. Se joacă mult cu păpuşa şi ar dori să aibă una mai mare.

31 / VII / 928.

p. 722. **Familie** X. Costaforu – L. Constante

Educaţie

Sofronia Poenari face în diferite rânduri observaţii fetiţei ei Veronica să spuie „poftin" în loc de „ce" căci se cuvine să se poarte frumos cu lumea.

31 / VII / 928

p. 723. **Familia** M. Focşa

Ileana Herlea (Cârligătura)

Asupra educaţiei

Eu nu pot să împiedec copilul dela joc. Copilul trebue să aibă libertate, căci altfel nu i se dezvoltă creerul. Şi tare aşi vrea să-i văd învăţând, să văd că pot s'aştept ceva dela ei.

24.VIII. 928.

p. 724. **Familia** L. Cnstante

Fata la horă

Suzana Zdrob

Fetele nu pot juca la horă decât dacă sunt poftite de băeţi. Fiecare fată joacă de obiceiu cu flăcăul care i-e drag. Dacă se întâmplă ca acela să nu ia parte la horă atunci fata nu joacă de loc.

Moaşa Suzana Zdrob adaugă: astăzi băeţii sunt tare răi. Nu le iau decât pe cele care li sunt dragi sau de care sunt legaţi de vre'un interes material (zestre mare). Fetele urâte stau ce stau deoparte la horă. Acestea sunt confirmate şi de Saveta Blidariu.

22 / VII / 928

p. 725. **Familia** M. Focşa / D. Păun

Casandra Merchiş / (Cârligătura)

Întrebată dacă-i pare bine că-şi mărită fata, mi-a răspuns că nu, deoarece pierde un ajutor – braţe de muncă – de-aci aprecierea, valorificarea economică a copiilor.

30 Iulie 1928

p. 726. **Familia** Domnica Păun

Informator: Ileana a Gh. Frâncu

Fetele de azi se mărită prea tinere, nu se pricep să ţină o gospodărie. Înainte fata trebuia să ducă gospodăria părintească şi să-şi facă zestrea. Căuta să-şi facă o zestre cât mai bogată, fiindcă la nuntă, când se punea zestrea, mirele o arăta tuturor şi era mare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ruşine, mai ales pentru fată mai cu stare, să nu aibă zestre frumoasă. Azi n'au altă grijă decât să se ducă la „strânsură" (horă) şi să se joace cu băeţii.

Şi bărbaţii sunt de vină, că se uită

p. 727. **Familia** D. Păun

Informator: Ileana a Gh. Frâncu

mai mult la cele ce nu's gospodine ci se ţin mai mult cu găteală. Nici de gospodărie nu se mai îngrijesc. Oamenii se vede că n'au stricat cu politica de stau mai mult la cluburi şi la cârciumă la discuţie şi nu mai au interes pentru casă.

L. 30 Iulie 1928

p. 728. **Familie** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Copii naturali

Povestite de Ilie Puc (Centrum) (de ani 70)

Suzana Varga de ani 28 are un copil natural de şase ani, Willy şi a avut înainte de a se mărita o fată, pe care ar fi morât-o de cum a avut-o; ca să scape de ea ar fi venit în grădina lui lie Puc, să o îngroape sub (...) lui. El ar fi întrebat-o ce îngroapă acolo, iar ea n'a vrut să-i spuie.

Puc a desgropat şi a găsit o copchilă grasă, frumoasă, pe care a arătat-o jandarmului şi i s'a făcut anchetă şi e dată Suzana în Judecată.

Bătrânul Puc a pus în curtea lui o cruce deasupra locului unde e îngropată fata Suzanei Varga într-o ladă.

După această poveste bătacă între Suzana Varga şi actualul ei soţ legitim, care a avut ca urmare intervenţia din nou, a jandarmului.

16.VII.928

p. 729. **Familia** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Copii naturali

Povestite de Elisabeta şi Maria Ion Blidar (Centrum)

Elisabeta lui Ion Blidar de ani 29 are cu Stratin Leuştean o fetiţă din flori, Evdochia de şase ani. Tatăl nelegitim, azi însurat cu altă femeie, şi-a înzestrat pe Evdochia nelegitimă cu o falce de pământ.

Zice: N-a avut minte, a plecat slugă în toată lumea şi Leuştean, care era bine, bine, era comic, i-o spus c-o ia şi ea a crezut, săraca.

Era atunci de 22 ani.

La 28 ani a crezut pe Eftimie Brumă, care i-a spus că o va lua şi are dela el o altă fetiţă, Rufalea de un an, care e tot bolnavă. Azi nu mai vrea să-l ia (şi nici el probabil pe ea). Ea invocă motive

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

precum că e beţiv şi stricat. Nu-i mai trebuie bărbat să-şi lege capul. Ea să-şi crească copiii şi să trăiască pe lângă ei. Zice: Cine s'o mai ia acum şi săracă şi cu doi copii şi aşa cu poveste. Că dacă era cuminte tot avea şi ea un noroc.

Că fără minte şi cu copii îi e tare greu; acum să-i ajute şi lui tată-său la munca câmpului,

16.VII.928

p. 730. iar de copii îi vede acasă mamă-sa.

Tată său e om serios şi tare i-a fost greu când i-o făcut de râs Elisabeta, că la uşa ei nu a bătut băiat şi nu s'a pomenit să glumească cu ei.

Are un băiat cumsecade care s'a însurat cum trebuie, n'a făcut nimic rău.

Şi încă o fată, care dacă o avea minte ea baremi, s'o mărita cum trebuie şi-o trăi bine.

p. 731. **Familia** Dra Elvira Georgescu / Dra El. Dărmănescu

Familia Stratan şi Reveca Leuştean

p. 732. *Informatori*: Stratan Leuştean / Dumitru Leuştean / Reveca Leuştean / Odochiţa Leuştean

Familia Leuştean locuieşte pe Pârâul Timen, în Vatra Timenului, în casa bătrânească a decedatului primar Toader Leuştean, care a fost căsătorit de trei ri, a avut cu totul 27 de copii, dintre cari trăiesc opt copii. Cele dintâi soţii ale sale au murit de cancer. Cea din urmă trăieşte. S'a măritat cu primarul când avea 29 de ani şi el peste cincizeci, avea o serie de copiii înşuraţi*.

Fiind om bogat le-a măritat pe fete şi le-a înzestrat bine şi nunţile lor spune ultima sa soţie, Odrechiţa**, crau vestite în sat. Când primarul s'a însurat cu ea nu au făcut aşa de mare petrecere pentru că el mai fusese însurat. La ea acasă a fost toată ziua joc. Iar la primar acasă numai o masă cu neamurile. Încolo nimic.

Din a doua serie de căsătorie a primarului s'a însurat numai un băiat, cel mai mare dintre ei, Stratan, după moartea primarului şi după ce îşi făcuse armata.

p. 733. Când Stratan era acasă, înainte de a pleca în armată a avut un copil nelegitim cu Saveta Ion Plutara, anume Nupalea*. Aceasta era servitoare la ei şi bătrânul ştia că fiul său are un copil nelegitim.

Dar nu urma de aici obligaţia unei căsătorii pentru că ea era nătângă şi săracă şi el tânăr şi neisprăvit.

---

* (pag. 732) Vezi Istoricul şi Averea familiei Leuştean

** (pag. 732) Vezi genealogia familiei Leuştean

* (pag. 733) Vezi fişa „copii naturali" ce spune Saveta şi mama sa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Când s'a întors din armată el s'a interesat de copilul său natural, i-a dat zestre o falce de pământ să-şi facă casă**. Moşia lui Ion Blidar mărturiseşte că şi azi lui Stratan îi e dragă fata şi-i dă zaharicale şi se interesează de ea. Şi nevasta legitimă a lui Leuştean, Raveca născută Heghea din Botoş, ştie de copchilă şi nu are nimic de zis şi o ajută şi ea şi pe Saveta şi pe copchilă, care stau la bunicul lor, Ion Blidar.

Stratan este bazat de fruntaş şi nu se putea însura cu o fată săracă şi urâtă, dar ea a crezut şi astfel a avut pe acest copil nelegitim.

Reveica Heghea din Botoş, s'a măritat la vârsta de 18 ani, a fost luată

p. 734. în căsătorie de pe băncile şcolii, din dragoste.

De fel din Botoş, părinţii ei sunt bogaţi şi nu are decât o soră, măritată şi ea.

Raveica a fost crescută de soţia tatălui său, care este a doua sa soţie şi mamă vitregă Raveicăi. Aceasta era de câteva luni când s'a însurat tatăl său, şi a fost foarte bine îngrijită, astfel că vorbeşte cu respect şi grije de mama sa vitregă, pe care o priveşte ca pe propria sa mamă: „că ne-o crescut de mici".

Cu soacra ei, Raveica trăieşte foarte bine, îi zice „mămuţă" şi ceea ce e special e că nu e Odochiţa mama bună a lui Stratan, ci este a treia soţie a lui Toader Leuştean şi deci mamă vitregă lui Stratan. Dealtfel, rolul ei în casă este cu totul mărginit, separat, pentrucă cu toţii sunt uniţi pentru a rezista procesului pentru averea rămasă dela răposat, ai primei serii de copii din prima căsătorie* a lui Toader Leuştean.

Cu părinţii Raveicăi din Botoş trăiesc în cele mai bune relaţii.

p. 735. Zestrea dela ei a primit-o Stratan după ce s'au şuat şi care constă din 10 făci pământ.

Se văd în fiecare Dumineca şi îşi fac reciproc vizite. Petrec laolaltă toate Duminicile.

Stratan nu a fost înzestrat cum e obiceiul, când s'a însurat murise bătrânul şi urma să împartă averea între ei.

În casă trăiesc cu a doua serie de copii, reprezentată de fratele bun de mamă şi de tată, al lui Stratan, Dumitru, şi de a treia serie, reprezentată de Samson.

Înzestrarea Raveicăi s'a făcut prin „giuruinţă"

** (pag. 733) Vezi fişa înzestrărilor.

* (pag. 734) Vezi Istoricul şi averea lui Toader Leuştean.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Motivul căsătorici, susține Stratan, că a fost dragostea.

În casă venitul avetii (...) că bărbatul ei, şi ea tot îi vre lui, astfel că nu există decât un buget, al soțului.

p. 736. Au un copil de nouă luni, de toată frumusețea şi pe care spune mumă'sa că-l iubeşte mai mult tatăl, pentru că nu-l vede tătă ziua decât ea, care-l vede tot timpul.

Copilul e cu adevărat îngrijit şi ținut curat şi a crescut bine. E vioiu şi pare sănătos.

Familia păstrează tradiția, de altfel cum este şi firesc să o aibă, având de bunic pe Toader Leuştean, fost primar şi om de vază.

Copilul poartă numele moşului său care vorbeşte frumos părinții lui. „I-am pus numele tatuții, căci ce alt nume era să-i dăm?"

Sunt conştienți de valoarea lor în sat, precum şi de trecutul lor.

p. 737. **Fragment de convorbire** D. Păun

Zenovia Gregorian / Măriuca Samson

X.C.F. – Trăiesc bine femeile la casa lor?

Z.G. - Nimeni nu ştie în casa omului cum e, decât Dumnezeu. Că atunci când intră cineva în casă se face linişte. Doar dacă s'a afla o femee răutăcioasă ce s'a băga peste om, atunci se face gâlceavă.

X.C.F. – Sunt femei de astea pe aci?

Z.G. - E o femee alături la a treia casă, care face gâlceavă între oameni. Noi nu ne ducem niciodată la ea. E o babă. Trai mai fericit nu se află, dacă nu se bagă nimenea. Pe la Dumneavoastră trăiesc bine?

X.C.F. – Şi mai bine şi mai rău, după cum dă Dumnezeu.

Z.G. – Jidanii tare trăiesc bine între ei, şi Nemții. Şi românii doar dacă n'ar bea dar dacă bea-i mai rău. Dar fără băutură, tare se iubesc.

Era vestit în toată lumea, ce bine trăia satul nostru înainte de răsboiu, la Austria. De când o venit slobozenie de divorț dela România e mai rău.

p. 738. Cum nu se înțeleg, iaca se despart, şi stau mult cu procesul, şi care n'are parale stau aşa. Înainte dacă se afla că omul îşi bate femeea, căpăta „strof" mare. Era tare „diţiplină" la Austria, tare frică mare. Amu i-o lăsat pe oameni mai în voia lor. S'o întâmplat oameni bătrâni să trăiască 20 ani ş'apoi să se strâce. Dar s'o'nturnat înapoi tot la cea dintâi. Şi dacă să află vina şi iese la lumină, tot să mai iartă.

Pentru femeile cari n'au băeți, amu e mai bine la România. La Austria dacă muria bărbatul, pe femee o scoteau din casă, şi din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

avere îi dădeau un sfert în bani. Amu femeea ia o jumătate, şi nici afară din casă n'o dă. I tare bine.

X.C.F. – N'ai avut copii?

Z.G. - Eu am vrut să am copii, şi-am umblat şi pela doftori, dar nu s'o putut. Poate nici leacuri n'am luat când trebuia. Şi înainte de răsboiu aveam mare scârbă, că dacă mi-ar fi murit bărbatul rămâneam aşa. Ş'apoi cine nu iubeşte copiii, dacă aşa o lăsat Dumnezeu.

În timpul răsboiului Ruşii au fă-

p. 739. cut multă batjocură. Nu ştiai că's ofiţeri sau soldaţi. Rar era vreunul care dacă-i spuneai să se de'ncolo să se potolească. Doar Ungurii de au mai făcut, dar ca Cerkezii dela Caucaz, şi Donski n'a făcut nime.

D.P. – Ce face bărbatul dumitale?

Z.G. – Apoi ce ştiu eu. Eu îs de gen femeesc nu bărbătesc. N'am mintea lui. Dar dacă face gard îl ajut, îi lucru bărbătesc, şi dacă-l să-mi aducă apă, îi lucru femeesc, şi de-mi ajută la pânză, tot aşa. Că dacă n'a face, apoi trebue copil pe lângă casă.

X.C.F. – Nu iei un copil de suflet?

Z.G. - Şi pe mine de m'ar lua cineva ar fi bine. Nu? Să am folos şi de aici şi de acolo.

X.C.F. – Nepoţi ai?

Z.G. - Am nepoţi cât păr în cap. Până la răsboiu tare îmi plăceau copiii şi de jidan şi de ţigan, îi luam în braţe şi-i sărutam. Dar când am văzut ce au făcut Cazacii, cum se trăgeau şi urlau copiii, pare că mi s'a făcut jele şi scârbă.

D.P. - Şi acum nu-ţi mai plac?

Z.G. - Numai trei minutem ş'apoi mi-aduc aminte că n'am şi-mi vine să mă întind la pământ şi să plâng. Nu pot să-i iubesc

p. 740. aşa de tare, dacă n'am făcut nici unul, să văd măcar cum se face. N'am nici o hasnă să mă'ntind la pământ şi de moarte.

X.C.F. – Trăieşti bine cu vecinele?

Z.G. - De' că eu îs mai bătrână. Aceasta-i femee cu cinci copiii, tare blajină. Pe astălaltă, a lui Valah, o lasat-o bărbatu şi s'o dus cu alta. Dacă nu s'o gândit la Dumnezeu. Asta cu copii are bărbat harnic. Îs o leacă rude.

X.C.F. – Nu-i iei un copil?

Z.G. - Apoi nu, că numai amu sare peste gard. Când om fi mai bătrâni, apoi om vede noi. Că de copilul altuia trebue să ai mai multă grijă ca de-al tău. Dacă Dzeu aşa m'o lăsat, apoi stau cum o dat Dzeu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

D.P. - Se înțeleg bine oamenii între ei?

Z.G. - Tot nu-i în case liniștea aceea ca înainte de răsboiu. Oamenii acolo s'o învățat într'un fel, femeile aci altfel. Atunci când or venit o fost mai ales rău tare, că nu să'nțelegeau și mare scârbă de ce au găsit. Era tare rău că nu era nici păpușoiu, nici ce mânca.

D.P. - Dar dumneavoastră ce mâncați?

Apoi mai așa! Lapte prins, așa cum îi mămăliga, vara acru, iarna dulce.

p. 741. Apoi mămăligă de barabule, brânză de oaie (caș). Mănânci când poți, cum te-ai învățat și cum ți-i treaba. Că dacă omul se duce la cosit de cum se luminează, apoi mănâncă odată pela 7 – 8 și apoi pela 11. Dacă-i la fabrică, apoi trebue să mănânce când pleacă dimineața, pela 6. Că la fabrică munceşti dela 6 până la 6, da la muncă, lucrezi de cum se luminează până se face seară. După masă se stă un ceas de mai fac o tâgară. Numai dacp e polog și e a ploaie, atunci mănâncă repede și lucrează iar.

D.P. - Se întâmplă ca după ce s'au însurat, oamenii să se înșele?

Z.G. - Apoi că cred că asta-i în toată lumea. La dumneavoastră nu-i? Și dacă greșește nevasta să mai iartă. Numai Cazacii spuneau că la ei dacă merge un bărbat, și cu treabă la alta acasă, nu mai trăește cu femea din casa cea. E așa un fel cum e la Turci. Ori îs vecini în hotar?

C.F. - Da, o leacă.

Z.G. - D'apoi de-aia. Da la Turci se zice că au și șapte neveste, dar la Cazaci nu poate ave decât una. (Vin încă trei femei, dintre cari Mărinca Samson intră în vorbă și ea)

D.P. - Da fetele sunt cinstite până a se mărita?

M.S. - D'apoiDumnezeu le știe. Că așă mă întreba un domnișor la nunta ceea, că de ce-i una cu cunună și alta fără cunună? D'apoi fiindcă una-i groasă și una-i fată. Amu de-i fată cu adevărat cine poate ști? Că dacă-i întrebi

p. 742. pe băetani, ei zâc că nici una nu-i fată. Da nu mă prinde de toate.

Z.G. - Ba de fete mai iute seă prinde. Și dacă nu se prinde îndată, apoi mai târziu tot să prinde. N'ai văzut-o pe Ioana c'o trăit doi ani cu Toader și n'o avut copii și pe urmă tot a avut. De asta tot nu scapă, decât dacă îi e dat să nu poată așe.

D.P. - Dar satul ce zice de fetele cu copii? Lor nu l-i rușine?

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Z.G. - La Austria dacă era fată cu copil, apoi nu mai ieşe multă vreme la lume. Amu l-i de laudă, umblă cu pântecele înainte. Mai bine mă culcam de fată, că pe urmă m'am îmbolnăvit şi gândesc că din aia-i. E rău că părinţii primesc copiii şi-i gogolesc, că atunci se mai duce odată şi încă odată. E rău că s'a dat libertatea divorţului. Că înainte părinţii nu primeau femeea care pleca de acasă, o goneau înapoi. Ce nici n'ai ajuns bine şi te-ai înturnat? Şi nici bărbatul nu bătea fără pricină că căpăta strof şi femeii îi era frică de bărbat. Cununia e taină sfântă.

M.S. - Că eu zâc, că dacă pot să divorţez, dece să trăesc aşa?

Z.G. - Mi-i greu când aud. Dumneata ai făcut mare păcat că nu te-ai măritat, că ai avut mulţi peţitori ş'aşa-i rându dela Dumnezeu.

M.S. - Dacă nu mi-o fost nici unul drag.

Z.G. - Cum i-acum, poate n'ai fi aşa scârbită.

p. 743. M.S. - Apoi trebue să ai plăcere de cel ce te cere.

Z.G. - Apoi nu trebue să fie prea mare plăcerea aceea, c'apoi cine ştie ce se întâmplă. Să nu te căeşti pe urmă.

M.S. - Dacă n'am avut plăcere nici de un fir.

Z.G. Măcar să fi văzut cum e măritată. Că din vedere toată lumea mi-e dragă, dar din trup nu mi's dragi.

M.S. - Eu din ochi mă uit, ş'apoi „nazat" înapoi.

Z.G. - Din ochi toţi ţi's dragi. La trup să-ţi placă. Lumea-i lume, toţi ţi's dragi, dar apoi la dormit poate să nu-ţi placă.

M.S. - Poate că la Dumnezeu să am păcat că n'am vrut să-i iau. Dar dacă nu mi-o plăcut! Că de dragoste mare, fata fuge la băetan.

Z.G. - Când ai şti ce-i dragostea n'ai mai grăi. Dragostea-i sănătatea omului.

M.S. - Dar la cununie nu pot mere.

Z.G. - E jale ca cel ce ţi-e drag să te bată.

M.S. - N'are, că mi-e drag.

Z.G. - Da pumni's acri. Cununia-i taină sfântă, nu trebue s'o strici.

M.S. - Eu mă gândesc că tata-i slab şi rămân aşa. Dar tot nu pot mere dacă nu-mi place.

p. 744. C'aşa să mă duc şi după unu urât, ca să le ştiu pe toate. Cât o hi de hâd, măritatu-i tot aceea.

Z.G. - N'o sosit partea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

M.S. - Că dumitale ți-e urât și mie mi-e drag. Dar mie nu mi-o sosit nici unul. Dacă Dta ai niște pui și ți's dragi, iar mie nu's!?

Z.G. - Înainte dacă erau cinci băetani de însurat, gospodari, dacă vine ori care mai întâi, mergea după el. Amu se uită să-i placă.

M.S. - Sânt și amu o samă cari le caută și de avere. Dar cu cât o țâră și să-mi placă și să aibă purtare.

Z.G. - Și dacă-s cinci ficiori, dacă-s gospodari, ori care ar veni îl iau.

M.S. - Și dacă-i curvariu, bețiv?

Z.G. - Să întoarnă.

M.S. - Da Tănase c'o fost așa, și la bătrânețe o făcut la fel?!

Z.G. - Ori ce t'năr necununat urmează de astea. Poate să pară gospodar și la bătrânețe așa te frige. Cum o fost Gheorghe Cârceag? Când zâc de un tânăr că-i curvariu, bețiv, acela-i mai bun gospodar.

M.S. - Cum îi hirea omului așa lucrează.

p. 745. Z.G. - Dată-i și după credința omului

M.S. - Dacă are puțină credință, așa-i.

Z.G. - De ce nu te legi de deslegarea cununiei?

M.S. - Apoi, nu se poate decât deslegare de păcate!

Z.G. - D'apoi cum nu? Ai fost la popa-al nostru? Și să ți postul Sf. Mării

Altă femee – Eu n-am ținut niciodată, da zâc c'acela-i foarte bun.

Z.G. - Zâci că nu l-ai ținut?

M.S. - Nu

Z.G. - Nici nu isprăvești postul și-ți vin petitori.

Altă femee – Trebue post negru. O zi da, una nu. Să nu ai supărare, vorbe rele, să te rogi

M.S. - D'apoi nu pot că am de lucru, ș'apoi mă râd oamenii. Apoi să vă spun una. Să capăt om să mă bată?

Z.G. - Și preoții cum țâu 40 zile pe an post negru.

M.S. - Și dacă mi-o veni om bătrân?

Z.G. - Te rogi pentru deslegarea cununiei și atunci îți place. Iubești pe Dumnezeu și Dumnezeu dă să iubești, te moaie să iubești. Că deznădejdea-i de la Dumnezeu. Toate cu curățenie și cu rugăciune. Să nu ai inimă rea, să nu pomenești pe dracu. Mai bine mai scurtă rugăciunea, dar să nu te

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 746. gândeşti la altceva.

M.S. - Ş'apoi îţi vine tot unul d'ăla ...

Z.G. - Ascultă, că-ţi moaie inima şi-ţi place. Trebue să te gândeşti la Dumnezeu, nu ea ăia de se'nchină la buburuzi de aur. Că zice că un ţigan o avut o fată hâdă şi vraja la oameni în cărţi. Un om o zâs: „cum la oameni şti vrăji şi pe fata Dtale n'o poţi mărita?" – „D'apoi pe asta nici ddracu n'o ia!" - Apoi ce mai vrăjeşti, că a frumoasă se mărită singură" Tot la Dumnezeu e nădejdea că la el nu-i nici frumoasă nici urâtă. (Măriuca Samson plcacă) Bine o zâs cine o zâs că din curvar şi din tâlhar faci gospodar, dar din prost nu faci nimic. Poate că o avut peste 10 peţitori şi nu i-o plăcut nici unul.

O babă – poate i-o legat cununia.

Z.G. - Dar nu e post pentru deslegarea cununiei? Să mergi şi cu picioarele în sus şi cu omul nătâng nu faci nimic. Cu omul cuminte te înţelegi dintr'o dată.

Baba – Zăce ea aşa, da se roagă

O altă femee – Poate i-o murit partea, poate în răsboiu.

Z.G. - Cu credinţă ce-i ceri, de la Dumnezeu îţi dă. Pe la Dumneavoastră sânt oameni cari râd de rugăciuni?

X.C.F. – Râd unii în faţa oamenilor, dar pe urmă nu mai râd...

p. 747. **Convorbire, Femeia (Fata)** D. Păun, M. Focşa

Ioana a Simion Rusu (34 ani)

Fragment

- Ai copii

I.R. – Am avut unul şi o murit. E mai bine fără.

- De ce te-ai măritat?

I.R. – Dă! Să hiu măritată că de rămâi fată bătrână te râde. Eu aveam 19 ani.

- Nu se mărită prea tinere?

I.R. – Că doar n'o sta până la 40 ani. Aşa-i obiceiu amu, mai ales de după răsboiu. Ies la horă de cum scapă de şcoală. Ş'apoi stă un an, doi şi să mărită. Eu m'am iubit cu al meu un an şi giumătate înainte de a mă mărita.

p. 748. - Ni se pare că părinţii nu prea au grijă de fete, nu le păzesc...

I.R. – Apăi că doar nu le-o lega cu lanţ. Şi dacă le spun nu ascultă. Se duc noaptea la gioc, la petrecere, la nuntă. Ce să le faci?. Amu ce fac, ele ştiu. Că şi băcţii îs tare răi şi beţivi.

- O fată dacă stă la părinţi, munceşte mult?

I.R. – No, trebue să muncească. Zestre îi dă după cum au părinţii. La toţi parte egală, frăţiască şi dacă unul nu s'o purtat prea bine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

- Se mărită fetele fără voia părinților?

I.R. – O fost unu care s'a spânzurat de scârbă că s'o măritat fata fără voie. Fata-i urâtă, dar bogată, el o fost

p. 749. frumos şi ea l-o vrut. O fugit de acasă la dânsul. Tată său s-o afurisit că nu se duce la nuntă şi nici cu mâna lui n'o dă. Pe urmă s'au pus oamenii cu vorbe pe el o mers la nuntă şi din asta s'o afurisit. O înnebunit el o leacă chiar de atunci. O mai umblat pe la Cernăuți dar n'o putut face nimic şi s'o spânzurat.

Părinții o vrut să ia pe unu mai bogat decât ea. Şi tată-su fusese mai sărat când s'o însurat, dar fata o vrut s'o mărite cu unu mai bogat decât ea, că peţitori o avut destui. Dar dacă ar fi să stai să asculți la tot ce spun părinții, mai nu te-ai mărita niciodată.

p. 750. Dar mai apoi nici nu te poți plânge. Părinții nu pot zâce să-l ia pe aista, că pe urmă se ceartă, se bat şi se despart. Da nici dragostea nu ține. Primarul o luat nevastă din mare dragoste, că erau neamuri şi tot o agiuns de s'au despărțit. El o nceput a merge după una, că lui toate is dragi, c'apoi şi-a cătat şi ea în partea ei. Şi-o fost femee minunată, straşnic de cuminte, de n'o fost în sat. Da vezi unde o venit? La ce le-o agiutat că s-au luat din dragoste?

- Ce zic oamenii?

I.R. – Apoi ei zâc că dacă s'o despărțit ficiorul regelui de femeea lui, ei de ce să nu se despartă? La 2 – 3 săptămâni după

p. 751. nuntă se despart dacă nu se înțeleg. Amu nu-i bine de trăit, îi bine de murit.

- Da Zenovia Grigorean a fost femee cuminte?

I.R. – Apoi ce mă interesează ce fac alții? Acela-i păcat. Ca să faci singură tot aşa? Vai de mine!...

- Fetele se duc la biserică? Se țin de cele sfinte?

I.R. – Se duc, se duc. Că dacă n'ar crede n'ar merge.

- De ce-i zice Zenovia nevestei lui Grigore, mama lui Antihârț?

I.R. – Că-i e ciudă că o trăit bărbatu-su cu dânsa. E o femee bătrână şi hâdă, nu o mai trăit nimeni cu ea.

Zenovia Țăran – Ba o mai trăit cu cătanele ruseşti.

- Îți plăceau cătanele?

- Apoi că erau frumoşi nu mişei şi răi ca Românii. Numai la început o făcut mare bat-

p. 752. giocură, când nu credeau că ar rămâne mai multă vreme pe aci. Eu am dormit două săptămâni prin târş. Mă mir şi eu, că acu mi-ar fi frică să dorm fie şi o noapte afară. Amu n'aşi mai fugi. Aşi sta

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

în casă, aşi dormi cu omu... Ş'apoi ce? Atunci eram o proastă să stau în târş. Parcă nu ştiam ce-i aia.

- Dar fetele sunt cuminți până a se mărita?

I.R. – Cele ce n-au copii, se chiamă că o fete mari. Acum ele ştiu că nu prea sânt.

Z.I. – Bare-mi când face copii nu poate tăgădui şi nu se mai ţiu pe sus.

- Dar de ce nu-s cuminți fetele?

I.R. – Să ştii Dumneata cât îs de buni bărbații, numai ce te-ai mărita!...

3 August 1928

p. 753. **Familia** D. Păun / M. Focşa

Zenovia Ţăran (21 ani)

- Ai copii?
- Da, am doi băeți de 3 şi 2 ani.
- De câți ani eşti măritată?
- De 4 ani
- De cine le e mai frică copiilor? De tata sau de mama?
- De tata, că e mai puțin cu ei.
- Îi baţi?
- Apăi, când mă necăjesc, le dau unde nimeresc.
- Munceşti mai mult acum sau când erai acasă la părinți?
- Munceam mai mult la mama, aveam de muls la stână, de prăşit, polog. Amu-i greu şi cu copiii, dar tot nu aşa mult.
- Te duci la biserică?
- Când eram fată mă duceam, că amu nu

p. 754. mai am vreme. Amu e mai mare păcat să te duci, decât să nu te duci, câte auzi, cât vorbesc de rău.

- Se împărtăşesc?
- Numai babele. Eu n'am fost de când am ieşit din şcoală.
- Cine era mai bun, tata sau mama?
- Tata. Mama era mai necăjită, că eram 11 copii. Unu făcea o posnă, altu alta. Mai punea mâna pe câte un băţ.

3 August 1928

p. 755. **Familia**: copiii D. Păun

Maria Ştefan Ursescu de şapte ani jumătate, trebuie să îngrijească de fratele său mai mic în vârstă de un an jumătate, să-l poarte în braţe, să-l tragă în căruţ, să-i dea să mănânce. Tae burueni pentru găini, aduce apă, ajută la scuturat. Spune că părinții nu o bat nici o dată, nici bunica, fiindcă nu face niciodată posne. Aşteaptă cu bucurie timpul când se va duce la şcoală. / 3 August 1928

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 756. Fragment de convorbire D. Păun / M. Focşa

Femeia de azi şi cea de altă dată

Moaşa A. Sdrob (Cârligătura)

Convorbirea începe odată cu un tulpan arătat

- Eu de când am cetit în Scriptură, nu mai port coc, nici ştergare sticlitoare, nici fir prin psiştoare. Că aşa scrie acolo, să nu porţi decât alb şi negru şi părul mi-l fac codiţî... Ei, acum prea multe ies, prea multe fudulii şi găteli. De ce să dau 2500 pe o cămaşă pentru trupul meu?

p. 757. Ce e sârma asta din priştoare? Că firul e în patrahirul preoţesc; apoi să-l pue femeile pe cur? Lumea asta s'a luat o prostie dela tinerii ăştia ticăloşi. Mai înainte vreme noi stăteam acasă şi băteam metenii, nu cum merg azi copiii la crâşmă, cu mama de mână – şi îş tot locul înainte. Eu să am copiii, să am o fată, cu lanţul aşi ţine-o şi aşi umbla după ea şi n'aşi lăsa-o singură. Doamne fereşte!

Eu în feţia mea n'am dormit cu băetanii decât de vreo cincisprezece ori şi numai cu acei de treabă. Şi când era unul mai

p. 758. rău, fugiam şi m'ascundeam şi nu mai dădeam de veste, că eram slujnică şi nu voiam să fac gălăgie.

Acum fetele se duc de-i aduc acasă şi mamele îi hrănesc şi-i acoperă.

Flăcăii pleacă noaptea şi părinţii nu ştiu de s'au omorât sau s'au bătut, cum s'a întâmplat azi dimineaţă cu nişte oameni beţi cari erau să se omoare. Că parcă a dat dracul în ei. Că s'a mai întâmplat o bătaie la o nuntă, unde unul a murit. Şi preotul azi

p. 759. „Că numai unul să se fi rugat la Dumnezeu şi să fi stat cu credinţă, nu s'ar fi întâmplat treaba aceea...

Amu nu-i ruşine. Fetele altădată umblau cu o cârţă pe cap şi fugeau pe deal departe jeluind de păţea vreo ruşine. Acum s'au gătit toate. Amu se duc ele la băeţi.

- Ai avut copii?

- Am avut, dar au murit de mititei. Ei, ... dar mai bine că au murit, că ce lume e acum în tineret. Aş fi avut de ce plânge.

Săracu de mine, că nu este jele acum, ca înainte. Că altădată numai copiii se spurcau

p. 760. în post, amu mănâncă frupt şi în vremea mare.

- Bine, dar sunt oameni săraci, cari mănâncă ce au, ce capătă. N'au cum să ţie postul.

- Să-şi pue mâncare de post şi să muncească. Amu le trebue cămeşi cu pui, pristoare cu sârmă şi tulpănuţe de mătase şi nu's în stare să gătească de post.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Că eu, slavă Domnului, 30 ani mi-am făcut strae gospodăreşti, fără a lua şi tot am cu ce mă îmbrăca şi tot trăesc, mulţumesc Domnului.

Şi mai înainte munceau femeile şi când veneau acasă bărbaţii le băteau şi ele nu

p. 761. ziceau nimic, numai o ţâră să le sfădească bărbaţii şi strigă că vor să se despartă, să alerge la notar, la primar, la Câmpulung, după ce traes cu drăguţii în tot locul. Şi eu mulţumesc lui Dumnezeu nu vreu decât să-mi curăţ sufletul de păcate. Noi am fost zece copii şi am rămas toţi mici când a murit tata. Eu aveam 16 ani şi eram cea mai mare. N'aveam mălai, nici de făcut cir la copii. Şi am fugit cu sor-mea să ne înnecăm. Dar ne-o văzut vornicul şi o mânat oamenii de nu ne-au lăsat. Şi au strâns mână

p. 762. dela mână din sat două poloboace de mălai şi a strigat preotul în biserică şi s'a strâns 16 lei, cum ar veni acum 16.000 lei. Şi preotul n'o vrut să primească bani de înmormântare, că i-o pus mama 5 lei pe mână şi i-o ţipat înapoi: „Catrină, dacă om lua dela lacrimile tale, folos n'om avea în gospodărie". Şi aveam 5 prăjini de râză şi una jumătate de grădină şi mama muncea ziua'n sat şi noaptea ţesea pentru noi. Care o fost băeţel mare l-o pus slugă, iar eu când am avut 20 ani m'am măritat. Şi acum le trebue femeilor sandale, jumătăţi de papuc, pristori cu sârmă!!!

p. 763. - Ce zici despre vizionară?

- Eu cred că trebue să vadă ce le spun, că aşa s'a pus pe o credinţă. Că să vă spun ce mi s'antâmplat. Într'o toamnă în ajun de sărbătoare care mi-era dragă m'o pălit seara păcatele. Şi m'o pomenit un plâns şi m'am rugat lui Dumnezeu şi m'am jelit că nu pot merge a doua zi la biserică. Şi către ziuă am mi s'a năzărit o mănăstire şi Hristos mi-a zis: „Să păstrezi ce gândeşti, să faci milostenii, că vei câştiga împărăţia cerurilor".

Şi Catrina se închină mereu şi eu pe asta

p. 764. cred că i se arată, că aşa s'a pus pe o credinţă. Ea a fost păcătoasă şi a curvit. Dar dacă s'a căit, apoi a iertat-o Dumnezeu. Că doar cu toţii suntem păcătoşi, dar dacă nu ne înturnăm la credinţă şi facem milostenii, Dumnezeu ne iartă!"

6.VIII.928.

p. 765. **Familia – Căsătorii (Atmosferă)** Georgescu / Cotaru

Informaţii date de **Sevestiana Grigorean**

Fetele se mărită oricând şi mai tinere şi mai bătrâne şi cu zestre şi fără zestre, cum dă Dumnezeu. Dar tot e mai bine să aibă ceva şi fata şi băiatul. După răsboi nu mai sânt oamenii cumsecade:

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

se însoară lesne şi lesne se lasă. Ca cucoşul îi trebui mai multe găini. După războiu o văzut el ce face. Şi-şi lasă fimeca şi pleacă. Şi fimeile sunt (...), care sunt, clar, mai rar. Bărbaţii se duc mai lesne.

22.VII.928

p. 766. **Familie** M. Dărmănescu / L. Constante

Cârligătura

Stând de vorbă cu moaşa Maria Făr. Zdrop din Cârligătura ne spune că înainte vreme fetele când păcătuialu erau nu numai mult mai ruşinoase, dar timp de mai multe luni nu eşau afară din casă şi purta în semn de „jele" un tulpan cenuşiu strâns pe cap.

22/VII/928

p. 767. **Social** M. Focşa / N. Argintescu

Paladia Onofreiciuc (Botoş) / Familia

Familia nu e o condiţie sine-qua non a căsătoriei. Singura simpatie dintre o fată şi un băiat o determină. / 14.VII.928

p. 768. **Obiceiuri** Echipa (statistică) A. Ionescu

La noi se căsătoresc dacă se plac. Nu prea se ţine seamă de avere. *Informator*: Pomohaci Traian, 25 ani, Botoş, C. Lung, Bucovina, 15 Iulie 1928

Alfred C. Ionescu

Nr. personal al fişei

p. 769. **Psihologic** Dărmănescu / Bernea

Varvara Petre Lazăr ne spune:

La însurătoare ficiorii nu caută zestre mare. Ci numai ca fata să fie frumoasă şi să joace bine. La horă chiar, dacă o fată e bogată şi urâtă tot nimeni n'o ia la joc, dar dacă e frumoasă şi joacă bine, toţi feciorii o joacă.

p. 770. **Informaţii** I. Manta-Roşie

Socialul Botoş

1) Căsătoriile se fac din dragoste. Averea nu are prea mare importanţă - Botoş

Totuşi, băiatul Axiniei Ţăranu din Pârâul Cailor – cu toate că e sărac, fiind „din neam mare", vrea să se însoare cu una avută şi nu „codaşă".

2)* Casele noui se acoperă cu tablă, fiindcă dranita costă mai scump: 15 sute de lei mia de dranite.

3) La judecată, sub Austricci – judecătorii trebuiau să ştie grăi şi înţelege limba împricinaţilor – cx. româneşte

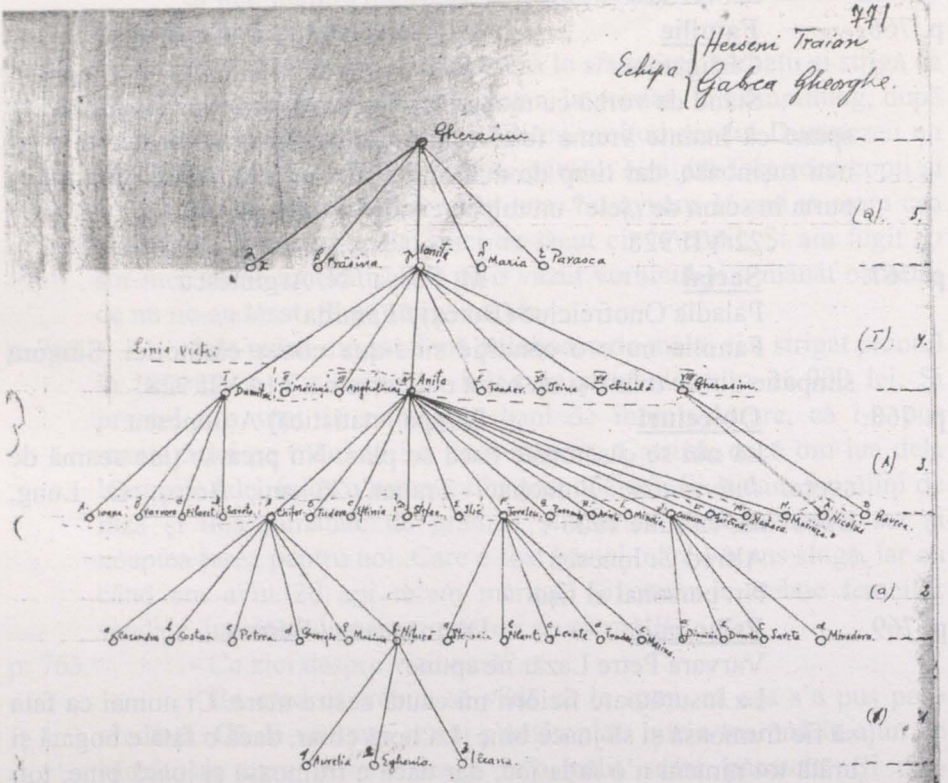
15.VIII.928

---

* (pag. 770, n.a.) Poziţiile 2) şi 2) au fost tăiate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Eclipsa { Herseni Traian / Gabca Gheorghe.

Genealogia

familiei lui Ilie Ursu

catunul Alunis

com. Fundul Moldovei.

Informatori { Ilie Ursu, 69 ani.
Anghelina a Chifor Ursescu . . .

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 772. **Istoric**

Gherasim, talpa neamului, originar din Fundul Moldovei. Pe soția a chemat-o Sofronia, α, mort de mic, informatorii deşi cei mai bătrâni din familie nu-i ştiu numele. β, măritată după Vasile Ţăranu. δ. măritată cu Ioniță Herlea. ε, a fost mătitată după Ioniță Hârceag. γVI, γV şi γVII, au murit mici, necăsătoriți.

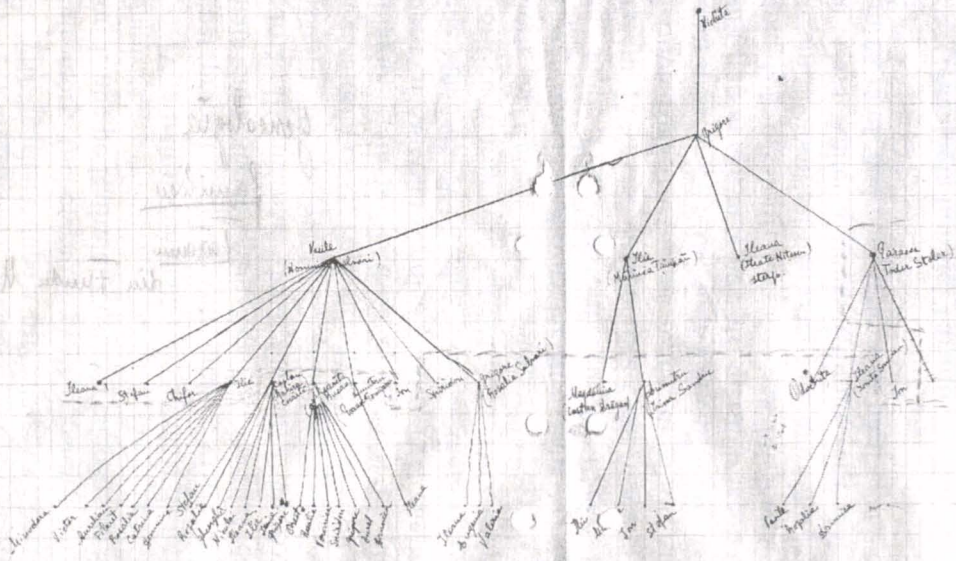
γIII, măritată după Chifor Ursescu, are doi copii vii şi 11 născuți morți (nebotezați). γVIII, căsătorit cu Ileana lui Toader Gabor. I, ține pe Rafiralui Costan a Nicolai. II, necăsătorită, moartă la 50 ani.

IV, a trăit necununată (concubinaj) cu Ioniță Hârceag; nu i-a cununat preotul că erau veri drepți; VIIIA, a murit mic. VIIIB, măritată după Seridon Mihalcea. IA, măritată după Simion a Dtru Mândrilă. IB, măritată după Timohi a lui Avram Lupescu. IC, necăsătorit, ID, moartă la 20 ani, IVC, a trăit cu Gh. Ofrei Ciuc. IVB, căsătorită cu G. Popovici. IVD, necăsătorit, mort la 33 ani; era damblagiu, grăia prost, avea o mână şi un picior amorțit. IVA, căsătorit cu Anița lui Nicolae Şandru. IVF, căsătorit cu Veronica lui Pintilie Mândrilă. IVJ, căsătorit cu Casandra lui Nicola Serghie. IVE, căsătorit cu Măriuca lui Chirilă Şuşu. IVG, mort în răsboiu; a fost căsătorit cu Raveca lui V. Gabor; a avut copii dar au murit nebotezați; IVH, căsătorită cu Dtru Panerca. IVI căsătorită cu G. Erhan, mort; IVL, căsătorită cu M. Baciu, IVM căsătorită T. Drinhaciu, IVN, căs. după Nițucă Ursu (din altă sămânță). aA, căs. cu Scridon Huță, fA ține pe Ioana lui Miron Mândrilă, bA, nec. a terminat armata. cA, dA, frați gemeni, recrutați acum. bF, înrolat. Ceilalți frați ai săi, mici nec. dJ, mărit cu Iacob Căilean. aJ, mort la 17 ani. Toți căsătoriți în sat. Casa lui Ioniță a rămas lui Iacob Gherasim, feciorul cel mai mic, care murind a lăsat-o Ravecăi, fiică unică. Casa Aniței a rămas Eftimiei, cea mai mică dintre copii, pentru că rămânând casa tuturor în părți egale, ea şi-a rescumpărat frații.

p. 773. **Genealogia familiei Ţăranu din Fundu Moldovei**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Genealogia familiei Țărane.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 775. G. Burdun

O Genealogie cu micul istoric al familiei

p. 776. G. Burdun

Min istoric al familiei scoborâte din Iacob Dorneanu, străbunicu lui Dumitru Dorneanu, a cărei genealogie o facem.

Informatorul nostru este Dumitru Dorneanu, 65 ani. Ştie carte, căsătorit cu Axinia, în satul Mândrileni (Cătun).

Iacob Dorneanu, o vinit din Dorna, şi s'o aşezat în Fundu Moldovei.

Pe timpurile acelea erau greutăţi mari şi el o fugit din Dorna pentrucă o auzit că strânge catanele cu funia la armată, mai bine zis tinerii erau strânşi cu funia şi trimişi la cătanie. Pe atunci, spune informatorul meu, cătănia dura multă vreme, 15 – 20 ani. De aceea tinerii fugeau di cătane, din sat în sat.

Ajuns în Fundul Moldovei un moşneag l-o luat pe lângă el, anume Cocârţă şi l-o slujit bine, de aceea el i-a dat pe o fată a lui în căsătorie şi astfel şi-a aşezat de-a binelea în această comună, având şi avere dela socul său, care i-a rămas toată când acesta a murit.

Pe atunci erau pe aici păduri mari şi numai vreo şasezeci de case.

Iacob a avut doi ficiori: Vasile şi Ioniţă. Casa lui Iacob a trecut

p. 777. asupra lui Ioniţă feciorul său mai mic.

Vasile a avut şi el doi feciori, pe Chifor şi Irimia, casa lui o trecut asupra lui Chifor, care era feciorul său mai mic; Ianiţă a avut trei feciori, pe Petre, Neculai şi Iacob. Casa lui Ioniţăo luat-o Iacob, fecior mijlociu. Petre fiind cel mai mic; şi Iacob care nu s'a însurat toată viaţa a dat casa de pomană lui Gherasim şi Rahila Rusu care l-au îngrijit la bătrâneţe şi l-au îngropat. Neculai n'o avut copii, numai Petre a lui Ioniţă Dorneanu o avut copii. Parasca, 50 ani, căsătorită cu Th. Grămadă, Vasile 24 ani, necăsătorit, căruia i-a rămas casa (cel mai mic) şi Anuţa de 30 ani nemăritată.

Chifor, fecioru lui Vasile Dorneanu, o avut 5 copii: Marina, căsătorită cu Anton Lucan de 30 ani, Grigore, de 43 ani, Motrona, căsătorită cu Filimon Ciupercovici, de 45 ai, Parasca, căsătorită cu ... Coca (nu ştie numele de botez) de 34 ani, Anita de 28 ani, nemăritată.

Aliniatul pus în paranteze (subliniat, n.a.) să nu să citească fiind pus Chifor şi în loc să pun copii lui i-am pus pe ai lui Gavril, feciorul său.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Chifor, fecioru lui Vasile Dorneanu a avut 6 copii: Gavril (mort),

p. 778. Mihai, mort fără copii, Gheorghe, 49 ani, Ganța, 60 ani, căsătorită cu Neculai Lehaci, Nistor de 62 ani, fără copii, Măriuca, 80 ani, căsătorită cu Costan Ciupercovici. Casa lui Chifor o moștenit-o feciorul său mai mic, Gherghe Dorneanu.

Irimia, fiul lui Vasile Dorneanu a avut 8 copii: Dumitru, 65 ani, Grigore mort la 19 ani, Gheorghe mort la 18 ani, Ioana de 50 ani, căsătorită cu Mihai Ciupercovici, Nițucă 68 ani, fără copii, Parasca di 62 ani, căsătorită cu Thoader Grămadă, Scridon, mort, Ioniță mort fără copii, casa lui Irimia o trecut asupra lui Dumitru care nu este cel mai mic.

Dintre feciorii lui Chifor Dorneanu, numai Gavril și Gheorghe au avut copii și anume: Gavril a avut pe: Marina (30 ani) căsătorită cu Anton Lucan de 30 ani, Grigore, de 43 ani, Motrona, căsătorită cu Filimon Ciupercovici, de 45 ai, Parasca, căsătorită cu ... Coca (nu știe numele de botez) de 34 ani, Anita de 28 ani, nemăritată. Gheorghe Dorneanu are doi feciori: Chifor (17 ani) și Veronica (15 ani). Dintre feciorii lui Irimia (Iiα Iacob Dorneanu) numai doi au avut copii

p. 779. și anume:

Dumitru, pe Grigore (32 ani), Raveica 28 ani (necăsăt), Dacina 26 ani, căsăt. cu Gh. Zdrob, Rachila – 30 ani, căsătorită cu Gh. Dorneanu, Traian (19 ani).

Scridon (G II α Iacob), pe: Nistor (36 ani), Anita 30 ani (căsătorită în Breaza), Parasca 28 ani, căsătorită tot în Breaza și Rachila 25 ani nemăritată, în Refat la slujbă.

Grigore (a.A.II.α.Iacob) este judecător în Cernăuți și are un copil: Liviu (30 ani)

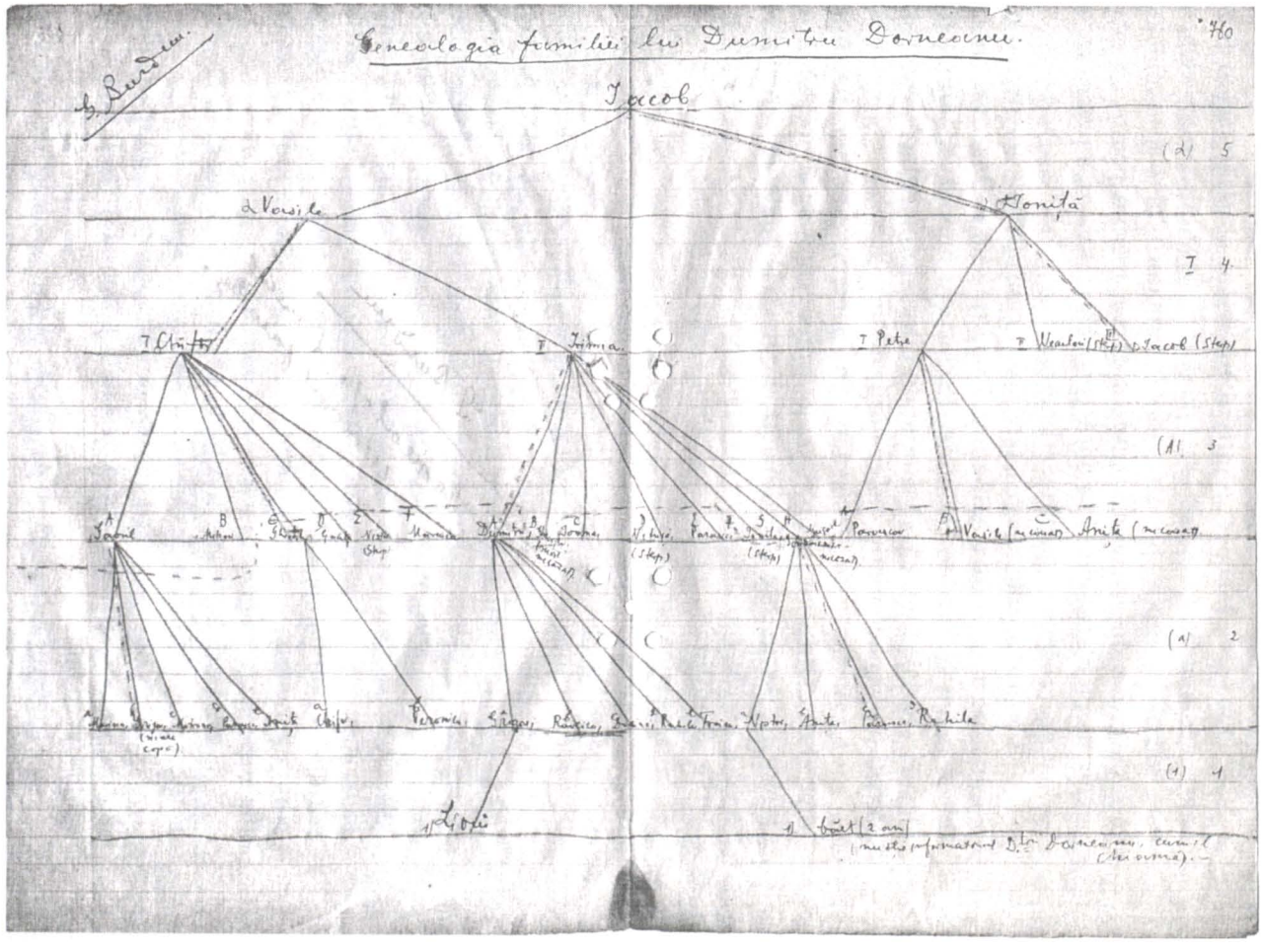
Nistor (a.G.II.α.Iacob) are un băiet (nu știe cum îl chiamă) de 20 ani.

Casa lui Gavril (A.I.α.Iacob) o stăpânește Grigore (b.A.I. α.Iacob) care nu-i cel mai mic.

Irimia (II. α.Iacob) a fost în răsboi cu Ungurii și Moscolii (zice informatorul) când o venit Moscolii să o ajute pi Austrieci (probabil 1848).

Iacob (talpa familiei) a fost vornic multă vreme, cu toate că nu știa carte, iar fiul său Vasile (α.Iacob) a fost Jurat la primărie cre'o 30 de ani, așa spune informatorul, Dumitru Dorneanu (A.II. α.Iacob).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

p. 781. **Familia** D. Păun / M. Focşa
(Doamna Macovei)
Domnica Samson
28 Iulie 1928

După Dna Macovei, **motivul** mai adânc al **căsătoriei** ar fi de natură econonică: nevoia de braţe de muncă. Însă criteriul de alegere este simpatie, motiv pe care toţi informatorii ni l'au semnalat. Informatoarea de azi ne-a mărturisit că s-a măritat pentru că avea nevoie de un bărbat care să-i ducă gospodăria prea grea pentru ea, şi l-a luat pe T. Macovei pentru că-l iubea.

Căsătoria, întemeierea familiei o consideră ca un mijloc de potolire, de moralizare a bărbaţilor. După spusele ei, Macovei era un fel de tâlhar înainte de căsătorie. Ea l-a luat împotriva stăruinţelor alor ei, nădăjduind ca căsătoria dă-l transforme, după cum alţi bărbaţi fuseseră cuminţiţi de legăturile conjugale.

Căsătoria este respectată în genere. Are un prestigiu împotriva căruia nu e uşor să te ridici, căci după mărturisirile informatoarei noastre – deşi bătută, înşelată, chinuită de bărbatul ei, ea nu s'a hotărât să divorţeze decât foarte târziu.

p. 782. **Familia** D. Păun / M. Focşa
Domnica Samson
28 Iulie 1928

Căsătoria

Consimţământul părinţilor nu este indispensabil decât pentru minor. Odată ajunşi la majorat, copiii (băieţii în special) sunt independenţi. Chiar şi minorii trec peste voia părinţilor, căsătorindu-se cu cine le place. Faptul acesta însă, după părerea informatoarei, este oarecum blamat de familie şi de sat, iar consecinţa lui este micşorarea zestrei. Ceeace ni s'a părut curios, contrar celor aflate până acum, a fost asigurarea dată de informatoare, cum că uneori părinţii şi familia silesc pe copii la o anumită căsătorie, mai ales pe minori şi pe fete; în opinia publică înspşi încearcă să impue fetei sau flăcăului alegerea pe care o socotesc oprtună.

Căsătoria se pune la cale de obicei de către tinerii interesaţi. Peţitori nu se trimit decât după ce ambele părţi s'au înţeles.

p. 783. În privinţa **vânzării** soţiilor de către bărbaţi, copiilor de către părinţi, se pare că acest obicei nu există. Informatoarea însă n'a ştiut să motiveze faptul.

Incestul încetează cu căsătoria verilor, posibilă însă numai cu dispensă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Incestoasă este considerată şi căsătoria copiilor adoptivi cu membrii familiei ce i-a adoptat, până la veri – adică cu tatăl, mama, fraţii adoptivi.

Diferenţele de religie, naţionalitate, avere, ocupaţie nu oferă un obstacol serios căsătoriei, deşi satul şi familia desconsideră într-o măsură oarecare unirile cu persoane de altă stare socială, religioasă etc...

Străinii pot lua fete din sat. În acest caz ceremonialul nuntei este special. El simulează un raft. Când mirele se duce să-şi ia mireasa, flăcăii satului îi deschid drumul. El e obligat să dea un poloboc de bere sau rachiu, ca un fel de plată.

În acelaş timp se înfiripează o încăerare între flăcăi şi străin, după care i se lasă drumul liber.

p. 784. **Familia** D. Păun / M. Focşa

Domnica Samson

28 Iulie 1928

Relaţiile familiei cu viaţa socială

Există o ierarhizare a familiilor, care nu permite orice fel de relaţii ci orice fel de familii. Este e serie de familii absolut desconsiderate, numite nevăzute, care nu pot avea relaţii decât între ele. De unde căsătoria vreunui membru al familiilor stimate cu un membru al familiilor desconsiderate aduce decăderea aceluia dela treata socială de până acum. Tot aceste interdicţii explică şi nemăritatul unor fete, a acelor de proaste condiţii.

Logodna

Logodna e o învoială provizorie care nu comportă caracter de definitivare. Ea se poate strica oricând, chiar în ajunul nuntei, în schimbul unei despăgubiri, plătită părinţilor fetei sau a flăcăului, de către acela ce strică. Logodnele se strică des, atât din cauza neînţelegerilor tinerilor, cât şi din cauza intereselor părinţilor.

p. 785. **Familia** M. Focşa

V. Tonegaru

(F. Moldovei de Sus)

În privinţa **relaţiilor dintre tată şi mamă** şi a obligaţiilor lor, se pare că tatăl are puterea, pe când mamei i se lasă în grijă gospodăria şi creşterea copiilor a căror răspundere o are, aşa că în cazul unui conflict între voinţele părinţilor, tot hotărârea tatălui e cea care se impune.

În ceeace priveşte relaţiile de autoritate şi supunere a copiilor între ei, cei mici, deşi cei mai iubiţi, sunt cei cari trebue să asculte de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

cei mari – autoritatea acestora exercitându-se însă fără multă severitate.

Moralitatea e foarte slabă. Adulterele sunt destul de numeroase, ceeace atrage şi un număr remarcabil de divorţuri, căci bărbaţii nu tolerează femei vinovate. Recurg la bătae sau divorţ.

Totuşi după spusa femeiei, se pare că satul nu prea ocăreşte vinovatele. Cel puţin atitudinea informatoarei era de o indulgenţă evidentă. „Traba ei, la urma urmei n'are decât să facă ce-i place. De ce să mă amestec eu?"

p. 786. În privinţa **consimţământului** părintesc pentru hotărârea unei căsătorii, se pare că este inutil. Simpatia dintre tineri este mult mai puternică şi ajunge să zădărnicească orice împotrivire părintească.

„La ce s'ar împotrivi părinţii, că de-o vrea flăcăul n'are decât să-i facă un copil, şi ce se fac atunci?"

În acelaş timp **motivul căsătoriei**, pe care ni-l accentuează informatoarea mea este simpatia.

Motivul economic influenţează prea puţin alegerea. Se pare că băeţii se dezinteresează de zestre, adică nu fixează o anumită zestre, condiţie sinequa a căsătoriei.

p. 787. În privinţa drepturilor de posesiune personală a bunurilor, se pare că femeia nu posedă complet, definitiv nici măcar banii câştigaţi prin munca ei personală. Pe când bărbatul poate să cheltuiască tot ce vrea, cum vrea, fără să ceară întru nimic avizul femeiei, femeia dimpotrivă nu poate să dispună absolut liberă nici măcar de banii câştigaţi de ea, ci numai cu consimţământul bărbatului.

p. 788. **Familia** Dărmănescu / Georgescu Elvira

Gavril Grigorean şi **Savastiana Grigorean**

Gavril Grigoreanu stă în casa bătrânească; s'a însurat la 30 ani cu Sevastiana Ilie Ţăran de 28 ani.

Sevastiana s'a bucurat să'l ia pentrucă nu avea socrii deoarece se grăbiseră să moară.

Dânsa se plânge de raporturile în general dintre socrii şi tinerii căsătoriţi în special dintre soacră şi noră. Deşi era tânără şi părinţii nu căutau să o mărite negreşit, ea a primit să ia în căsătorie pe Gavril pentrucă avea casa lui şi pe bătrâni în ţintirim.

Părinţii ei stă în partea de Jos a satului la o bună distanţă de casa ginerelui.

La începutul căsniciei, părinţii ei, în special mamă-sa, venea s'o vadă cum o duce cu soţul. Ea mărturiseşte că mai toate câte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

suferea nu le putea spune, că să n'o mâhnească, pentrucă nici nu putea face alta decât să plângă.

Sevastiana e mândră că s'o măritat fecioară, căci fetele azi până să se mărite au şi câte un copil natural, cel puțin o vor fată să se mărite copilă acum (...).

p. 789. Sentimentul în această căsătorie e pe sfârşite. Sevastiana n'are alta de zis decât că nu-l mai iubeşte, şi prea ia făcut mulți copii. „De-aşi fi amu fată nu m'aşi mai mărita, după ce m'am măritat am văzut cât îi de bine". Atât e lumea fetelor cât îs fete, apoi nu mai e a lor.

„Tot o să te măriți, că nu-i bine şi frumos să nu te măriți, dar să nu te zoreşti cu măritişul."

Părinții ei i-a dat zestre. Dar zestrea nu joacă rol principal. Se iau oamenii după cum se lovesc la vorbă. Dă de exemplu pe fata lui Moise Samson, care nu s'a măritat cu toți banii şi cu tot pământul ei.

Are părere rea despre fete şi (...) asupra dragostei, ne trimite apoi să ne uităm noaptea pe drum şi la baluri, când nu se sfiesc tinerii în dragoste.

p. 790. Zestrea ei constă din țoale, straie şi pământ pe care i l-a giuruit, nu cu act ci cu martori, între ei nu oficial. Fata spune că trebue să aibă ale casei, iar băiatul pământ. Fetele cari au copii naturali, vor avea zestre mai mare, iar pentru copilul natural trebuie să se înțeleagă, fie că autorul poate fi tras la răspundere şi atunci va plăti o despăgubire în bani, fie că părinții fetei îl va înzestra şi pe acest copil natural. Obiecții morale sau sentimentale nu există.

Părinții nu hrănesc pe copii căsătoriți. Aceştia trebue să se întreție singuri. Copii au şi ei obligația de a munci în casă sau în afară până îşi fac rostul lor.

Despărțirile (...) sunt rare.

Numărul şi desimea copiilor la către un an, cinci copii, o face să-i fie indiferent dacă trăesc sau nu

Deşi nu vrea să aibă copii se teme de Dumnezeu şi nu încearcă (...), nici o buruiană, pentru a-i pierde. „Cine-şi prăpădeşte copilul o să-şi dea seama după moarte."

p. 791. Are numai fete şi bărbatul e supărat, „ce se face el cu atâtea fete".

Relațiile cu celelalte rude sunt de înțelegere depărtate. Ea are dragoste de copii şi de casa ei. Nici de părinții ei nu ştie multe. Se văd rar.

Soțul lucrează la fân, soția în casă, vede de copiii cei mărunți.

p. 792. **Familia** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Gafița Lupescu (Centrum) despre soțul ei Vasile Lupescu, care a părăsit-o și a plecat în regat acum patru ani.

Vasile Lupescu a plecat dela mine că-s urâtă și bătrână și mi-a trimis vorbă că și-a găsit femeie mai tânără și frumoasă (...), unde s'a și gospodărit. Și-a lăsat aici doi copii, o fată și un băiat. I-a trimis vorbă Gafița să se întoarcă, dar el a spus că nu se mai întoarce de-acolo niciodată.

15.VII.928

p. 793. **Familia** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Maria Ungureanu despre viața mamei ei, Parasca, născută Grigorean, cu tatăl său, azi ambii morți (Centrum)

Maria Ungureanu a cumpărat dela mama ei casa în care stă, deși era unicul copil. Spune că mama ei era tare rea și bețivă, care bătea și pe soțil ei, om venit de aiurea și măritat la ea. Pe cât era bătrânul de bun și de milos, pe atât de rea era bătrâna. Plângând spune de răutatea mamei ei care-și bătea și bărbatul și copila fără să se teamă de nimeni.

A avut un băiat natural înainte de a se mărita.

17.VII.928.

p. 794. **Familia** Dra Georgescu / Dl. Cotaru

Copii naturali

Povestite de **Scridon Mândrilă** despre fata lui **Reveica**, ce nici n'aude, nici nu vorbește (Centrum)

„Am trimis-o la munte, acolo să-și vadă de treabă și nu știu ci și-a bătut joc de ea și a venit acasă să facă un copil.

Ea nici nu poate spune nimic de asta, pentrucă nu poate vorbi, din naștere și nici nu aude.

Pe copil l-a botezat popa **Graleu**, așa ca pe un copil fără tată. Ea își iubește copilul și-l îngrijește cu dragoste. Vârsta copilului e de câteva săptămâni (șase)."

16.VII.928.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

Repertoriul imaginilor
prelevate de Iosif Berman
în campania din Fundul Moldovei
în anul 1928

1. Profesorul Gusti vorbind cu țăranii, Nr. Inv. 762
2. Grup de monografişti şi nuntaşi, Nr. Inv. 770
3. Monografişti în curtea bisericii, Nr. Inv. 1319
4. Monografişti, Nr. Inv. 1327
5. Profesorul Gusti în mijlocul țăranilor, Nr. Inv. 1322
6. Docar şi căruță cu monografişti, Nr. Inv. 1325
7. Monografişti, Nr. Inv. 2860
8. Grup de țărani, Nr. Inv. 1324
9. Monografişti, Nr. Inv. 1328 .
10. Grup de bărbați, Nr. Inv. 2890
11. Oameni din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1321
12. Casă din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1320
13. Monografişti, Nr. Inv. 1297
14. Pe plută, Nr. Inv. 1265
15. Plute, Nr. Inv. 1267
16. Plute, Nr. Inv. 1269
17. Plute, Nr. Inv. 1270
18. Plute, Nr. Inv. 1271
19. Plute, Nr. Inv. 1272
20. Plute, Nr. Inv. 1273
21. Plute, Nr. Inv. 1274
22. Plută, Nr. Inv. 1296
23. Pe plută, Nr. Inv. 1298
24. Pe plută, Nr. Inv. 2908
25. Pe plută, Nr. Inv. 2910
26. Vite în ogor, Nr. Inv. 727
27. Țărani din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1317
28. La tuns, Nr. Inv. 1326
29. Portret, Nr. Inv. 1372
30. Portret, Nr. Inv. 1371
31. Portret, Nr. Inv. 1369

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

32. Portret, Nr. Inv. 1374
33. Femei în costum național, Nr. Inv. 2925
34. Pereche, Nr. Inv. 2891
35. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1290
36. Vedere generală, Nr. Inv. 1424
37. Valea apei, Nr. Inv. 1408
38. Vale, Nr. Inv. 1416
39. Munți din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 634
40. Peisaj, Nr. Inv. 2922
41. Peisaj, Nr. Inv. 1410
42. Valea apei, Nr. Inv. 1302
43. Valea apei, Nr. Inv. 1399
44. Valea apei, Nr. Inv. 1400
45. Vale, Nr. Inv. 1413
46. Gospodărie, Nr. Inv. 2900
47. Valea apei, Nr. Inv. 1304
48. Valea Moldovei, Nr. Inv. 641
49. Gâşte pe apă, Nr. Inv. 642
50. Vale, Nr. Inv. 1414
51. Vale, Nr. Inv. 1402
52. Copil la pescuit, Nr. Inv. 643
53. Vedere generală, Nr. Inv. 2913
54. Vedere generală, Nr. Inv. 1411
55. Vedere generală, Nr. Inv. 1421
56. Vedere generală, Nr. Inv. 2889
57. Vedere generală, Nr. Inv. 1301
58. Vedere peste apă, Nr. Inv. 1422
59. Pod peste Valea Moldovei, Nr. Inv. 635
60. Casă, Nr. Inv. 1406
61. Valea apei, Nr. Inv. 1303
62. Vedere generală, Nr. Inv. 1418
63. Vedere generală, Nr. Inv. 1420
64. Vedere generală, Nr. Inv. 1417
65. Vedere generală din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 633
66. Casă, Nr. Inv. 1404
67. Vedere generală, Nr. Inv. 1407
68. Vedere generală, Nr. Inv. 1300
69. Uliță, Nr. Inv. 646

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

70. Uliță, Nr. Inv. 1403
71. Uliță, Nr. Inv. 1405
72. Vedere: podul şi ulița, Nr. Inv. 647
73. Casă nouă, Nr. Inv. 688
74. Valea Moldovei, Nr. Inv. 656
75. Gospodărie, Nr. Inv. 658
76. Casă în construcție, Nr. Inv. 1391
77. Casă, Nr. Inv. 665
78. Dependințe, Nr. Inv. 1387
79. Casă, Nr. Inv. 1390
80. Gospodărie, Nr. Inv. 1398
81. Casă, Nr. Inv. 666
82. Gospodărie, Nr. Inv. 663
83. Uliță, Nr. Inv. 654
84. Casă cu porumb împrejur, Nr. Inv. 670
85. Casă, Nr. Inv. 1386
86. Casă, Nr. Inv. 679
87. Casă, Nr. Inv. 675
88. Casă, Nr. Inv. 685
89. Casă, Nr. Inv. 2921
90. Casă nouă, Nr. Inv. 669
91. Casă, Nr. Inv. 2920
92. Casă bătrânească, Nr. Inv. 673
93. Casă, Nr. Inv. 672
94. Casă, Nr. Inv. 1396
95. Casa din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 651
96. Casă, Nr. Inv. 678
97. Casă, Nr. Inv. 1382
98. Casă, Nr. Inv. 1375
99. Casă, Nr. Inv. 1373
100. Casă, Nr. Inv. 1378
101. Casă, Nr. Inv. 1370
102. Vilă, Nr. Inv. 1365
103. Vilă, Nr. Inv. 1366
104. Pod peste apă, Nr. Inv. 1425
105. Construcție, Nr. Inv. 1336
106. Joagăr, Nr. Inv. 1338
107. Şopron, Nr. Inv. 2924

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

108. Casă veche, Nr. Inv. 2876
109. Poartă veche, Nr. Inv. 649
110. Fântână, Nr. Inv. 652
111. Interior, Nr. Inv. 1461
112. Interior, Nr. Inv. 1465
113. Interior, Nr. Inv. 1463
114. Interior, Nr. Inv. 1470
115. Interior, Nr. Inv. 1462
116. Interior - casa lui Ştefan Liţu (?), Nr. Inv. 1466
117. Interior de casă, Nr. Inv. 702
118. Interior de casă, Nr. Inv. 701
119. Interior de casă, Nr. Inv. 700
120. Interior de casă, Nr. Inv. 703
121. Sobă, Nr. Inv. 704
122. Sobă, Nr. Inv. 706
123. Sobă, Nr. Inv. 712
124. Sobă, Nr. Inv. 1468
125. Sobă, Nr. Inv. 708
126. Oameni în curtea bisericii, Nr. Inv. 1306
127. Biserică, Nr. Inv. 1430
128. Biserică - din Fundu Moldovei, Nr. Inv. 690
129. Biserică, Nr. Inv. 1429
130. Biserică catolică, Nr. Inv. 1435
131. Vedere generală, Nr. Inv. 1299
132. Clopotnița bisericii noi, Nr. Inv. 1433
133. Biserică, Nr. Inv. 692
134. Cruce şi clopotniță, Nr. Inv. 697
135. Clopotniță, Nr. Inv. 1434
136. Cruce în curtea şcolii, Nr. Inv. 695
137. Cruce în curtea bisericii, Nr. Inv. 699
138. Altar, Nr. Inv. 1451
139. Altar, Nr. Inv. 1452
140. Altar, Nr. Inv. 1460
141. Altar, Nr. Inv. 1454
142. Altar, Nr. Inv. 1455
143. Icoane, Nr. Inv. 1458
144. Icoane - Friză iconostasul Mare, Nr. Inv. 1457

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

145. Antimis - al lui Dositei, Episcopul Rădăuțiului, 1709, Nr. Inv. 1459
146. Bătrâni - Spiridon Gliga (?), Nr. Inv. 2867
147. Familie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1362
148. Interior – casă de rugăciune (?), Nr. Inv. 1453
149. Drum, Nr. Inv. 639
150. Căpițe de fân, Nr. Inv. 723
151. La coasă, Nr. Inv. 1348
152. La cosit, Nr. Inv. 1352
153. Spre coasă, Nr. Inv. 1350
154. La cosit, Nr. Inv. 718
155. La cosit, Nr. Inv. 716
156. La cosit, Nr. Inv. 717
157. Femeie torcând stă de vorbă cu o fetiță, Nr. Inv. 753
158. Femeie torcând, Nr. Inv. 752
159. Femeie torcând, Nr. Inv. 713
160. Grup de femei, Nr. Inv. 754
161. Femeie torcând, Nr. Inv. 2871
162. Femeie torcând, Nr. Inv. 1482
163. Femei țesând, Nr. Inv. 2914
164. Plute, Nr. Inv. 1266
165. Pe plută, Nr. Inv. 1415
166. Împingând la plută, Nr. Inv. 2896
167. Plută pe apă, Nr. Inv. 1409
168. Plute, Nr. Inv. 1268
169. Lemne, Nr. Inv. 2888
170. Tăind lemne, Nr. Inv. 2885
171. Vedere generală, Nr. Inv. 1419
172. Căruță pe drum, Nr. Inv. 1329
173. Încărcatul lemnelor, Nr. Inv. 2903
174. Joagăr, Nr. Inv. 1339
175. La fierăstrău, Nr. Inv. 783
176. Reparatul podului, Nr. Inv. 782
177. Construcție, Nr. Inv. 1337
178. Construcție nouă, Nr. Inv. 1333
179. Car cu trunchi, Nr. Inv. 735
180. Stână în munți, Nr. Inv. 724
181. Cireadă la păscut, Nr. Inv. 2904

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

182. Căratul lemnelor din pădure, Nr. Inv. 2902
183. Cireadă la păscut, Nr. Inv. 2905
184. Tăind lemne, Nr. Inv. 2887
185. Vite în ogor, Nr. Inv. 725
186. Drum, Nr. Inv. 732
187. Mulgând vaca, Nr. Inv. 2894
188. Popas în drum, Nr. Inv. 733
189. Trecând apa cu carul, Nr. Inv. 1334
190. Aducând apă, Nr. Inv. 1476
191. Pereche la fântână, Nr. Inv. 1358
192. La spălat ciubărul în râu, Nr. Inv. 1284
193. La spălat rufe, Nr. Inv. 1478
194. Căruțe în drum spre oraș Câmpul Lung, Nr. Inv. 778
195. Femeie călare, Nr. Inv. 1345
196. Vânzând pere, Nr. Inv. 2877
197. Bătrân tăind lemne, Nr. Inv. 736
198. În jurul ceaunului, Nr. Inv. 1475
199. Potcovitul boilor, Nr. Inv. 740
200. Cioban cu oile, Nr. Inv. 731
201. Jupuitul unei oi, Nr. Inv. 730
202. Țărani călare, Nr. Inv. 1323
203. Vornicei călare, Nr. Inv. 2859
204. Arcaşi, Nr. Inv. 2899
205. Alai de nuntă, Nr. Inv. 796
206. Vornicei călări, Nr. Inv. 2892
207. Mire şi mireasă, Nr. Inv. 1440
208. Mire şi mireasă, Nr. Inv. 774
209. Nuntă: În drum spre biserică, Nr. Inv. 772
210. Adunare la şcoală, Nr. Inv. 776
211. Cununia în biserică, Nr. Inv. 1314
212. Nuntă – ieşirea din biserică, Nr. Inv. 798
213. Nuntă: Ieşirea din biserică, Nr. Inv. 802
214. Adunarea la şcoală, Nr. Inv. 777
215. Joc, Nr. Inv. 742
216. Hora miresii la Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1305
217. Nuntaşii în curtea bisericii, Nr. Inv. 1309
218. Hora miresii la Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1308
219. Nuntă: Grup de Vornicei în drum spre biserică, Nr. Inv. 771

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

220. Joc, Nr. Inv. 743
221. Joc în curtea bisericii, Nr. Inv. 741
222. Horă în curtea bisericii, Nr. Inv. 1310
223. La nuntă, Nr. Inv. 775
224. Procesiune, Nr. Inv. 1318
225. Bătrân, Nr. Inv. 761
226. Țăran, Nr. Inv. 759
227. Țăran, Nr. Inv. 760
228. Țăran, Nr. Inv. 1354
229. Bătrân, Nr. Inv. 1449
230. Doi bărbați, Nr. Inv. 1496
231. Vornicei, Nr. Inv. 1363
232. Grup de bărbați, Nr. Inv. 1492
233. Grup de bărbați, Nr. Inv. 1494
234. Grup de bărbați, Nr. Inv. 2875
235. Fată şi un bătrân, Nr. Inv. 756
236. Naşi şi miri, Nr. Inv. 1312
237. Flăcăi şi fete din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1355
238. Flăcău şi fete din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1357
239. Pereche din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1489
240. Femeie şi copii pe drum, Nr. Inv. 1474
241. Pereche din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1441
242. Pereche, Nr. Inv. 2881
243. Femeie din Fundul Moldovei la fântână, Nr. Inv. 1285
244. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1287
245. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1291
246. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1289
247. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1292
248. Fată tânără din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1294
249. Fată tânără, Nr. Inv. 749
250. Femei la târg, Nr. Inv. 779
251. Femei la vorbă la marginea drumului, Nr. Inv. 1442
252. Grup de fete, Nr. Inv. 748
253. Grup de femei, Nr. Inv. 1485
254. Femei din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1483
255. Femei şi copii, Nr. Inv. 758
256. Grup de fete, Nr. Inv. 1487
257. Grup de copii, Nr. Inv. 744

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

258. Grup de fete, Nr. Inv. 747
259. Femei la malul apei, Nr. Inv. 750
260. Femei din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1486
261. Femeie, Nr. Inv. 2879
262. Copii, Nr. Inv. 1361
263. Preot bătrân slujind - Părintele Pavel (?), Nr. Inv. 1456
264. Portret, Nr. Inv. 1353
265. Bătrân - Spiridon Gliga (?), Nr. Inv. 2863
266. Bătrân - Spiridon Gliga (?), Nr. Inv. 1447
267. Bătrân, Nr. Inv. 766
268. Bătrânul Anton Ţâmpău , Nr. Inv. 765
269. Bătrân, Nr. Inv. 1446
270. Bătrân, Nr. Inv. 2864
271. Bătrân, Nr. Inv. 2866
272. Bătrân, Nr. Inv. 767
273. Bătrân, Nr. Inv. 1448
274. Fruntaş din sat, Nr. Inv. 764
275. Bătrân, Nr. Inv. 721
276. Bătrâni, Nr. Inv. 2868
277. Doi bătrâni, Nr. Inv. 768
278. Bătrâni şi tânăr din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1293
279. Ţărani, Nr. Inv. 763
280. Ţărani din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1279
281. Femeie din Fundul Moldovei, Nr. Inv. 1286
282. Portret de femeie, Nr. Inv. 751
283. Femeie din Fundul Moldovei rugându-se, Nr. Inv. 1283
284. Femeie rugându-se, Nr. Inv. 1443
285. Muzeul Univ. de Buc. - Fundul Moldovei, Nr. Inv. 781
286. Muzeul Univ. de Buc. - Fundul Moldovei, Nr. Inv. 780
287. Blidar cu linguri şi vase, Nr. Inv. 1467
288. Chei de lemn, Nr. Inv. 2909
289. Ladă, Nr. Inv. 1472
290. Casa din Fundul Moldovei în Muzeul Satului Românesc, 1936, Nr. Inv. 1853

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

2

3

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

4

5

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

6

7

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

8

9

10

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

12

11

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

13

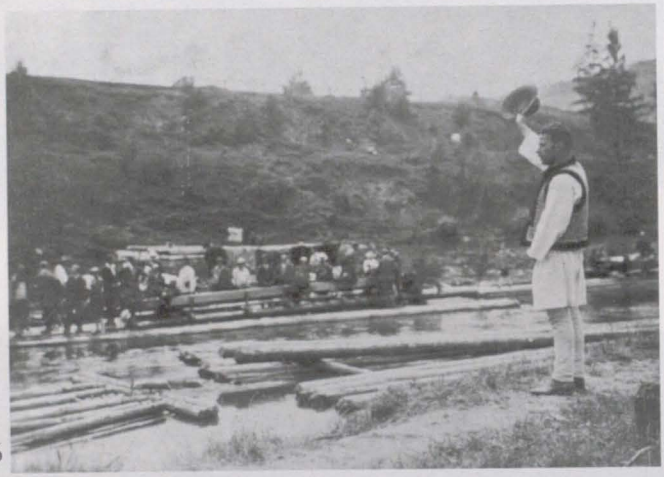
14

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

15

16

17

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

19

18

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

20

21

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

22

23

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

24

25

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

27

28

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

29

30

31

32

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

33

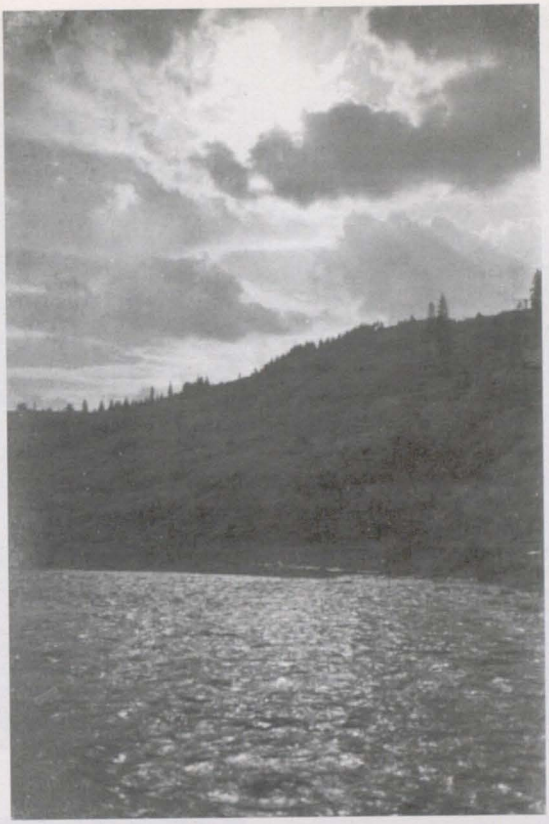
35

34

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

37

36

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

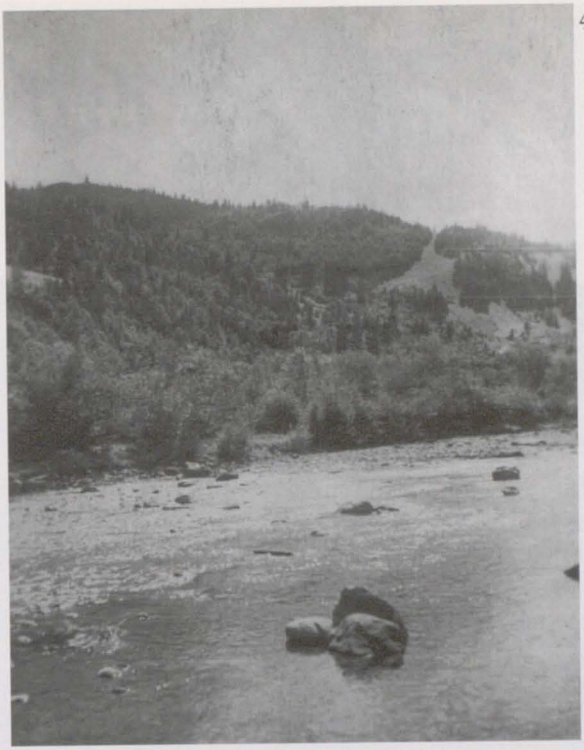
38

39

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

40

41

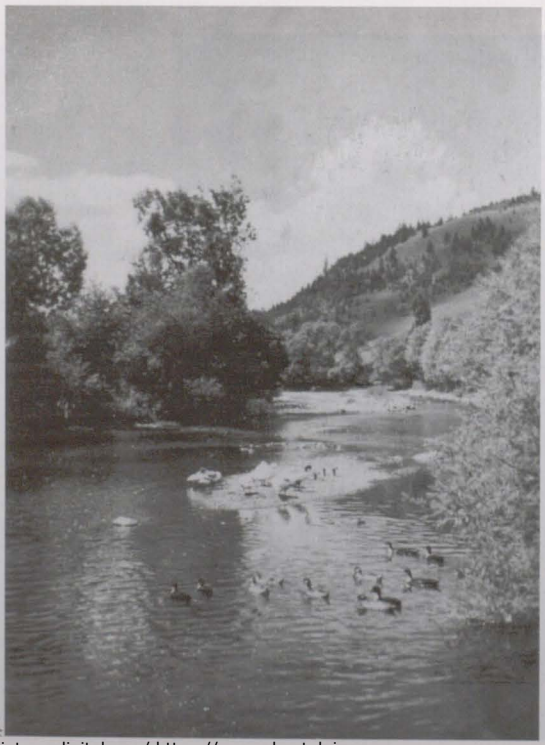
42

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

43

44

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

46

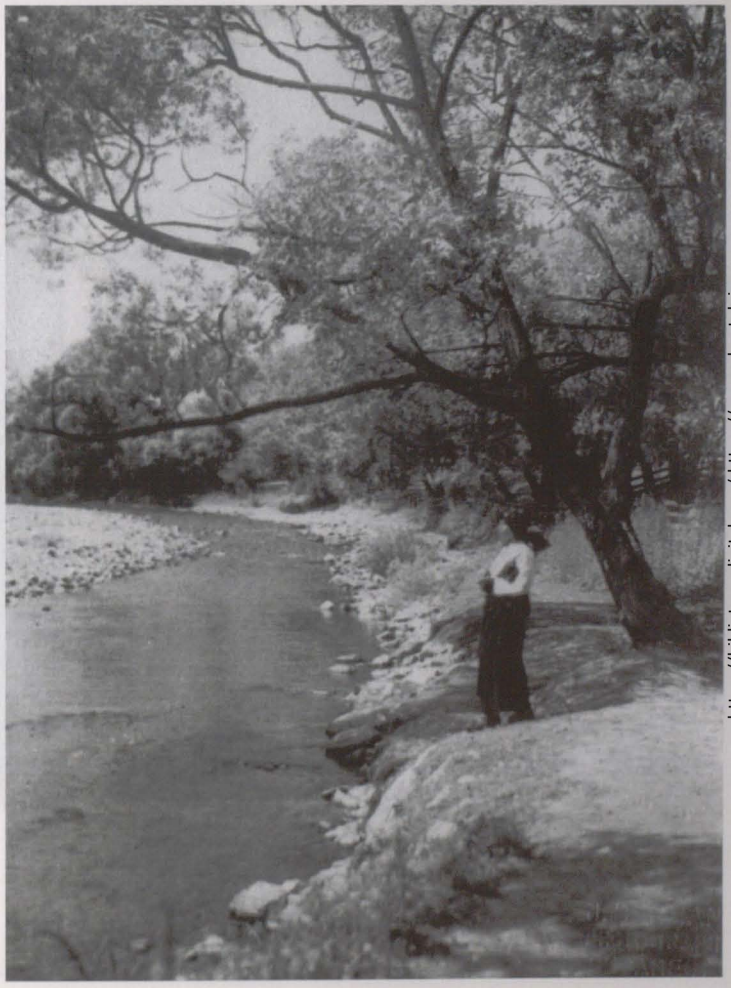
45

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

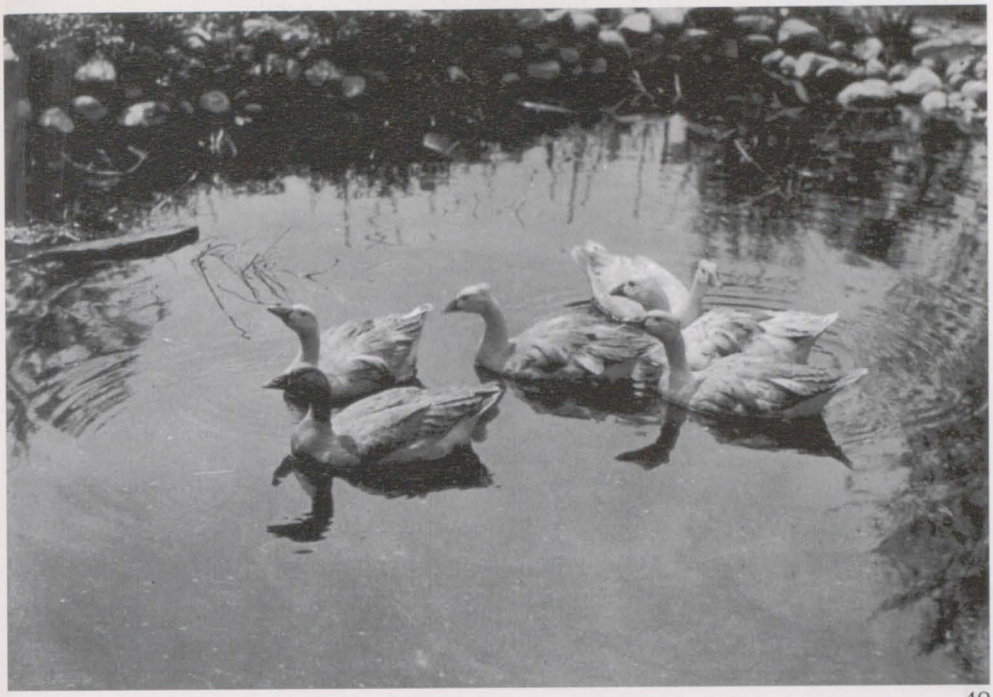

47

48

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

49

50

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

51

52

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

53

54

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

55

56

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

57

58

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

59

60

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

62

61

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

63

64

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

65

66

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

67

68

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

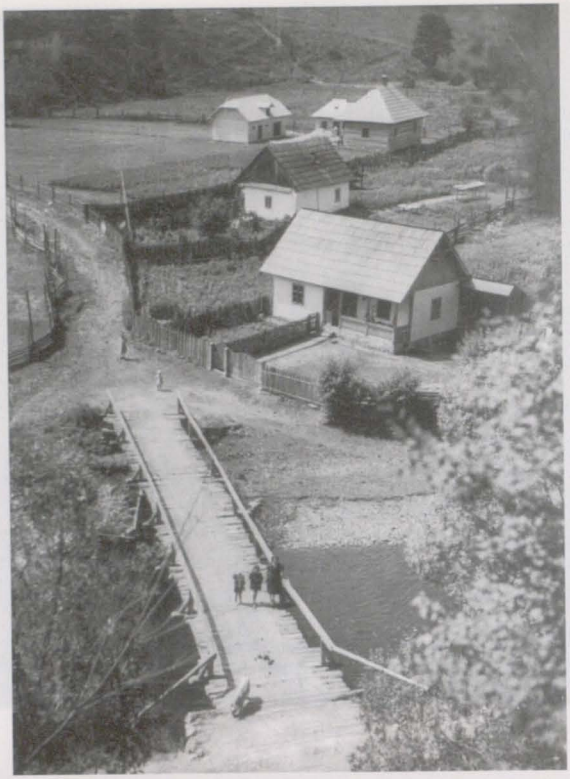
69

70

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

72

71

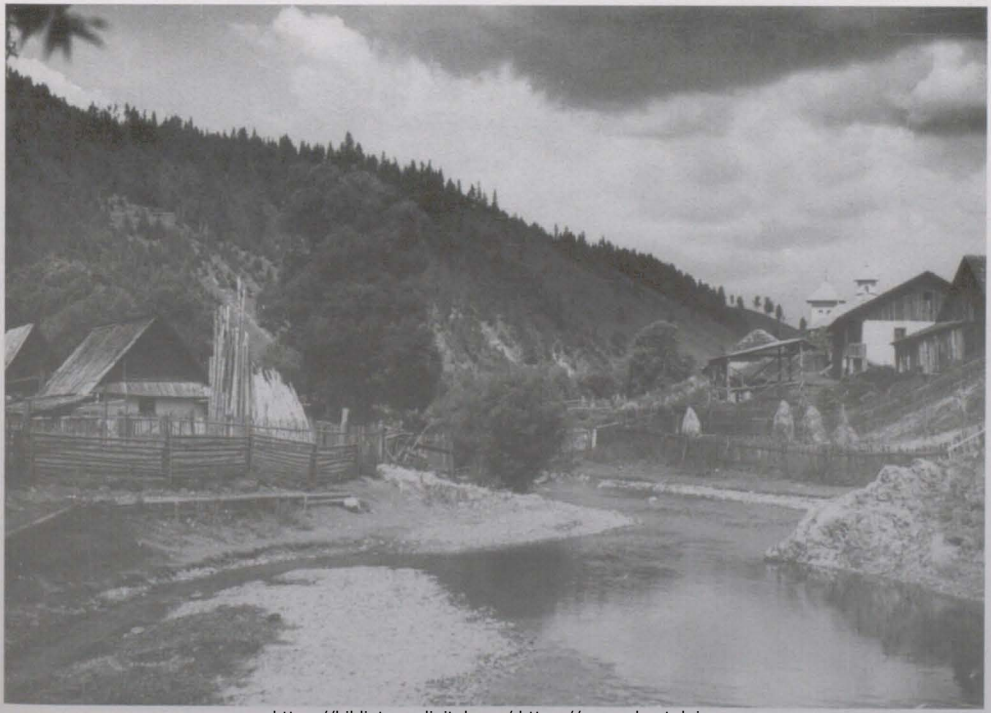

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

73

74

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

75

76

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

77

78

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

79

80

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

81

82

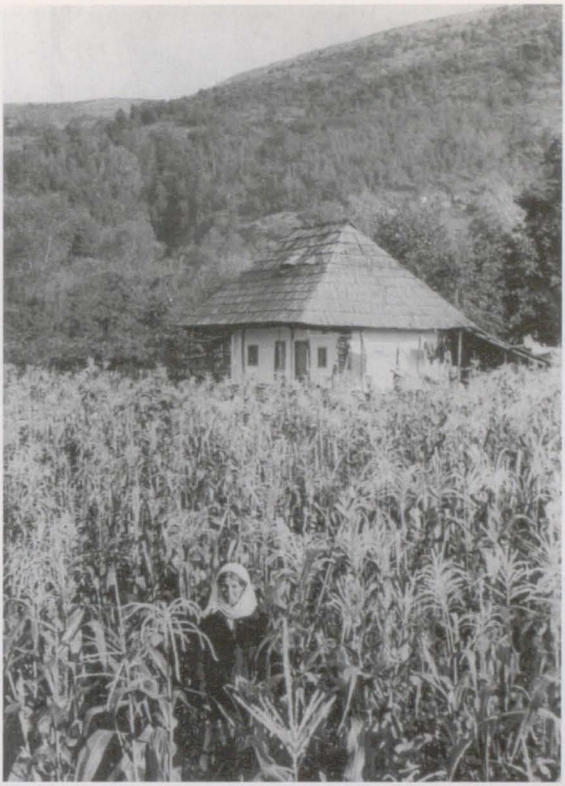

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

84

85

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

86

87

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

88

89

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

90

91

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

92

93

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

94

95

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

96

97

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

99

98

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

100

101

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

102

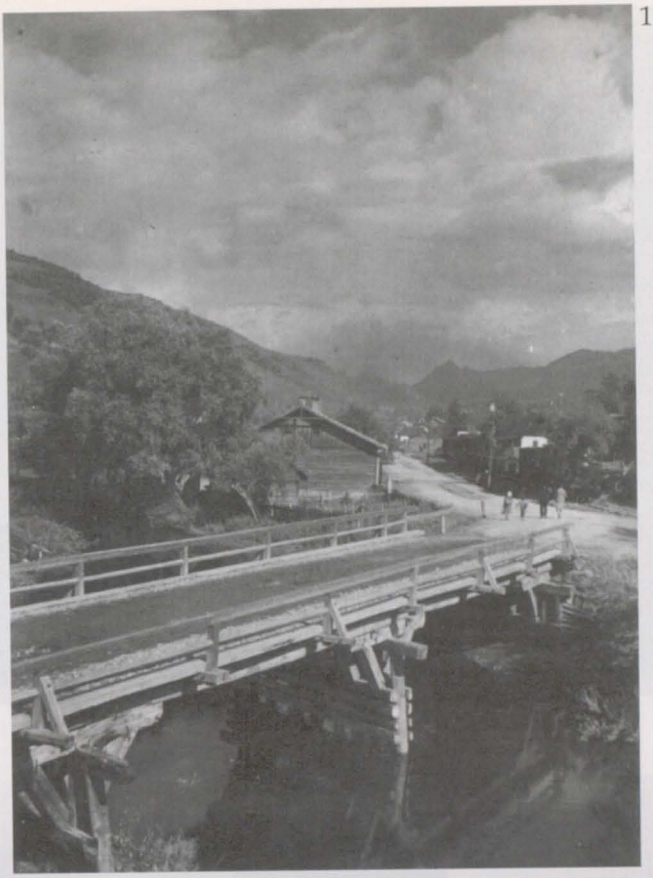

103

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

104

105

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

106

107

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

108

110

109

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

114

113

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

115

116

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

117

118

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

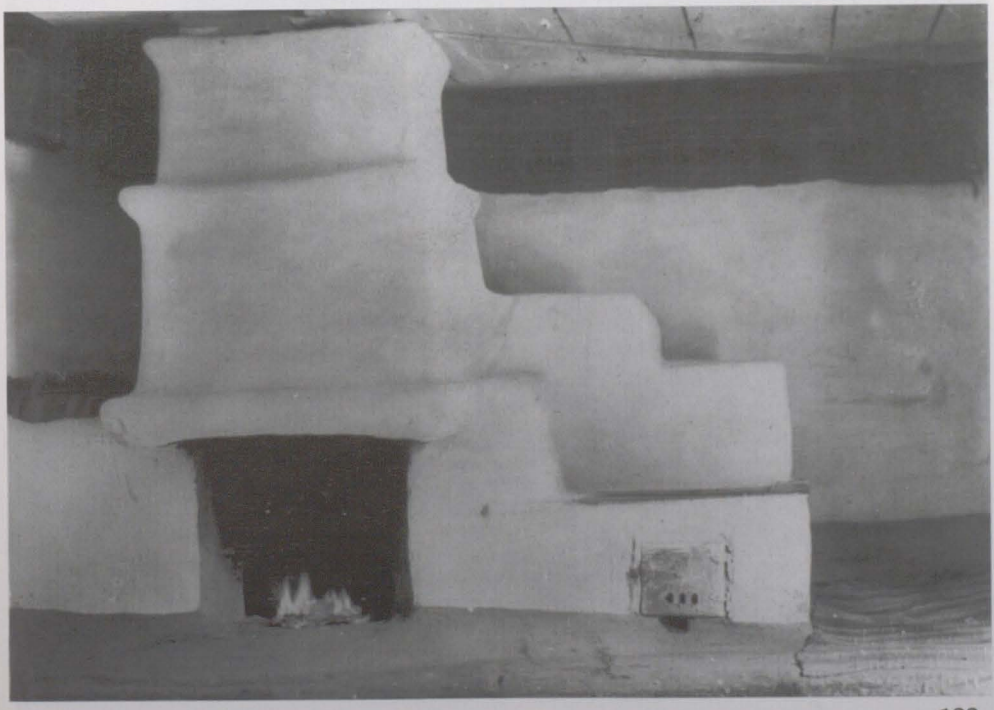
https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

120

121

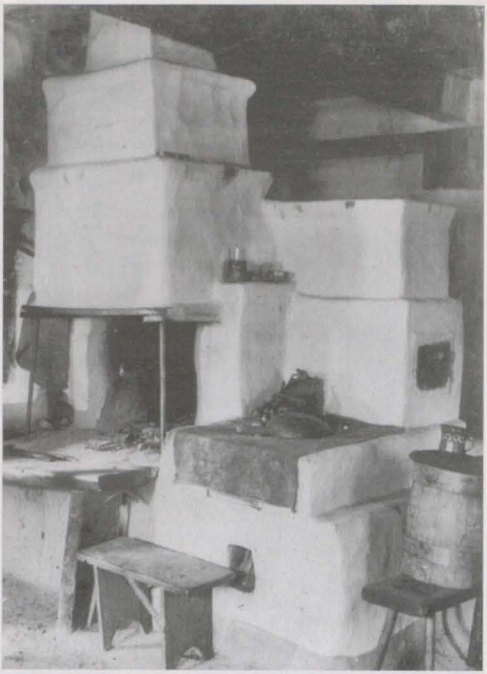

122

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

123

125

124

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

127

126

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

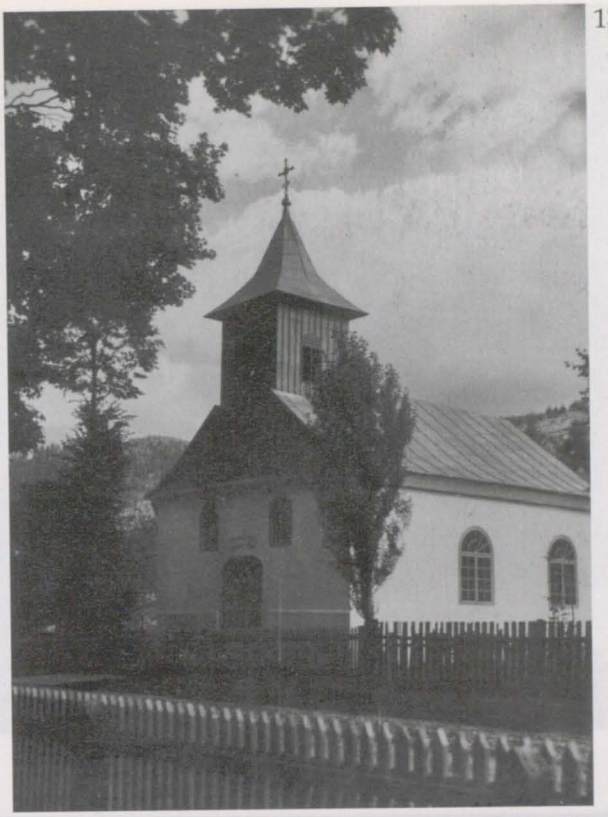
128

129

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

130

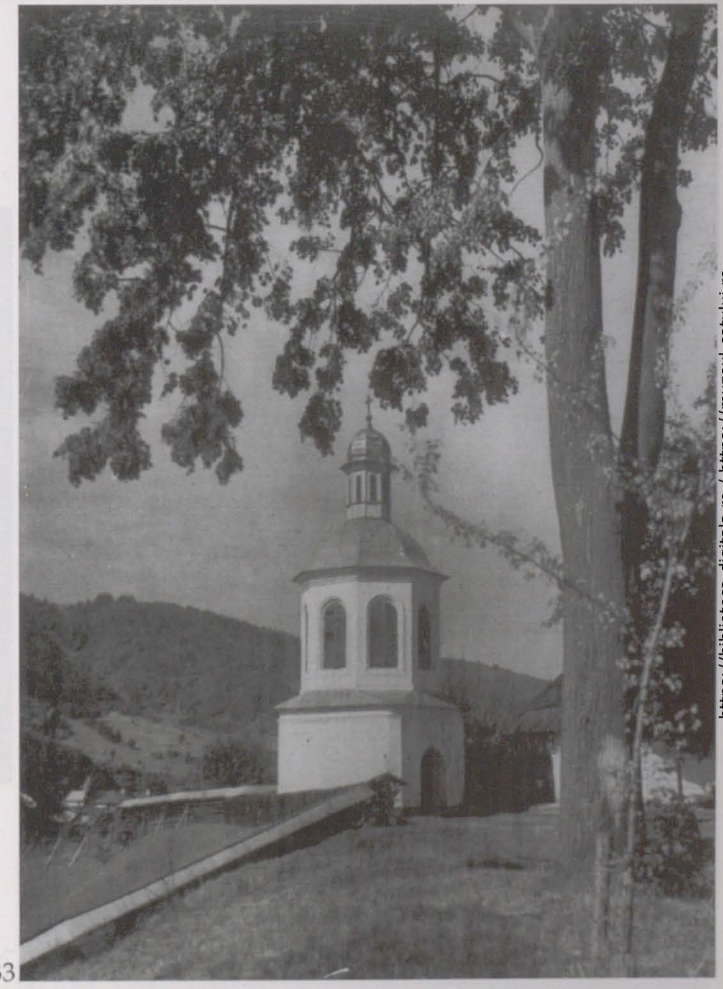
131

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

132

133

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

135

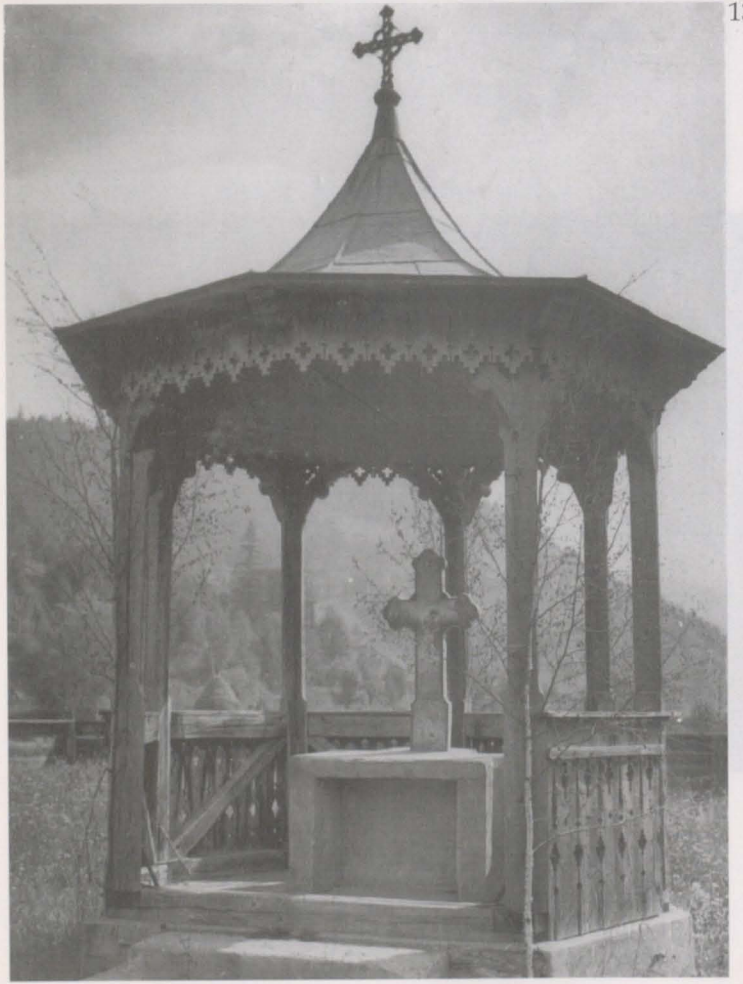

134

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

136

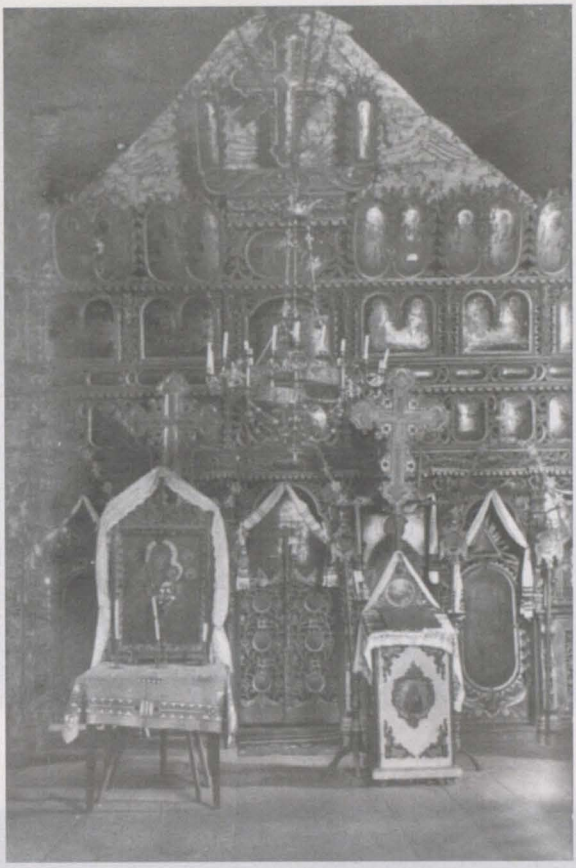

137

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

138

139

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

140

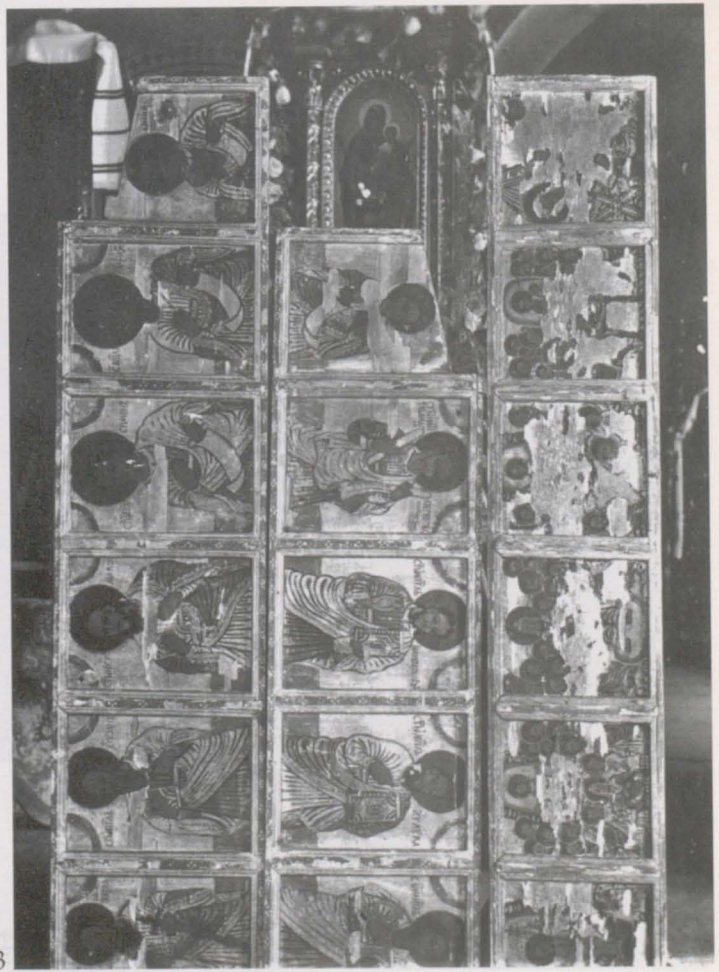
141

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

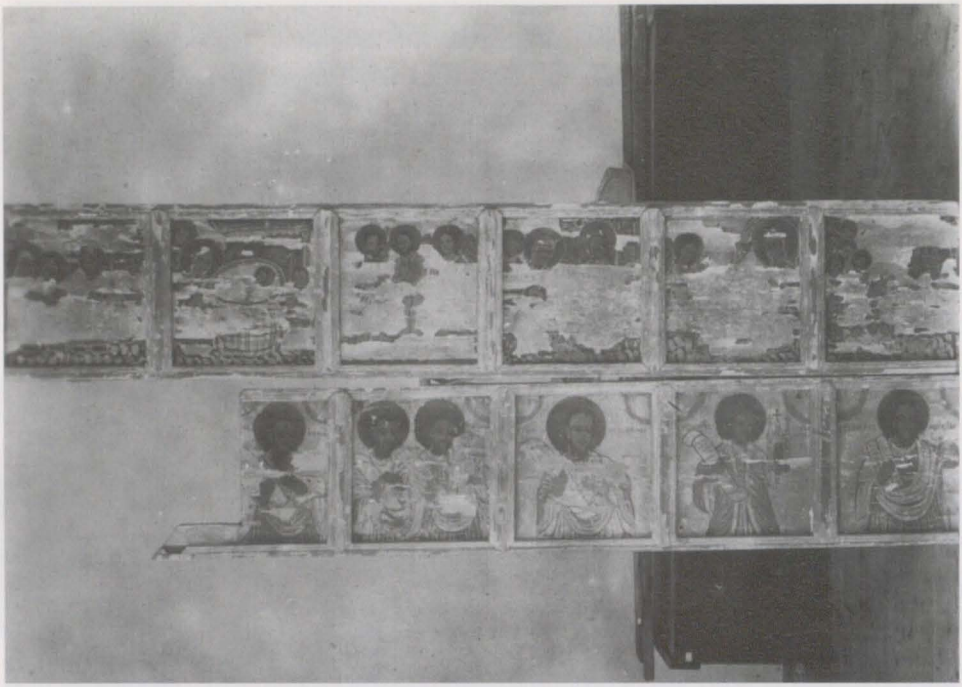
142

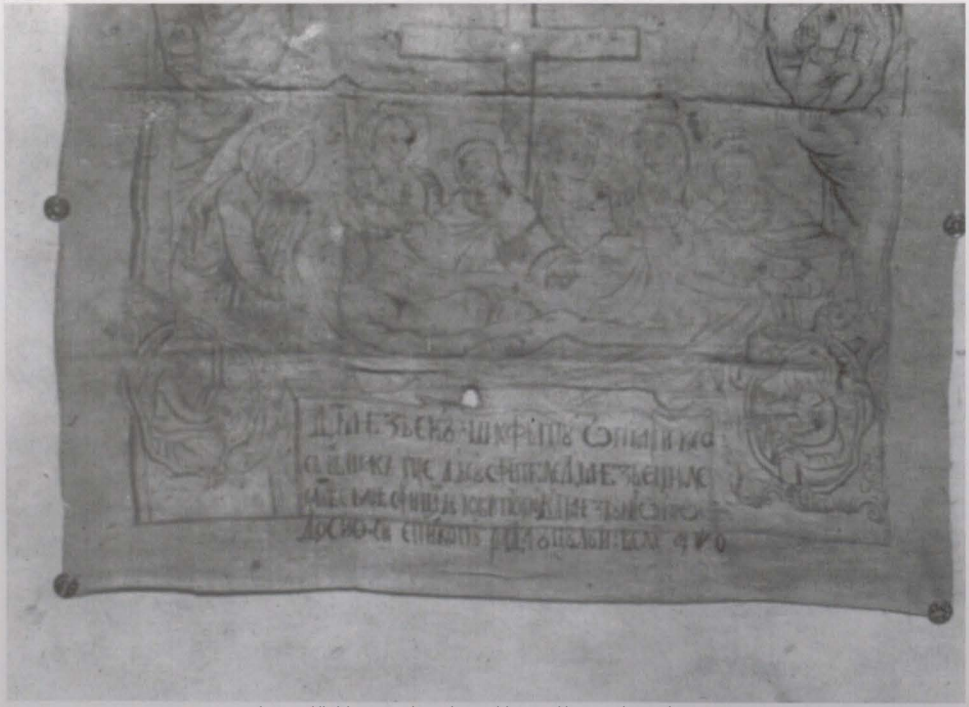
143

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

144

145

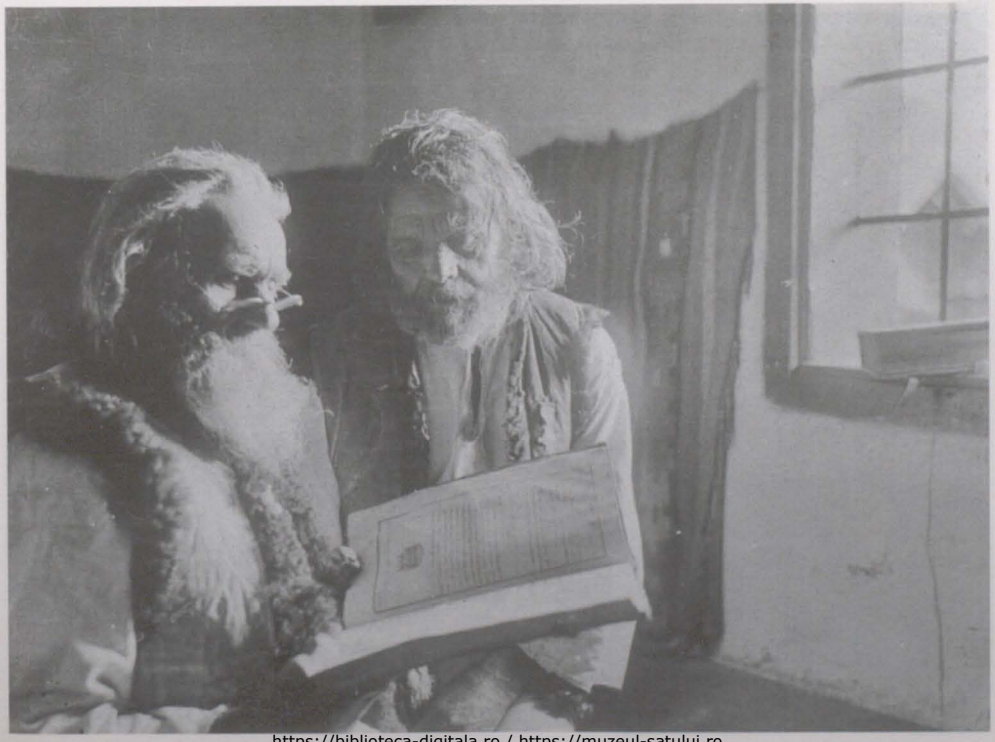

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

147

146

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

148

149

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

150

151

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

152

153

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

154

155

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

156

157

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

160

161

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

162

163

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

165

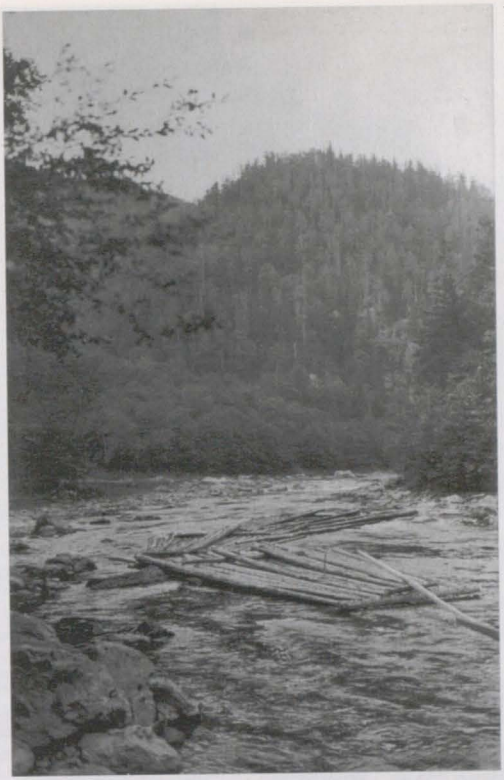

164

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

167

166

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

169

168

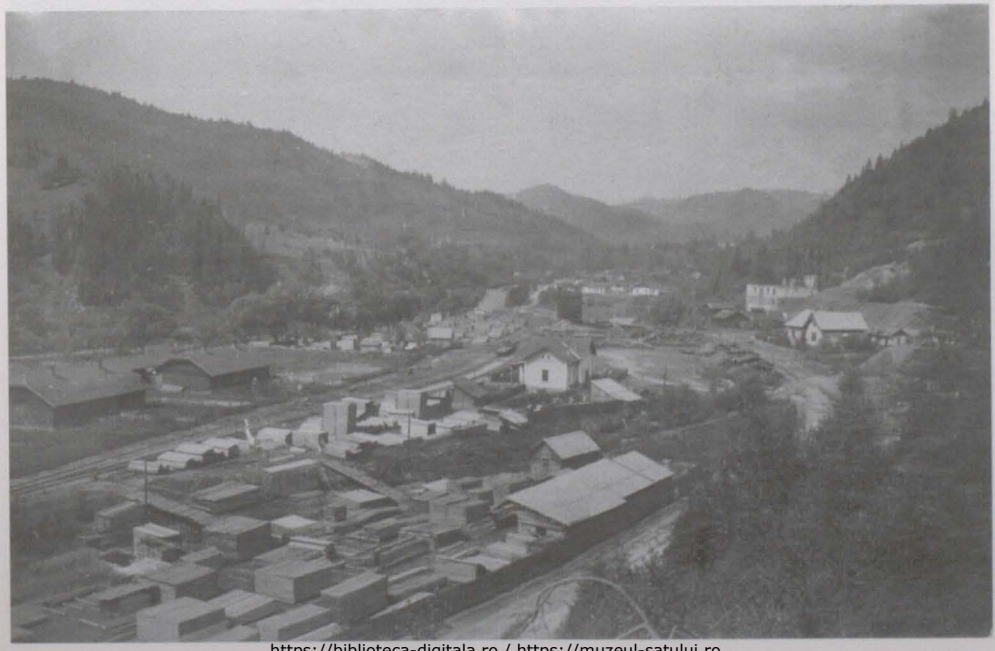

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

170

171

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

172

173

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

174

175

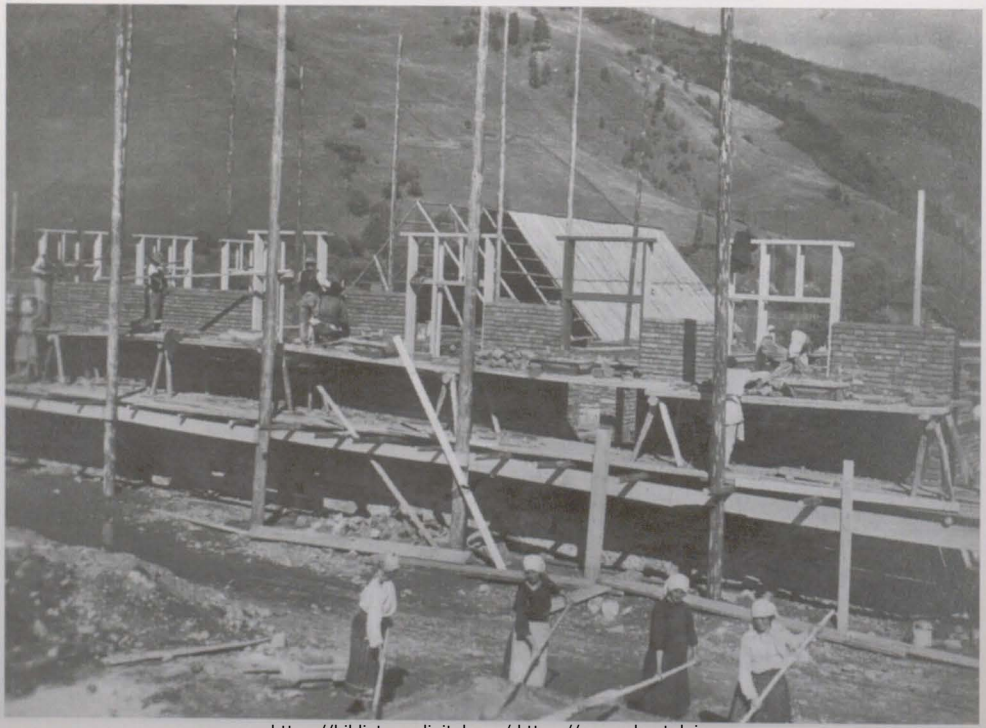

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

176

177

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

178

179

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

180

181

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

182

183

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

184

185

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

186

187

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

188

189

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

192

193

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

194

195

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

197

196

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

198

199

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

201

200

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

202

203

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

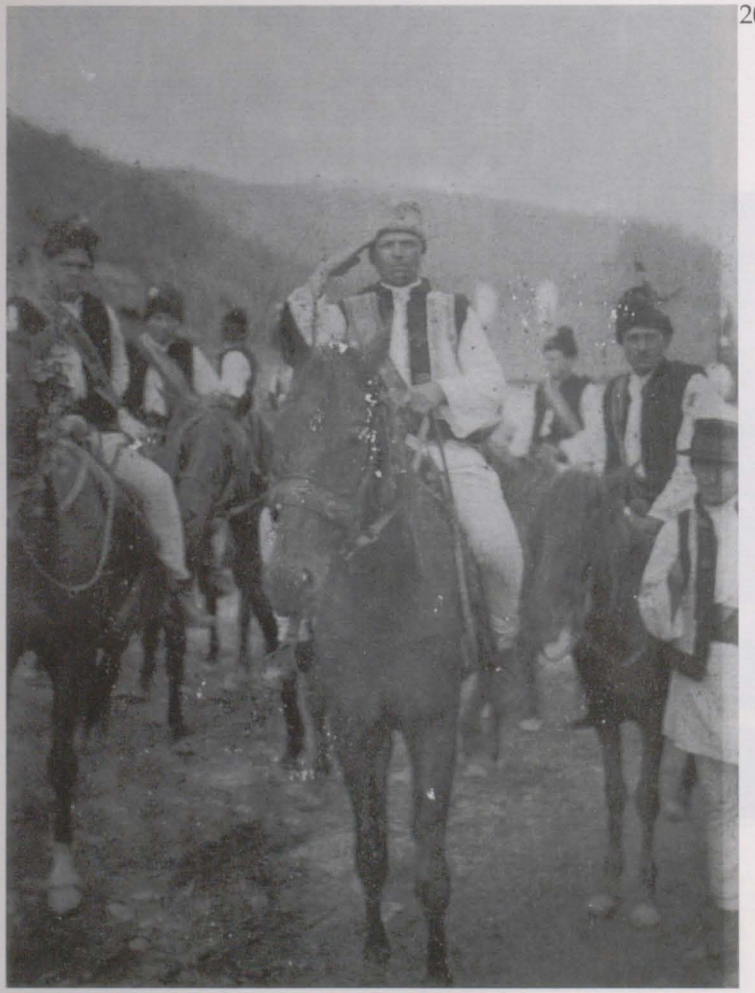
204

205

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

206

209

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

207

208

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

210

211

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

212

213

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

214

215

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

216

217

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

218

219

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

220

221

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

224

223

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

225

226

227

228

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

229

230

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

231

232

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

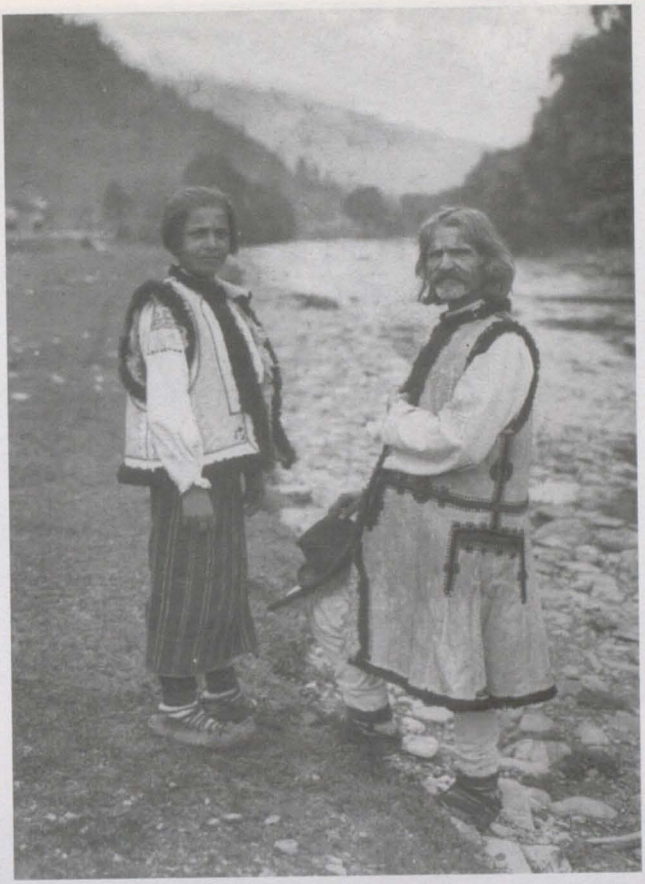
233

234

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

235

236

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

237

238

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

240

239

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

242

241

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

243

244

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

245

246

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

247

248

249

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

250

251

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

252

253

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

254

255

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

256

257

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

259

260

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

261

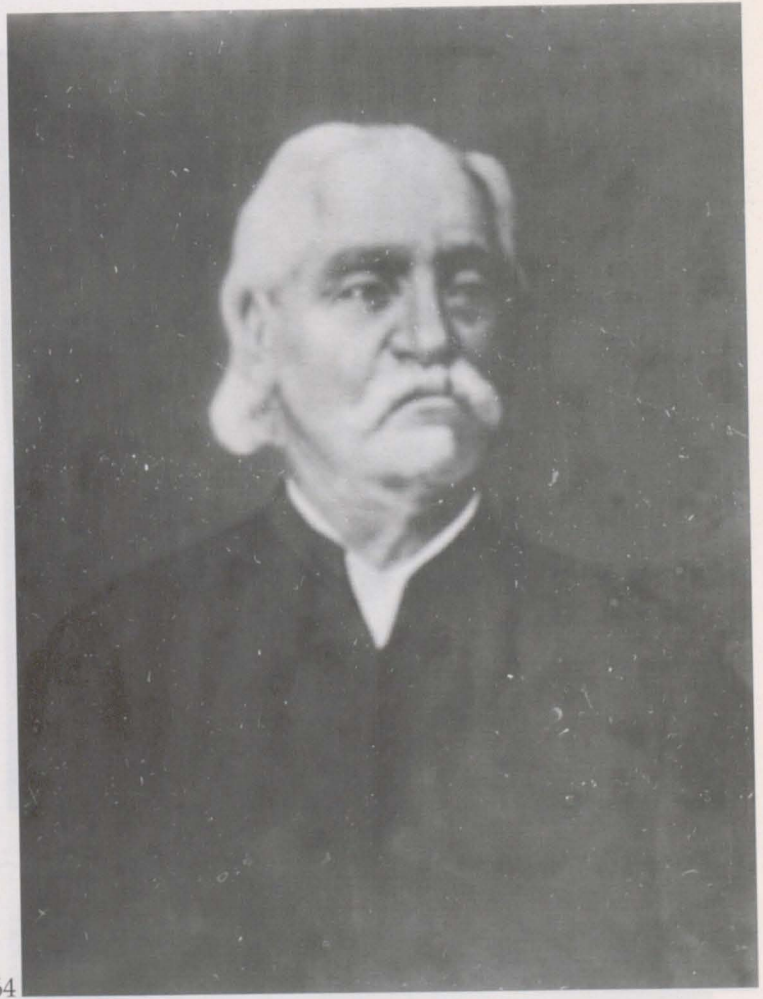

262

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

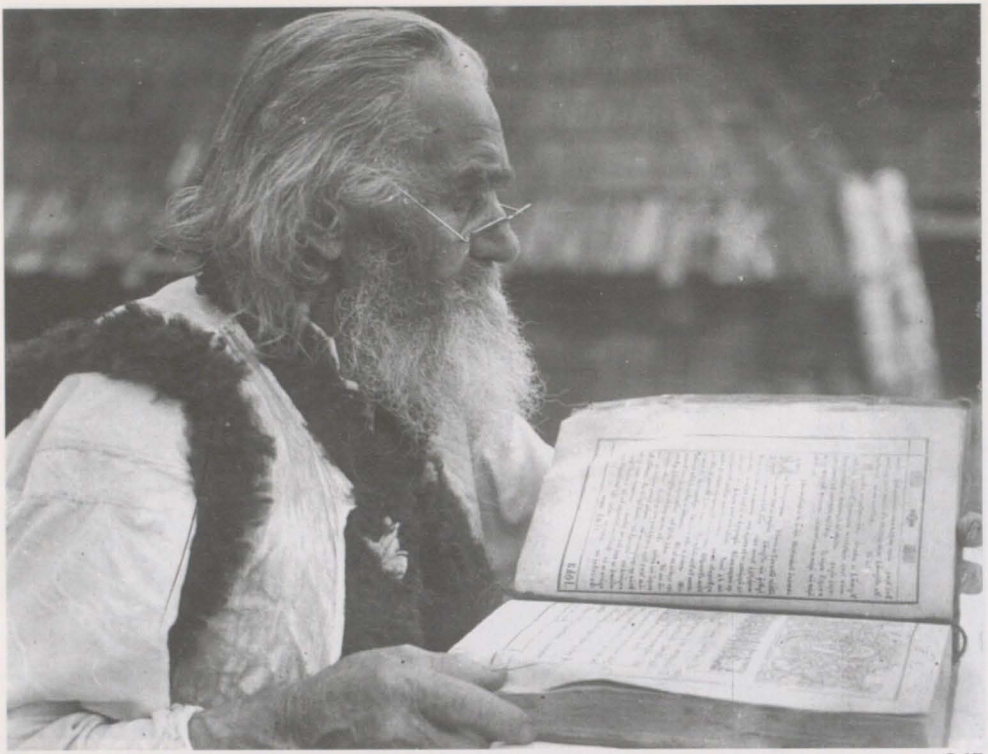
263

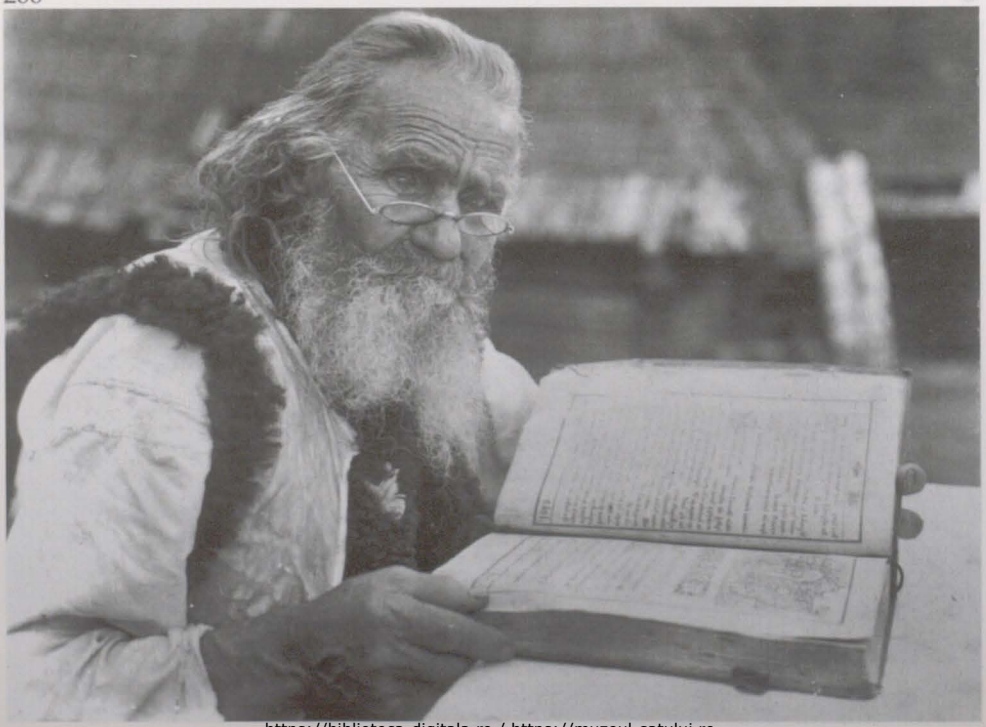
264

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

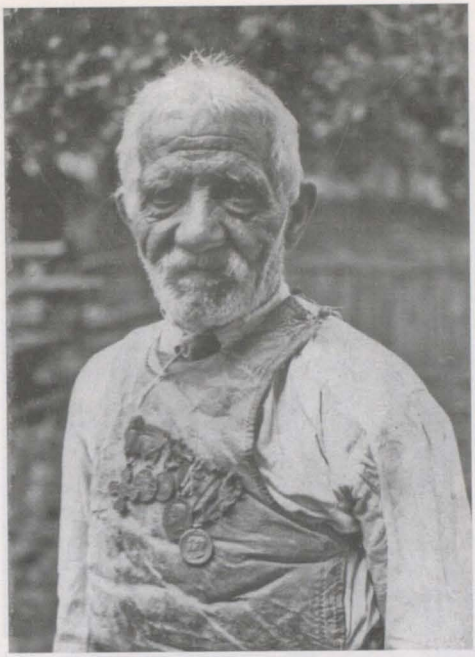

265

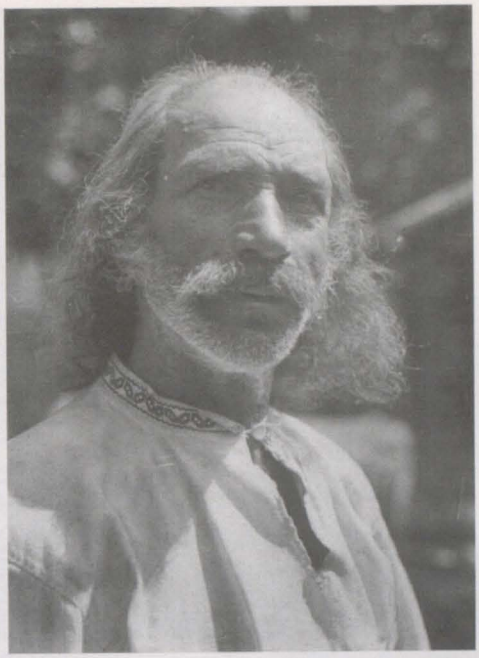
266

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

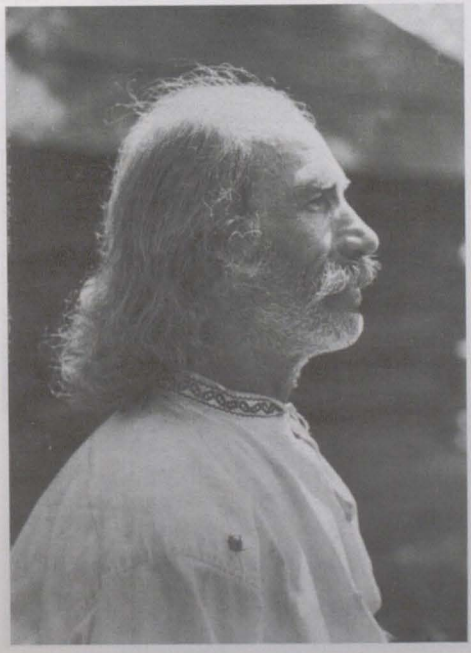

267

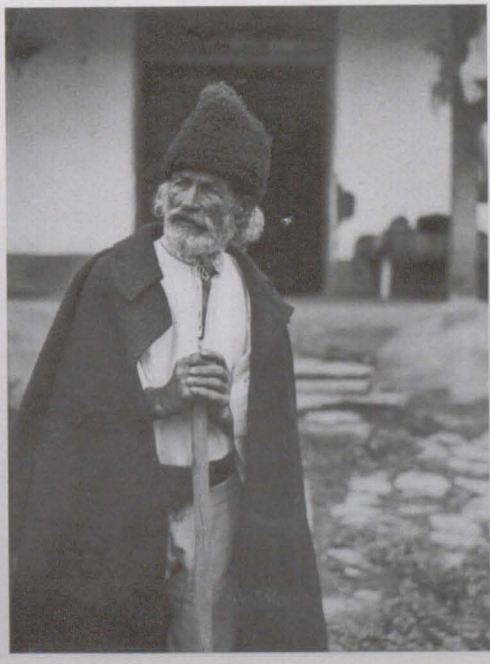

268

269

270

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

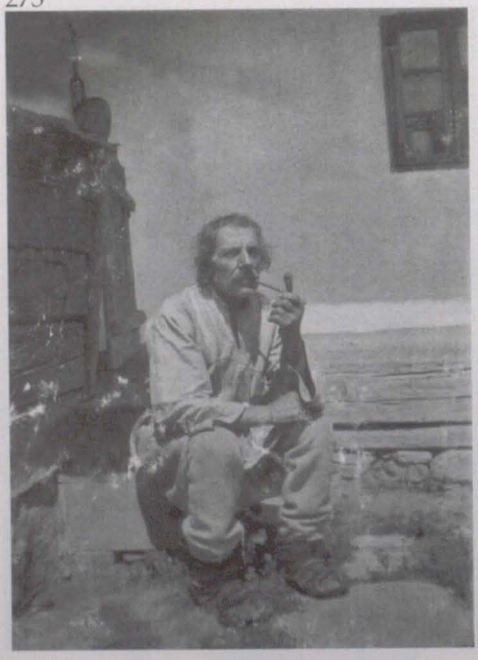

271

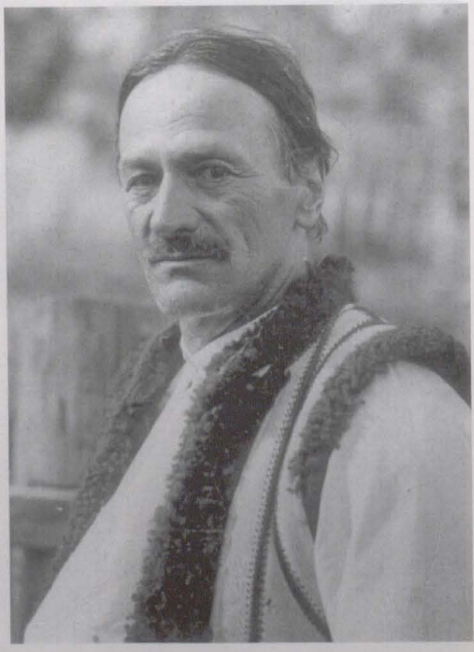

272

273

274

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

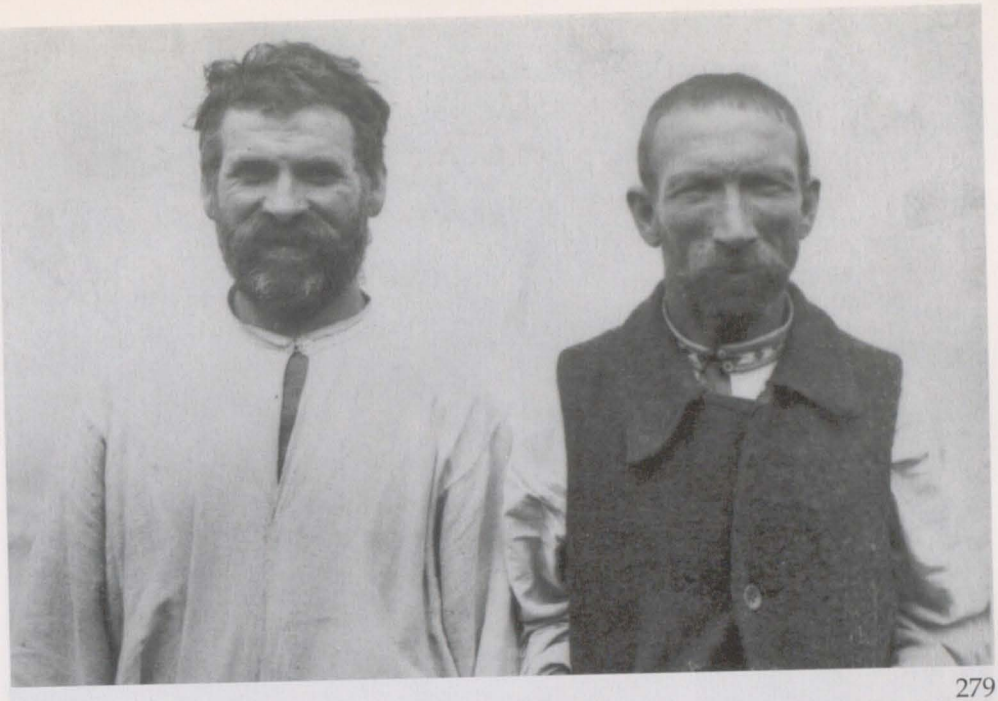

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

278

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

279

280

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

281

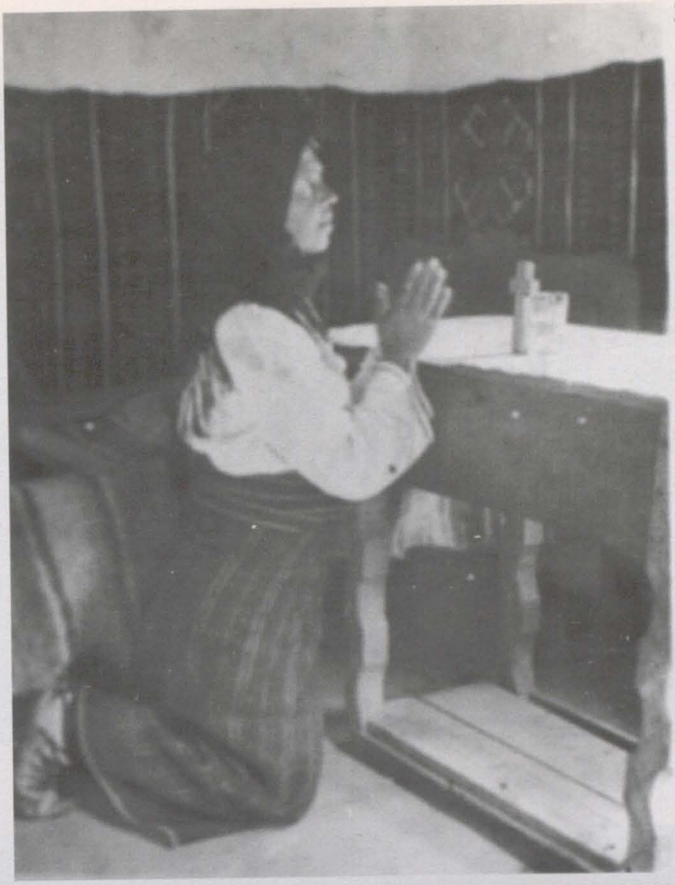

282

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

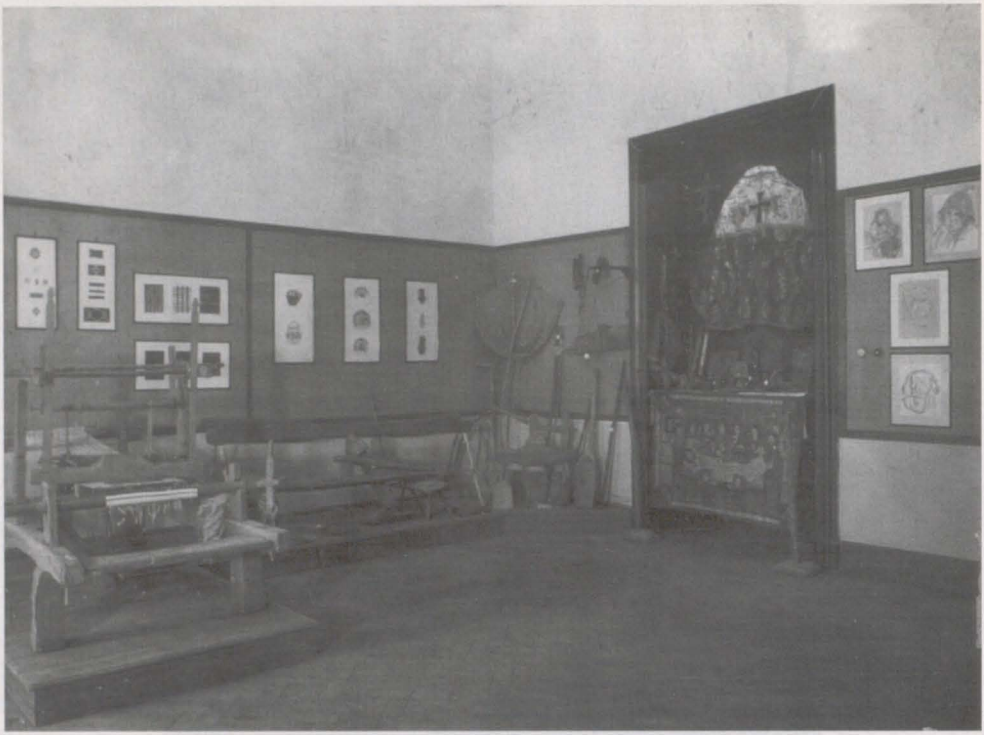
283

284

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

285

286

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

289

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro

ISBN 978-973-1868-67-7

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeul-satului.ro